Antiquitatū variarū volumina. XVII.

A venerādo & sacrę theologię: & prædicatorii ordis pfessore Io. Annio hac serie declarata.

Venundātur ab Joanne Par uaus Baris · Jodo
co Badio.

F. Guillelmo Paruo: venerandi diui Dominici instituti: & sacrę theologię professori eximio: necnon & inuictissimi ac Christianissimi Francorũ regis Ludouici duodecimi a confessione prudentissimo: Iodoc⁹ Badius Ascensius venerationem.

Tametsi pater venerãde sacer iste prędicatorũ ordo q̃ plurima sob causas toti Christianorum nomini & colendus & obseruandus olim iam dinoscit: ob duas tñ pręcipue in admirationẽ sui merito totam rapit fideliũ ecclesiam. Vnam q᷑ tot præstantis animi pugiles pro fidei catholicę inuiolata conseruatione produxerit: vt iam multos annos ipsi⁹ fidei inquisitio ad ipsum pleno suffragio oĩbusq; punctis in multis regionibus delata sit: vnde min⁹ mirandũ si serius ac alii ad nouorũ festorũ celebrationẽ adductus est. In ea autẽ puincia (de inquisitione loquor) quantũ verę laudis iamdiu merueris non tacerẽ: si ad aliũ mihi sermo esset. Alteram quę prioris causa est: q᷑ a primis incunabulis atq; adeo ab ipso patre diuo Dominico tanta litteratũ pręcipue sanctatũ resplenduit claritudine: vt cum vasto terrarum orbi illuminãdo sapientissimus opifex ipse deus: duo satis esse duxerit luminaria magna: idem tñ ad pellendas e pectorib⁹ fidelium suorũ tenebras in isto ordine: innumera dignatus sit producere. Inter quę diuus Thomas Aquinas tanq̃ phœbus alter admirabili præfulget & sanctitatis & doctrinę lumine: neq; tñ vt exigua suspicio sydera: Vincentiũ: Antoninũ: Durandũ: Adamũ: Ockã: Holcotum: De turre cremata: De sancto Geminiano: De Voragine: de Vtino: & sexentos alios. Neq; vero in sacris solũmodo litteris: sed in aliis quoq; quę frugis bonę expertes nõ sunt: quales sunt historicę multi solidã laudem inuenerunt. Inter quos vt alios taceam: non infimo loco habẽd⁹ est venerabilis pater Ioannes Annius Viterbensis: tot antiquitatũ quot in fronte pscripsim⁹ indagator & illustrator solertissimus. Qui tametsi ad patriæ suæ exaltationẽ præcipue respexisse visus est: multa tñ quæ ad regum regnorũq; Christianorum: immo ad Christi ipsius generationem & primordia cognoscenda faciãt: adducit. Quę oĩa quo ordine ab eo in primo libro digesta visunt (Nam prius penitus confusa emissa fuerant) rursus a nobis impressa & indice subsequente illustrata: tuo nomini pater obseruande: & nostrã quantula est opellã nuncupamus. Vale. Ex Chalcographia nostra ad Nonas Feb. Anno Salutis ad calculum Romanum. M.D.XII.

Tabella

principes dij ſunt
principum tituli > [illegible]

Tabella Alphabetica.

Finis.

Ioãnis annij Prefatio Epistolaris.

FRATRIS IOANNIS ANNII VITERBENSIS THEologiæ professoris ordinis prædicatorum: de commentariis Antiquitatum ad Christianissimos Hispaniarum Reges: Ferdinandũ & cõsortē eius Elisabetham Epistola incipit.

VIBVS EFFERENDI SINT LAVDIBVS REges ac principes quibus mũdus iuste disponitur: gloriosissimi simul & christianissimi atq̃ Hispaniarũ catholici principes Ferdinãde & Elisabeth hic vel maxime patet: ꝙ cum diuina historia damnet eos qui incommunicabile nomen tribuerunt lignis & lapidibus vocantes eos deos: tamen solis principibus id cõmunicari non modo passa est: sed etiam ipsa cum hominibus: & gentibus appellatione sua confirmauit: sæpissime deos duces & iudices vocans. Nam Exodi .vii.ca. Moysen deum nominauit: dicens. Ego te dedi deum Pharaoni. Et Exodi item .xxiii. Si furtum latuerit: applicabitur dominus domus ad deos. Et itē alibi. Diis non detrahes: & principem populi tui ne maledicas. Et item in psalmo. Principes populorum congregati sunt: cum deo Abrahã: qm̃ dii fortes terrę: vehementer eleuati sunt. Et in alio Psalmo: ad principes prauos: deus inquit stetit in concilio deorum: in medio autem deos ita diiudicat. Vsq̃quo iudicatis iniquitatē & facies peccatorum sumitis? Et paulo post. Ego dixi dii estis: & filii excelsi omnes. Qua certe appellatione dignati fuerunt: ꝙ solis ipsis: qđ ad deum spectat ius regendi atq̃ iudicandi loca: prouincias: & regna: & imperia: tributũ est. Vnde & aurea ętate quę (teste Ouidio) cœpit principio generis humani: cũ nulla esset idololatria: principes iustos: appellabãt deos & numina. Qđ testatur Ianus apud Ouidium in primo de Fastis dicens. Tunc ego regnabam patiens cum terra deorum Esset: & humanis numina mixta locis. Eosdē vocat iustos dicēs infra. Proq̃ metu populum: non vis pudor ipse regebat: Nullus erat iustis: reddere iussa labor. Qđ si ita est: quia ita est ꝙ iustos principes deus vult deos dici per cõmunicationem nominis non per essentiã: cõsequēs necessario est: vt in cõmunicatiõe nominis cõmunes simul perfectiones: & quę omnes in nomine deitatis laudes perfectionum & qualitatum continētur: homini iusto tribuant. Tot igitur virtutũ laudibus iustus princeps: procul mēdacio atq̃ adulatione potest efferri: quot cũ dei nomine iusto cõgruere possunt: vt eũ deum iustum prudentem: fortem: inuictum: temperatũ: castum: humilem: pudicum: veracem: mitem: in deum pium: in homines subditos sollicitum: legislatorem: perturbatorem sceleratorum: amatorem & pręmiatorem bonorũ. Qđ si quibus ętate nostra ex principibus merito a deo nomen illud communicatum est: quibus vtiq̃ iustius tributum est: vt sint dii & numina in terra degentes: q̃ christianissimis simul & gloriosissimis Hispaniarum principibus Ferdinando & Elisabethæ: q animo diuino atq̃ inuicto formari: breui tempore effecerũt: qđ octingētis ferme annis: maiores eorum attētantes: frustra enisi fuerunt? Hi enim soli tenebras a luce diuiserunt: tyrannos Hispaniarum & geriones: tanq̃ semen Herculeum magna vi atq̃ forti

Principes dii sunt.

Principum tituli.

tudine sustulerunt: latrocinantes deleuerunt: impios hæreticos tota Hispania pepulerunt: Mauros crucis inimicos illo potentissimo regno Betico spoliauerunt: ad temperantiã ac religionem & castimoniam quoq; omnes iam lapsas religiones reduxerunt: etiam vt vnico verbo omnes laudes eorum colligam: quicquid fortitudinis: victoriæ: castitatis: comitatis: prudẽtię: pudicitię: pietatis: sollicitudis: p̄dicat in Moyse duce legislatore: & Dauid atq; sanctis priscis ducibus: hoc totum nostra ætate: principes christianissimi Hispaniarũ: adeo fuerũt mire assecuti. Nec ea sunt in abscondito: q̃ iã totus vna voce personat orbis. Quidq; Hispania ferox: Pridem impiis & barbaris mixta: ad humanitatem & mores: mutata est. Boni afficiũtur premio: impiis supplicium est in promptu. Docent hæc q̃ Romæ degunt: perchari ssimi familiares ipsis regibus Reuerendissimus. D. Ber. Caruaial Cardiñ. sanctę crucis: & eorum orator illustris: dominus Garsias Lassus. Nam alter inter Cardinales: vt inter stellas luna minores fulget: doctrina: vita: litteris: moribus pietate. Alter vero etiam litteratis semper immixtus & iustis atq; religiosis: tam morat⁹ ẽ: vt eum veluti alterũ Catonem venerentur: tam iustus: & plenus castimoniæ atq; relligionis: vt vndiq; in se omnium animos simul: & oculos conuertat. Non igiť mirum: si tales seruitores atq; enutriti regia domo: tales principes habent: qui vniuersum orbem illuminant: & veluti dii ac vera numina sint & dicantur. Quales domini (inquit Chrysostomus) tales & serui. Quamobrẽ ipse incognit⁹ facie principibus christianissimis: virtute vero toti orbi notissimis: dicaui opera mea antiquitatum: non q̃ iam senex Theologiam professus his studeã: sed q̃ e sepulchris & infernis fucinis absconsa: & primum e latebris educta & in lucem prodita: eo tempore quo Beticæ regno potiti estis: iure Beticis victoribus regibus: primum dicata sunt: Donum quidem minimũ: ex parte mei offerentis: sed maximum ex parte auctorum: & eos suscipiẽtium principũ quos christianissimos deus sublimis & altissimus in dies fœliciores: & altiores efficiat: ad fœlicẽ statum christianorum: & ecclesiæ sanctę dei Amen.

SEQVVNTVR LIBRI. XVII. PER EVNDEM. F.
Ioannem Annium collecti & elucidati. Quorũ Primus more Plyniano exprimit ea quæ in cæteris voluminibus continentur. Cuius quidem libri primi indicium secuti nunc sumus in reliquorum serie seruanda.

Fratris Ioannis Annii Viterbensis ordinis prędicatorum Theologiæ professoris super opera de antiquitatibus confecta præfatio incipit.

Heologi officiũ est: rerũ veritatẽ: pręcipueq̃ ad res diuinas spectat: & ad eã perducit: ꝑquirere: inuenire: firmare: aperire: atq̃ ꝓ viribus elucidare: docere: ac tradere. Nec deesse illũ decet virtuti diuinę pietati: quę nõ modo in deũ verũ etiã in patrẽ ac patriã diffunditur: inter q̃ amor: & ęternitas rerũ gestarũ: & antiquitas: ac splendor eius: & defensio: tũ armis tũ scriptis enumerantur. Hæc ego in his meis scriptis: pro patria & Italia: immo & Europa tota ꝓfiteor. Ornatũ vero & elegantiã nõ ꝓfiteor: sed solã & nudã veritatẽ. Quare cuilibet cedo: in copia & ornatu dicẽdi. At in inuẽta veritate: illis solis palmã cõcedo: & eos censores sequar: qui cõtra me ꝓduxerint nõ tantũ vt blacterones & verbosi verba: sed potiores auctores: & certiora argumẽta. Qui vero infirmiora his argumenta: aut iuniores authores obiecerint: vtriq̃ eadẽ facilitate cõtẽnentur: qua ꝓferẽt. Hęc eñ mea opera iudices ęquos & eruditos cẽsores: nõ verbosos desiderãt. Si quis vero in his legerit q̃ illũ offendat: ante bene examinet q̃ iudicet. At si quis obiicere cupit: nõ expectet id agere cũ mortuus fuero: quia tũc cũ laruis & vmbris pugnabit: q̃d est timidi simul & ignorantis atq̃ inuidi officiũ. Me viuente obiiciat: & illico responsiones referet. Ordo autẽ librorum erit pliniano more: vt in hoc primo libro omnium librorum sequẽtium titulos: & capitula: & auctores prænotẽ: & inde singulos libros singulariter digeram.

Finit præfatio.

De omnibus operibus sequentibus. Primus liber incipit: qui est secundi libri & aliorum digestio.

Ecũdus liber est de nouem institutionibus Etruscis: ad eosdẽ catholicos Hispaniarũ principes.

De nominibꝰ ęquiuocis: Diua Volturna: Volturnꝰ: Palatua: Flora: Furina: Faiucer: Luceres: Pomotua: Pomonusq̃ pater Etruria: Turrena: Volturrena: Thusca Thuscia. ¶ Ex auctoribꝰ. Aristotele. M. Varrõe: T. liuio: Fabio pictore: Ouidio Virgilio: Hieronymo: Ptolemæo: Plinio: Ennio: Iunio: Tolũnio Thusco: Gotifredo Viterbensi: Sempronio: Seruio: Dionysio Halicarnasseo Propertio: Catone: Suetonio: Antonino Plutarcho: Myrsilo: Valerio Maxio: Helio Spartiano.

Secunda institutio.

Q: Turrena: Volturrena: Etruria: Volturna significãt eandẽ vrbẽ turritis ędibus extructã: & ꝙ oĩs Etursia & Voltursena est Tursena: sed nõ cõuertit. Et ꝙ vrbs Etruria fuit Tetrapolis regia: & eiꝰ portionibus regia munera tributa. Et ꝙ hęc tria nomia Etruria: Turrena & Volturna sunt synonyma sicut Marcꝰ Tuiliꝰ Cicero. ¶ Ex auctoribus. Dionysio Halicarnasseo: Myrsilo: Xenophõte Sillio Italico: Beroso: Manethone: Proptio: Virgilio: Plinio.

Tertia institutio.

Q: portiones vrbis Etruriæ sunt Arbanũ: Thusca: Volturna & Vetulonia. Et ꝙ ea est iuxta lacũ Vadimonium habẽs a tergo iuga cyminia: a frõte Volsiniẽses: a sinistris amnẽ Bleranũ & Tarquinienses: & a dextris thyberim: vbi finit trma Vmbrię. Et ꝙ ea vrbs est: vbi tractꝰ Vmbrię: Sai e vmbrone: & nũc Viterbũ Lucumoniũ. Et cur Vetulonia cum sit mediterranea iter Volsinas & Lacũ Cyminiũ: tamẽ haud ꝓcul mari esse dicit. ¶ Ex auctoribus. T. Liuio: Plinio: Propertio: Catone: Virgilio: Myrsilo: Dio-

nysio: Herodoto. M. Antonio: Solino: Semptonio: Itinerario Antonini: Beroso: Sillio: Virgilio.

Quarta institutio.

¶De excisa memoria Libyscilla. Q2 Viturgia vel mēdoso loco impressa est: vel est duplex. ¶Ex auctore. Ptolemęo.

Quinta institutio.

¶De secūda excisa Libyscilla tabula: q̄ icipit Faul faluceres: ꝙ ea excisa fuit circa ætatē Mecœnatis/filii Menodori. Et ꝙ Faul sunt quttuor sacræ litterę ingētis luci lucumonū. Et ꝙ hic lucus est in itinere Cassiano: vel Cyminio: nō ꝑcul Egelido amne/inclyto lustratiōe Aeneę Et ꝙ eū prius Ianus: inde veteres Pelasgi sacrauerūt Vertūno: Pomono: Siluano. Et ꝙ hic lucus erat Lucumonib⁹ curia templum. ¶Ex auctoribus. Catone: Virgilio: Seruio: Varrone: Plutarcho: Plinio. Ibibē ꝙ longhola est duplex: altera in Latio secus mare Volscū & a lōgitudine sine aspitatiōe dicit̄ Longula. Altera vero cū aspiratiōe Longhola est pars vrbis Etrurię. Et ibi pulchra disputatio sup nono Liuii ab vrbe cōdita: ad quā istarū ꝓfectus est Papiri⁹ dictator.

Sexta institutio.

¶De prima tabula Cybelaria Gręcis litteris & ligua scripta. Q2 Etrusci aspiciebāt lr̄as Gręcas/nō ꝑdiscebāt. Et ꝙ hęc tabula excisa est ante Homerū: tūdi existenre Gręcia/circa vrbē Romanā cōditā: scilicet post Marsiam Etrurię Larthē & añ Numā Romanorū regē. Et ꝙ hic Atlas Kityn: fuit Italus a quo Italia: socer penultimi Coriti: cognomie Iani iunioris: Et pater Electræ/ac Pleyadū Italicarū. Et ꝙ hic regnauit principio: ī Capena iuxta thyberim Auētinū: inde in Etruria regia Tetrapoli: vbi noīa: & cognoīa: tituli & monumēta adhuc ꝑmanēt. Et ꝙ diuinæ litteræ hoc testāt̄ p̄ter alios auctores. Et ꝙ Coritus & Iasi⁹ regnauerūt in eadē sede regia Tetrapoli Turrēa: vbi adhuc extāt extrem[illegible] vrbes Coriti: & Pleiadū. Q2 Isis soror Osiridis venit rate/a Libya Aegypti ī tyberim: inde ad nuptias Iasū & Cybelis ī Veiuzā vrbē: & Cybelis p̄dia vbi primū docuit ī Italia molere/ & panes cōficere: paulo ante Dardaniā cōditam. Et ꝙ de nuptiis Iasii: & cōditione Dardanię: Græcia mēdax nimis audet ī historia. Et de errore Biondi. Et ꝙ Veiuzi dicti sunt Etrusci Veii Sardiniani: a qb⁹ Veiētes geniti. Et de loco: & causa mortis Iasii: atq̃ tp̄e. Et de solutione cōtradictionis inter auctores & tabulā: qs prim⁹ cōdiderit Vetuloniā. Et de cognominibus Herculis ęgyptii: atq̃ titu incātādi militiā: Et ꝙ ager etrusc⁹ diuidit̄ in supiorē ptē Trometinā & Trossulā: & inferiorē Thuscaniēsem & Veiā. Et ꝙ ī Trometina est regio Sanginaia sicut in Sabatia & Trossula est Sangnyna: & qs fuit iste Sabatius Sangni. ¶Ex auctorib⁹. Catone: Beroso: Archiloco: Virgilio: Seruio Dionysio: Igino: Fabio pictore: Torrellio Aretino: Sillio: Inscriptione: Plinio: Itineratio Antonini: Manethone: Palefato Spinga: Eusebio: Arūtinis Camillariis Plutharco: Strabone: Macrobio Hieronymo: Ptolemęo &. T. Liuio: Ibidē tabula Ararathea. ¶Septima institutio.

¶De decreto Desiderii: ꝙ Lōgbardi sūt Germani: q cū Sidoniis Sarmatiæ primis/nūc Polonis/occupauerunt Italiā. Et de triplici eorū ducatu circa tybherī Q2 Desideri⁹ rex: septē beneficia cōtulit etruriæ: nūc Viterbo. Q2 a qualitatibus ꝓpriis & cōib⁹ viterbū significat Veiterbū: Vita Heroū: Vitriū vrbium Vita vrbiū: Viturriū: Vi Thebū: Vita Herbū: Vita inermiū: Vi thermū. Atq̃ substātiā Viterbū significat idē quod Etruscę Lucumoniū Gręce paleologū: & latine veterum dictatura. Et ꝙ Horchia erat p̄iceps dea Viterbi: olim Etrurię. Et de mēdosa traditione Festi vnde Lucumonii Lucenses dicti. Et vnde nūc patrimoniū dictū: qd̄ antea a principe vrbe Turrena & Etruria dicebatur.

¶Ex auctorib⁹ tā veterib⁹ q̄ modernis.

Prolemeo.Paulo historico lõgebardo:
Sillio:Thoma aquinate:Donato:Liuio
Valerio maximo:Fatio Florẽtino:Lęlio
Verulonięsi:Toma Veltrino:itẽ Vetu
loniensi: Archangelo Michaele capri-
no para Tusso siue regio Tuscaniensi:
Blondo foroliuiensi: Raymũdo Gallo:
Hermolao Veneto:Archade nostro: &
interp̃tatione inuictissima nominum.

Institutio octaua & nona.

¶Octaua institutio est de tabula Arara
thea:quã sextę inseruimus. Vltima ve
ro est colũna Osiriana. Qꝫ sacræ litteræ
ęgyptiæ sunt quędã effigies: quæ ad se
cretũ aliquod:magis Gornatũ aspiciẽti
apparẽt institutę. De progenie Osiridis
& ortu. Qꝫ illius cognoia fuerũt Iuppi-
ter: Dionysius:Olympicus: Iustus: Sal
uator: q vniuerso imperauit orbi. Et qd
docuit. Qꝫ nõ fuit in orbe locus:& pro-
uincia nobilis:quã nõ adiuerit & voca-
tus ab Italis:tunc a fontibus Istri qui &
Danubius venit i Italiã cũ Hercule ac
diis ęgyptiis: Qꝫ Osiris ab Alpibus fu-
dit tyrãnos Italię i prima phlegręa Hi-
stria:Hercules in tertia phlegręa Vesu
uia: & mox simul iuncti: in media phle-
gręa Cyminia in subsidente campo Cy
meo. Et ꝑ triũphauit cũ diis: & Musis
ęgyptiis in Vetulonia:in qua est colũ-
na monumentũ huius expeditionis: Et
in triumphũ:a suo cognomine Api:Ita
liam dixit Apeninã:idest Taurinã. Qꝫ
sine dubio hæc ẽ Osiriana memoria:qa
in eo sunt tres effigies soli Osiri tributa
semifacies crinita:Calathi:& scęptra in
trunco cũ effigie instar oculi in summo
itemqꝫ serpens in imo scęptriq occupa
rat imperiũ. Et quid oẽs effigies signifi
cent:Et quo pacto latine legantur.

¶Ex auctoribus Plinius: Macrobius:
Xenophõ:Diodorus:Hesiodus:Cato:
Antiochus Syracusanus:Dionysiꝰ Ha
licarnasseus:Berosus:Herodotus:Pto-
lęmęus: Tibullius::& noster Torrellius.

¶ Tertii libri cõmentaria super vertũ-
nianam Propertii.

Qꝫ Idẽ fuit Ianus coelũ: vadimon: Ver
tumnus & Proteus. Qꝫ quadrifrons &
bifrons ab auersione diei & ãni singitur
& dicitur Diespiter: Iuppiter: optimus:
Maximus.alii sunt dicti Vertũni: Veio
ues. Cur pigitur multiformis. Qꝫ sicut
Horchia erat princeps dea Etruriæ: ita
Ianus Vadimon siue latine Vertũnus
erat princeps: Etruriæ: cuius pars est
Tusca in Volsiniensibus focis. Qꝫ falso
exponit: Clusinos deseruisse focos ꝑ vol
sinos. Qꝫ in vico thusco primũ Roma
vidit deũ Vertũnũ aduectũ: ex thusca
siue vrbe Etruria. Qꝫ Ianus cœpit dici
Vertũnus i Latio: qñ sub Galerito cœ-
ptꝰ est habitari vicus thuscus. Qꝫ etiã
Iano fuit Vertũno cognomen: quia est
deꝰ vertẽtis anni & diuersarũ naturarũ
ad cõcordiẽ: & est deus vertẽdarũ rerũ.
Qꝫ Ianus dictus est Vertũnus & multi
formis effectiue: qui vertit priscos ru-
des ad oẽs formas & modos ciuilis vitę
ad honestatẽ regumenti & victus: & co
habitationis: ad ratiões fasciũ imperii/
militię: serendi: plantãdi: vini cõficiẽdi
metendi: exercẽdi: venandi: aucupãdi:
piscãdi: mercãdi: pascẽdi: arandi: ad ra-
tiões quoqꝫ holitorias: a qbus Ianus Po
monus pater & eius vxor Vesta pomo-
na dicta fuerũt: Dictus quoqꝫ fuit Ver-
tũnus vinifer: auriga: patronus sobriꝰ
sacerdos: põtifex. Vertit isup hoies ad
ritꝰ sacraqꝫ & theologiã: physicã & ęthi
cam. Qꝫ dictus est soiꝰ sator deorũ. Qꝫ
vicus thuscus illi sacer fuit: sub Galeri-
to Larthe Etruriæ. Qꝫ Galeritus Lucu-
mo fudit Sabinos: dedit primus Romu
lo.xii.ꝓtoria siue lictores: imposuitqꝫ tri
bus populis: quibus Romana gẽs prin-
cipio cõstitit: Etrusca noia: & eos a du-
cibus suis noiauit: Sabinos quidẽ Tatiẽ
ses: Rumnẽses aũt qui Romolo cõmu-
nione Asili coaloerant: & Thuscos Lu
ceres. Qꝫ sub Romulo ligneũ Ianũ: ver
tunnũ: bifrontẽ in imo Argileto: & sub
Numa æneũ factũ: transtulerũt posteri
ad Argiletum superiorem.

¶Ex auctoribus. Beroso: Ouidio: Dio-
doro: Xenophōte libro de Aequiuocis:
Fabio Pictore: Macrobio: Seruio: Myrsi
lo: Horatio: Varrone: Catone: Liuio:
Acrone: Porphyrio: Donato: & Diony-
sio Halicarnasseo.

¶Quarti libri cōmētaria super Aequi-
uoca Xenophontis.

Qꝫ Saturni: Ioues: Hercules: Cęli: Ve-
stę: Rheę: Iunones: noīa sunt dignitatū
ad seinuicē relata: simul & ad vnū pri-
mū analogū: q̄a plures sic dicti fuerunt:
vt Cęsares. Qꝫ qui fuit vni genti Satur
nus: alteri fuit Iuppiter: vt Belꝰ priscꝰ.
Et qui vni fuit Hercules: alteri Iuppiter
fuit: vt Assyrius filius Beli. Qꝫ Assyriꝰ
fuit ꝓpriū nomē: & Ninus cognomen.
Qꝫ Assyrius fuit Babyloniis Hercules:
& Assyriis Ninus: idest Iuppiter. Qꝫ
Phoronei fuerunt duo. Antiq̄ssimꝰ rex
Gręcię t̄pe Nyni: & iunior filius Inachi
rex Argiuorū. Qꝫ apud diuersos diuer
simode accipit̄ ętas: & ānus. Cur Græci
nihil compertū habēt ante Ninū: sed a
Nino incipiunt. Cur Xenophon dicit
lr̄as Gręcis fuisse ab Aegyptiis cū a Cad
mo illaras Gręcię alii tradāt. Cur gręca
historia de t̄pibus aū primā olimpiadē
est incerta & incōstans. Quō intelligāt
sex milia annorū: Iberic ę litteraturæ añ
Strabonē. Qꝫ ab Ogyge prisco ad Ni-
nū fuerūt anni nouē & q̄draginta supra
ducētos. Qꝫ Olympꝰ est nomē ęquocū
Qꝫ Homeri fuere plures. Qꝫ Nini fue-
re plures. Qꝫ ogyges fuere plures. Quo
pacto Etrusci sacrabāt Olympū: quem
Romani fossam & pomœriū vocabant.
Qꝫ Galli galera & galea ab inundatio-
ne noīs originē hn̄t. Qꝫ inūdationes fue
rūt qnqꝫ: quarū prima ꝓcessit Ninū sub
Ogyge prisco ānis. cc. xlix. Vltima fuit
sub ægyptio Proteo. Qꝫ ꝓtei. i. vertum
ni fuerunt plures. Qꝫ vt Iano principia
rerū: ita et vertūno media & fines erāt
dicata: vt ea bn̄ verteret. Qꝫ primo ver
tūno Iano cōsēsu totiꝰ orbis: statuę/arę:
ac tēpla dicata fuerūt. Qꝫ Cadmi fuere
sex: & penultimꝰ dicit̄ e Phœnicia litte
ras attulisse nō phœnicas: sed Galathis
&. Męonibꝰ ꝓsilēs: q̄s vltimus Homerꝰ
emēdauit. Qꝫ Ioppe fuit cōdita añ dilu
uiū: & cur Semiramis & Babylonii dicti
sunt colūba. Qꝫ Tiranes ęgypti & Phę
nices paulo post primū diluuium Tita
nas vrbes tetrapoles ī ęgypto & phęni-
ca palœstina cōdiderunt. Assyriorū &
Phœnicū tetrapolis prima: & Acade-
mia vbi fuerit & q̄ turpiter Hebręi & fra
ter De lyra aberrēt ī noīe Arbano tetra
poli. Qꝫ oīs vrbs regia antiqꝰ cōdebat̄
arbana. i. q̄drata/siue tetrapolis: vt Ba
bylonia: Niniue: Arbea: Hierosolyma:
Samothracia: Syracusę: Roma: Etruria.

¶Ex auctoribus. Seruio: Lactantio: Eu-
sebio: Diodoro: Aristotele physico: Ari
stotele historico: Moyse: Plinio: Antio-
co Syracusano: Dionysio Halicarnasseo
Archiloco: Iosepho: Beroso: Strabone:
Metasthene: Pomponio Mella: Plutar
cho: Ouidio: Varrone: Tibullo: Cato-
ne: Solino: Masea: Manethone: Iuuena
le: Herodoto: Lucano: Macrobio: Hora
tio: Trogo: & Iustino.

Quinti libri cōmētaria sup. Q. Fabiū
pictorē de origiue vrbis Romæ.

Qꝫ aurea ętas/sata est post primū dilu-
uiū sub Iano Ogyge/añ Ninū Iouē As-
syriorum/annis. cc. xlix. Qꝫ Ianꝰ ex Scy
thia profectus post inundationē terra-
rum/primus rate vexit in vaticanū/Lę
uum latus thyberis: sub initiū aurei sę-
culi: & olympum regiū: Etruriæ vrbis:
& duodenas colonias totidēqꝫ fasces ad
continendū rudes in officio aurei sæcu
li istituit: ęqualis erat hęc aurea ętas: &
quid docuit Ianus & eius vxor Vesta.
Qꝫ duo fuere prima Italiæ imperia: pri
mū sub Iano Thuscorum: Posterius Ro
manorū. Qꝫ Nino Ioue turbare incipi-
ente aureū sæculū: Cameses ante: inde
Saturnus Caspius: ad Ianū se cōtulerūt
quibus permisit dextrū latus thyberis/
Sabinosqꝫ & Latiū/vbi ad radices Capi-
tolii Saturnus/oppidulū Saturniā po-

fuit: Et hęc ē prima Romæ origo aureo
sęculo turbari cœpto: sed nondū totali
ter viciato/& in argēteū cōuerso. Q; li-
mes īter Ianū vadimona thuscū: & Ca
mesenā regionē atq; Saturniū Larium:
erat thyberis. Arę vtriusq; ꝓuincię: la-
niculę: Etruriæ & Saturnii Latii: erāt Ia
niculū & Saturnia. De prisca facie agri
Romani inter thyberim & septē colles:
& de ordine colliū inter Capitolium &
Auentinū: añ aduētū Saturni. Et qs fue
rit iste Saturnus: cui aliū partū Græcia
mēdax supponit i historia. Et vbi vrbs
Veiens. Q; tres primi colles culti sunt
Romę: Capitoliū a Saturno: Auētinus
ab Italo: vbi Capenā ꝑmissu Iani iunio-
ris condidit: & Palatinus a Roma filia
Itali. Q; imponere locis & gētibꝰ noīa:
erat munus regū. Q; Latiū principio di
cta est Italia deīde Etruria: postea sēsim
tota: ab Alpibus vsq; in fretū Siculū. Q;
Italꝰ suscepta tutela īperii thusci: regna
uit in vetulonia. Q; nemo in Italia regu
lus aut rex esse poterat añ Imperiū Ro-
manorū: nisi Cretus de sanguine thus-
co aut verna esset thuscorū. Q; añ Ro-
mulū in Latio nullꝰ rex ꝓprie sed regulꝰ
extitit: primusq; omniū rex fuit Romu
lus: creatus a Cęlio Veibenno Larthe
Etrurię: q Romulo triūphū cōtra Ceni-
uenses peperit & latinos. Q; Romulus
tetrapolim siue quadratā vrbē statuit ī
tertio colle: antea habitato a Roma fi-
lia Itali: Cęlius vero quartū coluit cum
thuscis: ab eo dictū Cęliū & sibi iunctū
quintū Celiolū a Celianis suis militibꝰ:
q postea viminalis dictus est. Q; Galeri
tꝰ Lucumo Arbeę: thuscꝰ: & postea Lar
thes: triūphauit de Tatio & Sabinis ꝓ
Romulo: & eos in fœdera coegit & tāq̄
princeps inter tres duces Tatiū Romu
lū: & se Galeritū thuscū Lucumonē: tri
bꝰ gētibus qbꝰ tūc Roma cōstitit: impo
suit a ducibus Etrusca lingua noīa Ta-
tiēses: Rumnēses: Luceres: & is primus
dedit ꝓtoria Romulo Q; hoc Galerito
facto Larthe Etrurię: Romulus tres col
les inhabitauit: Tatius duos: & thusci
Luceres: vicum Thuscū a radicibꝰ Ca-
pitolii: ad radices Auētinas. Q; eiacu
latæ aquæ sulphureæ: a Iano in Sabinos
pro Romulo: est fabula pro militia Ga-
leriti Initiata ad lacum Vadimonis.
Quid sit alba vnde thyberis Albula qd
lictor: quot armati suberant singulo li-
ctori. Et de errore Ouidii ꝙ Crana fue-
rit Iani Amasia. Q; Faustulus & Cat-
rucius: viri Larentiæ: fuerūt thusci. Q;
tribus Trometina est Cęliana: Luceres
vero a Lucumone: Q; tempestate Ro-
muli: vrbs habitari cœpta est: a thybe-
ri ad septē colles: inde a septē collibus
ampliata ꝑ alios colles & cōualles vsq;
ad mœnia quę nūc cernimus. Q; vicus
thuscus olim ante Romulū & Luceres
thuscos: erat paludalis: & dicebaẗ cāpꝰ
Libyssus: & Argeus: distinctus in infe-
riorē atq; superiorē Argiletū. In hoc vi-
co thusco erāt loca ꝑticularia: pars viæ
sacræ: Senaculū: cōcordia: Gręcostasis:
Aedes Saturni: Vertūnꝰ: Forū boariū.
Vicus longhus: Vicus Arnlensis: vicꝰ
Stellatinus: Sabatinus: Larthenianus q
& Veiens: Phaliscus: Herculis ara: vbi
Romæ cōditæ olympus: Forū piscariū
porta Carmētalis: Aedes pudicitię: Ro
tūda Herculis: Forum venalium: Lacus
curtius: & hmōi. Q; Thyberis deus di-
ciẗ Volturnus: a capite imperii veteris:
principe Volturna: Et ꝙ thyberis ob id
thuscus amnis nō latinus dicitur. Et ꝙ
Volturnus dicitur de pluribus. Et ꝙ ab
Etruscis vertūnus Ianus vadimō diciẗ
¶ Ex auctoribus. Beroso: Xenophonte:
Ouidio: Trogo: Iustino: Diodoro. Ar-
chiloco: Actone: Iuuenale: Macrobio:
Propertio: Cicerone: Virgilio: Eusebio:
Varrone: Plinio. Dionysio Halicarnas-
seo: Liuio: Igino: Seruio: Tortellio: Plu-
tarcho: Solino: Cornelio Tacito.
¶ Sexti libri commentaria suꝑ Myrsilū:
Lesbiū de origine Italiæ ac Turrenæ.
Q; prima ꝓpositio Myrsili est falsa qua
dicit oīs Italia a Gręcis est culta: & qn-

decim ętatibꝰ ante ruinas Troiæ dicta Enotria: ab Enotrio Archade. Qz Dionysio minus credit̃ q̃ Myrsilo: de tẽpore aduẽtus Enotrii. Qz plures fuere Enotrii: & plures Enotriæ terræ. Qz Ianus fuit antiquissimus Enotrius a quo Ianigenæ viri: seruata nõis interp̃tatiõe dicti sunt Enotrii: & de cõtradictiõe Myrsili. Dionysii: Sempronii & Catonis de origine Lygurũ: & Enotriorũ in Italia. q̃ sint anrigotes. Qz de Turrenis: Herodotꝰ & alii dicũt: originẽ habuisse a Turtheno Lydo q̃ cõsedit & habitauit ĩ thuscia: in prima medietat e t hyberis septẽtrionalis. Alii vero eos dicũt suę regionis esse ĩdigenas: & priscos sub Iano habitatores Italiæ. Q. in hac q̃stione magis credit̃ ipsis Turrenis & vicinis Romanis: atq; Lydis historicis q̃ externis & remotis. Et de q̃tuor tegulis p̃bãdi & vidẽdi: cui magis ĩ cõtẽtione historicorũ sit credendũ. Qz nullꝰ Turrhenus noĩe fuit filius Atus. Qz ante Atũ & pelasgos: ac tegẽ eorũ fuit Turrenũ nomẽ. Et q̃ fabula Turrenorũ Delphinorũ pręcesserit Atũ: & Turrhenũ filium eius: & quomõ intelligat̃ illa fabula: & quo tpe tes illa fuit gesta. Qz Turreni dicũt se solos indigenas Italiæ: & a Iano ortos: & ab eo post diluuiũ cõstitutos: & ab eodẽ suã terrapolim cõditã: quã non a Turtheno: sed a Tursibus vocãt Tursenã: Volturſenã. Eturſiã. Qz posteri verrerũt sint. vt Cameses: Camesena: arbos decos: Valesii. Fusii: Phalesii. Tursis: Turrena: Volturſena: Eturſia: p̃nũciãt p t. Camers: Camerena: Arbor: decor valerii: Furii: Phalerii: Turris turrena: Volturrena: Etruria. Qz Turreni iacẽt medii int̃ Phaliscos & Perusinos & differunt ab eis sermõe: deis: & moribꝰ. Qz Romani eis vicini nõ vocãt eos a duce: sed porꝰ a loco Tursito prima eorũ Metropoli: dicta Etruria vocant Etruscos. Qz Turreni a duce se vocãt Razenos. Qz si Terbus filius Atus & frater Lydi venit in etruriã: vtiq; ipse Terbus ab ipsa Tursena Turrrhenus cognominatus est: & non ab eo Turrena.

Ex auctoribus. Beroso: Dionysio: Catone: Fabio pictore: Vitgilio: Varrone: Seruio: Plinio: Antonini Itinerario: Xãtho Lydo historico: Sillio: Eusebio: Xenophonte: Iuuenale: Ouidio: Solino: Isidoro.

Septimi libri comentaria super duo & viginti fragmenta Catonis.

Qz Catonẽ coegit scribere de originibꝰ Gręcanica impudẽtia & leuitas: q̃ relictis disciplinis maiorũ: & instructi fabulis & nouis adinuẽtionibꝰ: incredibile est quãtas mẽdaciorũ nebulas excitauerint: & oĩa corruperit. Qz oẽs latini cõueniũt cœptã fuisse habitari Italiã: aureo sclo sub Iano. Qz Italiæ splẽdidissĩa origo fuit cũ tẽpore: tũ p̃cipue origine gẽtis Sagę. Qz auteũ sęculũ cœpit ante Nynũ ferme annis. cc.l. Qz his tp̃ibus originẽ Italiæ dedit p̃rimꝰ Ianꝰ ex Saga gẽte aduectꝰ ĩ Vaticanũ: dictũ a vagitu: cũ Gallis p̃genitoribꝰ Vmbrorũ. Qz Ianus primã tegiã Etturiam: & Surtenã augustalẽ: vbi rex salutaret̃ singulis mẽsibꝰ: cõdidit. Ex. xii. fasces instituit: & q̃ sint ille. xii. vrbes quas post cõditionẽ Etturię ac Surrenę posuit. Qz paulo post: cõstitutis subregulis: Camese ac Saturno: circa Latiũ: oĩs origo Italię circa thyberim augustissima primũ fuit. Qz Italia a diis & ducibꝰ & gẽtilibꝰ plura fuit sortica nomia: vt a Iano Ianicula idest Enotria: & sic de aliis. Qz thyberis videtur fuisse ĩ tutela omniũ deorũ: vnde nomẽ Albula habuit. Qz Albula ab imperio nõ colore habet originẽ. Qz Italia dicit̃ Apenina: a duce ęgyptio Apinõ a pœno: vel bobus. Qz Italia primo diuiditur ĩ Apẽninos mõtes: ĩ cisapẽninã & trãsapenninã. Qz omnẽ tansapenninã Italiã vsq; Alpes & Rhetos: thusci missis coloniis tenuerũt vbi & de singulis gẽtium earũ originibus tradit: & de errore Gręcorũ atq; mendacio de Istro & Istria. Qz Galli dicti sunt mariti Gal-

linarū: Celtę quoq; trāſalpini & Etruſci ciſalpini trāſapēninū. Et Caſtrati Cybelis ſacerdotes: & Ianigenę. Quę ciuitates Etruſcorū in Alpibꝰ & trās padū & cis padū ſint: & quid de Pado dicit̃. De Ancona et Gallia Togata. Qꝫ Larɪꝰ Laro: Arunus: Atlas ſūt originis Etruſcę. Latina declinatiōe dicti Atlas & Aruns. De origine totius gentis a Gargano mōte ad Brundu ſiū. inde vſq; i Leucopetram. De origine gētiū a Leucopetra ad Sarnū. & a Sarno ad Thyberim. et de triplici genere Aboriginū. Qꝫ Roma capta fuit ſub Saturno: inde ab Italo et Roma filia eius in Auētino et Palatino colle pſecuta: poſtremo ſub Romulo p colles et vicū Thuſcū fuit habitata a Tatienſibꝰ Sabinis. Et a Romnēſibus Aſilanis: et a Luceribꝰ Thuſcis: a qbus Romæ princeps origo extitit. Qꝫ gens Etruriæ triplex eſt Maritima: Ciſcyminia: Veientana : et Tranſcyminia Etruſca. Et quę ſint ſingulę vrbes: & populi in ſingulis partibus. Qꝫ ab Oſtia: Romę vſq; in Niceā finē littoris italici: Incolunt Lygures Etruſci: Lygures Populonii: Lygures Apuani: et Lygures montani: et vnde iſtis origo. Qꝫ prima gens Etrurię hēt metropolim Populoniā idest puppiū Philarchā. Qꝫ ſcđa gens etrurię a thyberi ad cyminia iuga dicit̃ Vientana ſiue Larthenſana: a metropoli Eniano ſiue Veiēte. Qꝫ tertia gens a cyminiis iugis ad Piſtoriū dicit̃ Etruſca a principe vrbe totiꝰ thuſciæ Etruria ſiue Volturrena: q̃ ſub radicibus Cyminiis iacet ante Volſinas. Qꝫ Apeninū mōte icolūt Lygures mōtani: ab apenino colle: trāſitu Hanibalis vſq; fontes Macrę. Qꝫ a fōtibꝰ Macræ ad fōtes thyberis incolūt Thuſci Apuani ad inferū mare: ad ſuperū vero Galli Aureliani. Qꝫ a fontibꝰ thyberis ad Narē Vmbri incolūt. Qꝫ Apeninū a Nare vſq; ad Sarnū habitarūt Sabini & inde Sabelli cognomine Sānites: a Sabo nominati. Qꝫ ſequētes Lucani a Lucio Sānite dicti ſūt. Qꝫ gētilē Sabi proferunt: Sabini qdem Sangni: Romani Sanctū: Barbari Sagā a quo primi Thuſci Sagi idest ſacri pōtifices & expiatores. Qꝫ Etruſci noluerūt recipere Latinas litteras niſi ſub Cecynna Volturreno: lōge poſt deuictā Etruriā: & hoc quia ſemp horruerūt fabulas & mēdacia Græca/a qbꝰ Latinę litteræ pendēt. Qꝫ tōſurā ouiū: Romanis oſtēderūt Thuſci. Qꝫ Ianus bifrons. Quirinalis: dicit̃ a victoria Lucumonis a colle Quirinali mouentis: Quirinalis vero collis a Curina idest Iunone Sabina.

Ex auctoribꝰ Lactātio: Ioſepho: Dionyſio: Fabio pictore: Sēpronio. Throgo: Iuſtino. Macrobio : Varronę: Virgilio: Ouidio: Iuuenale: Oratio: Seruio: Xenophonte: Archiloco: Myrſilo: Ariſtotele: Platone: Diodoro: Beroſo: Plinio: Feſto: Gellio: Liuio: Hieronymo: Igino: Thralliano: Antiocho: Martiale: Strabone: Cornelio nepote.

¶Octaui libri commentaria ſuper vnū Fragmentum Itinerarii Antonini.

Qꝫ ab vrbe in Gallias : ſex ſunt itinera Maritimum: Littoreum: Aurelianum: Caſſianum: Cyminium: Flaminium.

Quæ oppida aſſignent̃ maritimo: inter quæ iulluſtriora ſunt: Populonia: Genua: Nicea.

Quæ oppida occurrāt itinere Littoreo inter quæ clariora erant Pyrgi: Grauiſcę coſę: Volaterræ: Piſa: Luna.

Quæ oppida occurrant itinere Aureliano: inter quæ nobiliora erāt: Tarquiniæ: Volcę: Mons Tūnias: Turſena.

Quæ oppida Caſſiano itinere inueniā tur: inter quæ p̄cipua erant: Forū caſſii: Aruntini veteres: Camillarii: Sena: Phocenſis: Luca.

Quę oppida ſint i Cyminio itinere: iter q̄ p̄ſtabāt Veiēs: Sutriū: Fanū: Vulturnę: Volſinę: Cluſium vetus & nouum.

Quę oppida occurūt itinere Flaminio inter q̄ in p̄tio erāt: Ocrea: Octiculum:

Narnia: vł Spoletū: Camerinū: Vrbinū Ex auctoribus. Plinio Catone: Aristotele: Verroi: Ptolemæo: Strabone: Diodoro: Virgilio: Dionysio: Pio. ii. pont. Maximo.

¶ Noni libri cōmentaria super. C. Sempniū de Chorographia siue descriptione Italiæ & eius origine.

Qꝫ vniuersa Italia assurgit ab Alpib⁹ & finitur freto Siculo: instar insulæ cincta mari supero & infero.

Qꝫ Alpes Italiæ sic diuidūt: ab Nicea ad apœninū Alpes Lygurum: apœnino ad Ocram montē Trāspadanorū: & ab Ocra ad Rhetios. Et ꝙ his ferme tota origo Etrusca est.

Qꝫ mons apeninus/qui ab Alpib⁹ ort⁹ tendit per mediā Italiā: vsqꝫ ī fretū Siculū: septē primorib⁹ gētibus incolit.

Qꝫ ab Alpibus ad fontes Macræ Apeninus incolitur a Lyguribus montanis quibus Phaetōtis origo: quem Lygures Pheritonē vocabāt. Et ꝙ Phaetō Colonias miscuit ab Ostiis Romanis ad Niceam finem Italiæ.

Qꝫ Lyguribus omnibus sicut & Etruscis origo est Ianus Genius: a quo Ianiculum: & Ianua Genua.

Qꝫ a fontibus Macræ ad fontes thyberis Apeninū colunt Apuani: orti veteribus Etruscis Ianigenis Gallis

Qꝫ a fontibus thyberis ad Narē amnē: incolunt Apeninū Vmbri: veterū Gallorū Etruscorum proles.

Qꝫ a Nare amne ad fontes Silaris iuxta Latiū: incolūt Apeninū Sabini: Sancti siue Sabatii Sangni: Caspii genus: q a Megale Turreno ius diuinum & humanū atqꝫ disciplinas didicere: & non a Pythagora: vt Gręcia mendax audet in historia.

Qꝫ a fontibus silaris: ad fontes Vulturni amnis/Apeninum incolunt Sabelli: quos Latini Samnites: Græci Saunitas vocant: a Sabinis orti.

Qꝫ a fontibus Vulturni & Sarni vsqꝫ ī magnā Græciā: apeninū coluerūt principio Thusci: & residuum pro maiori parte Græci

Qꝫ cisapennina Italia: ad inferū mare: & transapēnina ad superū mare. sunt loca italiæ magis plana sub radicibus apeninis.

Qꝫ trāsapenina italia plana: ad superū mare diuiditur in cispadanam: & transpadanam.

Q đ cispadana diuidit ī Aemyliā: Aureliā: Flaminā Togatāqꝫ Galliā. Item Picenū: & vsqꝫ Brūdusiū: Idruntū & Leucopetrā. Et hic ponūtur primores vrbes & earum origo

Qꝫ trāspadana italia Gallia: diuidit in Lariā. Venerias. Histriam. Et hic ponit vrbes primores/& gētes: & origīes earū

Qꝫ in cisapennina italia: diuisio est ista Ad Niceā a Macra tenuerunt Lygures mōtani: origine Phaetōtei. A Macra ad Arnū & portū Lygurnū sunt Lygures Apuani: origine Etrusci: quos sequunt Lygures Populonii vsqꝫ ad caput Etruriæ, a quo ad ostia sunt Lygures Turreni: vbi campi cōplutorū lapidum: clari pugna Herculis Aegyptii: ī quo errauit Plinius. Et de errore expositorū Tibulli, vbi. Nos tenet Etruscis manat quæ montibus vnda.

Qꝫ post magnā Gręciā a Velia ad Silarum: sunt Lucani proles Samnitū. A Silaro ad vrbem Romā vt plurimum tenuerunt Etrusci exceptis Baiis & Cumis: et de origine gentium illarum.

Qꝫ Roma nō fuit dicta a Romulo: sed Romulus a deo Romæ: incognitæ originis.

Qꝫ fuit Romulo & Remo ꝓpriū nomē Romulo & Rumo: ab Etrusca deriuatiōe ruma. i. māma qua fuerūt lactati a lupa: a qua ruminalis ficus vbi lactati: & Rumnēses viri: q cōmuniōe Asili adheserunt Romulo: & Luceres thusci. & Tatienses Sabini: a ducibus oēs dicti.

Qū: & a quibus cōdita est Roma. Et de

mendaciis leuitateq; fabulose & stomachositate Græcorum in tationib⁹ & antiquitate Italiæ. Ex auctoribus. Ptolemeo/Liuio/Plynio/Beroso/Catone/Dionysio/Solino/Diodoro/Seruio/Verrio/Virgilio/Ouidio/Sillio/Varrone/Fabio pictore/Martiale/ Metrodoro Sceptio/Igino/Plutarcho.

Decimi libri cōmentaria super Archiloci Epithetum de temporibus.

Q; de tēporibus Homeri poetæ notatis ab Eusebio: sol⁹ Archilochus p̄ualet.

Q; ducentis quinquaginta ferme annis ante Nynum fuit prisca inundatio/postquam homines viuebant auream vitam

Q; auus Nyni Saturnus cœpit regnare anno primo & trigesimo supra centū post primum diluuium: Et regnauit annis.lvi.

Q; Belus Iuppiter regnauit annis. lxii.

Q; Nynus regnauit annis .lii. Semiramis.xlii.

Q; a primo anno Nyni ad ortū Deucalionis supputantur anni.cccc.li. a prisca vero inundatione septigenti. Ab huius Deucalionis ortu ad conditam Troiam colliguntur anni.c.xxviii.sed a prisca inundatione octo & viginti supra octingētos.

Q; Troia stetit paulominus trecētis annis sub regibus sex. Dardano: Erictonio: Troe: Ilo: Laumedonte: Priamo.

Q; per quingentos annos post captiuitatem Troiæ floruerūt octo Homeri: Et de singulorum patria: arte atq; tempore Et q; Græci eisdē litteris vsi sunt quibus & antiquiores se Celtæ siue Galli.

Ex auctoribus. Diodoro: Iosepho: Solino: Masea phœnice: Pyndaro: Antimacho: Michandro: Aristarcho: Dionysio Thracio: Aristotele: Simonide: Socrate: Eratosthene: Phylochoro: Apolodoro: Xenophonte: Iulio Cæsare.

Vndecimi libri cōmentaria sup Metasthenem Persam de iudiciis temporum.

Q; sola/vnica/ & publica/atq; certissima tempora habent̄ ex Monarchiis: q̄a publica fide sacerdotum tunc notariorū digesta sunt per singulos Monarchiarū reges & annos.

Q̄d ante Persarum & Medorū Monarchiam præcessit Assyria: cuius tempora ānos & reges/veracissimi Chaldæi seruarunt: & Berosus publica fide transsumpsit: & idcirco eum solū sequunt̄ Persæ.

Q; ante Nynū .cc. xlix. annis regnauerunt tres reges/Ogyges: Saturnus Babylonicus: Belus Iuppiter. Inde a Nyno ad Sardanapalum trigesimum sextum regem Assyriorum: regnatum est annis mille ducentis triginta quattuor.

Q; quisq; plures aut pauciores annos in Monarchia Assyriorum asserit: funditus negatur & reiicitur: vt qui publicę fidei contradicens fabuletur & somniet.

Quā ob rem ex Græcis reiiciuntur Herodot⁹: & Cthesia Gnidi⁹, & quisquis eos sequitur: Et Eusebius in sex vltimis annis Sardinapali.

Q; publica fide Persarum regnatū ē ab Arbace primo vsq; ad Alexādri Monarchiam annis.cccc.xcv.

Q; Eusebius de temporibus fundit⁹ redarguitur Herodotum fabulatorem secutus tam in regibus q̄ eorum annis/huius monarchiæ Persarū: quia publicę illius fidei cōtradicit. quā quia Cthesias Gnidi⁹ sequitur: idcirco solus ex Græcis cū Metasthene chronographo Persa recipitur. Ob id similiter explodunt̄ Iosephus: Affricanus: Clemens: Tatianus: & alii contradicentes publicę fidei Persicę. Iidem respuuntur in temporibus Monarchiæ Græcorum & Latinorū/quia publicę fidei Monarchiarū Græcæ atq; Romanæ aduersant̄. Quas quia Eusebius seqtur: icirco in vtraq; recipitur.

Ex auctorib⁹ Masea: Iosepho: Ouidio: Xenophōte/Solino: Beroso: Fabio pictore: Diodoro: Phylone hebræo Diuinis litteris: Petro comestore.

Duodecimi libri Capitula ex chronographia quattuor Monarchiarum.

Q₂ ab Ogyge ad Ninum fuerunt anni .cc.xlix.

Q₂ a Nino ad finem Monarchiæ Assyriorum vsq₃ scilicet initium Arbacis Medi: numerant anni Mille.cc.xxxiiii.

Q₂ Monarchia Persarũ & Medorum durauit annis.cccc.xv.

Q₂ ab Alexãdro magno ad principium monarchiæ Romanæ deuicto vltimo rege Syriæ & Asiæ Philippo colliguntur anni.cc.xxxvi.

Q₂ ab initio dictæ monarchiæ Romanorum: vsq₃ ad interitum Othonis cęsaris ante Vespasianum sunt ãni.c.lxiiii

Colligunt oẽs anni certissimi a prisco diluuio sub Ogyge per annos publicę fidei Monarchiarum vsq₃ ad interitũ Othoĩs octo ac septuagita supra trecẽtos & duo milia.

Ex auctorib⁹ publicę fidei. Beroso: Metasthene: Cthesia Gnidio: Eusebio Liuio

Tertiidecimi libri Cap. ex emendatissima nuper chronographia hetrusca.

Q₂ ea sola historia certissima est quę per substantiã cõstat vera narratione: & per principia indiuiduantia/dicta hic & nũc cõstat sua chorographia ꝑpria atq₃ non discrepante a publica monarchiarũ fide.

Q₂ ab Ogyge Iano aurei sęculi fundatione hetrusci imperii: vsq₃ ad suum subregulum Camesem: fuerunt totidem anni quot ab Ogyge ad Nynum fundatorẽ monarchiæ Assyriorum: videlicet anni ducenti quadraginta nouem.

Q₂ a Camese vsq₃ ad Italũ fratrem Hesperi fuerunt anni.cccc.xxx.

Q₂ ab Italo ad finem Mezentii: fuerunt anni.cccc.lii.

Q₂ a Tarcone tertio: successore Mezentii vsq₃ ad sextum annum Cęlii qui iuuit Romulum: supputant anni.cccc.xxiii.

Q₂ a septimo anno Cęlii quo fundata ẽ tetrapolis siue q̃drata vrbs Roma vsq₃ ad perdomitam tetrapolim Etruriã enumerantur anni.cccc.xliiii

Q₂ ab Elbio Larthe sub quo perdomita est Etruria: vsq₃ ad Cecynnam qui primus recepit litteras latias in Etruria colliguntur anni.c.xxix.

Q₂ a prædicto Cecynna vsq₃ ad Mecœnatem & Octauianum Augustum: fluxerunt anni.c.xxxviii.

Q₂ a Mecœnate vsq₃ ad interitũ Othonis: scribuntur anni.c.xiii.

Q₂ a Iano prisco vsq₃ ad Sceuinum socium Othonis. & interitum Othonis: decursũ fuit in Etruria sub Larthibus quinquaginta quinq₃ :& præclarissimis decẽ principibus: totidem annis: quot gentilis monarchiarum supradicta publica fides tradidit: scilicet octo & septuaginta supra trecentos & duo milia.

Qui fuerint dicti Larthes: & principes Etrurię! & quibus nominibus appellati: & quot quisq₃ regnauerit annis.

Ex auctoribus. Iuuenale: Beroso: Manethone: Suetonio: Appiano: Philõe: Liuio: Fabio pictore: Dionysio Halicarnasseo: Eusebio: Catone: Macrobio: Festo: Propertio: Vergilio: Diodoro: Solino: Varrone: Myrsilo: Xenophõte: titulis: Ouidio: & Metasthene.

Quartidecimi libri cõmentaria sup Philonẽ de tẽporib⁹. In procemio q̃stionali.

Q₂ quattuor obiectiones contra certitudinẽ Genealogiæ Saluatoris proponunt cum Iuliano apostata heretici.

Q₂ differt si scribas Helyh/vel Eli.

Q₂ eadẽ sunt. Helyh: Helyachim & Ioachim.

Q₂ quidam magis delirant in sacris litteris q̃ exponant. In prefatione.

Q₂ Chaldæorum traditio sola peruenit ad Adam: per tempora ante Ninũ & diluuium priscum.

Q₂ Ouidius secutus est Chaldæos: de formatione hominis & mundi.

Q₂ excepta: chaos ipsius ęternitate: Moyses consentit.

Qꝫ ferme tot annos enumerat Moyſes a primo diluuio ad Adam: quot teſte Dio doro ponũt Chaldęi de antiquitate diſciplinarum ſuarum.

In prima parte Breuiarii.

Qꝫ ab Adam vſqꝫ ad diluuium fuerunt anni mille ſexcenti quinquaginta ſex: A diluuio autem ad Abraham .cc. xcii. Et ab Abraham ad inchoatum tabernaculum legemqꝫ datam: fuerũt anni quinqꝫ & quingẽti: Ab hoc vero templo ligneo ad inchoatum ſub Salomone: colligunẽ anni .cccc. lxxx.

In ſecunda parte Philonis

Qꝫ Dauid decreto ſtatuit: vt nati ex ſe atqꝫ Berſabea ſuccederet alter alteri.

Qꝫ poſteros Salomonicę ſucceſſionis ad vnum interemit Athalia ſucceſſores vero ex Natam fratte Salomonis percuſſit excepto vno infante Ioas. Et diſputatio contra delirantes.

De tribus officiis ſoli primogenito propriis & de zanedrin .i. ſenatu & dictatura Hebraica. Quare Iorã occidit fratres.

Qꝫ a templo Salomõis inchoato vſqꝫ ad crematum ſupputanẽ anni. cccc. xl.

In tertia parte quę eſt ſecundus libellus.

Qꝫ propter carceres Ioachin editi ſunt pſalmi duo: octogeſim⁹ ſeptim⁹ & octogeſimus octauus.

Qꝫ a deſolatione templi ad liberationẽ fluxerunt anni .lxx.

Qꝫ a ſoluta captiuitate ad Alexãdrum magnum colliguntur anni .c. xci.

Qui fuerunt duces ex domo Dauid a ſoluta captiuitate: vſqꝫ ad Iudam Machabeum: & qui ſummi pontifices.

Quando & ſub quibus geſta ſunt / quæ ſunt ſcripta in Iudith & Heſter.

Qꝫ ab Alexandro ad Iudam Machabeũ / fluxerunt anni .c. liiii.

Qꝫ a Iuda Machabeo ad Herodem colliguntur anni .c. xxix.

Qꝫ Herodes primus alienigenarum tyrãnidem aſſumpſit: cuius ſucceſſio durauit a principio regni ſui vſqꝫ ad Agrippinum & decrepitã ętatẽ Philonis: annis .c. xxxiiii.

Qꝫ falſi fratres nitebanẽ corrũpere euãgelia: & de genealogia vera Saluatoris.

In vltima parte. Qꝫ quę ſequunẽ in Philone alius appoſuit: de auctoribus ſequẽdis vel reiiciendis.

Reſponſiones clarę ad ſupradictas quattuor obiectiones hereticorum & Iuliani apoſtatæ.

Qꝫ ſicut angelus Sathanæ ſe transfigurat in angelũ lucis, ita falſi apoſtoli transformabant ſe in apoſtolos chriſti.

Qui erant q reſiſtebant apoſtolo & quos excõmunicauit apoſtol⁹ nominatim & quæ dicanẽ genealogię fabuloſæ & quæſtiones legis interminatæ.

Ex auctoribus: Ioſepho: Hieronymo: Thoma: Moyſe: Septuaginta interptibus: Diuinis libris: & gentilibus: Diodoro: Xenophõte: Plynio: Antichyde: Epigene: Beroſo: Critodemo, Macrobio.

Quintidecimi libri cõmentaria ſuper quinqꝫ libros antiquitatum Beroſi in pœmio. Qꝫ Beroſus floruit circa tempora Alexandri magni qui patria Babilonicus: dignitate Caldęus: ſcripſit hunc librum Athenienſibus: ad emẽdandos antiquitatum cõplurimos errores.

In primo libro. Qꝫ inter quinqꝫ diluuia: primũ ante Ninũ dicit antonomaſice inundatio terrarũ: añ q̃d Chaldæi tradunt ꝑceſſiſſe litteras / artes / & homines / annis mille ſexcẽtis quinquaginta & amplius.

Qꝫ diſciplina gręca cõparatiõe chaldaicę: tota eſt fabuloſitas: & ꝑ totam vitam errare compellit: Et vaticiniũ Catonis.

Qꝫ diluuium primũ / ſcelera hominũ ſimul & aſtrorum curſus prouocauerunt.

Quæ fuit prima vrbs in orbe: ãte primũ diluuiũ. Vbi ſit vrbs a Moyſe dicta Edẽ: a Græcis paradiſus.

Quid Phoenices & Aegyptii: & chaldęi tradant de priſco diluuio: Et ꝙ cũ Moyſe cõcordant nominãdo Noam: & filios

eius & Archam: & locum & tempus. Et q Noam vocauerũt Ogygẽ a loco phœnicię palęstinę vbi est prima Phœnicum metropolis Arbea: quæ & Hebron.

In secundo libro. Qd genus humanũ saluatum fuit & reparatũ in prisca Scythia Saga /circa Araxem fluuiũ: in Armenia maiore. Et vnde ibi vrbs prima dicitur Saga Albina.

Qz Noam dixerũt satorem deorũ & hominum: chaos & semen mundi. Ex vxorem eius Tyteam cognomiauerũt terrã. Genealogia & theogonia omniũ principum & regum antiquorum in figuras arborum redacta.

Qz quidam delirãt in exponendo numerum ducũ coloniarũ positũ a Moyse Genesis .x. capitulo.

De Tuyscone Germanorum fundatore. De Araxa prisca. De .xvii. Tyranibus ægyptiis filiis Iani siue Noæ ac Terræ vxoris: Et mẽdaciis Græcorum. Et q fuerunt primi quattuor dii maiores. De Osiri: De Brygo: Mesa: & Thyno. De Phaethonte, Cydno/ Lygure/ Eridano De Sabacre. De Sypo & filia eius Tyle cognomine Cybele. De Hercule ægyptio: & quinquaginta Tospiadibus: & mendaciis Græcorũ. Et similiter de Gerionibus.

In tertio libro. Qz natura & deus affuit in celeri multiplicatione generis humani post diluuium.

Qz anteq̃ Colonias per orbem mitteret Noa: docuit duces Coloniarum theologiam: ritus sacros: a quibus Saga dictus Docuit physicam & modos viuendi.

Qz sacerdotes instituit notarios & disciplinarum doctores.

Qz docuit Astronomiam: ob quã illi dicauerunt vrbes: & cognominauerũt Cęlum & Solem: vnde Saturnus ægyptius Cameses dictus est filius Cęli & Solis. Ob eandem causam existimauerunt Noam mortuum: conuersum in animam motricem Cęli & ius vertendi cardines omne penes eũ esse. Et cur gentes insculpsũt Ianum cum cursu Solis: sceptro: clauibus.

Qz Tytheam vxorem Noę vocauerunt Vestam & Terram: & cur.

Qz docuit agriculturam & vinũ cõficere: a quo illum Ianum id est viniferũ cognominauerunt.

Qz filius eius Cam studebat impietati & impudicitiæ: & patrẽ magice castrauit: & ob id dictus fuit Cameses: id est Cam infamis. In quarto libro.

Qz Ianus multiplicato genere humano diuisit orbem in Asiam: Aphricam: Europam cõstituẽs singulis partibus singulos monarchas tres primores filios suos.

Qz anno .c.xxxi. a prisco diluuio condita est Babylonia.

De coloniis missis in Aegiptum: Libyã: Cirenẽ: Numidiam & Aphricam: principe Camese Saturno Aegyptiorum.

De coloniis missis in Asiam orientalem Indiam: & Arabiam fœlicẽ: desertam: & Petreiam: & Phœniciam: & ducibus eorũ

De coloniis missis in Europã: in Germaniam quidem & Sarmariã principe Tuyscone: Et aliis: in alia loca.

Qz Ianus docuit eos metropolim solam Tursitam fundare: & habitare in criptis tuguriis & antris. In quinto libro.

Qz ãno .c.xxxi. a diluuio: Himbrotus Saturnus Chaldæorũ cõdidit Babyloniã.

Qz sub eo Comerus coluit Thusciã: Tubal Hispaniã. Hic Tarachon fuit cognomine. Galliam fundauit Samotheus cognomine Dis: & Tuyscõ fundauit Germanos. Gog Arabiã fœlicem: Mesa autem Vallacchiam: Illirim & Dalmatiã. Ianus condidit Hircanos: & de eius profectione.

De cõditiõe Massagetarũ: Medorũ: Persarum: Assyriorum: Magogorũ: & Arameonum siue meonum.

De secundo rege Babyloniæ Ioue Belo. Sub eo Comerus in Thuscia tuguria in Veias cõuertit: & Clusiũ posuit. Tyras fundato Tyro etiam Thraces fundauit.

Ianus ponit Colonias in Arabia fœlice. Cameses in Italiam venit. Ianus ab Arabia in Numidiam concessit ad Tritonē Araxa omnem Scythiā coloniis replet. Belus circa obitum excogitauit frāgere aureū sęculum: & contra Sabatiū Caspium id est Saturnū Sagam parauit arma sed ante obiit: q̄ moueret. Succedit Tritoni in Libya Hāmon filius cui Cameses locauit coniugem Rheam sibi sororem. Hāmō clam Rhea ex Almanthea nympha genuit Dionysium Libycum.

De tertio rege Assyriorum Nino. Qꝫ hic primus militiam instituit: & decē ferme annis nouissimis aureū sæculum in argēteū cœpit conuertere: sub quo a Caspiis in pontū fugit Saturnꝰ. Sub eo Tuyscō Germanos: Samothes vero Gallos: & Tubal Hispanos: formāt litteris: carminibus & legibꝰ: & Cameses corrumpere nititur Thuscos.

Qꝫ ob stuprum Almantheę lis primū orta inter Hāmonem & Rheam. Rhea ad Camesem venit & vtriqꝫ contra Hāmonem mouentes/Lybia potiti sunt: pulso Hāmone: Ianꝰ ab Affrica in Hispaniam colonias transportauit: vbi duabus vrbibus fundatis in Thusciamqꝫ veniēs: tertio āno Camesem ab Italia discedere iussit: Et filiam suā Cranā fascibus insignitā Aboriginibus creauit Helernam: ipse Vetuloniæ docebat: atqꝫ iura dicebat & reddebat. Vbi Cameses ab Italia in Siciliam discessit: & Hāmonem in Libya superauit. Osiridem ex sorore Rhea genuit. Dionysius eū sibi in filium adoptauit cum Minerua apud Tritonidē/ deuictis Saturno & Rhea: & Osiridem ægypto præfecit.

Quæ fuerint q̄ Ianus Thuscos edocuit.

Qꝫ vltimis ānis Nini secundi reges fuerunt: Iberꝰ quidē apud Hispanos: & Magus apud Gallos.

De Semiramide q̄rta regina Assyriorū. Qꝫ sub ea nata ē ex Camese ac Rhea Isis soror & coniunx Osiridis: & Saturnꝰ ad Ianum veniens Latio p̄positus fuit. Apud Germanos regnat secūdus rex Mannus. Qꝫ Vesta Thuscis virginibꝰ sacrū ignē credidit.

Qꝫ Saturnus Sabatius cū Iano regnat: & Sabum filiū Sabinis p̄ficiens in Thuscia moritur: vbi ab eo Sabatia dicit̄.

Qꝫ tertius rex Hispaniæ Iubalda fuit.

De quinto rege Assyriorū Niniade. sub eo Ianus in Thuscia obiēs: Larthem reliquit filiū Razenū a quo thusci Razeni. Osiris cum sorore Iside fruges & aratrum inueniūt. Iano templum/ & cognomen diuinum dei Vertumni statuunt.

Qꝫ apud Gallos regnat Sarron.

De sexto Assyriorū rege Ario. Qꝫ paulo ante Camesen in Ractriis obtruncatū: in Italia Razenus sorori Cranę lucū & parētalia sacrat iuxta Thyberim Ianiculum.

Qꝫ apud Lybiam regnat Hiarbas/a quo Hiarbæ: apud Hispanos Brygus vnde Phrygii. Apud Italos Aruns filius Razeni.

De.vii. Assyriorum rege Aralio.

Qꝫ sub hoc rege Amazones in Libya vicerunt Hyarbam. Apud Germanos regnauit Herminō: Apud Celtas Bardus Qꝫ ex Armenia Perusinæ & Ausones coloniæ venerunt ad Aruntem Larthem: hisqꝫ loca assignata: & similiter Phaetōti Libyco & Lyguribus. In Italia regnat Tages Larthes aruspex: & in tribus locis arsit Italia: in Histria: Cymea: & Vesuuia quæ loca Aramei Palēsianas & Græci Phęlegras dixerunt.

De.viii: rege Assyriorum Baleo Xerxe. Qꝫ sub hoc apud Hispanos regnat Targus: apud Germanos Marsus: apud Lygures Lygure filio dimisso Phaeton in Aethiopiam regreditur.

De.ix. Assyriorum rege Armatrite. Qꝫ sub eo apud Hispanos regnauit Betus: apud Lanigenas Larthes Sicanus: qui tēplo Terræ id est Vestæ dicato eā cognominauit Horchiam: & de Coloniis accolis Padi.

Qꝫ Geriones assumpsit in Hispania tyrannidem primus: & Bardus iunior regnat apud Gallos.

De.x. Assyriorũ rege Bel Ocho. Qꝫ sub eo apud Germanos regnat Gambriuiꝰ: apud Emathios Macedo filiꝰ Osiris: apđ Hispanos trigemini Geriones.

Qꝫ Itali oppressi a gygantibus euocauerunt Osiridem tunc agentem in vicinis Italiæ fontibꝰ Istri: qui potitus Italia illã .x. annis composuit: & a suo cognomento Api Apeninam id est Taurinam cognominauit: & discessit: relictis nepotibus suis Lastrigone Larthe Italię & Phorco rege maritimo. Apud Gallos regnauit Lucus: & Attica ingẽs inundatio obtigit sub Ogyge iuniore Attico.

De.xi. Assyriorum rege Baleo iuniore.

Qꝫ sub hoc Phorcꝰ Veios hetruscos primos Colonos in Sardiniam transportauit: a quibꝰ Veii Sardiniani natiõe Thusci.

Qꝫ Osiris de toto orbe benemeritꝰ a fratre perimitur in Aegypto consciis gygãtibus in toto orbe: etiam ipso Lestrigone Quos omnes filius Osiridis Hercules Aegyptius bello indicto sustulit. Et in Italia deletis Lestrigonibꝰ .xxx. annis regnauit: multisq; beneficiis Italiæ impensis rediit in Hispanias quas ante a Gerionibus liberauerat: & Hispalum regem illis prefecerat.

De.xii. Assyriorum Rege Altada. Qꝫ sub eo Hercules reliquit Vetuloniæ Regem filium suum Tussum: a quo pottio para Tussa: id est coronata Tusca. Apđ Gallos regnat filius eiusdem Herculis Galatheus: a quo Galli Galathę. Apud Germanos Vandalus: a quo Vandali. Hercule in Hispania mortuo: Hispani templum & vrbes dicant: & Thuscus filius eius in Hetruria primus militiam incantare more paterno docet.

De.xiii. Assyriorum rege Mamito. Qꝫ sub hoc regnauit Larthes Hetruriæ Alteus Thusci filius in Italia: & Hesperus in Hispania: & Narbõ in Gallia: & Teutones in Germania.

De.xiiii. Assyriorum rege Mancaleo.

Qꝫ Italus Atlas pulso fratre Hespero in Italiam: regnauit in Hispania: Inde ab Hispaniis in Sicillam & ab ea in Thyberim veniens relicto in Hispania Rege Sicoro tandem coniugio Electræ factus gener Coriti: regnauit Larthes Italię in Vetulonia. Apud Gallos regnat Lugdus. Apud Germanos Alemãnus Hercules.

Qꝫ Italus regnans in Vetulonia filiã suam Romam primam subregulã in Latio condidit: a qua latini reguli cœperũt.

De.xv. Assyriorum rege Sphero. Qꝫ sub hoc ortꝰ ẽ Deucaliõ. Apđ Italos Larthes Hetruriæ fuit Morges filius Itali: & cognatus Coriti: & post eũ Coritus fit Larthes. Apud hispanos regnat Sicanꝰ paulo post obitum Spheri.

De.xvi. rege Assyriorũ Mamelo. Qꝫ sub hoc fuit apud latinos Romanessus filius Romæ secundus subregulus & primus Saturnus indigena latii: & Sicanus regnat apud Hispanos, apud Gallos Beligius.

Qꝫ eodem anno cœperunt regnare & totidem annis, Cecrops primꝰ apud Athenas: & Iasiꝰ in hetrusca Turrena sede patris Coriti: Et q; in eiꝰ nuptiis affuit Isis q̃ vixit annis sexcẽtis vnica inter fœminas.

De.xvii. Assyriorum rege Spareto. Sub huius anno quarto proprie cœperũt Cecrops & Iasius: & aliquãto post apud hispanos Siceleus.

Qꝫ Magi cum Hebręis de magica contẽdentes submersi sunt mari rubro subsequente rege.

Qꝫ diluuium Thessalicum sub Deucalione: & incendium sub Phaetonte iuniore accidit.

Qꝫ lis prima intestina in Hetruria orta ẽ inter Iasium & Dardanum.

De.xviii. Assyriorum Rege Ascatade. Sub hoc regnauit apđ Hispanos Lusus:

apud Gallos Allobrox.

Q. Romanessos primus Latinorum Saturnus sacratur: & successit illi filius ei⁹ Picus priscus. Dardan⁹ dolo peremit Iasium & fugit in Samothraciã: & successit Larthes Etruriæ Bas.

Q. post in Phrygiam & Meoniam veniens Dardan⁹ ad patrem Thurreni Atũ: donatus est agro Phrygiæ vbi condidit Dardaniam. Thurrenus contra in Etruriam adnauigans: a bante & Cybele atq; Etruscis comi hospitio susceptus: & ciuilitate Turrenæ donatus fuit.

Ex auctoribus cunctis vt in præcedentibus libris.

Sextidecimi libri cõmẽtaria sup Manethonis supplementum pro Beroso.

Q. sicut Berosus per Assyriorum reges enarrauit aliorum ãtiquitates ita eadẽ prosequitur Manethon Aegyptius per reges & Dynastias suorum Aegyptiorum.

Q. Manethon vicio scriptorum inueniatur in aliquot annis mendosus.

De Aegypto fratre Danai a quo egypt⁹ vrbs Titanim & prouincia nomen accepit.

Q. sub eo Dardanus Dardaniam condidit: & q. de temporibus regum Troianorum veracius scripsit Archilocus q̃ Manethon: & Eusebi⁹ eum secutus. Sub eodem Aegypto Turrenus fuit Larthes Etruriæ: & Romus Rex Galliæ: In Latio Faunus priscus. Et anno. lxvii. eiusdem Aegypti item in Latio Annus Faunigena.

De Menophi successore ægypti. Q. sub hoc apud Gallos regnauit Paris: & in Etruria Tarchon primus. Et apud Hispanos Testa. & nouissimis annis Menophis in Etruria Abas: & eiusdem nominis Abas apud Argos.

De Dynastia post Menophim quæ durauit annis. c. xciiii.

Q. sub hac Dynastia regnauerunt in Etruria Veibonus Vetuloniensis. Item Oscus Tarchon secundus: Tyberinus: Mezentius: & Tarchon tertius. Apud Gallos sub eadẽ Dynastia regnauerunt: Lemanus: Olbius: Galathe⁹ iunior Nãnes Rem⁹. Apud vero Hispanos sub eadem Dynastia regnauerunt Romus: Palatuus. In Latio reguli fuerunt Mars cognomine Ianus iunior. Cæculus cognomine Saturnus iunior Picus iunior: Faunus iunior: Latinus. Aeneas.

De Dynastia Diapolitanorũ: quæ durauit annis. c. lxxvii.

Q. in hac Dynastia Larthes Etruriæ ac reguli Latii floruerunt. In Etruria quidẽ Ocnus: Pipinus: Nycius: Pyseus: Tusc⁹ iunior: Ann⁹ Felsinus. In Latio vero Ascanius: Posthumus: Aeneas Siluius. Latinus iunior. Alba. In Gallia vero Francus.

Tam Manethonis q̃ Berosi commentaria pendent ex auctoribus. Diodoro: Aristotele: Xenophonte: Ouidio: Archiloco: Solino: Lucano: Strabone: Fabio pictore: Ptolemeo: Plynio: Hieronymo: Silio: Moyse: Festo: Iosepho: Masea Phœnice: Vergilio: Seruio: Hieronymo ægyptio: Horatio: Propertio: Cornelio Tacito: Trogo: Iustino.

Decimiseptimi libri Capitula sup quadraginta questiones Anias.

Finis.

Eiusdem fratris Ioannis Annii Viterben. Institutio incipit de æquiuocis Prima.

ARISTOTELES vbiq; docet æquiuoca nomina prius eẽ distinguenda q̃ diffiniẽda: vt euitetur obscuritas & æquiuocatio nominũ: quę etiã eruditissimos capit: & errare compellit. Porro vt auctor est Varro in de lingua latina: obscurę originis noĩa sunt Diua: Volturna: Palatua: Flora: Furina: Falucer: Pomona: Pomonalq; patet: addũtur & Turrena atq; Etruria. Quare distinguenda sunt hęc omnia nomina: vt reiiciamus: quod obiicitur: non pertinens ad Etruscam originem.

DIVA. vt est latinę originis a diuinitate deriuaẽ: & significat diuinũ. vt est Etruscę originis a Dio: id ẽ aere deriuatur: vt sub dio Etrusci: corrupte sub diuo dicũt latini. Inde Dius & Dia atq; Diespiter & Diana. Hęc Varro docet in primo de lĩgua latina. vñ genitiu⁹ grecus Zeus: Dios: id ẽ Iuppiter Iouis ab Etrusca origine deriuaẽ: q a barbara & Etrusca origo: antiqor est gręca simul & latina. — *Diua.* — *ζευσ*

VOLTVRNA ET VOLTVRNVS. Thyberis volturnus deus. Varro in primo de lingua latina distinguit sic. Volturnus: q̃d vt oritur in Samnia: nõ est originis latinę. Q̃d vt caput extra latiũ: nõ pertinet ad linguã latinã: etiã si in latinã linguã effluat. Q̃d vt secus mare: Colonia est Romana: & ad latinam originẽ spectat. Volturnũ Thyberim deum: Roma dicit esse suũ: & Etruria suũ. De Thyberis vero nomine anceps est historia: dictus ne sit a rege Veientum: an Albanorũ. Hæc significat Varro. Liuius vero in. iiii. ab vrbe condita. Volturnũ inquit: q̃d nunc Capua est: Etruscorũ fuit. Fabius quoq; pictor: de origine vrbis Romæ: eadem ferme dicit. Sic in fine ad verbum scribit. In parte inquit Romæ sunt loca Etrurię: Antipolis: Ianiculum: Thyberis ipse limes imperii Volturreni: inter veteres Ianũ & Saturnũ qui a principe illius vrbe Volturrena: per syncopam Thyberis dictus est Volturnus: & ob id Tuscus non latinus. Q̃d vero Volturnũ sine syncopa & cõpositiõe est nomẽ primitiuũ: notat fluuiũ in Samnio: & oppidũ Romanũ in littore: a quo Volturnus deus Thyberinus in latio: sicut & Volturnus vt caput imperii in Etruria. Et subdens Fabius: Quamobrẽ inquit deum Thyberinũ: suũ dicit esse Roma: atq; Etruria suũ: eundem Ianum Vertũnũ: & ab eis dictũ Vadimona. Ex his omnibus iuuentus nostra Viterbensis cum de Volturnæ nomine cõtentio est: mox ita distinguat. aut Volturna est nomen primitiuũ sine cõpositione syncopaq;: aut simplex & deriuatiuũ: aut cõpositũ syncopatum & deriuatiuũ. Si est primitiuũ simplex & sine syncopa significat fluuiũ in Samnio: & oppidũ i litore Larii. Si vero sit simplex & deriuatiuũ: significat Capuam vt ait Liuius: quia deriuatur a cognomine fluuii Volturni: qui vt in Ptolemęo patet oritur in Samnio & p̃terfluit iuxta Capuam: & in mare mergitur. Cęterũ si sit nomen compositũ a vol: & turrena: & per syncopam in cõpositione dictum volturna: tunc significat vrbem: caput imperii Thuscorũ: regiãq; sedẽ extra latiũ in Etruria. Ergo quoniã accolę Capuæ & Romani in litore latino: a volturno dicuntur etiã ipsi Volturnii: eruditissime Plinius in. iii. naturalis historię Volturrenos regios Etruscos discreuit ab omnibus aliis dicẽs cap. vi. Volturreni cognomine Etrusci: in eadem parte Volsinienses. Quare quęcunq; Vulturna non est in eadem parte qua & Volsinienses: illa vtiq; neq; Etruria cognomine neq; caput imperii extra Latium est. Nos ergo de Volturna locuturi: illam accipimus quę in Thuscia erat caput imperii prope Volsinienses: & ad cuius regium Fanum indicebantur concilia. xii. populis Etrurię: vt Liuius auctor est. — *Volturna* — *Volturn⁹* — *Thybris* — *Volturnũ* — *Volturrena.* — *Ianus Vertũnus.* — *Volturna* — *Volturreni*

PALATVA est nomen obscurę originis. vt est latinę: plures habet origines: sicut & Pa- — *Palatua*

latiū: de quibus Varro tradit: vbi de Palatino colle scribit in primo de lingua latina. Vt veto est Etruscę originis: est cognomen Numidicę Mineruę: ad lacū Ttitonidem inuētæ: vt copiose exposuimus in opere de lacu Vadimonis Nauiso: ibi Vadimona Palatia.

Flora — FLORA vt est latinę originis: significat deam florū: de qua Ouidius in. v. Fastorū loquit: inducēs eam ita dicentē. Chloris erā quę flora vocor: corrupta latino Nominis est nostri: litrera gręca sono. In agro Volrurteno nostro: viculū posuerūt Pelasgi: quē Annales Go

Castrum Chlorę. — tifredi vocāt castrū Chlorę. Nā Lucū ingētē siue Fanū Volturnę fama est veteres sacrasse pelasgos: vt rtadit Virgilius in. viii. æneidos. Argumētū ei facir Volturnæ cāpus ad hāc ætatē Pelasgi dictus: q̄uis rustici geminato. ll. pellasgi pferāt. Vt Flora est Etruscę originis deriuaf a Falor: vt aiūt Talmudistę: a quo falora & per syncopā flora: est dea mœrētiū.

Falor — Nā falor per se mœror est: vt etiā diuus Hietonymus cōsentir. Sacrificabaf ipsi vt mœrores auferret & lętitiā tedderet. Dicatū ei fuit oppidū in eodē agro Volturreno: ab ea dictū

Florentia Tudernū Vua Tudernis. — Florētinū vsq; ad hāc ætatē: & quartomiliario aur paulo amplius ab eo distat Tudernū: vel corrupta prima lirtera ī Ptolemęo impresserūt Sudernū. Vtrūq; olim illustre vuis oppidū: vt Plinius auctor est in. xiiii. naturalis historię ca. iiii. dicēs. Tuscis peculiatis est vua Tudernis: ęque ac eiusdēs nominis Fotētia. Nō em̄ de Florētia p̄clara nūc vrbe intellexit Plinius: quia tunc nō extabat vrbs illa: licet accolas Atnus aliquot haberet: fluentinos a pręfluenti Arno dictos: vt idē Plinius in tertio naturalis historię ca. vi. indicat.

Furina. — FVRINA vt ad linguā latinā spectat significat deā furū. Vt vero originis est Etruscę significat deam fortiū: ad dirimēdū lites: deriuata & dicta a furim: id est fortibus: vt diuus Hieronymus & Hebręi cōsentiūt. Venerabaf in regione Furina: vbi postea positū est sacellū p̄beatę virginis adhuc de furinis dictę: q̄uis rustici mutata lra. u. in a. de farinis dicāt.

Faluoer. — FALVCER, est (vt air Varro) obscurę originis. Nā vt nomē simplex secūdę declinationis: est otiginis Volcę vt quidā sentiūt: & significat eorū principem deū. Vt vero cōpositum a duobus Etruscis vocabulis fano & luceres: est Etruscū nomē: & per syneraicā cōpositionē dicūtur Fani Lucumonii ciues: scilicet circū fanū Volturnę habitantes. Lucerū ve

Luceres — ro nomē a Lucumone deriuaf. Q^{d} Varto doctissimus in primo de lingua latina probat auctoribus se antiqoribus & tatione deriuationis grāmaticę. Doctores affert vt Enniū q dicit Romā diuisam in tres partes a Romulo vnde tribus dictæ: & eas a tribus ducibus nominatas: Tatienses a Tatio: Rumnēses a Rumulo: Luceres a Lucumone: vt ait Iunius. Et hęc sunt nomina Etrusca vt ait Tolumnius Tragœdiarū Thuscarū scriptor. Quæq; em̄ gens imponit nomina suę linguę. Quare ex tribus ducibus: quoq; erat munus imponēdi

Lucumo. — noīa: a Lucumone Etrusco īposita sunt: q triumphos peperit Romulo: quia Etrusca sunt noīa. Nā latini dicūt Titiū & Titiēses: Romulū & Romuleos: Lucios & Lucanos a luceo:

Rumulus — Et lucos atq; antelucanū. Porro Errusci dicūt Tatiū & Tatienses. Rumulū vero a Ruma dicūt Rumnū & Rumnenses: quasi Rumanenses: vt Sēpronius de diuisione Italiæ dicit.

Luca. — Et Luceres a Lucumone: & Lucumo a Luca verbo Etrusco. Lucus vero Ettuscę originis a Luca vltima syllaba habēte accētū: q^{d} vt Talmudistę perhibēt: significat senē & Senatorē.

Lucus. — Et ideo lucus nō p antihprasim a luce o gignitur improprie: vt aiūt Latini: sed q̄ maxime proprie ab Etrusca origine deriuaf: scilicet a Luca: id est Sene. Lucus id est Senatorius: q a lucus propria definitiōe: est Senatoq; curia tēplū: vt de Luco Latini tegis Virgilius i. vii. æneidos: definiuit Etruscū vocabulū dicens. Tēplū Augustū ingēs cētū sublime colūnis: Horrēdum syluis & relligione parētum. Hinc sceptra accipere & primas artollere fasces. Regibus omen etat: hoc illis curia tēplū. Nō em̄ nisi in augurato loco: vt ait Seruius: poterat Senatus habere curiā siue cōsiliū. vnde templū Vestæ nō erat cōsecratum: ne illuc Senatus accederet vbi erāt virgines. Et ideo Lucus proprie: horrendus id est venerādus

syluis: quia cẽtum sublimis arboribus consitus quas poetice columnas appellat: vtiq; est
Senatoribus curia templũ: cuius nulla est proprietas significata: vt Lucus latine deriuat
a luceo: sed vt Aramee atq; Etruscę deriuatur a luca: id ẽ Sene ac Senatore. Quare lucus
vt est Senatorum curia templum: solam Etruscam a proprietate nominis habet originẽ:
& non latinam: nisi tracto per capillos vocabulo ad violẽtam antiphrasim. Et ita lucus ꝓ=
prie & ab eo Lucumones ab hisq; Luceres Etruscę originis: & certissimę linguę eoꝝ nomi
na sunt: vt doctissimus Varro inuincibiliter probauit.
LVCERES Varro (vt diximus) probate & nõ verbose: a Lucumone dictos: origine Etru Luceres.
scos demõstrauit. Is Lucumo fuit Etruscus: qui post Cęlium Tuscũ fuit auxilio Romulo Lucumo.
cõtra Sabinos: vt Dionysius Halicarnasseus in. ii. lib. scribit: Cęlius eñ primus cũ manu
sua venit auxilio Romulo cõtra Ceninenses & alios latinos: vti Varro ait in primo de lin
gua latina. Galeritus vero Arbanus Lucumo auxilio fuit Romulo cõtra Sabinos: & illos Galeritus
deuicit: dicẽte Vertũno Tusco in li. iiii. Elegiarũ Propertii: Tẽpore quo sociis venit Lucu
monius armis: Atq; Sabina feri cõtudit arma Tati: Vidi ego labẽtes acies & tela caduca
Atq; hostes turpi terga dedisse fugę. Et in alia Elegia Propertius cũ aliis cõsentiẽs: asserit
Galeritũ vicisse: posuisse prętoria Romę primũ: indidisse tribubus nomina: & ita eius au
xilio quattuor triũphos Romulũ egisse dicẽs. Primus Galeritus posuit prętoria Lucmo:
Magnaq; pars tatio rerum erat inter eos. Hinc Taties: Rumnesq; viri: Luceresq; coloni.
Quatuor hinc albos Romulus egit equos. Cato quoq; in fragmẽto. xii. originũ. Romul⁹
inquit cũ palatio exquilinũ collẽ tenuit: ab excubiis dictũ: quas illi more Thusco Lucu=
mo dedit. xii. lictorũ ad custodiã sui corporis: quia Tatius nõ erat sine suspicione infidæ
societatis. Hęc existimo esse. xii. prętoria: vt ait Propertius quę hic Cato dicit. xii. lictores
Et fragmẽto penultimo Cato sub Capitolio est Ianus quadrifrons Quirinus a victoria Lu
cumonis a Quirino colle mouentis. Quirinalẽ eñ collẽ cõtra Sabinos tenebat Lucumo
Etruscus: & Romulus Exquilinũ: vt ait Dionysius in. ii. li. Fabius item in libro de origine
vrbis Romę sic ait: Cõdita vrbe quarto mẽse: audax facinus in raptu Sabinarũ & Latina=
rũ perpetrarũ fuit. Primũ Latini Ceninenses & alii intulerũt bellũ. Romulus implorato au
xilio a Thuscis: cũ Cęlio rege Etrurię primũ ex his triũphũ retulit: & ob id quartus vrbis
collis a Thuscis habitari coeptus est. Subinde Sabini ingens bellũ orsi: coegerũt Romulũ
denuo a Lucumonibus socios milites expetere. Galerito Lucumoni Arbeę prouincia da=
ta: magna manu occupauit collẽ Quirinalẽ vnde mouẽs cõtra Sabinos insequentes Ro=
mulum: deuicit & ĩ foedera coegit. Et infra. Diuiso Romano agro ęquis collibus: Sabinis
ac Tatio Capitolium & Quirinalis: Romulo sequẽtes Exquilinus & Palatinus: Galerito
vero & Luceribus Thuscis: Cęlius & Cęliolus obuenerũt. Deinde subdit: ꝙ Thusci reli=
cto Cęlio colle subsidẽtẽ vallẽ tenuerunt quę vicus Thuscus dicit: & ꝙ nomina tribubus
imposuit Lucumo lingua Etrusca: a se suos Thuscos vocauit Luceres. Seruius itẽ sup. v.
eneidos: ibi tres equitũ turmæ: tres inquit partes ab initio fuisse populi Romani constat
vnã Tatiensem a Tatio rege Sabinoꝝ dictã: alterã Rumnẽsiũ a Rumulo: tertiã Lucerũ a
Lucumone vt ait Varro: qui ait Romulũ dimicãtẽ cõtra Tatiũ a Lucumonibus id ẽ Thu
scis auxilia postulasse: vnde qdã venit cũ exercitu: cui recepto: pars vrbis data est: quę vi=
cus Thuscus dicit. Hactenus pro Varrone: nũc cõtra eũ alios audiamus.
LVCERES Liuius in primo ab vrbe cõdita: Lucerum inquit nomen est incertę originis. Luceres.
Respõdet Suetonius ĩ vita Caii Calligulę: ꝙ Cai Cęsar paulũ abfuit qn statuas & scripta
Liuii ab omnibus bibliothecis amoueret: carpens illũ vt verbosum & negligẽtẽ in histo=
ria: qui suppressit triũphos Romuli habitos & Partos victoria Thuscoꝝ: qd in historia est
genus falsitatis: dignũ abolitõe auctoris. Antoninus itẽ Cęsar in Itinerarii veri fragmẽto

cum de itinere Cyminio supra Cassianũ loqueretur: Volturna inquit: cuius preclaris ge-
stis inuidit Liuius. Porro siquis contra doctissimũ sua probantem: solo verbo contradicat:
qđ est puerile atq; anile: vtiq; verbosus dicitur: quia solo verbo vtitur. Et ideo iuxta regu
lam diui Hieronymi: ea facilitate contemnitur qua profertur. Cæterum Liuius cõtra do
ctiorem se in origine lingue latine & vocabulorũ vrbis: Varronem dico inexpugnabiliter
In Liuium. probãtem dicta sua & alios: solo verbo vtitur dicens: Lucerum nomẽ est incerte originis:
Et ideo iure in hac re thusca: a duobus Cæsaribus damnatur tanq̃ negligens & verbosus
in historia: & ea facilitate cõtemnitur dictũ eius qua profertur: q̃q̃ alioq eloquẽtissimus.
Nam aliud est eloqui: aliud recte narrare historias & origines. Similiter Plutarchus & Pli
In Ply. nius & alii reiiciũtur: qui aiũt Luceres dictos a Luci Asili quotidiana cõmuniõe: quo mul
ti fuga delati ciuitate donati sunt. Sed isti peccant in origine nominis & in historia. In ori
gine quidẽ nominis: quia Luceres nõ deriuãtur a Luco: vt latine oritur a luceo: quia sic di
cũtur Lucii & Lucani: vt supra exposuimus. Peccãt vero in historia: quia cõmunicantes
fuga Asili: ante raptũ Sabinarũ: Romulei erãt & Rumnenses postea a Lucumone nũcupa
ti. Post bellũ igitur Tatienses Sabini & Luceres thusci adiecti sunt. Postremo obiiciunt q̃
Festus dixit Luceres dictos a Lucero Ardee rege aduersus Tatiũ ferẽte auxiliũ Romulo.
Arbea. Et ad hoc dicit Fabius pictor a Lucere Arbee rege non Ardee. Arbea vero est quarta pars
vrbis Etrurie: a qua Harbanũ dicitur & non Herbanũ a Plinio: vt ostẽdimus in. xl. questio
nibus Anniis. Hactenus de Falucere ac Falucro.
Pomona. POMONA Pomonusq; pater. Hæc sunt obscure originis: vt ait Varro. Sunt enim latine
Pomonus. originis si deriuãtur a Pomo: & significant Ianũ & Vestam qui primi rationẽ Georgicorũ
tribuerũt: vnde & a Georgicis poetis inuocãtur. Vt vero sunt Etrusce originis deriuãtur
a Pomazó vltima syllaba acuta: & significat iuuo. Hinc & Dalmate dum salutant dicũt:
Boch. Boch ti pomazi: id est deus te iuuet. Ergo Pomonus pater & Pomona: vt Etrusce originis
est Iuppiter & Iuno dii optimi maximi inter Veioues: iidẽ Ianus Vertũnus: & Vesta Hor
chia: vt in cõmentariis exposuimus super Elegiam Propertii ad Vertũnũ: quã inseruimus
pro Iano patre in. iii. libro antiquitatum Berosi.
Hetruria. ETRVRIA. vt Grece originis: teste Seruio: scribitur cum. th. aspirato Hetruria: estq; no
mẽ cõpositũ ab heteros qđ est alter: & oros q̃ est finis & limes. Hinc Hetruria quasi Hete
roria: i d est altero fine limitata: vno quidem Macra amne inter Thuscos & Lygures: alte
ro vero Thyberi fine imperii Volturreni inter veteres Saturnum & Ianũ: vt Fabius pictor
est auctor: & nos in cõmentariis super eum explanauimus: de quo fine Iuuenalis dixit. Et
quæ imperii fines: Thyberinũ virgo natauit. Si ergo aspirate scribatur Hetruria & hetru
sci: significat totam prouinciam & populos eius. Vt vero est Etrusce originis: scribitur si
ne aspiratione Etruria. & est nomen deriuatum a Tursibus. Et vt ait Myrsilus de origine
Etruria. Italiæ & nos copiose super eum demonstrauimus: Etrusci non proferunt Etruriã vel Tur
renam: aut Volturrenam: sed per litteram. s. Voltursenam: Tursenam: Etursiã. Huius no
stra etate argumentum manet oppidulum: antiquissimũ inter Lucam & Macram: qđ ve
tusta prolatione non Turrenam sed Tursenam dicimus: licet rustici ob propinquitatem
litterarum mutato. t. in. c. dicant Cursenam pro Tursenã. Posteri vero vt auctor est Quin
tilianus: posuerũt in pluribus. r. in quibus. s. veteres proferebant: vt quæ antiqui dicebãt
R. pro. s. Valesios: Fusios: Phalesios: decos: honos: Turses: Cameses: Camesena. Eadem posteri di
cũt Valerios: Furios: Phalerios: decor: honor: Turres: Cameres: & Camerena. Ita & Tur
ses Tursenam: Voltursenã: Etursiam: dixerũt Turres: Turrenã: Volturrenã: Eturriam: &
transposito vno. r. Etruriã. Que omnia prolixe exposuimus in. xl. questionibus Anniis: &
in cõmentariis supra Myrsilum. Itaq; sine aspiratione Etruria significat principaliter vt e

bem regiam Volturnā circa Volsinienses: quia teste Plinio cognomine Etrusci sunt Volturreni circa Volsinienses. Vnde & Cato in. ii. fragmento vbi dixit Ianū in tractu Vmbrię fundasse regiā vrbē: mox in. xiii. eā nomine suo nominās: Etruria inquit olim Italiae princeps a metropoli eoꝝ sic cognominatur. Dionysius quoq; Halicarnasseus in primo libro hoc ipsum cōfirmat dicēs. Romani vocant Etruscos a loco regionis quōdam ab his habitatę dictę Etruria. Myrsilus item antiquior Dionysio: quē idē Dionysius sequitur in libro de origine Italiae: Turreni inquit tetrapolim suā vocant Etruriā. Et infra. Romani cōfirētur Turrenos esse vetustissimos: & eos vocant Etruscos a prima eoꝝ tetrapoli dicta Etruria. Et Cato item in. xvi. fragmento: gens inquit tertia Tuscię Transcyminia: a Cyminiis diffundit ut ad pistorium. In his Volturna sub radicibus Cyminiis iacens dicta Etruria. Et Plinius: Volturreni inquit cognomine Etrusci: in eadem parte Volsinienses. Idē Cato in fragmento. xix. Turrenus inquit patre Elbio ad lacum Vadimonis cęso: Et semper Romanis principibus charus: ad reddēdam vrbem Etruriā pellectus est: anno secūdo Olympiadis centesimęvigesimęquartę. De hac deditione Valerius maximus li. iiii. ca. cccc xvi. Qd inquit sequitur: iccirco inter externa posuimus: quia ante gestū est: q̄ ciuitas Etruriae daretur. Et ita Liuius intelligitur in primo ab vrbe condita dicens. Sabinis erat vicina Etruria: proximi Etrurię Veientes. Et in nono ab vrbe cōdita: Fabio inquit: decretus fuit triumphus: ob egregie perdomitā Etruriam. Quę profecto duo falsa essent si origine gręca pro prouincia sumeretur & scriberetur Hetruria. Veientes enī nō sunt finitimi Hetruriae: sed intra Hetruriam: vt recte dicit Plutarchus in vita Romuli. Neq; verum est q; Fabius egregie perdomuit Hetruriam: qui vix cepit subiacentē Cyminiis Volturnę regionem hanc. Etenim neq; a fronte attigit Volsinienses Volturnae proximos: neq; a sinistris Tarquinienses vicinos: sed eos sequente anno Decius subegit: vt ipsemet Liuius ibidem scribit. Quare qd refert Liuius verū est pro Etruria: sed non pro Hetruria. & ita sine aspiratione scribendum est in Helio Spartiano: in vita Comodi & Antonini Annii Veri: vbi scribit. plęq; horum origo: materna: quidem ex Fauentia: paterna vero fuit ex Etruria. Et item Antonino factum est omen imperii in Etruria: quia eius dolia suffossa supra terram reperta sunt: & ędes eius in tota Etruria examen apum cōpleuit. Et item: Antoninus prefecturā Etrurię tenuit: quia multas possessiones paternas in ea habuit. Aetate nostra faciunt argumentum: eius prędia: quae adhuc fora Annia nuncupamus: ab Annia Tusco rū vetustissima familia dicta: ex qua ortus est Antoninus: vt idem Helius scribit. Possunt adduci innumera loca auctoꝝ in quibus Etruria: pro vrbe regia Volturna accipitur & sine aspiratione: quia a Turribus deriuatur.

TVRRENA: & Volturrena. Ol Hębręi & Vol Aramei: dicunt qd latini ęternū: vel antiquissimū & priscum. Hinc Turrena cōmune nomen multis vrbibus Turrenis: sed Volturrena id est omniū antiquissima Turrena: vni soli cōuenit. Igit vt est Etruscę originis Turrena & Volturrena: sine aspiratione scribenda sunt & a Turribus deriuatur: nō a Turrheno Męone: quia multis aetatibus & saeculis q̄ pater & ataui Turrheni essent nati: vtrię Turrena & Volturna erāt a Turribus dictę: vt clare pbat Myrsilus de origine Italię. & eū sequutus Dionysius in primo libro vtrunq; refert atq; probat: & nos in cōmentariis super Myrsilū exposuimus. Vt vero sunt Graecę originis: scribēda sunt cū rth aspirato: &. ypsilon Tyrrhenus: & Tyrrhenia: atq; Tyrrhena: & significant Terobum filiū Atus: & eius oppidula circa Thyberim: vbi consedit: vt referunt Myrsilus & Dionysius & nos copiose explanauimus in eiusdē Myrsili cōmentariis: & in. xl. questionibus Anniis. Ergo cū in cōtentione nomē & orthographia fuerit: referat se iuuentus nostra ad Etruscā originem de Etruria: Turrena: Volturrena siue per syncopam Volturna. Turrena. Ol & Vol.

Tuscia. TVSCA TVSCIA. vt est Arameę & Etruscę originis: dicũtur a Tusco rege filio Herculis: quẽ pater Vetulonię ꝑfecit deletis gygantibus Lestrigonibus Italię: vt ait Berosus in v. antiquitatũ super quẽ iã cõmẽtaria cõfecimus. id idẽ sentit Festus dicẽs: Tuscia dicit̃ a Tusco rege filio Herculis. & scribit̃ sine aspiratione Tusca vrbs: a qua Tuscaniẽses & Tusci: & Tuscia ager eius: a quo in Tuscis dicunt̃ esse ab historicis: oẽs regionis eius incolæ: vti est illud Plinii in. xiiii. naturalis historię ca. iiii. Tuscis inqt peculiaris est vua Tudernis: ęque ac eiusdẽ noĩs Florẽtia. Et in. xxxiii. li. ca. iii. Equestris inqt ordinis nomẽ sępe variatũ est. Sub regibus enim & Romulo celeres appellati sunt: inde Flexumines: postea Trossuli ab oppido eiusdẽ noĩs citra Volsinos nono lapide in Tuscis: capto absq; pedite. Similiter illud Liuii. Ceso noctu exul in Tuscos abiit. Sic eñ sine aspiratione Etrusci & Tusci iidẽ: quia Tusca est quarta portio regię vrbis Etrurię: vbi Vertũnus colebat̃: vt postea dicetur.

Thuscia. Vt vero est Grecę originis cũ aspiratione. th. thuscia scribit̃: & significat totã prouinciã. Et vt Seruius & Festus asserũt: deriuat̃ thuscia a futuro huius verbi thuo: id est sacrifico & aruspicor: qd facit futurũ thuso: a quo thusia: id est sacrificola & aruspicatrix. Et hanc deriuationẽ grecã habuerũt a Mœonibus eiectis Pelasgis: vt insinuat Plinius in. iii. naturalis historię ca. vi. dicens. Etruria sępe mutauit nomen. Vmbri eã coluere: quos antiquitus pepulere Pelasgi hos Lydi: a quoq; rege Turrheni: mox a sacrifico ritu: lingua græca Thusci cognominati fuerũt. Qd si quętis: vnde thusia addita. c. dicatur thuscia: respõdimus in. xl. quęstionibus Anniis: quia Romana lingua id moris habuit. Vnde Cilissam: Ciliscam: Phœnissam: Phœniscã: Lybiscã: Lybissam: & Lybissillã: Lybiscillã proferũt. Vnde quã gręca origine a futuro thuso thusiã dicere decet: ipsi addito. c. dicũt thusciã. Argumẽto sunt vetusta prolatione ꝑmanẽtia loca: Tussa: para tussa. Tussa Nana: quę Romani

Tusca nana. ꝓferũt Tusca: hastata tusca: Tusca Nana: siue tuscanella. Est aũt tusca Nana vrbs diruta inter tuscanellã & Caninũ: Et para tussa: id est hastata tusca est pars Volturnę siue Etruriæ tetrapolis: vnde fuit Lybacas dux: ex Delphinis exul: de quo in. iii. Metamorphoseos

Lybacas Ouidius ait. Furit audacissimus omni. De numero Lybacas: qui Tusca pulsus ab vrbe. exiliũ dira pęna pro cede luebat. Hactenus de obscuritate originis nominũ quasi ęquiuoca: quoad satis est pro nostra vrbe Etruria nunc Viterbo: vt videbitur.

Finit institutio de ęquiuocatione & otigine.

Eiusdem fratris Ioannis Annii Secunda institutio incipit: de definitione nominũ Turrenę: Volturrenę: Etrurię: & de forma veteri eiusdem vrbis.

BIIAMORIGO quasi ęquiuoca Turrenę: Volturnę & Etrurię patuit: instituenda est iuuẽtus Etrusca de definitione nominũ dictoꝝ: vt Etruscę originis sunt: & a tursibus deriuãtur. Initiũ definitionis sumendũ est

Turses. ab ipsis tursibus. Sũt aũt turses Etrusca lingua ędes turritę: vt insinuat Dionysius in prĩo libro: & Myrsilus exprimit in de otigine Italię. Et ideo diffinit̃ vrbs a tursibus deriuata: ꝙ sit vrbs turritis ædibus extructa: vt idẽ Dionysius significat: secutus Myrsilũ: q in ꝓdicto libro sic habet. Etrusci turses & turrenas vocãt: si sunt tetrapoles: turritas ędes: ꝓinde ac Mossineci a Mossinis in Asia. Ex his tã probe definitis: hæc iuuẽtus Etrusca colligit. Primũ est: ꝙ hæc tria synonyma sunt: &

Turrena. Volturrena. Etruria. eandẽ vrbẽ significãt regiã: vt sunt Etruscę originis: videlicet Turrena: Volturrena: Etruria. Inuincibilia aũt argumẽta sunt ob origine ꝓpria noĩs: simul & a definitione. Nã quęcũq; eandẽ propriã deriuationẽ & originẽ nominis habent: eandem rem significant: licet possint differre in modo significãdi: teste auctore modorũ significandi & speculatiuis nõ vulgaribus grammaticis: vti fluuius: fluentum: fluere: flere: quæ a fluo habẽt otiginem.

Porro Tursena: Voltursena: Etursia: quã latini protulerũt Turrenã: Volturrenã: & Etru
riam: vtiq̃ a Tursibus vnã eãdẽq̃ propriã originẽ desumũt: vt probat Myrsilus: & eũ secu
tus Dionysius: & cõmẽtaria nostra super Myrsilũ. Quare eãdẽ vrbẽ significãt: licet diuer
somodo significãdi. Nam Turrena significat per modũ cõmunis turritã vrbẽ. Volturre- Turrena.
na vero addit antiquitatẽ vt diximus: & Etruria frequẽtiã & crebreitatẽ. Etruria enĩ val- Volturrena.
de turrita: sicut Volturrena antiqua turrita dicit̃. Vnde omnis Voltursena & Etursia est
Tursena: sed nõ oĩs Tursena est Etursia & Voltursena: quoniã inter Lucã & Macrã est Tur Voltursena.
sena viculus: nõ tamẽ est Etursia & Voltursena: q̃a nõ est frequẽtibus & crebris extructis Etursia.
ędibus extructa: neq̃ antiquissima omniũ: q̃d soli regię cõuenit. Similiter quęcũq̃ habẽt
eãdẽ penitus definitionẽ: sunt eadẽ: vt Marcus/Tullius/Cicero. Porro Turrena/Volturre
na/Etruria: eãdẽ penitus definitionẽ habẽt: quia quęlibet definit̃ q̃ sit vrbs extructis turri
tis ędibus. Quare Turrena: Volturrena & Etruria eãdẽ turritã vrbẽ significant. Colligit̃
item ex supradictis q̃ vrbs Etruria fuerit tetrapolis: vt Myrsilus insinuat. Q̃d pfecto & ex
aliis pbamus. Nã & regiã sedẽ antiqui: vt insinuat Xenophon in libro de ęquiuocis tetra
polim cõstituebãt: id est quattuor distinctis portionibus/instar oppidi: & partes eius re-
gię erãt: vt ibidem in cõmẽtariis probauimus de Babylonia: Niniue: Arbea: Phoenicũ. Sa
mothracia: Hierosolyma: Syracusa: Roma: & ipsa vrbe Etruria: de qua Myrsilus circa finẽ
libri de origine Italiæ dicit: Tetrapolim quoq̃ suã Etursiam Turreni: & eius partes Vol-
tursenã: Vetuloniam: Tuscam: & Harbanũ cognomine: a Luco Calumbũ: a deo suo fun-
datam asserũt. Porro latini singulis his partibus regia munera tribuũt: vt intelligas vere Vrbium dictatum decora.
partes vrbis regię fuisse. Nam Vetulonię fasces & secures: Volturnę Senatorũ Fanũ Lu-
cũq̃: Tuscę principem tribuũt vrbis regiũ deum: & eiuscemodi. Et quidẽ de fascibus tri-
buris Vetuloniæ: Sillius Italicus in.viii.testatur dicens:

Męonięq̃ decus quondam Vetulonia gentis: Bissenos dedit hæc primos p̃cedere fasces
Et iunxit totidem tacito terrore secures. Hæc altas eboris decorauit honore curules.
Et princeps Tyrio vestem prętexuit Ostro: Hęc eadem pugnas accendiet protulit ære.

Berosus quoq̃ ac Manethon in Vetulonia regnasse oẽs reges Italię a Iano ac deinceps &
eã fuisse regiã regũ: asserũt. Q̃z vero Volturna fuerit regia: & illi Lucus regius tributus: Vetulonię reges.
qui erat vt in p̃cedẽtibus expositũ est regibus curia tẽplũ: tã Liuius q̃ alii docẽt: q̃ ad fanũ
Volturnę indici cõsilia.xii.populis Etrurię perhibẽt. Virgilius quoq̃ in.viii.æneidos scri
bit ad auxilia ĩplorãda ab Etruscis cõtra Turnũ: venisse Aeneã ad Lucũ ingẽtẽ Lucumo-
nũ patrũ religione late sacrũ. Q̃z aũt Tuscę patri regius Etrurię vrbis deus tribuatur: pa
tet in Elegia Propertii ad Vertũnũ: in qua Vertũnus dicit: Tuscus ego: Tuscis orior. Est
enim Vertũnus municipalis ac princeps deus vrbis Etrurię: vt ĩsinuat Varro in primo de
lingua lati. Q̃z vero Arbanũ sit regiũ: cũ nomẽ indicet: quia Arbanũ quarta pars dicitur Arbanũ.
ab Arbe a q̃d est quarta secũdũ Talmudistas: tũ p̃cipue cõstat ex eo q̃ a Luco regio: Calũ-
bum id est viride cognomẽ desumpsit: vt Myrsilus dicit. Q̃z vero hę quatuor partes eẽnt
discretę: nõ sub vnis moenibus: nõ modo decretũ Desyderii probat: sed etiã Plinius: q̃ eas
distincte enumerat in.iii.naturalis historię ca.vi.dicẽs. Harbanũ: Tuscanienses: Vetulo-
nienses: Volturreni cognomine Etrusci. Institutio hęc secunda erudit iuuenes nostros: si
nomina in cõtẽtionem & significata veniãt: asserere regiam sedẽ Thuscorũ: tribus syno-
nimis eãdem esse Etruriã: Turrenã & Volturrenã: & eã fuisse tetrapolim cuius partes re
gias: auctores nominant Harbanũ: Tussam siue Tuscam: Vetuloniam & Volturnã vti
exposuimus. Q̃z si quis obiiciat Volturnam esse nomen cõmune toti tetrapoli: sicut Tur
renã & Etruriam: & ob id nõ esse nomen partis: neganda est cõsequẽtia: quia antiquitus
vt plurimũ: aliquod nomen cõmune toti vrbi vni partium eius imponebatur. Vnde &

Samothracia Thracia Samus: quę nūc Samothracia fertur: antea dicebaꝯ Samus tota & pars similiter: dicēte Strabone in eius Geographia. Samothracia inquit cū esset tetrapolis habuit vnā ex his/ quę Same & Samos dicta fuit. Similiter & Babylonia & Niniue fuerunt tetrapoles: vt patet Genesis. x. ca. Et tamen vnam partem Babillonię tam Moyses ibidem q̄ alii nomine totius vocant Babyloniam: & vnam partem Niniues vocant Niniuē. Pari forma etiam tetrapolim Etruscam cōmuni nomine vocāt Volturnam: & similiter partem eius. Et hæc sufficiant pro secunda institutione. Nunc de tertia est tractandum.

Finitur secunda institutio.

Eiusdem fratris Ioannis Annii Viterbensis Tertia Institutio: vbi sit tetrapolis Etruria.

Etruria vbi sit. QVAERENTIBVS vbi sit tetrapolis Etruria? Respondēdū est: vbi limites eius & partes: quia totū nō est sine partibus. Et primo sic respondeat nostra iuuētus. Ibi est Etruria: vbi eā egregie pdomuit. Q. Fabius cōsul: transgressus iuga Cyminia: vt auctor est Liuius in nono ab vrbe cōdita. Sed illā perdomuit ad lacū Vadymonis: habētē a tergo Cyminia transgressa iuga: a fronte autē Volsinienses: & a sinistris Tarquinienses: quos nō attigit: sed Decio in annū sequentē reliquit: vt ibidē Liuius scribit. Ergo Etruria vibs ad lacum Vadymonis est: habēs a tergo Cyminia iuga: & a sinistris Tarquinias: & a frōte Volsiniēses. Quare necessario sequitur: vt Etruria sit inter Cyminia iuga: & Volsiniēses. Cōfirmatur idē limes Volsiniēsis ab argumēto a cōiugatis inuincibili tā secūdū peripateticos q̄ etiā Ciceronē in Topicis: vt si iustitia est bonitas: vtiq̄ iustū est bonū. Et si Fluentini sunt ciues Florētini: equidem Fluentia est ciuitas Florentia. Quare necessario cōsequēs est: vt si Volturreni sint coguomine Etrusci: vtiq̄ Volturna vere sit cognomēto Etruria: ac propterea vbi Volturreni & Volturna: ibi Etrusci & Etruria. Cęterum teste Plinio in. iii. naturalis historię: Volturreni cognomine Etrusci sunt circa Volsiniēses. Ergo vrbs

Volturrena. Tusca Volturna cognomine Etruria est circa Volsiniēses. Rursus vbi est pars Etrurię vrbis: dicta Tusca: vtiq̄ ibi est & ipsa Etruria tetrapolis. Cęterum vrbs Tusca: dei tegli Vertūni: est in focis Volsiniis: dicente in Elegia Properiana eodem Vertunno.

Tuscus ego/ Tuscis orior: nec pœnitet inter Prelia: Volsinos deseruisse Focos.

Ergo eius tetrapolis Etruria est in focis Volsiniis. Hęc de limite vrbis Etruriæ: ex parte Volsinia. Nūc de eius limite ex parte Cyminia ꝑtēdū est. Vbi igitur finit gēs Ciscyminia: quę teste Catone Veiens a metropoli dicitur: ibi ē vrbs Etruria: dicēte Liuio in primo ab vrbe cōdita. Sabinis inquit est vicina Etruria: proximi Etrurię Veiētes. cęterū Veientes finiūt limites suos in iugis Cyminiis: & lacu Cyminio. vt autor est Cato in. xv. fragmēto de originibus. Quare Etruria vrbs est p̄xima iugis & lacui Cyminio. Qđ clare insinuat Liuius in nono ab vrbe cōdita: dū profectionē Transcyminiā. Q. Fabii scribēs: postera inquit die/ Luce prima cōsul. Cyminia iuga tenebat. Inde cōtemplatus opulēta Etrurię

Vetulonia Arua: milites emittit. Amplius vbi Vetulonia regia: ibi Etruria tetrapolis eius: quia vbi pars: ibi & totū. Porro Vetulonia est iuxta lacū Cyminiū: & Thermas: in quarū aquis est piscatura salubris: & i regione mediterranea Thyberina: vbi Turrhenus cōsedit. Ergo ibi est tetrapolis Etruria. Etenī de loco Thuscię vbi cōsedit Turrhenus: oēs cōsentiūt q̄ non cōsedit ī maritima gēte: q̄ teste Catone ī fragmētis originū/ diffundit ab ostio Thyberino vsq̄ Lunā & Macrā. Similiter nō cōsedit in secūda gēte mediterranea Veiente: quę eodē autore diffundit a Vaticano in Cyminia iuga. Restat igit: vt ī tertia gēte mediterranea cōsederit quę teste Catone protēditur a Cyminiis iugis ad Pistorium. Non enim sunt in

Tuscia vt enumerat Cato/nisi istę tres gentes. Maritima: Trāscyminia & Ciscyminia. Qd̄
& de.xii. populis significauit in.x. eneidos Virgilius.

Gens illi triplex populi sub gente quaterni:
Ipsa capur populis: vires de sanguine Thusco.

Quod eqdē copiose in quęstionib⁹ Annils & cōmētariis sup fragmenta Catonis exposui= Tyberini
mus. Verū quoniā gēs trāscyminia diuidit in Thyberinā & Arniēsem: & Thyberina est a
iugis Cyminiis circa Horrē oppidū/& a lacu Cyminio vsq; ad fontes Thyberis & Atetiū:
Arniēsis autē est ab Aretio & fontib⁹ Arni vsq; Pistoriū: cōsequēs est/vt quoniā Turrhe= Arnieñ.
nus non consedit in gēte maritima prima Thusciæ/neq; in secūda Ciscyminia Thyberina
Veiente a Vaticano ad lacū Cyminiū: equidē tenuit tertiam transcyminiam gentē/aut
Thyberinā: aut Arniensem: Non autē tenuit Arniēsem. Ergo necessario tenuit eam partē
Thyberinā transcyminiam: quę est a fontibus Thyberis & Atetio vsq; ad Horrē & lacum
Cyminium. Hanc argumentationē nostra iuuētus firmet autoribus/Myrsilo & Dionysio
Halicarnasseo: atq; Herodoro qui exprimunt/ad quā partē Thusciæ Turthenus Meones
adduxerit. Dionysius enim in ptimo libro/breuibus dicit: Herodotū & quosdā alios scri= Thyrrheni
bere Turrhenū ad ptem septētrionalē Thyberis venisse vbi erat Vmbris habitatio: & cū aduentus,
eis consedisse/habitasse: & vrbes ędificasse/quæ extāt. Myrsilus quoq; de origine Italiæ su
per quē iam comētaria cōfecimus his verbis vtitur. Turrhenis quidā originem suspicant̄
esse a Lydis. Et paulo post. Turrhenus inquit fili⁹ Atus in septētrionalem ptem Thyberis
veniens/eius totā medietatem a fontibus vsq; vbi erat priscis vmbris habitatio tenuit: &
cū eis consedit & habitauit: & vrbes hactenus dictas Meonias & Turrhenias ędificauit.
Quæ autem sint istæ vrbes in tractu Thyberis ab Atetio ad lacū vsq; Cyminiū: siue a fon=
tibus thyberis vsq; ad Hortē/si quis scire cupit. legat cōmentaria nostra super Myrsilum:
& Annias quęstiones. Satis est iuuenturi etruscę instituendæ/ Lydos consedisse in tra=
ctu thyberis septētrionali & ipsum Turrhenū consedisse & habitasse vbi fuit priscis Vm=
bris habitatio. Quęrendus est igitur locus ab Atetio vsq; ad Cyminium lacū vbi fuit pri
scis Vmbris habitatio. Vmbri enim antiquitus coluerunt Etruriam: quos pepulere Pe=
lasgi: vt Plinius dicit in.iii. naturalis historiæ ca.vi. vbi etiam ad mare thuscum numerat
Vmbronē fluuiū & tractum Vmbrię/scilicet finem eiusce tractus/qui incipit a thyberi se=
ptētrionali parte/quia ibi fuit priscis Vmbris habitatio. Quęrendū est hoc loco ad cōple=
mentum doctrinę: qui dicuntur prisci Vmbri: qui patres eorum: & vbi nati: & quādo a Pe Vmbri pri-
lasgis pulsi ad montes. Respondent ad hęc. M. Antonius & Cato in fragmentis: & Myrsi= sci.
lus in supradicto loco. De. M. Antonio testimoniū perhibet Solinus in Collectaneis dicēs
Veterum Gallorum prolem Vmbros esse. M. Antonius asseuerat. Hos eosdem quia tēpo
re aquosę cladis hymbribus supstites fuerunt Gręce Vmbros dictos. Cato item in fragmē
to.ii. Ex Scythia venisse Ianum rate in Vaticanū: a quo ipse deus Vaticanus cum Dyrim
& progenitoribus Vmbrorū: & a Vaticano progressum in tractum Vmbrię ibi fundasse Ianus
regiam & fani Olympum sacrasse: & nō longe a regia dicasse Augustalem Turrhenam:
vbi ad salutandum regem nouis Lunaribus.xii. populi cōuenirent. Myrsilus quoq; de ori=
gine Italiæ Tetrapolim inquit suam turrheni Etrusiam/aureo sęculo mox post inundatio
nem terrarum a deo suo fundatam asserunt: argumentaq; afferunt agrum suum eoꝝ lin=
gua Sale Vmbrone dictum vbi primum geniti Vmbri. Et deos/ritus/mores/litteras & le Italię noi
ges illius vetustatis: quibus a cęteris differunt etiam sibi vicinis. Rursus Cato in.iii. frag=
mento: Italia inquit complura a diis & ducibus sortita fuit nomina a Iano Ianicula: a Ca
mese Camesena: a Saturno Saturnia: a gentilibus Sale Vmbrona: & reliqua. Sempronius
quoq; de diuisione Italię: montes inquit ab fontibus thyberis vsq; ad Nar inhabitāt Vm=

Vmbri bri: prima veterũ Gallorum proles: vt Augustus scribit: Ex his ergo auctoribus: & quæ in
cõmentariis super eos demonstrauimus: respondetur ad quęsita: ꝙ primi Vmbri dicunt
Alii mũdatis. prima proles Italię: nata in Salevmbrone Etrurię: a gẽtilibus veteribus Ianigenis Gallis
idest inundatis: vt in cõmentariis ostendimus sup Xenophontẽ de ęquiuocis. Vocabu-
lum autẽ Sale vmbrone vt sup Myrsilũ & alios ꝓbauimus: est Arameũ & Etruscũ/ & Sale
Salevmbrone. significat egressum. Hinc Salevmbrone est regio etrurię in qua egressi ab vtero veterum
Ianigenorũ fuere Vmbri: & a Pelasgis pulsi vt ait Plinius. Quo autẽ tempore in historia
Etrusca narrauimus. Nũc examinãda est regio ab Aretio ad lacũ Cyminium: vbi sit Sale
vmbrone. Et quidẽ nusq̃ inuenitur nisi in agro Volturnę nostrę: qa vt ait Myrsilus: Etru-
sci vocant agrum suũ Salevmbrone: quo primũ geniti fuerunt Vmbri. Hinc vsq; ad ętatẽ
nostrã: partẽ amnis exeuntis a lacu Volsiniẽsi vocat vulgus la caduta di Salevmbrõe. An
toninus quoq; in fragmẽto Itinerarii sui/ qđ est de sex ṗcipuis itinerib⁹ ab vrbe roma ĩ gal
lias: de itinere cyminio supra Cassianũ loquẽs: ordinate loca enumerans ait. Cyminio iti-
nere sunt Gallera: Larthenianũ siue veiẽs: Rosulum: Sutriũ: Lacus elbii: iuga cyminia: fa
nũ volturnę cui⁹ claris gestis inuidit Liuius. Salevmbrone Volturnę: Larthes amnis Vol
sinę Clusiũ vetus: olim Comersolũ. Clusiũ nouũ a quo nunc dictus clusentinus transitus
Hanibalis: Phesulę transitus. Ex quo euidẽtissime patet: argumentũ vulgatũ: qđ ex dictis
pendet esse validissimũ. Turrheni inqt & tusci soli indigenę. s. Italię ac propria regiõe ori-
undi sunt: cęteri cõuenę & aduenę ab origine scribũtur: vt Myrsilus ꝓbat: Et Dionysius
Halicarnasse⁹ in primo libro insinuat: & Cato in fragmẽtis atq; Fabius pictor in de origi-
ne vrbis Romę significãt. Cetęrũ in Thuscia Ianus fundauit primã omnium vrbẽ tetra-
Etruria polim Etruriã Volturrena in subcyminiis/ vbi prĩa proles Italię in Saleumbrone orta fu-
it: vt ꝓbatũ est. Igit̃ in tota Italia prima omniũ vrbiũ est tetrapolis Etruria: & ei⁹ quattu-
or ꝑtes Arbanũ/ Tussa/ Volturna & Vetulonia: quę dicta est decus Męonię gẽtis: vt Silli⁹
in. viii. li. cecinit: qa Turrhen⁹ & Lydi ea donati & decorati fuerũt: vt Berosus in. v. antiq-
tatũ exprimit. Nã vbi priscis Vmbris in etruria in regione thyberina ab Aretio vsq; in la-
cum Cyminiũ fuerat prima habitatio: equidẽ ibi societate imperii & ciuitate donat⁹ cõ-
sedit Turrhenus. Porro ab Aretio in lacũ Cyminiũ nusq̃ est Salevmbrona siue natiuitas
Vmbroꝝ nisi in Volturna regia. Quare Turrhenus cõsedit & habitauit in Volturna re-
Vetulonia. gia tetrapoli. Cęterum decoratus & donatus fuit Vetulonia regia: vt Sillius & Berosus
perhibent. Ergo Vetulonia est in Salevmbrone: pars Volturnę & Etrurię regię. At Vol-
turna regia tetrapolis est inter Cyminiũ lacũ & Volsinas vt supra ꝓbauimus. Ergo Vetu
lonia est inter lacũ Cyminiũ & Volusinas. Quod etiã ex his quę dicunt auctores constat
Sillius enim in. viii. cũ legionẽ vnã cõtra Hanibalẽ ex Etruria sumptã a Romanis referret
Volturna. & enumerasset/ qui ex maritima gente iuissent a Phręgene ad Lunã: cuius laudes sub Por
sena ponit: & deinde enumerasset duas vrbes transcyminias/ remotã quidẽ Phesulas a Ve
ientanis trãscyminiis: etiam proximã eis Vetuloniã declarauit dicẽs: iuxta hos Vetulo
nos esse finitimos Veientes populos: it er quos ponit Sutrium/ Nepe & lacũ Cyminium
Quare Vetulonia pars tetrapolis regię est iuxta lacũ Cyminiũ & Veientes/ qui sunt pro
ximi Etrurię vt auctor est Liuius in primo ab vrbe condita. Plinius quoq; eandẽ Etrurię vr
bis regionẽ insinuat/ dũ in. ii. naturalis historię ca. de miraculis fontiũ & aquarũ dicit. A-
quis calidis Pisę innascũtur ranę: ad Vetulonos vero in Etruria non procul mari: pisces.
Notat duo Plinius: ꝙ Vetulonia sit in Etruria qđ de pisis subticuit & ꝙ Caldanis aquis
innascuntur pisces qđ de Caldano amne Volturrenę verissimum est. Non dixit autem eã
esse maritimam: quia Vetulonienses in mediterraneis cũ Tuscaniensib⁹ & Volturrenis
enumerat in. iii. naturalis historię cap. vi. Et Turrhenus donat⁹ ea consedit in mediterra

quia eius ager finitimus limiti Tarquinięsiũ fluuio Blerano: tredecim milibus passuũ di-
star a mari Grauisco. Vnde qui Vetuloniũ pro Ituloniũ in littore scribunt/somniãt & no
men simul atq; Ptolemęũ corrũpunt vt demõstrauimꝰ in. xl. quęstionibus Anniis: vbi & id
expofuimus: qđ Virgilius in. viii. ęneidos de Luco ingẽti & sede regia dicit. Haud ꝓcul
hinc saxo incolitur fundata vetusto Vrbis Agillinę sedes/vbi Lydia quondam. Gens bel-
lo pręclara: iugis insedit Etruscis.
Sic enim exponit: Sedes regia vrbis Agillinę idest ciuis Agillini Mezentii: quia ibi acci- Locus Vergilianus
pit locũ pro locaro: & vrbẽ pro ciue/sicut in primo libro Ilium in Italiam portans: idest ci-
ues. Nõ enim Lydia gens in iugis aut Agilla vrbe maritima: sed vicina Thybeti vt Vol-
turna & Vetulonia insedit: vt supra ꝓbauimus. Quare sola expositio vera hęc est. Sedes
regia Turrhena ciuis Agillini fundata saxo vetusto idest antiquissima sub Iano: incolitur
haud procul hinc ab vrbe Roma: q̃ est in Etruria ꝓxima Romę: quia teste Macrobio ĩ Sa
turnalibus vsq; Cosas ob Ostia dicit̃ Etruria proxima Romę: remota vero a Cosis ad Lu-
nã. Ergo sedes Volturna est in Etruria vicina Romę: vbi Turrhenus & Lydia gens bello p̃
clara a pricipio ĩsedit ĩ iugis Etruscis. i. Volturrenis: q̃ Volturreni sũt cognoĩe Etrusci.
Ex his sequit̃ quod pluries diximus: Quod nũc Viterbũ dicit̃: olim regia tetrapolis Etru- Viterbum.
ria dicebatur. Nã si Limites quęris: ipsa a tergo habet iuga lacũq; Cyminiũ: a fronte Vol
siniẽses: a sinistris Tarquiniẽses: a dextris suã portionẽ Thyberis Trossam vbi Turrhena &
Mæonia delera Męnianꝰ ager & oppidũ Trossulũ deletũ/& Trossanęvadꝰ vti exposuimꝰ
ĩ quęstiõibꝰ Anniis. Calidę aquę & Caldanꝰ ex his amnis/piscibꝰ referrus: adhuc noĩe & re
manet: Si quęris partes quattuor: adhuc nomina quattuor partibus ꝑseuerãt vetusta pro
latione Volturna: & Vetuletũ a quo Vetulones & Vetulonia. Item pata Tussa idest ha
stata Tusca: Et rursus pons Albanus cognomĩe pons sancti Laurẽtii vbi Musarnũ Hercu
lis & a Luco Calumbum: vt ait Myrsilus: licet corrupte pronuncient Palumbum. Lucus
ipse vestigia seruat: vt exponemus in tabula FAVL Faluceres. Salevmbrone & pars la-
cus Volsiniẽsis Viterbensiũ est. Viterbum quoq; & eius ager vicinus est Sabinis/ & proxi
mus Cyminiis Veiẽtanis populis. Et vt vnico argumẽto peruincamꝰ: nusq̃ in tota Tu-
scia: sed ĩ solo Viterbo simul oẽs ꝑtes descriptiõis regię Volturnę: Tussę Vetulõis Arba-
ni: Fani: limitũ: noĩm locorũ: & ipsa noĩa atq; loca collecta reperiunt̃. Quare necessario
consequẽs est: vt qđ nunc a Desiderio rege Viterbũ dictum est: sit ipsa tetrapolis Etruria
regia. Hinc eam in auctoribus sępe variato noĩe appellatam reperimus. Turrhenã sedem
poetę nominant: & quãdoq; ab aliquo Larrhe illã cognominãt vti Virgilius supra voca
uit antiquã sedẽ Agillini Mezentii in. viii. ęneidos. Itẽ in. vii. appellauit a rege patre Dar
dani Turrhenã sedem Coriti ibi. Hinc illũ Coriti Turrhena a sede ꝓfectũ. Et Silius in. iiii.
vocat a sacro Fano & prisco Corito sedẽ sacratã prisci Coriti ibi. Ergo agit arreptis ꝓceps
exercitꝰ armis. Lydorũ populos: sedẽq; ab origĩe prisci Sacratã Coriti: & reliqua. Dicit au
tem Turrhenã siue Volturnã sedẽ fuisse sacratã ab origine: q̃ Ianus pomætiũ illi & Fanũ
primus ab origine sacrauit/& regiã. xii. populoꝵ thuscię instituit: vt auctores sunt Fabiꝰ
pictor & Cato & alii. Quãdoq; vocãt eã a toto vel a ꝑte Volturnã: vt Liuiꝰ sępe Fanum
Volturnę: & Plinius: Volturreni cognomĩe Etrusci circa Volsinos. Nonnũq̃ vocant eã a
parte Vetuloniã: vt Sillius in. viii. lib. ibi. Męonięq; decus quondã Vetulonia gentis. Et
Plinius ad Vetulonos inq̃nit in Etruria aq̃s calidis ĩnascunt̃ pisces. Sępe a parte Tussa
Tuscos vocant & Tuscã vrbẽ: vt Propertius in Vertũniana: Tuscus ego Tuscis orior/nec
pænitet inter ꝑlia Volsinos deseruisse focos. Et Ouidius ĩ. iii. Metamorphoseos de Lyba
ca/qui Tusca pulsus ab vrbe/exilium dira pęnã pro cęde luebat. Sępissime tamẽ & in vsu
fuit dici cõmuni nomine Etruria vt supra exposuimus. Hac ergo instructa institutiõe ter

cia nostra Etrusca iuuẽtus: quęrentibus vbi sit prisca Thuscię regia regũ Etruria terra-
polis: respondeãt vbi nunc Viterbũ: quia in tota Thuscia nulli loco nisi Viterbo/conue-
niunt cunctę simul collectę partes descriptę ab auctoribus: vt patet irreuincibiliter per-
quirenti/examinanti: & nihil indiscussum dimittenti.

Finitur tertia institutio.

Eiusdem fratris Ioannis quarta institutio incipit de excisis marmoribus.

SEX TABVLAE memoratu dignę excisę marmoribꝰ extãt de ãtiquita
te & rebus Etrurię. Duę sunt Lybiscilę: Duę Cybelarię: vna Tuscaniẽsis
altera Arbana. Primę duę dictę sunt Lybiscilæ a loco. Est enim Lybiscilla
regio iuxta Vetuloniã: ex qua effossum est ad quãtitatẽ semidigiti A-
labastrum transparẽs: quæ si cõtra solem opponit: videt̃ ab intus albę lit
terę quæ ita leguntur.

LYBISILLA VITVRGIA. Viturgiã alterã ꝑ oppido notat Prolęmeus lõge ab ista/cir
ca Thyberim supra Ferentinũ Othonis oppidũ. Quare vel corruptus est Prolęmeꝰ/vt in
multis aliis locis: vel altera est oppidũ: altera villula Vetuloniæ vbi Ceres ęgyptia pri-
mos panes cõfecit: quæ Lybissa cognominata fuit/a qua locus Lybiscilla: vt in tertia ta-
bula videbitur.

De secunda Tabula.

ALtera Lybiscilla tabula fuit aduecta/item alabastrina ad quantitatem
magnę manus: quã idcirco incantatã appellabant: qa nũc sine lr̃is emi-
nẽtibꝰ cernebat̃: nũc abitus cernebãtur ipsę lr̃ę: & nũc vnũ inde aliũ mẽ
tiebant̃ colorẽ. Quidãvero qa q̃dã maie legebãtur cũ sępiꝰ corio: & oleo
atq; aceto tergerẽt numen ip̃m deleuerũt. In ea tabula ita excisum erat
FAVL Falucetes: pellũt agillũ tyrãnũ. Vetulones hostiis: placãt Vol-
turnę Volturnũ. Agillę stultitiæ succedit Tarcõ & Ocnꝰ. Sic Turrhena Ethurę Lõgho-
la sancta manet. Etrusco quaterno populo.

Quo tẽpore hi versus editi fuerint: e dicto Catonis excerpe possumꝰ: qin fragmẽtis de
originibus hęc dicit ad verbũ. Etrusci gręcas lr̃as semp horruerũt/& ob id latinas suscipe
noiuerũt vsq; ad Cecynnã Volturrenũ/magistrũ quadrigarũ & augurũ principẽ: patrem
Menippi & auũ Menodori: quas ante illũ pater eius Volturrenus: auusq; Titus & Turrhe
nus pauus q̃q̃ Romanis principibꝰ charissimi: semp renuerũt. Nã is Turrhenꝰ patre Elbio
Mecoenatis patet. Etruscorũ regũ vltimo: ad lacũ Vadymonis cęso: eqdẽ ad reddendã vrbẽ Etruriã anno se
cũdo Olympiadis cẽtęsimę ac vigesimę quartæ allici potuit: sed ad recipiendũ latinas lit
teras nunq̃ persuaderi potuit. Hęc Cato. Sane quidã nõ vulgariter existimãt hunc Meno
dorũ fuisse patrẽ Mecoenatis: qa magno ardore semp secutꝰ fuit ptes Iulii Cęsaris. Nam &
Appianus in. v. li. de bellis ciuilibꝰ ait Menodorũ Turrhenũ: parata classe ꝑ Iulio Cęsare
cõtra Põpeiũ iuniorẽ: supasse Menocratẽ nauali ꝑlio. Causa aũt cur Turrheni nũc Viter-
benses ptes Marianas & Cęsarianas secuti fuerint: facile habet̃ ab eodẽ Appiano in prio
libro: qa sub Sylla soli Turrheni & Vmbri pprio solo vexati sunt quare cũ Mariꝰ ex Affri-
ca cõtra Syllã regrederet̃: in Turrhenã adnauigãs ad sex milia Turrhenorũ vt scribit/sibi
adiunxit: cum hisq; ad Cynnam profectus pergrate ad belli societatem admissus est. Et
de his hactenus Satis est ab auo Menodori susceptas litteras latinas ab Etruria vrbe/pau-
lo ante Augustum & Mecęnatem/& ob id Etruscos ea ętate inassuetos linguę latinæ mol
li ac dissoluto stilo scripsisse: vt de Mecoenate in. ii. Saturnaliũ scribit Macrobiꝰ. Ergo qa
molli ac dissoluto stilo hi versus cõpositi sunt: idcirco excisi & ęditi fuerunt ętate Mece-
natis. Liceat tamen cuilibet vt libet opinari. Exponamus igitur eos hocpacto.

FAVL, quattuor litteræ sacræ sunt Fani Volturnæ adhuc ita dicti. Est enim FAVL Vol Faul
turnę subsidēs/campus/ab ipsa natura spectaculū/& Luco q̄ aptissimū productus: vndiq̧
quattuor cauis distinctisq̧ collibus cinctus Arbano: Tusso: Vetuleto: & Volturno: vt e-
gregię descripsit Virgilius in. viii. ęneidos cū Aeneam trāsito Minione īducit Egelido am
ne lustrarū promeruisse allocutionē Veneris. Est aūt Egelid⁹ riuus in reducta valle quar- Egelidus
to milliario a fano siue Faul distans: adhuc nomē a frigiditate vulgo Fredanū retinens/si-
cut illi ꝓximus Caldanū a caliditate. Itaq̧ Virgilius cū trāsito Minione qui decimo lapi
de distat a fontibus Egelidi amnis Aeneam vidisse e vicino fanum/ & illi vicinas legiones
Etruscas inducit: ita Fanū ipsum describit. Est ingens gelidū /lucus prope Ceritis amnē: Caldanus.
Relligione patrū Late sacer: vndiq̧ colles Inclusere caui: & nigra nemus abiete cingunt.
Siluano (fama est) veteres sacrasse pelasgos Aruorū pecorisq̧ deo: lucūq̧ diemq̧. Omnes
hę partes descriptiōis Faul Volturnę cōueniūt: vt ad sensum cernimus. Faul eīn est. xv.
lapide/itinere Cassiano ꝓpe amnē Ceritis idest Minionē: vt recte Seruius exposuit: quia is
amnis ad ius Ceritū ꝑtinebat. Et hic Lucus & fanū Volturnę/erat religione patrū Lucu-
monū sacer/non priuatis ciuibus tantū: sed late omnibus accolis/&. xii. populis vt signifi
cat Seruius. Erat enim Fanum Volturnę regium/Lucumonibus curia templū: ad quod te
ste Liuio indicebant̄ consilia. xii. populis. Cernimus eundē Faul cinctum vndiq̧ quattu-
or tetrapolis ipsius collibus vt diximus. Arbores crematę sunt/postq̄ xpi fides suscepta fu Pan
it: iuxta dei mandatū Deuteronomii. xii. ca. In Volturna adhuc est vicus/ quem Seuastō Inuus
pana vocabulo pelasgico dicimus: idest Augustalē Siluanū. Est eīn Pan Inuus Siluanus Siluanus
idē: teste Seruio sup Aeneida & Georgica. Aruoꝝ pecorisq̧ deus Vertūnus Pomon⁹ pa
ter Ianus Etruscis erat: vt probauimus in cōmētariis super Vertūnianā Propertii in. iii. an
tiquitatū Berosi. Itaq̧ duo argumēta sunt/Faul veteres post Ianū secūdo sacrasse pelas-
gos: tū q̄a Volturnę vicinus est campus Pelasgi adhuc dictus: tū vel maxime q̄ Augusta
lē Siluanū Vertūnum vocabulo pelasgico Seuaston pana dixerūt. Vnde & vertūnus de- Seuastus
us erat princeps Etrurię: vt ait Varro in primo de lingua latina. Et hęc est ratio solucēs du Pan
biū tale. Cū locus Fani Faul dicatur/& in cōpluribus nūmis argēteis & ęreis id idē seruet̄: Vertūnus.
cur in quibusdā vltima sacra littera. p. ponit̄. & scribit̄ Faup. Respōsio in ꝓmptu est: quia
duobus dicatū erat Fanū: scilicet Lucumonibus q̄bus erat curia templū: Et Aruoꝝ peco
risq̧ deo Pomoni Siluano. Primo modo dicit̄ Faul idest Fanū Almę Volturnę Lucumonū
Secūdo modo Faup. idest Fanū Almę Volturnę Pomoni: aruoꝝ pecorisq̧ dei: dicente eo
dem deo in Vertumniana Propertii de seipso:
Pastor & ad baculū possum curare: vel idē serpiculis: medio puluere ferre rosam. Nā quid
ego addiciā: de quo mihi maxima fama est. Horrorū in māibus dona ꝓbata meis? Ergo est
Faup. Fanū Almę Volturnę Pomoni: aruorū pecorisq̧ dei: vt ī dictiōe Pomonus & Pomo
na vidim⁹ institutione prima. Ab his quattuor sacris litteris introitus Faul siue Faup di
cit̄ in cōtractibus porta quadrięra: q̄a quattuor ęreis denariis insculptę erāt istę quattu-
or litterę: dum sacraretur. Teste enim plutarcho in vita Romuli: Etrusci sacrant Olym
pum mysteriis & litteris quibusdam. Q꞉ si excellens sit locus/ æreis litteris sacrant/ vt
de Ilicę Luci Vaticani Etrusci: Plinius significat in. xiiii. libro naturalis historię ca. lxi. di
cens: Vetustior vrbe in Vaticano est ilex: in qua titulus litteris ęreis Etruscis: religiōe ar- Ilex
borem tum dignam fuisse signat. Hāc ilicem vaticani iter sanctum Petrum & castrū san
cti Angeli fuisse memoria antiqua seruat: quā Eugenius pontifex Maximus: in valuis ec
clesię sancti Petri ęreis exculpsit: vt patet aspicienti valuas ęneas.
FALVCERES sunt Fani ciues: circū fanū incolentes: Arbani: Tussi: Vetulōes: Voltur Faluceres.
reni: vt dictione Falucer & Luceres in prima institutione vidimus. Vetulōes hostiis
placāt Volturnę Volturnū. Dictione Volturna diximus de Iano Pomono Volturnę deo

principe. Vetulones/Vetulonia & Vetuloniēses: deriuationē habēt a Vetuleto/ vna ex
Vetuletū quattuor patribus tetrapolis Etrurię/vt in superioribus exposuimus. Et in.xl. quęstionibꝰ
Anniis copiose probauimus. Placant autem sacrificio expiatiuo: quo expiauerunt vrbē
& lustrauerunt exercitum ab impietate Mezentii.
Agillus PELLVNT Agillū tyrannū. Agillū tyrānum appellat Mezentiū Larthem Etrurię regę:
cuiꝰ īpietate atq; crudelitate diutina fessi ciues: illūq; ad supplicia exposcētes: fugatū vi
Mezentius. derūt: vt historiā integrā in.viii. ęneidos: Euāder refert Aeneę: quē ad Lucumones ꝑ auxi
liariis legionibꝰ mittebat in Lucū ingentē siue Fanū Volturnę: vbi congregati erāt: & in
cuiꝰ latis aruis Turrhēi & Tarcō texturis tenebāt castra locis. De hoc Tarcōte ita subdit
Tarcon Agillę stultitię succedit Tarcō & Ocnus. De vtroq; loqtur Virgilius: de Tarconte qdem
rege: q legiones dedit ęneę cōtra Turnū & Mezentiū/loquiť pluries in.viii. ęneidos & in
Ocnus x. De Ocno vero cōditore Mantuæ in.x. dicit. Ipse quoq; patriis agmē ciet Ocnus ab oris
Thybetinꝰ Fatidicę Mantus: & Thusci filiꝰ Amnis: idest Thyberini: qui ante Mezentiū Larthes fu
it Etrurię & cōtra Glaucū filiū Minois apud Albulā dimicās in fluuiūq; submersus nomē
Tarcontes Thyberi dedit: vt in Anniis quęstionibꝰ: & in cōmentariis sup tertiū fragmētum Catōis
tres. ꝓbauimꝰ. Sane sciendū est/tres fuisse Tarcōtes. Primꝰ fuit filiꝰ Turtheni Męonis/& frater
Trasimeni: vt Berosus in.ii. antiquitatū in Genealogiis notat. Huic teste Strabone.in.v.
Tarquinę lib. pater ob prudentiā: condēdarū .vii. vrbiū ministeriū delegauit: & inter eas a se nobilē
Tarquinas vrbē posuit.xv. vt cernimus lapide a Fano Volturnę. Hęc enim tria.xv. lapide
a Volturna distāt a fronte Volsinę a finistris Tarquinę: & a tergo Minio itinere Cassiano
Secundus Tarcon fuit: qui Euandro Palatiū collem ꝑmisit: & vt Solinus in Collectane
is significat: Cacū in vincula coniecit. Hūc teste Manethone secuti sunt Larthes Etrurię
Thyberinus pater Ocni: & Mezentius. Quo fugato successit tertius Tarcon & post eum
Ocnus: vt Virgilius insinuat & Manethon exprimit: & hęc excisa tabula testatur: & nos
in historia Etrusca narrauimus.

Sic Turthena Ethurę Longola sancta manet. In tabula Turthena Ethurę cum aspiratiōe
sunt scripta: cū sine aspitatione hoc loco scribi debuissent: vt in prima institutiōe signifi
cauimus. Sed ea ętate vt diximus/etruria vtebaꝛ molli & dissoluto stilo & orthographia.
Longola Longola dicitur a vico longo: sicut Vetulonia a vico eius Vetuleto. Est autē idē para &
Par longola. Nā vt ait Samuel talmudista: quos Gręci & latini vocant Persas Aramei & He
bręi vocāt a dignitate principatus parazim: idest hastatos cōsulares. Par enim hastā & scę
ptrū Aramei vocāt: quia antiquitus hasta pro scęptro & corona reges vtebanť: vt asserit
Trogus & Iustinus vltimo epitomate. Gręci vero Longhen vocant hastā: & longolā ha
statā. Quare pars Etrurię dicta vocabulo vetusto para Tussa: Eandē Pelasgi qui sacraue
rūt fanū lingua sua dixerūt Longolā Tussam/ad distinctionē Tussę Nanę. Latine itē dici
mus hastatā Tuscā: vt copiosius fuit expositū in.xl. Anniis quęstionibus. Latini vero abso
lute Tussam siue Tuscā ꝓnunciant: vt in prima institutiōe absoluimꝰ. Longola autē est
duplex. Vna in Latio secus mare/in Volsis circa Taracinā: vt Liuius inducit in.ii. ab vrbe
cōdita. Ergo qa in Latio est scribi debet sine aspiratiōe Longola a longitudine dicta. Hęc
aūt nostra/qa nec vicus iste lōgitudinē habet: nec est in latio: & per interptationē potius
Para diciť: idcirco cū aspiratiōe diciť Lōghola ī tuscis trāscyminiis: de q̄ Liuiꝰ in nono ab
vrbe cōdita dicit. Postero die repetitis auspiciis dictator papyriꝰ: cū legiōibꝰ nup conscri
ptis ad terrorē Cyminiā siluā traductū exercitꝰ ꝑfectꝰ ꝑuēit ad Lōgholā. Et acceptis a ꝯsule
Martio veteribꝰ militibꝰ explicauit acies: nec hostes detractauere pugnā. Quidā iuuenis
ex Flaminia supioribꝰ ānis cū publice disputatiōes quotidie de hac pria fierēt: dixit, Liuiū
loq de Lōgola Latii: qa dictator Papyriꝰ dictꝰ fuit ꝓ bello Sānitico: cui ꝑerat cōsul Martiꝰ

vt scribit Liuius: & non pro bello Etrusco trãscyminio: cui prçerat. Q. Fabius ad lacũ Va
dymonis. Vnde & veteres milites a Martio non a Fabio accepit. Dicebatq; ꝙ putabat
esse verũ/ꝙ eodem tẽpore Papyrius in Samnio pugnabat: quo & Fabius in Etruria ad la-
cum Vadymonis: & ideo nõ potuisse interesse Papyrium pugnæ transcyminię ad Longo
lam: Huic respondimus primo falsum esse ꝙ eodẽ tẽpore fuerit vtrobiq; pugnatũ: quia lit
tera Liuii est in contrariũ. Finita enim pugna Errusca: subinde inquit pugnatũ est in Sam
nio. Q: vero accepit veteres milites a Martio consule: equidẽ verum est. Sed vt ait Liui⁹
ad Longolam vbi expectabat eos recepit cum legionibus ad hũc Cyminiũ terrorem noui
ter conscriptis: & vbi explicauit acies contra hostes ibi paratos. Porro hostes parati non
erant in maritima Lõgola cũ nullum ibi esset bellum: sed in remotis montibus Samnii &
Cyminiis. Quare conuincitur/vt si nullũ bellum/nullus hostis erat in maritima Longola:
Sed actu presens in Etrusca vtiq; Papyrius non explicauit acies in Longola maeritima
Volsca sed Etrusca. Quod vero obiecit ꝙ creatus est Dictator pro bello Samnitico:
consequẽs est vt nõ pro bello Volsco: & ob id nec ad Longolam Volscam explicasse acies
Et cũ pro his adductus esset Liuius: & hęc ibi lecta: multa ille iuuenis submurmurans: di-
xit: se in futura disputatione omnino probaturum: ꝙ nullo modo Papyrius interfuit bel-
lo Etrusco: Sed cũ in palatio dominorũ vbi res gerenda est nõ affuisset (nam in perusiã fe
stinauerat) noster Vetuloniẽsis Ser Thomas Veltrin⁹ vices illi⁹ accepir: & his validissi-
mis argumẽtis obiecit. Primo q̃a pœna capitis mulctabat Dictator: si iniussu Senatus: alio
proficisceretur: q̃ in prouinciam sibi delegatam: quę Papyrio Samniũ erat decreta. Respõ
di primũ ꝙ iussu Senatus id fecit: qui teste liuio nuper atq; nouiter legiones cõscripserat
pro terrore transcyminio non Samnitico. Et ideo dictator ad eam Longolam illas dedu-
xit: vbi erat terror trãscyminius. Et ira iussu senatus illo traduxit legiones. Deinde argu-
mentum in eum sic verti. Pœna capitis erat alio descriptas Legiones ducere: q̃ in prouin
ciam pro qua conscribuntur: aut alibi pugnare & explicare acies. Porro non fuit Papyri-
us dictator crearus pro bello maririmo Volsco & Longola Volsca: neq; Senatus nouiter
scripserat Legiones pro terrore Samnitico vel Volsco: sed transcyminio. Quare nullo pa
cto has legiones duxit in Samnium: neq; in Longolam Volscam: neq; ibi explicauit acies
vbi nullum erat indictum bellum: sed bene hęc omnia conueniunt longolę transcymi-
nię vbi hostes parati Etrusci & finitimę Vmbrię: vt ait Liuius: cuius terror percusserat vr
bem: & Senaeum coegerat: ad nouiter Legiones conscribẽdas: quibus actu indictum bel-
lum & nõ Longolę Volscę. Secũda obiectio fuie ista. Vnusquisq; triumphat pro bello q̃d
gessir Porro Fabius triumphauit ob egregie perdomitam Etruriam: & non Papyrius: vt
ibidem Liuius est autor. Quare Papyrius non gessit bellum Etruscum. Ad hoc respõsum
fuir: aliud esse bellum gerere: aliud succenturiari. Conceditur igitur ꝙ Papyrius non ges
sir bellum Etruscum: Sed Samniticum: & ideo vterq; de suo bello triumphum retulit: an
te tamẽ bellum Samniticum quod subinde gestum est vt loquitur Liuius: territa vrbs de
profectione. Q. Fabii qui teste Liuio dicto in Sutrio Papyrio dictatore: transgressus fue-
rat Cyminia iuga circa lacum Vadymonis: mox conscripsit legiones ad succenturian-
dũ Fabio: quia vr ibi exprimit Liui⁹ terror fuit vrbis: ne subito cohortibus Etruscis & Vm
bris exercitus intercluderetur: quia vt patet ad oculum: Fabius cum exercitu stãs in hac
planitie: habebat a fronte Volsinenses: a sinistris Tarquinenses: a dextris Etruscos & Vm
bros Tyberinos: a eergo sola iuga Cyminia versus Lõgolã: quę nisi legionib⁹ Romanis cu
stodita fuisset: fũdit⁹ irerclusus fuisset exercit⁹: & nõ potuisset: vł retro eeferre pedẽ: neq;
a frõte aut a dextris vł a sinistris ꝓcedere. Et iõ clare dicit Liui⁹: ꝙ ad hũc terrorẽ tollẽdũ:
nouiter cõscripsit legiones Senat⁹ cũ q̃bus ꝓfect⁹ peruenit ad longolam transcyminiam

dictator: & explicauit acies ad succenturiādū & custodiēdū iter transcyminiū: ne intercluderetur exercitus & nō ad pugnandū: iusti more belli. Tertio sic obiecit. Hæc pugna transcyminia: pugnata fuit vsq; Perusiam: quia induciarū fregerat fidem: vt ibi ait Liui9. Ergo nō fuit ibi Papyrius: qui pugnabat in Samnio. Respōsum est: q̄ cōsequentia est falsa: simul & adsumptū. Consequētia quidē/quia fuit ibi Papyrius (vt diximus) anteq̄ pugnaret in Samnio: quia subinde ac perdomita Etruria: ipse gessit bellū Samniticum. Adsumptū quoq; falsum est: q̄ ea pugna transcyminia eo anno pugnata fuerit vsq; Perusiā: aut q̄ Perusia induciarū fregerit fidē: quia teste ipso Liuio ibidē: egregiæ perdomita Etruria regia: non processit ad Volsinienses a fronte Fabius: nec a sinistris ad Tarquinienses: nec a dextris ad alios Thyberinos Etrusci nominis & Vmbros: sed sequēte anno illos Decius consul subegit. Q\d vero ait pugnam Transcyminiam pugnatā vsq; Perusiam: vtiq; Liuius non affirmat sed per opinionem refert dicens: q̄ quidā id aiūt. Et ideo tāq̄ veritati nō cohęrēs opinio reiicitur. Hactenus de Longhola id est Para Tussa: de qua excisus lapis dicit: q̄ sit expiata impietate Mezentii & succedētibus religiosis Tarcone & Ocno: Longhola Turrena vrbis Etruriæ mansit sancta id est pia ex religionibus: vt prius dedita.

Sequitur.

Quatern9. Po. Etrusc9 ETRVSCO QVATERNO POPVLO. Quatuor partibus cōstabat tetrapolis Etruria vt dixim9: Arbano: Vetulonia: Para: Tussa: siue Longhola hastataq; Tusca: & Volturna. Et ideo referēs ad has quatuor partes Helius Spartianus dixit q̄ Antonini piiões ędes in tota Etruria examen apū cōspieuit: quia in qualibet parte vrbis Etruriæ paternas ędes habebat. Erant aūt absq; mœnibus quattuor magna oppida vsq; ad Desideriū regē: vt dicemus in. v. tabula. Et ideo quaternus Etruscus populus dicebatur: Et seorsum enumerabātur: Arbani: Tuscanienses: Vetulones: & Volturreni: vt paret in. iii. naturalis historię cap. vi. Plinii: & in Myrsilo de origine Italiæ. In autoribus vero historicis & poetis: confundūtur nomina: quia interdū totū pro parte: interdū pars pro toto accipitur.

Finit secunda tabula Lybiscilla.

Tabula tertia vna ex Cibelariis.

Cibelarię tabellę.

Væ tabulę excisę Marmoreę quæ Corsettus repperit: Cibelariæ iccirco dictæ: q̄ in p̄diis turritæ Cibelis: & colle eius hactenus Cibelario dicto: repertę sunt: vbi paulopost astante curia quæ cū beatissimo Alexandro VI. Pont. Maxi. Viterbū se contulerat: effossæ fuerunt triumphales statuę vetustissimę: minio illitę: Cibelis: Iasii: Armonię: Vestalis: & Electrę Sub statua Iasii carmen rithmicum: antiquis litteris & verbis Etruscis excisum: in latinum ita vertitur.

Iasio acclamauit Herculeus: Dux inuicte: inuicta corona:
Anno ętatis suę trigesimo octauo. Sub Cibele hoc carmen exciditur: ita dicens.
Veiuzo hospita Isis: Hospitata est epulatrix.
In domo Tylę sponsę decorę regis Sypi: Anno ętatis eius quinto decimo.

Prima igitur tabula marmorea magna/excisa est litteris Gręcis/& vetusta orthographia Gręca: cuius hęc est in latinum traductio.

CORITINA desponsatio cum Electra Atlai Kityi iam dudum pertransiuerat.

ET MAXIMA Isis frumētaria atq; Panifica/concessit ad nuptias Iasii filii Coriti: in habitaculum turritæ Cibelis sponsæ Iasii: in prędio Cibelario/ad fontem Cibelarium: paulo sub Vadymona palatia.

ET PAVLO post a scelerato fratre Dardano Iasius male periit/in agro Iasinello: ad Thermas Iasinellas in Theiscis.

ETQVIDEM ista regia fuit reparata primum quidem a Pypino/posteri⁹ vero a Mar-
sia Turrhenis principibus: ad ęternam gratiam & monumentum rerum.
LAPIS vetustissim⁹ repertus sub his verbis. Omnium primus Cameses cũ patre suo Ia-
no: & Ry Comero Gallo: Verulonos colonos supra balnea statuit. Et post pusillum iu
xta istos castellum fundatum fuit a Libyoęgyptio: qui cognominatus est Hercules cel
sus. Sed ante hunc Herculem celsum. Sabatius Sangny pater Sabinorum atq; Samni-
rum: villam posuit in Volturrenis; Troßis in Celeni regione.

Alrera tabula Cybellaria: in ordine quarta hęc est.

PICRAMMA Araratheum in Vetulõia repertum ad portam Vetule ti: sub his verbis: Omnium primus Cameses cum patre Iano & Ry Co mero Vmbro parte Vmbrorũ dedit Vetulonos habitatores ante Bal nea: Iuxta hos posuit munitionem Libyus ęgyptius: cuius pronomen Hercules celsus & prius isto Hercule celso Saturnus Sangny dedit mu nitionem in ferocibus in bello: & castellum Camsancti siue panos Se-u asti: & castellum Fenestrę. & castellum Lucernę Hucusq; tabulę Cy-bel ariæ: tertia quã Corsettus afferre pollicitus erat funditus periit. vnde has duas bre uibus exponemus.

Prędictarum tabularum expositio.

As igitur tabulas quęrendo exponemus. Principio quęritur. Si Etru sci semper horruerũt litteras gręcas & disciplinas: vt supra fuit expo-situm: cur has antiquitates gręcis litteris seruãdas tradiderunt? Ad hoc ex dictis ipsius Catonis respõderi potest. qui teste Plinio in. xxix. lib. naturalis historię ca. i. ad filium scribens: his verbis vtitur. Dicam de istis gręcis suo loco Marce fili/ quid athenis exquisitum habeam: & ꝙ bonum sit illorum litteras aspicere non perdiscere. Vincam nequissimum & indoci le genus illorum. Et hoc puta vatem dixisse. Quandocunq; ista gens suas litteras da- bit: omnia corrumpet. Hęc cato: vt Plinius refert. Itaq; quoniam bonum est gręcas lit teras aspicere non perdiscere: vtiq; Etrusci ad perdiscendas eorum litteras & fabulas atq; mendacia magis q̃ disciplinas nunq̃ inclinati fuerunt. sed bene recteq; aspexerunt illas: & permiserunt: vt patrię antiquitates scriberentur litteris gręcis & latinis: quia nisi ad honorem non pertinebat hoc genus scribendi.

Gręcas lsas nõ perdiscẽ das esse

SECVNDO quęritur quo tempore hęc fuerunt excisa. Respondetur: ꝙ cõiectura est circa tempora conditionis Romę: has tabulas fuisse permissas scribi litteris Etruscis. Nam teste Archiloco in Epitheto temporum super quem iam cõmentaria cõfecimus post euersionem Troię: aliis & aliis temporibus octo Homeri claruerunt: quorum qui eximius poetarũ est fuit ipsi coętaue⁹ & vicit Olympico certamine: Olympiade. xxiii. quę fuit circa. xxx. annum Numę Pompilii: vt patet in Eusebio. Eo anno vt asserit: fuit ipsi ius tributum emendandi litteras simul & linguam gręcam: quas semibarbaras & rudes Cadmus retulerat in gręciam. Quare hęc tabulę pauloante Numam excisę fue runt: quia ruditatis antiquę sunt plenę. Nam orthographia est vetusta: quia Vetulo-niam scribit per. ου. &. ε. doctrina Homerica postea scribitur per. β. &. η. βητουλωνια

Homeri: viii.

Rursus scribit Sangyn.per. στη.cum per duplex.τT.scribendum dictauerit Meon Ho
merus.Similiter post Marsiã & Pypinum larthes Etrurię fuisse excisas:tabulę sunt te
stimonio:quę illos nominant.Floruit autem Marsias etturię larthes. quinto & septua
gesimo anno antę Romam vrbem cõditam:vt probauimus in Etrusca historia & chro
nographia:quã contra Eusebium/& alios corruptores publicorum temporum conscri
psimus.Quare post Marsiam: & ante Numã circa conditionem vrbis romę:excisa sunt
hęc marmora.
TERTIO Queritur quis fuerit hic Atlas & Coritus. Responderut iuxta Seruium su
Atlantes tres — per.vii.ęneidos:tres fuisse Atlantes.primus Maximus.Maurus dictus/quia teste Dio
doro siculo in.iiii.li.in Mauritania obiit.Post temũ sibi finxit Gręcia mendax.Inter hos
fuit Atlas Italus socer Coriti & pater Electrae: quem Aramei ac diuinae litterę vocant
Kitym idest Italum a quo Italia primo nomen habuit circa Thyberim in quo sunt loca
Italus. — a Siculis qui venerunt cum Italo a Sicilia primum habitata/Phalaris & Phescennium
& circa Thybut Siciliensia:vt ait Dionysius in primo libro.Vnde tam in Latio q̃ agro
Etrusco vallis Sicania & loca Sicania sunt.Hic Atlas Italus/fuit frater Hesperi regis
Hispaniae:quẽ teste Igino & Beroso ab Hispania pepulit in Italiam: quo tempore/qa
Larthes Etruriae posthumus in cunis erat:qui nomine dicebatur Cambo:vt in.ii.&.v.
antiquitatum dicit Berosus:& cognomine vocabatur Ianus iunior:vt Iginus & alii si
gnificant/vbi scribunt: Iani ope atq; permissu Italum condidisse capenam: idcirco in
fantis tutelam in Turrhena sede suscepit/Hesperus:& ob id/vt ait Iginus:tam Hispa
Hesperię — nia q̃ Italia Hesperiae:ab eo dictae sunt:& non ab Hespero sidęre quo nauigant in Itali
am & Hispaniam:sicut somniat Gręcia mendax;quia eadem ratiõe Gallia esset tertia
Hesperia:quia eo sidere nauigãt in Galliam.Itaq; hic dicitur Atlas Kitym idest Italus
Coritus — pater Electrae: per distinctionem ab aliis duobus Mauro & Gręco.Coritus autẽ hic di
citur Ianus iunior pater Dardani & Iasii. De his vt Iginus:ita aute illum Fabius pictor
de origine vrbis Romae ita dicit. Prima origo Romae fuit collis capitolinus/ a Saturno
cultus & Saturnia dictus. Sequens hunc Auentinus:fuit habitatus ab Atlante Italo:
e Sicilia illo aduecto contra frattem suum Hesperum:in cuius tutela erat Etruriae im
perium:adhuc Iano puero & immaturo ad munera regia:& regni. Porro Italus dimica
Capena — re:a Iano & Etruscis prohibitus: in Auentino consedit: ad cuius radices iuxta Thybe
rim ope atq; consilio Iani: Capenam oppidulum condidit: & regionem eius permissu
Italiam dixit.Mox Hespero fratre rebus humanis exempto: Italus in tutelam Ianum
& etruriam suscipiens:omnem regionem circa thyberim vltro citroq; a se Italiam dixit
extinctis aliis cognominibus priscis. Ab hoc loco Fabii Seruius sup ęneida scribit/Ita
lum cum Siculis: in loca circa thyberim venisse/ & a se Italiam primo dixisse: esseq; ar
gumento loca dicta Siciliensia vel Sicania.Similiter & Solinus/vt Tortellius noster A
retinus scribit:ab hoc Fabii loco excerpsit/Italum iuxta thyberim ędificasse Capenam
ope consilio/ & auxilio Iani;a qua portę Capenę nomen fuit .Sequitur vero Fabius de
tertio colle Palatino q̃ fuit tertius in origine/ vrbis Romę sic dicens. Suscepto Ita
lus italię imperio:tum filiã suam romam nomine: aboriginibus & Siculis in Latio pre
Roma. — fecit. Quę Capena relicta: Palatinũ collem medium tenuit: & oppidum Romam con
didit in eius vertice vbi hęret exquilino.Hęc Fabius.Ergo italus Atlas/est qui in hoc lo
co scribitur pater Atlãtis Electrae: & socer coriti iani: cuius in regia Thuscorum & ita
lię sede tutelam suscepit: & illi filiam suam infantulam electram vxorẽ pro futuro Im
perio locauit: vt Berosus in.v.antiquitatum exprimit/super quem exegimus comen

taria. Et notandum q̄ iano huic vt diximus nomen fuit Cambo: et dignitatis nomen Coritus idest iuppiter: vt pbauimus super Berosum & in Anniis quęstionibus inquibus exposuimus vrbes & oppida quę condidit in hac Turrhena sede.

QVARTO Queritur vbi regnauit italus. Respondetur q̄ regnauit in Etrutia tetrapoli. Id probatur argumētis cōmunibus: propriis: & auctoribus. Cōmune argumentū est: quia vel regnauit circa thyberim in Capena: vel circa thyberim in Volturna quę etruria regia. Circa enim thyberim consedit cum Siculis: & eam regionem a se nominauit Italiam vt Seruius & cęteri conscribunt. Porro non regnauit in capena: quia non potuisset dici rex Italię sed Latii regulus. Nam ante Romanos q̄ imperium a tempore Iani & deinceps solum penes thuscos imperium totius Italię fuit cuius regia fuit Volturna: nec quispiam potuit esse regulus in Italia, nisi permissu Larthis Etrurię: vt Fabius pictor scribit: & nos in cōmentariis nostris super eum: & quęstionibus Anniis copiose probauimus. Quare in regia Volturna regnauit. Alioquin / non modo / non potuisset dici Italię rex: sed ne regulus quidem. Aliud cōmune argumentum est: auctorum dicentium: q̄ ibi regnauit circa thyberim Italus / vbi fuerunt vrbes ante pelasgos habitatę a Siculis: vt capena & circa thybur loca. Cęterum in thuscia Veientana / circa thyberim sunt Phescennium & Phalaris vrbes: ante Pelasgos habitatę a Siculis: vt asserit Dionysius Halicarnasseus in p̄rio lib. Quare Italus commune imperium tenuit circa thyberim / vltro in Latio / citroq̄ in Thuscia. Sed nullus ante Romanorum Imperium regnauit citra thyberim in Thuscia / simul q̄ vltra in Latio: nisi Larthes Etrurię: vt omnes concedunt qui de imperio Thuscorum post Ianum scribunt. Quare Italus haud dubie fuit Larthes Etrurię. Tertium cōmune argumentum sumitur ab externis auctoribus ex vocabulo Kityn. Sint igitur hę pro hoc argumento institutiones. Distant Cetym & Kityn. Nam Cetym est vrbs Macedonię / adhuc dicta terra Cetym: de qua in primo libro Maccabeorum dicitur. Alexander Philippi Macedo / egressus de terra Cetym: pcussit Darium regem Persarum. Porro Kityn fuit Ital⁹ Athlas: vt hęc tabula indicat: & Berosus in. v. antiquitatum testatur: & Aramei atq̄ Hebręi afferunt. Vnde a Kityn / idest Italo diuinę litterę Italiam dicūt Kityn. Et in septem locis diuinę historię ponit Kityn / scilicet Gene. x. ca. Et Nūeri. xxiiii. Bis quoq̄ Kityn vocat Esaias ca. xxiii. semel ca. vi. Semel Ieremias ca. ii. Semel Ezechiel. xxvii. Codices q̄dā latini mēdosi sūt in quibus dam his locis. Scribunt enim Cetym pro Kityn: quia Kityn est scribēdum: vt patet in textu Hebrę. In his igitur, septē locis. lxx. interp̄tes kityn interp̄tantur Italiā diuus vero Hieronymus quādoq̄ interpretatur Italiā: quādoq̄ propriū nomē Itali in sua lingua relinqt: vt est illud Hieremię. ii. ca. Ite in kedar & ad isulas Kityn: & videte quia gēs non mutauit deos suos: israel autē mutauit me in idolū. Vbi septuaginta ita interpretantur. Ite in Cedar & ad insulam Italiā: quia gens nō mutauit deos suos. Appellat autem Hieremias Italiā insulam: quia vt cernimus & Liuius in. v. ab vrbe condita dicit: Italia instar insulę cingitur supero & infero mari. Non mutauit autem deos suos in Etruria tantū: quia teste Myrsilo & Dionysio Halicarnasseo: soli Etrusci nō mutauerunt deos suos vetustissimos Vadimona: Vertūnum: Hotchiā & Razenuum: cum his differant ab omibus etiam thuscię populis vicinis / nedū Italię & Męonię. Alia institutio fit q̄ Hebręi periti Romanos vocant Romanym: Italos vero circa thyberim dicunt Kityn: quia Italus quī & p̄prio noīe Kityn dictus est: solum circa thyberim cō sedit & regnauit, vt exposuimus. Ex his institutionibus hoc in cōmune argumentum venit. Ibi circa thyberim regnauit Italus: vbi gens seruauit semper vetustissimos deos suos. Quę cum sola gens Etrusca regia fuerit: vt autores docent: necessario sequitur

Italum regnasse i Volturna

Italus Larthes

Cetyn kityn.

Italia isula

vt in tetrapoli Etruria regnauerit Italus. Sequũtur argumenta propria: ab eius ꝓprio
nomine: cognomine: nominibus filiarum septem pleiadum & vxoris eius pleionę. Ibi
enim regnauit Italus: vbi locis & titulis imposuit nomen suum proprium & cogno-
mina: quia ad fulgorem ac memoriam rei gestę: veteres imponebant sua nomina
montibus: fluminibus & locis aliis: vt in quarto antiquitatum Berosus dicit & nos in
cõmentariis super eum probauimus. Et ideo a nominibus est validissimum historię
argumentum: vt Liuius arguit de amplitudine imperii Thuscorum in. v. ab vrbe con-
dita. Cęterum nomen proprium Itali in sola tetrapoli Etruria permanet. Tota eñ pars
Volturnę superior dicitur Stic/Kity. Aryn: idest domicilium Itali sublimis: vt talmu-
distę interpretantur: Et circa extima parazoli Volturnę: tituli septem sunt: inscriptis
litteris Etruscis: qui latine dicunt. Tituli patriæ Kytei: hic sunt ad memoriam. Mon-
tiquoq; ac riuo subcyminio Volturnę. Ry Atlao est cognomen: vulgo Ry Tlao. Duo
bus collibus/ alteri in subcyminiis/ alteri circa lacum Volsiniensem/ nomen est vulgo
Mõ Taliano/ pro Italiano: quia vulgus Etruscum sępe truncat primam syllabam in no
minibus gentilibus & localibus: vt pro Philippo: Nicolao. Ogygiano Ry Osiri: Ry At
lao: Italiano proferimus Lyppũ: Colaum: Gygianum: Ry Syrim: Ry Tlaũ: Talianum.
Lacus quoq; Volsiniensis a Plinio in. ii. naturalis historiæ dictus est lacus magnus Ita-
lię. Aut ergo genitiuus iste Italiæ/ construitur appositiuę ab isto nominatiuo lacus in
habitudine denominationis cõmunis Italię aut propriæ. Non cõmunis: quia falsum
est in cõmuni Italia hic sit lacus magnus sed valde paruus. Quare constituitur in habi-
tudine proprię denominationis: scd̃m ꝙ antiquitus a propriis limitibus suis denomi-
nationem habuit. Finiuntur enim limites ipsius lacus a fronte & dextris cum volsini-
ensibus a sinistris cum Tarquiniesibus/ in quibus cõnumerãtur tussinani: & a tergo cũ
Etruscis. Vnde & oppidum in ore lacus deletum a romanis quod adhuc nostrum est
& nomen illi Cort Nossa: Liuius in. vi. ab vrbe condita dixit esse Etruscorum non Tar-
quiniensium. Quare a limitibus denominationes habet/ & dicitur lacus Tarquinien-
sis & Italię at Volsiniensis ab eodem Plinio. Desiderius quoq; rex: cum totum lacũ Vi-
terbensibus decreto restituit rationem reddidit: quare lacus magnus Italię dictus fuit
antiqtus: quia inquit ager vetulonus antea fuit Italię dictus a sede Itali ibi decreta. Ar
Pleiona gumento quoq; est vxoris Itali Pleionę nomen inditum monti Pleionico: quem corru-
pte vulgus profert Pleiobicum: non procul Ry Atlao. Rursus locum generationis &
patriã Pleiadum vetusto vocabulo Cercinas Mauri vocant: vt Diodorus in. iiii. libro
Pleiades Cercina indicat. Nam vt quidam Talmudistę dicunt Scythę & Aramei antiqtus Pleiades vo
cabant Cercinas sicut latini Vergilias & pullicinellas. Cęterũ nusq̃ in latio: sed in par
Maiæ muri. te Vetulonię est regio Cercine: Quare in Vetulonia Atlas ex Pleiona Pleiades suas
Italas genuit. Deniq; in agro Etrusco fluminibus & oppidis nomina Pleiadum manẽt
Nam inter Volturnam & lacum Vadimonis viculorum fundamẽta interpolata appa
rent: quę ab Ameroe diminutiue vulgo Amerella/ & a Plinio nepote Amerina prędia
dicuntur: in epistola de lacu Vadimonis ad Gallum. Ab Alcione vero/ quis dubitat
dici/ Alcion fluentum: quod interfuit regiam Etruriam: & diuidit Vetuloniam: Vol-
turna: Celeno oppidum nostrum adhuc incolitur: cui in vicino non deest sui amaro-
ris vetustum oppidum Oriona dictum. In iugis nostris Cyminiis Maiæ oppidum dele
tum est/ vbi Maiæ muros dicimus: a quo Maia & Maiensis vetustissima Viterbensis fa
milia: Mons quoq; Mon Asteropus quẽ ab Asterope dici nẽo dubitat. Sit igitur hoc vnũ
inexpugnabile argumentum. Vbi circa thyberim hęc omnia simul collecta reperiunt

Itali videlicet. Domiciliū: tituli: noīa ꝓpria: & cognomina itēq; & vxoris ac filiarū patria & oppida atq; noīa: ibi necessario consedit: regnauit & cōsenuit. Ceterū nusq̄ hec oīa simul collecta circa Thyberī sunt: q̄ī tetrapoli Etruria nūc Viterbo: vt exactissime ꝑscrutāti clara luce offert. Quare nusq̄ nisi in Etruria nūc Viterbo Italus cōsedit atq; regnauit. Cōfirmat ut & a sexta Itali Atlantis filia Electra: cuius ꝑdia Electraria fuit a Corit Nyenta vsq; in Electraias fontanas: quas vulgus demp to. t. profert Electaias: vt in precedentibus diximus.

QVINTO querit: vbi regnauit Coritus & Iasius eius filius? Respōdet argumēto indubitato cōmuni: q̄ ibi regnauerit vbi erat sedes Fani regii siue sedes sacrata. Nam a prisco Corito siue hastato Ioue rege Etrurię vsq; ad hūc vltimū Coritū & Iasiū: oēs fuc cessenit sibi mutuo in eadē sede cōmuni regia: q̄ ab ipsis sepe noīabat: sicut superius diximus: vt sedes sacrata prisci Coriti: sedes Turrena Coriti: sedes vrbis Agilline & eiuscemodi. Ceterū sedes sacrata Fani ingēris: fuit Etruria tetrapolis: vbi fanū Volturnę: vt supra demōstrauim⁹. Regnauerūt igit Coritus & Iasius in fano Volturnę. Preterea sedes sacrata prisci Coriti fuit eadē & Itali & Meonū: quia ibi iūctus est sanguis auitus Thuscię scilicet prisci Coriti Ianigenę & ipsius Itali cū Ianigeno Cotiro: cui Electrā filia locauit vxorē: & subsequētis Turtheni Meonis post īterfectiōnē Iasii: vt Berosus in v. dicit & Sillius in. iiii. libro insinuat dicens. Ergo agit arreptis ꝓceps exercitus armis: Lydorq; populos: sedēq; ab origine prisci: Sacratā Coriti: iūctosq; a sanguine auorum Meonios Italis ꝑmixta stirpe colonos. Quibus aūt successiue fuit eadē sedes auiti sanguinis: in ea vtriq; regnauerūt. Ceterū eadē sedes Turrena fuit Iani & prisci Coriti Volturna: & itē Itali Volturna: & itē Turrheni Meonis Volturna: vt clarissime eiu ꝑcedētibus demōstrauim⁹. Ergo successores tege iūctī sanguine ꝑmixtaq; stirpe hoꝝ triū auo rū: regnauerūt in Volturna. Porro Coritus & Iasius Ianigenę Thusci fuenīt: iūcti pmixta stirpe Italo & ei⁹ filię Electrę. Quare ī Volturna regnauerūt. Amplius prima vrbs Iani & Coriti fuit Capena Auērini: quā opteius posuit Italus: vt supra expofuimus. Extremas vero condidit Ianus Larthes in ꝑdiis suis: q̄ sunt Corit Nyenta: Cort Veia: Cort Nossa: Cort Enebra: Cortilianū: vt ꝑbauim⁹ in Annijs qōnibus. Itaq; vbi sunt extremę vrbes Coriti: ibi & Turrena sedes eius. Ceterū in Volturrena sacrata Fano regio: sunt oēs dictę vrbes vt cernimus: & in supradictis qōnibus explanatū ē. Quare in Volturna regnauit Coritus. Pretetea vbi oppidū Dardanii: & ꝑdia a fratre ei⁹ rege Iasio & Therme dictę adhuc Iasinellę: & ꝑdia vxoris eius dicta adhuc abea Cibelaria: & ꝑdia matris Iasii dicta Electraia: & oppidū a noīe ꝑris dictus Coriti mons & oppidū vocabulo Etrusco & nō latino: vtriq; ibi domiciliū & regia sedes Coriti & Iasii: ac regnarū Electrę ac Cibelis. Ergo in Volturna regnauit Coritus & Iasius: qa ibi sunt oppida & ꝑdia Dardaniū Iasinellę. Cibelaria: Electraia: & Corit Nyenra: idē Coritus mōs & oppidū: vt ꝑbate interptati sumus in Annijs qōnibus. Amplius: vbi fuerūt ad memoriā: regię acclamarōis seruatę more antiquo: illitę minio triūphales statuę Iasi: Cibelis: Electrę: & Armonię: haud dubie ibi regia eius sedes q̄renda est. Quare Volturna fuit regia sedes Iasii: quia eius agro & colle Cibelario seruatę fuerūt dictę triumphales statuę: vt in principio huius tabulę scripsimus: & late probauimus de origine litterarum Etruscarum & philosophię. Mentitur ergo Grecia mendax in historia: q̄ Cibeles mons in Phrygia sit a quo matris deū Cibelis nomē fuit: cū ecōtra a Cibele Thusca cognata Dardanii in Thuscia prius collis monsq; Cibelarius. & inde in Phrygia sit noīatus: quia prius Cibeles Thusca fuit q̄ Dardania. Et vocabulum Thuscum est Cibeles: a cibelizare id est sacrare dictum: a quo Cibeles regina sacrorū latine dicit: vt probauimus in eodē libro de origine

Coriti & Iasii regia volturna.

Cibelis mons in tuscia.

philosophiæ ac litterarũ Etruscarũ. Deniq́: vbi ortus est Dardanus: ibi patris & matris
domiciliũ: & regia sedes. Sed vetusti Arũti Camillarii id est secretarii famã rettulerũt:
qua scriptũ est: ꝙ Dardanus est ortus in agris Camillariis siue Arũtinis. Quare quoniã
Camillarii sunt Vetulonięses: iccirco in Vetuloniẽsi Turtena sede patris Coriti Dardanus & etiã Iasius. Pro quo valido argumẽto explanãdo: notãda est primũ distinctio Plinii in. iii. naturalis historię ca. vi. vbi in Thuscia tres Aruntes populos ponit: videlicet
Arũtinos veteres: Arũtinos fidẽtiores: & Arũtinos Rullienses: vt copiose exposuimus
in cõmẽtariis sup alios auctores. Sed de Arũte vetere oppidulo vidẽdũ est vbi sit. Cato
in fragmento. xvi. de originibus: in tertia gente Thusciæ Transcyminia inter alios: hos
enumerat dicẽs: Sub Volturrena sunt Arũtes veteres cognomine Camillarii: Longius
Aruntes. Blete. Rursus Antoninꝰ de sex itineribus ab vrbe Roma in Gallias: Cassiano ingt itinereitur p Polirorũ: Atcenũ: Ninionẽ: Forũ Cassii: Arũtes Camillarios: Tudemũ: Varentanũ: & reliqua. At Camillarius vicus deletus: & lingua Etrusca Mont Arunes siue latine Senes Arũtes: est sub Voltuma inter forũ Cassii & Tudernũ: in Thermis Cais: vt
limites suprascripti: & noĩa manẽtia: & vestigia probant. Quare in Voltuma natus est
Camillus Dardanus. Nota itẽ lingua Etrusca Camillũ esse ministrũ & secretariũ siue camerariũ
principũ. Vnde secretariũ deorꝝ Mercuriũ: Etrusci vocãt Camillũ: vt Seruius cũcta recte exposuit sup. xi. æneidos. Vnde Arũtes senes sunt cognomine Camillarii idest secretarii. & a cõmẽrariis Lucumonũ: qbꝰ credit̃ necessario: quorꝝ testimoniũ retulit Latinꝰ
Alii Aruncos legunt male. ad Troianos dicẽs. in. vii. æneidos. Fama est obscurior annis: Aruntos ita ferre senes:
his ortus in agris Dardanꝰ: ideas Phrygię penertauit ad vrbes. Thraciãq́: Samũ: q̃ nũc
Samothracia fertur. Hinc illũ Coriti Turrena a sede pfectũ. & reliqua. Hac auctoritate
exposita sic instituri iuuenes arguãt. Aruntinis veteribus vti Camillariis Etruscarũ antiquitatum: necessario credit̃ de Dardano & aliis rebus Etrurię. Porro isti Camillarii ad
oculũ demõstrãt: & cũ pnomine demõstratiuo dicũt: his ortus in agris Dardanus: & pfectus a Turtena sede Coriti partis. Ergo necessario p veritate historię credit̃: ꝙ his Camillariis agris regię Turtenę sedis Coriti fuerit ortus Dardanus. Quidã mutata littera. t. in. c. dicũt in Virgilii dicto carmine Arũcos senes p Aruntos. Quorum falsitas cũ
ex pluribus: tũ vel maxime ex pnomine demõstratiuo: his apparet: quia falso dixissent
Arunci: Dardanus est ortus his Aruncis agris. Fuit eñ Tuscus nõ Sabellus Dardanꝰ.
Pronomẽ eñ stat loco proprii & nõ cõmunis nominis & certã significat personã. Vnde
his agris aut demõstrãtur ipsi Arunci proprio & certo nomine ac persona: aut Arunti
veteres Camillarii. Nõ arunci: quia falsum est ꝙ Dardanus fuerit aruncus patria. Quare fuit Aruns Camillarius: & ita Volturtenus. Deniq́: notãdum ꝙ hęc tabula Gręce
scripta incipit: Tu Corit Nyentos. Nyentos: aut est originis Gręcę: & tunc est vna dictio & ẽ genitiuꝰ Gręcus: & significat desponsationẽ: vt tabulæ interptatio: aut sunt
duæ dictiones Etruscę & Aramęę Ny & Enta: & tũc Corit Nyenta est nomẽ loci in iugis Cyminiis. Ny autẽ vt Samuei dicebat optimus Aramęę originis interpres: significat montẽ siue iugũ. Et en castellũ: Enta vero oppidũ. Hinc Corit ny enta: sonat latine
Coritus mons & oppidũ: vt sæpe scribit Seruius super Aeneida. Similiter Cort en ebra
significat Coritus castellum in transitu. Eber enim est trãsitus vel transiẽs: inde Ebrei.
Liuius autẽ vna dictione in Etrusco agro ait esse Cort Enebrã & Cort Nossam idest Coritus auguriũ: qa Nosso est auguriũ: vt dicit beatus Hieronymus in libro de interptationibus nominũ. Hactenus de prima clausula tabulę. Sequitur de secunda quæ refert
Isidem venisse in Etruriã tetrapolim: ad nuptias Iasii & Cibelis. Pro cuius veritate cõsequenda: per quęsita procedemus hoc modo.

PRIMO queritur que fuerit Isis siue Ceres frugifera panifica? Respōdet Diodorus Siculus in primo libro: q Io soror & cōiux Osiridis: dicta est Isis idest Ceres frugifera & legifera: quia prima leges dedit & fruges inuenit: vt testimonio inscripte columne in Aegypto probatur. Docuitq Aegyptios omnes prima grana colligere & panes cōficere: præcipueq Libycos Aegypto annexos. Isis & Ceres

SECVNDO queritur an venerit in Italiā ad docendū eadē? Respōdet Plinius in. vii. naturalis histo. ca. vltimo dicēs, Ceres prima inuenit frumenta: cū antea glande vescerentur. Eadem molere & panes conficere docuit in Attica: Sicilia: & Italia: Et ob id dea putata. Eadem leges dedit. Hæc Plinius. Ceretis inuenta.

TERTIO queritur: in quē primū locū in Italiā rate vecta fuerit? Respōdet Festus. Nā cū vicus Thuscus Romę antea Argeus: ab Argiuis comitibus Herculis dictꝰ sit: & priꝰ Libyssus: vt ait Fabius pictor: querit Festus vnde Libyssus dictus sit. Et sic respōdet. Argeus cāpus dictus est Libyssus: quia Ceres ex Libya illo primū fruges aduexit: ob qđ & campus Libyssus: & ipsa Libyssa dicta est. Ergo vt testatur etiā tabula hęc: Isis maxima: frugifera: legifera: panifica: ab Aegypto & Libya mota: rate venit in Thyberim: ducēs frumenta: vt doceret Italos setere frumentum: & molere: ac panes conficere. Locus aduentus. Libyssus.

QVARTO queritᷣ: quo tēpore venit in Italiā: Siciliā & Atticā? Respōdet vnanimi cōsensu oēs Greci & Latini: q hoc fuit ante Dardaniā cōditā: pbantq istud: qa interfuit in nuptiis Iasii: Cybelis: & Armonię. Vnde Diodorus in. vi. libro referens fabulā Samothracā dicit: in Samothracia in nuptiis Armoniæ atq Cadmi: quoniā Armonia soror esset Iasii & Dardani: & cognata Cybelis: interfuisse Isidē & alios deos & deas in eius nuptiis. Longe vero post nuptias defuncto Iasio: Dardanus cū Cybele in Phrygiā sacra ferētes Dardaniā cōdiderūt. Eusebius quoq de tēporibus notat Isidē paulo minus. xl. annis ante Dardaniā cōditā reuersam fuisse in Aegyptū. Berosus itē eā interfuisse nuptiis & reuersam in Aegyptū ante cōditā Dardaniā scribit. Et ita ceteri cōsentiunt. Tempus.

QVINTO queritur quo tēpore cōdita sit Dardania? Respōdēt Chronographi ex publica tēporū fide atq monarchia Assyriorū: q cōdita fuerit anno secūdo Amyntis: qui decimusseptimus imperauit post Ninū. Et ita notat Eusebius de tēporibus: & Manethon in supplemento Berosi: & alii qui notant Assyriorum Annales. Dardanię conditio.

SEXTO queritur quādo Cadmus celebrauit nuptias Armonię Iasii sororis in Samothracia: vt Grecia mēdax fingit in historia: & quādo obiit Iasius Samothrax? Respōdet Palefatus Spinga: quē notat Eusebius in tēporibus: q trigesimosexto āno Pannię regis Assyriorū q fuit a Nino. xxiii. Cadmus supinduxit priscę vxori: Armoniā sororē Martis nō Iasii: & passus a prisca vxore certamē ꝑfugit. Inde circa nouissimos annos Mytrei regis Assyrioꝝ rediit anno a cōdita Dardania ferme septuagesimo supra ducentos: vt supputatio Eusebii atq Archilochi pbat. Hoc etiā affirmat Xenophon i libro de equiuocis: q cū sex Cadmos enumerat: de quito sic dicit. Quintus paulo ante ruinas Troię Armonia Samothraca inclytus: qui a prisca vxore ob Armoniā certamē passus: rediēsq a Phœnicia: detulit in Grecia primus: sexdecim nūero litteras: nō Phœnicias: sed characteribus Galatharū ac Mçonū psimiles. Archilocus quoq in Epitheto tēporū dicit: Homero cōsensu totius Grecię ius tributū emēdādi characteres & linguā & noīa Greca: q vt aiūt Cadmus Samothrax semibarbara & ruditatis plena in Grecia attulit sub excidium Troianū. Ex his patet q mendacissimā Greciā esse in historia conditionis Dardaniæ fabulantem post nuptias Armonię & morte Iasii Samothracis: fuisse Dardaniā cōditam a Dardano Samothrace fratre Iasii. Nam cum ducētesimo & septuagesimo post Iasii mors

conditam Dardaniam anno reuersio Cadmi & mors Iasii fuerit: vt ostendimus: necessario consequens est: vt alius Dardanus condiderit Dardaniam ante mortem Iasii Samothracis ducentis annis & ãplius: ita nõ modo Armonia soror Martis Samothracis: quã finxerunt sororem Iasii teste Diodoro in. vi. libro: verum etiam tempus ipsum: detexit mendaciũ grçcanicç leuitatis & nequitiç: quç teste Catone omnia corrupit: & instructa facultate dicendi & copia: incredibile est quantas mendaciorum tenebras excitauerit: vt ait Lactantius. xv. ca. libri primi diuinarum institutionum. Itaq̃ redarguitur Grçci: quia Isis Aegyptia ĩterfuit nuptiis alterius Iasii & Cybelis Tuscaniẽsis: ante nuptias Armoniç Samothracis plus q̃ ducentis annis: vt latina historia: & tabulç ipsç Cybelariç ac subscriptio Cybelis indicant & inexpugnabiliter probant: & Berosus asserit in. v. antiquitatum.

Isis in Vetulonia.

SEPTIMO queritur vbi Isis interfuit nuptiis Iasii Tuscaniensis postq̃ venit in Thyberim e Libya? Respondetur: In vicina regia tunc Italiæ Vetulonia: siue tetrapoli Etruria. Probatur id multis argumentis. Primo Berosus in. v. antiquitatum auctor est: Isidẽ sororem Osiridis quç sexcentis vixit annis: interfuisse nuptiis Iasii filii Coriti in Vetulonia. Sub statua quoq̃ triumphali Cybelis subscriptio est: vt in principio posuimus: q̃ anno. xv. ætatis: nouç sponsç Tyles filiç ducis Sypi: hospita Isis fuit epulatrix siue cõuiua in domo eius: & Veiuzo oppido id est Vetulono: q̃a Vetulonia & Veiuza est idẽ. Nam Vei curules: zi vero consulares dicuntur: vt supra de patazim in secunda tabula diximus. Similiter Vetulonia Veia & curulis Philarcha interpretatur: vt probauimus in quçstionibus Anniis. Est autẽ Veiuza ciuitas Regia: quia curulis cõsularis siue philarcha. Quare in tetrapoli Etruria & Volturna: Isis interfuit nuptiis Iasii ac Cybelis: quia sola ipsa erat in Italia & Thuscia vrbs regia. Rursus ratio dictat: vt Aegypti Regina in Italicum Thyberim doctuta Italiam aduecta: Regem Italiæ adiret: & ab eo honorifice vt par erat: exciperetur: in ciuitate Regia: siue mauis: vocabulo Etrusco Veiuza & Vetulonia. Hinc Veiuzi Viterbenses & Vetulonia: curules regii siue Philarchæ interpretationem habẽt. Quare impressores corruperũt Fatiũ cosmographum de Vbertinis Florentinum: vbi de Viterbo loquẽs: dixit antea fuisse Viterbo nomina Tusca & Veiuza. Nã impressores falso Veiensa pro Veiuza posuerũt. Argumẽto sunt cõtractus vetustissimi: & nomina ad hçc tẽpora seruata Isidis & Veiuzç vrbis nostrç: quoniã sicut Romç quo primũ rate venit e Libya/ Libyssum nomẽ indidit: vt probauimus: ita vbi in Veiuzam ad nuptias venit Libyssilla: nomẽ regio tenet: quã Libyscillã proscrimus. Similiter Veiuzos & truncata prima syllabe: Iuzos ad hçc tẽpora nos vocãt finitimç gẽtes & contractus. Quç cuncta cũ lustrator Italiç Blondus nõ spectasset: dixit Viterbũ esse vrbem parum vetustam: cũ omniũ primã & regiam in Italia Ianus cõdiderit: vt in secũda & tertia institutione præmisimus. Quinetiam vt manifestius & apertius mentiretur Blondus: dixit lacum Vadimonis esse lacum mõtis Rosuli. Primo enim peccato topographiam subruit. Nam lacus montis Rosuli est in Ciscyminiis Veientanis: ab vrbe Roma populis: vt cernimus. At lacus Vadimonis est in Transcyminiis inter Cyminia iuga quæ Fabius transgressus est & Volsiniũ: q̃d nõ attigit: sed Decio in annũ sequẽtem domandum reliquit: vt Liuius in nono ab vrbe condita: auctor est: & nos super secũdã Libyscillam tabulã exposuimus. Peccat item multis aliis peccatis: quia lacus Vadimonis sacer & nauisus dicitur: id est sine naui: vt etiã exprimit Plinius nepos in Epistola ad Gallũ de lacu Vadimonis. Itẽ vt scribit aq̃a Vadimonis est sulphurea: colore subalbida: cçrulea spissior: habẽs artanas mobiles iunceas sine piscibus: & eiuscemodi: quç

cuncta desunt lacui montis Rosuli. Et ideo noster Florentinus/thusco sanguine natus atq; notitia prię doctior Fatius/vocabulo vetusto/ qđ pmanet vsus/dixit Viterbū antiqtus dictū fuisse Veiuzā: idest curulē philarchā nō Veienzā Viterbēses em̄ oli dicti fūr Volturreni cognomīe Etruscis sicut uolturna cognoīe Etruria: vt in secunda institutione ac prima ostendimus. Ertusci autem dicuntur proprie Vei coloni Sardiniani/ & ob id Veientes Enetanos Sardinianos vocauit Romulus/vt in eius vita Plutarchus asserit. Quia scilicet illi Veientes Romę proximi/erant vt ait Dionysius in. ii. libro. generis Etrusci siue Volturreni & Vetuloniensis: qui teste Beroso in. v. antiquitatum: miserūt primas colonias in Sardiniam cum Phorco. Et ob id in triumphum Sardiniani cognominati. vti Cęsar a victoria Britannicus & Scipio Aphrican⁹. Vnde vt Strabo in. v. memorat: Dum Hercules misit Iolaum cum Tospiadibus ad habitandū Sardiniam: iam occupatam & habitatam inuenit a Barbaris qui erant natione Tusci. Intelligat igitur Blondus Etruscos Veios & vocabulo patrio Veiuzos fuisse tantę antiquitatis: vt etiam Herculem ęgyptium Libyum pręcedetent & insulis maris dominarentur. Nō enim Alcęi Gręci: sed Libyci Herculis primogenitus fuit Sardus cum Iolao missus & Tospiadibus: dicente Sillio in. xii. libro. Mox libyci Sardus generoso sanguine fidēs Herculis. Libyus em̄ fuit nomen Herculis ęgyptii a quo Libyci populi: vt ait Berosus & diuus Heronymus super Genesim: cum antea Phutei dicerentur. Nam & ob triumphum deuicti Antęi teste Beroso: columnam ipse posuit in Lybia non Alceus Gręcus: vt Diodorus asserit in. iiii. libro. Qꝫ si Libyus ęgyptius Hercules tantę antiquitatis fuit: vt Lestrigonē antecesserit: sicut tradit Berosus: aut decem milibus annorum pręcesserit Alceum: sicut scribit in primo libro Diodorus: aut ferme ęterna illi fuerit origo: vt Macrobius in Saturnalibus refert: ꝙ antiquissimi vtiq; ante illū fuerūt Veii Etrusci ac Volturreni: qui longe ante Iolaum & Tospiades dominio maris potiti: colonos Veiuzos in Sardiniam trāsportauerunt. Sed de antiquitate Veiuza Volturrena quę & Viterbum aureo sęculo & ante Ninū orta: satis dictum sit in cōmentariis super Fabium pictorem: & Myrsilum Lesbyum. Nunc satis sit Blōdo/ Veiuzum oppidum: quo ante Dardaniam nuptiis Iasii ac Cybellis interfuit vetustissima Isis nō esse parum vetustum oppidum. Prębuit Blondo: sicut & multis ꝙꝙ alias satis occasionem errandi: Viterbum nouellum vocabulum: & parua circunspectio: antiquorum nominum eius ac limitum & circunstantiarum adhuc extantium: vt supra ostendimus. Igitur ad hoc septimum quęsitum respōsum sit satis. Isidem interfuisse nuptiis Iasii in regia Veiuza tetrapoli Etruria nunc Viterbo. Nec obstat ꝙ excisa marmora dicunt Isidem concessisse in pręd ia Cybellaria: subscriptio vero statuę in Veiuzam vrbē & domum Tyles quę & cognomine Cybeles: vt in. li. antiquitatum Berosus indicat. Nam vtrobiq; nuptię multis diebus celebratae: in pręd iis etiam fruges primum satę & collectę. Inde vāno purgare frumentum: molere: ac panes conficere docuit: quos primos in gratiā Iasii obtulit: vt Berosus dicit: & Diodorus docet ex Samothracum historia in. vi. libro. Quare Viterbū olim Veiuza Volturna primos in Italia panes vidit & gustauit: patria semper numinum & deorum: habens a tergo Cyminia iuga siluosa: plena aucupii & venationis: herbarumq; salubrium atq; scaturiētium aquarum a quibus subiacētia opulenta arua vrbis Etrurię primum contemplatus est Romanus miles: vt Liuius scribit in nono ab vrbe cōdita. Porro a fronte habet Volsinienses: a finistris Tarquinienses: a dextris tyberim & finitima Vmbrię. Huius Turrhenę vt indicat Diodorus in. vi. lib. campi sunt lati: collibus distincti: solo admodum fertili vt qui aquis abū-

Sardus

dent non hyemls tãtum:sed etiam ęstatis tempore. Partiam incolunt vberem: quam studio agriculturę efficiunt fertiliotem. Ea narutalis feracitas: & soli opulẽtia: eos ad inertiam & ignauiam traduxit: vt ibidem Diodorus testatur. Haud ptocul habet mare: proximos vero lacus Cyminium & Volsiniensem: a quibus opulenta recepit obsonia. Fluenta item piscuosa in limitibus habet Tarquiniensium quidem Bleranum, Thussę autem Nanę Larthem fiuuium: Intraq; agrum Ecalidum: Egelidum: Ry Osirim. Ry Gometium: Alcionem: Razenum: Ry Atlaum: Albianum Vectiam: Catenaces: Veias & eiuscemodi amnes saluberrimos simul & copiosis piscibus refertos: Thermę & fontes calidarum aquarum/pręcipue Caię ad fellcitatem agri abundant: quæ vt auctor est Strabo in. v. Gęographię salubtitate sui cęteras ptęcellunt. Abundat perennibus riuis/latissimis & opulentis atuis: vineris/oliuetis & ptatis/& omnibus delitiis naturalibus. Visus ipsę cum a iugis Cyminiis/tum Phiscone monte planiries ipsa occurrit: mox quasi aperto cęlo & fugato carcere vndiq; teficitut: vt vete ipse situs non ociose a natuta productus: ipsis primis diis idest lustis principibus Italię habitaculum fuetit pręparatum: aurea illa ętate: quando sola glans/ & sponte nascentia: atq; clari latices humano geneti delitię etant. Quę vero postea humana gula populatur regio ipsa tam copiose producit: aues. volucres: altilia: ceruos: damulas: lepores: apros: & eiuscemodi quę aucupio & venatu quęrunt: vt quãdo creduntur defecisse: tũ maxrme excrescant. Sed de his alias. Nunc satis est exposuisse iuuentuti nostrę primã & secundam tabulæ Cybe larię clausulas: de Corito & aduentu magnę Isidis in Vesuzam Vetuloniam: & Cybellatia pręcia fontemq;: nunc de tertia clausula dicendũ est: quę mortem Iasii nartat.

Iasii cędis causa DE MORTE Iasii hęc quęruntur. Primo quę causa impulit Dardanum ad perimendum fratrẽ suũ Iasiũ? Respondet Setuius: quia contendebant de tegno. Et vt ait Berosus in. v. Iasius ortus est ex Electra: patre existente Corito/idest hastato Ioue ad succedendum regno. At Datdanus ortus est eodem patte existente ito/ idest Ioue summo & tege actu. Quate Dardanus dicebat se iure patris successorem esse qui primogenitus erat patris actu regis. Iasius conrta se primum esse successorem asserebat: quia pater iam hastatus regno & Coritus ad succedendum genuerat. Et vt ait Berosus: Dardani partes latium & aborigines fouebant. Iasil vero Ianigenę atq; Siceleus tex Hispanię. Vnde diffisus publice congtedi Datdanus: clam illum per insidias & dolum peremit. parata naui littore haud procul. Et vt ait Virgilius profectus a Turthena sede patris Coriti/Ideas phrygię penertauit ad vrbes. Thtaiciamq; Samũ: quę nũc Samothracia fertur. Et hoc occasionem mentiendi dedir Samothracibus: vt dicerent Dardanũ fuisse Samorhracem: vt supra ostẽdimus.

Locus cędis SECVNDO Quęritur vbi Iasius fuit interfectus? Respondent Virgilius & hęc tabula. Nam Virgilius vrbem regiam notauit Turrhenam siue Volturrenam sedem Coriti: a qua profectus fugit in Samothtaciam. Tabula vero locum priuatum & insidiis aptum exprimir: in Thermis inquiens Iasinellis. Adhuc retinent nomen: & si vulgus mutet primam litteram .I. in. l. dicens: Lasinellas pro Iasinellas. Sunt pręclia & Thermę Iasii sub Aruntibus camillariis: qui Arũci senes dicebant: Datdanus his ortus in agris phrygię penetrauit ad vrbes: vt Vergilius auctor est, in. vii. ęneidos.

Tempus. TERTIO quęritur quando peremptus fuir? Respondet Berosus in. v. ꝙ anno quiquagesimo regni sui. Nam vt air ceperunt simul regnare Cecrops primus Athenis & Iasius in Vetulonia: simulq; finierunt. Ergo quia Cecrops obiir anno. v. liberationis si-

liorum israel ab egypto: &.xxxiiii. egressionis eorum Dardania condita est: vt Eusebius scribit necessario sequitur: vt anno.v. liberationis Dardanus aufugerit: & vigesimo nono post fugam anno: Dardaniam condiderit: sexto scilicet anno q̃ Moyses naturę cō cederet: vt etiam Eusebius notat in conditione Dardanię.

QVARTA huius tabulę clausula est de restitutione siue reparatione regia: Cybelis. In quarta clausula ponit ꝙ Pypinus & Marsias reparauerūt Cybelis regiam. Qui fuerint hi duo Larthes Etrurię: in Etrusca historia diximus. Regia vero in Cybelicis predi is existimo ibi esse: vbi non procul Cybelario colle/vnde fuerunt statuę effossę/visunt vestigia quędam fundamentaq; habitationis nobilis. Distat a Iasinello prędio trib⁹ mi libus passuum: & a Vadimonis palatiis quinto lapide.

QVINTA clausula est de auctoribus Vetulonię: qui fuerint. Cato in.ii. fragmēto de originibus docet/primum qui tetrapolim Etruriam cōdiderit fuisse Ianum. Idem asserunt Myrsilus & Fabius pictor. In tetrapoli aūt Etruria continetur Vetulonia: vt Myrsilus scribit/& nos supra Myrsilum ostendimus/ & in Anniis quęstionibus: & supra Xe nophontē de equiuocis. Quare Vetuloniā primus omniū Ianus/non Cameses posuit Item Berosus in quinto antiquitatū scribit/regem Comerū primū fuisse: qui docuit suos in plaustris siue Veis more Scythico habitare/vnde Vetulonia nomen fuit vbi. Nō igitur fuit primus Cameses. Respondendum mihi videtur ad hoc ꝙ Ianus primus omniū condidit tetrapolim Etruriam: vt ait Cato cum aliis: sed habitatio his tunc fuit in tuguriis & criptis. Inde nepos Iani/ Veias primus teste Beroso turritas extruxerit: vti in Asia Mosineci Mossinas: sicut Dionysi⁹ Halicamasseus in primo libro secutus Myrsilum asserit Cameses vero primus omniū posuit ampliādo. Nam illa quattuor oppidula a se nimis distātia/Arbanū: para Tussam: Vetuletum & Volturnā/ita ampliauit atq; magnificauit: vt alterum alteri cohęreret. Absolute tamen Ianus primus omnium colonias eo aduectas fundauit. Quod vero ait supra Balneas: exponendum est prope Thermas: quia Thermę & Thermales aquę quas vulgo Caldanum dicimus: sunt prope Vetuloniam: dicente Plinio in.ii. naturalis histōrię. Pisę aquis calidis innascūtur ranę: & ad Vetulonos in Etruria pisces. Rursus castellum iuxta Vetulonos posuit Libyus Hercules. Hoc adhuc vocamus castrum Herculis. Fuit ergo ęgyptius nō Alcę⁹ Cui etiā est argumento vocabulū cognominis collis ęgyptiū. Dicitur enim collis Mu samus. Cognomina eim Herculis ęgyptii sunt Her. Hercol: Arino siue per syncopam Arno: & Musarno. Teste diuo Hieronymo & Talmudistis/Her pellitū: Hercol pellitū totum: Arno leonē magni nominis: Musarno eruditionē leonis magni nōs significat. Pellitus dicebatur a quotidiana pelle leonina quā induebat: Hercoles vero siue totus pellitus tempore belli: quia teste Diodoro in primo libro/nōdum eius ętate inuētis ar mis/toto corpore pro armis tegebatur pellibus ferinis/quod Grȩco Herculi nō cōgruit Leo magni nominis dicebatur ab insigni suo coronato ac semper victore leone. Eruditio vero leonis dicitur militia eius: quia docuit ad lacus sulphureos initiare suā militi am: quibusdam incantamentis quibus deditus erat: quod non congruit Grȩco Herculi: vt asserit Diodorus in.vi. libro. Vnde vbi Arnos & Musarnos legimus: interpretamur Herculeos. Sed differenter: quia vbi Arnus dicitur/ibi solum Herculeum in Latinum vertimus vt Arnus fluuius: idest Herculeus. Et sub statua Iasii dicitur/ꝙ Iasium regem acclamauit Arno idest Herculeus populus. Verum vbi Musarnos legimus: ibi latine traducimus initiatos Herculeos: quia doctrina Herculis initiabantur. Hic Pro lemę⁹ i Geographia regnoꝝ Carmanię atq; Gedrosię/notat ātiquos ppl'os Musamos & metropolim Musamā/idest initiatā Herculeā: & initiatos Herculeos. In hac quoq;

Veię

Herculis nomina.

Arnus

Musarnus.

nostra Etruria nũc Viterbo: in ptę Arbana: collis Musarnus dicit idest initiatus Herculeus: vbi nũc est episcopiũ & ecclesia sancti Laurentii: olim templũ & palatiũ Herculis ęgyptii: quod vulgo castrũ Herculis dicim⁹ Et item nõ procul Viterbo videlicet ferme quinto lapide: iuxta Coriti Lyanũ & vadũ Tuscaniensem sub lacu Vadimonis est oppidum deletũ: qd civitas Musarna dicit. Argumentum ꝙ eo habitabãt sacerdotes Herculei: initiatores militię: quę ad vicinum lacũ Vadimonis initiabatur lege sacrata vt in nono lib. ab vrbe cõdita Liui⁹ scribit. Hacten⁹ de castello Herculis in pte Arbana: & colle Musarno. Qd vero sequitur ꝙ Sabatius Sangni ędificauit oppidum in Trossis Volturrhenis: sciendũ est ꝙ ager Volturrhenus cognoĩe Etruscus nũc Viterbẽsis / diuiditur in partẽ superiorẽ & inferiorẽ. Pars superior dicitur a Viterbo ad thyberim vsꝙ in longitudine: & a Cyminiis iugis ad montẽ Physconẽ & Florentinũ in latitudine. Ea pars diuidit in duas partes. Prima dicit Trometina: altera vero Trossana. Trometina dicit a Tromete cãpo hęrente Volturnę: quẽ nostra ętas Pelasgico vocabulo dicit planum Trometorũ a Troma quod est formido vel horror: & toreo idest trãsfigo. Hic
Trometores. Trometores siue Trometini dicũtur: qui viribus & arte armorũ: Herculeo more lucãdo gladio ex improuiso transfigũt: vti Liuius de nostro para Tusso in libris ab vrbe cõdita dicit: ꝙ Fabium in Veientes euntẽ / Tuscus quidam ferox viribus & arte armorũ / gladio per pectus trãsfixit. Hęc pars Trometina extendit a Viterbo vsꝙ ad vadum / adhuc Trossanum dictum: nõ procul Ferentino oppido Othonis Cęsaris: cuius meminit Suetonius in vita eiusdẽ Othonis. Ab hoc vado Trossano vsꝙ thyberis portionẽ quæ ad ius Viterbensium spectat: extendit Trossana regio / vbi Lydi & Męones: Italis atꝙ sacratę ab origine sedi prisci Coriti: mixti fuerunt cõiugio & stirpe: vt docet Berosus in. ii. & v. antiquitatũ: Et Sillius Italicus in. iiii. libro. Vnde in hac portione manẽt nomina deletis oppidis Turrhenę: Męono: Męonię: a quibus nũc planũ Męonianũ / & oppidum simul. Interiit funditus & Trossulum oppidũ: de quo Plinius in. xxxiii. naturalis historię ca. iii. sępe inquit variatũ est ęquestris ordinis nomẽ. Nam sub regibus celeres appellati sunt: inde Flexumines: postea Trossuli: ꝙ in Tuscis citra Volsinũ nono lapide / eius nominis oppidum sine pedite cepissent. In hac portione est filię Atlantis oppidum Celeno & eius amatoris Oriona: & Sangnena: vulgo nunc Sayena: de qua nũc excisa tabula dicit ꝙ Sabatius posuit villam in Trossis. Rursus a Sangni extat Sangninaia regio Trometina: a qua dicimus sancta Maria Sangninaia. In Sabatia quoꝙ nunc Anguillara & Barceana regione / limes vltimus nõ procul Cere est fluuius Sangninaia Hęc regio Sabatia & limes Sangninaia dicit a Sabatio Sangni: qui teste Beroso & Catone: & his tabulis: fuit pater Sabi a quo Sabini & inde Sabelli: quos latini Samnites: Gręci vero Saunitas vocabant: vt significat Plini⁹ in. iii. naturalis historiæ ca. xiii. Hic lingua Sabina & Etrusca dictus est Sabatius Sangni: & itẽ Sabatius Saga latine vero Saturnus / Sanctus / Fidius. Semipater: vt copiose ostẽdimuus in cõmentariis sup Fragmẽta Catonis: & sup Fabiũ pictorẽ & Semproniũ. Quo loci nota ꝙ hic Sabati⁹ siue Saturnus fuit Caspius nõ Gręcus: vt ibi ostendimus. Fuit & subregulus Iani in Latio: a quo Saturnia Capitolina & Saturnia Latiũ: vt Varro significat in primo de lingua latina. Quinetiam dicta portio Etruriæ Sabatia: & ab eius cognoĩe Sangninaia Trometina & oppidum Saturnia / nuper a Senensibus reparatũ: & tota Thuscia quæ tunc ditioni Iani suberat: a moto suo nomine Ianiculo Ianus a noĩe eius iussit dici: scribente Protarcho: & asserẽte Igino: & referẽte Macrobio in primo Saturnalium: ꝙ mortuo Saturno Ianus ei dicauit aras: & eius nomini regionem totam quę illius ditionis erat. Hęc satis sint pro expositione tabulę.

Trossulis

Sabatia Sangni

Sabatius Saturnus

Quę vero quarta in ordine est Ararathea & ab Hermolao Araratheo interpretata in Veruleti porta: fere eadem est cum pręmissa. Oppidū Fenestrę: Carcanel ibi dicitur: & adhuc vulgo Carcarelle appellatur. Est oppidum cuius ruinę visuntur in parte inferiore Volturreni nunc Viterbensis agri. Hęc pars inferior extenditur in longitudine decem milibus passuum a Viterbo vsq; Bleranum fluuium: olim Tarquinieñsium: & in latitudine a iugis Cyminiis ad Latthem fluuium & lacum Volsinienſem. Diuiditur hęc nostra portio in duas partes: in Tuſcanienſem & Veiam. Tuſcanienſis extenditur a Viterbo vſq; vadum Tuſcanienſem adhuc vulgo dictum: quinto lapide a Viterbo. In hac portione Tuſcanienſi adhuc ſunt in iugis Dardaniū oppidum deletum: mons Italianus: Iaſinella regio & Thermę fluuius Ecalidus vulgo Caldanus: illuſtris miraculo piſcuoſo vt in. ii. libro naturalis hiſtorię ſinuat Plinius. Item eſt & regio Sais Xantho: & Xantho Apoiro: illuſtris Oſiridis triumpho: vt in Oſitiana tabula dicemus. Eſt & Egelidus vulgo Fredanus in valle reducta fluuiolus: inclytus lustratione Aeneę & allocutione Veneris: cum Aeneas miſſus ad Lucum Fanumq; Volturnę ad Lucumones tranſmiſſo vicino Minione Ceritis limite ibi luſtratus eſt: vt Virgilius in. viii. libro Aeneidos eſt auctor. Dicitur autem Tuſcanienſis hęc pars: a Para Tuſſa: ſiue coronata Tuſca vna ex terrapolis vrbis Etrurię parte tegia. Ab hoc vado Tuſcanienſi ad Tuſcanellam extenditur Volturreni agri portio Veia: quinq; milibus paſſum: in qua cōtinetur amnes & prędia adhuc dicta Veia: Cybelaia: Ratenaces: Cymella: Horchia. Sub his Tuſſi Nani & Tuſcanelli in Tarquinienſi: in quo & Carcanim id eſt caſtrū lucernę. Hactenus de quattuor excisis tabulis: nunc de quinta id eſt decreto Deſyderii regis. Egelidus.

Quinta tabula.

QVINTA tabula eſt ingens ſemirota Alabaſtrina: litteris Longbardicis exciſa: effoſſa in vico Demi Atu Para Tuſſę ſiue coronatę Tuſcę. In ea cōtinetur reuocatio eorū quę cōtra Etruſcos antea tulerat Aiſtulphus. Sane ſciendū eſt vt in hiſtoria Longbardica ſcribitur: & vt cūq; narrat Platina in vita Pontificū: Longbardi omnē regionē circa Thyberim: in tres ducatus partiti ſunt: quoq; metropoles fuerunt Etruria: Spoletū: Beneuentū. Dux Beneuentanus regebat Latium & Campaniā vſq; Neapolim. Dux vero Spoletanus Vmbriā Thyberinā. Et dux Etrurię partē Thuſcię. Item Thyberinā. Aiſtulphus dux erat Beneuētanus infenſus Etruſcis. Deſyderius vero Etrurię dux eōtra amiciſſimus. Mortuo rege Longbardorū: ſucceſſit Aiſtulphus: qui Longholam ſiue Para Tuſſam iuſſit dici Longbardulam: & ab eis abſtulit lacum Volſinienſem: & ius cudēdi monetas: & multa alia: vt ſolēt reges infeſti vrbibus agere. Mortuo Aiſtulpho ſucceſſit regno Deſyderius dux Vetulonię ſiue Etrurię. Quare vrbi ducatus ſui cōtulit plura beneficia. Et quia Hadrianus papa iā euocabat Carolum magnū pro liberatione eccleſię ſimul & Italię contra Deſyderiū regē: icirco Deſyderius veritus qd futurū erat: ſtuduit beneficiis cōtinere in officio primores vrbes. Scribit igitur Grimoaldo tunc Voltumę ſiue Etrurię prefecto plura: quorū nonnulla ipſe Grimoaldus vt palam a Thuſcis legerētur excerpſit: & in hoc alabaſtro excidit. Et nota q; ducatus Etrurię ſolū erat: qd nūc dicitur patrimoniū. Sed pręfectura totam continebat Thuſciam: a Thyberi ad Macram. Et ideo in hoc decreto beneficia toti Thuſcię collata: Grimoaldus poſuit his verbis.

DECRETVM DESYDERII REGIS ITALIAE.

Diuiditur hoc transumptũ ex decreto decisũ: in tres partes. Sed ante de Longbardis aliquid pmittẽdũ est.

Longbardi.

Longbardi sunt magnę Germanię Tuyscones populi: qui vt notat in Geographia Prolemęus: diffundũtur a Rheno Alemaniæ fluuio vsq̧ Trophea Drusi. Vrbes in his ponit Prolemęus & Comelius Tacitus: vnã Nouesiũ quã qdã putãt nũc dici Nussiã. Incolũt regionẽ sub Sicambris in longitudine a Rheno per fluuiũ Iudrũ & initia montis Meliboci vsq̧ in Albim fluuiũ. Hi occupauerũt Italiã ducẽtis annis & ãplius: & primũ Arrianã hęresim secuti: inde ad Catholicã fidẽ reuersi sunt. Litterarissimi fuerũt: vt patet ex legib⁹ eoꝝ. Characteribus nõ multũ a latinis distãt: lingua tamẽ latina vtũtur. Ab his Gallia Cisalpina Longbardia & per syncopã Lombardia nomẽ retinet. Aistulphus penultimus: Desyderius vero vltimus ex Longbardis Italiam occupauit. Itaq̧ Decretũ eius diuiditur in tres partes. In prima ponit beneficia collata Viterbo. In secũda: quæ cõtulit toti Thuscię: de cuius desolatione accusabatur. Tertio pręparari iubet ad obsistendũ Pontifici. De prima sic dicit.

Reuocamus statuta regis Aistulphi contra Vetulonos edita: vt lacus non Tyrensium sed Vetulonum sit: quia lacus magnus Italiæ ideo italiæ dictus est: quia ager eorum prius est italia dicta ab ibi sede itali decreta. Et vt suam Longholam: non Longbardulã sed cognomine sui ampliatoris turreni Terebum vocent. Et vt sub vno muro cingãt sua tria oppida Longholam: Vetuloniam et turrenam Volturnam dictam Etruriam: totãq̧ vrbem nostra adiectione Viterbum pronũcient: vt Rhoda et Ciuita Balneoregium diciiussimus. Permittimus pecuniis imprimi Faul. sed amoueri Herculem et poni sanctũ Laurentium eorum patronum: sicut facit Roma et Bononia. Iubemus quoq̧ te parari Cort Nyentam: Dardanium: Assium: Forãnium: Cornyetum et tuscanellum.

Primũ beneficium est restitutio lacus: qui a limitibus tantum dicitur Tarquiniensis & Volsiniẽsis: sed a limire simul & iure atq̧ principatu dicitur lacus magn⁹ Italiæ priscæ: quia ager Volturnę prius dictus fuit Italiæ: vt in principio tertiæ tabulę exposuimus. Nunc vero ad ius Volturnę nunc Viterbi solum ea portio spectat quę Cort Nossam & mõtem Italianũ prospicit. Secundum beneficium: q̧ Para Tussa cognomine Longhola: non dicatur Longhobardula: vt Aistulphus voluit: sed cognomine turrheni Terebum. Sane vt in commentariis super Myrsilum ostendimus: nomen proprium filii Atus regis Męonis fuit Totebus: & cõmutatis vocalibus terobus

Torebus.

Porro cognomen illi Turthenus fuit ab vrbe regia Volturrena: qua fuit decoratus. Sed hoc loco Desyderius abutitur vocabulo nominis & cognominis. Ampliauit autem para Tussam siue Longholam Terbus: addiciẽdo illi vicum

Demiatus.

Demi Atum. Nam Demos populus: & Ato fuit pater turrheni. Hinc Demi Atus: est populus Atus siue Meon: cuius decus & donũ fuit Vetulonia: dicente Sillio in. viii. Męonięq̧ decus quõdã Vetulonia gẽtis. Tertiũ beneficiũ est de moenibus tetrapoli Etrurię adiectis: cũ antea quasi quatuor disticta oppida essent. Quartũ beneficiũ est pcussionis nuimismatis cũ isigni veteris dignitatis Luci/q illis erat curia tẽplũ: & q̃rum or Isis sacris FAVL. cõtinet: vt i prima istitutiõe & secũda tabula exposuim⁹. Quintũ

beneficiū est: vt amoto Hercule corruptibili: diuꝰ Laurentiꝰ poneret̄ vt nūc cernimꝰ.
Nam antea erat Hercules leonem strangulans: cum claua & Longhola: vt ęra vetusta
inuiolate seruant. Notandū est ꝙ Desyderius impius occupabat bona ecclesiæ ac Pon
tificem persequebatur: & tamen religiosus volebat videri in amouendo a nūmis Her-
culem & ponendo sanctum Laurentium: sicut olim Acaz: qui cū esset idololatra: reli-
gionem tamen dei simulauit dicens: Non petam & non tentabo dominū. Sextum be-
neficium est reparatio veterū oppidorū Cort Nyentę de qua in tertia tabula diximus.
Dardaniū: Tardanū vulgus pronunciat. Assiū munitiuncula est: vbi Egelidus & Eca- Assium.
lidus amnes confluūt. Fora Annia: ab Annia familia dicta. Cornuetū per. ypsilon. Cor- Ecalidus.
nyetum scribit Desyderius. Nam Cornuetū scribēdum est: vocabulo vetusto Etrusco: Cornuetū.
cōpositū a Corno arbore & Nuetū. Vrbis enim huius insigne est Cornus arbor. Etrusce
autem Nuetum & Nuulum: latine dicitur nubetum & nubilum id est Grauiscū: vt do
cet Cato in fragmentis & originibus. Et ideo Cornuetum scribitur: id est Grauiscę: cu-
ius insigne est Cornus. Postremū beneficiū est: adiectio noua nominis: vt sicut vnis no-
uis mœnibus cingebatur vrbs: ita vno nouello nomine diceretur Viterbum. Hoc loco
quęritur: vnde dicatur Viterbum: & quid significet. Pro quo notādum est: qđ in prima Viterbum
parte docet beatus Thomas dicens: aliud esse a quo nomē imponitur: & aliud ad qđ si- vñ dictū.
gnificandū imponitur. Nā teste peritissimo Donato: nomē significat substantiā & qua
litatem propriā vel cōmunē: quia nomina imponūtur a proprietate rei quę est eius qua
litas propria vel cōmunis: & tamē significat substātiam: id est aliā essentiā: sicut lapis
imponitur a proprietate cōmuni: vnde dicitur lapis: quasi lędens pedem: & tamē signi
ficat aliam essentiā corpoream. Itaqꝫ cum Desyderius litteratissimus adiecit vrbi an-
tiquissimę nouellum nomen: ab eius vtiqꝫ qualitatibus proprijs vel cōmunibus Viter
bum nomē imposuit: & tamē aliud significauit. Primo igitur vidēdū est: a quibus qua-
litatibus Viterbum nomen dicatur: deinde quid substātialiter significet. Et ita grāma
tice procedemus. Qualitates plures habet Viterbum: & ideo a pluribus originem ha-
bet: & ob id omnes opiniones verę sunt: excepta prima. Nam dicit: a primis fundatori-
bus Tyburtinis dici Viterbum quasi vi tybur id est paruū Tybur. Qđ quidem falsum
est: quia Tybur nouissimis tēporibus post Troiæ ruinas conditū est: sed Volturna pri-
mis ętatibus & aureo sęculo: ob qđ Volturrena: idest antiquissima Turrena dicitur vti
tres institutiões supradictę asserūt. Secūda opinio dicit: ꝙ desumitur a qualitate parti
culari: qua Thebanus Aegyptius Hercules: in Arbana parte palatiū munitissimū ex-
truxit in colle Musarno: vbi lapis olim excisus inuētus est dicēs: Hercolis imperiū: & ad
huc vulgo castrum Hercolis dicimus. Ab hac igitur particulari qualitate Viterbum:
quasi vi Thebe dicitur. Farius vero de Vbertinis Florentinus: a ꝓprietate alia qua vi-
ta suapre natura delitiosa viuitur: ait vrbē quę antea Tusca & Veiuza dicebatur: post
ea dictam Viterbum quasi vita herbidum: Tertius est Raymūdus in Postcęsarianis cō
mentarijs: qui ab alia qualitate qua Emeriti militia Romani: illo victuri se cōferebant:
ait Viterbum vita inermium dictum. Quarti: a Thermis saluberrimis asserunt dictū
Viterbum quasi vi Thermulum: aut vi Thermum. De his Thermis enim Caūs adhuc
dictis scribit Strabo in. v. dicens. Vbi Etruria magis Romæ appropinquat abundat a- Thermę.
quis calidis non minus q̄ Caiæ quæ nobilitate alias pręcellunt. Et Martialis: morieris Caię.
inquit Oppiane: nisi lotus Etruscis id est Volturrenis fueris aquis. Volturrenos enim
circa Volsinos: cognominant Etruscos Romani: vt Plinius indicat. Sed de his Ther-
mis copiose diximus super Sempronium. Quinta qualitas cōmunis nūc sed olim pro-

pria est: quia Tursita ē & Voltursena a Tursibus dicta: vt Myrsilus dicit: Et Dionysius sequitur: & nos in cōmētariis super Myrsilum probauimus. A proprietate igitur Tursium siue Turriū a qua & Voltursena siue Volturrena dicta est: ab ea docti inter quos Blondus dicunt appellari Viterbum quasi vi turrium. Sextus fuit Hermolaus Venetus: Aquilegiæ Patriarcha: vir omni litteratura excellens. Is enim aduersa prima tabula: voluit F. A. V. L. Exprimi quattuor vrbis huius tetrapolis populos: Faluceres idest Volturrenos: Arbanos: Vetulonienses: Longholos siue para Tussos. Hi quoniā erant Etruriæ vrbis quaterni Heroes ac regii populi: vtriꝙ Desyderius eruditissimus: ab hac propria vrbis qualitate imposuit nomen Viterbum: quasi vitā Heroum. Hunc septimus sequutus noster Episcopus Archas: aliam propriam qualitatem attendit in hoc decreto dicens. Quia inquit Desyderius ex quattuor patribus solas tres mœnibus cinxit: Longholam Tussam: Vetuloniamꝙ ac Volturnam: relicto Arbano: cuius partes sunt Musarna: Calumba: & Ascreana: iccirco dixit Viterbum Vi trium vrbium. Ser Thomas noster Veltrinus Vetuloniensis: aliam propriam qualitatem adducit dicens ꝙ Etruria tetrapolis erat caput imperii: & curulis Phylatca. Et ob id Veiuza vrbs & eius pars Vetulonia dicta. Et ab hac proprietate dignitatis antiquæ Desyderius imposuit nomen Viterbum quasi Veiterbum id est curule. Nonus est Ser Michael Archangelus Caprinus para Tussus: qui etiam proprietatem nominis Turrheni Terbi spectatus asserit: & quidem vere: Viterbum dictum curule Terbum: Vnde Lōgholam

Viterbum. Terbum dici iussit & totam vrbem Viterbum quasi Vei Terbum. Ergo eruditissimus rex Desyderius impositurus nouellum nomen: qđ qualitates proprias & cōmunes supradictas includeret dixit: adiectione nostra dicant Viterbum. Adiectione inquit nostra noua sed mirabili: quæ omnes proprietates includat: & tamen substantiam aliā significet: vt in definitione nominis Donatus autor est. Quæ autem sit ista nominis substantia: vtriꝙ est eius vera significatio: quæ a compositione partium pendet. Sane sciēdum est Viterbum in omnibus excisis antiquis lapidibus & titulis sub Leone insigni definiri Viterbum: vetus verbum. Vnde inscriptio illa ātiquissima est sub Leone. Nō timeo verbū: leo sum qui signo Viterbum. Nec te moueat ꝙ posuit litteram. i. & nō. e. Non enim Veterbū: sed viterbum dixit. Etenim in cōpositione sæpe vocales mutātur præcipue vbi subest causa mutandi: qualis fuit in hoc loco: vbi opus fuit ita cōponere nomina & sinçrizare: vt omnes qualitates cū substantia includeret. Si autē dicis Veterbum: equidē substantiā quę est vetus verbū & qualitatē vnā includis a Veis: & non omnes. Si vero dicis Viterbum: nō modo substātiā: sed etiā omnes qualitates proprias & cōmunes includis. Et ideo rectius dixit viterbū ꝙ veterbū. Quid autē sibi velit hæc

Verbum. substātia nominis vetus verbū: nūc exponēdū est. Verbū multis modis accipitur. Vno modo pro voce articulata: & sic omnes partes orationis sunt verba. Alio modo: vt est vna ex octo partibus orationis. Item ꝑ dicto & imperio: vti est illud. Verbo domini cęli firmati sunt. Et illud facito iuxta verbum regis: id est iuxta dictum & imperium. Vnde a dicendo imperatiue: Dictator apud Romanos appellatur. Verbum quoꝙ rationem & supputationem significat: vt de Logos dicit diuus Hieronymus in epistola ad Paulinum. Vtrunꝙ autem officium dictandi populis: & pręsidendi supputationibus siue suffragiis: Lucumones Etruriæ habebant. Dictandi quidem: & imperandi: quia. xii. Lucumones erant. xii. reges: vt autor est Seruius super. viii. ęneidos. De suffragiis vero patet: per id qđ Dionysius scribens in. iiii. libro: aderant inquit ex tota ciuitate Etruriæ li qui suffragiis præerant: & velati infulis a Tullo deprecabantur iram. Mitram enim

curules tantum Lucumones & Latthes ferebant. Vnde insigne Vetuloniæ est currus siue Veia cum Mitra Lucumonia. Et hoc modo accipitur verbum in nomine Viterbo pro dicto siue imperio & presidētia suffragiorum atq; dictatura. Hinc Viterbum est veterū dictatura & presidentia suffragiorū in Fano Volturnæ: ad qđ teste Liuio. xii. populis cōcilia indicebātur: qđ certe Lucumonibus erat curia templū. Ceterum apud Arameos: Luca senex & vetus dicit sicut Paleos apud grecos. vt in vocabulo Falucer & Lucetes diximꝰ. Ratio vero & supputatio & verbum a grecis Logos dicitur teste diuo hieronymo ī epistola ad Paulinū: & ab Arameis Moni pfertur: vt Talmudistæ perhibent. Qua qđ ex veteri & verbo latine redditur in cōpositione Viterbum: hoc grece ex Paleos & Logos Paleogolum: & id ipsum Arameę ex Luca & Moni Lucumonium. Quare inexpugnabili argumēto ab interpretatione nominum necessario sequit: vt id idem sit latine Viterbium: qđ grece Paleologum: & Etrusce id idem: & Arameę Lucumonium. Ceterum Lucumo substantialiter significat veterē dictatorem regem: qui etiam imperio & suffragiis imperialibus presidet. Ergo per substantiā Paleologus & Viterbensis nomina significant veterem dictatorem ac publicorum suffragiorum regem. Et ita Lucumonios ciues vrbis Etruriæ siue Voltrnę in Bizantium cum Constantino migrantes Gręca lingua Paleologos ꝑ timū recte conuertit: quos Viterbos Desiderius secūdo atq; latine interpretatus est. Quare nomen Viterbum per substantiam significat Arameę: oppidum Lucumonium: Græce Paleologum: Latine veterum dictaturam & suffragium. Per qualitates vero proprias significat Viterbum idest curule Terobum: Vita Heroum: Vitrium vrbium: Vita vrbium & antiquitus Viturrium & per qualitates cōmunes significat: Vi Thebum: Vita Herbum: Vita inermium Vi Thermum & eiusmodi ꝑplurimas qualitates. Hęc de beneficiis Viterbo collatis. Nunc quid ei ac toti Thusciæ simul contulerit: ita in secunda parte Decreti subinfert dicens.

Lucumoniū

Lucumo.

Paleologꝰ. Viterbum.

Nos enim nō sumus Thuscię destructores vt nos apud Gallos accusat Hadrianus Papa. Nam in Thuscia ędificauimus a fundamētis: vobis qdē Volturrenis: Caluellū Vicū horchianū: Balneariā: Barbaranū & Gauiosilū. Sētinatibꝰ aūt Ausdonias: Roda: Cofanū. Volaterris Roda Comalū. Lūę Sergia nū & petrā sctām: olim fanū Feronię. Phocēsibꝰ aūt sctōs Geminianū & Miniatē. Fesulanis oppidū Muniōis: in qđ vagos & sparsos Arynlanos & Palātes Fluētinos collegimꝰ. Rursus plures antiquas nobiles vrbes āpliauimꝰ & muris cinximꝰ & nūc id idē agimꝰ circa Lucā: Pistoriū: Aretiū: Orbitū & Etruriā nūc Viterbū: cuiꝰ nomē aut a nobis cōstituta decreta siqs violauerit: aut capite puniatur aut laqueo strāgulętur. Hoc itaq; nō est Etruriam destruere: vt nos arguit Hadrianus: qui pacē vltro a nobis oblatam respuit.

Contentionē inter pōtificē & Desiderium prolixe narrat historia Longbardica: quā Platina sequit in vitis pontificum. Oppida a fundamētis Volturrenis idest Viterbēsibꝰ posita sunt Caluellū: nūc mōs Caluellꝰ. Vicus Horchianus: vulgo Vichorchiano: Horchia enī erat dea Etruriæ vrbis: vt Liuius author ē in. vi. li. ab vrbe condita. Et ideo ī hoc loco Fanum erat horchiæ: a quo regio Horchiana Tromentina superior: & ab ea vicus Horchianus. Erat illi & oppidum sacrum in Veia inferiore Tuscana regiōe: cuius ad hęc tēpora nomen durat Horchia: cuius agri Horchiani magna pars est turis & possessio nostri cōuentus sanctę Marię ad Gradus Sētinates appellat a Roda cophano: in edito monte a se fundato castro: ꝑ monte Tunniatē: vsq; Orbitellum & mare: vbi erat vrbs Cosæ: celebrata a Plinio: & Geographis: & Virgilio. Hanc euersam a Go

Horchia.

d

this reparauit Desiderius: & submutato nomie vocauit prolatione Longbardica Asdonias
Sidones. Latine Asidoniis: vulgo Lasidonia: quia Sidones illam reparauerunt: Sidones in quam non
Vistula. phenices: sed Germani. Hi Sidones non procul a Vistula fluuio Ptolemeo notantur: quos
nunc Polonos dicimus quorum metropolim Cracouiam idem interfluit fluuius Vistula:
quē Visclam vocant. Hi contermini atq; intermedii iacent: inter fines Longbardorū infe
riorum & initia Sarmatiæ qui iuncti Lōgobardis Italiam occupauerūt: & sub Desiderio Co
sas reparātes Asdoniam platiōe sua p Sidoniā & vulgo la Sidonia dixerūt. a Mauris postea
diruta iacet: fanum Feroniæ notat Ptolemęus: Et nūc Petrę sanctę qui est xpus: a Desiderio
dedicata fuit: nō Feroniæ: a qua manet regioni Caferonianæ nomen. Phocensis Thuscię re
gio: vbi adhuc Phocekius lacus: & oppidum dicitur. Cum vero Desiderius tot oppida in
Thuscia condiderit: miror: cur solus Sctūs Minias oppidū: cognomen del Tedesco obtinue
rit. Nisi forte: vt a Sidoniis Cosæ: ita a Theotonibus: id fuerit vel fundatum vel reparatū a
Munio. fundamentis Munio oppidū: nescio an ante fuerit. Verūtamen vt littera sonat: Fluentinia
Fluento Arno: & Aryti Iani idest exaltati Iani a fundatione dicti sunt vnę ex. xii. primis co
loniis: a Iano in Thuscia positis: vt autor est Cato in fragmētis originū: Eos deniq; Fabi⁹ pi
ctor vocat Arniēses ab Arno amne: i de origine vrbis Romę: vt etiā in cōmētariis sup vtriq;
autorē exposuim⁹. Luca vrbs antiqt⁹ Lucumodia dicta: & Lucēses Lucumodii: De qb⁹ fest⁹
Lucumodiii nqt a duce suo Lucumone dicti q postea Lucēses appellati sūt. Lucumōes vero
dicti qdā hoīes ob insaniā: q loca ad quę venissent festa facerēt. Sed pace festi dixerim: ipe in
sanę mentis atq; imperitę fuit: qui qd funditus ignorauit Etruscū regium nomē: per insaniā
temere exposuit. Nisi forte mēdosus sit codex: vt corruptor ob insaniā scripserit: vbi ob fana
scripsit Festus. Nam vt vocabulo Falucer ostendimus: Lucus & Fanū sunt per se atq; pprie
Etruscæ originis: & non per antiphrasim latine: vti etiā probauimus in questiōibus annils.
Itaq; Lucumones. xii. Etrurię: erāt teste Seruio sup Aeneida & aliis autorib⁹. xii. reges: qbus
vnus Larthes pręerat: & religionis principes: qui loca ad quę cōdēda venissent fana & sacra
festa faciebant; dicantes illi lucūq; diemq;. Etenim vt autor est Liuius in. v. ab vrbe cōdita:
Ethruscorū religio. Etrusca gens: sicut fuit ante oēs religionibus dedita: ita excelluit arte colēdi eas. Et ita pro
discēda religione: ingenuos liberos suos Romani. xii. his Lucumonibus: principibus. xii. po
pulorū Etruriæ tradebant: vt etiā Valerius maximus in primo libro tradit: ca. primo. Itaq;
Lukius. Lukius noīe. Lucumo dignitate Lucam condidit: & Lukium iuxta eam. Et ita a pprio nomi
ne Lukii Lukium: & Luca: & Lucenses: & a lucumonia dignitate conditoris: Lucumodii co
Larthes. gnominati fuerūt: retinētes adhuc illam antiquissimā ad religionē & sacros ritus cōditoris
inclinationē. Regnauit Larthes Etruriæ: quadragesimusquintus a Iano fundatore Etruriæ
simul & Italię: anno. xxxv. Romuli: vt in chronographia simul & historia Etrusca ostēdim⁹:
Et ob initū principatū de more Tusco: Lucenses fundauit anno: ante perdomitā a. Q. Fabio
vrbē Etruriam ad lacū Vadymonis non minus quadrincentesimo: & ante Saluatoris aduē
tum septingētis annis & amplius. Vicatim & absq; mœnibus eos posuit: quia etrusci formi
neę timiditatis existimabant includi mœnibus. Manibus in agro: nō intra vrbes excipiebāt
hostes. Vnde vsq; ad Desideriū regem: Lucam: & Pistoriū: Aretium: Orbitū & tetrapolim
Etruriā nūc viterbū: & alias nobiles vrbes: absq; mœnib⁹ incoluerunt. Addit asit q eas am
pliauit: quia oēs antiqssimę vrbes Thuscię parua oppida erāt: vt de Cęre: Phalari: cerminus
ac Veiente cognomine Lartheniano. Moris enī fuit antiquis vrbes condere nō magnas: sed
locis munitas paruas: vt Dionysius in primo libro asserit. Vnde Pisa: Luca: Pistorium: Flo
rentia: Sena: Perusium: Aretiū: & Orbitū Post Desideriū excreuerūt. Etruria vero tunc Vi
terbū: qd includit saxo fundatū vetusto: idcirco nō excreuit: quia tetrapolis est ab origine: &
satis ampla cōparatiōe aliarū anteq̄ ampliaretur. Postremo poena mortis mulctat Desideri⁹:

eum qui nomen Viterbum mutare ausus fuerit: quia diguum erat vt nomen supremo stu-
dio & sudore excogitatũ: q̃d veram substantiã loci antiquissimam cũ qualitatibus propriis
& cõmunibus exprimeret: nõ perderet: sed sacrilegio simile videbat̃ mutando violare. Hęc
de secũda parte decreti. Nunc sequit̃ tertia: & si incõpleta hoc pacto: & hiis verbis.

Quare tibi Grimoalde pręfecto Viterbensi
pręcipim⁹: vt q̃diu dubia pax perseuerat iu-
beas omnes Thuscię milites paratos esse in
armis: & commeatus ac stipendia sine auari-
tia fac in promptu habeas: vt nõ solũ occur-
rere hostibus: sed etiam illos inuadere.
hucusq; integre legitur. Quæ sequuntur in fractu-
ris ita se habent. In prima fractura.
Ciues nõ grauabis nouis exactionibus. In se-
cunda. Ex Papia veniũt. In tertia. Viterbẽses.

Ita sæpe variatum est huius vrbis no-
men. A tursibus enim Ianus eã tetra-
polim factam: communi noĩe vocauit
Tursenã: idest a turritis ędib⁹ primis:
Turrenã: & a crebritate earũ tursium
siue turrium: dixit Aramęę Etursiam
siue Eturriã: idest valde turritam. Ro-
mani vero trãsposito vno. r. ꝓtulerũt
Etruriam: vt supra Myrsilum ꝓbaui-
mus. Porro cum tursitę post alię vrbes
cõderentur: ad earũ distinctionẽ adie-
cerunt Vol q̃d est prisca & oim anti- Vol.
quissima: dixerũtq; per syncopam Vol-
turnam: & sine syncopa Volturrenã idest antiquissimã oim turrenã: vt demõstrauim⁹ in An-
niis quæstionibus: & super Myrsilũ: & terigimus in prima huius operis ac secũda institutio-
ne vocabulo Volturnus ac Volruma. Rursus a partiũ quaternarum dignitate dicta est Ve- Veluzia.
luza & Vetulonia idest Curulis Philarcha. Item fanũ Volturnæ: q̃d illis erat curia tẽplum.
Item para Tussa idest hastata & coronata Tusca: ad distinctionem Tussæ Nanæ. Arbanum Arbanum.
item cognomine Calumbum: q̃d est quarta pars viridis Lucii. Sub cõstantino autẽ per græ- Calumbũ
cam interpretaionẽ dicta est a dignitate Paleologa; & eandem postremo latine Viterbum
idest veterum dictaturam adiecit Desiderius. Eius ager vsq; Thelamonis portum: & quod
dicitur caput Etruriæ: a nautis vero corrupte caput Eturiæ: & vsq; Perusiam olim a ciui-
tatis nomine dicebatur Turrena & Etruria: sub Longbardis ducatus Etruriæ. sub Pontifici-
bus vero post Henricum quintũ & Matildim dicitur Patrimoniũ Ecclesiæ. Nec te moueat:
q vno. r. dẽpto caput Etrurię vulg⁹ ꝓferat initiũ littoris Etrusci circa Vmbronẽ vsq; Ostiã
Nam & fontes Electraios ibidem. t. amoto. Electaios pronuntiat.

Sexta Osiriana ægyptia tabula.

AIORES nostri: in tẽplo olim Herculis: nũc diui Laurẽtii. vt semp ante
oculos nr̃os ęterna vetustatis huius vrbis memoria teneret̃: Pro rostris po-
suit columnulã: idest tabulam alabastinam: |Osiriani triũphi monumen-
tũ: auibus & aĩalibus & capitib⁹ & arborib⁹: idest sacris Aegyptiis litteris
excisam. de quib⁹ sæpe auctores scribũt. Et Plinius in natu-
rali historia has inquit quas vides effigies: ægyptiæ sacræ litteræ sunt. In
hac itaq; columna est spatiũ: in cuius medio est truncus arboris quercus: instar sceptri mul-
tiplicis: in quorũ sceptrorũ summo duo rami circulũ faciũt instar oculi: quæ effigies est pro-
pria Osiridis: vt ait Xenophon. Quod & Macrobius in primo Saturnaliũ confirmat dicẽs.
Osirim exprimẽtes ęgyptii sacris litteris insculpũt sceptrũ: inq; eo speciem oculi exprimũt:
& hoc signo mõstrant Osirim. Ponunt̃ autẽ in hoc trunco arboris: nõ vnũ sed plura sceptra.
quia nõ in vna sed omni parte orbis ĩperauit: vt Diodorus Sicul⁹ scribit. Et idcirco haud du-
bie hęc prima effigies Osiridẽ ipm̃ demonstrat: vt hoc argumẽtũ necessario infert. Vbicũq;
enĩ sacris effigieb⁹ scęptrũ inq; eo instar oculi circularis figura inscribit̃: ibi necessario Osiris
legitur: qui vniuerso imperauit orbi. Quare necessario in hac colũna Osiris legendus est: &

ad cum referēda columna: quia in ea insculptū est sceptrū inq; eo instat oculi sacris ęgyptiis litteris. Sacrę enim hæ effigies sunt: quę mox cernētem cogunt petere quid hæc significent. Sacrę enim litterę dicuntur: quę magis ad secretum aliquod significādum q̄ ornatum apparent cuilibet aspiciēti institutæ. Et idcirco hæc columna Osiriana est: ꝓ cuius cōmētariis firmiter habendis: hęc petuntur.

Osiris & pater eius. Saturnus auarus. Iuppiter.

PRIMO quæritur quis: & cuias: & quo patre atq; auis genitꝰ Osiris? Respōdent Diodorus in primo libro: & Berosus in secundo & quinto antiquitatum. Pater illi fuit ægyptius Saturnus inter deos iunior. Saturno ægyptio: pater fuit Vulcanus: qui ignem inuenit: & sol qui & Cęlū dictus est. Huic enim Cęlo duo primores filii fuerūt Atlas Maurus: qui obiit in Mauritania: & hic Saturnus suprema auaritia & impietate prędītus: qui regnauit in Italia: Sicilia & Libya: vbi Osirim genuit: quem Iouem cognominauit: vt Diodorus in quarto libro: & Berosus in quinto antiquitatū dicunt. Nam quo tempore hic Saturnus e Libya Hāmonem generū pepulit: & ibi regnauit: tum ex Rhea sibi sorore: & vxore Hāmonis hunc Iouem genuit vt tam Berosus q̄ diodorus ibidē asserunt. Et vt prosequunť: cum Dionysius Libycus filius dicti Hāmonis & Amaltheę Nymphæ regno paterno Libyę potitus esset: deuictis Saturno & Rhea: eos quidem loco parentum habuit: puerum vero Iouem: Olympo præceptori tradidit: & eū regno ægypti præfecit. Itaq; Osiris Iuppiter fuit filiꝰ Saturni Aegyptii qui regnauit in Italia: Sicilia & Libya. Fuit nepos Solis Vulcani siue Cęli: & filiꝰ adoptiuꝰ Dionysii Libyci: ortus in Libya: & præfectus regno Aegypti: loco patris sui Saturni.

Osiridis cognomina.

SECVNDO quæritur: quæ fuerunt Osiridis Epitheta & cognomina? Respondet Diodo. in primo. ii. iiii. &. vi. libro passim hinc inde: & Berosus in quinto libro ꝙ Osiridi cognomina fuerunt Iuppiter: Dionysius: Olympicus: Iustus: qui benemeritus de humano genere vniuerso imperauit orbi. Rationes cognominū sunt istę. Iuppiter enim dictus est non solū quia iuuit orbem: vnde & saluator orbis dictus fuit: vt auctor est in. vi. libro Diodorus: verū etiā quia fuit filius Saturni: quia Saturnus & Iuppiter ad se referunť: vt auctor est Xenophon in libro de æquiuocis: super quem cōmentaria iam cōfecimus. Dionysius dictus a patre adoptiuo Dionysio Libyco: qui etiam Mineruā Tritonidem adoptauit: teste Beroso i. v. lib. Olympicus dictus fuit a pręceptore suo Olympo: vt Diodorus scribit in. iiii. lib. Iustus vero fuit illi proprium cognomen & figura sacra in scęptro insculpta. Nam teste Diodoro in. iiii. oculus in sacris litteris ægyptiis significat seruatorem iustitię. Et ita vbicūq; insculptum est scęptrum vel melius scęptra cum oculo: ita legēdū est. Ego sum Osiris Iuppiter iustus: qui vniuerso imperaui orbi. Et vt ait in. vi. libro Diodorus: licet pater eius Saturnus impius fuerit, tamen ipse q̄ maxime probus fuit & iustissimus: bonos pręmio & malos supplicio afficiens. Et indicens in toto orbe omnibus impiis & facinorosis præcipue gygantibus bellum. Et vt ait in primo & secundo libro, iuste imperauit Aegypto: & maximis copiis & exercitu profectus est ad beneficentiam humani generis magis q̄ ad bellum. Vnde in columna ægyptia vt auctor est Diodorus: scriptū est. Sum Osiris rex: qui vniuersum peragraui orbem: nec fuit in orbe locus quem non adiuerim: docens ea: quorum inuentor fui scilicet tauros domesticare ad aratrum: vnde Apis vnum ex cognominibus habuit. Apim enim & Ser Apim ęgyptii taurum & sacrum diuūq; taurum dicunt. Docuit arare: serere: plantare vineas: & vinū conficere: & ceruosam: & vites adiungere palis: & putare: vt Tibullus scribit. Et ob ea atq; saluationem ab impiis: vt in. vi. libro Diodorus est auctor: totius humani generis consensu appellatus est iustus: Iuppiter: pater: saluator: & illi locus assignatus in monte Olympo: qui vt auctores scribunt & Tortellius refert. in vocabulo Olympus: est secus mare rubrum in Aethiopia iuxta Heliopolim ciuitatem Aegypti: qui oriēte sole vsq; ad quintam horā diei ex se flammas emittit.

Apis.

Alii Ceruisiam.

Osiris ĩ Italiam venit.

TERTIO quæritur vtrum venerit in Italiam? Ad hoc respondent auctores ꝙ sic. Sunt autem præcipui auctores columna ægyptia litteris sacris inscripta: Diodorus in. vi. libro Berosus in. v. & Cato de originibus: Dionysius Halicarnasseus: & columna hæc nostra Osiriana: & nomina & cognomina eius in Italia. Nam in columna ęgyptia: vt Diodorus in primo libro retulit: scriptū est. Sum Osiris: qui vniuersum peragraui orbem vsqꝫ ad Indos fines desertos: & eos qui arcto subiacent: & vsqꝫ ad fontes Istri: nec fuit in orbe locus quē non adiuerim. Quod si ad fontes Istri: qui teste Plinio est Danubius & non procul Italia oritur in finibus Galliæ ac Germaniæ vbi fontes scaturiunt: nec fuit in orbe locus siue prouincia quam non adiuerit: vtiqꝫ nobilissimam terrarū prouinciam: fontibus Istri proximam Italiam adiuit. Diodorus item in. vi. libro exprimit dicens: ꝙ Ioui iusto in bello contra gygantes: sicut affuerunt Macedones circa Palenē: ita Itali circa Phlegręam: quæ postea Cymea dicta est. Non minus clare Berosus in. v. hoc exprimit: dicens Italos oppressos a gygantib9 euocasse a fontibus Istri Osirim Iouem iustū: qui tribus pręliis in Histria: & Cymea & Vesuuia: Phlegrea gygantes deuicit & Italiam liberauit: & a sui cognomine in triumphū ab Api Apeninam idest Taurinam appellauit. Cato quoqꝫ super quē cōmentaria expleuimus in fragmento tertio de originibus ita dicit. Italia a diis & ducibus complura sortita fuit nomina: a Iano quidē Ianicula: a gētilibus Saleymbrona: a Camese Camesena: a Saturno Saturnia. Durauit autem Saturnia nomen totidem ferme annis: quot ante aurea ætas: vsqꝫ ad Apim deorum Italiæ vltimum: vt Antiochus Siracusanus scribit: a quo Apenina quam Taurinā interpretatur: etsi de more quidam Gręci a bobus Herculis: vel quos opimos gignit Italia: vt ait Hellanicus: aut a vitulo egresso: vt Tymeus: vel quia Italos quidam Gręci boues dicūt: vt fabulator Herodotus: dictam existimeut. Dionysius quoqꝫ Halicarnasseus in primo lib. dicit Antiochum Siracusanum antiquissimū scriptorem verisimilius tradere Italiam: mox vt desiit dici Saturnia: cœptam dici Taurinam ab duce: non a bobus. Argumento sunt adhuc extantia in Italia locis indita nomina: Ry Osiris: Osiricella: a noīe & cognomine Apotus idest Taurus Iuppiter: quia Apim: Taurum Aegyptii & Etrusci dicūt: & Itus Iuppiter & fiducia Iouis ab eisdem Etruscis interpretatur: vt Macrobius auctor est in Saturnalibus. Rursus Aquasenses cognomine adhuc ægyptio ab Api Apenentes: Plinius Taurinos interpretatur in. iii. naturalis historiæ. ca. vi. Amplius Sais xantho nympha fuit filia Occeani & Thetyos: vt in Theogonia Hesiodus scribit. Occeanus aūt fuit filius Cęli siue Solis: patris Saturni ægyptii: vt ait in. ii. antiquitatū Berosus. Quare Occeanus fuit frater Saturni: eodem Cęlo patre ortus. Ergo Osiris & Sais xantho fuere consobrini ex duobus germanis: quoniam Osiris fuit filius Saturni & Occeani filia Xantho. Ab Occeano autem Nylus antea Occeanus dictus fuit: vt auctor est Diodorus in primo libro: cuius vnum ostium Saiticum dicitur: vt Herodotus & Geographi scribunt: a Sais vrbe ipsius Musæ xantho Quare etiam vna ex Musis ęgyptiis cum Osiri in Italiam venit. Argumento quoqꝫ validissimo est: ꝙ cum locis primoribus Osiris columnulas inscriptas in signum expeditionis suæ semp relinqueret: vt asserit Diodorus in primo libro: vtiqꝫ vbi columnę inscriptum habent Osirim litteris ægyptiis: illuc profectus est in expeditionem. Ergo huc in expeditionem profectus est: quoniam colūnella ægyptiis litteris in regione Ry Osiris inscriptum habent Osiridem vt ostendimus.

Italia vnde dicta.

Osiridis comites.

QVARTO quæritur: qua comitiua egressus est: & quos prouinciis præfecit? Respondet Diodorus in primo & secundo libro ex ægyptia historia. Egressus est ex Aegypto cū immensis coloniis & exercitu: cūqꝫ consanguineis suis deis & Musis inter quos fuere Pan iunior: & frater eius Apollo: & vt diximus Musa Sais xantho. Præfecit autem vt ait: Lybiæ Antheū:

Antheus.

Phœnicię Busiridem: Aegypto suam sororem: cõiugem: Isidem: frugiferam: legiferam. Mi
litiæ suæ præfecit tres principes deos: Herculem qui corporis robore erat admirabili: & ipsi
Macedo. genere proximus erat: & duos alios suos filios: Macedonem cui erat insigne Lupus: & Anu
Anubis. bim cui erat insigne canis. Et hanc profectionem teste Xenophonte signant ægyptii litteris
sacris Dracone: Leone: Lupo & Cane. Quod profecto Macrobius in primo Saturnalium cla
rius exponit dicens. Serapis inquit simulacrũ: capiti calathũ infixũ habet: & signum tricipi
tis animãtis adiungitur. Quod exprimit medio eodemq; maximo capite leonis effigiem ha
bet. Dextra parte canis caput exoritur: mansueta specie blandientis: pars vero lęua ceruicis
Lupi rapacis: capite finitur. Has animalium formas Draco volumine suo connectitur: capi
te redeunte ad dei dexteram: qua monstrũ compescitur. Hæc Macrobius. In hac figura dra
co & serpens teste Diodoro in. iiii. libro: malos & præcipue gygantes opprimentes orbem si
gnificat: & ob id draco in orbem fingitur. Calathus autẽ ponitur: quia cũ Iside fruges inue
nit. Leonis caput maius cane ac lupo: Herculem ægyptium significat: maiorẽ aliis diis Ma
cedone atq; Anube: quia solum Herculem fecit vniuersalem principem militiæ suę: vt Dio
dorus scribit. Omnes tamen ii dei affuerunt in bello Macedonico cum Macedonibus circa
Palenen: & in Italico: cum Italis in campo Cymæo: vt idẽ Diodorus in primo &. vi. libro si
gnificat. Porro Osiris toto tẽpore expeditionis suę comam barbãq; nutriuit quousq; in Ae
gyptum reuerteretur: vt in primo libro ait Diodorus. Vnde illius peregrinatio exprimitur:
capite facieq; ac gena solũ vna comata: vt ait Xenophon: altera vel occultata vel rasa. Qđ
etiam Macrobius in primo Saturnalium docet.
QVINTO quæritur quando vicit: & quando in Italia resedit? Respondet Berosus in. v. an
tiquitatum: ꝙ triumphauit in Italia nouissimis annis Belochi: qui octauus a Nyno impera
uit Assyriis: qua ætate Ioseph patriarcha erat. xi. annorũ: vt notat Eusebiꝰ. Mãsit autẽ post
triũphum in Italia annis. x. vt ait Berosus: relicto Lestrigone Larthe Vetulonię.
SEXTO quæritur: in qua vrbe Italiæ resedit Osiris: his decẽ annis? Respondent auctores:
Ratio: Nomina. Auctor vnus ex veracioribus est Berosus in quinto antiquitatum asserẽs il
lum imperasse Italiæ in Vetulonia. x. annis. Ratio quoq; ipsa suggerit vt i ciuitate regia tũc
Italiæ resideret: quæ sola tetrapolis Etruria siue Volturna inuenitur ante Romanorũ impe
rium: vt ex præmissis institutionibus patet. Argumẽto infallibili sunt nomina & cognomi
na. Nam cum teste Lactantio in primo libro diuinarum institutionum: & Beroso in. iiii. an
tiquitatum: prisci duces ad monumentũ rei gestę atq; ad fulgorem nominis sua nomina in
derent montibus: riuis: fluentibus: ac regionibus: equidem ibi præcipue resederunt: vbi pre
cipua & crebrius sunt eorum nomina. Quare in Volturna resedit: in cuius agro crebrius &
clarius sunt indita eius nomina & cognomina. Nam Ry Osiris riuus est: idest latine rex Osi
ris: nõ procul Egeiido amne: & Osiricella prędium olim conuentus nostri in Horchia: & cõ
tractus eiusdem cõuentus seruant: adhuc perseuerant Apoitꝰ: idest Taurus Iuppiter instar
templi: & eius oppidum fere deletum: Xantho Apoirus vulgo dictum: a suo & consobrinæ
vocabulis: integra nomina perseuerant. Ateia idest Taurina aqua Verulonia & para Tus
sam diuidit. Haud procul tota regio incorrupta prolatione adhuc Sais Xantho dicit. Neq;
tamẽ mirandũ est: si in Italiam venit Osiris Iuppiter iustus cum Sais Xantho Musa: & Her
cule Aegyptio & diis ægyptiis: in quam pater eius Saturnus veniens regnauit: vt supra ex
pianauimus. & Isis eius cõiunx frugifera: legifera: longe post ad nuptias Iasii e Libya cõces
sit: & antea vsos glande Volturrenos: nunc Viterbenses docuit molere atq; panes confice
re: vt in premissis demonstrauimus. Ergo non somniaui vti somniantes existimabant: dum
in propositionibus meis dicerem Viterbum esse primam regiamq; sub Iano aureo sęculo vt

bem Italiæ: & patriam deorum: in qua conuiuari epularią; fuerunt omnes fere dei atq; deę
Italię & Aegyptii: pluraq; sibi tribuisse Græcia mēdax in historia: quę gesta sunt in Italia &
Fano regio Volturnæ: & Aegypto ac Libya. Sed de his in historia Etrusca & commentariis:
copiosius traditur.

SEPTIMO quæritur: quali sculptura sit excisa hęc Osiriana columna: & quis ordo & signi
ficata. Respondetur ꝙ hæc tabula continet tres litteras sacras Osiridis & vnam Sais Xan-
tho. Secundo continet litteras sacras Gygantū opprimentiū Imperium Italiæ & italicorū
euocātium: & festinātis auxilii. Tertio litteras sacras compositæ ac liberatæ Italiæ. Tres au
tē litteræ sacræ Osiridis sunt: vna vniuersalis Imperii iusti: alia peregrinationis in Vetulo-
nia: cum societate Sais Xantho. Tertio cum insigni sibi & cereri Isidi cōiugi cōmuni. Signū
autem imperii iusti est truncus instar scæptri & in sūmitate rami circunuoluti instar oculi:
vt supra exposuimus. Vnum autem scęptrum: vnius partis imperium in orbe significat. Et
go plura scęptra: pluriū in orbe partium. Cęterum in trunco huius arboris ab imo vsq; ad sū
mum plura scęptra consurgunt: finientia in circulo oculari ramorum. Ergo vniuersale in or
be Osiridis īperiū significat. Secunda littera sacra Osiridis est caput: facie dextra semicrini-
ta: quę illum in profectione existentem significat & peregrinātem: vt supra probauim9. Hic
autem extra atq; supra arborem a sinistris est caput viri semifacie crinata. Quare Osirim in
peregrinatione atq; profectione & extra Italiam significat. Tertia eius littera sacra est Ca-
lathus: in quo consistunt pulli. Quare ꝙ pullos ipsos Italiæq; viros docuit: scilicet frugife-
ram artem demonstrat. Littera sacra Musæ ægiptiæ: est caput Nymphę semifacie: a dextris
supra arborem. Ea & Osiris sese mutuo aspiciunt: quod ad societatem spectat: Hæc igit̃ quo
niam continet Osirim, vt probauimus in pręmissis: necessario est tabula Osiriana: & sic legi
tur hæc prima pars. Sum Osiris rex Iuppiter iustus: qui vniuerso imperaui orbi: & profectus
cum musis præcipue Sais Xantho prope Italiā veni: scilicet ad fontes Danubii. vt Berosus
& Diodorus scribunt. Hactenus de primis litteris sacris: significantibus ad unguem Osiri-
dem in profectione haud procul ab Italia existentem. Nunc de euocatione eius cōtra gygā-
tes: tres sacrę effigies sunt. Serpens aut Crocodillus Draco iam initia sceptri occupans vna.
Draco malum significat: vt Diodorus in. iiii. lib. dicit. Ergo quoniā hoc malū in sceptro est:
vtiq; tyrannos occupantes Italiæ imperiū portendit. Aues in proprio nido aperto ore: sunt
secunda effigies. Proprius nidus propriam patriam significat: & os apertū clamorem & vo
cationem: atq; locutionem annotat: vt ait Xenophon. Sunt autem duo nidi alter a dextris
alter a sinistris. Ergo aues iste clamantes in proprio nido sunt Itali euocātes & implorantes
auxilium Osiridis: ab vtraq; parte Italiæ: scilicet ab Alpibus & Histria vnde oritur Italia: &
ab Apulia vnde finiri incipit. Tertia sacra effigies: sunt duo accipitres ad pullos clamātes:
conciti advolantes. Accipiter: præcipue aduolans: celeritatē significat: vt exponit Diodo
rus in. iii. li. Quare celerē succursum italię clamātibus missum significat. Et qa alter accipi
ter a dextris alter a sinistris aduolant: duo exercitus contra Gygantes missos demonstrat.
alterum quidem a Brundusio cui pręfuit accipiter Hercules: qui teste Diodoro in. v. li. illos
deuicit in Vesuuia Phlegrea Campaniæ: Alterum vero ab Alpibus: cui præfuit Osiris acci
piter: qui teste Beroso illos fudit in Phlegrea Histriæ. Vterq; vero: vti Berosus insinuat in
quinto: & Diodorus in sexto. Gygātes vbi sedes eis erat in campo Cymeo tertia Italię Phle
grea: a fronte & a tergo iuuantibus Italis adorti: tertio pręlio superauerunt: & Italiam com
posuerunt. Quam ob rem vri sacræ effigies significant: & pręducti auctores indicant: ita le-
gendę sunt hæ tres litteræ. Sum Osiris rex: qui euocatus ab Italis contra oppressores Italici
Imperii festinus occurri: oppressoresq; a duab9 partib9 Italię aggressus deuici: deq; illis triū-

Litterarum sacrarū. i. effigierum significationes.

phaui. Quid vero post liberatam Italiam: illis supradictis. x. annis Italos docuerit: residuę sacrę effigies indicant. Si sceptra & oculum recte spectamus: arbor est quercus putata: habens aliquot glādes: & duo nidi duo calahti sunt nō nidi. Docuit ergo putare arbores & granum post araturam serere: ac metere: ea ętate qua glande vescebantur. Non tamen adhuc molere & panes cōficere eos docuit: q̄m longe post: Isis eius soror & cōiunx hęc adinuenit & docuit vt supra exposuimus. Ab imo arboris sequens sacra effigies oritur vitis volumine suo circulari totam arborem & spatium occupans vuarum pendētium plena. Hæc significāt quę docuit: palis adiungere vitem: & vinum cōficere: vt Diodorus Siculus in primo li. asserit. Vnde vt ibi ait: in coluna ęgyptia: sacris litteris: ita legitur. Sum Osiris qui vniuersum peragraui orbem: nec fuit in orbe locus quem non adiuerim: docēs ea quorum inuentor fui. Quæ vero inuenerit: Tibullus his versibus refert.

Primus aratra manu solerti fecit Osiris: Et teneram ferro sollicitauit humum.
Primus inexpertę commisit semina terræ: Pomaq; non notis legit ab arboribus.
Hic docuit primus palis adiungere vitem: Et teneram dura cędere falce comam.

Vltimæ in hac tabula sacræ effigies sunt duo accipitres: quieti: custodiētes arborem & vitem: atq; vuas: hincinde. Ergo quoniā accipitres aduolantes significarūt duos duces: bello adiuuantes Imperiū Italię. vtriq; & hi quieti custodiētes significant duos duces: ab Osiri pręfectos ad custodiendū Italiam hincinde mari terraq;. Hi autē vt Berosus est auctor: fuerunt Lestrigon & Phorcus. Osiridis nepotes ex filio Neptuno Aegyptio: quorū Lestrigon vt ait Vetuloniæ Larthes: Phorcus vero portitor coloniarū & maris domin⁹ extitit: vti etiā in historia Etrusca conscripsimus. Itaq; hæ vltimæ effigies ita legūtur. Sum Osiris: qui docui Italos arare: serere: putare: vinitare: vindemiare: & vinum cōficere: & eis duos reliqui custodes imperii mari & terra nepotes meos. Quo vero tempore hæc tabella fuerit excisa patet q̄ primum sub Osiride. An vero hæc illa sit: an ei vetustate labenti: ad eius exēplar suffecta: nondum cōpertum habemus. Existimamus tamen eandē permanere. Sed quisq; opinetur vt volet. Sat est infallibiliter hanc tenere Osirim & eius in Italia expeditionem.

Lestrigon Phorcus.

¶ Finiuntur institutiones iuuentutis Etruscæ.

Incipit Tertius liber eiusdem Ioannis fratris Annii: super Vertumnianam Propertii.

Pręfatio.

VONIAM sæpe meminit Berosus cognominum ac proprii nominis Noę: & a latinis non negliguntur: & sæpe falluntur quidam existimantes non esse eundem Noam: Ianum: Vertūnum Vadimona quia eos festiuauit grꝗca leuitas: visum est mihi nō esse superfluum imo necessariū hæc super Vertunnianam Propertii cōmentari: vt videant ingenia latina omnia epitheta propria Iani Vertūni simul collecta simul sumpta nisi soli Noę conuenire nemini alii: ac propterea eūdē esse Noam qui aliis cognominibus appellatur.

Finit.

Incipiunt Commentaria super Vertumnianam Propertii
in quarto libro Elegiarum.

Perienda sunt cognomina & causę cognominũ Iani: qui & Noę. Nam etiã Ianus Noa
teste Beroso: non solum Ianꝰ: sed etiam Cæli sol cognomina habuit: quia
docuit (vt ait) astronomiam. Quę etiam cũcta subripit Diodorus: qui in
primo libro dicit Osiri partem fuisse Saturnũ Aegyptiũ pana. Saturni ve
ro patrẽ fuisse solem. In quarto vero li. dicit Saturno qui regnauit in Aegy
pto: Libya: Sicilia & Italia: fuisse partem cęlũ: qui primos hoĩes a feritate
ad ciuilitatẽ reduxit: & eos erudiuit. Rationes vero cognominũ Diodoꝛꝰ simul & Berosus
consentiunt ad vnguem: ꝙ coelũ cognomen habuerit: quia docuit astronomiam: & popu-
lis multa pręedicebat: & ob id illũ existimauerũt habere diuinam naturã: & mouere atq; ver
tere cęlos & elemẽta: & cũcta vertibilia: & ideo Vertũnũ illũ dixerunt: vt in. v. dicet. Quod
& Ouidiꝰ in primo de fastis referẽs: inducit Ianũ ita loquentẽ. Quicqd vbiq; vides: mare/cę Vertũnus
lum/nubila/terra s Oĩa sunt nostra clausa: patentq; manu. Me penes est vnũ vasti custo-
dia mũdi Et ius vertendi cardinis omne meum est. Q; si vere is penes quem vnum est om
ne ius vertendi cardinis dicitur vnicus deus vertendarum rerum: necessario consequens
est: vt Ianus sit idem vnicus deus vertendarum rerum: quia penes eum vnum est vasti
custodia mundi: & omne ius vertendi cardines. Necessario igitur est idem Ianꝰ & vertum
nus: quia idem deus vertendarum rerum. Sed Ianus oratur in principio omnis rei inchoan
dæ: vt feliciter aspiret. Et idem inuocatur vt inchoatam bene vertat: ad fineq; feliciter per-
ducat: vt Donatus ait pro vltima epistola in primo epistolarum Horatii dicentis. Vertũnũ
Ianũq; liber spectare videris Scilicet vt prostes Sosioq; pumice mundꝰ: id est tu liber episto-
larum videris spectare Ianũ a principio & eundem Vertumnum: qui bene atq; adeo ad fi-
nem feliciter vertit: vt iam possis pręstare mundum & ornari: & dari Sosianis qui in foro ve
nalium libros ornabant & ligabant inter Ianum ad radices Capitolii: qui principio inuoca-
batur: & eundem Vertumnum in foro transitorio: qui vt ad finem bene feliciterq; verteret
orabatur. Et hanc identitatem significauit Fabius pictor in fine de origine vrbis Romę: vbi
scribens: Thyberis (inquit) fuit limes imperii Volturreni: inter veteres Ianum & Satur- Volturnꝰ
num: quia principe illius vrbe Volturrena: per syncopam dictus est Volturnus: & ob id
Tuscus non Latinus. Nam ꝙ Voltumum sine syncopa primitiuum est nomen: notat
fluuium in Samnio: & oppidum Romanum in littore: a quo Volturnus deus Thybetinus
in Latio: sicut & Voltumus vt caput imperii in Etruria. Quamobrem deum Thyberinum
suum dicit esse Roma atq; Erturia. eundem & Ianum et Vertumnum et ab his dictum Va
dimona. Hæc Fabius. Idem igitur Ianus et Vertumnus Vadimon: quia vado Aramei di- Vadimon
cunt id qd latini verto: & Aegyptii Proto. Et iccirco idem multiformis proteus: Vadimõ: Proteus
id est Vertumnus: qui coelos et cardines: et vertibilia vertit: Igitur Vertumnus et Ianus
idem et coelum. Vnde Ianum quasi Eanum: ꝙ coelum eat et vertatur ac giret: ab etymo-
logia nominis exponit Cicero: sicut Macrobius in primo Saturnalium exponit dicens. Phy Eanus.
sici siue naturales phylosophi Ianũ magnis consecrant argumẽtis diuinitatis. Nã sunt qui
eum mũdũ: id est coelum esse voluerũt. Ianũq; ab eundo dictum: ꝙ mundꝰ semp eat dum in Ianus
orbẽ voluit: et ex se initiũ faciẽs in se refert: vt Cornificius lib. Etymorum. iii. Cicero inquit
non Ianũ sed Eanũ noĩat ab eundo. hęc Macrobiꝰ. Ex quo patet ꝙ multę cęlestes proprieta
tes et nomina Iano tribuunt: quia coeli animã motricem fuisse ianũ post mortẽ existimaue
rũt: de quibus hęc dicenda sunt. Cęlũ est pater omniũ: et terra mater. Ita physici aiunt: Ianꝰ
est antiquissimus pater omnium: et eius vxor Vesta mater. Et ideo cælum et terra dicun-

d.v

tut. Cælum item vertit tempus in quattuor tempora: ver: hyemem: æstatem: autumnũ: & ideo dicit̃ domin9 vertentis anni Ianus: quia hęc docuit: & prędicebat ex his multa: cęlũ iure deusq; vertentis anni dicit̃. Vñ Macrobius in primo Saturnaliũ. Ianus (inquit) apud nos in quattuor partes spectat: vt demõstrat ei9 simulachrũ e phaleris aduectũ. Et phœnices illũ figurant instar draconis caudã in os reflectentis: quia idẽ est finis & principiũ anni. Et sup vii. æneidos de dominio anni ibi: Sunt geminę portę belli Seruius sic habet. Ianũ inquit faciunt quadrifrontẽ: qui illũ faciunt deũ totius anni: qui in quattuor tẽpora diuidit̃. Et subdit. Anni autẽ esse dominũ illã res probat: quia ab eo initiũ anni nominat̃: & in ipsũ finit. Vnde & ipsi in quattuor partib9 anni vertẽtis primitię offerebantur: & ob id Vadimona Etrusce autẽ: Vertumnum latine cognomen accepit: vt Propertius insinuat inducẽs eum in. iiii. li. elegiarum ita dicentẽ. Et quia vertentis fructum percepim9 anni: Vertumnũ rursum credidit esse sacrum. Prima mihi variat liuentibus vua racemis: Et coma lactenti spicea frugetumet. Hic dulces cerasos hic autumnalia pruna Cernis: & æstiua mota rubere die. Similiter physici consecrant Ianũ & Vestã siue terrã Pomonã: in quarta fronte ac parte anni secũ colloqui de coniugio faciundo: & a Pomona terra sperni Ianũ: quia tunc vertit se in formam vetulę: quia hyems senio similat̃: vt astronomi & ipsa natura perhibent. Sed quia vltima facie Iano senilis finita: mox vertitur ad ver quæ est facies pulchra & iuuenilis: ideo statim terra pomona capta grauidat̃: & fructificat & florescit. Qđ Mythici id est fabulis vtentes poetæ memorant: qualem fingit de Vertumno & Pomona. Ouidi9 . xiiii. Metamor. Hæc de argumentis physicorum pro diuinitate Iani conuersi in animã cęlestiũ dominam & motricem: ob quod cælũ: & domin9 vertentis anni: & quattuor temporũ ei9: & rerũ vertibilium Vertumn9 cognomenta promeruit a sua posteritate. Nunc cur solis cognomentum habuerit:

Cur ian9 & vertũ9 sit sol

referendũ est ab historicis & physicis. Id ob multa referunt. Berosus dicit: quia docuit cursũ solis toto cęlo euntis: idipsum Macrobi9 in primo Saturnaliũ sic exponit. Ianum quidam volũt solem demonstrari: & ideo Bifrontem quasi vtriusq; ianuę cælestis ortus & occasus potentem: qui exoriens aperiat diem: occidens claudat. Seruius quoq; super septimũ æneidos qui inquit Ianũ bifrontẽ faciunt: ii eũ dominũ diei quæ habet ortũ & occasum: id est viginti quattuor horas volũt. Vnde & Diespiter: id est matutin9 & diei pater dicit̃: vti est illud Horatii lib. Sermonũ de vita rustica: vbi ait: Matutine pater: seu Iane libenti9 audis. De dominio quoq; duarũ portarum solis scilicet ort9 & occasus: & præsidentia sui ad alios Ioues: ita Ouidius refert in primo de fastis: inducens ipsum Ianũ ita dicentem. Præsideo foribus cæli cum mitibus horis Et redit officio Iuppiter ipse meo. Q; si officio atq; imperio Iani redeũt & obediũt alii Ioues & dii: necessario consequens est vt cæteri sint veioues: id est peiioues: & Ianus solus a physicis consecrantib9 eum magnis argumentis diuinitatis dicatur Iuppiter optim9 maximus. Iuppiter qđẽ, id est iuuans pater: nomẽ cõmune ipsi & aliis ioui b9. Maxim9 vero: quia sator omniũ deoꝝ: & maiorũ & minoꝝ: vt tam Berosus q̃ Properti9 ĩ elegia sequẽte exprimũt. Optim9 autẽ: qa ipse pręsidet cũ mitib9 . i. felicib9 horis & influẽtiis. Ab vniformi. n. motu nonę sphęrę quã Ianũ mouere existimabãt: nõ ꝓcedit nisi vna & optĩa vniformisq; influẽtia: vt ꝓbant physici & astronomi. Nã variaro & nequitia difformaris & infelicis afflat9 syderum: est solũ vt probant: a difformitare Veiouiũ siue syderũ & sphęrarũ inferiorũ: quas Horati9 li. ii. sermonũ: & saty. vii. vocat versiones iniquas: & Vertũnos iniquos dicens. Iam mœchus Romę: iam vellet doctus Athenis Viuere: vertumnis (quotquot sũt) nat9 iniquis. Verũ qm̃ de cognominũ Noę: Iani & Vertũni rationib9 sępe iterat̃ a Beroso & aliis latinis auctorib9: quas oẽs simul collegit Propti9 in. iiii. li. elegiarum: in elegia ad Vertumnũ: iccirco ne oporteat nos ea repetere sępi9 ad laudẽ ipsius Noæ iusti & aurei Vertũni Iani principis Italię referem9 totam elegiam Propertii: in qua Propertius facit ꝓsopopeiam.

Ian9 optimus maximus iuppiter.

Inducit.n.Vertumnum primo sibi loquentem:Secundo cur moretur simulachrū eius Romę.Tertio cur dicat Vertumnus.Quarto quando & a quo fuit illo aduect⁹.Quinto a quo & qualiter:& primo format⁹ in vico tusco.Itaq; quoniā Ianus quadrifrons & bifrons forma bat:habens in veste formas omiū terū:iccirco fingit Propertius sibi tot formas admiranti: deum Ianum ita sibi dicentem.

Quid mirare meas tot in vno corpore formas?

Accipe Vertumni signa paterna dei

Quasi dicat:ne mireris Properti tot formas in hoc simulachro impressas:qa hęc sunt signa paterna.i.patrię Tuscię & vrbis Tuscę:a qua huc translat⁹ sum.Signa enim ad significādū sunt.Et iccirco ad significandū causas diuinitatis meę vrbs Etruria impressit mihi hęc signa & formas.Est.n.Vertūnus princeps deus Etrurię vt ait Varro in prīo de lingua latina Et dea Etrurię est Horchia vt asserit Liuius in.vii.ab vrbe cōdita.Est aurē Aramee Horchia per interpretatioñe:id qd Pomona latię.vt Samuel Talmudista exposuit. Hic & illud Myrsili de origine Italię:Turreni ingr soli a cęteris etiā sibi vicinis Tuscis differūt sermone ac deis: qa cū cęteri Tusci colāt Ioue & Iunone:solis Turrenis dii principes sunt Vertūn⁹:Horchia & Razena.Et irē.Turreni se solos idigenas in Italia existimāt:atq; a vetustissimi dei sui quē Ianū Vadimōa dicūt:filio Razena nūcupāt.Etruriā quoq; tetrapolim suā:cui⁹ partes Vol turrenā:Vetuloniā:Tussam:& Harbanū cognoīe calūbū:a luco nuncupant:a deo suo con ditā referunt.Nota q̄ Caro in originibus:& nos in commentariis super Fabiū pictorem atq; Myrsilū:& fra gmēta Catonis exposuimus:Ianus condidit regiam.xii.populis:quam tetra polim fecit:& cōmuni noīe vocauit Etruriā & Turrenā:quę eadē sunt:& significant vrbem metropolim turritis ędibus extructā:quam posteri latini vocauerunt Turrenā & Etruriā: & transposito vno.r.Etruriā:a qua tota.puincia desumpsit nomen.Hui⁹ vna pars ad huc di cit para Tussa.i.corona ra tusca:vt supra dictis locis:ac etiā sup Zenophontē:& in.xl.q̄stio nibus annalis dicitur.Ab hac Tusca regia coronata a qua Tuscanieses ciues:fuit Romā tra duct⁹ Vertūnus in vexillo Galeriti Lucumonis p Romulo cōtra Sabinos:& habita victoria pro cōmuni Tatieñb⁹ Romnēsibus & Lucerib⁹ deo habit⁹:& hoc est qd ipse Ianus Vertūnus secūdo exponit:vnde & q̄i fuerit translat⁹ Romam dicens. Vertūnus Horchia. Razena.

Tuscus ego:tuscis orior:nec pœnitet inter

Prælia volsinos deseruisse focos.

Hęc me turba iuuat:nec templo oblector eburno

Romanum satis est posse videre solum.

Quando per aspirationē scribit Thuscia:vt in q̄stionib⁹ annalis pbaulmus:significat totā p uinciā a Thyberi ad Macram.Quando autem sine aspiratione scribitur Tuscia:vel in Tuscis vel Tusca:significat vrbem regiam Etrurię:circa Volsinienses:de qua Ouid.in.iii.metamorphoseos pro Delphino Tuscanienti dicit.Furit(inquit)audacissimus omni Denu mero lybacas:qui tusca pulsus ab vrbe Exilium dira poenā pro cęde luebat.Et quia Vertūnus erat princeps Etrurię regius deus:cuius templum siue sacellum eburneum erat a tora vrbe dicatum:iccirco sine aspiratione scribendum est:& dicendum.Ego qui nunc Romę color:sum Tuscus:id est tuscanienfis vrbis princeps deus.Et a Tuscis siue Tuscanienfibus ve xillo ductus:orior etiam Romæ deus.Nec pœnitet me reliquisse Volsinos focos:id est regionem Tuscę vrbis in qua est Volsinum:inter prælia:quando scilicet Galeritus Lucumo me in vexillo psente:iuuit partes Romuli contra Sabinos:vt circa finē exprimit.Quare q̄ dā falso suspicat dicendū esse Clusinos focos inter prelia Porsenæ:qa contrariū in fine dicet Properti⁹.Et qa fanū Volturnę erat regiū:qppe quia ad ipsū indicebat conciliū.xii.populis

Ethrurię:vt pluribus in locis ab vrbe condita scribit Liuius:hinc est/q̃ tusca & volturna fuit in eodem loco:quia tertapolis partes sunt in eadem vrbe. Vnde vtriq̃ tuscę regio eadem & volsinę assignatur:vt hic norat propertius/& similiter volrutnę regię a qua volturreni: de qua Plini⁹ in.iii.naturalis historię.c.vi. Volterreni inquit cognoīe sunt Etrusci: & in eadem parte Volsinienses. Quare quoniam Vetulonia & Harbanum erant regię partes:cōsequens necessario est/vt eiusdem tetrapolis vrbes essent.tusca: Volturna:Harbanum:& Vetulonia vt copiose ostendimus. Annia.q.xii.& in aliis cōmentariis. Dicit aūt non se lętari amplius eburno sacello etrurię:sed noua gente Lucerum/& Romanorum:quia ianus iure ibi colēdus erat vbi caput imperii orbis:quippe quia ip̄e erat sator oīm diuum:& penes solum illum erat vasti custodia orbis Et omne ius vertēdi cardines vt diximus. Sed quoniam gentem thuscā condidit ab initio religionibus deditā:idcirco dicit se voluisse habitare in vico thusco vbi luceres erant:non vbi tatienses & romnenses. Et hoc est quod ait.

Hac quondam Thyberinus iter faciebat:& aiunt
Remorum auditos per vada pulsa sonos.

Super Fabium pictorem copiose ostendimus omnē planitiem extensam a colle Auentino vsq̃ ad Ianum quadrifrontem in radicibus Capitolii:non fuisse ante Galeritum & Romulum habitabilem:quia Thyberis egressus alueum multis in locis stagna effecerat: etiam vsq̃ palatium. Hac enim labebatur Thyberis:anteq̄ Vertumno factis sacrificiis auerteretur in suum alueum:vt asserit Seruius super.viii.æneidos ibi. Rumore.il. Et totam hanc planitiem Luceres siccauerunt & incoluerunt:& ab eis dictus est vicus Tuscus:vt auctor est Fabius pictor de origine vrbis Romæ. Et quia Vertumnus erat in vico Tusco:vt ait Varro in
Vic⁹ tusc⁹ primo de lingua latina:iccirco dicit q̃ Thyberis primo labebatur per vicum Tuscum: & lintris ac cymbis nauigabat. Deinde dicit cur vocet Vertūn⁹. Vbi notandum est q̃ Ianū mox post mortem Tusci cognominauerūt Vadymona:id est Vertumnum:vt Berosus dicit in
Vadymō. v.li. In Thyberina vero regione semper mansit nomen Ianiculum & Ianus vsq̃ ad Galeritū q amnē auertit. Vñ Oui.in.vi.de fastis:vbi dixit:hic vbi nūc fora sunt vdę tenuere paludes mox adiunxit q̃ Vertumnus multiformis non cœperat dici ante auersum amnē:sic.n.ait Nondū conueniens diuersis iste figuris Nomen ab auerso ceperat amne deus. Et hoc est q̄d sequitur Vertumnus in Propertio dicens.

At postq̄ ille suis tandem concessit alumnis
Vertumnus:verso dicor ab amne deus.

Hoc loco Propertius incipit dicere rationes quare dictus sit Vertumnus:qui ante Ianus dicebatur. Et primo dicit quando Romæ:& quare sic dictus sit. Cœpit enim Ianus cognomi-
Vertūnus. nari Vertumnus in Latio:quando thyberis concessit & dedit locum habitabilem suis alumnis:id est accolis Luceribus Tuscis. Ratio autem fuit quia tunc inuocato Iano: primū auersus est amnis. Et ideo ab hoc effectu auersionis:dicor primum Romę Vertumnus deus. Dii enim denominantur felices vel infelices:& cognominantur a rebus quas prędstant: vt in bucolicis Seruius dicit super ęglogam qntā ibi. Sis bonus o felixq̃ tuis. Et quia ante Luceres Ianus non prestiterat Romæ auersionē:iccirco non ante.sed in auersione dictus est de⁹ Vertumnus. Verum quia Tusci(vt diximus)mox vt obiit.æstimauerunt dominū anni vertētis:iccirco illum ab initio Vertumnū vocauerunt:& illi primitias quattuor temporum offerebant:vt in vere cerasos & lactentes spicas:in æstate mora:& primū maturescentes vuas & in autumno pruna & eiuscemodi:quæ Ianum in conuersione partium anni existimabant efficere. Et ideo dicit.

Seu quia vertentis fructum percepimus anni
Vertumnũ rursum credidit esse sacrum.
Prima mihi variat liuentibus vua racemis
Et coma lactenti spicea fruge tumet.
Hic dulces cerasos: hic autumnalia pruna
Cernis & æstiua mora rubere die.

Deinde Berosus dicit Ianum cognominarum deum pacis: cõcordię: ac fœderis. Et Seruius super duodecimũ æneidos ibi: Latonęq́ duplex genus: Ianum inquit rite inuocat: quia ipse faciundis fœderibus præest. Nam q̃ postq̃ Romulus & Tati⁹ in fœdera conuenerunt: Iano duplicis frontis simulachrum factum fuit: quasi duorum populorũ Fuit autem factum ex stipite ligneo: vt in fine huius elegiæ Propertius dicit. Moyses dicit Genesis capitulo.ix. deum iniisse fœdus cum Noa: ne amplius immitteret diluuium iratus & ob id inter duas naturas discordes Ianus est Vertumnus: quia vertit eas ad pacem & concordiam: non solum homines: sed & arbores: vt patet in insitione arborum diuersarum naturatum. Eas quia concordes efficit Ianus: atq́ in fœdera vertit: iccirco & Ianus Vertumnus & ipsi prima insitionis poma dicantur. Et hæc est alia ratio nominis Vertumni: de qua Propertius subinfert dicens. Ian⁹ pacificus.

Insitor hic soluit pomosa vota corona
Cum prius inuito stipite mala tulit.

Et subdit quia hę tres rationes nominis Vertumni: videlicet q̃ Romę primũ Ianus cœpit dici Vertumnus: quia præstitit auersionem Tyberis apud Thuscos vero ab initio: quia semper existimatus est deus rerũ vertendarũ: vertentisq́ anni: atq́ præfectus paci & fœderibus faciundis: vertendisq́ discordibus in vnum: ipsæ inquã sunt verę rationes huius nominis Vertumni: & nullę alię ita dicens.

Mendax fama noces: alius mihi nominis index
De se narranti tu modo crede deo.

Quasi dicat: crede mihi de me narranti has tres rationes. Addã tibi vltimã: quia dicor Vertumnus: quia verto me in omnem formam: de que sic dicit.

Opportuna mea est cunctis natura figuris
In quancunq́ voles verte: decorus ero.

Hoc loco natura Iani dicitur/eius ingenium & prudentia qua enituit: & de qua Macrobius in primo Saturnalium dicit. Ianus gemina facie preferetur: quod profecto ad ipsius prudentiam referrur: qui & preterita nouerit: & futura prospexerit. Teste autem Aristotele in ęthicis: prudẽtia omnes virtutes metitur: quia ipsa est recta ratio agibilium. Agibilia autem a nobis sunt multiformia: quia vel ad ciuilitatem: vel religionem: vel vitæ sustentationem agibilia ordinantur. Et ideo forma & institutio viuendi dicitur: Iani figura pulchra: quia natura iustissimi Iani fuit prudentia: quæ se conuertit in omnem formam & figuram recte viuendi. Ergo quia (vt supra diximus) ab his quæ prestant dii nomina accipiunt: recte Ianus vocatur Vertumnus figurarum: quia præstitit humano generi prudentiam & omnẽ formã viuẽdi. Quod pfecto significauit Acron super illud Horatii: Vertumnis (quotquot sunt) nat⁹ iniquis: sic dicens. Deus q̃ humanis mentib⁹ pręest dr̃ Vertumnus: q̃a vertit & murat humanas mẽtes ad regimẽ vitę: quo pacto q̃ se nescit regere dr̃ nat⁹ Vertũnis iniqs. Ergo Ianus recte Vertũnus dictus est: q̃a vertit illos priscos rudes hoĩes ad omnes rationes honeste ac religiose viuendi: dicẽte Macrobio in.i. Saturnalium. Mithi ci referunt sub Iano fuisse omniũ domos religione ac sanctitate munitas. Xenophon item tradit Italicũ Ianũ in Iani facies.

Italia diis templa fecisse: & ritus sacrorum instituisse. Et ob id in omni sacrificio præfatio-
nem perpetuã meruisse. Eadẽ scribunt Fabiꝰ pictor de origine vrbis Romæ: & Cato in frag-
mentis. Rationes vero agriculturę: regiminisq; totius vitæ docuisse Ianũ: q & cœlũ: nõ so-
lũ Diodorus in.iiii.lib. vbi loquit̃ cur Scythę: Lybii & Aphri imposuerũt prisco regi cogno
Vertũnus. men cœlũ sempiternũ oĩm regẽ immortalẽ: exponit: sed cõplures alii vt Acron: Porphyrio
& Donatꝰ: qui regẽ antiqssimũ Ethrurię Vertũnũ asserunt: docuisse oẽs rationes bene viuẽ
di: serendi: & plãtandarũ arborũ: & agriculturę: a qua fortis Ethruria creuit in imperiũ toti
us Italię: vt asserit Seruius exponẽs in.ii. Georgicoꝝ illud Vergilii: sic fortis ethruria creuit
Sic ergo carmen Proptii exponat̃. Mea natura & prudentia ciuilis est opportuna & idonea
cunctis figuris viuendi. Verte me Vertũnũ in quãcunq; voles figurã & institutionẽ vitę de
corus ero: qa semp illã institutionẽ inuenies ad honestatẽ ptinere. Et dat multa exẽpla: quo
rũ formę impressę erant in tota veste Iani. Et primo quidẽ in veste erat impssa camisia longa
quã a loco vbi reperta fuit vocat Coam vel Ceam: & similiter erat ibi forma togæ impressa:
Iccirco decorꝰ ibi est: quia nõ modo docuit vestes ad honestatẽ ne nudi essent: sed etiam ad
discernendum sexum: ne pmiscui essent. Et hoc est quod dicit.

Indue me co s: fiam non dura puella:

Atq; toga sumpta quis neget esse virum?

Ergo Ianus dicit̃ versus in formã viri & puellæ: quia regumẽta illis congruentia pstitit. Et
quia præstitit rationẽ fœnariam & falcẽ fœnariam sicut Saturnus putatiuam: Iccirco fingi-
tur versus in formam fœnarii: & in veste forma viri fœnarii impressa erat: de quo sic sequit̃.

Da falcem et torto frontem mihi comprime fœno

Iurabis nostra gramina secta manu.

Et Ouid. in.xiiii. metamorphoseos: de eodem dicit. Tẽpora sæpe gerens fœno religata re-
centi Desectũ poterat gramen versare videri. Itẽ in veste Iani impressę erãt formę armati mi-
litis: & segetũ messoris: & ideo dicebat̃ Ianus versus in militẽ armatũ: & aliqñ in messorem
quia docuit rationes metẽdi: & corbes & vẽtilabrũ. Itẽ docuit militiã: & duodecim secures
ad cõ inendũ bonos in aurea vita: & terrendũ noxios: non ad occupandũ aliena regna libidi
ne dominandi: vt asserunt Fabius pictor de origine vrbis Romę: & Cato in fragmentis. Vn
de & Cranæ dedit sceptrum & albam. id. fasces: vt probauimus super. iiii. fragmentum Ca
tonis: De qua virga alba: id est imperiali: data a Iano Nymphę Crãnæ: tam Ouidiꝰ in sexto
de Fastis: q̃ Berosus in. v. huius meminerint. Ita hæc militiæ ratio laudabilis erat & deco-
ra. Et de his sequitur.

Arma tuli quondam. memini: laudabar in illis

Corbis in imposito pondere messor eram.

Et Ouidius de eodem Vertumno in. xiiii. metamorphoseos de forma messoris dicit. O quo
tiens habitu duri messoris aristas Corbe tulit: verisq; fuit messoris imago. Et similiter ibidẽ
de armata forma Vertumni scribit. Rursus in veste Iani erãt impressæ formæ sobrii iudicis:
& vinosi atq; ebrii vinitoris: quia docuit rationes summarias iudicandi: vt Ouidius in pri-
mo de Fastis: de regno Iani loquens sic dicit. Proq; metu populum: sine vi pudor ipse re-
gebat: Nullius erat iustis reddere iura labor. Docuit et conficere vinum et vinalia: vt Fa-
bius Pictor: et Cato asserunt: Et nos in commentariis nostris probauimus: et ob id dicunt
ipsum dictum Priscum Oenotrium: id est viniferũ. Porro Moyses de Noa Genesis nono ca.
& Berosus in quinto dicunt eum inuenisse vinum: et inebriatum fuisse: Et ob id vt ait Be-
Ianus. rosus: dictus est Scythis Ianus: id est vinosus. Inuenitur nomen Ianus ab initio Italię an

re omnem linguam latinam & gręcam: vt probauimus in libro de origine litterarũ & philosophię. Quare Ianus non spectat ad originē latinam vel gręcam: sed vt ait Berosus Scytthicam: qui vti Hebręi vinum dicunt Iain: & ab eo Ianum. Ergo quem latini a vino viniferum Et gręci ab œno œnotriũ: eundē Scythę atq; hebręi a Iain.i.vino vocant Ianũ.i.vinosum.& de his duabus rationibus vitę subditur his verbis.

Sobrius ad lites: sed quum est imposta corona
Clamabis capiti vina subisse meo.

Amplius in veste Iani formabať sacerdos mitra Lucumonia redimitus: & alba veste põtificia: itēq; formabať & philosophꝰ vti Apollo cũ cythara: & ita versus diciť in formã Lucumonis & Apollinis: qa teste Catone & Fabio pictore: docuit Lucumones XII. fasces & vestes põtificias: qa Lucumones velati ĩfulis & mitris erant vt docet Dionysius Halicarnasseus in quarto lib. Docuit itē primꝰ his religionē & theologiã: & rituales atq; aras & ritꝰ vt Macrobiꝰ/Xenophõ: & Berosus dicũt. Docuit & secreta naturę atq; physicã vt Berosus dicit; inter quę astronomiã & cõcentꝰ syderũ ostēdit; ob quę iliũ phisici miris argumētis diuinitatis extollũt: vt auctor est Macrobius. Et qm̃ oia fere carmine ac lyra decãtãt theologi poetę atq; põtifices: q̃ Ianus docuit: iccirco diciť conuerti in formã pontificis & Apollinis: vt in sequenti carmine sic dicit.

Cinge caput mitra: speciē furabor Achiui
Furabor & phœbo si modo plectra dabis.

Diciť Achiuus ad sĩitudinē licētia poetica: nõ quia Ianꝰ ab Achiuis accepetit regiã & sacerdotalem mitrã: sed qa Achiui reges & sacerdotes Achiui/ab eiꝰ Lucumonibꝰ regibꝰ & sacerdotibus accepetũt. Vnde & Bacchi põtifices Turrena siue Lydia mitra vtebanť: vt dixit Propertius in elegia ad Bacchũ his verbis. Candida laxatis onetata colla corymbis Cingit Brassaricas Lydia mitra comas. Itē quia docuit ad exercitiũ ludũ Circi: & ad exercitiũ & victũ simĺ docuit venationē & aucupiũ & piscationē: & nauigia: & istitoriã: iccirco in veste eiꝰ impressa erant Auriga Fanusq; & retia cum harundine: & hamus in calamo: & mercator ornatus togatus. Et ob id in deũ Faunũ & Vertunnũ mercatorũ numerũ versus fingiť: & forũ Boariũ: piscariũ; transitoriũ: & venaliũ illi dicatũ: & breuiter totus vicꝰ Tuscus a sũmo Argileto vbi est Ianꝰ summus in foro transitorio & circo maximo vsq; ad imũ Argiletũ: vbi Ianus quadrifrons ad radices capitolii erat illi dicatus: qui vicus erat oibꝰ Romanę vrbis vicis nobilior & opulentior: plenissimꝰ prediuitibus mercatoribꝰ: vt significat Horatius li. epĺarũ prio: & epĺa prima dicens: O ciues ciues: quęrenda pecunia primum est. Virtus post nummos. Hoc Ianus summus ab imo perdocet. Vnde in eodem vico Tusco iuxta ecclesiam sancti Georgii: sunt vestigia arcꝰ triumphalis Boarii fori institorũ: vbi sic excisũ est. Imperatori Cęsari. L. Septimio: Seuero pertinaci. Aug. Arabic. Adiabenic. Parth. M. Fortissimo: Felicissimo Pont. Max. Trib. potest. xii. Imperatori. xi. Cos. iii. patri patrię. & ĩpatori Cęsar. M. Aurelio Antonio pio felici. Aug. Trib. Potesta. vii. Cõss. tert. Patri patrię Procoss. Fortissimo Felicissimoq; principi. Et Iul. Augustę matri. N. & Castrorũ. Et senatus. Et patrię. Et Imp. Cęs. M. Aurelii Antonii Pii: Felicis. Aug. Parthici: Maximi: Britannici maximi: Argentarii & negociãtes Boarii huiꝰ loci deuoti: eorum numini: supple Iano Vertũno. Et hoc significať cũ in sequētibus versibꝰ sic dicit Vertũnus

Est etiam aurigæ species Vertumnus & Elus
Traiicir alterno: qui leue pondꝰ equo
Cassidis impositis venor: sed arũdine sumpta
Faunus plumosa sum deus aucupio

Suppetat hic pisces calamo prædabor: & ibo
Mundus dimissis institor in tunicis

Ergo eadē ratione dicit̄ conuersus in pomorū partē: & Siluanū arnorū pecorisq; deū: & deū pana Thuscię atq; Italię/& eiuscemodi: q̄a instituit̄ rōnes pastoralis artis: & bubulci: & agri culturę & hortoꝝ/& pomarioꝝ: & pratoꝝ: ꝑpter quę in eiꝰ veste formata erāt: pastor: stimulus: serpiculꝰ: ligo: cucumer. caulis: trifoliū: & eiusmodi: de quibꝰ sic ait.

Ouidiꝰ quoq; in. xiiii. meta: Mitiche inducens fabulā cęli & terræ siue Iani & Vestę: siue Horchię ac Vertunni siue latinę Pomonę ac Pomoni. & scribēs sub quo rege ars hortulana & pomaria primū in Latium ab Ethruria deducta fuit: sic laudat Pomonā. Rege sub hoc pomona fuit: qua nulla latinas Inter hamadriadas coluit solertiꝰ hortos

Pastor & ad baculum possum curare: vel idem
Serpiculis: medio puluere ferre rotam
Nā q̄d ego adiiciā de quo mihi maxīa fama est
Oitorum in manibus dona probata meis.
Cæruleus cucumis: tumidoq; cucurbita vētre
Me notat: & iunco brassica iuncta leui.
Nec flos vllus hiat pratis: quin ille decenter
Impositus fronti langueat ante meæ.

Nec fuit arboreis studiosior altera fœtꝰ Vn̄ tenet nomē: nō siluas illa nec amnes: Rus amat & ramos felicia poma ferentes. Et interpositis de aliis Pomonę amatoribus: mox de pomoꝝ patre Vertūno hortulano eiꝰ amatore simul & pastore atq; bubulco sic subdit. Sed eñ superabat amando: hos quoq; Vertūnꝰ: Falce data frondator erat: vitisq; putator Induerat scalas: lecturū poma putares: Sępe manu rigida stimulos portabat: & illū Iurasses fessos: modo disiunxisse iuuencos. Ergo quia in oēs rationes viuendi transformauit hoīes: iure Vertūnū Ianū cognominauerunt. Et hoc est quod tandem concludit dicens

Nomen inquit patria ligua thusca dedit/nomen Vadimona: id ē latine Vertunnū: ab hoc euētu &

Sic mihi q; formas æque vertebar in omnes
Nomen ab euentu patria lingua dedit.

effectu: q̄a æque ac facile vertebar. i. vertebā hoīes in oēs formas & rationes viuendi. Deinde dicit quo tēpore: & quo duce Thusco: & quo singulari bello venit Romā: & quo præmio donati sunt sui Tusci. Sane sciendū est: vt Fabius pictor de origine vrbis Romę dicit: cui in pluribꝰ concordat Dionysius in. ii. libro: & nos copiosissime probauimus super eundē Fabiū quū Romulus impār esset Sabinis: implorauit auxiliū a Lucumonibus: Cōmissum fuit negociū Galerito Lucumoni Arbani. Qui ex vrbe Colonia magna manu veniens: superauit Sabinos: & ad fœdus ꝑcutiendū cū Romulo coegit: diuisit vrbē ī tres tribus: ꝓtoria & lictores Romulo statuit: & suis Luceribus vicū Tuscum tribuit: & Ianū statuit ligneum. Primo ergo Vertunnus grarias agit: & pollicetur pacem Romanis pro vico dato suis Tuscis. Secūdo pro forma ærea sibi structa. De primo sic dicit.

Verum quia vt diximus: hæc in commentariis super Fabium pictorem copiose explanata fuerunt: vbi & mēdacium Dionysii de morte Galeriti deteximus: & similiter eum qui vult vicum Tuscum datū fuisse sub Clusino Porsena: iccirco vnum hoc loco notandū occurrit

At tu Roma meis tribuisti præmia Tuscis
Vnde hodie vicus nomina thuscus habet.
Tempore quo sociis venit Lucumoniꝰ armis
Atq; Sabina feri contudit arma Tati.
Vidi ego labentes acies & tela caduca
Atq; hostes turpi terga dedisse fugę

Sat faciam diuum sator. vt romana per æuum
  Transeat ante meos turba rogata pedes.

quia solius Iani epithetum est: es se satorem deorũ. Alii enim dei possunt dici patres: vt Mars pater: & pater Apollo: sed non sator: quia solus Ianus genuit deos tam maiores q̃ minores: vt dicit Berosus. Et ideo quia Ianus & Vertumnus idem: iure Vertumnus se appellauit satorem diuum. His sic expositis: fingit Propertius se festinare a foro transitorio ad forũ Romanũ ad recipiendũ vadimonia: & iccirco nolle se amplius audire: Vertumnũ vero iubere vt audiret alios sex versus sequentes: nec se amplius illũ detenturũ sic dicens. Ian9 sator.

Sex superant versus te qui ad vadimonia curris
  Non moror: hæc spatiis vltima meta meis.

Multa nomina Ettusca Romani in linguam suam transtulerunt: vti & aliarum gentium: sicuti in commentariis aliis ostendimus. Inter ea est Vadimonium: id est Vertumnũ: eo ꝙ vertit hominũ mentem de altero ancipitem & suspectam ad firmitatẽ & securitatẽ. Nam Vadimona Ethrusci: sed Vertumnũ dicunt Romani: Vnde Ianum Vertumnũ quasi spõsorem securitatis: Romani postea posuerunt in foro transitorio: quo transibat in forum Romanum. Vnde Ianum quem vitæ principium & matutinũ patrem inuocauit Horatius libro secundo Sermonũ: eundem vitę vertendæ Vertumnom subiunxit: qui se sponsorem & vadem Romę caperet: qui vt Ianus principio: & Vadimon siue Vertumnus bene vertendæ finiendęq; vitæ: vadem eum caperet atq; sponsorem. Sic enim ait. Matutine pater seu Iane libentius audis. Vnde homines operũ primos vitæq; labores Præstituunt (sic diis placitum) tu carminis esto Principium: Romæ sponsorem me rapis: scilicet ad spõsiones & vadimonia quibus pręes. Ergo dicit. Properti9 fige gradum: qui ad vadimonia curris in forum Romanum: quia ego sum Vadimon: id est Vertumnus rei spondendę: & lege sex versus sequentes in hunc modum.

Stipes acernus eram properanti falce dolatus
  Ante Numam: grata pauper in vrbe deus.
At tibi Mamuri formæ cælator ahenę
  Tellus artifici ne terat osca manus.
Qui me tam dociles potuisti fundere in vsus
  Vnum opus est: operi non datur vnus honos.

In his sex versibus tanguntur quattuor causę simulachri: & tempus & ordo. Primum est tẽpus quo factum est: videlicet ante Numam Pompilium: id est sub Romulo contra eos qui sub exactis regibus & Porsena in principio elegię exposuerunt. Teste enim Seruio sup duodecimum æneidos: quũ Sabini fœdus cum Romulo iniuissent deuicti: tunc Ianum bifrontem ibi posuerunt: quasi duo populi in vnum coiuissent. Et vt ait in septimũ æneidos: Fecerunt Ianum in imo Argileto: vbi postea Aeneum fecit Numa: vt hic ait Propertius. Ergo ante Numam primo factum est. Materia vero ex qua primum factum est simulacrum sub Romulo lignea: more antiquo ad significandum ꝙ dii amant paupertatem: in qua inuenit honestas & fides dicente ad deos Tibullo. Ne pudeat prisco vos esse e stipite factos Sic veteres sedes incoluistis aui. Tunc melius tenuere fidem: cum paupere cultu Stabat in exigua ligneus æde deus. Et hoc est quod ait. Stipes acernus eram properanti falce dolatus Ante Numam: Sane legendum est Stipes acernus eram, non stipitis aceruus: vt metrum iodicat & sententia. Nam acer nomem est arboris fœminini generis faciẽs huius aceris in genitiuo: habetq; primam breuem quam acer adiectiuum producit. Et inde fit adiectiuum possessi-

uum acernus a, um, ad acerem pertinens: dicit ergo: stipes acernus eram: sicut apud Horatium in sermonibus Priapus. Olim truncus eram ficulnus &c. Addit grata pauper in vrbe deus. Gratam vrbem appellat: quia ob partã victoriam auxilio Lucerũ ad lacũ Vadimonis initiarorũ: ibi venerabatur: vt Fabius pictor asserit: & nos in eiꝰ commẽtariis clare ostẽdimus. Deinde tangit materiam sub Numa: & artificẽ Mamuriũ Oscum id est Capuanũ: quia vt ait: Numa ęreũ fecit Mamutio opifice: quod Romulꝰ ligneum dolauerat. Mamurius vt aiũt auctores: fuit peritissimꝰ in arte fusoria: quẽ euocauit Numa ad fundẽdũ duodecim ancilia: & etiam (vt dicit) fudit ęreum Ianum in eodem loco & imo Argileto indicem pacis & belli: vt auctor est Liuiꝰ in primo ab vrbe condita. Ab hoc insimo Argileto ad superiorem bifrons translatꝰ est: & in insimo substitutꝰ quadrifrons: de quo Seruiꝰ super. vii. ęneidos. Simulachrũ inquit hoc Numa instituit circa imũ Argiletũ iuxta theatrũ Marcelli in breuissimis duobꝰ templis. Duobꝰ autem propter Ianũ bifrontẽ. Et subdit. Postea vero captis Phaliscis vrbe Tuscię: inuentũ est simulachrũ Iani cũ quattuor frontibꝰ. Vnde quo Numa instituerat: translatũ est ad forũ transitoriũ: & templũ quattuor portarũ ibi substitutum est. Et hoc etiam patet: ꝙ Pictor: Cato: & alii dicũt Ianum & vertumnum eosdem eẽ: quia Numa idem simulachrũ ęreum fecit quod Romulꝰ ligneum. Porro Romulꝰ Vertumnũ in forum transitoriũ translatũ fecit: Numa Ianũ formauit ad radices capitolii: vbi infimus Argiletꝰ & templũ quattuor portarũ. Vnde idem Ianus & Vertumnꝰ causa formalis huiꝰ Vertũni lignei prius: inde ęrei fuit Ianꝰ bifrons: manibꝰ gestans sceptrum: claues & numerũ. ccclxv. in veste vero formas omẽs fusas a Mamurio: in quas sese vertebat. Finis vero vsus eius plurimus & honor: quia tot formis celatꝰ erat: in vsus dociles: vt docerent quas vitę rationes & beneficia pater Noa siue Ianus impendisset humano generi: & ob ea in cunctis honores diuinos exciperet. Et hoc est quod ait. Mamuri: hoc opus & simulachrũ est vnũ: a te facile fusũ in vsus dociles: id est in significata docentia beneficia Iani: sed honos operi non datꝰ vtꝰ: sed tot quot imagines vtiles & dociles continet. Et nota ꝙ sicut rationes vitę quas Ianus tradidit: fuerũt ex omĩ parte honestę: vt supra dixit. In quamcunqꝫ formam me vertes decorꝰ ero ita Mamuriꝰ & Tusci quibus deus princeps erat: omẽs formas in simulachri veste tam ordinate ac decore disposuerunt: vt admirabilis decentia & decor simulachri redderet: dicente Tibullo. Talis in extremo felix Vertumnꝰ olympo Mille habeat formas: mille decenter habet. Est autem olympꝰ non solum cœlum: & mons quisqꝫ altissimus: sed & pomerium id est locus augurio primũ in vrbe sacratus: vt docẽt ex Grecis Xenophõ in li. de æquocis: & Plutarchꝰ in vita Romuli dicẽs. Etrusci sacrãt litteris & mysteriis ꝗbusdã & fossa: quã olympũ dicimꝰ. Vertũnꝰ igit deꝰ princeps Etruscorũ vt ait Varro de lĩgua latĩa: hẽt mille decẽtes formas in olympo sacro luco ĩgẽti fanoqꝫ Voltumnę ęterno. Aeternũ dicit alludẽs vocabulo Vol. qđ vt in q̃ônibus primis Anniis ostendimꝰ significat priscũ antiquissimũ & ęternũ. Vñ si Vol. addis ad Turrenã & dicas ꝑ syncopã Volturnã aut sine syncopa Volturrenam aqua Volturreni dicuntur: significat ęternam vel priscam antiquissimam Turrenam. Quare qa fani Voltumnę epithetum ꝓprium est Vol siue ęternum: iure id epithetum pro Volturna & Olympum ꝑ luco & fano eius accipit dicens: Felix Vertũnus & Ianus sꝗ & Noa princeps deus Etrurię: habet quidem mille formas: sed decentes in Olympo æterno: id est fano Volturnę: ad quod concilia indicebant. xii. populis Etrurię vt in pluribus locis ab vrbe condita Liuius asserit. Non enim nisi in augurato loco consilia habere poterant: vt Seruiꝰ auctor est super Aeneida. Et hic lucus ingens erat religione Lucumonum sacer late: quia cõmunis regibus ciuibꝰ & accolis Etruriæ: vt in. viii. æneidos Vergilius scribit: & Seruius exponit: & nos in quęstionibus anniis ostendimus. Hoc fanum vrbemqꝫ illius tetrapolim regiam Ianꝰ eius deus princeps Vadimon primam omniũ fundauit: vt Cato in secundo fragmento de

Mamuriꝰ.

Olympus.

originib⁹ dicit: & Fabi⁹ pictor atteſtatur: & Myrſil⁹ aſtipulat: & nos in commentariis eorũ oſtendimus. His ita ſuper Propertium expoſitis: facile intelligũtur quęcunq; poetæ hiſtorici; phyſiciq; ac Beroſus tradunt: excepto q Beroſus falſum ſcribere videt dicens: q ſolum hęc duo regna Italicum & Scythicũ venerant Noam cognomine Ianũ. Nam phœnices illũ etiã vt cælũ ſempiternũ regẽ & pattem venerãt: cui teſte Macrobio in primo Saturnaliũ ponũt ſimulacrũ draconis in orbẽ ad modũ cęli reuolutũ. Eundẽ quia in Africa docuit aſtronomiã: & beneficia rationeſq; vitę ruralis atq; ciuilis eis pręſtitit: etiam vt cęlũ rege ſempiternũ oĩm venerant: vt Diodorus in. iiii. phibet. In Aegypto quoq; ſtatuas & tẽpla habuit. Vnde vt auctor eſt plyni⁹ in. xxxvi. naturalis hiſtorię cap. v. Ianus pater dicat⁹ ab Auguſto in ſuo templo: ex Aegypto aduect⁹ fuit. Xenophon quoq; in lib. de ęquocis diſtinguit de pateis: id eſt Vettũnis mutantib⁹ ſe in diuerſas formas. Nam vt diximus in plurib⁹ locis editionũ noſtrarũ: qd Aegyptii Proto dicebant: hoc Aramei & Etruſci vado: & latini verto. Hinc eadẽ ſunt proteus: vadimon: vertumn⁹. Dicit ergo poſtremũ proteum ſiue Vertumnũ fuiſſe ægyptiũ: qui erat ſacerdos magni Vertũni phœnicis: cui cõſenſu toti⁹ vrbis/tẽpla ſtatuę: & arę dicatę fuerunt in Europa: Aſia: & Aegypto. Hęc in cõmẽtariis ſuper Xenophõtem late expoſuim⁹. Non ergo recte Beroſus ſcribit Ianũ patrẽ venerari ſolũ in Scythia & Italia: qui principatũ deitatis habuit in toto orbe: in eodẽ Iano affirmante apud Ouidiũ in primo de Faſtis & dicente. Me penes eſt vnũ vaſti cuſtodia mundi Et ius vertendi cardinis oĩe meũ eſt. Hoc dubiũ ſoluat quiſq; erudit⁹ vt placet. Tenet autẽ in manib⁹ numerũ curſus ſolis: quẽ docuit: vt etiã Macrobius cõſentit. Duodecim vero aras tenet ſub pedibus ob plures cauſas. Primũ: quia. xii. pomeria prima ſiue. xii. olympos primis. xii. populis Etruriæ ſtatuit: qui ſuberant Iano Larthi & vrbi ei⁹ Etturiæ: vt Fabi⁹ pictor & Cato in. ii. fragmento referũt. Secũda cauſa eſt quã Macrobi⁹ i primo Saturnaliũ refert: & Varro in. v. ii. diuinarũ rerũ ſcribit: Iano. xii. aras dicatas pro totidẽ menſib⁹. Sceptrũ tenet: quia prim⁹ faſces impe rii iuſtiſſimi inſtituit: vt Fabi⁹ & Cato exponunt. Similiter (vt aiunt) tenet claues: quia ad pudicitiã & caſtimoniã ac religionẽ tutandã oſtiis patentib⁹ appoſuit valuas: & feras ac claues. Et ob id a Iano inuentore Ianua: non a ianua Ianus dict⁹ eſt: vt quidam falſo ſuſpicãtur: quia Ianus nomen fuit ante latinam linguam: et iccirco ianua nomen eſt Etruſcum: ab inuentore originem habens.

Proteus

Iani. xii. aræ

Ianua

Expliciunt Propertiana commentaria.

Liber quartus eiuſdem fratris Ioannis continens Commentaria ſuper Xenophontem de æquiuocis.

[Q]VIS fuerit iſte Xenophon nondum compertũ habeo: exiſtimo tamen fuiſſe filium Griphonis: qui poſt Archilocum floruit: quia Archilocus diſtinxit octo fuiſſe Homeros: iſte vero Xenophon ſolum octo fuiſſe dicens: non diſcreuit inter eos vt poteq ab Archiloco digeſtos ante ſe viderat. Archilocus enim floruit Olympiade vigeſimanona. et Xenophon filius Gryphi Olympiade nonageſimaquinta. Opinari tamen liceat cuilibet: æquiuoca autem hic appellantur nomina hominum: quæ errorem in hiſtoriis ingeſſerunt: priſcis græcis exiſtimantibus de vno ſolo dici quæ de pluribus dicta ſunt. Et incipit a cælo et eius poſteris: Saturno: Ioue: Hercule: et aliis dicens.

Xenophõ.

Aturni dicuutur familiarum no-
bilium regum. qui vrbes condide
runt senissimi. Primogeniti corũ
ioues & iunones. Hercules vero
nepotes eorum fortissimi: Patres
Saturnorum cœli: vxores Rheæ
& cęlorũ Vestę: Quot ergo Saturni: tot Cœli. Ve
stę: Rheę Iunones: Ioues: Hercules. idem quoq;
qui vnis populis est hercules: alteris est Iuppiter.
Nam Nynus qui caldæis extitit Hercules: fuit
Assyriis iuppiter: quibus oppidulum paternum
tetrapolim & caput imperii statuit. Vnde ipsum
Ninum: id est iouem cognomiuauerũt: qui pro
prio nomine Assyrius dicebatur: a quo Assyrii
dicti: & a cognomine vrbs Ninus dicta.

Lactantius primo diuinarum
Cęl⁹ pater. institutionum libro: cap. xi. Cęl⁹
dictus est fuisse Saturno pater: &
terra mater: vt auctor est Minu-
tius felix in Octauio: quia qui vł
virtute eminẽt: vel subito igno-
tis parentibus apparent: solem⁹
eos de cælo cecidisse dicere. Hoc
ibi Lactantius probat auctorita-
te ãtiquissimi Trimegisti: qui cũ
diceret admodum paucos exti-
tisse: quibus esset perfecta doctri
na in his cælum: Saturnũ & Mer
curium nominauit. Natus est igi
tur Saturnus ex homine: cui cæ-
lo uomen erat quẽ Vranũ græci
vocant. Et capitulo. xiii. Ennius
inqt in Euhemero: nõ primũ di-
cit regnasse Saturnũ: sed Vranũ
patrẽ dicẽs. Initio prim⁹ in terris imperiũ sũmũ Cęlus habuit. Cur vero primi reges deorũ:
cęlorum: stellarumq; nominibus cognominati fuerunt: idem Lactantius ait ob propagan-
Noim reb⁹ dum fulgorem nominis: & memoriam indendam: vt in. XI. capitulo insinuat dicens. Sa-
ppetuis im turnus quũ esset potentissimus: ob patentum suorum memoriam nomina cęlo terræq; indi
ponẽdorũ dit: quum hi prius aliis vocabulis appellarẽt: qua ratione montibus & fluminibus nomina
causæ. sunt imposita: qđ apud veteres maximeq; gręcos vsitatũ fuit: vt Inachus fluuius: mare æge
um: Thybetis & Turtenum mare: atq; mons Auentinus. Et subdit. Hęc quia Minuti⁹ igno
rauit: alio traduxit historiam. Hoc loco nota Lactanrium quia alio proprio nomine nomina
batur vt Ianus: Cęlum: Chaos: proprio antea nomine dicebatur Noa: vt ait Berosus. Serui⁹
vero super. vii. Aeneidos: ibi: Saturnusq; senex: antiqui (inquit) reges nomina sibi plærunq;
vendicabant deorum. Ratiouem vero assignat Lactantius capitulo. xv. inducens etiam te
stimonium Ciceronis in libro de natura deorum. Nam quia ante Cęlum & Saturnum nulli
fuerunt reges ob raritatẽ hominum: ipsum regem totamq; posteritatem eius summis laudi
bus ac nouis honoribus iactare cœperunt: & deos credere: siue ob miraculum virtutis rudes
adhuc & simplices: siue (vt solet) in adulationem pręsentis potentiæ: siue ob beneficia qui-
bus erant ad humanitarem cõpositi: & hi summi reges ob celebritatem nominis in puicis
oib⁹ colebanť. Priuati vero singuli populi: gentis: aut vrbis conditores: seu fortitudine insi
gnes essent: summa veneratione colebanr. Hæc Lactantius. Et hoc videtur significare Xe-
nophon: quum dicit Saturnos dictos qui nobilium regum vetustissimi: condiderunt vrbes
& populos: ac propterea non vnum sed plures fuisse Saturnos: quorũ patres dicti erant Vra
ni siue Cæli. Filii vero Ioues: & nepotes qui viribus excellerent Hercules. Nomina ergo hęc
fuerunt dignitatis & deitatis cuiusdam apud rudes priscos ob fulgorem nominis inuen-
ta. Deinde notat Xenophon q; ista snnt nomina relatiua: vt genitor & genitus. Vnde Sa
turnus est is qui a cœlo & terra siue Vesta genitus fuit: & qui ex Rhea siue Opi sorore si-
mul & vxore genuit Iouem & Iunonẽ. Iuppiter vero est qui a Saturno atq; Rhea genit⁹: ge
nuit Herculem: porro Cęlus & Vesta siue terra ad nullos superiores referuntur: quia absolu
te primi. Ergo ista sunt magis nomina analoga q̃ æquiuoca: quia de pluribus posterioribus

dici videntur: per habitudinem ad primum cęlum: posteriores cęli: & ad primam Vestam
iuniores: & ad primos Saturnum & Rheam posteriores: & similiter de Iouibus: Herculibꝰ:
Veiouibus & Iunonibus. Vnde apud Babylonios Nymbrotus est Saturnus: cuius filiꝰ Bel
lus est Iuppiter Babylonius: vt in.iii.libro Diodorꝰ indicat. Similiter Cameses apud Aegy
ptios est primus Saturnus: & primogeniti eius Osiris & Isis sunt Aegyptius Iuppiter & Iu
no: vt ait in primo libro idem Diodorus: Et filius Osiridis Libyus nomine: vt Moyses insinu
at: fuit Aegyptius Hercules: qui teste Diodoro ibidem: robore corporis erat admirabili: &
gradu Osiridi generep erat proximus. Pari forma Apteras Cretensibus fuit primus Satur
nus: qui Cęlo patri testes amputauit: & filius eius Iuppiter Iunoq; primogenita: & Alcęus
ex Alcmena fuit Gręcus Hercules: & ita de aliis. Et quia relatiua possunt vni diuersa conue
nire: quippe quia idē est pater & filius respectu diuersorū: iccirco idē potest esse Iuppiter Satur
nus & Hercules: cuius exempla ponit Xenophon. Quod vero ait ꝙ populi appellari sunt
Assyrii ab eo: & vrbs Ninus: hoc idem Hebręi proferunt Assur & Niniuen Genesis capit.x.
vbi Moyses ait de Nimbroto auo Nini: & Saturno Babylonico: & tetrapoli Babylonia & te
trapoli Nyniue ab assyrio condita: his verbis vsus. Fuit (inquit) principium siue sedes re-
gni Nimbroti. Babel & Arach: & Achat: & Calanne: in terra Sennaar. De terra illa egressus
Assur ędificauit Niniuen: & fora ciuitatis: & cale: & Resen inter Niniuen & Cale. Nec hę
sunt quattuor ciuitates discretis longis spatiis: vt quidam ignari topographię veteris exi
stimant: & exponunt contra textum Moysi: qui has exponens non dixit. Hę sunt ciuitates
sed hęc est ciuitas magna. scilicet tetrapolis: vt ait Xenophon: & nos inferius exponemus.

De secundo ęquiuoco Phoroneus.

PHoronei plures: sed in pretio habiti duo
Antiquissimus claruit primo anno Ni-
ni: in parte Hellinica quę post Gręcia di
cebatur. Iunior secundus rex Argiuorum filius
Inachi: inter quem & Priscum fuere decem ęta
tes & amplius.

Sequitur de secundo nomine Phoronei.
ęquiuoco: quod etiam obscuri-
tatem ingerit in historiis: & dici
tur Phoroneus: qui licet fuerint
plures: tamen duo poterant ca-
pere atq; decipere historicos. Hi
autē differūt in mľris. Primo in
tēpore: quia priscus claruit primo anno Nini. Secundus vero.xxi.anno Armatritis Assyrii: q
septima proles fuit a Nino: vt Gręci asserunt: & Eusebius notat in tēporibꝰ eiusdem Arma
tritis. Ex quo soluit illa quęstio: quare gręci incipiūt sua tēpora a Nino: & non cōpertū ha-
buerūt qui primi ante Ninū fuerint in orbe reges: quū primꝰ qui gręcos scriptores assequu-
tus est fuerit Ninꝰ: vt insinuat Diodorus Siculus in primo li. & tertio. Hoc dissoluit ex hoc
dicto Xenophontis. Nā quia priscis gręcis nullꝰ fuit rex antiquior Prisco Phoroneo: iccirco
nō cōperiebant alios antiquiores: sed coętaneos. Et quia Ninꝰ fuit ei coętaneus: iccirco ab
eo potuerūt incipere. Secundo differūt regno. Nā iunior fuit rex Argiuorū: quę est vna pars
Peloponnessi: priscus vero regnauit in altera parte quę a filio Deucalionis dicta est Helli-
nes: sed prius gręcia: vt auctor est Aristoteles in.ii.li. Metheororū dicens. Sub Deucalione
fuit grauis hyems: & excessus hymbriū in loco vbi nunc habitāt Hellines: qui priꝰ dicebāt
Gręci. Ergo ab historicis priscus appellat Phoroneus antiquissimꝰ rex gręcię: quo epitheto
Plinius vtit in.vii.naturalis historię ca.vltimo. Alter vero Phoroneus secundꝰ rex Argiuo
rum. Nā ante eū fuit pater eiꝰ primus illis rex. Quo epitheto vtit Eusebius de tēporibus.
Sequit tertia differentia: quia Phoronei antiquissimi nulla genealogia reperit: iunioris ve-
ro reperit: quia Phoroneus iunior fuit filius Inachi & Niobes: qui primꝰ leges & iudicia con
stituit Argis vernaculo carmine: quia his nondū erāt litterę. Inter hunc & priscū interfue-
runt.x.ętates & amplius.i.plus.ccl.annis: vt nunc explanat dicens.

De æquiuocis temporum.

Aetas.

Sequitur tertio de æquiuocis temporum: dicens φ ætas apud Aegyptios triginta annorū spatium est. Verum quia apud ęgyptios annus etiam est confusus: vt mox aperiet: iccirco etiam hi triginta anni definitum non habent intellectum quomodo accipiantur. Apud græcos autem vt ait: ætas est spatium vigintiquinφ annorum. Quod cōgruit his quę alii auctores greci tradūt. Erēm vbi Antiochus Syracusan⁹ ait Siculos pulsos ab Italia a Pelasgis ante tes Troianas septuagintaquinq; annis: & Herculem discessisse ab Euandro quinquaginta quinq; annis φ Aeneas in Italiam venisset. Alii per ætates ferme eundem numerum attingūt: vt patet ex his quę ait Dionysius Halicarnasseus in primo lib. dicens. Siculum inquit genus reliquit Italiam tribus ætatibus ante tes Troianas: vt Hellanicus Lesbius dicit: vt autem Philiscus Syracusanus: annis octoginta. Et in eodem libro Secunda inquit ætate post Herculis pfectionem: anno ferme quinquagesimoquinto (vt ipsi Romani dicunt) rex erat Aboriginibus Latin⁹ Fauni filius quinū & trigesimū iam annū imperii agens. Hęc de equiuocatione ætatis.

Aetas apud diuersos diuersa metitur spatia: quia apud ægyptios spatio triginta annorū perficitur: & apud græcos quartam centenarii partem: id est annos quinq; ac viginti continet. Annus etiā diuersus est. Etenim ipsi Aegyptii vtuntur anno quandoφ menstruo sæpe bimestri: non raro trimestri: sæpe quadrimestri: nonnunφ solari: quæ varietas etiam ex nostris qui ab eis litteras habuerunt: sapientes coegit aberrare. Iberis annus quadrimestris vt plurimum est: rarissime solaris. Econtra Chaldęi cū in antiquitate disciplinarum suarum vtanē mēstruo: in cæteris semper solarem se intelligere sa tentur. Et hoc pacto semper: quo Semiramis in columna Nino ita excidit. Mihi pater Iuppiter Belus: auus Saturnus babylonicus. proauus cur Saturnus Aethyops: abauus Saturnus Aegyptius. Atauus Cœlus phœnix Ogyges. Ab Ogyge ad meum auum sol orbem suum circumlustrauit semel a ctrities & centies. Ab auo ad patrem sexies & quiquies. A patre ademe bis & sexagies Columnam: templum: statuam Ioui Belo soce ro: et matri Rheæ: in hoc Olympo Semiramis dicaui.

Annus

Sed de anno maior cōfusio nascit: precipue apud Aegyptios: qui vt patet hoc loci in Xenophonte: atφ a aliis auctorib⁹ tam mixte pmiscueφ atφ confuse annū in eadem narratione accipiunt: vt cōpulerint etiam sapientes grecos errare: qui ab eis litteras habuerunt. Mirot φ dicat sapientes grecos ab ægyptiis litteras habuisse: quū pro constante teneant illas a Cadmo Grecis illatas. Sed existimo litteras hoc loco Xenophontē appellare: non ipsos characteres: sed disciplinas Aegyptiorū: quas ante Cadmū Linus: Orpheus: Musæus: & alii in egypto habitas vernaculo carmine in gręciā retulerūt: & tandē Homer⁹ in eam formā quę nunc sunt redegit: vt insinuat Archilochus: super quem cōmentaria confecta cū sequenti⁹ edemus. Oēs eñi greci sapiētes & historici: vt auctor est Diodo⁹ in plurib⁹ locis: in ægyptū profecti sunt. Ex quo patet dissolutio illi⁹ quęstiō quo querit. Vnde est φ greca historia de tēporib⁹ a Nino vsφ ad primā Olympiadē est incerta: vt ait Eusebius de tēporibus: immo & sępe falsa: vt scribit Iosephus contra Appionē grammaticū dicens. Scimus in quit in quot locis de genealogiis & tēporib⁹ Hellanic⁹ discrepat ab Agesilao: & in quantis Herodotū corrigit Agesilaus: nec ignoram⁹ quo pacto Ephor⁹ in plurib⁹ ostendit Hellanī

cum esse mendacē: Ephorū vero Thymeus: Thymeū posteri: Herodotū cuncti. Et ideo nō iniuria dixit noster Iuuenalis Aquinas: Et quicqd grecia mendax Audet in historia. Vnde ergo tot in tpib⁹ inter eos dissidia & caligines ante primā Olympiadē. Et respondēt tam Eusebius q̄ Ioseph⁹: qa inquiūt annos & tpa nō per certitudinē: sed vt cuiq̧ visum est per opinionē scripsit. Qd si queres vnde origo q̧ tā diuersimode opinati sunt: in prōptu est responsio ex Xenophōte: qa cū annos ab egyptiis didicerint: qui multis modis accipi possūt: vnusquisq̧ accepit prout sibi meli⁹ visum est posse accipi. Quinetiā & ipse Manethon ægyptius nō potuit subterfugere: quin pmiscue Dinastiarū acciperet annos: vt patet in supplemēto Berosi: in quo multa inuolucra sunt in tpibus ei⁹. Itaq̧ ab historicis solēt vitari anni egyptii. Ceterū Xenophon de annis Ibericis & Hispanicis: ait eos in vsu habere annū quadrimestrē raritissime autē solarē. Cui argumēto est: qd Strabo ait in geographia Hispaniarū: ab Hispanis qui circa Beticā doctissimi incolūt tradi: sex millib⁹ annis ante sese habuisse litteras: leges: & carmina. Duo autē millia solares efficiūt sex millia quadrimestres: quos si a pricipio Octauiani quo Strabo floruit retro supputes: puenies ad initiū Nini hoc modo: per certissimos annales quattuor Monarchiarū: quas suo loco digeremus. A Nino .n. ad Sardanapalū Berosus supputat annos Assyriorū quattuor & triginta supra ducentos & mille. Monarchie vero sequentis Medorū atq̧ Persarū vsq̧ ad Alexandrū: ex eorū annalib⁹ Metasthenes Persa colligit annos qnq̧ & nonagita supra quadringētos. Porro ab Alexādro per reges Asie atq̧ Syrie Eusebius vsq̧ ad vltimū Philippum: supputat annos ducentos triginta sex. Inde ad monarchiā Octauiani: enumerat annos .xlix. Hos oēs si simul colligas. efficient annos quattuordecim & duo millia: qui numerant a Nino ad Strabonē. Ergo iure Xenophon ait: Iberis in vsu esse annū quadrimestrē. Q̧ autē circa initiū Nini fuerint littere atq̧ leges non solū Hispanis: verūetiā Gallis & Germanis: autor est Berosus: quē cōmentaturi in hoc volumine sumus. Is in .v. antiquitatū sic dicit. Anno quarto Nini: litteris & legib⁹ Germanos format Tuyscon gygas: Celtas vero: Samothes: & Celtiberos Tubal. Cui argumēto ē in Betica vrbs vetustissima: a duce dicta Tubal: & a posteris Dubal: vt profertur in Pōponio Mela in descriptione Betice. Ergo Iberi: Samothei: & Thuyscones patres litterarū & philosophie inueniunt ante grecos plusq̄ mille annis: vt Aristoteles in Magico: & Senon vere asserunt: & non greci/ vt Ephorus mendax: & Diogenes Laertius fabulator somniāt & non probāt. Sed de his sermo erit in cōmētariis Berosianis. Igit quo pacto apd Aegyptios & Iberos in vsu ann⁹ fuerit: dictū est. Quo vero modo apd Chaldeos & Assyrios accipiat Xenophō dicit: q̧ in vna re tm̄ anno menstruo vtunt: quū de antiquitate disciplinarū suarū loquunt: quod alibi exposuim⁹ in fine primi principii cōmentariorū super Philonē. De columnis vero & statuis Beli Iouis: & Rhee & Iunonis: & templo: & excisis imagine Semiramidis: & Nini: copiosissime in tertio libro Diodorus exequit: suppressa solū mentione nouem & quadraginta annorū supra ducentos: ab Ogyge ad Ninum.

Anni Iberici.

Littere apd hispanos & Gallos.

Ann⁹ chaldaicus.

De quattuor aliis æquiuocis.

Olympus plura significat. Nam omnis mons regiōis altior. olympus a græcis dicitur. Vnde & plures olympi: dicti quasi toti lympidi. A barbaris vero oēe spatium circulare vltimū olympus dict⁹ est: & cū interiori areas olympus: a quo astrolabiū olympus: & fa-

Sequitur Xenophon de quattuor aliis equiuocis dicēs. Nō videtur Olympus plura significare: vt æquiuocum eo modo quo hic tractat Xenophon: quia æquiuocū spectat ad eandem linguam. Hic vero tractat de Olympo: vt spectat ad diuersas linguas. Et ideo non potest dici æquiuocum. Nam vt est Grecæ originis: deri-

Olympus.

uatur ab olos quod est totum: & lympos quod est lympidus: quasi totꝰ lympidus: quæ ratio vniuoce & non æquiuoce conuenit cœlo & altissimo montium regionis. Quod vtriqꝫ significauit Lactantiꝰ in. xi. capitulo primi libri institutionũ vbi ait. Olympus ambiguũ nomen est: & montis & cœli. Ambiguũ vero id est indifferens: ad vtrunqꝫ dicitur etiam vniuocum. Verũ quoad originem barbarum proprie Arameã: deriuatur ab ol quod est priscum vel ęternum aut perpetuum vt aiunt Talmudistę: & lympũ siue lymbum quod est circulus extremꝰ. Vñ lymbũ appellãt vltimũ circulũ astrolabii. Astrolabium dicitur in vsu: dum cum eo accipiuntur astra & horę. Olympus autem dicitur a forma circulari continua & perpetua: cum interiori prima area. Ideo fossa Pomœrii: quia est spatium rotũdum ab Etruscis dicebatur Olympus: & a Romanis Pomœrium: quasi pone mœnium: quia ibi incipiebant ducere aratrum & mœnia condere. Dicebant autem fossam mundum: quia ad similitudinem mundi sphęricam fossam faciebant. Vnde Plutarchus in vita Romuli scribit ãsciuisse Romulum ex Etruria vates: qui litteris & mysteriis quibusdam fossam sacrandę vrbi de more facerent: quam illi mundum & Gręci Olympum vocant: scilicet veteri vocabulo barbaro: quia gręciam prius barbari incoluerunt: & multa his vocabula remanserunt: vt patet ex Strabone. vi. &. vii. Gęographiæ. Argumento quoqꝫ sunt Omberi: quos Gręci per syncopam Ombros vocant: Latini Vmbros: & similiter Hesta quã Vestam dicimus. Sunt enim nomia Aramea: quoniam hestam Aramei ignem & flammam vocant: vt etiam Ouidius in Fastis exponit dicens. Nec tu aliud Vestam q̃ viuam intellige flammam: & Ombros populum imbrium intelligunt. Similiter Olympus vt fossam Pomœrii significat: aut fani: vel templi sacrandi: licet gręci vocent Olympum: non tamen origine gręca. Quo autem pacto sacraretur locus cum Olympo: Ouidius in quarto de fastis sic indicat.

Apta dies legitur qua mœnia signet aratro Sacra palis suberant inde mouetur opꝰ.
Fossa fit ad solidum/fruges iaciuntur in ima Et de vicino terra petita solo est.
Fossa repletur humo pleneqꝫ imponitur ara Et nouus accenso funditur igne focus.
Inde premens stiuam designat mœnia sulco Alba iugum niueo cum boue vacca tulit.

Et hęc Plutarchꝰ in vita Romuli subobscuriꝰ: sed claniꝰ Varro ĩ de lĩgua latĩa exprimẽs. Oppida igr ĩ Latio cõdebãt ritu etrusco: iũctis bobꝰ tauro & vacca: ĩteriore aratro circũagẽtes

Astrolabiũ

crum pomeriũ olympus est. Homeri plures fuere: quorũ q eximiꝰ poetarũ extitit vltimꝰ omnium: postqꝫ Thalem Milesiũ inuenitur. Nini plures fuere. Primus omniũ Assyriꝰ: quem ab ampliato oppido patris vocauerunt Ninũ: id est Iouẽ lingua Assyrica. Huius filius Zameis etiam Ninus paterno cognomine appellatꝰ fuit. Ogyges plures fuere. Primus supradictus atauus Nini: quem Babylonii Gallum cognominant. q in inundatione etiam superstites alios eripuerit: & genuerit. hinc Sagę apud quos nauigio saluatus est & ereptꝰ: tamen vocant Gallerim: q vndis saluet. Verũ gręca lingua gallus cãdidum & lacteum significat. Phryga exertum testibus: Latina gallinæ maritum: & Celtas qui sunt Galathæ veteres: a rege Galanthe filio Herculis: a quibꝰ Galathę in Asia: & Gallogręci in Europa. Fuit autem Priscꝰ Ogyges in prima inundatione terrarum. Alter vero Atticus in tertia.

sulcū: hoc aūt faciebāt religionis causa: die auspicato; vt fossa & muro eēnt munita. Terrā
vnde excluserāt: vocabāt fossam. Et introrsum factū murū; quodq; postea fiebat orbis & vr=
bis principiū: qđ erat post murū: Pomœriū dicebaẗ. Cippi Pomerii & arę: circūfiebant. Hęc
Varro. Itaq; Olymp⁹ orbē; Pomœriū: fossamq; sacrā significat: vt est illud Tibulli de Vertū
no deo pricipe vrbis Etruriæ: in suo Olympo: dicētis. Talis in ęterno fœlix Vertūnus Olym
po: Mille tenet formas: mille decēter habet. Porro de Homeris: in cōmenrariis super Archi=
locum videbitur. De vtroq; vero Nino: Diodorus in tertio libro cōsentit. Verum quę de bi= Homerus.
no Ogyge dicit notandum est: q; apud Hebręos & Arameos Gallym vndam & inundatio=
nem significat vt noster Talmudista Samuel hunc mihi locum exponens dicebat. Asserit
enim Gallos dici eos qui inundationem imbriumq; excessum passi essent: Ombros vero po= Galli
pulum ex his ortum. Vnde Ombri: populi imbrium paterno Epitheto dicuntur. Quare Ca Vmbri.
to in procemio de originibus & alii: non iniuria dicunt: ex Scythia venisse Ianum cum Gal
lis progenitoribus Vmbrorum. Quos sequutus in collectaneis Solinus: veterū inquit Gal=
lorum prolem: Vmbros esse. M. Antonius asseuerat. Inde Thusci Geleas: & Galleras Baby
lonii & Sagę Scythę: quę saluant ab inundationibus rates vocant. Cætera in littera Xeno=
phontis clara sunt: exceptis inundationibus prima & tertia: de quibus sic subdit.

INundationes plures fuere. Prima nouimestris inundatio terrarum: sub prisco Ogyge. Secūda Niliaca mēstrua sub ęgyptiis: Hercule ac Prometheo. Bimestis autem sub Ogyge Attico in Achaia. Trimestris Thessalica sub Deucalione. Par pharonica: sub Proteo ęgyptio in raptu Helenę. Ab inundatione terrarum ad ortum Deucalionis secundo anno Spheri: septingenti supputantur anni: qui nat⁹ annos duos & octoginta Thessaliam vbi primum in Hellina regnauit Phoroneus: vidit inundatam.

GRæcis vt supra exposuimus non fuit compertum: qui primi fuerint in orbe reges: & eorum tempora: & gesta: nisi ex barbaris: qui se primos rerum vtilium indigetes & scriptores asserunt: & multorum temporum memoriam a se conseruatam affirmāt: vt auctor est Diodorus in. i. lib. Vnde & de prisca terrarum inundatione: quæ pręcessit Niliacam annis ducentis quadragintanouem: ex inscripta columna Semiramidis Xenophon notitiā habuit: & quātum temporis fuerit: a prisca inundatione ad ortum Deucalionis: per annales Assyriorum & reges eorū: Ogygem priscum: & Spherū qui decimus nonus ab eo fuit: vt in emēdata chronographia videbitur: septingētos annos supputat. Quare hunc Xenophontem Solinus videtur sequutus: dum in collectaneis scribens: meminisse inquit hoc loco par est; a primo diluuio notato sub Ogyge: quando Dilu. I.
diem inumbrauit continua nox mensibus nouem & amplius: vsq; ad Deucalionē: septingētis annis medium ęuum dari. Qꝫ enim primum diluuium fuerit: & perseuerarit nouē mensibus & ampli⁹: & tēpus inter ipm & deucalionē: equidē a Gręcis vel Latinis collegit: qui id rescire nō potuerūt: nisi vel a Masea Phœnice; vel a Beroso chaldęo; vel a hieronymo & manethone ęgyptiis vel a Moyse: Hebręo: qui de illiuscemodi primo diluuio tractauerūt: & qđ inundationē terrarū absolute antonomasice nominant: quia: vt aiunt omnes terras subruit Nā alia quia particulari loco gesta sunt: a particulari illo loco denominaẗ: Niliacū: Atticū: Thessalicū: Pharonicū; vt etiā Xenophon hoc loci significat. Hic Roma dicta est caput ter=

rarum: a Plinio & aliis: quia omnes terras & nõ solum latium inclusit. In hoc primo diluuio
cum aquę sensim in suas origines recurrerent: Primũ Olympi siue montes Caspii in Arme-
Dilu. ii. nia cœperũt apparere: vt scribit Moyses: & in mari insula Delos vt tradit Solinus. Secundũ
vero diluuium durauit vno mense sub Aegyptiis Hercule atq; Prometheo: Vbi hæc notan
da occurrũt. Primo vt auctor est Seruius super æneida: tres fuerunt Atlantes: quorum anti
quissimus fuit qui a loco vbi nõ comparuit: Maurus cognomen accepit: Postremꝰ vero fuit
Gręcus Archas. Medius Italus socer Cotiti principis Thusciæ. His pares fuere. Vxores: Fi-
lię: & Fratres. & eisdem nominibus dictæ. Et ideo sępe ęquiuocatur de his sicut ait Seruius.
Cuius malum ortum est a Gręcis: qui omniũ gesta suis tribuũt: quos eisdẽ nominibus nun-
cuparunt: quorum leuitas instructa dicendi facultate ac copia: incredibile est quantas men
daciorum nebulas excitauerit: vt Lactantius in primo institutionũ diuinarum scribit. Itaq;
Promotheꝰ hic Prometheꝰ ægyptius fuit frater Atlãtis Mauri: qui teste Diodoro Siculo in primo libro:
fuit tempore quo Osiris profectus est per vniuersum orbem: idest. xxviii. anno Armatritis re
gis Assyriorum qui vnꝰ regnauit post Ninum: vt in quinto antiquitatum Berosus indicat.
Tunc enim Nilus inundauit (teste Diodoro) per totam prouinciam quam regebat Prome
theus: in qua quia adeo incluserat & leserat subditos inundatio: vt fere oẽs in interitũ irẽt:
ob id Prometheus voluit seipsum occidere: nisi Hercules prudenti consilio & viribus vsus:
exundationem Nili auertisset. Ea res: vt ibi Diodorus exponit: mentiendi atq; plura fingẽ-
di Gręcis occasionẽ prębuit. Porro ab Ogyge vsq; ad vigesimũ octauũ annũ Armatritis: col-
liguntur anni nouẽ supra quingentos: vt in Beroso enumeratur: & in nostra chronographia
videbitur. Quare hæc secunda inundatio fuit post primam: anno nono & quingẽtesimo: &
Dilu. iii. particularis: quia Niliaca & in prouincia solum Promethei: & duratiõe modica: quia men-
strua. Porro tertia fuit in Attica prouincia Gręcię vbi sunt Athenę regnãte ibi Ogyge Atti-
co. Fuit post Niliacã inundationem: teste Beroso anno quadragesimo quarto: scilicet anno
trigesimo quarto Belochi: qui sequutus est Armatritem: vt notant Berosus & Eusebius de
temporibus. Hæc inundatio fuit particularis loco: quia Attica: & parua duratione quia bi-
Dilu. iiii. mestris: & magna regione: quia inundauit etiam omnes insulas Hellesponti: & littora vici
na Asiæ: vt Diodorus Siculus in sexto libro scribit. Porro quarta fuit Atticam sequẽs Thes-
salica: sub Deucalione anno eius octogesimo secundo. Quare a prima inundatiõe ad istam:
sunt anni septingenti octoginta duo. Quare ista fui duratione trimestris in hyeme & loco
particulari Hellinico: vt supra ostẽdimus ex Aristotele: & hoc loco Xenophon tradit: q̄q̄ le
uiras Gręca apud quosdã primã & vniuersalẽ velint: nulla tamẽ ratiõe vel auctore persuade
te. De hac etiã latini: Græcorũ fabulas sequuti meminerũt: vt est illud Iuuenalis in Satyra.
Ex quo Deucalion Nymbis tollentibus ęquor Nauigio ascendit montẽ: sortesq; poposcit.
Paulatimq; anima caluerunt mollia saxa: Et maribus nudas ostẽdit pyrrha puellas. Fuit au
tẽ ante Romã conditã: anno paulominꝰ octogesimo supra septingentos: q̄uis Iustinus ded
Dilu. v. mum supra octingentos: sed nullo certo auctore vsus supputet. Vltima vero quæ notatur
ab auctoribus fuit Pharonica: idest Alexandrina Aegypti. Vbi enim nunc Alexandria a ma
gno Alexandro cõdita: olim erat insula Pharon: habitata coloniis Pharaonicis: vbi inunda
Paris ad Protea tio fuit tempore vatis Protei sacerdotis: ad quem Paris rapta Helena primum adnauigauit:
vt hic notat Xenophon: & Herodotus scribit in. ii. historiarum. Quare fuit circa excidium
Lucani locus. Troiæ. De hoc ait Lucanus vltimo libro. Tunc claustrum pelagi cœpit Pharon insula quon
dam: In medio stetit illa mari sub tempore vatis Proteos: at nunc est pelleis proxima muris.
Hę sunt quinq; inundationes: quas ab auctoribus inuenio celebratas: quarũ quę prima ter-
rarum fuit: alię vero particulares: & a prima ad vltimam: octingenti anni & amplius: per cer
tissimos annales Assyriorum colliguntur. Sequitur de Aequiuoco Proteos.

Rotei fueruut plures. Primꝰ saga in Caspiis. Alter ęgyptius: sub quo diluuium Pharonicum. Erat enim sacerdos Protei magni Phœnicis: cui consensu totius orbis: templa: statuę & arę dicatę sunt in Europa Asia & ægypto.

Aec tria noĩa videlicet Vadimon: Proteus: & Vertumnus sunt eadẽ: vt ait Samuel Talmudista. Nam vt dicebat: q̄d apd̄ Arameos Vado: id idẽ est apud veteres Aegyptios Proto: & apud Latinos verto. Quare eadem sunt Vadimon: Proteus: Vertumnus. Idem autem & Ianꝰ: a Iain id est vino dictꝰ vinifer: quia primus omniũ inuenit vinũ: vt in aliis cõmẽtariis Berosi explanabimꝰ. Iano autẽ vt ait Xenophon teste Macrobio in primo Saturnaliũ: oĩm rerũ pricipia & introirꝰ itẽꝙ exirꝰ & fines sacri dicatiꝙ erãt. Vt aũt pricipiũ rei vertẽdę fœliciter aspiraret: vt Ianua Ianꝰ inuocabaẗ: & ob id ĩ foro Boario & initio vici Thusci: Posteri sub noĩe Iani posuerũt. Vt aũt rei vertẽdę finẽ bñ verteret: vt rei versor Vertũnꝰ orabaẗ. Rõnẽ vero ꝙ solꝰ Ianꝰ Vertũnꝰ eẽt: reddebãt Etrusci: vt ĩ qnto antiqtatũ assignat Berosus qa existimabãt ipm̃ cõuersũ ĩ animã cęli motricẽ: & ob id in eiꝰ manu eẽ oẽs res in diuersas formas & statꝰ vertibiles: vt Elementa: Lapides: Vegetabilia: Aĩalia. Hominesꝙ & illorũ vita: actiões: & opera: solũꝙ illum esse: Monarcham mundi penes quẽ solũ sit ius vertẽdi celestiũ & terrestriũ cardines: vt oẽs Larini cũ Beroso cõsentiũt. Q̄d etiã in ꝓsopopeia Iani: Ouidiꝰ in prĩo de fastis: lepidissime atꝙ eruditissime expressit: vbi ĩducit ipm̃ Ianũ de suis Epithetis atꝙ titulis gloriantẽ: inter quos apud se solũ oĩm vertibiliũ rerũ imperiũ summũ esse cõtestatur his verbis. Quicquid vbiꝙ vides: cælũ: mare: nubila: terras: Oĩa sunt nostra clausa patẽtꝙ manu. Me penes est vnũ vasti custodia mũdi: Et ius vertẽdi cardinis oĩe meũ est. Et ob id ius vertẽdi se ĩ oẽs formas habere finxerũt poetę. Q̄d eiꝰ vati Aegyptio Proteo etiã tribuunt qui Mithice scribũt: vt Oratius in primo epistolarũ libro. Quo teneam vultum mutãtẽ Protea nodo? Fuisse autẽ ibi simulachrũ Iani pro tota Affrica: nõ modo Beroso & Xenophõte auctoribꝰ credit: sed etiã argumẽtũ efficax est: q̄d Plinius in. xxxvi. li. naturalis historię ca. v. scribẽs: Ianus inqt pater ĩ suo tẽplo dicatꝰ ab Augusto: ex Aegypto aduectꝰ: vtrius manu sit Scopæ an Praxitelis. Ita in Europa & Affrica Ianũ Vertũnũ inuenimus: & in Asia. Itẽ qa in Saga Scythia vt ait Berosus: & hoc loco dicit hic primꝰ magnꝰ Proteus. i. Vertũnus multiformis. Sacerdos quoꝙ eiꝰ summus in Aegypto fuit alter: sub quo vt vidimꝰ Pharonica inundatio obrigit: cui inundationi comparauit Thyberinã Horatiꝰ in Oda dicens. Terruit gentes: graue ne rediret sęculũ Pyrrhę: noua mõstra questę: omne cũ Proteus pecus egit altos visere mõtes.

Vadimon
Proteus.
Vertũnus.

Admi fuere plures. Primꝰ frater phœnicis paulo post conditionẽ Troię: qui ambo apd̄ Sydona regnauerũt. A Phœnice quidem tota regio nomen accepit quæ est a Sydone ad Iamineum portũ: Ascalonis vrbis Semiramidis: vicinum monti tetrapolis atꝙ gymnasii veteris phœnicũ: cum omnis an-

Equitur de pluralitate Cadmorum qui floruerunt a primo ad vltimum spatio ferme ducentorum annorum: quorum tempora notat Eusebius de temporibus. Quæ vero sunt obscura in hoc capitulo ꝓsequemur. Ante inquit Phœnicem regio dicebatur Assyria. Hoc omnes concedunt: ꝙ Ninus cui proprium nomen Assyrius erat: subiata pace atꝙ prisco aureo sęculo: primus omnium rudibꝰ adhuc ad resistendũ dũ populis bella intulit: & totã Asiã

Cadmi.

vsq; in Aphricã & Lybię terminos ar-
mis subegit: vt nõ Barbari modo: sed
etiam Trogus & Iustin⁹ & Fabius pi-
ctor & alii cõsentiũt. Et quia teste Ser
uio sup Aeneida: a victorib⁹ victi de-
noĩabãtur antiquit⁹: idcirco Assyrii
oẽs vocabãtur: & ob id eędem sunt an
tiquę litterę Assyriæ atq; Phœnices.
Postmodũ vero duce Syro deuicti qui
ab angustiis Cilicinis vsq; Ascalonẽ &
Gazam incolũt. Syria nomen retinet
hæc inferior regio: & superior Assyria
Syriæ diuisio. nũcupat. Deinde hæc Syria diuisa est
in Syriã Comagenã: Damascenam:
Coelęsyriã: curuãq; & Phœnicam: vt
hic Xenophon dicit a prisco Phœni-
Ioppe. ce Aegyptio dictam. Vnde Ioppe hie
rosolymę portus Phœnic⁹ dicit: dicẽ
te Plinio in quinto naturalis historiæ
capi. xiiii. Ioppe Phœnicũ oppidũ: an

te Assyria diceretur. Paulo post fuit alius
Cadmus Argiuus qui post exilium a Phœni
cia reuersus in Bœotiã: Thebas cõdidit. Ter
tium qui in eadem vrbe tyrannidem assum-
pserat: propulsauerũt Linus & zetus. Quar-
tus cum Spartis bellũ gessit. Quintus pau
lo ante ruinas Troię Armonia Samothraca
inclytus: qui a prisca vxore ob Armoniã cer-
tamen passus: rediens a phœnicia detulit in
Græciam primus sexdecim numero litteras
rudes non phœnicas: sed Galatharũ & Mœo
num persimiles characterib⁹. Residuas retu
lerunt paulo post Palamedes & Simonides
medicus. Fuit & vltimus: qui scribere docuit
oratione soluta: cũ ante litteras aduectas atq;
post vernaculo solum carmine vterentur.

tiquius vt ferunt inundatione terrarum. Solin⁹ vero in Collectaneis in Palęstina ponit di-
cens. Ioppe oppidum: toto orbe terrarum antiquissimũ: vt pote ante diluuium conditũ: sci
licet primum: quod sub Ogyge notatum fuisse annis septingentis ante Deucalionem di-
xerat. Itaq; pars Phœnicię est Palęstina: in qua ait esse Ascalonem vrbem Semiramidis: por-
tum Ianineum: & tetrapolim Gymnasiumq; vetus Phœnicum: quæ etiã omnia in sacris lit
Ascalon. teris nominãtur. Et idcirco paululũ his immorabimur. Ascalon dicitus vrbs Semiramidis:
Semiramis non quia illam Semiramis condiderit: sed quia ibi nata est stupro veneris Ascaloniæ: quam
Ven⁹ dirce illi Dyrcen vocãt: vt asserit Diodorus in quarto libro: & Hebręi Dagon: vt patet primi Re-
gum. v. capitulo: & Iudicum. xvi. & primi Macabeorum. x. Porro vt Diodorus sequitur: nu
trita fuit ab auibus: & vxor Nini effecta condidit Babyloniã. Nam solam turrim & funda-
menta signauerat auus Nini: quem Moyses Nymbrotum vocat. Cumq; Semiramis expi-
Columba. rasset: vt ait Diodorus in columbã versam ferunt. Et ideo abstinent Syri ab his auibus: & co
lũba vexillũ Babyloniæ insignitur: vt insinuat hieremias pp̃heta. xxv. capitulo: hortãs hie
rosolymitanos: vt fugerent a facie irę colũbæ: idest Babyloniorũ: quos columba Semiramis
armorũ ferocia: magisq̃ Ninus instruxerat: si Diodorũ sequi volumus: aut quibus in vexil-
Ianineus portus. lo columba erat: vt noster Aquinas Thomas exposuit. Nam vtrũq; verum. Ianineus portus
a Geographis ponitur: & in diuinis litteris Hebraica prolatione Iannia nominat in secũdo
libro Maccabeorum: vbi Iudas Maccabeus narratur cremasse Ioppitas & Iannitas a regiõe
& vrbe proxima Iano nominatas: cuius memoria agitur a Iosue duce Hebręorũ. capitu. xv.
Noa. vbi in profectura Gazæ maritimę versus montes enumerat vrbes: Ianum & Chyriat Arba
idest ciuitatẽ tetrapolim: & versus meridiẽ iuxta terminos Edem annumerat vrbẽ Noam.
Argumentũ videlicet ei⁹ quod Berosus ait: Noam fuisse Ogygium & Ianum: cui in sua pa
tria primũ vrbes integrę dicatę fuerunt. Sed de tetrapoli Phœnicũ vetustissima: inepta quę-
dam & falsa ab Hebręis existimant: quæ vt certius depręhendant: præmittẽda sunt: quę no
bis concedunt. Primo quidem de illius antiquitate & conditione. Secundo de Phœnicum
vetustissima Academia. Tertio de antiquissimo tetrapolis nomine. Postea in quibus adues

fantut.Tandem contra eos inuincibili argumento a tempore vsi:partes Xenophontis tu=
tabimur.Primo conueniunt nobiscũ in eo ꝙ Moyses antiquissimus scriptor asserit in libro
Nume.tertiodecimo capitulo ꝙ antiquiores fuerunt gygantes tetrapolis Phęnicũ:ꝙ̃ Tita=
nes gygantes Aegypti.Nam vt ibi scribit:Hebron septem annis ante Tanym vrbẽ Aegypti
condita est.Septuaginta interpretes qui Aegypti vrbem nouerant:traduxerunt Titanim:
a qua vt omnes exponunt Titanes dicti fuerunt gygantes. Nec te moueat vt ait Hierony= Titanes.
mus:ꝙ Moyses truncata prima syllaba Tanim protulerit:quia id in vsu est vernaculæ lin=
guæ Hebreę & gentium in nominibus localibus & propriis. Exemplum possumus accipere
in vernacula nostra lingua quia vbi grammatice scribitur Phylippus:Nicolaus:Ry Atla⁹:
Ogygianũ:Ry Osiris:Osiricella:Veiuzus:& eiuscemodi:vulgo trũcata prima syllaba pro
nunciamus Lyppus:Colaus:Gygianum:Ry Siris:Ry Tlaus:Syricella Iuzus.Ididem Tita
nim & Tanim.Perquiramus ergo Titanum ægiptiũ:a quo vrbs Titanim & filii Titanes di=
cti sunt.Gręci qui nullos cęlos vel Saturnos distinguunt:vtiꝗ dicent Titanem fuisse fratrẽ Saturnus.
Saturni natu maiorem:filium Cęli & Vestæ.Quæramus igitur Saturnum Aegyptium:is
fuit inter deos iunior:pater Osiridis Iouis iusti ęgyptiorũ:teste Diodoro in primo libro:qui
eum & Herculem ægyptiũ fuisse in primo ortu generis humani:idest recẽte homine post di
luuium ex hoc porissimũ probat:ꝙ tam Aegyptii ꝙ̃ Græci confitentur gygantes & mõstra
fuisse recente humano genere:& fuisse perdomita ab Osiride & Hercule Aegyptio.Et ob id
necessario sequitur:patruũ Iouis Osiridis Titanem ægyptiũ:& Saturnum ęgyptium fuisse
mox post diluuium.Cui etiã argumento sunt noster Aquinas Thomas & Berosus.Ait enĩ
supradicto Nume.xiii.cap.beatus Thomas & eũ sequutus frater de lira:ꝙ Moyses dum lo=
quitur de gygantib⁹ qui fuerunt mox post diluuiũ:idcirco subiecit:ꝙ Hebron ciuitas Phœ
nicum septem annis ante Tanim vrbem Aegypti cõdita fuerit:quia fuit quasi post diluuiũ
a Phœnicibus condita & ipsis gygantibus.Berosus quoꝗ in.v.antiquitatum ait Osiridem
Iouem iustum Aegyptium:natum ex Saturno & Rhea Aegyptios anno ferme.xxiii.Nini.
Ante Ninum vero fuisse primũ Aegyptiorum Saturnum ferme centum annis probat:idest
tempore Saturni Babyloniorum qui & Nymbrotus.At Titan maior natu:in Aegypto vr=
bem ędificauerat.Esto igitur ęque antiqua sint Babylonia & Hebron Phœnica:& Titan Ae
gypria septẽnio post fuerit condita.Igitur adminus circa principia Beli Patris Nini saltem
condita est ęgyptia Tanes.Et in hoc aut parum dissentiunt:aut ad integrũ conueniunt do
cti Hebręi nobiscũ:vrbem Phœnicam Hebron antiquissimam & lõge ante Ninum:& mox
post diluuium a Gygantibus conditam Secundo conueniunt de Academia vetustissima Academia
huic vrbi proxima.Nam Iosuę.xv.ca.scribitur sic.Caleph vero:Iosua dedit patrem in tribu prima.
Iuda Chyriat Arba:ipsa est Hebron:& Dabir itẽ quæ prius vocabatur Chyriat Sephet idest
ciuitas litteratum. Vbi beatus Hieronymus & eum sequutus noster Aquinas aiunt:ꝙ pro=
pria interpretatio Sepher est scriptura & liber:sicꝗ illa vrbs antiquitus id nomen accepit:ꝙ
ibi primum litterę ac memoriæ Assyriorũ & Phœnicũ libris mandatę fuerunt & priscorum
fuit Academia antiqua.Frater autẽ de Lyra ibidẽ sub exemplo posuit ꝙ ibi fuerunt inuen=
tę litteræ Cananeę vel ibi viguit studiũ.Nam:quã terram Cananeorum & Canaam vocant
diuinæ litteræ:eandem gentiles vocant Phœniciam:in plures partes diuisam:vt super di=
uinas litteras explanauimus.Hoc est igitur secundũ in quo cũ doctis Hebręis conuenimus.
Tertio de antiquitate & pluralitate nominis quia antiquitus primum conditæ nomen fuit
Arba:nouello vero cognomine Hebron:vt patet Iosuę.xiiii.ca.Nomen inquit Hebron an= Arba He=
tea vocabatur Cariat Arba idest ciuitas quatuor.Et.i.ca.libri Iudicum:perrexit inquit tri= bron.
bus Iuda contra Cananeum qui habitabat in Hebron:cui nomẽ fuit antiquitus Chyriat Ar
ba:atꝗ inde pfectus abiit ad habitatores Dabir cui nomẽ vetus erat:Chyriat Sepher:idest

ciuitas litterarum. Verum quidam Hebręi dissentiunt: quos frater de Lyra sequitur: Vnde
Chyriat arba. ab initio post diluuium dicta sit chyriat arba: idest græce tetrapolis: Latine vero vrbs quadrata siue vno vt græci vocabulo: quadriurbs: siue vt vulgares postillatores vrbs quatuor. Quęritur a quibꝰ dicatur quatuor. Respõdent quidam vulgares: a quatuor patriarchis ibi sepultis Adam: Habraam: Isaach: & Iacob. Hoc reprobant beatus Thomas & hieronymꝰ asserentes hoc manifeste falsum esse: quoniam anteq̃ Habraam: Isaac: & Iacob: orti essent: antiquitus atq; a conditione sui quadriurbs siue chyriat Arba dicebatur: vt probatum est. Et idcirco acutiores hebręi aiunt dictam fuisse a quattuor gygãtibus in ea dominãtibꝰ. scilicet Enach cũ tribus filiis: ꝓbantq; istud supradictis duobus capitulis. Nã Iudicum primo cap. scribit̃ his verbis. Perrexit tribus Iuda contra Hebron cuius nomẽ fuit antiquitus Chyriat Arba: & ꝑcussit Sesay: & Hayman: & Ptolmay. Et itẽ Iosuę cap. xv. Et cepit Caleph in tribu Iuda Chyriat Arba patris Enach: ipa ẽ Hebron: & deleuit ex ea tres filios Enach: Sesai: Hayman & Ptolmay de stirpe gygantea. Quare Arba fuit pater Enach: qui cum tribꝰ filiis ibi regnabat. Sed & hoc patet esse falsissimũ. Nã hi quatuor gygantes erãt tẽpore Iosuę: quos deleuit Caleph: vt littera clare sonat. Sed ante Iosue septingẽtis annis & ampliꝰ: immo & ante Nynũ a sui principio dicta est Chyriat Arba: quãdo isti nõ erãt in rerũ natura: vt ex superioribus patet. Quare nõ a quatuor nouellis gygantcis regibus dicta est vetustissimo nomĩe quadriurbs. Nec valet: hæc est Kyriat Arba p̃ris Enach: idest ista est ciuitas quatuor: p̃ris Enach. Ergo quatuor siue Arba fuit pater Enach: vt quidã Iudei arguunt: sicut nec ista consequentia currit dicẽdo. Ista capa est patris Ioannis: ergo ista capa fuit pater Ioannis. Et ideo Xenophon in quodã fragmẽto: ãtiquitꝰ inquit vrbs monopolis rustica erat Dipolis vero opulẽta: Tripolis quę prouinciæ caput esset: Tetrapolis vero regia: quã toti regno & .xii. principibus regni coloniis priscis prędectã instituebat: vt Samothracia: ĩ qua eadem tetrapolis cõstituta ex Samo: Nesso: Thracia: & Saona .xii. primis post Atticũ diluuiũ vrbibꝰ pręfuit. Idipsum insinuat Strabo in Geographia vbi ait Samothracia cũ tetrapolis esset: habuit ex his vnã quę Same & Samos dicta fuit. Et argumento est etiã Moyses qui vt supra in æquiuocis Saturni Nyni ꝑduximus: asserit q̄ antiquissimus Nymbrotus tetrapolim Babyloniã: & Ninus tetrapolim Niniuẽ cõstruxerũt: licet .xii. colonias ibi Moyses nõ nominet: sed Deuteronomii ca. xxxii. exprimit dicens. Quando diuidebat altissimus gentes scilicet linguas apud turrẽ Babel vt exponit Hieronymus & alii: & quãdo separabat filios Adã per colonias: post cõfusionẽ linguarũ vt oẽs interp̃tantur: tũc cõstituit terminos populorũ: ad instar secũdũq; numerum filiorũ israel in quo pars & colonia domini fuit populus eiꝰ: & Iacob funiculus idest mẽsurator & dux caput hereditatis eius. In hoc dicto Moysi quęritur: quomodo in dispersione coloniarũ fuit similitudo populi israel & ducis eius Iacob: secũdũ numerũ. Et respõdent quidã quos sequit̃ frater de lyra: dicẽtes: quia Iacob quo ad numerũ ingressus ẽ in Aegyptũ cũ septuaginta posteris: & ita se habuit in diuisiõe coloniarũ & linguarũ: quia diuisi sunt in septuaginta duces & linguas: qui dispersi sũt in loca & terminos suos septuaginta colonias primas: vt ipse Moyses enumerat Genesis ca. x. xiq;. Sed hoc ipsa prima fronte est falsum: q̃a ibidẽ enumerat septuaginta duas linguas: & septuaginta duos primos duces coloniarum: sumpto primo initio a primo oĩm duce Noa. Quare in ipso numero in quo Moyses similitudinẽ fundat: ipsi palã aberrãt: nec illud nisi per ignoriꝰ aut figmenta ꝓbare possunt quæ funditus negãtur. Vnde Moyses pręposuit: vt de hac re antiquos ante Moysen scriptores interrogarent dicẽs. Interroga patres tuos: & annũciabunt tibi: maiores tuos & dicẽt tibi. Descẽderũt autẽ a Chaldęis ipsi Iudęi: quoniã Nachor: Thare & Habraam fuerũt Chaldęi ex Arã quę ẽ in Mesopotamia vbi & Babylonia: ex castro Vr Chaldęorũ: vt docẽt passim diuinę litterę. Vnde & ipe Moyses primꝰ interrogator etiã eruditꝰ in eorũ sciẽtia atq; historiis: asserit

numerum filiorum israel fuisse duodenariū: & ipsum ducem eorum fuisse quatriuxorium.
Et ita singulos populorum Duces fuisse quadriurbios regios: vt dux Kyriat Arba: & Nym
brotus dux Chaldæorū fuit quatriurbius: quia vt ipse testatur: sedes regia fuit Babel Arat
Acat: Calanne. Regia item Nyni quatriurbs fuit: Nyniue: Fota: Cale: Resem Quatriurbs
fuit regia hierosolyma. Sion: Moria: Iebus: & Salem. Melchisedech enim duo fundauit oppi
dula Sacerdotia: pro hostiis pacificis: & idcirco vocauit ea Salem & ipse dict⁹ est rex Salem Salem.
Genesis. xiiii. ca. Et prima Monopolis sacerdotia Salem erat iuxta Iordanē pertinens ad Sic
cimitas in tribu Effraim: de qua Ioannis. iii. cap. dicitur. Erat Ioannes Baptizans in Ennon:
iuxta Salem: Vbi frater de Lyra dicit: ꝙ hæc non est vrbs pertinens ad Melchisedech: & ad= In lyram.
ducit Isidori Etymologias: quasi Isidori auctoritas pꝛemineat diuinis litteris: quæ Salē vr=
bem Siccimorū affirmat esse genesis ca. xxxiiii. vbi ait: venit Iacob in Salem: vrbē Siccimorū
Nusq̄ autē reperit̄ alia in diuinis litteris: nisi ex traditione Hebræorū quibus in hac creditur
parte. Et ideo ridiculositatibus fratris de Lyra omissis dicimus: ꝙ duo oppida ad sacramen=
talia Melchisedech conficienda instituit. Primū iuxta Ennō idest aquas: ad lauandum & ba Ennō.
ptizandum quia baptismus & expiatio per aquas: erat de iure gentium sacramentale quid
vsq; ad Christum: sub quo sacramentum verum est: & vera expiatio atq; lustratio: vt proba
uimus in cōmentariis nostris super diuinas litteras. Secundū vero oppidum Salem sacerdo
tale erat: vbi nunc hierusalem: in ea parte: quæ sequitur Moria: iuxta vallem Iosaphat: vbi Moria.
porta Effraim: Iebus vero erat in supiore parte quasi arx: vbi piscina superior: in qua superā= Iebus.
da: magnas vires adhibuit Dauid: vt paret in. ii. li. regum ca. v. vbi dicitur. Abiit Dauid cū
exercitu in hierusalem cōtra Iebuseum & reliqua. Et hęc dicebatur secunda vrbs: de qua in
iiii. li. regum dicitur ca. xxii. ꝙ Olda prophetissa: habitabat in hierusalem in secūda: vbi fra
ter de Lyra fingit triplicem somniorum murum. Tertia vero vrbs fuit arx Iebusei quę voca=
batur Sion: cui⁹ planicies habet mensurā boni ac magni oppidi vsq; ad voraginem: inter se Sion.
atq; mōtem siue collem Moria: quæ vorago dicitur mello. Hanc tertiam Dauid partem ędi
ficauit: vt in eodem secūdo regum li. & ca. scribitur. Cepit inquit Dauid Arcem Sion: & ędi
ficauit per Girum a Mello & intrīsecus & habitauit ibi: & vocauit eā ciuitatē Dauid. Quar=
tam partem in colle Moria voluit addicere cū templo: vt eam tertapolim faceret: & regiam
cum Fano & templo sacraret. Sed prohibuit eum deus per Nathan prophetam dicēs: ꝙ ea
pars vrbis cum templo reseruabatur Salomoni filio. Vnde vt scribitur tertii regū capitulo
iii. & deinceps atq; asseritur ibi: ꝙ ędificauit ibi domū suam & templū: & muros hierusalem
Itaq; sicut Metropoles aliæ quadriurbes erant Babilon: Harba: & Nyniue: ita regia. xii. tri=
buum hierosolyma tetrapolis cōstabat Salē: Iebus: Sion: Moria. Quo etiā pacto Cicero con=
tra Verrem: in. vi. Verrinarum dicit: Metropolim Sicilię Syracusas: tetrapolim. cōstare qua
tuor magnis vrbibus Tyke: Archedina: Neapoli: Insula. Romulus. item oppidum Romam
in vrbem conuertens: totum collem Palatinum cinxit: & Tertapolim reddidit: constātem:
Roma: Vellia: Germallia: & Foro: vt exprimit Fabius Pictor de origine vrbis Romæ: & Var
ro in primo de lingua latina per origines horum vocabulorum significat. Deniq; & ipsa Ia=
ni: & Etruscorum regia Etruria Metropolis: erat tetrapolis. Harbanum: Volturna: Vetulo
nia: Para Tussa siue Sara Tussa: idest princeps Tusca. Harba enim quattuor: Harbanū quar Herba.
tam tetrapolis significare: nomen arguit in qua loca sunt: Calūba: & Musarnus idest Hercu
leus collis: ad hæc tpa: quem sequit̄ hac etiā ætate dicta Para Tussa: a qua pons para tussus.
Nā para: apud Arameos hasta & princeps dicit̄: vt noster Samuel dicit. Eam Tuscam: a qua Para.
Tuscanienses & in cui⁹ agro adhuc vadus dicit̄ vulgo Tuscaniēsis: fuisse regiā duo sunt ar=
gumēto: vnū scilicet Para siue Sara cognomētū. Qd̄ eni Hebręi Sara: id Aramei Para: idest
pricipē vt Vironissā intelligūt. Hinc Para Tussa priceps & Vironissa Tusca vrbs est. Nā q̄ di Sara.

tuta est int et Caminū atq; Tuscanellam: Tussam Nanam vocant incolę: idest Tuscam par-
uam ignobilem: ex cuius ruinis & viris suffectam Tuscanellam: nominis interpretatio & lo
corum vicinitas conuincit. Nam quā Aramei vocant Tussam Nanam: hanc Latina lingua
profert Tuscanellam: vt erudite noster Samuel Talmudista interpretabaẽ Quare a cogno
mine Para Tussa regia erat. Deus quoq; Vertūnus id probat. est enim Vertumnus siue Va-
Vadimon. dimon princeps deus Etruriæ atq; regius: vt in aliis cōmentariis videbitur: & Vano in pri
mo de lingua Latina insinuat. Regius vero deus: regię vrbis erat numẽ. Cęterū vrbis Tuscę
ipse deus erat quę est in parte Volsiniensī: vt significat Propertius in Prosopopeia Vertūni:
in qua inducit Vertūnum: a Tusca: Romam: a Lucumone Galerito traductum: pro Romu-
lo: contra Sabinos: ita dicentem Tuscus ego: Tuscis orior: nec pœnitet inter. Prælia: Volsi-
nos deseruisse focos. Ex hac vrbe fuit vnus ex Turrenis Delphinis exul Lybacas: de quo i. iii.
Metamorphoseos Ouidius scribens: furit inquit audacissimus omnī: De numero Lybacas:
qui Tusca pulsus ab vrbe: Exilium: dira pœnā p cęde luebat. Et ab hac parte non iniuria scri
bit Farius de Vbertinis Florentinus noster in sua geographia vernaculo metro edita: Olim
Viterbum dictum Veiuzam: & a ture Tuscam. Emendatius dixisset a Tussa parte Tuscā. Se
Vetuletū. quitur hanc secundam partem: collis ad hæc tempora tenens nomen Vetuletum: a quo to
ta portio Vetulonia deriuatiue dicta fuit. Eam fuisse regiam: & nominis interpretatio: &
dignitas probat. Et enim Veitulonia per syncopam dicta est Vetulonia: deriuata a nomini
bus Arameis: Veia: quod est currus: & Lomni qđ est tribubus principari. Vnde beatus hie-
Phylarcha. ronymus in libro interpretationū dicit Lomnimos esse phylarchas idest principes tribuum
& populorum. Hinc Babylonia est Babel phylarcha: & populonia puppiū philarcha: & Ve
tulonia curulium philarcha: idest princeps curulium. xii. Lucumonum & populorū. xii.
Etruriæ. Quare erat princeps idest regia. xii. regum. Probatur etiam a dignitate & officio:
quia penes illam ius erat dandi fasces & imperia & decorare & admittere aduenas ad ciuili
tatem Volturrenam: dicente Sillio in. viii. libro. Męonięq; decus quōdam Vetulonia gen-
tis: Bis senas hæc prima dedit præcedere fasces. Et iunxit totidem tacito terrore secures.
Volturna. Hæc altas Eboris decorauit honore curules: & reliqua. Quarta hanc sequiẽ Volturna: quā
omnes cōcedunt fuisse regiam: ad cuius fanum indicebantur concilia publica imperii. Qđ
etiam Liuius significat: in pluribus locis ab vrbe condita. Hanc terrapolim fuisse absq; mœ
nibus vti hierosolyma: & multę aliæ tetrapoles constat: cum quia Desiderius vltimus Lon
gbardorum rex illam mœnibus muniuit: tum præcipue: quia licet vno communi nomīe vo
carentur: distincte tamen singulæ enumerabantur: vt Babylonia: Babel: Alcat: Arat: Ca-
lanne. Similiter Nynus dicitur Nyniuen Fora: Cale: Resen: Rursus hierusalem enumera-
tur Salem: Iebus: Sion: Moria: Itē Samorhracia distinguitur in Samenses: Nessos Thracien
ses: Samnenses. Ididem Syracusę: in Tykensenses. Archedinos: Insulanos: Neapolites. Item
Troia: in Phrygios: Dardanios: Troes, & Ilienses. Pari forma prisca vrbs Roma ante Sabinos
& Luceres sub Romulo distinguebatur in Romanos: Forenses: Vellienses atq; Germallien
ses. Similiter vrbs Etruria distinguitur in tertio naturalis historię. cap. vi. a Plinio in litteris
Alphabeti Harbanum: Tuscanienses: Vetulonienses: Volturreni cognomine Etrusci: in
eadem parte Volsinienses: Ex his argumentum inuincibile vnum est a coniugatis hoc mo-
do. Vbi Volturreni sunt cognomine Etrusci: vtiq; necessario sequitur: ibi esse vrbem Vol-
turrenam siue per syncopam Volturnam cognomine Etruriam. At Volturreni cognomi-
ne Etrusci sunt in eadem parte qua & Volsinienses. Ergo necessario sequitur q; Volturna co
gnomine sit vrbs Etruria: a qua communicato nomine omnis Thuscia Etruria dicta est: vt
copiosius super Myrsilum scripsimus. Sequitur necessario etiam quoniam Etruria vrbs est
tetrapolis: vt vbi est vna eius pars: sit & reliqua. Quare necessaria veracissima responsione

redditur ad quæsitũ ubi sit Volturna: ubi inquã & Vetulonia. Et si quæritur ubi Vetulonia: respondet: ubi & Tusca & voltumna in eadẽ parte qua & Volsinienses: & urbs Etruria: & Thermarum aquæ piscosæ iuxta lacum Cyminium. Unde hoc significatur quo ad lacum Cyminium a Silio in. viii. libro: qui iuxta Vetulonienses ponit Veientanos ciscyminios populos: Nepe: Sutrium: & lacum Cyminium: ut super fragmenta Catonis explanabimus. Quo ad Etruriam vero & Thermales aquas piscosas: significat Plinius in. ii. naturalis historiæ de miraculis fontiũ & aquarum: quo per distinctionem a Pisa de Etruria & vetulonia sic habet. A quis calidis Pisę innascuntur ranę. ad Vetulonos vero in Etruria pisces. In Etruria inquit: quæ scilicet est urbs inter Volsinas & Veientanos dictos populos ut clare limites eius describit Livius in primo ab urbe condita dicens. Erat Sabinis vicina Etruria: proximi Etruriæ Veientes. Nam populi Veientes finiunt ad lacum Cyminiũ: ut Catonis fragmenta indicant. Porro Voltumna ut dixim⁹ in parte Volsiniẽsi ipsa est cognomine Etruria: quia Volturreni ipsi sunt cognomine originali Etrusci. Sed de his hactenus. Nam plura in aliis cõmentariis adducemus. Nunc de ultimis Cadmis aliqua dicamus. Cadmus inquit Samothraca Armonia inclytus paulo ante ruinas Troianas. Ergo mẽdax Græcia audet in historia Samothracum: aperto mẽdacio mẽtiri fingens fuisse cognatum Dardani & Iasii Cadmũ ex sorore Armonia: qui post nuptias has & mortem Iasii Dardaniam condiderint: ut scribit Diodorus in. vi. libro: & Dionysius in primo. Quo enim pacto post nuptias & mortem Iasii Dardanus Samothrax Dardaniam cõdere potuit: qui eo tempore quo iam multis regibus Troianis extinctis: Troia condita fuerat: & ad finem Laumedontis & principia Priami venerat: ut Xenophon indicat: Testes sunt etiam Spinga & Palefatus Greci: qui annis sexaginta duobus ante ruinas Troiæ: fuisse certamen priscæ uxoris contra Cadmum: ob Armoniæ zelotypiam: regnante Laumedonte & Euandro navigãte in Italiam asserunt: q̃q̃ Eusebius de temporibus antiquitatis Græcanicæ sautor: ferme annos decem ante: id est septuaginta duos ante ruinas Dardaniæ notet. Sed de his mendaciis Græcanicis hactenus. De ultimo Cadmo Plinius in. v. naturalis historię, cap. xxx. ita scribit. In Asia inquit Miletus Ioniæ caput: antea Lelegeis: & Phybyusa: & Anactoria nominata: octoginta urbiũ per cuncta maria genitrix: nec fraudãda ciue Cadmo qui primus orationem prosaicam dicere instituit. Calmi ultimi.

Finitur Xenophon de Aequivocis.

Eiusdem fratris Ioannis Annii Viterbensis Theologiæ professoris cõmentaria incipiunt super Fabium pictorem de aureo seculo: & de origine urbis Romæ ac vocabulorum eius. Lib. V.

VINTUS Fabius Pictor illustris familia Fabia: & bonarũ disciplinarum gloria: ut qui etiam a nobilissimis auctoribus in testimonium aduocetur: de aureo seculo: quo sub Iano & Saturno & Camese Roma cœpit: Itemq; de forma regionis septem colliũ & origine Romæ hoc opus edidit: admodũ necessariũ iis quib⁹ antiquitas Italiæ atq; Romæ curæ sit. Dividitur autem in duos libellos. In primo originẽ Romæ tradit ab aureo seculo usq; ad Romulum. In secundo quæ fuerunt sub Romulo. Primus libellus duas habet partes. Prima de aureo seculo. Secũda de forma septicollis regionis prisca tractat.

De prima parte hæc scribit.

Quia ex his ferme pendent oim anti-
quitates & origines: quibꝰ aureo sęcu
lo natę sunt gẽtes humanę ante arma
& Iouẽ Ninũ: qui Saturnũ Caspiũ pe
pulit in Latium: vt in superioribus vt
cũq; vidimꝰ: idcirco plura sunt notã-
da. Primũ q; post diluuiũ: primũ ante
q̃ bella Ninus & tyrãnidẽ inchoaret:
mira simplicitate & ĩnocẽtia viuebãt
hoĩes: & si quidã etiã insolescerẽt Sed
mox deprimebanẽ: q̃a dii atq; numi-
na regebãt orbem: idest iusti pricipes
quorũ arbitria: q̃a errate nõ poterant:
pro legibꝰ habebanẽ: vt auctores sunt
Trogus & Iustinꝰ in primo libro. Ve-
rũ q̃a Fabiꝰ multa dicit q̃ ab aliis sub
obscure dicunẽ: idcirco q̃ alii dicãt au
diamꝰ. Primo q; ãte Ninũ fuit primꝰ
ortus generis humani: & aurea ætas.
Qꝫ eni lõge ante Ninũ mũdus iã cre-
uerit a primo ortu: est argumẽto: q; in
numeras gẽtes iã ipse subegit: & ante
illũ innũeri hoĩes iã orti fuerant quos
debellauit: anteq; illum p̃cesserũt. eiꝰ
pater: auus: pauus abauus & atauus
reges: vt Berosus: Xenophonq; atq;
alii tradũt. Qꝫ vero in tali primo ortu
ætas aurea. fuerit aurea ætas oẽs tradũt siue Ogy
ges fuerit post diluuiũ siue aliꝰ vt Oui
dius ĩ primo Metamorphoseos tradit
dicẽs: de pricipio ortꝰ generis hũani.
Siue recẽs tellus: seductaq; nup ab al-
to Aethere cognati retinebãt semina
cęli. Quã satus Iapeto cõmixtã flumi
nis vndis Finxit in effigiẽ moderantẽ
cũcta deorũ. Aurea pria sata est ætas:
quę vĩdice nullo: Spõte sua: sine lege
fidem rectũq; colebat. Poena metusq;
aberãt: nec verba minãtia fixo Aere li
gabant: nec supplex turba timebat
Iudicis ora sui: sed erãt sine iudice tu
ti. Nõdũ cęsa suis peregrinũ vt viseret
orbẽ Mõtibꝰ io ligdas pinus descẽde-
rat vndas: Nullaq; mortales p̃ter sua
littora norant. Nõdũ p̃cipites cinge-
bãt oppida fossę Non tuba directi nõ

Talię imperiũ penes duos po
pulos principes extitit. Poste
rius Romani/pricipio Thusci
sub Iano cœperunt in aureo
sęculo. Aurea ętas primo or-
tu generis humani fuit sic di-
cta: q; posterioribꝰ sęculis cõparata: ęque atq;
aurum inter metalla effulsit. Eã cœpisse sub
Ogyge ante Ninum annis circiter ducen-
tis & quinquaginta: Xenophon atq; maio-
res prodiderũt. Is Ianus sub initium aurei sę
culi lęuũ latus Thyberis Etruria tenuit. Ca-
meses vero ac Saturnꝰ circa finem eiusdem
ętatis dextrũ incoluerũt. Ea ætate nulla erat
monarchia: quia mortalibus pectoribus nõ-
dum hęserat vlla regnandi cupiditas. Princi
pes quia iusti erant: & religionibꝰ deditiː iu-
re habiti dii & dicti. Non enim arbitria illo-
rũ ab æquo vel populus a iure innato: discede
bãt. Nullo tũc vindice aut metu: sed sua spõ
te retinebant fidem & rectum. Pudor ipse re-
gebat populos & ius principes. Domus illis
nõ extructę vel ornatę luxuriaq; ĩsignes erãt
& splendidę: sed vel criptæ aut viminum tu-
guria & caua arborum ligna erant. Victum
sponte nascentia prębebant: aut in diem vi-
ctus quærebatur venatu. Vinum & far pri-
mus illis docuit Ianus ad sacrificia & religio-
nem magis q̃ ad esum & potũ. Primus enim
aras & pomœria & sacra docuit: & ob id illi
in omni sacrificio perpetua præfatio p̃mitti-
tur farq; illi ac vinũ primo prælibatur. Vxor
illi fuit Vesta quę prima sacrorũ regina sem-
piternum sacrificiorum ignem virginibꝰ cre
didit. Bella tunc non ignota modo: sed ne co
gitata quidẽ in mẽtem venerãt. Ad pudorẽ
& sanctimoniam/domorum: primus valuas a
feras & claues excogitauit & inuenit: & ab
eo dictæ Ianuæ. Olympo regio Etruriæ fa-
noq; sacrato: duodenis coloniis totidẽ pome

ria arasq̃ sacrauit: & ad cõtinẽdum rẽcẽtes tum colonias in officio aureo: virgas fascesq̃ singulis singulas dedit. Vnde ipse in manu virgam & clauẽ: subq̃ pedib⁹ bis senas aras habet. Circa finẽ aurei sęculi: primus omniũ Ninus rex Assyriorũ hos aureos mores noua regnandi cupiditate mutauit: & primus limites trãsgressus: bella finitimis mouit: & totius Asię populos perdomuit: sub quo Cameses pręfectus fuit Aboriginibus. Et paulo post fremẽtibus vndiq̃ contra se armis: toto prius pererrato orbe Saturn⁹ ad Ianum se contulit. Eum Comi hospitio Ianus receptum: Latio & Aboriginibus pręfecit Et more quis tunc finientis aurei sæculi: intra fines suos: sese quisq̃ continuit: Ianus in Etruria & Saturn⁹ in Latio: thyberimq̃ fines imperii esse instituit. Intra enim suam cuiq̃ patriam tunc de more regnum finiebatur. Limes igitur erat inter eos thybetis: arę vero limitum erant Ianiculum & Saturnia Capitolina. Etruriam a Ianiculo Ianus: Latium a Saturno Saturnus cognominauit. Ad radices enim Capitolii Saturnus cõdiderat: vti Ianus Ianiculũ. Hęc igitur fuit prima Romę origo ad radices Capitolii: vbi tunc pascua bobus erat.

ęris cornua flexi. Non galeę non ensis erat: sine milit[vsu Mollia securę: peragebant ocia gẽtes. Ipsa quoq̃ immunis: rastroq̃ intacta: nec vllis Saucia vulnerib⁹: per se dabat omnia tellus. Durauit hęc pacifica & aurea ętas teste Trogo: vsq̃ ad Ninum qui prim⁹ aureũ sęculũ gentibus substulit: & arma finitimis atq̃ remotissimis prim⁹ itulit. Qd eius abbreuiator Iustin⁹ in primo Epitomatũ breuibus absoluẽs pricipio inquit: rerũ: gentiũ & nationũ Imperiũ penes reges erat: quos ad fastigiũ huius dignitatis nõ ambitio popularis: sed spectata iter bonos moderatio puehebat. Populus: nullis legibus tenebatũ: quia iustorũ principũ arbitria: pro legib⁹ erant. Fines imperii tueri: magis q̃ proferre mos erat. Intra suã cuiq̃ patriã: regna finiebãtur. Primus oĩm Ninus rex Assyriorũ: gẽtibus quasi auitũ morẽ: noua Imperii cupiditate mutauit: & finitimis bella intulit: & rudes adhuc ad resistẽdum populos: facile terminos vsq̃ Lybię pdomuit. Itaq̃ pbatũ est qd Sẽptonins & alii scribũt hac argumẽtatiõe: Primus ort⁹ humani generis & innumera gentiũ multitudo fuit ante Ninũ. Ergo aurea ętas fuit ante Ninũ: qa in prio ortu generis humani fata est aurea ętas. Itẽ qui prim⁹ bella & turbas ciuit post aureũ sęculum: fuit Ninus.

Quare ibi finita ẽ aurea ętas: & cœpit argẽtea: fugato Saturno in inferna tartara idest ad inferũ mare Thuscũ ad Ianũ. Qd mithice Ouidius in primo metamorphoseos lepideq̃ describẽs ait. Postq̃ Saturno tenebrosa i tartara misso. Sub Ioue mũd⁹ erat: subiitq̃ argẽtea ples. Auro deterior: & reliqua.

Q; vero aurea ętas durauerit annis vno minus ducẽtis & quinquaginta: vtiq̃ Gręci nõ potuerit a suis rescire: quia prim⁹ qui Gręcos scriptores assequutus est fuit Ninus: vt ait Diodorus in.iiii.li. Et vt in primo fatetur: nõdum illis cõpertũ erat: qui primi fuerint in orbe reges: sed a Barbaris didicerũt: q se primos scriptores & indagatores rerũ vtiliũ asserũt: & multorũ temporũ memoriã apud se seruari affirmant. Vnde & Xenophon quẽ producit hic: in teste Fabius vtitur testimonio inscriptionis Babylonicæ: & Archilocus testimonio Maseæ Phoenicis: vt in cõmentariis eius videbimus: & Cato in pœmio de originibus similiter. Hi oẽs cõsentientes etiã Beroso in.v.antiquitatũ: affirmãt a diluuio primo vsq̃ ad Ninũ fuisse annos nouẽ & quadraginta supra ducẽtos. Quare aurea ætas durauit ante Ninũ nõ minus Aureę ętatis ętas.

annis supradictis. Quod vero Ianus floruerit sub initium eius ætatis: ipse Ianus in primo de Fastis asserit dicens.

Tunc ego regnabam: patiẽs cũ terra deorũ; Esset: & humanis numina mixta locis.
Nondum iustitiã; facinus mortale fugarat: Vltima de superis illa reliquit humum.
(Iani tẽpora) Proq; metu ppl̃m: sine vi: pudor ipse regebat; Nullus erat iustis reddere iura labor.
Nil mihi cum bello: postes pacemq; tuebar: Et clauem ostendens: hęc ait arma gero.

Ergo Ianus fuit sub initiũ aurei sęculi: quoniã longe post eũ fuerunt Cameses & Saturnus re gnũ: circa finem potissime Saturnus: qa clare omnes scribũt: ideo venisse in Italiam: quia iã contra eũ Iuppiter: sub quo cœpit argentea proles: mouetat. (Farris & vini vsus.) Qđ vero ait Ianũ inuenisse pri mum far & vinum magis ad sacrificia q̃ esum: non negat quin etiã prębuerit ad esum & po tum sobriũ. Et id videnť significare Ouidius in primo de Fastis: & Acron & alii: cur hęc offe rantur soli Iano? quia inquiunt significant parsimoniã & rudem victum illius ętatis. Et in sa tyra: Atticus eximie Iuuenalis dicit. Ponebãt igitur Thusco farrara catino Omnia nũc qui bus inuideas si liuidulus sis. Porro: q aras: ritus & templa primus Italos docuerit: & ob id per petuam pręfationem & libamenta ante alia sacrificia deorum promeruerit: vtiq; Xenophon tradit: vt asserit Macrobius in primo Saturnaliũ. (Ianꝰ ianua.) Ouidius quoq; adiicit in primo de Fastis aliam rationẽ: quia est deus introituum & ianua. Et ideo non potest adiri ad aliorum deorũ sacrificia: nisi per ipsum. Qđ si quęris cur ipse sit omniũ ianua? Respondent omnes. quia est patet omniũ deorũ & hominũ: vt ait Berosus in secundo antiquitatũ. Et Iuuenalis in Saty ra: credo pudicitiã. Dic (inquit) mihi nunc quęso: dic antiquissime diuũ? Respondes his Ia ne patet. Et Propertius in Elegia ad Vertũnum qui est idem qđ Ianus: vt posterius suis locis videbitur: inducit Vertũnum sese appellãtem patrem diuum. Nam cęlum asseritur pater omniũ deorũ: & Ianus est cęlum: vt Berosus docet: & Ouidius scribit primo de Fastis. Et ob (Eanus) id teste Macrobio in primo Saturnaliũ: & Seruio super ęneida: Ianus apud Thuscos erat qua (Saturnus q ad ianũ venit.) drifrons ob quatuor partes cęli: causantes quatuor partes anni: hyemẽ: ver: ęstatem: autũnũ Et Cicero Ianũ dixit dictum quasi Eanũ: q eat & vertatur cęlum & annus. Hinc Ianꝰ Eanus Vertũnus eadem sunt. Ex his patet Saturnũ qui venit ad Ianũ nõ fuisse Gręculũ illum Cre tẽsem antiquissimũ Apteram. Cui argumẽto sunt multa. Primo quidem tempus: quoniam Saturnus qui ad Ianum venit: fuit aureo sęculo: tempestate Nini: cũ adhuc homines viue rent victu rudi: vt Iginus ait & Macrobius refert: & homines rudi trũco cauaq; robore atq; tugurio vterentur: & nõdum compositos hic Saturnus: quia iustus erat: lege composuit: vt ornato carmine Virgilius in. viii. Aeneidos describit dicens: de ipsis Aboriginibus Latii.

Hæc nemora indigenę fauni nymphæq; tenebãt: Gensq; virũ truncis: & duro robore nata Quis: neq; mos: neq; cultus erat: nec iungere tauro: Aut cõponere opes norant: nec parcere parto: Sed rami: atq; asper: victu venatꝰ alebat. Primus ab ęthereo venit Saturnus olympo Arma Iouis fugiens: & regnis exul ademptis. Is genus indocile & dispersum montibꝰ altis: Composuit: legesq; dedit: lariumq; vocari Maluit: his quoniam tutus latuisset in oris. Au reaq; (vt perhibent) illo sub rege fuere: Sęcula: sic populos trãquilla in pace tegebat. Cęterũ

(Apteras.) Apteras fuit domesticato orbe: & ætate ferrea: post Ninum quingentis annis & amplius: vi delicet interfecto Iasio a fratre Dardano: & ante cõditam Dardaniam paulominus triginta annis: vt Græci confitentur: & Eusebius notat. Quinetiam iniustissimꝰ & ferreus Apteras atq; impiissimus: patri testes eruit: filios occidit: Titanibꝰ nepotibus ac fratri bellũ intulit: & totum Cretę regnum perturbauit. Rursus Saturnꝰ qui ad Ianum venit denominatã Ita liam a se Saturniã mortuus reliquit: vt Macrobius in primo Saturnaliũ dicit. Porro iam ces sauerat ętate Apterę nomen Saturnia: & dicebatur Italia: vt Berosus indicat: & tẽpus pro bat: quia vt diximus minus triginta annis: ante fugã Dardani & cõditam Dardaniã floruit

scelestus & ferreus non aureus saturnus Apteras. Porro antea regnauerat Iasius: & ante Ia- Iasius.
sium pater eius Coritus gener Itali Atlantis ex filia Electra: matre Iasii: & ante Coritũ Mor- Coritus.
ges cognat⁹ Coriti ex Electra sorore: & ante filium Morgetem regnauit Italus Atlas a quo Morges
Italia: & ante Italum Apis: a quo Apenina & Taurina dicta fuit: & ante Apim siue Taurum Italus
dicta erat Saturnia: vt super Berosum inexpugnabiliter comprobatur. Non fuit igitur Grę Apis.
culus Apteras: ille saturnus aureus: collega Iani aurei: a quo Italia quondam Saturnia di-
cta fuit. Quis vero hic Saturnus fuerit: & vnde: aut qua ratione fugatus? & a quo Ioue: &
quando: & quo pacto continuerit Aborigines? in aliis commentariis pręcipue Berosianis
demonstrabitur. Nec te moueat ꝙ Virgilius dicat eum venisse ab Olympo aethereo: quia
non in Creta solum: sed etiam in Peloponesso: & Asia & Aegypto inueniuntur montes dicti
Olympi: quinetiam & in qualibet regiõe mons altior dicitur Olympus: quales sunt mon-
tes Caspii a quibus ad Ianum venit pius & iustus & Saga saturnus. Pręcellũt enim altitudi
ne omnes montes: etiam in ipsa Scythia: quae est altior pars orbis: vt omnes Geographi cũ
experientia concedunt. Et ideo Mithici dicunt: ꝙ Iuppiter Saturnũ in tartara & inferos mi Saturn⁹ ad
sit: quia ab suprema parte orbis ad inferiorem: inferũq; vocatum mare fugauit: iam inclinã- inferos.
te in vitia aureo sęculo. Qꝫ vero Fabius dicit: quoniã ante Ninum nulla extitit vniuersalis
monarchia: quia intra limites patriae suę quisq; regebat: vt Saturnus in Latio: & Ianus in Ia-
nicula Etruria: id argumẽtũ facit: quare ante Ninum nõ inchoauit sua tẽpora Eusebius: sed
a Nino: & quidem nõ a pricipio Nini: sed a.xliii.eius anno. Ratio vna est: quia vsq; ad.xliii.
annũ non explicuit acies: sed solum assuefaciebat militem ad incognitam militiã & inusita
tum exercitiũ: vt Diodorus siculus in.iii.libro insinuat. Nouem enim vltimis annis bella in
tulit: & totam Asiam vsq; terminos Libyae domuit. Si enim magnus Alexander.xii. solũ an
nis: eam Asiam & Aegyptũ: iam toto orbe armato & ad alios inuadendũ nedum ad resisten
dum potẽtissimo subegit: nihil mirũ: si vt ait Trogus & Iustinus tam breui tempore Ninus
rudes adhuc ad resistẽdũ populos & inermes: terminos vsq; Libyę ꝑdomuit. Est itẽ argumẽ-
to ꝙ nouissimis annis coeperit viciare aureum sęculũ: quia primũ finitimis bella intulit: vt
omnes concedunt. Bactrii autẽ quibus impabat Saga saturnus: teste Beroso: vtiq; sunt fini- Bactri
timi Assyriis. Quare principio eos aggressus est. Cęterũ dum hos debellaret: venit ad eũ Se- Semiramis
miramis Ascalonitis: ex eaq; filiũ Niniadem sustulit & infantulum moriens Ninus reliquit:
proquo Semiramis regnauit: vt Diodorus in tertio libro scribit: & alii consentiunt. Quare
circa finem sui imperii viciare coepit aureum sęculum. Qꝫ vero ait Ianũ suscepisse saturnũ
in dextro latere thybetis: & in lęuo Etruriaq; Ianum cõsedisse: sciendũ est: ꝙ dextrum & lę- Dextrũ &
uum thyberis: dupliciter accipiunt: vel eundo ab vrbe ad Ostia: vel ab Ostiis ad vrbem. Pri lęuum.
mo modo rate nauiganti Thyberim: Latium est a finistris: & Etruria a dextris. Econtra vero
ab Ostiis nauiganti ad vrbem: a dextris est solum terraq; Latii: & ad lęuam solũ Etruriae. Et
ita hic loquitur Fabius habẽdo rationẽ ad aduẽtũ saturni ab Ostiis in Capitolium: vbi Ian⁹
illum visitans pręfecit Aboriginibus: & saturniam Latium dici voluit: sicut Etruriam Iani
culam. Et hoc itinere ab Ostiis vsus est etiam Ouidius: qui in primo de fastis inducit Ianum
ita de receptione & aduentu Saturni dicẽtem. Causa ratis superest: Thuscum rate venit in
amnẽ: Primus oberrato falcifer orbe deus. Hac ego Saturnũ (memini) tellure recepi. Cęli-
tibus regnis: a Ioue pulsus erat. At bona posteritas puppim formauit in ęre: Hospitis aduen
tum testificata dei. Inde diu genti mansit Saturnia nomen: Et dicta est Latium: terra volẽte
deo. Et paulo post Ipse solum colui cuius placidissima lęuum: Radit arenosi Thyberis vnda
latus. Ara mea est colli: quem vulgus nomine nostro: Nuncupat hęc ętas Ianiculũq; vocat.
Aram ergo Ianiculam Etruscam: lęuo thyberis lateri hęrentem vocat: quia pro sacro limite
atq; fine imperii sui Thyberi posuit: qui limes cõmuni impensa factus & sacratus est: vt idẽ

Ouidius in .ii. de Fastis ad sacrum limitem loquens dicit.
Te duo diuersa: dñi de parte coronant: Binaq; serta tibi: bina corona ferunt.
Ara fit: ignem fert rustica testa: Spargitur & cęso: cōmunis terminus agno.
Ergo Ianiculum & oppidum dicitur: quia ibi posuit Ianus Ianiculas colonias: & Ara quoq; quia ibi pro sacro limite inter se & Camesem atq; Saturnum facta est Ara: & cęso agno: pro communi termino sparsus est thyberis. Saturnia vero ad radices Capitolii non ara sed vrbs dicitur in .viii. Aeneidos: a Virgilio dicente.

Saturnia.

Hęc duo prętereà disiectis oppida muris: Reliquias veterūq; vides monumēta virorum. Hanc Ianus pater: hanc Saturnus cōdidit vrbē: Ianiculum huic: illi fuerat Saturnia nomē. Neq; disiectis oppida muris: aut seorsum propria impensa singulum singulam vrbem condidisse significare voluit Virgilius: vt eum Macrobius incusat in primo Saturnallum: sed solum significat disiecta fuisse limite sacro: quia ea ętate cuiq; regi intra suam patriam finiebatur regnum: vt hoc loci Fabius: & Trogus atq; Iustinus in primo epitomatum significant. Item ędificatam cōmuni impensa vrbem: singulo regi tribuebatur: vt Saturnia Saturno: a qua Latium Saturnia: & Ianiculum Iano: a quo Etruria Ianicula primum nomē habuit: vt hoc loco docet Fabius. Vnde is eam condidisse dicitur: cui⁹ nomen personabat: sed nō propria impensa: quibus peculium & patrimoniū aureo illo sęculo erat cōmune vt tam ipse Macrobius & Virgilius q̄ Trogus atq; Iustinus vltimo epitomatum scribunt: & alii consentiunt: Ad hoc commune peculium & aurtum sęculum euangelia reducunt homines: & nulla lex alia: sicut copiose ostendimus in commentariis super euāgelia: epistolas: & Actus apostolorum. De Vesta vero & fascibus: &. xii. aris & pomoeriis Iani: super fragmenta Catonis diximus Nunc de primo instituto Fabii: de origine vrbis Romę: aureo sęculo: sub Saturno & Iano dicendum est. Varro in primo de lingua latina sic dicit. Capitolium dictum a capite humano ibi inuento: & Tarpeius collis antea a Tarpeia virgine Vestali dicebatur: ibi scutis Sabinorū obruta & sepulta. Verum pri⁹ Saturnia dicebatur & ab eo late Saturnia terra. Quod & Iuno in sexto de Fastis ab Ouidio introducta fatetur dicens.

Vergilii locus.

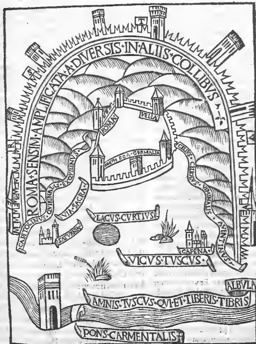
Capitoliū Tarpeia arx

Si genus aspicitur: Saturnum ego prima parentum Feci: Saturno sors ego prima fui.
A parte dicta meo quondam Saturnia Roma est Iunctaq; Tarpeio: sunt mea templa Ioui.
Plinius quoq; in .vi. capitulo tertii libri naturalis historię distinguens vtrāq; originem Latii videlicet & Etrurię: Saturnia inquit est vbi nunc Roma: anni polis vero vbi Ianiculum in parte Romę: non tamen eadem: sicut paulo supradixit. Volturreni: cognomine Etrusci: in eadem parte Volsinienses. Hęc igitur prima Romę origo.

De secunda parte primi libelli.

Iam Fabius Pictor explanauit ad integrum ea in quibus omnes cōueniunt de origine antiquissima vrbis Romę in primo ortu generis humani: quoa ta est aurea ętas sub Iano & Saturno: Nunc depingit atq; describit: qualis erat regio septicollis anteq̄ inhabitaretur: sed pascua bobus erat. Ad cuius intellectum descripsi in piano totum qd scribit Fabius: vt meli⁹ noui. Non enim profiteor artem pictoriam. Qui magis assuetus est Romę: atq; melius intelligit Fabium: ipse emendet sicubi in pingendo erraui: Describens ergo agrum septicollem Romanum tempore Saturni inhabitatum: qualis ei facies vultusq; atq; dispositio esset: hęc dicit.

Facies tūc agri huius inſtar arcus erat: cuius chorda eēt alue9 Thyberis. Cornua ad ſolis qdē ortū rupes auētina & ad occaſū capitolina: media palatina. Eadē palatia rupes thyberim a frōte proſpicit: a ſiniſtris Cęlio: a dextris Exqlino iūgit. Auētinus itē a frōte Thyberim & capenā tenet: ad dextrā cęliolo ac Viminali hęret. Capitoliū ante ſe thyberim & portā carmētalē cernit: hęret illi qrinalis.

Vides itaq; Thyberim veluti chordā arcus. Cernis ſeptē rupes: q̄s antiquorū alii mōtes: alii colles vocauerunt. Aſpiciseos īſtar arcus tēſi ſibi mutuo ſuccedere. Cornua vides duo: ab occaſu qdē rupē Tarpeiā ſiue Capitolinā: vbi pricipio fuit Saturnia: & a q̄ late Saturnia dicta ē terra: vt ait Varro in prīo de līgua latina. ab ortu vero ſolis Auētinā rupē; vbi Italus Capenā cō-

ďidit a qua primű porta Capena: quæ
postea Hostiēsis: qa ad vrbē ducit Ho
stiā: nūc sancti Pauli dicit: quia ducit
ad eius sacrū locū Iuuenal' aūt noster
Aquinas ī Satyra dixit: madidāq; Ca
penam: ob ꝓximű illi Thyberim atq;
vdas tū paludes vt paulo post expo-
nemus. Vides itē in medio arcus Pa-
latinū oībus maiorē collē: Et ideo an
tonomasice dictus ē tā ab antiquis q̄
iuniorib' palatiū maius: scilicet aliis
sex collibus: tametsi quidā in hoc ab-
errēt (vt existimo) & alibi aperui. De
his collibus prius postea de Thyberi:
postremo de tota area: origines & tē-
pora exponēda occurrūt. Vt aūt Fa-
bius significat: & Varro in p̄io de lin
gua latina exprimit: trib' ꝑcipue nō-
minibus Capitoliū cognominatū est:
Capitolii nomina — scilicet capitoliū dictū est: ab huma-
no capite ibi inuento: dum foderētur
in cacumine rupis: fundamenta tem
pli Iouis: a Tarquinio superbo: qui vl-
timus a Romulo rex fuit. Alio nomi-
ne sub Romulo dicebatur rupes Tar-
peia: a virgine Vestali ibi occisa & se-
pulta: dum Romulus Sabinū bellum
gereret. Prisco vero nomine diceba-
tur Saturnin' mons a Saturnia in cli
uo montis condita. Et vt ait Varro:
tempore suo: tria vestigia & argumē-
ta manebant: ꝙ Saturni Fanū in fau-
cibus: ꝙ Saturnia porta: quā Iunius
scribit: ibi quā tunc vocabant Panda
nam: & ꝙ post ędem Saturni in ædifi
ciorū legibus priuatis pariete: posti-
ci' muri sunt scripti. Hic mons vt hoc
loci Fabius dicit a fronte habet Thy
berim & portā Carmentalē. Carmēta
Carmental' porta — lis porta erat: vbi pons Carmentalis:
quo trecēti Fabii cōtra Veientes trāſ
eūtes Thyberim: relinquebāt Ianicu
lū ad dextrā vt paret in Liuio: Quare
ab hac porta transmisso Thyberi & Ia
niculi radicibus: per planiciē sub Ia-
niculi dextro illis: perrexerūt contra

Has rupes antiqui septē colles & septē mō
tes appellauerūt. Area huius arcus est qcqd
cāpi iacet inter auētinū & Capitoliū: & a pa
latio ad thyberim Libyssus antea inde arge
us: post vicus thuscus dicit. Paludes plures
eo passim thyberina inūdatio efficiebat: quę
hāc areā nō satis idoneā habitationi redde-
bāt: anteq̄ factis Vertūno sacrificiis in alueū
suū thyberis verteret. Prima igit origo Ro-
mę fuit: collis capitolin' antea saturnia dict'
sequēs hūc auētinus fuit habitat' ab atlante
Italo e sicilia aduecto eo cōtra fratrē suū hes-
perū: in cuius tutela erat Etrurię īperiū ad-
huc Iano puero & īmaturo ad munera regia
& regni. Porro Italus dimicare a Iano & etru
scis ꝓhibitus: in auētino cōsedit: ad cuius ra
dices iuxta thyberim: ope atq; cōsilio iani ca
penā oppidulū cōdidit: & regionē ei' ꝑmis-
su italiā dixit. Mox hespero fratre reb' hūa-
nis exēpto: Italus in tutelā ianū & etruriā sus
cipiēs: oēm circa thyberim regionē extictis
vltro citroq; aliis cognoīb' a se italiā nūcupa
uit. Hęc est prisca italia cui' nomē sensim ab
alpiū radicib' ad fretū siculū ac ipsi sicilię cōi
catū est. Denoīare em̄ aut īponere gētib' &
locis noua noīa: tm̄ regū ducūq; ius ē. Susce
pto igit italus italię impio: tū filiā suā Romā
noīe: Siculis & aboriginibus in Latio ꝓfecit.
Quæ relicta capena mediū palatinū tenuit:
& in vertice vbi heret exquilino romā oppi-
dulū cōdidit: qđ Valētiā sonat. Post ei' obitū
ob paludes neglectū oppidū fuit vsq; ad ad-
uētū Euādri q cū oppido simul restituit no-
mē. Subsidēs septē collib' cāpus argeus di-
ctus est ab argo Euādri hospite & comitib'
argiui herculis q ad Euādrū venerūt: & in sa
turnia subsederūt. hic extrema argileta dicit.
Supior argiletus dicit ī principio vici thusci
sub celiolo inter circū maximū & auentinū
vbi letū argi simul & sepulchrū est. Imus vero

argiletus est vbi ianus quadrifrons:q & vertūnus in fine vici thusci ad radices capitolii in foro boario vbi saturnię vestigia. Tres igitur colles primū coluere ante romulum: medium quidem roma filia itali: extremos vero saturnus & italus.

Veiẽtes cognoīe Larthenianos vt Antoninus dicit in Itinerario: aut Enetanos vt Plutarchus: aut Enianos: vt alii dicũt. Quin reliquerũt etiã a dextris Ianũ sub capitolio quadrifontẽ: vt patet in figura discedẽdo a Romano foro ad Carmentalẽ transitũ: dicente Ouidio ĩ Fastis. Carmẽti sportę dextro est via pxima Iano. Ire p hãc noli quisq̃s es: omen habet. Illa fama refert Fabios exisse trecẽtos. Porta vacat culpa: sed tñ omen habet. Ex his patẽt errores: quorũ primus ẽ: qa scribũt Carmentalẽ portã fuisse veteris Romę a Romulo cõditę. Patens vtiq̃ error est: qa Roma cõdita a Romulo solam tupẽ palatinã cingebat: vt oẽs fatenť. Quare Carmẽtalis nõ erat porta Romę veteris: qa circa thyberim erat: dextro illi Iano veniẽti a palatio. Secũdus error est: qa existimãt quidã Veiẽtes Enianos eẽ circa thyberim qui est. xiii. milibus passuũ a Fidenis ad Vaticanũ & Ianiculũ: vt videť significare Plynius in. iii. naturalis histo. ca. vi. Verum Plynius nõ dicit ibi quãtũ spatii tenuerint Veiẽtes p thyberim: sed quoto thyberis spatio Veiẽs ager a Latio disterminabať. Nã idem Plynius a Ianiculo vsq̃ in Phalarim fuisse agrũ Veientẽ asserit in. ii. naturalis historię capi. xcviii. dicens. In silua Cyminia: & ad aras Mutias in Veiente: in fixa terrę: euelli nõ possunt. Est aũt oppidũ arę Mutię: quod rustici AreMuza vocant: nõ procul Phalerio & Fescẽnio nunc ciuitas Castellana. Quare multo amplius tredecim milibus passuũ diffundebať Veiens ager. Immo etiã Cyminia iuga quę sunt limites Etrurię vrbis attingebant: dicente Liuio in primo ab vrbe condita: etat inquit Sabinis vicina Etruria: & pximi Etturię Veientes. Tertius error est: quia quidam asserunt Ciuitã Castellanã esse vrbem Veiẽtem: quod falsum esse probant via: & spatium: & cognomen. Via quidẽ qui Fabii sub Ianiculo versus lacum Sabatium: nõ versus Thybetim Ciuite Castellanę: contra vrbem Veiẽtem iuerunt. Rursus spatio distat Veiens ab vrbe Roma minus viginti milibus passuũ: vt significauit Apius: & Liuius refert in quinto ab vrbe condita. Quãtum autem minus sit: Dionysius Halicarnasseus exprimit: qui Romę diu moratus multa didicit. Is in secundo libro tradit: a loco vbi Thyberis mari mergitur: vsq̃ Romam esse spatium centum & viginti stadiorum. Et rursus in eodẽ libro dicit Veientem vrbem esse in colle munito tantę quantitatis quãtam Athenę habent: & centum ferme stadiis distare ab vrbe Roma. In eodem dicit Romulum in Palatino colle quadratam fecisse vrbem tantę quãtitaeis: quãrum habent Athenę. Ex quo patet nõ magnas vrbes fuisse: Veiẽtum Athenas: & priscam Romam quę solum Palatinum collem tenebat. Verum ea ętate per grandes existimabãtur respectu aliarum: quia teste eodẽ Dionysio Halicarnasseo in primo lib. mos cõndẽdarũ vrbium fuit antiquis: eas fundare nõ magnas: sed locis munitas & crebras. Igitur quoniã stadiũ est octaua pars miliarii: vt Ptolemeus & alii concedũt cõsequẽs necessario est: vt nõ vulgari mensura sed cõmuni & pbata ab mari Ostiensi ad vrbẽ sint quindecim miliaria: & ab vrbe per dextrũ euntibus Ianiculũ vsq̃ Veientem vrbem sint circiter duodecim. Hoc itinere si pcedimus versus Sabatios inuenimus ferme. xii. milibus passuũ distantẽ Larthenianũ in colle munito: quod vulgus mutata prima littera dicunt Marthenianũ. Nõ est igitur vel via vel spatio definito Veiens vrbs & ciuita Castellana eadem. Tertio patet ex cognomine. Nam licet Phalarim et Phescenium prius fuerint vrbes habitatę a Siculis & Etruscis: tamen eas postea cum Enos vrbes Pelasgorum Eniani Pelasgi inhabitauerunt: vt significat Dionysius Halicarnasseus in primo libro. Porro pulsis Pelasgis Enianis siue Enotanis Thusci soli coluerunt

Veientes

Ciuita Castellana.

et cognomina Ethrusca adiecerũt. Phesce.i.arces simul & acies: et Larth.i. princeps oĩm: vt in Etrusca historia ꝓbauimus: quã septẽ & sexaginta Epitomatum libris iam absoluimus: a Iano vsq; ad nostrã ętatẽ. Quare Larthenianũ est princeps & Metropolis Eniana: cognomine Veiens a ꝓgenitorib⁹ Veijs Etruscis: & Phesceniũ est id q̃d arces Enię: & a Vergilio dictę Arces & acies Soractinę & Phescenine. Vulgo Castellanę: q̃a Arx castellũ vulgo dicitur. Hinc & illis acierũ suarũ est insigne eques armatus. Igitur hactenus de itinere a Romano foro in Veiẽtes per portam Carmentalẽ: quę ad Capitoliũ & initia vici Thusci sub Capitolio magis spectat q̃ ad Romã palatinã. De Auentino dicendũ est postea: vnde dicat̃ Auentinus. Nũc quo pacto secũdus post Capitoliũ locus fuerit habitat⁹: est explanandũ. Teste Igino cui cõcordat Berosus: Atlanti Italo a quo Italia dicta ẽ: frater fuit Hesperus rex Hispanię: inter quos bello orto ob regnãdi cupiditatẽ supior fuit Atlas Italus: qui pulso Hespero in Italiã: regnauit ĩ Hispania atq; Sicilia. Hesperus ĩ Italia ad Thuscos se cõferẽs: tutor regni factus ẽ: Iano tum infante: vt hic innuit Fabius. Sed nota vnũ fuisse

Hesperus

Iani plures

Ianum priscũ: plures vero posteriores: quorũ hic fuit vnus cui nomẽ Camboblascon: & cognomentũ fuit Coritus socer Atlantis Itali: vt ĩ quinto antiq̃tatũ Berosus ꝓdit. Ab hoc Hespero Italia & Hispania hesperiæ dictæ sunt: q̃a vtrobiq; regnauit: vt Iginus scribit: & Seruius sup Aenęida refert. Gręci q̃bus prauũ ingeniũ semp fuit ad obscurẽdos aliorum splendores antiquos: audent mentiri: & dicere Italiã et Hispaniã dici hesperias a sidere: quia eo nauigãt ab Italia in Hispaniã. Ergo & Gallia erit Hesperia: q̃a eodem sidere nauigant ab Italia in Gallias. Ita dum voluerũt inducere Italicę antiq̃tati caliginẽ: se oĩno Dialecticã: & historias: & Geographiã ignorare ostenderũt. Verũ pauloante obitũ hesperi Italus ab Hispania in Siciliã: & a Sicilia in Italiã: cõtra fratrẽ dimicaturus cõcessit in Latium vbi Etrusci cũ Iano puero obuiãtes: ꝓhibuerũt Italum cũ fratre arma cõferre: permiserũt tamen & opem cũ cõsilio adiecerũt: vt e regione Saturnię: collem Auentinum teneret: & condito oppido Capena: etiã agrũ eius a se Italiã diceret: vt hoc loci asserit Fabius: quem plures sequitur. Tortellius vero noster in littera Roma ait: hoc dictũ etiã Solinũ sequutũ. Ergo mox mortuo Hespero: tutor Iani qui & Coriti successit Italus in Vetulonia: vt in.v. antiquitatũ Berosus tradit: in qua etiã argumẽta: patria & genitura Pleyadũ Italicarum loca noĩbus earum: & matris Pleyadis dicata: & patris Atlantis noĩa: cognomina: exaltationis eius locus: tituli ad sempiternã memoriã: & eiusmodi multa. Quod vero ait circa Thyberim vltro citroq; mox suscepto regno a se nominasse Italiã extinctis aliis cognominibus: videlicet Ianicula: Saturnia: Apenina: siue Taurina: Camesena: Hesperia: vtq; idẽ insinuat Seruius super Aeneida dicens. Italus rex a Sicilia cum Siculis in Italiam venit: et loca circa Thyberim tenuit: et a se Italiam nominauit. Argumento huic antiquitati manere: aiunt tam ipse Seruius q̃ Dionysius Halicarnasseus in primo libro: quia circa Tybur loca dicta Siciliensia sunt: et in Etruria circa Thyberim sunt vrbes Phalaris & Phescennium: quas ptius inhabitauerunt Siculi: et circa Ardeam Latii: sunt fines dicti Sicani: et in Etruria vallis Sicania & monumenta Atlantis Itali: & Pleyadum: quæ in Berosianis commentariis explicabuntur. Nunc de area huius Arcus dicendum. Primo dictus est campus Libyssus teste Festo a Cerere frugifera: quę ex Libya primum fruges illo aduexit: a quo & campus Libyssus: et ipsa Libyssa dicta est. Ceres enim ipsa frugifera & legifera. Libyca & Aegyptia soror Osiridis: vt author est Diodorus in primo libro: docuit in Italia: Attica: & Sicilia molere: & panes conficere: cum antea glande vescerentur: vt docet Plynius in.vii. naturalis historię. capitulo vltimo. Primos autem panes obtulit in gratiã Iasii regis in nuptiis Cybelis: vt authores tradunt: & Cybelaria marmora excisa produnt. Et hoc ante Troiam conditam. Paulo vero ante Troianum excidium Euan-

Campus. …yssus

der Argo hospiti suo a sociis occiso sepulchrum fecit: a cuius leto primum Argilletum su
periorem dixerunt: & non a somniata Argilla: de quo Vergilius in Aeneidos octauo. Nec
non & sacri monstrat nem⁹ Argileti, Testatutq; locum: & letum docet hospitis Argi. Rur
sus paulo post ad eundem Euādrum venit cum Argonautis Hercules: qui in Saturnia ho
spitati sunt. Et ab his dicitur etiam Argeus campus: vt Varro in primo de lingua latina: & Argiletus.
nunc Fabius insinuat. Et dicitur Argiletus imus a Seruio: & infimus a Liuio in primo ab
vrbe condita: quia infimus fuit loco & tempore. Liui⁹ enim in primo ab vrbe condita: vt in
quit: animos feroces reuocaret Numa: ad infimum Argiletum Ianum facit indicem belli
& pacis. Et super septimū Aeneidos ibi. Sunt geminę portę belli: sic habet Seruius: id est ge
mina Iani templa iuncta. Sacrarium (inquit) hoc Numa instituit circa imum Argiletum:
iuxta theatrum Marcelli in breuissimis duobus tēplis. Duobus inquam propter Ianum bi
frontem. Postea vero captis Phaliscis vrbe Tusciæ: inuentum est simulachrū Iani cū fronti
bus quattuor. Vnde quod Numa instituerat translatum est ad forum transitoriū: & tem
plum quattuor portarū ibi substitutum est. Hæc Seruius. Tertio dictus est campus vic⁹ tu
scus: vt supra insinuauit. Contra hoc videtur quod Dionysius Halicarnasseus scribit de vi Tusc⁹ vic⁹
co Tusco dicens in quinto lib. Vicus Tuscus est conuallis extensa ferme quattuor stadiis
a capitolio vsq; ad palatium: a quo quidem est transitus in circum maximū. Ergo non per
tingit a capitolio vsq; ad Cęliolum & vltra. Dicendum est q; non bene vidit Halicarnasse
us quod scribit Varro eo doctior: & Romanam regionē plenius edoctus. Is in primo de lin
gua latina post Cęlii Tusci obitum: Cęlianos Tuscos tenuisse Cęliolum. Et tuscos Luceres
subsidentem conuallem asserit. Eius verba sunt ad hanc sententiam. Post mortem Cælii
tusci: quia nō suspicione carebant: iussi sunt in conuallē descendere: & ab eis dicit̄ vic⁹ tu
scus: vbi est & templū Vertumni: qui est princeps de⁹ Etrurię. Et subdit: Cęlianis vero qa
suspicione carebāt dat⁹ est Cęliolus cōiunctus Cęlio. Et ideo recte Fabius dicit principium
vici Tusci incipere sub Cęliolo versus Auentinū: & terminari ad radices capitolii. De eo ve
ro q; ait Romā filiam Itali principio Romā a se dictā cœpisse in palatino colle: etiā Berosus
in. v. & Plutarchus in vita Romuli conscribunt. Porro neglectū fuisse ob aerem palustralē:
& dictū Valentiā: & ab Euandro restitutū: & Solinus in collectaneis: & alii nonnulli cōsen
tiunt. Itē vt ait hoc loco Fabius: inundatio Thyberis ante Romulū reddebat hunc campū
min⁹ idoneū ad habitandū. Quod patet primo: quia a palatio per subsidentē vallē disiun
gebat̄ vrbs ab Auentino: & per paludes nauigabat̄: vt ait Varro: quippe q; Germallia est
pars veteris Romæ vbi expositi fuerūt Rem⁹ & Romulus: vt idē Varro & Dionysi⁹: & hic Lac⁹ Curti
Fabi⁹ refert. Erat & Curtius lac⁹ pal⁹ magna: in quē sese armat⁹ cum equo iniecit Curti⁹ si us
ue Metius Sabinus is fuerit siue alius: siue vterq;. De eo vero q; ait Ianum & Vertūnū esse
eundē: id consonat: & ppria eorū epiteta & interp̄tationes demonstrāt: de quib⁹ loco suo di
cturi sum⁹. Ianus. n. vt Cicero ait: & Macrobius in primo Saturnaliū significat: quasi Ean⁹
ab eundo dicit̄: q; eat & vertat cęlū & res oēs. Apud Ianū. n. solū est oē ius vertēdi cardinis.

Explicit Primus libellus Fabii Pictoris.

Q. Fabii Pictoris Secund⁹ liber incipit.

Ostq̄ Fabi⁹ in supiore libello declarauit q; ab Iano & aureo sęculo vsq; ad
Romulū cœpti sunt habitari tres colles: a Saturno qdē Capitolinus: ab
Itaio Auentin⁹: & a filia ei⁹ Palatin⁹. Nūc in hoc libello edocet quo pa
cto palatiū Romul⁹ in vrbē quadratā conuertit: & deinde quo pacto re
liqui colles intra vrbē Romam computati fuerint: & demum de nomi
nibus & iocis eius. Primo ergo dicit quo pacto palatium Romulus in vr
bem formauerit his verbis.

Rex & Regulus.

SVperius exposuimus qd ſit Olympus & ioſſa/& quo pacto ſacrabãtur vrbes/& pomeria. Et qd ſit Tetrapolis ſiue quadri vrbs & vrbs quadrata: in cõmẽtariis Xenophõtis. Differẽtia vero intet regulũ & regẽ erat tũc: qualis nũc inter reges & duces. Vnde omnis dux eſt regulus nõ tamẽ rex. In Italia vero reguli eſſe nõ poterãt niſi eẽnt Thuſcorũ vernę ac nutriti in fano Voltumnę cũ Larthe atq; Lucumonibus. Cui duo ſunt ꝑcipua argumẽta. Primũ: quia Caccũ legatũ Cãpani reguli/q ducatũ nõ verna Thuſcorum inierat/in vincla cõiecit Tarcon rex Etrurię: vt in Collectaneis Solin9 inſinuat: ꝙ ꝑ ignominiã id romãis oppoſuiſſet Mitridates: ꝙ tuſcorum vernę fuiſſent: vt hoc loco Fab9 & trogus cũ Iuſtino ſentiũt li. xxxviii. epitomatũ. Vnde & de politia inſtituta Mãtuę ad inſtar Etrurię dr̃ in. x. ęneid. Ipſa igt caput populis vires de ſanguie tuſco. Quo loco Ser. dicit & alii Vergilianiſtæ iterp̃tes aſſerunt ꝙ vires appellat Lucumões: & rectores & duces: qa totũ robur erat ex Lucumõib9: i quorũ numero vel ꝑfectura nõ admittebãt niſi de ſanguie tuſco: i quo vernę cõputant. vñ in ꝑfecturis Italię qa tuſci ipabãt: nõ admittebant duces & reguli niſi vel tuſci vel vernę tuſcoꝝ: qd ꝑ ipio exiſtimauit Mitridates obiiciẽdũ. Rex vero prim9 oĩm ex vernis tuſcoꝝ fuit Romul9: q liberi9 q̃ reguli iſtituta & ſancita regni iſtituere poſſet: & ſui ſucceſſores: iter quos tuſci Targnii licẽtiores fuerũt. Vbi vero fact9 fuerit olymp9 & cœptus ſacer ſulc9 a vate: exponit Fab. dicens ꝙ i vico tuſco videlicet i foro boario vbi eſt taur9 ęre9 i monumẽtũ: ꝙ ibi cœpt9 ẽ ſacer ſulc9 a Romulo: auctor ẽ Cor. Tacit9 dicẽs Vbi ẽ ęre9 taur9: qa id gen9 aĩalium aratro ſubditur ſulc9 deſignãdi oppidi cœpt9: vt magnã Herculis arã ãplecteretur. inde certis ſpatiis interiecti lapides ꝑ ima mõtis palatini ad arã cõſutii: mox ad curias veteres: tũ ad ſacellũ larẽ forũq; Romanũ a Romulo: & ad capitoliũ nõ a Romulo: ſed a Tito Tatio Sabino poſt fœd9 additũ ꝓgreſſũ eſt. Hęc Cor. Tacit9. Ex hoc habere poſſumus: vñ ſit dictũ forũ Boariũ. Primo quidẽ a boue Herculis repto & imolato ob victoriã cõtra Caccũ latrociatorẽ: de quo Oui. i Faſtꝭ dr. Immolat ex illis taurũ tibi Iuppiter vnũ Victor: & euandrũ ruricolaſq; vocat. Cõſtituitq; ſibi q̃ maxĩa dr̃ ara hic vbi ꝑs vrbis de boue nomẽ hẽt Scdo qa ibi boues cœpũt ſacrũ ſulcũ: iccirco tota illa ꝑs vrbis boaria dicta ẽ vſq; ad lanũ i radicib9 capitolii vbi ꝑtũ Boarię, forũ boariũ dictũ. i hac boaria ma

Boariũ forũ vnde.

DEniq; Romulus potit9 rerũ Albanarũ & vſus maxima familiaritate regũ Etrurię: & rex ꝑtim9 ex regulis Italię cteat9 in Latio Romã oppidulũ in regiã tettapoli vertit: inq; palatio colle fũdauit. Aſcito eni ex etruria vate atq; ſacerdote: Olympũ fecit: pomęriũq; ſacrauit: & atatro ab Olympo in vico thuſco ꝑ palatiũ circũducẽs ab imo collis ad verticẽ: quadratã vrbẽ ſignauit. In vertice collis hęrẽte Exquilino Romã oppidulũ ampliauit: & e regione loco proximo Cęlio Velliã extruxit. Cęterũ in decliuo ad ima verſus circũ maximũ Germalliã fundauit: vbi iuſſu Amulii fuerũt expoſiti. Hac eñi antea labebatur thyberis. Ab ea aurẽ verſus Exquilias forũ Romanũ ędificauit. Et ita Romulus ex regulo prim9 rex a Thuſcis declarat9 eſt. Quã rem ꝓ occaſionem acceptam Mitridates rex Aſię pro ignominia Romanis oppoſuit ꝙ vernę fuiſſẽt thuſcorũ. Quarto aũt mẽſe ab vrbe cõdita ꝑpetratũ eſt audax facin9 i raptu latinarũ & ſabinarũ. Primi ex latinis bellũ mouerũt in romulũ Ceninẽſes: Antẽnates aũt & Cruſtumeni Romul9 auxilio iplorato a tuſcis: cũ cęlio rege etruriæ; primũ ex his triũphũ retulit: & ob id q̃rt9 vrbis collis a tuſcis hitari cœpt9 eſt; & Cęli9 dict9. Subinde ſabini bellũ ingẽs orſi: coegerũt romulum denuo a Lucumonibus ſocios mili

tes expetere Galerito Lucumoni At beæ
negocium datum est: magna Etrusco-
rum: exq; vrbe Salpinatum manu venit:
Qui quum offendisset Capitolium ca-
ptum a Sabinis; ipse proximū capitolio
quirinalem pro romulo muniuit. Verū
cum romulꝰ audax sub capitolio sabinos
aggressus: vulneratꝰ fugeret: illumq; ad
portā palatinā sequuti Sabini Roma po
tituri videtentur: illico Galeritꝰ e quirina
li delapsꝰ: viāq; retro in capitoliū pedem
ferendi: adimens vbi nūc Ianꝰ quadrifrōs
a tergo sabinos aggressus: vnde fabula
eiaculatæ aquę sulphureę est: in fugā ver
tit. Aīaduersa re romulꝰ reintegratis viri
bus & ipse a fronte cædebat: adeo vt Me
tius in paludem sese cū equo atmatꝰ inii-
ceret. Cędes ingens fiebat. Et ne vnꝰ qui
dem euasisset: ni fœminæ occurrissent:
Fœdere icto romulꝰ vrbis agrum diuisit
in partes tris: æquis collibus. Sabinis &
Tatio capitoliū & quitinalis: Romulo se
quentes Exquilinꝰ & palatinꝰ in quo Ro
ma: Galerito & Lucerībꝰ tuscis Cæliꝰ &
Cęliolus obuenerūt. Auentinū Romu-
lus neminem passus est habitare. Nā fra
tri Remo illum sacrū esse voluit vsq; He
lerniam. Quūq; concessisset naturæ Cęli-
us & Galeritus tex Etrurię successisset:
consensu tribuum: Cæliolus & abeo to-
ta arcus area septem collibus subiacens:
tuscis data: & sacrificio Iano Vertumno
facto: egestisq; paludibꝰ habitabilis reddi
ta: & vicꝰ tuscus dicta. Tribus igit̄ gētibꝰ
conflata principio vrbs roma habitataq;
fuit. Nomina imposuit princeps Tuscus.
Nā hi tunc Italię imminebant imperio.
Tatienses a Tatio: Rumnenses a rumu

xima portione vici Tusci: erāt opulētiores
& ditiores atq; nobiliores Romanoꝶ: vbi
& frequentiores arcꝰ triūphales: & monu-
mēta impatoꝶ videmꝰ: sed de his alias. De
palatino colle quadriurbe dicendū est. Var
ro in prio de ligua latina sic dicit. Quartæ
regionis palatiū est: q palantes cū Euādro Palatium.
venerūt: q & palatini Aborigines ex agro
Reatino qui appellat̄ palatiū ibi cōsederūt
Sed & alii a Palantia vxore Latini putaue-
rūt. Eundē hūc locū a pecore dictū putant
qdā: & ita Nęuiꝰ Balatiū appellauit. Huic
Germalliā & Velliā cōiunxerunt. Velliæ Vellia.
causę plures: in qbus cū ibi pastores palati-
ni ex ouibꝰ ante tonsurā inuētā: vellere la-
nā sint soliti: a vellendo etiā vellꝰ dictū fuit
Hęc Varro. De hac pte quadriurbis Romę
loquit̄ Liuiꝰ in.ii. ab vrbe condita: dicēs q
collega Bruti Valeriꝰ publicola ędificabat
in sūma Vellia alto & munito loco domū:
vt arcē inexpugnabilē: quā ob suspicionē
regni demolitꝰ: in īfimo cliuo reędificauit.
De Germallia vero in eodē li. dicit Varro: Germallia
q sic dr̄ a germanis Remo & Romulo: q il
lo thyberis aqua tulerit. Dionysiꝰ vero ait
Fabiū pictorē scribere: cū puellos ferrēt ius
su Amulii in aquā exponēdos: īuenisse pla
nitiē thyberi inundatā. Vñ a vertice pala-
tii ad radices descēdētes: ibi eos in pricipio
aquę posuisse: & lupam sitiētem e specu p-
ximo potus gratia illuc profectam inueni-
sse infantes per cœnū volutati iam recedē-
te aqua: & eos qsi catulos suos quos tūc nu
triebat lingua lābēs cœno abstersisse: mam
mas illis & lac pbuisse: qđ tū forte veniens
Faustulꝰ admiratꝰ / discedēte lupa pueros
tulit ad vxorē Accā Larētiā. Vñ & ibi nu-
trirꝰ ē: & casa Romuli seruata: vt auctores
fatēt̄: vbi ficꝰ ē ruminalis: de q Oui. ī Fastis.
Arbor erat remanēt vestigia: qq vocat̄ Ro
mula nūc ficꝰ rumula ficꝰ erat. Et ē vt aiūt:
iuxta circū maximū: qđ nūc vulgus cerchi
vocat: inter palatinas & Cęlioli radices sub Forū Ro.
radicibꝰ Cęlii. Forū vero Romanum dice-
batur quarta pars Romę tunc quadriurbs
in qua pter ędes erat platea cōcionalis pu-

blica: de qua Liuiꝰ in. viii. ab vrbe cōdita:
naues inqt Antiatū prim in naualia sub-
ductę: ptim incēsę: & earū rostris suggestū
in foro adornari placuit. Ideo ait Seruiꝰ su
per. viii. ęnei. Romanū forū erat vbi nunc
rostra sunt. Et idē locꝰ comitiū dictus: vbi
Comitium & ictū foedꝰ inter Romulū & Tatiū: dicen
te Plurarcho in vita Romuli. Quo igr du
ces cōuenerūt ad pcutiēdū foedꝰ: hucusq̄
comitiū vocāt. Et Varro in de ligua latia
Antelngt: curiā Hostiliā rostra: subq̄ dex
tera huiꝰ comitio locꝰ substructꝰ. In eo pri
uata suffragia & concilia fieri ferunt soli-
ta: sed maiora in cāpo Martio. De mōre ve
ro Cęlio dicit hoc loco Fabiꝰ: ꝙ primū iha
bitatꝰ est & cultꝰ ab Tuscis: & noiatus ab
Etruria: Larthe & eoꝝ duce nobili Cælio.
Dionysꝰ in. ii. li. & alii adiiciūt ꝙ ibi ædes
& templū extruxit: & ibi sepultꝰ. Varro i
pīo de ligua latia sic dicit. Cęliꝰ mons di
ctus a Cęlio Veibeno nobili duce Tusco:
q manu sua venit auxilio Romulo cōtra la
tinorū regē. s. Acronē. Vñ miror ꝙ qdam
triūphū Romulo tribuāt: q ab etrusco Lar
the est habitꝰ. De Sabinis deuictis ait Fa-
Galeritꝰ. biꝰ: ꝙ Romulꝰ iplorato auxilio sociali ab
Ethruscis negociū datū fuit Galerito etru
sco: q magna Etruscoꝝ & Salpinatū ma-
nu victoriam Romulo dedit. Fige hic tu
gradū: vel q Tuscaniēsi glorię iuides: vel
q existimas Romulū rū ferme inermē po-
tuisse tātā belli molē solū sustinere. Galeri
tus Lucumo Etruscꝰ ea Sabina cōtudit ar
ma: vt clarissime Proptiꝰ scribit in elegia
Vertūniana: vbi iducit victoriā Galeriti:
& Vertūnū gratias agētē Romę: rū palati
nę: ꝙ vicū Tuscū Tuscis dederit: his ver-
bis. At tu Roma meis tribuisti pmia Tu-
scis Vñ hodie vicꝰ noia tuscꝰ habet. Tpe
quo sociis venit Lucumoniꝰ armis Atq̄ sa
bina feri contudit arma Tati. Vidi ego la
bētes acies & tela caduca Atq̄ hostes tur
pi terga dedisse fugę. Sat faciā diuū sator:
vt romana pęuū Trāseat ante meos: tur-
ba togata pedes. Quare falso refert Liui-
us in secundo ab vrbe condita: & eum se-
lo vocauit. Hoc enim nomie illū ab euen
tu nuncupauit lingua etrusca ex etruria
oriūda Larentia: & nupta prius viro tu-
sco Faustulo: & inde ethrusco Carrutio,
suam vero tribum a se Lucetum dixit,
Nāalia Trometina est a loco Cęlii: Hęc
origo vrbis romę solum veteris: septicol
lis cum arcus area habitatę: nūc vero ab
his collibus in alios colles & conualles in
immensum prolatę. Cęterū nomia eius-
dem veteris Romę hęc sunt. Nomia col
lium. Capitolium. Quirinalis. Exquilinꝰ
Palatinus: Cælius. Cęliolus: Rumurius:
qui & Auentinus Porro in Area hęc no
mina sunt. Libyssus: Circus maximꝰ: Fo
rum transitorium: Argiletus superior: ar
giletus imus: Via sacra: Senaculū: Con-
cordia. Gręcosthasis: ędes Saturni: Ver
tumnus qui & Ianus quadrifrons: Forū
boatium: Vicus longus: Vicꝰ Arniensis
Vicꝰ stellatinus: Sabatinus: Larthenia-
nus qui & Veiens: Phaliscus: quorū co-
gnomia a Tuscis sunt cōmigrātibꝰ in ci
uitatem romanā. Item Herculis ara: vbi
Olympus: & initiū sacti aratri iunctim a
Germalia ad sacrā viam: vnde & nomi-
nis origo. Forū piscariū: Porta Carmen-
talis: ædes pudicitię: Rotunda Herculis
Forū venalium: Lacꝰ Currius: Suburra:
Suburbanū: Saturnia vbi nunc ędes eꝰ
atq̄ ætariū. Hęc vbi Roma vetus. In par
te Romę sunt Etruria loca: Antipolis: ia
niculū: Vaticanū: & Thyberis: limes im-
perii Volturreni inter veteres Ianū & Sa
turnū: q a principe illꝰ vrbe Volturrena
p syncopā dictꝰ ē Volturnꝰ: & ob id thu
scus nō latinꝰ. Qꝫ vero Vulturnū sine syn
copa & cōpositiōe primitiuū ē nomē: no
tat fluuiū in Sānio: & oppidū Romanū

in littore:a quo Vulturnus deus Thyberinus in Latio:sicut & Volturna vt caput imperii in Etruria.Quam obrem deum tyberinum suum dicit esse Roma atq; Etruria:eundem & Ianum Vertumnum:& ab his dictum Vadimona.

quutꝰ Dionysiꝰ in quinto:q vicus Tuscꝰ dictus est a Tuscis remanentibꝰ Romę sub Porsena: quũ equidem ante Porsenã annis quadraginta supra ducẽtos sub Romulo Vertumnꝰ idẽ & Ianus:in vico Tusco a Romulo Vicꝰ tuscꝰ

& Galerito sacratꝰ sit ante Numã ligneo simulacro ad infimũ Argiletum:qđ postea Numa æneũ reddidit accito Mamurio Osco eruditissimo opifice:vt ibidẽ sequit̃ Vertũnꝰ in Elegia Propertiana dicens:Stipes acernꝰ eram ꝑperanti falce dolatꝰ Ante Numã:grata pauper in vrbe deus.Et in cõmentariis eiusdẽ elegię ostendimus.Et ideo Liuio & Plutarcho Gręco antiquior:Varro doctior:eruditior:& qui nihil intentatum reliquit:asserit cũ aliis cõsentiens in primo de lingua latina:vicũ Tuscũ habitatũ fuisse sub Romulo:cuiꝰ argumentũ dicit ꝑter auctores esse:quia sub Romulo ibi positꝰ est Vertumnꝰ princeps deus municipalis Etrurię.Qđ certe Fabiꝰ insinuat:& Propertiꝰ explicat vicũ Tuscũ datũ:quãdo Galeritus Lucumo venit sociis armis:atq; cõtudit sera arma Sabinoꝝ regis Tatii:Qđ vero Fabius dicit vbi Ianus quadrifrons ibi fabula eiaculatę aquæ:eam fabulam refert Macrobiꝰ in primo Saturnalium dicens Capitolinũ numen Iunonẽ fauisse Sabinis:& valli portas vbi est Ianus apetuisse:& ita Romulũ fugisse versus palatiũ:& Sabinos eũ persecutos.Vetũ Ianus princeps (vt diximꝰ) deus Etrurię atq; vici Tusci:veritꝰ contra Iunonis numen pugnam cõmittere:qa tñ Romulo fauebat:aperuit fontes calidissimos sulphureos vbi nũc Ianus:& a tergo in Sabinos eiaculatꝰ contudit eos:& ita victoria cessit Romulo.Et ideo hic Ianꝰ facet erat:& non ille qui translatꝰ fuit in forũ transitoriũ.Qđ & Ouidiꝰ in primo de Fastis quęrit a Iano dicẽs Cũ tot sint Iani:cur stas sacratꝰ in vno:Et posita supra dicta fabula subdit.Cũ tanto veritꝰ cõmittere numine pugnã Ipse meę moui callidꝰ artis opꝰ.Oraq; qua pollẽs ope sũ fontana reclusi Sumq; repẽtinas eiaculatꝰ aquas.Ante tñ calidis subieci sulfura venis Clauderet vt Tatio feruidꝰ humor iter.Hęc mithice atq; fabulose dicta sunt:quia Ianũ mithici miris laudibus efferunt:& pręcipue Ouidiꝰ in Fastis sub noīe Iani:& Propertiꝰ sub noīe Vertumni:vt supra dicentis:vidi ego labentes Sabinoꝝ acies & tela caduca.Qđ & idẽ Macrobius recitator fabulę significat:dũ in eodẽ primo li.inter cęteras Iani laudes ait:q mithici Ianũ laudant:q sub eo oīm domus sanctimonia & religione fuerint munitę.Sed vt Seruiꝰ dicit super tertiũ æneidos:turpe est poetam fingere:qđ ad verã historiã non refert.Est autẽ vera historia:q Tusca militia initiabat̃ ad lacum Vadimonis Etrurię:vt Liuiꝰ in nono ab vrbe condita insinuat:& Piniꝰ nepos in epistola ad Gallũ dicit lacũ Vadimonis esse sulphureũ:& nullã ibi nauim:qa sacer est.Est autem Ianꝰ Vadimon/Vertumnꝰ/Proteus idem:vt suis locis probauimus.Vnde veritas historię est:quia Iano ad sulphureum lacũ initiata militia Galeriti tenebat pro Romulo Quirinalem collem:vt hoc loco Fabius:& eum sequutꝰ Dionysius in secundo lib.afferunt.Quũq; Sabini fugientem Romulũ persequerent̃:mox Galeritus sulphuratus:e Quirinali illapsꝰ in locum vbi est Ianus:a tergo Sabinos cædens:coegit Metiũ Curtium ducem cum equo armatum in paludẽ sese conIicere.Et hoc pacto exponi debent supradicti Ouidii versus:saluo semp iudicio meliori.Ego inquit Ianꝰ.i.Galeritꝰ Ianicis sulphureis aquis initiatꝰ:veritꝰ committere pugnã contra numen Iunonis:id est contra Tatiũ:& eos qui remanserant in custodia Capitolinę arcis:dũ sauciũ & fugientẽ Romulũ alii Sabini cum duce Curtio persequerent̃:vtiq; ego Galeritus callidus:id est astutia militari eruditꝰ:moui opꝰ artis meę militaris:scilicet militiã meã sulphuratã:moui a Quirinali ad radices capitolii:vbi est Ianꝰ quattuor portarũ.Et reclusi ora fontana.i.capita regionis

Ianꝰ a Romulo stãs.

Fabulæ de Iani ope explicatio

Illius præcipua: obsedi ope militari Trossula qua sum potens: & ab tergo eorum qui perse-
quebantur Romulum: sum eiaculatus aquas militares sulphureas repente & ex improuiso
& ita Sabini fusi. Sed anteq̃ istã pbalangẽ militarẽ in eos mitterem: subieci ad Capitolii ra-
dices sulphura: id est duces cum calidis aquis: scilicet militibus initiatis: vt hic humor sul-
phure initiatus clauderet iter Tatio regi qui capitolio residebat: ne posset succenturiari &
auxilia mittere suis: quib⁹ terga Tusci: facies Romulus cum suis cędebant. Quę oĩa quũ
In Liuium. initia Romana & Fabius: Propertius: & Dionysius Halicarnasseus contineant: cur sol⁹ Li-
uius ab vrbe condita cuncta suppressit: Audeo dicere: & quũ opus fuerit probabo inuidum
& liuidũ alienę Tuscorum glorię non Liuium fuisse: qui vbicunq; potest subticet Tuscorũ
gloriam: & falsa pro aliena gloria his aduersa cumulanda adiecit. Vnde & .C. Caligula Cæ-
sar: qui vt vitiis multis: ita doctrina & pluribus virtutibus enituit: Vergilium dicebat sine
doctrina poetam: Liuium vero verbosum vbi parua res fuerat: & suppressorem eorum quæ
pręclara Tuscorum fuerant: vt in fragmentis Antonini itinerarii traditur: & Suetonius in
vita Caligulę dicit his verbis. Sed & Vergilii ac Titi Liuii scripta: & imagines: paulum ab-
fuit quin ex omnibus bibliothecis amoueret: quorum alterum vt nullius ingenii: minimeq;
doctrinę: alterũ vt verbosum in historia: negligentemq; carpebat. Igitur hęc de historia My-
Helerna. thicisq; Romanis initiis pro expositione Fabii dicta sunt. Nunc quædam pro sequenti-
Cranus bus exponenda sunt. Primum quid sit Helerna. Huic satisfacit quod in quinto antiquitatũ
Razenua. Berosus scribit. Iano enim: vt ait: fuerunt plures liberi: quorum Cranus Razenua cogno-
mine successit ei mortuo in Vetulonia: Cranam vero filiam pulso Camese dedit Aborigi-
nibus Latii Helernam cum scęptro & Alebam. Est autem Helerna suffragio exaltata regi-
na: vt ipse exponit. Vnde patet q̃ inter Iani regulum Camesem & Saturnum: rexit Latium
Crana eius filia: quam frater eius Cranus Razenua inter deas retulit: & Lucum iuxta Thy-
berim statuit: vt idem Berosus dicit: & Ouidius in sexto de fastis meminit dicens: Adiacet
In Ouidiũ. antiquus Thyberino lucus Helernæ: Pontifices illuc nunc quoq; sacra ferunt. Inde sata est
Nympha: Cranam dixere priores. Nam posteri (vt ait) transpositor. proferebant Carnam
Verũ licẽtia poetica: & leuitate amãdi solita Ouidius dicit hanc nymphã fuisse adamatã
Iano: & pro p̃mio positæ virginitatis dedisse ipsi Alebam siue Albam: & vt esset Iana Ver-
tumna: id est penes eam esset ius vertendarum rerum & cardinum. Sic enim ait Ouidius.
Viderat hanc Ianus: visęq; cupidine captus Ad duram verbis mollibus vsus erat. Et post
admissum scelus inducit Ianum ita dicentem. Ius pro concubitu nostro tibi cardinis esto
Hoc pretium positę virginitatis babe. Sic fatus: virgam qua striges pellere posset A fori-
bus noxas (hæc erat Alba) dedit. Nã penes vnũ Ianũ est ius vertendi cardines: & ideo vnus
Ianus deus Vertumnus: & hæc dea Iana Vertumna: cui ius communicauit: dicente eo-
dem Iano in primo de Fastis. Me penes est vnum vasti custodia mundi Et ius vertendi car-
dinis omne meum est. Sed quum Ouidius in primo de Fastis inducat Ianum se iactantem
q̃ arma sua fuerunt claues: & seræ: atq; ianuæ postium (vt in superioribus retulimus) ad cõ-
tinendum aurei sæculi pudorem & castimoniam: quomodo scribere ausus est in sexto: Ia-
num fuisse mercatum stuprum violentum: præmio Vertumnio: & imperiosæ participa-
tione Albæ: id est fascium. Quare Berosus veracius dixit eam filiam Iani. Cui etiam est
Capilli Ia- argumento: q̃ hærbam illi olim dicatam in similitudinem crinium alborum: capillos Ianæ
nę ad banc ętatem Voiturreni vocamus. Alba vero non est latinum nomen: vt patet in pro-
Alba. pria prolatione sine syncopa: quo Berosus dicit Alebam. Al enim teste Hieronymo: com-
Aleba mixtionem significat: & vt Talmudista doctus dicebat: etiam ligaturam & fasciculũ: quia
fasciculus commixta ligat. Ebam vero notat aceruum rerum & virgarum quibus flagellãt
noxii. Et caue ne dicas q̃ deriuaẽ ab Al & Ebal: quia teste Hieronymo de interpretatione

nomfnum:ebal significat acetuum lapidũ & non virgarum. Vno ergo vocabulo vetustę
Etruscę linguę: Alebam: siue p syncopam Albam Etrusci dicebant: qd latini vno similiter Alba fascis
vocabulo fasces. Et vt recte noster Christophorus Lãdin⁹ Florentinus eruditissime posu-
it super Oratii Odã illã: Quē virũ aut heroa: fasces erant fasciculi virgarũ in quibus sin-
gulis singulę secures inclusę erant. Eas.xii.primas Ianus dedit in Olympo Etrurię ad con
tinendas recẽtes colonias in aureo officio & ad terrendos & flagellandos malos: vt hic no
ster Fabius pictor in principio insinuauit. Est ergo Alba scęptrũ & fasces quo noxę striges
propelleretũ: vt mithice dixit Ouidius. Erãt aũt.xii.fasces vt oẽs cõcedunt: cui⁹ princeps Baracel
dicebatur Etrusca lingua Baracel: idest latine lictor & pcussor. Vnde & Barac/pcussorẽ Lictor
interpretatur diuus Hieronym⁹ in de interptatione nominũ. Et vt in fragmentis Catonis
dicit lictori singulo suberant adolescẽtes ingenui & armati.xxiiii.& ita trecentos ptoria-
nos milites efficiebant: singulo ptorio vigintiquinq; deputatis. Teste quoq; Dionysio Ha
licarnasseo in.iiii.libro: Etruscus mos erat vt singulũ regẽ Lucumonẽ antecederet singul⁹
lictor ferẽs fasces virgarũ & securim. Cum vero cõmuni cõsensu.xii.populorũ bellum in-
diceretũ: tradebantũ.xii.fasces & secures duci q principatũ in omnes accepisset. Liui⁹ quoq;
qq liuidus glorię Tuscę ne videretũ omnia negligere: asserit se cũ eis sentire: qui numerũ
lictorum.xii.ab Etruscis finitimis desumpsisse Romulum: dicit his verbis. Romulus iu-
ra populo agresti sancta esse ratus: si se ipse venerabilem insignibus imperii fecisset / &
cętero habitu augustiorem. tum maxime.xii.lictoribus sumptis fecit. Alii a numero a-
uium quę augutio regnum portenderãt: eũ numerum secutum putãt. Me haud pœnitet
eorũ sententię esse: quibus & apparitores & hoc genus ab Etruscis finitimis vnde sella cu
rulis: vnde toga ptexta sumpta est: numerum quoq; ipsum ductum placet: & ita habuisse
Etruscos: q ex.xii.populis cõiter rege creato: singulos singuli ppli lictores dederit. Hęc Li
uius. Vnde ab Etruscis finitimis.xii.ptorianos principes lictores: id est trecentos ingenu
os armatos iuuenes: qui lateri suo sicut Larthi Etrusco semp hęrerẽt: desumpsit Romu-
lus: & non a more Lacedęmoniorũ: vt in.ii.libro Dionysius Halicarnasse⁹ somniat. Sed qs
primus hoc cõcesserit Romulo: cũ sine iussu Lucumonũ nõ posset: vtiq; neglexit atq; sup
pressit liuidus Liuius. Id cũ plures: tũ vel maxime vnus propertius quasi coętane⁹ Liuio
curauit exprimere: qui in.iiii.Elegiarũ clate tradit Galeritũ Lucumonẽ primũ posuisse p Galeriti
toria: & cũ duobus aliis ducibus Romulo & Tario diuisisse vrbem & vocabula Etrusca dona.
tribubus imposuisse: & cũ his quattuor triumphos ęgisse Romulum: computato primo:
quẽ Celii auxilio de Acrone atq; latinis retulerat. Verba Propertii sunt ista.
Prima Galeritus: posuit ptoria Lucmo. Magnaq; pars ratio rerum erat inter eos.
Hinc Taties Rumnesq; viri: luceresq; coloni: Quattuor hic albos Romulus egit equos.
Quod etiã antiquior Varro in primo de lingua latina scribit dicens. Agrum Romanum
Romulus in partes diuisit tris: vnde tribus dictę: vt ait Ennius: Tatiensium a Tatio: Rũ
nensium a Romulo: & Lucerum a Lucumone: vt dicit Iunius. Et hęc sunt nomina Etru-
sca vt ait Tolũnius Tragoediarum Thuscarum scriptor. Hęc Varro: Quod cõtra si obiici
as Liuium dicere: q Lucerum nomen est incertę originis: vtiq; Caius Caligula Cęsar re-
spondebit amouendum esse de bibliothecis Liuium: quia in historia fuit negligẽs & sup- In liuium.
pressor vbi oportuit dicere: & vbi nõ oportuit fuit verbosus. Qd profecto patet hoc loci:
quia verbosus est & explodendus qui sine certo & probatiore atq; antigore auctore: & cla
riore ratione id dicit. Liuio enim probatior: doctior & antiquior est Varro: & antiquiores
se testes producit Iunium & Tolumnium Thuscum Tragicum: & ratione vtitur: quia
nomina tribubus imposita sunt Etrusca. Quare ab Etrusco duce fuerunt imposita: a tri-
bus ducibus sumpta: sicut & Etruscus idemq; Lucumo primus posuit pretoria. Nam vt

supradixit Fabius: ius imponendi noua locis & gentibus nomina: solum penes duces et
reges erat. Ergo quia Etrusca sunt /ab Etrusco duce Lucumone sunt imposita. Ergo non
sunt incertę originis vt falso dixit Liuius/sed certissimę atq; Etruscę/vt Varro/ Iunius &
Tolumnius probant: Nam Etrusci Tatium & Tatienses: Latini vero & Sabini: Titium &
Titienses deriuãt. Similiter Etrusci Rumulũ & Rũnenses: Latini vero & Sabini Romulũ
& Romuleos dicũt. Rursus Etrusci Lucumonẽ dicũt & Luceres deriuant: Latini autem
& Sabini & eorum proles Sabella quę & Samnites/dicũt Lucium & ab eo Lucanos: Cuius
argumenta non latuerunt liuidum Liuium: qui in primo ab vrbe condita asserit/ꝙ Tar-
quinium priscum quem Etrusci vocabant Lucumonem Tarquinięnsem: eundem Roma
ni dixerũt Lucium Tarquinium. Et a Lucio Samnitum duce Lucanos deriuatos. Plinius
asserit & Sempronius: vt in eius commentariis diximus. Q; si dicant Plutarchum in vi-
ta Romuli & Pedanum dicere ꝙ Luceres dicti sunt a Luco Asili: dicendum est/ꝙ nescieue
runt linguam latinam & Etruscam quantũq; inter se prolatione ac deriuatione distent.
Et ideo Caio Caligulę Cęsari consentiens regula beati Hieronymi dicit: ꝙ qua faculta-
Seruius te quid sine certo auctore atq; ratione profertur: tali contemnitur. Sed dices Serui⁹ in gn
tũ ęneidos super illud carmen. Tres equitum turmę tres inquit partes fuisse principio po
puli Romani constat: vnam Tatiensium a Tatio Sabino tam rege/iam amico post fœdera:
aliam Rumnensium a Rumulo: tertiam Lucerum: quorum scd̃m Liuium nomen & causa
in occulto sunt. Ergo videtur probare liuium. Respondetur ꝙ ibidem affert contra liui-
um probatiorem auctorem mox ita subiungens. Varro tamen dicit Romulum dimican
tem contra Tatium a Lucumoniis idest Thuscis auxilia postulasse: vnde quidã venit cũ
exercitu: cui recepto pars vrbis data est: quę vicus Tuscus dicitur: vt Horatius ait/ac Tu
sci turba impia vici. Hęc Seruius. Quare Varroni diligentissimo et graui auctori: nonne
gligenti & verboso Liuio creditur q̃uis alioq; eloquentissimo. Q; si quęris: quare Horati-
Tusci tur- us lib. ii. sermonum Satyra. iii. vocat turbam vici Tusci impiam: cum sit semper religiosis
ba impia vi sima habita: respondet Acron/ꝙ ibi accipit turbam vel lenonum vel negociatorũ/quia an
ci. te in eo loco meretrices colebant: aut negociatores qui nulla pietate flectũtur: inde pul
si ab Herẽniis fuerunt. sed totum falsum est: quia neq; ante Tuscos ibi meretrices fuerũt
nisi id dicat propter Accam larentiam: & negociatores nunq̃ leganrur inde pulsi. Et ideo
pudicitię templum patricię simul & plebeię in foro Boario venerabatur: vt in. x. ab vrbe
condita Liuius docet/& arcus triumphalis ibi Boarię patris negociatorum ętate nostra
permanet: de quo inferius dicetur. Porphirius alias rationes adducit. Primam quia ibi vn
guentarii erant. Sic enim ait. Vicus thuscus dicitur quo itur ad Velabrum: vbi harum
rerum mercatores idest vnguentarii sunt. Sed quia vnguentarii & lenones opponuntur
castitati/& non pietati: idcirco non propter id vocauit: impiam turbam/ꝙ ibi vel mere-
trices ante /vel vnguẽtarii postea fuissent & eos inde religiosa Thuscorũ Herennia fami-
lia pepulisset. Mercatura vero nõ opponitur pietati/quę ad charitatem patrię inuẽta est.
Quare aliam rationem assignans ait. Impia fuit/quia sub Romulo & porsena vicum thu-
scum relicta pietate patrię incoluerunt. Nam hi primi fuerunt: qui contra Etruriam assi-
duis bello & armis a patria propria in Romam vrbem/Italię imperium transtulerunt. Et
ideo tertia gens Lucera a Lucumone & Cęliana a Cęlio Trometino: vt ait Fabius: gentẽ
simul & imperium Romanum: quasi impie & contra patriam inceperunt. Q; vero Var-
ro dicit: ob suspitionem Luceribus datum totum vicum thuscum adempto colle Cęlio
& Cęlianis datus Cęliolus quia suspitione carebant: non cõtradicit ei q̃d nunc scribit Fa
bius: ꝙ is datus sit consensu omnium: quia stant simul vt cœperit res a suspitione: & fini
tit in consensu. Q̃d vero fuerit vicus thuscus antea paludosus: demonstrant auctores.

Nam Vertumnus in Elegia Propertiana/ostendens vicum Thuscum sic dicit. Hac quõdam Thyberinus iter faciebat. & aiunt/Remorum auditos: per vada pulsa sonos. At postq̃ tandem ille suis concessit alumnis: Vertumnus/verso dicor ab amne deus. Et ideo cum Fabio Seruius consentiens super. viii. ęneidos/ibi Rumore secundo: Rumon inquit dictus est Rumulus. Vnde & Ruminalis Ficus dictus est locus: ad quem eiecti sunt Remus & Romulus: quę fuit vbi nunc est Lupercal in Circo. & subdit. Hac enim labebatur thyberis: anteq̃ Vertumno factis sacrificiis/auerteretur. De paludibus etiam constat. Nam in parte fori Boarii fuit palus in quã armatus se iniecit Curtius: dicente Ouidio in. vi. Fastorum. Curtius ille lacus siccas qui sustinet aras: Nũc solida est terra: sed fuit ante lacus. Et in eodem libro de toto vico thusco ait. Hic vbi nunc fora sunt: vdę tenuere plaudes: Amne redundanti fossa madebat aqua. Tibullus quoq; in. ii. Elegiarum de Velabra portione vici thusci: sic meminit. At qua Velabri regio patet: ire solebat. Exiguus pulsa per uada Linter aqua. Varro quoq; i nprimo de lingua latina/cum aliorum opinionibus positis/suam de Auentino induceret: sic ait. Ego maxime puto Auentinum sic dictum: ꝙ cũ ob paludes inter eum & Capitolium/ ipse mõs a cęteris partibus vrbis esset exclusus: vehebantur ad illum nauibus homines. Cuius vestigia sunt: ꝙ ea pars a velis dicitur Velabrum/& ab eo actu vehendi Velatura. De Acca vero latentia & Faustulo & Carratio & eiuscemodi satis dictum est in sexagintaseptem libris: quos de Etrusca historia confecimus. Qđ vero ait Fabius hanc esse originem veteris Romę in septem dictis solum collib⁹ & eius subsidente Thusca area: postea ab his collibus prolatam fuisse in alios: in nostra superiore figura picta facile adiauertitur: in qua etiam facile patet quę pars magnę vrbis/ cui veteris parti responde at & ab ea denominetur collina siue capitolina. Item Exquilina. Quirinalis: Palatina: Cęlia Viminalis/& Auentina septem collibus primis: de quib⁹ Virgilius in. vi. ęneidos dicit. Septemq; vna sibi muro circundedit arces. Vbi Seruius dicit septem inclusisse colles & medium tenuisse palatium. Alii inquit dicunt fuisse colles septem Ianiculum: Quirinalem: Exquilinum: Palatinum: Cęlium: Viminalem & Auentinum. Sed aduertere debent isti/ꝙ Capitolinus quem negligunt est primus vbi Saturniam ędificauit Saturnus: & Ianiculus est in Etruria non in Roma: dicenre Plinio in tertio naturalis historię capitulo. vi. Saturnia est vbi nunc Roma. Antipolis vero vbi Ianiculũ in parte Romę. Quare excluso Ianiculo melius cum nostro Fabio sentiũt qui septem colles enumerant: primũ quidem Auentinum dictum cum ab aliis: tum vel maxime a vehẽdo vt ait Varro. Secundum Cęliolum iunctum Cęlio: & dictum Viminalem a Iouis templo: vt expõit idem Varro: qui & tertium Cęlium dictum a Celio duce Thusco perhibet: & quartum Palatinum: a Palatinis Aboriginibus: item Arcadibus: item Palantia latini vxore: item a balatu. Quintum Exquilinum dictum ait: ab excubiis prętorianis regis Romuli & Tulli Hostilii. Sextum Quirinalem: q teste Dionysio in secũdo libro hęret Capitolino: dictum a Iunonis Sabinę templo: quã illi hastatam siue Curim idẽ Quirin vocãt. Capitolinus autẽ idem &, Tarpeius & Saturnius; vt in precedẽtibus expositum est. Hęc de septem collibus: & nominibus ac originibus eorum. Sequitur tandem de nominibus quę erant in vico Thusco dicens Fabius. Et de Libysso quidem & Argeo/& Argiletis duobus: satis supra dictum est. Sacra vero via vetus incipit supra Palatinum collem vbi erant veteres curię Augustales & transibat per oppidum Romam inq; Romanum forum descẽdens: reflectebatur in Capitolium per vicum Tuscum: vt patet in nostra superius picta figura. A curia veteri augustali augurum: quia sacerdotum erat & magnorum pontificũ: tota via sacra dicebatur. vt Varro insinuat dicens. Curię duorum generum: altera vbi curarent sacerdotes res diuinas: vt curię veteres: altera vbi Senatus curaret res humanas:

Velabrum

Ianiculus

Colles Romę.

vt curia hostilia. De hac via loquitur Plinius in. xix. naturalis historiæ. Cęsar inquit dictator totum forum Romanum viamq; sacram: a domo sua vsq; in cliuum Capitolinum: in munere gladiatorio linteis contexuit. Eam domum teste Suetonio/Octauianus Augustus sumptuose nimis a Liuia ornatam: ad solum dirui fecit: in cuius Area porticus Liuia fuit structa: de qua in. vi. Fastorum Ouidius meminit dicens.

Disce tamen veniens ętas: vbi Liuia: nunc est Porticus: immensę tecta fuisse domus!

Auctor est Plinius ibi postea suam pacem ędificasse Vespasianum. Verum Iulius Cęsar prius habitauit alibi vt in vita eius scribit idē Suetonius dicēs. Habitauit primo Iulius Cęsar in Subura: modicis ędibus: post autem pontificatum maximum in sacra via domo publica. Suburam dictam ait Varro in primo de lingua latina q sub muro terræ Carinarum

Subura. fuerit. Et subdit. Iunius vero scribit q fuerit sub antiqua vrbe. Ex his conuincitur q eadē sint subura & suburbanum in vico Thusco. Et q Fabius videtur distinguere: vtiq; id fit a principio & fine vię: quia incipiebat sub Palatino colle: & ita dicitur suburbanū: quia sub veteri vrbe vt ait Iunius: & pertingebat vsq; ad murū fori venalium circa thyberim: & ita dicebatur subura: q sub muro terræ Carinarum fuerit: vt Varro dicit. Vnde Ouidius in primo de arte amandi videtur alludere dicens.

Rure suburbano poteris tibi dicere missa illa: vel in sacra sint licet empta via.

Et q finiat hęc regio ad forum Piscarium: potest coniici: non solum quia carinę murus ibi erat: sed quia ibi vendebantur pisces: vt Iuuenalis in. v. Satyra: de quodam ignobili pisce thyberino loquens ait. Et solitus medię criptam penetrare Suburę. De foro piscario dicit Varro in primo de lingua latina: secundum inquit thyberim ad Ianum est forum piscarium. Est etiam ibi forum iugarium: vbi sacra iuga bobus pro inauguranda vrbe primum posita sunt: de quo Liuius de bello Macedonico/saxum inquit ingens ex Capitolio in vicum iugarium procidit & multos oppressit. De foro Boario dictum est supra: Porro in commentariis super Semptonium: copiose dictum est de thyberino deo Voltumo: &

Circus maximus. Vulturno nomibus. Circus idcirco maximus dicitur: quia maximo deorum Vertumno Iano sacratus: vt in Elegię Vertumnianę commentariis diximus. Forum transitorium dicebatur: in superiore Argileto: quia ab eo transibatur in Circum maximum ad ludos Circenses: & in forum Romanum ad Vadimonia danda: vt in eadem Elegia videbimus. Se

Grecostasis naculum: Grecostasis: duę mēsiones erant in foro Boario supra Ianum quattuor portarum. Grecostasis vt ait Varro in primo de lingua latina: locus est vbi nationum sub

Senaculū. sistebant legati: quia a parte vt mulra dictus est. Senaculum vero est vbi ędes concordię supra Grecostasim & basilica opima: ideo Senaculum vocatum: vbi Senatus: aut vbi Seniores consisterent. Hęc Varro. De ęde vero Saturni & concordię Seruius super. ii. ęneidos: notans vbi in vico Thusco sint ędes inquit Saturni: est ante cliuum Capitolii iuxta

Concordię ędes. ędē cōcordię. Ab hac se mouit Curtius vt se rapidiore cursu pręcipitaret in hiatū: vt supra Varro dixit. Alia ędes concordię fuit post hanc: quia hęc iuxta Senaculum & sacram viam est: vbi concordia facta est inter Sabinos & Romulum atq; Lucumonem. Vnde & Senaculum ibi & concordię ędes. Quę ita insinuat Dionysius in. ii. libro dicens. Raptę in Senatum veniunt concordię causa legationem spondentes. Pacta inter castra regum & Romulum & Tatium: vt ęquo imperio regnarent: & habitarent Romę ęquo imperio & iure: sacrorum & dignitatum participes. Hęc iurati: arisq; simul cum iuramento erectis: secundum mediam fere sacram viam permixti sunt simul. Quod si quęris cur

Liuius & Dionysius non posuerunt regem Galeritum in hoc fœdere: Responsio est in promptu: quia alter Liuius fuit negligens & verbosus: vt ait Cęsar. Alter vero Grecus mendax in historia: quia paulo superius scribit Galeritū fortiter dimicantem cecidisse lancea Sabina. Sed pudet rationē Italicarū rerum mutuari a Grecis / vbi latina clara est historia: que teste Iunio: Tolumnio: Varrone atq; Propertio veracissime cū Fabio pictore scribit Lucumonē Galeritum venisse sociis armis auxilio Romulo: & contudisse fera Sabina arma Tatii: & primum posuisse pretoria: & vti maiorē tribubus indidisse nomina Etrusca / ad rei perpetuam memoriā & fulgorem: vt tunc moris erat. De aliis tribubus Thuscorum nūc exponendę sunt origines. Tribus ingt a loco Celii dicta est Trometina. Locus vt ait Festus est Trometes campus. Caue lector: quia quidam corrupti codices habent Tormentina: addita .n. & transposita .r. Et facilis est corruptio in habentibus symbolum: qualia sępe in Plinio & aliis legimus vt Volaterrani pro Volturrheni / & Vertulonienses pro Vetulonienses: & Cartoniani pro Carboniani: & Verentani pro Vatenrani. similiter in Dionysio Halicarnasseo in secūdo libro. Venit inquit ex Etruria Lucumo ducens auxilia Etruscorum ex vrbe Solonio pro vrbe Colonia. Et in. iiii. libro Seruius inquit Tullus diuisit vrbē in quattuor partes Palatinam: Baboranam: Collatinam: Exquilinam: pro Suburbanā & Collinam. Et in. iii. lib. Fuerunt Etrurię vrbes quinq; quę bellum mouerant Calusini: Vetuloniates: Aretini: Rusalini. p. Clusini: & Rusellani. Et in Pomponio Mella in Hispanię Betice descriptione Dubal pro Tubal: & in descriptione thuscię: Pyrgus Grauis: Cecosa: Alus pro Alsium: Grauiscę: Cosa: & eiuscemodi ridicula. Et ita in Liuio ab vrbe condita inuenies dictam corruptionem vbi dicit. Additę sunt ex nouis ciuibus tribus quattuor: Sabatina: Trometina: Arniensis: Stellatina. Sabatina dicitur a Sabatia regiōe Etrurię, / inter Thyberim & mare / vbi Sabatius lacus nūc Anguillare: de qua regione Strabo in. v. dicit: q; Etrurię Sabatia est secus mare: & Sillius in. viii. Sutrium & Sabaria quiq; stagna colunt. Et in vita sancti Prothogenis / q; fuit primo ductus ad Sabarinas thermas / inde ad forum Claudii quod octo & viginti miliariis distat a Roma: Nunc Tulpha noua. Similiter Iulius Frontinus de aquęductibus ab Thuscia in trāsthyberim siue antipolim in parte Romę / vt vocat Plinius: ponit aquęductus Alsietinum ab Alsio nunc Ceri nouū & a lacu Sabatino: nunc Triuetiano vbi extant ingentia aquęductus vestigia. Porro prolatione Romana Tromeres campus dicitur: sed Etrusca campus Tromerorum: a quo Trometora & Romanę Trometina tribus. Sunt em quattuor partes Etrurię vrbis. Prima dicit Volturnaa qua Volturrheni cognomię Etrusci: in quos parte sunt Volsinięses: vt ait Plinius in iii. naturalis historię capit. vi. Huic subsidet locus Fani: quatuor sacris litteris: tum nūmis impressis: tum loco extantibus Faul Volturnę: qd fanum Volturnę Liuius vocat in pluribus locis ab vrbe cōdita. Heret huic Volturnę extensa planities quam vulgo planū Trometorum adhuc dicimus: & a Festo Trometes campus: & a Fabio pictore locus fiue vrbs celi. Verum tribus Celiana sub Romulo fuit / sicut Etrusca lucera. Hęc vero Trometina sub consulibus adiecta fuit. Arniensis vero ab Arno dicta: Hi sunt Fluentini pręfluenti Arno appositi: vt exponit Plini9: nūc Florētini: cū quibus intelligūtur Phesulani. Post ro Stellatini in Thuscia sunt Pratēses & Pistorienses a Stella vicino his amne dicti. Legimus & alios Stellatinos in cāpania. sed hic solū i Fabio narrant Thusci hitarores vici thusci. Vic9 lōgus ī thuscia est in altera pte vrbis Etrurię supra Fanū Volturnę sic dictus a lōghe idest hasta: quia ibi Hercules Aegyptius hastauit idest coronauit filiū suū Tussum vt Berosus in. v. antiquitatum indicat. Verum quia longhus est nomē Grecum: idcirco per interpretationem dictum est postea / a Pelasgis sacratoribus Fani ingentis Volturnę: a quibus ad hęc tempora: vicinum campum rustici per duplex. ll. pleno ore / vocant cam-

Trometes

Sabatina tribus.

pum pellasgi. Pro quo notandum est quod Cato de originibus/ ait & alii consentiunt/ Ianum regiam suam quadri urbem statuisse. Et ideo vocabulis. Atameis & non Latinis nominasse: quia tunc non extabat lingua Latina vel græca. Vnde Turrhena Volturrhena/ si uc per syncopam Volturna/ Vetuletum: Para & Harbanum nomia sunt Aramea. Est autem Par apud eos hasta vel principatus. Nam teste Trogo & Iustino vltimo Epitomatum: veteres reges hasta: quasi sceptro & corona vtebantur. a Par vero Para deriuatur id est hastata siue coronata & princeps quam græci postea Longholam dixerunt: qꝫ in ea parte princeps coronaretur. Vnde & Thuscus filius Herculis ibi coronatus nomen suum indidit per adiectionem: & ad hanc diem Aramea prolatione atqꝫ vocabulis dicimus Para Tussam/ idest latine principem siue coronatam Tuscam de qua Festus: vno modo inquit Paratussa. Tuscia dicta est a Tusco rege filio Herculis. Sed de his Hactenus. In hac coronata Thusca est vicus longhus: qui vicum longhum in foro Boatio circa ędem pudicitię & ędem rotundam Herculis constituit: cuius meminit Liuius in. x. ab vrbe condita: vbi narrat al tercationem piam Tuscarum: iter Plebeias & Patricias: pro ęde pudicitię: quam gestam in vico longho asserit. Et ita exponenda sunt alia: vt vicus Phaliscus a Phaliscus: Larthenianus a Veis: & sic de aliis. Nūc quo pacto ea dē sint Proteus: Vadimon: Ianus & Vertūnus: si cum his adiiciamus comentariola super Elegiam Propertii ad Vertumnum: copiosius intelligemus. Ea autem suo loco reposita sunt: vt in fronte operis patet.

Finiuntur comētaria super Fabium Pictorem

Eiusdem fratris Ioannis annii Viterbensis commentaria super Myrsilum.

Liber. VI.

RADVNT Greci Myrsilum fuisse patria Lesbium: professione historicum: qui de bello Pelasgico in Thuscia & Lario contra Siculos scripserit. Causa scribēdi fuit Myrsilo/ solita inter Grecos discordia de origine Turrhenorum & Italię. Consentit enim Italiam habitatam a Græcis/ ab hisqꝫ totam emanasse/ exceptis Turrhenis. Herodotus contra etiam Turrhenos includit. Dionysius Halicarnasseus Myrsilum totum sequitur in primo libro: excepto tempore aduentus Enotrii in Italiam. Et ideo non frustra erunt hęc cōmentaria: quis qui Dionysium in primo libro legit etiam Myrsilum videatur legere. Fiet tamen vtergꝫ clarior/ & Dionysius & Myrsilus: his nostris cōmentariis. Duo autem facit Myrsilus. Primum breuibus absoluit: in quibus cum Herodoto & aliis consentiat. Secundo in quibus contradicat. Primum his verbis absoluit dicens.

Taliam coluere: Greci: Archades: Veneti; Lygures: Ardeates. Rutuli, Siculi, Pelasgi, Iapiges Lacedemones. Salentini. Pelii. Eniani: Achei Oropite. Pilii Pisi & eiusce moi Horū prim⁹ Oenotri⁹ archas cū Peuccio fratre colōias trāsportauit vbi habitabāt tūc dicti Ausones vbi nūc Oenotria regio est, e regiōe peuccinorū. Hęc fertur prima colōia ex grecis. paulominus quidecim ętatibus ante ruinas Troię.

A fine huius exponere icipiam. Ruinę Troianę fuerunt anno trecentesimo minus tribus q̄ cōdita fuit a Dardano Tusco: vt enumerant Archilocus in Epitheto: & Eusebius de tēporibus. Dardanus vero illā cōdidit: vt auctor est Berosus, anno vigesimo nono postq̄ interemerat fratrem suū Iasium: qui annis iam quinquaginta te gnauerat. Porro vt auctor est idē Berosus: ante Iasiū regnauit pater eius Coritus annis triginta tribus: quē cognatus antecessit Motges nomine: an nis decē: sed ante hūc Atlas Italus ex Electra filia ānis decē & noue: a quo Italia dicta fuit. De ętatib⁹ dissentit Dionysi⁹ q̄ i prio libro supputat decē & septē: vbi hoc loco Myrsilus notat minus.xv. Sed Myrsilo credit: quia de antiquitatib⁹ antiquiori credendū est. Est autē ętas spatiū viginti quinq; vt annorū. Xenophon docet in equiuocis. Quare.xv. ętates reddunt annos trecentos quinquaginta. Quare.xxiiii.an no Iasii venit Enotrius Archas: quia ab eo anno ad ruinas Troię.xv. ętates: idest trecenti quinquagīta supputant anni. Ergo vt ex dictis patet: precessit Enotrium Grecum Italus annisfex & octoginta. Nō igitur Enotrii Archades ante Italū coluerunt Italiam: qui iu niores Italo inueniunt: sed illi Enotrii ante Italum: quos significat Virgilius dicēs in pri mo eneidos. Est locus (Hesperiā Graii cognomie dicūt) Terra antiqua: potēs armis: atq; vbere glebę Oenotrii coluere viri: nūc fama miores Italiam dixisse ducis: de nomie gentē. Sane sciendū est tres fuisse Oenotrios. Postremus fuit post Italum iste Grecus Archas qui vt omnes Geographi cum Myrsilo consentiūt: tenuit portiunculam Apulię citca mate & ibi erant qui dicebantur ante eum Ausones: vt etiam Dionysius consentit in primo li. Et dicitur oenotria Greca. Et de hac non credo intelligat Virgili⁹ quia sub aduētū Aeneę non sibi promissa est illa pars quę erat antiquitus potens imperio & armis. Fuit alius Enotrius tex Sabinorū: a quo tractus Sabinę dictus est proprie oenotria ante Italum: vt Varro Scribit: & Seruius repetit super.vii. eneidos. Nec de hac potest intelligi Virgilius: tū q̄a ad eam habendam: vel eorū auxiliū non mittebatur oeneas: tum pręcipue quia nō erat antiquitus potēs armis & imperio cū a Iano & deinceps imperiū Italię atq; arma essent penes Thuscos: vt in.v. ab vrbe condita insinuat Liuius: & Fabius pictor exprimit inde origine vrbis Romę. Tertia aenotria fuit vbi regnauit Hesperus frater Atlantis Itali vt Virgilius insinuat. Regnauit aūt in vrbe tegia Vetulonia & Latio: vt auctor est Fabius pictor Et de hac intelligit Virgilius: q̄a Aeneas ad Latium habitandum mittebatur: & ad Etruscorum auxilia contra Turnum: vt idē Virgilius in.vii.viii.&.x. eneidos exprimit: vbi & terram antiquā: armis & imperio potentissimā asserit. Quis autē fuerit iste oenotri⁹ antiquissimus ante oēs colens Etruriā & Latiū: respōdet Cato de originibus q̄ fuit Ian⁹. Et si opponat: quia in Etruria Iani tpe vīg; ad Mezentiū nō fuit vinū: quippe q̄a Mezenti⁹ Etrurię Larthes auxiliū Rutulis contra Latinos tulit vini mercede: q̄d tū in agro latino fuisset vt auctor est. M. Varro: & Plinius refert in.xiiii. lib. naturalis historię ca.xv. Igitur cū oenotria dicat vinifera: & oenotrius vinifer: & tēpore Iani nō erat vinum in Etruria & Latio: ne gat hoc Cato dicens Ianū dictū oenotriū: quia prim⁹ inuenit vinū & far. Et tamen vsq; ad

Troię Ruinę.

Oenotri⁹

Oenotria.

Mezentium non fuit vini vsus ad poculētiam & vsum mensæ: sed ad sacra libamina. Vn
de Fabius pictor ait/pricipio Ianum inuenisse vinum & far ad religionem & sacrificia ma
gis q̃ vsum: & ob id ip si farrata & vinum in omni sacrificio prelibari. Addit autem Bero-
sus ꝙ ipse dictus est a Scythis: lingua eorum Ianus quia primus in Armenia inuenit vinū
Aramea em̄ & Hebrea lingua/Iain vinum dicitur: a quo Ianus vinifer deriuatur. Ergo
Ianus
Aramea Ianus dicitur: & Grece Oenotrius: & latine vinifer: tam p interpretationem no-
minis q̃ munere inuenti vini: siue ad vsum communem/siue ad sacrificia. Hactenus de
Oenotrio: nūc de prima Grecorum colonia. Myrsil⁹ dicit Oenotrii Archadis classem pri
mam fuisse. Berosus vero & Cato & Sempronius dicunt primam fuisse Lygurum ex
Attica: multis etatibus & Seculis ante res Troianas. Dionysius vero in primo libro per in
uectiuam dicit Catonem & Sempronium & alios simillima fabulis texere: quia non defi-
niūt historiam. Sed dicimus ad hanc obiectionem Dionysii: ꝙ de antiquitatibus magis
creditur antiquioribus eo: Catoni Sempronio & Beroso veracissimo: q̃ ipsi iuniori &
sepe in historia mendaci Greco: & vt ait Plinius in tertio naturalis historie: pudet ra-
tionem Italie mutuari a Grecis: vbi a latina dissentiunt historia. Nec opus erat Ca-
toni & Sempronio & aliis/definire Lygurum historiam: quia absolutas Italie origi-
nes scribunt. Sequitur Myrsilus: quem & Dionysius sequitur. Venit inqt Oenotrius Ar
chas: vbi erant qui tunc dicebantur Ausones. Ergo nomen Ausonie fuit ante Dar-
daniam conditam. Quod equidem concedit veracissimus Berosus. Non ergo dicti sunt
Ausones. Ausones ab Ausone Vlyssis filio post Troianum excidium. Pisi teste Plinio. in sexto na-
Pisi turalis historie a pisa oppido Archadie/preterfluente Alpheo amne dicti qui vt ait in
iii. libro condiderunt Pisas in Etruria: dicente Virgilio in. x. eneidos. Hos parere iubent
Alphee ab origine Pise: vrbs Etrusca solo. Strabo in. v. dicit/ꝙ eam condiderunt socii Ne-
storis qui dicti sunt Pilii. Sed prebuit ei errorem vrbs Pisis vicina: ab his Piliis condita/&
Pilia. dicta Pilia: & ab Etruscis Capilia. Ca enim deriuatione Etrusce significat: vt Capenianū
Ca Caseronianū: Capenas: Capilia: idest orti a Peniis: Feroniis & Piliis. Proferimus nūc cor-
rupte Cāpenianū: & Campiliā addito. m. sicut corrupte proferimus Campitoliū pro Ca-
Oropitum. pitolio. Oropitum vero est vrbs Achaie: vt patet in Ptolemeo. Per syncopā nunc profe-
rimus Orpitum: & mutata. p. in. b. Orbitum vt protulit Desiderius rex in decreto exciso
Achei. in Alabastro. Est autem Orpitū in Thuscia vrbs propīqua Volturne atq; Volsine. Achei
ab antiquo rege Achaie dicti. Hi teste Iustino Perusinā portionem cōdiderunt/duce Vi
bio vt inscriptio quedam lapidis perusie indicat. Nam primam eius partē cōdiderūt Perusini: idest Griphonii Armeni: vt auctor est Berosus: alteram vero Thurrhenus Meon: vt
scribit Appianus de bellis ciuilibus. Vnde est Perusia tripolis. Enianos vocat Plutarch⁹
Eniani Enetanos: & Xenophon Enaphos: Eniani fuerunt Pelasgi sic dicti ab amne & Eniphea re
gione Thessalie: vbi fuit prelium inter Pompeium & Cesarem: dicēte ipso Pompeio apud
Lucanum lib. vi. Sanguine romano q̃ turpidus ibit Enipheus. Et item. Et iuxta fluuios &
stagna vndantis Eniphei. Hi Eniani condiderunt in Thuscia ferme. xii. miliario distan-
tem a Roma/a se dictam vrbem Enianam: quā epitheto etrusco vocauerunt Larthenia-
Veii num: idest principem & metropolim Enianum. Postmodum vt in aliis cōmentariis vide-
bitur. Etrusci Veii eiectis Pelasgis: adiecerunt cognomen Veiens. Pelii fuerunt incole
Pelii montis Thessalie/qui pelion dicitur: vbi Chiron habitauit: Et celebratum fuit conuiui-
um Thetidis & Pelei: a quo mons Pelion & Pelii incole. Hi Pelasgi Emonii sunt: &
incoluerunt in Thuscia montem iuxta Orpitum: quem adhuc Peliam dicimus: sed eius
amnē peliam/corrupte paliam pronunciamus. De aliis gentibus: quas Myrsilus nominat
& extra Thusciam sunt: legat commentaria qui vult nostra: super Sempronium: fragmē

ta Catonis: & Berosum. Nunc ad originem Turrenorum veniendū est: de quibus est principale institutū Myrsili: qui duo facit. Primo recitat opinionē aliorū de Turrenis. Secūdo maximis ac validissimis argumentis reprobat eam. Primo igitur sic refert dicens.

Turrenis originem quidam suspicantur fuisse a Lydis. Existimant enim Atu regi Męoniæ prognato Herculis & virginis Omphales filię Iardanæ reginę Męonum: fuisse geminos Lydum & turrhenū. Cum regnū neqꝫ duos caperet: & neqꝫ terræ sterilitas ingentem multitudinem pateretur sorte Ato iacta: Lydum successorem designauit: Turrhenum vero cū maiore parte populi ad quę tendas nouas sedes foras abire iussit. Is in septentrionalem thyberis partem veniens: eiusqꝫ totam medietatem a fontibus vsqꝫ ad locum vbi erat priscis Vmbris habitatio tenuit & cum eis consedit & cohabitauit & vrbes dictas hactenus Męonias & turrhenas ędificauit.

Strabo in.v. fere eadem dicit: excepto quia non nominat: ad quā portionem Thyberis Thurrenus consederit. Dionysius: item Halicarnasseus in primo libro refert hāc opinionem fuisse Herodoti & aliorū: qui vt insinuant Dionysius & Myrsilus sic argumentabātur. Vbi hactenus & ętate nostra sunt vrbes Męonię & Turrhenię appellatę ibi consedit Turrhenus Męon. Sed hactenus perseuerāt vrbes dictę Męoniæ atqꝫ Turrhenię inchoando a fontibus thyberis: vsqꝫ ad finem huius medietatis vbi erat prisca Vmbrorum habitatio. Quare absqꝫ dubio illo venit atqꝫ ibi cum Męonibus consedit Turrhenus. Hoc loci notādum est: ꝙ prima medietas septentrionalis Thyberis de qua Herodotus cū aliis probat: est a fontibus Thyberis vsqꝫ Hortem oppidum thyberinum: vbi secunda pars thyberis ad meridiem & Ostiam labitur. In prima medietate inueniuntur.xii. oppida a turrheno & Męonibus dicta: vt ostēdimus in Annalis quęstionibus quęstione octaua. Et in hoc vt patet fundant se: qui volunt turrenos habere originē a Lydis. Qđ vero insinuāt Myrsilus & Dionysius dicētes ꝙ in fine huius fuit prisca Vmbrorū habitatio: videtur cōtrariari Plinio: q in.iii. naturalis historię ca.vi. nō ad thyberinā regionē: sed ad maritimā videt̃ ponere priscā habitationē Vmbrorum dicens: Vmbro fluuius nauigiorū capax: Et ab eo tractus Vmbrię portusqꝫ Thelamon. Respōdēdū est ꝙ nullū est nomē in Plinio qđ sonet originē Vmbrorū: sed fluuiū & sequentē tractū. Perquirēdū est igitur in regione thyberina: in agro Volturreno vbi finitur hęc prima thyberis medietas secūdū qđ arguit Herodotus & eius societas. Inuenimus aūt in Itinerario Antonini Cęsaris: iter a Roma thyberinū: in Gallias hoc modo. Thyberinū iter est Galleta: Larthenianū siue Veiens: Rosulū: Sutriū: Ocilianū: Cyminia iuga: Volturrena: cuius p̄claris gestis inuidit Liuius. Saleumbrona: Larthis: & reliqua: vt in cōmētariis eius dicemus. Sale aūt Aramea lingua est: origo & exitus alicuius: vt Rabi Samuel īterpretatur. Sale.
Similiter diu⁹ Hieronymus: Sale dicit significare egressum: libro de īterp̄tationib⁹ noīm Quare Saleumbrona ē locus ab Herodoto & aliis dict⁹ vbi fuit prisca Vmbris habitatio: vbi orti: & a qua egressi diffusi sunt p eius tractū ī thuscia vsqꝫ ad mare & trāsthyberim ad mōtes Vmbrię. Seq̄t aūt Antoninus post Saleumbrona & Larthes: Volśinū. Quare qm̄ ordinate p iter p̄cedit: vtiqꝫ Saleumbrona est ante fluuiū Larthis & Volsinienses: & est vt paulo post dicet Myrsilus ager Volturrenę tetrapolis vbi geniti fuerūt Vmbri. Cui validissimo argumēto est: qa limes huius agri in amne Larthis quē vulgus Martis profert: adhuc ætas nostra vocat casum Saleumbrone. Nūc tot⁹ ager Viterbēsis dicit̃. Et a Vetralla in

Tyrrhenia vbi.

cipiunt rustici vocare planiciem Sale: & ad amnem Latthem Saleumbrone: vt in Annijs questionibus probauimus. Itaq; Myrsilus recitata opinione atq; ratiõe eo℞ qui ante Turrhenũ & Lydos venisse ad thyberinã regionẽ & Volturnã: que fuit priscis Vmbris habitario & ortus: vnde primũ nati sunt: ac ꝑpterea Saleumbronc dictã: nũc redit ad confutãdã eo℞ opinionẽ. Et facit duo. Primo illos reprobat. Secundo circa finẽ libri: rationi eo℞ facte respondet. Prima autẽ pars subdiuidit̃ in duas partes. In prima declarat quibus historicis sit magis credẽdũ si dissentiũt. Secũdo probat propositum. De primo sic dicit.

Ca. III.

Canones veritatis indagande.

Canones pro habenda veritate historie hic tradũtur. Primus est Plinii in principio secũdi naturalis historie dicẽtis. Neminem vnũ sequor: sed quecũq; veriorẽ perspexero. Stultũ est em̃ ꝑpterea quia quis quedã vera scribit: etiã in erratis eũ sequi. Legamꝰ ergo ex oĩbus rosas: spinas vitemus. Secundus canon est: quẽ Myrsilus hoc loco exponit. Tertius est quasi huic similis: Tẽpora & annales Monarchiarũ in tẽporibus: absq; repugnantia preualẽt omnibus: quia magis certi. Et hic canon ponit̃ in fine Philonis: & in principio Metasthenis. Quarta regula. Si duo sint pares patria: & antiquitate: afferẽti probatiora creditur. Quinta regula est beati Hieronymi. Quod absq; certo auctore vel ratione dicitur: eadem facilitate contemnitur qua profertur. Posita ergo secũda regula Myrsilus incipit cõtra Herodotum & eius similes arguere ex Lyda patria historia: quid de Turrheno scribat dicens.

Sed hi aperta mẽdacia fingũt. Nã de gẽtis antiquitate & origine magis creditur ipsi gẽti atq; vicinis q̃ remotis & externis. Magis igitur creditur ipsis Lydis & turrenis atq; his vicinis Romanis: & qui cõsentiũt in eorũ patria historia & origine q̃ quibusuis aliis q̃uis alias eruditissimis.

Ca. IIII.

Hoc idem argumẽtũ facit Dionysius Halicarnasseus ĩ primo libro vsus eiusdem Xanthi auctoritate: hoc modo. Nullus fuit Turrhenus filiꝰ Atus: vt Xanthus significat. Igit̃ nullus eius ce venit in Thyberim. Et respõdetur ꝙ Xanthus deprompsit nomẽ proprium Torebus: & nõ cognomẽ Turrhenus: qđ assumpsit teste Beroso a Turrena vrbe qua fuit donatus. Stant enim simul: vt nullus Turrhenus nomine fuerit filius Atus: & aliquis Turrhenꝰ cognomine fuerit filius Atus: qui traduxerit in Turrenam Colonias: non tamen principium generis fuerit Thusci: sed commixtus atq; iunctus eis a sanguine auito: vt Sillius in. viii. libro scribit. Verum adiicit argumentum a tempore validissimum dicens.

Cæterũ quecũq; hi patrii historici dicũt: aduersantur supradicte traditioni de Turrheno Meone. Et em̃ Xanthus Lydus ĩ patria historia: nullũ turrhenũ Aty fuisse scribit: sed geminos Lydũ & Torebũ: a quibus Lydos & torebos in asia populos esse tradit: in nullo penitus differẽtes: nisi quadã prolatione: & quidẽ parua vt Dores & attici. Quis ergo ex Lydis historicis turrhenũ filiũ Atus & fratrẽ Lydi: misit in primã medietatẽ thyberis: vbi antiquissimis Vmbris fuit prisca habitatio?

Ca. V.

Inchoandum est ab argumento validissimo temporis: postea singula sunt expouenda. Xanthus

Quin etiã si qd tradit de bello Pelasgico Xãthus: asserit pelasgos antiquiores atu: aggressos bello Thusciam: quæ quondam Vmbria dicta est oc

cepasse Crotonem: inde thyberinam regionem inuadentes etiam ipsam turrenam cepisse: & cũ turrenis cohabitasse & ab eis plurimam militarẽ peritiam didicisse pręcipue nauticã: qua tunc toti orbi erant admirabiles: de quibus fabulantur græci: ꝙ in delphinos versi sunt qui nauibus alludunt: & his socii fiunt. Re enim vera tunc Delphini ob Pyraticam simul & dominiũ maris dicebantur. Erant enim classe potentes: & vndiq; colonias transportabant. Argumento sunt qui turreni dicuntur: in insulis atticis & faucibus Thraciæ. Nanq; turrena simul lingua: & cum quibus habitant loquuntur: & eosdem deos vt Turreni colunt: & eisdẽ litteris vtuntur. Quare non possunt dici ab aliquo atus filio: qui ante atum Pelasgũq; regẽ inueniuntur dicti turreni: Et multarũ coloniarum auctores eodẽ nomine atq; ritu: ante Atum prescriptarũ. Hęc a Lydis didicimus.

inquit, dicit. Atum fuisse post Pelasgos: q ceperũt Turrenos tunc dictos. Ergo tusci nõ sunt dicti a turrheno filio Atus: q nõ extabat Rursus lõge ante Pelasgos iam turrenũ nomẽ erat in insulis Articis: & faucibus thracię: quos in Colonias trãsportauerũt turrheni: quos gręci fabulant̃ cõuersos in Delphinos. Quare multis ętatibus fuerũt turreni ante Atum: qui etiã ip̃os Pelasgos antiqores Atu p̃cesserũt. His etiã argumẽtis vtit̃ Dionysius Halicarnasseus ĩ primo libro. Examinãda igit̃ sunt singula. Primũ ꝙ dicit Pelasgos aggressos fuisse turrenos ante Atum: videt̃ falsum: qa turrhenus filius Atus venit in thusciã: quãdo Dardanus ex Samothracia p̃fectus ad Atũ Męoniæ regẽ: fuit donatus regione Phrygia: vbi cõdidit Dardaniã: & turrhenus veniẽs in thusciã donatus est ciuitate Vetulonia vt Berosus in. v. antiquitatũ memorat. Cęterũ Archas filius Iouis subegit hoc tempore: circa Dardanię cõditionẽ Pelasgos: qui nõdũ venerãt in Thusciam vt notat Eusebius de temporibus conditionis Dardaniæ. Quare pelasgi eiecti nõ fuerunt ante Atũ & turrhenum: sed eodem tempore. Ad hoc respõdetur: negando ꝙ archas eiecerit priscos pelasgos de quibus loquitur Myrsilus. Sed quos subegit Archas remanserunt subiecti non eiecti. Qui autem pepulerunt eos fuit exercitus eorum quibus dux fuit Deucalion: vt secutor Myrsili: Dionysius dicit in primo libro. Exorsus est autem regnare Deucalion circa Parnasum ãno. xxi. Cecropis & Iasii filii Coriti tusci: vt notat Eusebius de temporibus. Eodem enim anno cœperunt regnare Cecrops Athenis: & Iasius Vetuloniæ: vt auctor est Berosus in quinto antiquitatum. Verum hæc responsio non satisfacit: quia si in Eusebio de tẽporibus & Beroso numeremus a. xxi. anno Iasii & Cecropis vsq; ad Dardaniam conditam non sunt plures anni q̃ quinquaginta: & ideo Atus pater Turrheni erat: cum Deucalion Pelasgos a Thessalia pepulit: Et Turrhenus erat in conditione Dardaniæ: quando primũ Pelasgi venerunt ad Spiretum Padi ostium: vt Dionysius in primo libro est auctor: & nos in Etrusca historia collegimus.

Pelasgi ante Atum turrenos ceperint.

Archas.

Quã obrẽ alia est argumẽtatio Myrsili & Dionysii: si bñ ad dicta eoꝝ respicim⁹. Est em̃ ista argumẽtatio. Qui dicti sunt noĩe Turreni: & cognoĩe Delphini dñi maris: scribũt̃ fuisse ante Atũ: & Pelasgũ regẽ. Quare Turrenũ nomẽ erat ante Turrhenũ filiũ Atus: & ita nõ dicti sunt Turrheni a Turrheno Męone. Notãdũ igit̃ de antiquitate fabulę Turrenorum Delphinorum: deinde de ipsa fabula. Fuit igitur gesta res Delphinorum vt notat Myrsilus ante Pelasgum regem a quo Pelasgi. Fuit autem Pelasgus ætatibus sex: anteq̃ Deucalion illos pelleret ab Aemonia regione Thessaliæ. vt Dionysius notat ĩ primo libro. Numeremus igitur sex ætates a. xxi. ãno Iasii & Cecropis: quo cœpit regnare Deucalion res

Delphinorum res.

Deucalion trocedendo per annos Assyriorũ tam in Eusebio q̃ Beroso: Regnauit itaq; Deucalion anno.xxiiii. Sparethi regis Assyriorum: vt notat Eusebius: a quo anno ad sextumdecimũ Altadis regis Assyriorum retro: supputant annos centum quinquaginta: tam Eusebius q̃

Aetas. Berosus. Hi autem anni sex ætates efficiunt: quoniam ætas vigintiquinq; annorum spatium est apud Grecos: vti Xenophon docet in equiuocis. Quare ante Altadam: qui teste Eusebio atq; Beroso decimus imperauit post Ninũ res Turrenorum Delphinorum gesta est: & potẽtes classe maritima Turreni: colonias in insulas Cicladas nauigio prouehebãt. Inuenio autem in Beroso: ꝙ duobus annis ante Altadã Hercules Aegyptius potitus est Italia interfectis Lestrigonibus. Quare sub Lestrigone res Delphinorum gesta est. Prebet

Lestrigon argumentum validum: ꝙ ea ætate Lestrigon regebat regiam Vetuloniam: & frater eius

Phorcus Phorcus deferebat per mare colonias vt Berosus docet. Et ob id Phorcum deum maris loquacitas greca fecit: vt Varro dicit & Seruius super.v. æneidos refert: & nos in cõmentariis Berosi scripsimus. Fuit huic cognomen portitor latine: & Porthmeus grece: & Dagu-

Dagutus tus Arameę: id est piscis porcus. Nam piscem Dagon: vtum vero porcum Aramei dicũt: vt periti Hebręi Talmudistæ exponunt. Hinc Dagutus est piscis porcus id est Delphin. Nam ob peritiam nauticam & assiduam nauigationem similitudinarie Delphin dictus. Quam ob rem noluit in Italia cum fratre regnare: sed Corsicam & Sardiniam sibi sedem maris eligens: toti imperauit cum Pyratis Turrenis mari. Tandem cum Atlante bello nauali congressus: teste Varrone ac Seruio: mari occubuit & deus marinus habitus: nedum

Porthmeus Delphin. Dixerũt autem greci eũ Porthmea: id est nauigio vectatorem de loco ad locũ. Vnde fingitur portitor eẽ animarum in fluminibus inferis: quia infero mari residebat: & ad gẽtium littora Turrenas colonias deportabat. Et ideo fabulose nauclerus inferi fingit

Alii nouitius. vti est illud Iuuenalis in.iii. Satyra cũ ait. Iã seder in ripa tetrũq; nouissimus horret porthmea. Et in.iiii. Georgicorum Virgilius: Nec inquit portitor Orci: amplius obiectam patitur transire paludem. Itaq; vt Xanthus tradit: ante Dardaniam conditã & Atum & Pelasgum regem id est ducentis annis ante aduentum Męonis Turrheni in Thusciam: res Delphinorum Phorci: qui dicebãtur turreni: gesta fuit. Ergo non a Turrheno filio Atus tunc dicebãtur turreni: quia non extabat. Et hoc argumentum q̃d auctore Xantho faciũt

Delphinorum res. Myrsilus & Dionysi⁹: est a tempore inexpugnabili. Fabula vero Delphinorũ turrenorum fingitur a Grecis: & ab Igino & aliis latinis: & precipue Ouidio refertur in.iii. Metamorphoseos: qui dicit in ea classe fuisse Delphinorũ turrenorũ viginti: inter quos ex regia vrbe Tusca fuit Lybacas: ex Męoniano thyberino agro Acestes. Sed Męonia per anticipationem dixit Ouidius more poetico: quia eo tempore tota Volturna regio erat dicta. Eret Turrena regia id est Volturna: Lybus: Oseltes: Medon: Etalion: Proteus: Epipeus: Alcymedon & Melãthus. Hi puellũ Bacchũ siue Dionysiũ Aegyptiũ secũ ferebãt. Dicit puer: quia Osiris paulo ante in Aegypto interẽptus & deus habitus fuit Apis: Iuppiter iustus: Dionysius & eiuscemodi: vt copiose tradit Diodorus in primo libro. Vnde quia deũ nouellum ferebãt: dicitur in fabula puer. Et cum exposuissent Acestem sacerdotem cum simulachro: & coloniis in naxo insula: mox in Delphinos cõuersi: id est admodũ Delphinorũ in mare nauigiis ductis nauigãtes: alias colonias deduxerũt in insulas Attice oppositas. Vnde insulę turrenę dicũt: vt auctor est Possidonius. Inde ad Bosphorũ Thracię alias turrenas colonias dimiserũt: cũ religione tusca: quos incolę bilingues appellabãt: vt hoc loco Myrsilus significat: & Dionysius in primo libro exprimit. Ex quo patet Græcos percepisse nedũ Aegyptias: sed etiã thuscas religiones. Q̃z vero durauerit hic ritus vsq; ad Pentheũ regẽ: patet ex fabula: quę fert Pentheũ punitũ: quia religauit Acestẽ: id est Acestis ritus Tuscos in sacris Dionysii. Q̃d vero de more suo falsum Gręci adiiciũt in fabula

est:quia ad suũ Dionysium Bacchũq; referũt: qui tamen floruit post Pelasgum regem nõ minus trecentis annis: vt patet in temporibus Eusebii. Quinetiam vsq; ad tempora Orphei durauerunt Orgia Bacchi Tuscanensia. Nam Orpheus mendacio vsus in gratiam Thebanorum: finxit esse Orgia Dionysii Græci:quę erãt Aegyptii:vt Diodorus refert in primo libro. Refert quoq; Dionysius Halicarnasseus in primo libro quosdã opinatos Turrenos eosdem fuisse & Pelasgos ob nimiam vetustatem. Sed eos refellit probans longe ante fuisse Turrenos cũ quibus Pelasgi postea eiecti in Tuscia cohabitauerũt: teste Myrsilo. Sed contra Myrsilũ & Dionysiũ videtur esse Plinius in.iii.naturalis historię ca.vi. dicens. Etruria sæpe mutauit nomẽ. Vmbros inde exegere antiquitus Pelasgi:hos Lydi: a quorũ rege Turrheni:mox a sacrificio ritu lingua Græca Thusci cognominari fuerũt. Si Etruria dicta est Vmbria:& Saleumbtona:quia priscis Vmbris fuit prisca natiuitas & habitatio: vt supra est expositũ:Et si teste Myrsilo Pelasgi cũ Turrenis habitauerũt:quomodo illos exegerunt? Respondẽdum estq; exegerũt debet exponi pro subegerũt. Nam vt narrat in primo libro Dionysius:Siculi in Thuscia cohabitabant Etruscis:quia Phalatis & Phescẽnium prius a Siculis q̃ a Pelasgis inhabitatę fuerunt: & ipsi Siculi erãt Itali:quia cũ Italo venerunt: & Mæones Italis iuncti erant a sanguine a uotum:simul & sacrata Luco ingenti Turrena sedes:prisci Coriti:vt Sillius scribit:& nos exposuimus in Annia quæstione. iiii. Porro capta Crothona & Turrena regia: exegerunt Pelasgi Siculos: vt patet in Dionysio. Et ob id a parte totum dixit Plinius: exegerunt Vmbros: id est consanguineos Thuscorum Siculos. Vmbros tamẽ Turrenos veteres coegerũt: vt cum eis participato viuerent imperio:& Lucum ingẽtem pro fœdere sacrarẽt:dicente Virgilio in.viii.æneidos:de hoc Luco. Siluano fama est:veteres sacrasse Pelasgos:Lucũq; diẽq;. Sed paulo post: Turreni:eosdem pepulerunt:vt idem Dionysius narrat. Sed iterum dices:quomodo ab Etruria pepulerunt Vmbros: cũ Vmbri sint extra Etruriam? Respõdetur ex superioribus:q; est duplex Vmbria. Prima est paterna & antiqua:quã Antoninus in itinerario: & ętas nostra vocat Saleumbrona: & est ager Volturrenus: vt in fine dicit Myrsilus. Vnde limitẽ eius adhuc dicimus vulgo: caduta di Sale vmbtone: Et hi sunt cum quibus consedit Turrhenus Mæon: vt ait Herodotus: quia eorum ciuilitate turrena donatus est: vt Berosus exprimit:& Sillius in.viii.significat dicens: Mæonięq; decus quondam Vetulonia gentis. Et ab hac Etruria mutato nomine dicta est Vmbria scilicet prisca:vt Plinius:& Myrsilus insinuant:& tam Xanthus q̃ Myrsilus & Dionysius Halicarnasseus Vmbriam vocant de bello Pelasgico: quia ante Pelasgos Vmbria dicta erat. Turreni autẽ progenitores Vmbrorum vocati sunt Galli veteres a latinis: dicente Solino in Collectaneis: Veterũ inquit Gallorum prolem Vmbros esse. M. Antonius asseuerat. Galli autẽ veteri Etrusco & Arameo simul & Hebræo vocabulo:a Gallim id est inundatione dicti sunt. Et ideo veterũ inundatorum proles prima in Saleumbtona sunt Vmbri iuniores: qui postea multiplicati per Thusciam & in montibus Apeninis diffusi fuerunt:& paterno epitheto: non propria fortuna Vmbri dicti sunt. Ergo hoc pacto intellexit Isidorus libro.xiiii. etymologiarum dicẽs:Thuscia est pars Italiæ: Vmbria vero est pars Thuscię:scilicet prisca Saleumbrona. Et de iuniore Vmbria subdens: Est inquit etiam Vmbria in Apeninis iugis ad meridiem versa. Exponit igitur Myrsilus & eum secutus Dionysius Halicarnasseus:q; Xanthus Lydus in patria historia: nullum filium nomine Turrhenum fuisse Atu memorat:& q; in narratione Pelasgici belli non solum ante Atum:verum etiam ante primũ Pelasgorum regẽ fuisse Turrenos nomine: dominos maris tradit:& ob id in Lyda historia:potius contra Herodotum & illi consentientes de Turrenis haberi: q̃ pro eis. Nunc quid a Turrenorũ historia tradatur:ita subiungit dicens.

Saleumbtona.

Vmbria duplex.

Ca. VI.

Ferme cuncta Dionysius in primo libro ab loco isto Myrsili excerpsit: vt patet percurrenti primũ librum Dionysii. Et sunt hæc argumenta. Primũ quidẽ quia indigenę sunt omniũ an-

Indigenę.

tiquissimi. Porro historici eorꝫ dicunt se solos indigenas Italię. Quare vetustissimi: & ante Turrhenũ aduenam. Item historici eorum & seipsos a Razenua dei sui Iani filio cognominant. Non ergo Turreni cognominantur a Męonibus. Hæc eadem duo argumẽra antiquitatis Thuscorum: tũ quia non aliunde conuenę vel aduenę: sed soli indigenæ in Italia: tum quia a vetustissimi Iani filio Razenuæ cognominantur. Etiam Dionysius in primo libro facit. Sane secundum Berosum: Iano fuerunt plures liberi inter

Iani proles.

quos iuniores: marem Cranum: & fœmellam Cranam vocauit. Cranam fecit Heletnam in Lario. & eius meminit Ouidius in. vi. Fastorum. Etrusci illam a patre vocauerunt Ianam: cui sacra erat Herba quã adhuc dicimus capillos Ianæ. Porro huius fratrẽ Cranum: cognominauit Ianum Razenuũ a Raz: idest facet: & Inuus id est incu-

Razenua

bus & propagator. Hinc Razenua facer propagator dicitur: & præerat cõiugiis. Est igitur deus coniugiorum Etruscorũ: a quo Vetuloniæ adhuc perseuerant. amnis Razenus: regio Razenensis: & cripta Razenua: vt exposnimus in. xxvii. quęstione Annia:

Nunc quid de se turreni dicant est inferendum. Primum ridẽt se ab aliquo aduena denominaros: qui se solos indigenas in italia existimãt: atqꝫ a vetustissimi dei sui quem ianum Vadimona vocant filio Razenua nominant. Tetrapolim quoqꝫ suam Etursiam eiusqꝫ partem Boltursenam: Betuloniam tussam: & Harbanum cognomine Calumbum a Luco nuncupant: eamqꝫ adeo suo aureo sęculo mox post inumdationem terrarum nedum ante Atum conditam asserunt. Nam & ab inundatione ipsa suum agrum sua patria lingua vocãt Saleumbrone: vbi primum geniti Vmbri. Producunt quoqꝫ suæ vetustatis vestigia multa: vt deos: ritus: mores: litteras: leges. Quæ profecto omnia congruũt his quæ probatiores græci historici tradũt. Scribunt enim solos turrenos in Italia vetustissimos esse: qui neqꝫ ab aliis pendent origine: neqꝫ vt cæteri conuenę & aduenę: sed propria regione se oriundos: quandoquidem vetustissimi differunt deis & moribus nedum ab aliis Italiæ populis: sed etiam a vicinis Crotoniensibus & Perusinis a fronte & a proximis Phaliscis a tergo: quos inter medii iacent. Nam cunctis Thuscis dii deæqꝫ sunt iuppiter & iuno: soli turreni colũt Ianũ & Vestam: quos lingua sua vocãt Ianib Vadimona: & Labith Horchiam.

& in commentariis Berosianis. Tertium argumentum a nominibus vrbis regiæ quam proferunt Etursiam: & partes eius Voltursenam & reliqua. Cuius enim nominis origo est a Tursibus: vtiqꝫ non a Turrheno. Cæterum Volturrenam & Etruriam: illi vocant a Tursibus Etursiã & Tursenam & Voltursenam: idest antiquam Tursenã. Non igitur a Turrheno Mæone: sed a Tursibus Turreni Volturreni & Eturri siue Etrusci dicti sunt. Hoc argumentum in primo libro: etiam Dionysius Halicarnasseus facit: & nos totum exposuimus in quæstionibus Anniis. vi. ix. x. xvi. Nec te moueat ꝙ hic Gręcus Myrsilus scribat Boltursenam & Betuloniam: quia Gręci vtuntur sępe. B. pro. u. latino Calũ-

Calumbũ

bum: vt in Annia quæstione. xxviii. exposuimus: viride interpretatur. Et quia vetustissi-

mos Turrenos asseruit: pbat per id:q antiquissimi Italię populi existimant Vmbri iunio res:vt etiā Plinius scribit in libro.iii.naturalis historię.ca.xv.Ergo his antiquiores fuerūt pgenitores eorū:vetetes Galli Ianigenę Sale Vmbroni:vt exposuimus.Et hi fuerūt aureo sęculo & fundauerūt regiā Volturrenā id est antiquā Turrenā: vt etiā Cato in originib⁹ dicit.Ergo ante Ninū & aureo sęculo post inundatione:Turrena a Tursibus:& nō a noui= tio aduena Turrheno Męone dicta fuit.Argumēta quoq Turreni sue antiqtatis pferunt quinq.s.Deos in primis:qa oēs alii Thusci habēt & colūt Iouē & Iunonē.Nā Turreni ha= bēt a frōte vicinos Crotonięses & pximiores Perusinos: & tñ Perusia colit Iunonē vt vr= bis deā principē:vt significat Appianus de bellis ciuilibus.A tergo vero Turrenis pximi sunt Phalaris & Phalisci quoq mōs est Soracte:vt Acron dicit sup odas Horatii.oda illa. Vides vt altū stet niue candidū Soracte.Turreni vero antiqui id est Volturreni iacēt me= dii inter Phaliscos a tergo:& Perusinos a fronte & colūt Phaliscī vti Perusini Iunonē:dicē te Ouidio in Fastis.Addesenē Tatiū:Iunonicolasq Phaliscos. Soli vero turreni differūt diis:scilicet primo antiqssimo Iano Vertūno cognomine: quia is est princeps deus Etru= rię:vt auctor est Varro in primo de lingua latina: & vetustissima eius vxore Vesta Hor= chia:qa ea est dea Etrurię:vt Liuius asserit in.vi.ab vrbe cōdita.Et item ex minoribus diis est de⁹ Granus Razenua.Verū nō solū a vicinis sibi: sed etiā remotis differt deis:qa Popu lonis Phílarcha deus erat Iuppiter.Cōtra Myrsilū:Varronē & Liuiū videt:qa etiā Romę Ianus Vertūnus & Vesta quę & Horchia colebant.Respondet q nō colebant vt dii mu= nicipales principes:quia dii principes in Latio sunt ops & Saturnus:vt Varro est auctor in de lingua latina.Aliud argumētū antiqtatis priscę est sermo Arameus: quo Turreni etiā a pximis Phaliscis differebant:quia teste Strabone in.v. Phaliscos ponūt distinctā linguā & gētē a turrenis.Similiter & Crotonięses distinguūtur sermone a turrenis:vt Dionysius exprimit in primo libro.Tertiū antiqtatis vestigiū sunt lfæ Etruscæ:q in sola turrena nūc patrimonio reperiunt.Et sunt antiquissimę phęnices:vt ostēdimus in editione de origine līarū & philosophię.Quartū argumētū sunt leges Ianigenę:& quintū ritus: & religiones Ianigenę:quibus sicut ante oēs tēpore fuit dedita gens Etrusca:ita excelluit arte colendi eas vt auctor est Berosus in antiquitatibus.& Liuius in principio quinti ab vrbe condita. Vltimū argumētū tā Myrsili q Dionysii in primo libro: probat magis credēdū esse histo= ricis Gręcis qui cū patria turrenorū historia sentiunt:q aliis Gręcis qui ab eis dissentiunt: quia in patria historia magis creditur patriis historicis & qui eos sequūtur:q alienis & re motis.Vnusquisq em̄ certius nouit domus proprię ac patrię interna gesta:q externi & re moti.Quare pbatiora qbus certius credarur:scribūt Græci qui turrenos tradūt non esse Lydorū prolē:sed priscā gētem Italiæ indigenā:quia his solis perseuerāt priscę litteræ:mo res:ritus:dii:studia:leges:aliis vero sunt hæc aduentitia & noua & nimis a vetustate dif ferētia.Cōtra hoc potest obiici:quia Valerius Maximus in li.ii.ca.de more ludorū dicit: q a Curetibus & Lydis Thusci trahūt originem.Respondetur q nō negat Myrsilus quin Thusci habuerint aliquantam originem ab his:vt patebit in fine: sed negat q prima his origo & denominatio turrena fuerit a Lydis:quibus certissima origo fuit ante Ninū:& au= reo sæculo sub Iano:& mox post inundationem terrarum:cum fuerint veteres Galli:id est prisci inundati:genitores Vmbrorum: vt Cato in originibus scribit: & Solinus in Colle= ctaneis ex.M.Antonio referat dicens: Veterum Gallorum prolem Vmbros esse.M.Anto nius asseuerat:& eosdem a Gręcis dictos Vmbros:paterno epitheto: quia tempore aquo sę cladis imbribus superstites fuerūt.Hactenus argumēta produxit Myrsilus: & post eum Dionysius a patria historia Lyda & turrena:nunc a vicinis Turrenę Romanis testimoniū vltimū requirit dicens.

Turreni vñ

Dii turre= norum

Lfę etruscę

Ca. VII.

Hęc cūcta iterato Dionysius in primo libro repetit: vsq; tota argumenti in hoc est. Omnis ꝓbatio certissima historię est ab auctoribus patriis: vel patriæ proximis. Quare aduersariis nulla certa via restat probandi Turrenos esse prolē Lydam: vel ita cognominatos a Lydis. Si em̄ Xanthū Lydū historicū legant: inuenient nullū nomine Turrhenū fuisse filium Atus: aut venisse in Ipsi quoq; Romani fatētur Etruscos esse vetustissimos & aureo sæculo natos: a quibus aras: ritus: diuinationes: colonias & disciplinas habuit prisca Italia initio sumpto a prima eorū tetrapoli dicta Etruria: a qua illos Romani Etruscos cognominant. Nō est igitur aduersariis vlla via qua probēt eos Turrenos a filio atus habere vel nomē vel originē: sed id nomen desumpsisse a Tursibus: quia ipsi Surses & Sursenas si sunt vrbes pontificiæ: & Turses ac Tursenas.

Thusciam: sed Turrenos fuisse maris dn̄os ante Pelasgū regē. Si item quęrant Thuscorū patriā historiā: respōdebit solos Turrenos esse in Italia indigenas: & a nullo alio pendere: aureo sęculo ortos: Iano deo & patre: seq; parentes esse Vmbrorū & toti⁹ Italię: qbus solis

Dii etruri — sint dii patrię principes Vertūnus: Horchia: parentes Italiæ & Razenua deus: a quo vtia duce se Razenos vocant: & a turrita metropoli Turrenos: quā Asiani lingua sua Mossyneā: Etrusci vero Tursenā & Sursenā ꝓferūt: Romani aūt Surrenā & Turrenā. Si vltimo a vicinis Romanis quęrant de Turrenis: vtiq; Fabius pictor: Cato Sempronius & alii vetustiores Romani: dicēt se vocare illos nō a Turrheno aliquo duce: sed a prima regia metropoli dicta Etruria Etruscos: aureo sęculo sub Iano ortos: vetustissimos patres Vmbrorum atq; Faunorū & Nympharū Aboriginū priscoꝝ: a quibus prisca Italia religionē & disciplinas susceperit. Nulla igitur restat aduersariis via: vt a probatioribus sumāt argumentum. Hoc loco notandū est ꝙ falsum est qđ Myrsilus ait Tursenā dici Turritā tetrapolim.

Tursena an turrita sit tetrapolis — Nam vltra Lucam & mōtem Catinū in Apuana Thuscia est Tursena oppidū olim turritum paruū: & nō tetrapolis: sed monopolis: vt oculus probat. Hoc oppidum ætas nostra corrupta prima littera. t. & posita. c. ob propinquitatē prolationis: nō Turrenā sed Cursenā profert. Potest tn̄ saluari Myrsilus: quia loquit̄ solū de antiquis Turrenis qui Volturreni id est antiqui Turreni dicūtur. Et hoc videt̄ ad intētionē ipsius Myrsili & Dionysii in primo libro. Et hoc paret ex tribus. Primo quia loquit̄ de Turrenis qui iacent medii inter Perusinos & Phaliscos. Secūdo quia dicit ꝙ Romani vocāt eos Etruscos a metropoli dicta Etruria. Sed ea est Volturrena circa Volsinos: vt copiose ꝓbauimus in q̄stionibus Anniis: quia Tursena: Etursia: Etursa: Voltursena: quas Romani proferūt Turrenā: Etruriā Etruscos: Volturrenos: eādem habēt tum deriuationē tum definitionē: tum vel maxime quia inuincibilē a cōiugaris habēt argumētationē. Si enim teste Plinio in tertio naturalis historiæ. ca. vi. ciues Volturreni in quoꝝ parte eadē sunt Volsiniēses: hi sunt proprio cognomine Etrusci: vtiq; ciuitas Volturrena in cuius parte eadē sunt Volsinienses: ipsa sit proprio cognomine ciuitas Etruria necesse est. Sed hęc vt diximus copiose explanata sunt in quęstionibus Anniis: & in cōmētariis Xenophontis dictū est quid significent ista: Monopolis: Dipolis: Tripolis: Tetrapolis. Itaq; Myrsilus loquit̄ de Volturrenis Etruscis priscis: qui medii sunt inter iuga Cyminia & Volsiniensia: vbi limites erāt Perusini. Et in his est verū ꝙ Tursena & Volrursena id est antiqua Turrena significat Turritā tetrapolim nūc Viterbum: vt in Anniis q̄stionibus ꝓbauimus: cui Sursena quā Surrenam professimus: proxima est: & inscriptio dicit Surreniensibus Augustalibus. Et ita saluatur Myrsilus. Tandem ex his Myrsilus ita concludit dicens.

Q: si etiam ad hos venit torebus filius atus: vtiq; nō ab eo aduena noīati sunt turreni indigenę: sed ecōtrario ab eis torebus fuit cognominatus turrenus a grecis. igitur & si to tā italiā coluerint greci: vt nostri tradunt: ex ipsis tamen Lydis & turrhenis vicinisq; Romanis: falsa esse ostendimus: quę cōtraria his de turrenis multi vt diximus couscripsetūt.

Finit.

Ca.VIII.

Vltima conclusio Myrsili per vnā distinctiuā: pbatiōnē habet hoc modo. Aut Torebus filius Atus nō venit in Thusciā: & ita Turreni nō dicūtur ab eo: Aut venit: & tūc quia indigenę nō denominanť ab aduenis: & it em ante Pelasgū regē: Turrenū nomē & domiū inuenit: cōsequens est: vt antiqui Turreni nō dicanť a Torebo nouitio: neq; sint proles Lydorū: sed ecōtrario ipse aduena Torebus: ab indigenis Turrenis cognominatus sit Turrhenus. Notandū est primū q; greci qui dicunt Turrenos fuisse antiquiores nomine Turreno: q̄ Torebus filius Atus: scribūt. rh. aspiratū Turrhenus: vt significet ur prolario Etrusca qui dicit Tursenū & Tursena: & nō Romana qui proferūt Turrhenū & Turrenā. Nam. rh. aspiratū semi: fiest. Et ideo dicit Myrsilus: q; nō Turreni a turrheno: sed potius Turrhenus a turrenis deriuationē habet. Item quia aduenę ab indigenis cognominātur. Cōtra quia Etruria a Tursibus dicta: & habit a toribus Vmbria: ab aduenis Pelasgis: & Lydis Turrhenis mutauit nomē: vt insinuat Plinius li. iii. naturalis histories ca. vi. Ad hoc respondetur per id q̄d ait Seruius sup primū æneidos: quia victi a victoribus nomē accipiūt. Et iccirco Etrusca Vmbria Pelasgia: licet parū durauerit a victoribus Pelasgis dicta fuit: qui Siluano fanū ingens Volturnę sacrauerūt: teste Virgilio in. viii. æneidos: iuxta quā Volturnā adhuc manet planicies dicta: cāpus pellasgi a vulgo. Et mox a Turrhenis victoribus dicta est Turrhenia: vt su pradicto loco Plinius dicit & nos in Etrusca historia explanauimus. Porro Torebus veniēs nō vicit eos: sed iure cōsanguinitatis a Cibele vxore iasii: & filio eius Bantre: Latrhet Thuscię: comi hospitio susceptus & Vetulonia decoratus est: vt auctor est Berosus in. v. antiquitatū. Et Silli⁹ significat in. viii. libro dicēs: Męonicę decus quōdā Vetulonia gētis. Et iccirco Torebus vt aduena susceptus: & in eoꝝ ciuilitatē: iura: leges: ritus: loquelā: & cognomen transiens: Turrhenus: & ab eo Turrheni Lydi cognominati fuerunt.

Finiunt commentaria super Myrsilum.

Eiusdem fratris Ioannis cōmentaria super fragmenta Caronis. Lib. VII.

MARCVS Caro Porcius: Sempronius & alii viri illustres Romani scripserūt de origine gētium & vrbiū Italiæ: vt ait Dionysius Halicarnasseus in primo libro. Et Semproniū quidē nō potui de originibus inuenire: nisi is liber sit cui ē titulus: de diuisione antiqua Italię: cuius iam cōmētaria cōfecimus. Porro quisquis fuerit iste Caro qui de originibus scripsit: nō potui eū integrū habere: nisi fragmēta & quidē inordinata in Collectaneis vetustis cuiusdā magistri Guilielmi Mantuani. Nos vero in ordinē solū fragmēta redegimus: vt cūcta simul quisq; legat: quę ad vnā regionē Italiæ spectāt: & alia singula suis locis: vt sub exēplo: quæ ad Etruriā solā fragmēta spectāt: in Etrurię cōmētariis ponemus: & sic de singulis. Et quo niā plurima eoꝝ quę in his fragmētis Caro ponit: etiā Plinius: Sempronius & alii docēt: & in aliis cōmētariis exposuim⁹: iccirco ne immēsitas cōmētarioꝝ lectorē obruat: breuis

bus absoluemus cuncta: nisi vbi noua necessitas dicendi plura occurrerit. Diuidūtur autem hęc fragmenta in duas partes. In prima est vnum fragmentum procemii. In secunda sunt fragmenta originū. Prio igit̃ ponit̃ fragmentū pœmii in quo hęc sunt verba Catonis.

Scribēdi cā q̃ fuerit Catoni

Ergo Gręcorū iactantia simul & ignominiosa origo italiæ p insaniā a Gręcis falso obiecta: Catonem impulit ad scribendū de origine italiæ. Quā obiectionē etiā scribēs ad filium deplorabat: quā ad verbum Plinius ponēs in xxix. lib. naturalis historię ca. primo Marci īquit Catonis ꝓpria verba ponamus. Dicā de istis Gręcis suo loco Marce fili quid Athenis exquisitum habeā: & q̃ bonū sit illorū lr̃as aspicere non perdiscere. Vincam neq̃ssimū & indocile genus illorū: Et hoc puta

Græci tam impudenti iactātia iam effundūtur: vt quoniā his dudum nemo respōderit: ideo libere a se ortā italiā & eādem spuriā simul & sputeam atq̃ nouitiam: nullo certo auctore aut ratione sed p solam insaniam fabulentur. Quam ob rem nūc vt cæteris latinis viam faciā: quęcūq̃ memoria prodita gentibus italiæ sunt & nūc Romano imperio subditis. diis volentibus scribere instituo.

vatem dixisse. Quādocūq̃ ista gens suas litteras dabit: oīa corrūpet. Tūc etiam magis si medicos suos huc mittet. Iurarunt inter se barbaros oēs necare medicina. Sed hoc ipsum mercede faciunt: vt fides his sit: & facile disperdāt. Et subdit Cato. Nos quoq̃ dictitant barbaros & spurios: nosq̃ magis q̃ alios opicos appellatiōe fœdant. Itaq̃ Cato vaticiniū egit vt cum Roma & italia eoꝝ auctores reciperet: tū oīa corrūperent: q̄a auctores eorū pleni mendaciis: oīm originibus nebulas inicere curauerūt. Vnde Lactantiꝰ in prīo lib. diuinarū institutionū ca. xv. Apud etiā malos reges panegiricis mēdacibus adulant̃: q̄d malū a Gręcis ortū est: quorū leuitas instructa dicendi facultate & copia: incredibile est quantas mendaciorū nebulas excitauerit. Scimꝰ enī inquit Iosephus cōtra Appionē grāmaticū in quot locis Hellanicus de genealogiis & tēporibus ab Agisilao discrepat: & in quātis Herodotū corrigit Agisilaus: & Ephorus Hellanicū in pluribus ostēdit esse mēdacem: & Ephorū Tymeus: Tymeum posteri: Herodotū cūcti. Semp enī Gręci vt auctor est Diodorus in. iii. paruo tēpore litteris īpenso ad quęstum cōuertunt̃: & eius gratia nouas tes per opinionē adinueniunt: & de rebus maximis dissentiunt & altercant̃: nullaq̃ certa scientia reddita: semper in confuso auditores suos relinquūt: & per omnē vitā animos hominū errare cōpellunt. Quāobrem vt Cato in fragmentis dicet: Etrusci semp horruerunt litteras & disciplinas Gręcoꝝ: & ob id nolebāt etiā litteras latinas suscipe etiā postq̃ Etrurię ciuitas Romāis a Turrheno data fuit. Itaq̃ iuxta eiusdē Catōis vaticiniū: q̄a futurū erat: vt susceptis lr̃is & auctoribus Gręcis italię verus fulgor obtenebraret̃ mēdaciis Gręcoꝝ: ipse charitate patrię atq̃ italię motus: lustrauit italiā: & quęcūq̃ memoria pdita erant apud singulas gentes italię collegit: potissime apud Turrhenos q patres Vmbrorū fuerūt: & illas vetustissimas leges/lr̃as/ritus/mores/tēporaq̃ inundatiōis & Iani retinebātur Dionysius in prīo libro insinuat: & Myrsilus supius exposuit. Vnde occurrit Cato mēdaciis & verbositati Gręcorū p seruāda italiæ antiq̃tate: & q̄dē splēdidissima: ostēdens habitatā italiā longe ante viciatorē aurei sęculi Nynū regē assyrioꝝ: quādo Gręci nondū erant: nec quispiā eorū in italiā venerat. Et hāc antiquitatē aureā: qua p totum orbē nulla erant nota inuasiua arma ante Nynū: oēs consentiunt fuisse sub Iano/Camese: atq̃ Saturno prisco Caspio: nō gręco: qui post Nynū primus floruit Apteras: annis quingētis & amplius vt notat Eusebius de tēporibus: & nos copiose pbauimꝰ in aliis cōmētariis. Vnde: vt videmꝰ oēs ab aureo sęculo originē Italiæ scribere atq̃ mētibus hoīm īprimere stu-

Vaticiniū Catonis

Gręcia mēdax.

duerunt: Fabius pictor: Sempronius: Trogus: Iustinus: Cato: Virgilius Ouidius: tam in Fastis q̃ in opere maiore: Macrobius in Saturnalibus: Et alii qui de Iani: & eius collegę vetusti Saturni ętate loquutur. Hoc enim principio velut fulgore maximo Grecis mendaciis opposito: mox velint nolint: cōcludebāt nostri maiores. Ianus regnauit in italia aureo seculo. Ergo italia habitata fuit in primo generis humani ortu: quoniam tam gręci q̃ latini cōfitentur: q̃ in principio generis humani: prima ętas aurea fata fuit. Alioquin principiū generis humani: non fuisset prima ętas. Rursus ita nostri: Gręciam mendacem audētem in historia redarguebāt. Ianus regnauit ętate aurea. Ergo ante Ninū fuit habitata italia quippe q̃ ipsi gręci concedūt Ninū fuisse primū: quem nouerint cupiditate regnandi tori Asię atq̃ Aegypto arma victricia intulisse: & aurū aureum morem gētibus immutasse. Erant enim tum rudes ad resistēdum homines: qui aureo seculo assueti: nulla nouerāt arma: & ob id facile terminos vsq̃ Libyę illos perdomuit: vt noster Trogus ait & post eū Iustinus abbreuiat in primo Epitomatū. Verū nunc ętate nostra qui se litteris gręcis dant: etiam hęc negligūt: tantum videlicet virus contra veritatem secum ferūt litterę gręcę: vt nūc etiam: q̃d maiores nostri probauerunt aureo sęculo natam italiam funditus ignorent: Et non aduertunt q̃d Iuuenalis noster Aquinas exclamet in Satyra: Et quicquid gręcia mendax ander in historia. Et item: quid inquit rancidius q̃ q̃ se non putat vlla formosam: nisi quę de Thusca Gręcula facta est. Et item. Omnia gręce: cū sit turpe magis nostris nescire Latine. Fœminas repręhendit: sed viros includit: cū nullus se putet doctum: nisi q̃ de Thusco qui prius disciplinas fluctuantes Gręcorum horruerat teste Catone: Gręculus est factus. Gaudent quidam itali: q̃ omnia gręca fabulosa nouerūt: cum sit nostris magis turpe res nescire latinas: & italię origines & antiquissimos splendores. Bonum est inquit Cato: litteras gręcas aspicere non perdiscere. Aspiciamus igitur autores Gręcos: vt si quid consonum italico fulgori inuenerimus: vti nostrum ab eis eripiamus. Vbi vero cōtraria scribunt: non perdiscamus id est non credamus quoniam veritatem vt cancer corrū punt: pudeat q̃ ratione italię mutuaria gręcis: vt loquitur Plinius in. iii. naturalis historię cap. xvii. Hactenus de procemio Catonis: nūc ad originū fragmenta reuertamur: in q̃ bus Cato facit duo. Primo ponit in cōmuni originem orbis: & italię. Secūdo singularum gentium italię. Primo igitur ponit duas opiniones de origine orbis & italię in communi dicens contra Gręcam leuitatem. In gręculos

Italię splendidissima origo fuit: tum tempore tum origine gentis Cœpit enim aureo sęculo sub principibus diis Iano: Camese: Saturno gēte Phœnica & Saga: quę post inundationem terrarum per orbem prima colonias misit. Et de mundi quidem origine autores nō paria sentiūt. Nam chaldęi sibi sem piternitatē persuadēt. Phœnicibus vero ac Sagis magis placet origo. Inter vtrosq̃ con uenitante Ninū circitet annis quinquagin ta & ducentis quibus durauit aureum sęcu lum: terras fuisse inundatas: & in Scythia sa garenatū mortale genus. Siue enī ab ęter-

Breuibus Cato absoluit innumeras historias: & infinitam sylu am rerū: quę cuncta vt cūq̃ nos exponemus. Prima fronte vanitatem Gręcam: & ignomi niam obiectam elidit dicens: Italię ori go splendidissima cōnincitur a multis locis. Primo quidem ex tēpore splē didissimo: quia aureo & non ferreo ac spurio simul & opico sęculo nata est. Secundo a splendore progenitorū. Sa ne sciendū est vt hic ait Cato: & Diodorus etiā in tertio libro. Chaldęi sem piternū mūdum opinati sunt: Phœni ces vero Sagi ex tempore factum crediderūt. Primos sequitur Aristoteles: Italię antiquitas. Mūdi origo

no mundū existimes: & ignis principio cūcta tenuerit: et sensim in sua loca elementa coeuntia hoies produxerint siue (vt fertur) ante aureum sęculum terras subrutas inundatio possederit: et exsiccata humo apparuerint hoies: equidē principatus originis semper Scythis tribuitur: a quibus auctis colonias per orbem missas ferunt.

secundos Plato & xpiana fides. Conueniunt de inundatione vniuersali: quę pręcessit Ninum & auream ętatem ānis ducentis quinquaginta: vt Cato supputat: aut his vno minus vt tradunt alii ex Gręcis quidem Xenophon & Archilocus: Ex Phœnicibus Maseas Phœnix & Hieronymus ęgyptius: & ex latinis Fabius Pictor. Fuerūt autem diluuia ab auctoribus notata quinq́:

Diluuia quinq́.

Vniuersaleq́ p antonomasiā dicitur terrarū inūdatio. Secūdū Nyliacū. Tertiū atticū. Quartū Thessalicū. Quintū Pharonicum. Quę in libro de ęquiuocis Xenophon & nos in cōmentariis super ipsum exposuim⁹: Cato & Fabius & alii de primo loquūtur: quia ipso exacto cœptum est humanū genus & prima ętas aurea. Sed siue diluuiū pręcessit siue nullū diluuiū an ante Ninū vniuersale fuerit: vtrīq́ nō semp fuere hoies: sed post chaos īnumera tpa / vl' post dictū diluuiū cœpit ex putrefacta humo gen⁹ hominū prodire: vt gręca vanitas contra verā philosophiam sensit: Et Diodorus in prio lib. repetit: Nō enim qd nobilissimū est in natura semel accidit / neq́ disponi potest corpus sine certo semine ad humanā animā. Sed de his alias.

Hoim̄ origo vbi fuerit.

Siue ergo ex putrefactione primum cœperint hoies / siue a deo conditi: siue a prima inundatione terrarum seruati: quęritur vbi primū cœperint: & inde diffusi fuerint per orbem. Respōdet hoc loci Cato & similiter Trogus / & eius abbreuiator Iustinus: & sanctus Moyses ꝙ primū in Scythia cœptum est / & Scythis principatus originis a cūctis ratione tribuit. Quęrendum est item: quo loco Scythię primo resedit. Respōdet Diodor⁹ Siculus in .iii. Ex Scythcia historia: ꝙ principio sui parua numero & ignobilis domiatu qui non erat: cōsedit gen⁹ hoīm iuxta fluuiū Araxim in Aramenia maiore. Moyses quoq́ in Armenia maiore saluatū fuisse hūanū genus & multiplicatū: & ab inde per orbē in colonias diuisum: scribit. Eadē scribūt Berosus chaldę⁹: Maseas phęnix / Hierooymus ac Manethon ęgyptii vt auctor est Iosephus in primo de antiquitate iudaica. Est autem Armenia maior eadē

Aramea Saga

Aramea & Saga vicina Persis: vt insinuat Plinius in. vi naturalis historię cap. xvii. dicens Scytharum populi: Persę illos Sagas vniuersos appellauere: a proxima Saga gente antiq Arameos. Cui argumēto est vrbs prima quā ędificauerūt iuxta Araxem fluuiū vbi consederunt. Nam Prolemęus per syncopam vocat illam Sagalbinam: alii vero Gęographi sine syncopa Sagā Albinā sicut quidam per syncopam Volrurnam: alii sine syncopa Volturrhenā vocitant. Est autem Saga lingua Aramea: id qd Sangni lingua Sabina: & ab eo sanct⁹ sacerdos lingua latina. Vnde Sagam Festus pro sacerdote expiatrice exposuit: & diuus Hieronymus libro interpretationum / pro sacrificulo & īmolarore idest pontifice interpretatur. Quare illa prisca gens post diluuiū dicta est Saga idest pontificia & Thusca siue sacrificola: quia teste Beroso religiones & ritus a Iano edocta primum fuit Moyses vero tradit / ꝙ Noa primus pontifex cum filiis & vxoribus sacrificia & holocausta obtulerit.

Ianus & Noa.

Siue igitur idem sit ianus & Noa: vt tempus & Epitheta vtriusq́ conuincunt / & Berosus asserit: & plures iuniores consentiunt: vt in cōmentariis Berosianis exposuim⁹: siue homines principes diuersi fuerint: omnes tamen Iano Epitheta splendidissima tribuunt: ꝙ ante inundationem fuerit cū filiis & vxoribus patria Phœnix & nauigio in Armenia cum eis saluatus fuerit primus pater Chaos / & semen orbis vnde dei & homines formati fuerūt: Primusq́ rex & Monarcha ętatis aureę penes quem vnum erat vasti custodia

mundi: & ius omne vertendi cardines & dandi Albam virgam: id est primos fasces. vt Berosus explicat: & omnis latina historia de Iano consentit: quā Ouidius in primo libro de Fastis & aliis recollegit. Vnde abeo Saga: Sagi Tusci appellati sunt a plurib⁹: vti est illud Plinii in tertio naturalis historiæ ca. xvii. Omnia inquit ea flumina fossasq; primi Sagi fecere: Thusci: egesto Amnis impetu per transuersum in Atrianorum paludes: quę septem maria appellantur: nobili portu oppidi Thuscorum Atriæ: a quo Atriaticum mare ante appellatum. qd̄ nunc Hadriaticum. Et immediate superius: ab eis Sagis ostium Padi ponitur. Et caue a corruptissima impressione: quæ Hadriam oppidum & prius Hadriaticum mare: & a sagi: pro Atria: Atriaticum & Sagi somniat: & cuius impressionis stomachosa & aperta vicia probauimus quęstione. xx. Annia. Cui argumento est: ꝙ emendare ibidem: Sagis ostium Padi impressit. Exposuit igitur in communi Cato & breuibus: tanq̄ ætate sua manifestissimis: ꝙ Italia orta est non ætate opica: spurca: viciata: & ferrea: sed prima aurea: in primo ortu generis humani ante Ninum: Et item nata est a splendidissimo patre Iano Saga pontifice maximo: religiosissimo: litteratissimo: philosopho: theologo: patre omniū deorum & hominū: monarcha totius primi generis humani: penes quem vnum & solum tunc erat Vasti custodia mūdi aurei: & ius omne vertendi res & cardines: & ob id Vertunnus deus vertendarum rerum dictus: cui etiam forma militis esset: quia fasces dabat ad continendos homines in aureo officio: vti Pictor significat. Quare non a spurcis Græcis qui aurea non erant ætate: sed a tempore aureo & splendidissimis principibus & diis regibus & pontificibus splendidissima est origo Italiæ. Deinde Cato in communi tradit: vbi primum Ianus cum coloniis veniens consedit in Italia: & eam vagiētem in cunis suscepit: Et vbi primam metropolim & .xii. populos cum fascibus totidem pro regenda Italia instituit dicens.

Et ex his venisse Ianum cum Dyrim & Gallis progenitoribus Vmbrorum rateq; cum colonus per thyberim vectum: ad leuū thyberis etruriam tenuisse locum: vbi colonias incōtinente primum exposuit: & ipsum deum simul Vaticanum habitum dictumq; fuisse. Et regionem Vaticanam id est vagicanam dictam ꝙ ibi ianus quasi in cunis natā primūq; vagientem italiam exceperit. Inde cum coloniis a Vagicano progressum in tractum Vmbrię fundasse regiā & fani Olympum fossamq; sacrasse: & Augustalem Turrenam. non longe a regia dicasse: vbi ad salutandū regem xii. colonię nouis lunaribus conuenirent. Inde duodenis coloniis fasces ad continendos rudes scribūt singulo prętoriano lictori: quattuor & viginti armatis ingenuis distributis. Eas posuit Colonias ad ripas quidem Thyberinas Ianiculum: & Dyrim Mauri: sed Etrusci Atlasi gręci Atlantem intelligunt: vt autor est Berosus: & Plinius significat in. v. naturalis historiæ: cap. ii. dicens. A suut ad Dyrim (hoc enim Atlanti nomen Dyrim. esse lingua Maura conuenit) sunt. cc. milia passuū. Cæterum veteres Galli: veteres iuundati interpretantur vt Galli. in commētatiis super Xenophontem ac Myrsilum exposuimus. Fuit enim Ianus saluatus ab inundatione cum filiis & vxoribus in Scythia Saga: vt Berosus tradit. Progenitores ergo Vmbrorū fuerūt veteres inundati lanigenę: vt hoc loco Cato asserit: & Fabius pictor & alii latini tradunt: quos Solinus in Collectaneis colligens Veterum inquit Gallorꝝ prolem esse Vmbros. M. Antonius asseuerat: quos gręci Vmbros dixerunt: quia aquosa clade imbribus superstites fuerunt. De lęuo & sinistro latere thyberis: quę sunt Etruria & Latium: & de prouincia

Arin Ianum: ad ripas arni totidem phesulas & id idem aryn ianum. Ad littus Etruscum quatuor: pheregenę: Volcen: Volaterra: Cariata: quæ & latine luna. In mediterraneis quatuor. Ogygianũ: aretium: Rosellas: Volsinium. Paulo post dextrum thybetis latus regulis suis permisit. Camesi a quo camesenę duæ: & saturno a quo saturnia olim quod nũc capitolium: & ab ea late saturnia terra. Hæc prima fuit aurea illa ætate: & quidem angustissima origo Italiæ.

Saturni Latio: in qua dii pricipes sunt Saturnus & Ops: simulq́ de Etturia: vbi dii principes sunt vertũnus & Horchia: id est Ianus & Vesta: iam satis expositum est in cõmẽtariis super Fabiũ pictorem & Myrsilum. De Vaticano ita dicit Gellius de Atticis noctibus li. xv. Agrum vaticanũ: & eiusdẽ agri deum præsidem appellatum acceperamus a vaticiniis: quæ vi ac instinctu eius dei in eo agro fieri solita essent. Sed præter hanc causam. M. Varro in libro diuinarum rerum: aliam esse tradit isti⁹ nominis rationem. Nam sicut

Aius deus — inquit deus Aius appellatur: araq́ eius statuta est quæ est in infima noua via: quod eo in lo-
Vaticanus — co vox diuinitus edita fuerat: ita vaticanus deus nũcupatus penes quem essent vocis hu-
manę initia: quoniã pueri simul atq́ parti sunt eam primam vocem: quæ prima in vatica-
no syllaba est edunt. Idcirco vagire dicit: exprimente verbo sonũ vocis recentis. Hęc Gel-
Vatire — lius. Vatire enim & vaticare apud Etruscos erat vagire: sicut natire & naticare: erat ces-
Natire. — sare a vagire. Argumento est: quia Etrusci nũc Viterbenses: apud quos innumera manẽt
Naticare — antiquitatis argumẽta: cum puerũ in cunis vagientẽ vt faciant cessare iubent: dicũt: na-
tica puerum. Qz vero vbi regia metropolis est Volturna & fanum eius: ibi consederunt.
& Fabius pictor: & Myrsilus Catoni cõsentiũt: & ratio cõuincit. Vbi enim geniti sunt Vm-
bri: ibi Ianus cum Gallis progenitoribus eorum cõsederũt. Geniti autẽ fuerũt in Salevm-
brona circa Volsinos: q tũc ager Volturrenus: nũc Viterbensis dictus ē: vt supra Myrsili
demonstrauimus. Quare in regia Volturrena Viterbensi principio Italiæ cõsedit Ianus:
& colonię primę. Quid sit Olympus: & fossa sacra: & ritus sacrandi loci: copiose expositũ
est in cõmentariis super Xenophonrem & Pictorẽ. De Turrena Augustali: quã Surenam
dicimus: & in fine Myrsili tetigimus: & medio miliari distat a Volturna: hoc notandũ est
quod Suia cognominabatur: & a Iano ac Vesta: igni vestali atq́ sacrificiis fundata & dicata
fuit: vt versus Etruscis litteris in sacrario Ryelli scriptus indicat: quem loco suo inter-
Suia. — pretati sumus. Est autem Suia teste Hieronymo & Tamudistis: salus & salutatio: quia ibi
xii. populi in nouis lunaribus ad salutãdũ Larthem veniebant: vt dicit hoc loco Cato: &
Macrobius refert in primo Sarutnalium. De fascibus lictoribusq́ ac prętoriis: copiose tra-
dunt cõmẽtaria nostra super Fabium pictorẽ. De. xii. vero vrbibus primis & originibus vo-
cabulorũ sciẽdum: quod Iani culũ: Oenotriũ ac viniferum: interpretatione sunt eadẽ: vt ostẽ-
dimus super Myrsilum. Etiã Ianus cõdidit viculũ pro limite sacro inter se atq́ Camesen:
& inter prouinciam suã Ianiculã Etruriã: & inter Saruniã Latium: vti explicauimus sup
Arin Ianũ — Pictorem & Semproniũ. Secũda vrbs Arin Ianũ id est sublimitas Iani. Differũt inter se Ca-
ryn & Aryn: quia primũ interpretatur vinea: alterum sublime: vt tam diuus Hieronym⁹
Caryn. — q̃ Talmudistæ perhibent. Hinc genuense promontorium Caryn Ianum: id est vinea Iani:
& nõ longe sancta Maria in vineis. Igitur Caryn Ianũ: vrbs est sublimis Iani siue sublimis
id est celsi Iani siue quia in edito positum & sublimi loco. Teste enim Dionysio in primo
libro mos condendi vrbes antiquis fuit: vt eas conderent non magnas sed paruas & lo-
cis minutis. Erant enim pauci homines ab initio. Quattuor vrbes ad mare condidit. Pri-
Pheregenę. — ma est Pheregenę: latine vero fortuna Genii: quia phere fatum dicũt Aramei: vt Samuel

Talmudista dixit: Genium vero principium & patrem posteritatis intelligunt. Vnde ia-
nus Genius deus Italiæ sicut & Vaticanus dictus est. Hinc Ianua vrbs a Iano sicut & Ca- Genius.
rynlanum: & eadem Genua ab eodem Iano Genio dicta est. Non enim existimandum ꝙ
Ianus solas.xii.colonias posuit sub metropoli vna regia: sed ꝙ illas primas a principio ꝑ
imperio & gubernatione Italiæ instituerit: & ex eis auctis: in alia loca Italiæ traduxerit:
alias. Cui argumento: est quia omnem cisapeninam Galliam quæ Lombardia dicitur:
& omnes italiæ alpes Thusci coloniis repleuerunt post has duodenas vrbes. Ita enim sub
Iano cœptum est imperium Thuscorum in tota Italia aureo sęculo & innoxio: non armo-
rum violentia: quæ ea ætate non erat: sed successiua coloniarum missione atq; propaga-
tione per Italiam. Semper enim iuniores & posteri natura nõ armis impellente: senissimis
priscisq; domibus: quę loco deorum a posteris habebantur: tegebantur: vti Aristoteles in
primo libro Politicorum insinuat: & fragmenta Theophrasti & Themistii Peripatetico-
rum exponunt. Qđ autem sub Iano is ordo seruatus fuerit in italia: & ætas ipsa aurea it-
reuincibiliter probat: quoniam natura tunc viuebatur: qua posteri veneratione ac pudo
re non vi: seniorum imperio & fascibus subdebantur: & Fabius pictor insinuat: & Cato: &
Sempronius docent: & alii plures qui sub iano cœptum imperium Thuscorum: & ab eis
missas per italiam colonias more illius ętatis asseuerant. Quos Liuius breuibus imitatus
in.v.ab vrbe condita: his verbis repetit. Thuscorum inquit ante Romanorum imperium:
opes: mari: terraq; longe patuere Supero mari & infero quibus italia insulę modo cingi-
tur: quantum potuerint: nomina sunt argumento: ꝙ alterum Thuscum cõmuni voca-
bulo gentis: alterum Atriaticum: ab Atria Thuscorum colonia: vocauere italicę gentes.
Græci Turrhenum atq; Atriaticum eadem vocant. Et mox de angustissima: vt ait Cato:
huius imperii aurei origine subdens Liuius. hi inquit Thusci in vtrunq; mare vergentes:
duodenis vrbibus prius Cisapeninum incoluerunt terras ad inferum mare. Postea transa-
peninum totidem quot originum capita coloniis missis: tenuerunt vsq; ad alpes omnia lo
ca quæ transpadum sunt excepto Venetorum angulo: qui sinũ circum incolunt maris.
Alpinis quoq; ipsis haud dubie ea gentis origo est: & maxime Rhetiis: quos loca ipsa effe
rarunt: ne quid præter sonum lingue ex antiquo: neq; eum incorruptum retinerent. Hæc
Liuius. Itaq; etiam sub iano plures coloniæ passim per italiam missę sunt: pręter illas duo
denas Etruriæ: quarum duę ad Thyberim fuerunt Ianiculum & Aryniaium. Et ad ma-
re quatuor: quarũ prima pheregene id est fatum iani Genii dicta est. Latini per syncopam Pheregenę
phregene proferũt: q̄uis impressio stomachosa phregne impresserit: & quidã falso fregellæ
scripserit. Nã fregellę in campania mediterranea: phregene vero in Etruria maritima est:
circa locũ vbi nũc Palus: de qua Sillius in.viii.libro. Necnõ Argolico dilectũ littus Aleso:
Alsium: & obsessę campo squalẽte phregenę. Secũda colonia est Volcen: celebrata a Pro Volcen.
lemęo: Plinio: & aliis chorographis Thuscię. Hãc suã coloniã fecere Romani: vti Plinius
in.iii.naturalis historiæ.cap.vi.insinuat dicens. Colonia Volcentum: a populo Romano
deducta. Iacet diruta nunc non procul castro vrbe maritima: & absq;.l.proferunt accolę:
Voce pro Volce: vti scribit Ptolemęus. Est autem ce: & cen: id quod æs vel argentum: vt
Samuel dicit: & diuus Hieronymus interpretatur. Alii metallum quodcunq; significare
dicit. Vol autem vt in Anniis quęstionibus diximus: significat antiquissimũ & priscum:
Hinc Volcen: prisca vrbs Aeraria est: vbi primũ ianus signauit æra. Quod non tacuit igi
nus & Protarchus Trallianus: vt autor est Macrobius in primo Saturnalium: vbi ait. Cũ-
q; ianus signaret æra: habuit in honore memoriam Saturni. Mons quoq; maritimus huic
vrbi proximus: etiam mons Volcentarius dicitur: q̄uis nautæ siue per interpretationem
siue per corruptionem proferant mons Argentarius. Tertia vrbs est Volaterræ. Ater vt Volaterr

Samuel dicebat Scythica olim lingua: latam plateam ante exitum domus significat. Er
Atriani. go quia hoc est vti Atrium/quod a Thuscis primum venit: vt autor est Varro de lingua
Prisci latina: argumentũ est/Atrianos Thuscos esse Volaterranos idest priscos Atrianos. Qua
Volaterrani re vrbs est prima Atriorum inuentrix: & a cuius colonia Atriaticum mare prius dictũ fu
it: Et inclyta Persiovate: Quarta vrbs Luna: sic dicta ab insigni: vt exposuimus alibi: dicẽ
Luna. te Martiale: Caseus Etruscę signatus imagine lunę. Verum vt ait Cato per interpretatio
nem latinam Luna dicitur: sicut gręce Selene: vt Strabo in. v. dicit. Nam Sago Etrusco vo
Cat cabulo Cariara dicitur: nunc corrupte Carrara. Est enim Car teste Hieronymo vrbs: & ia
Cariara ra luna. Hinc Cariara est vrbs Luna nunc deserta: non procul Macra: vltimo limite Etru
rię: sicut Phregene non procul primo limite Thyberi. Cetęrum vt ait Cato: circa Arnum
duas colonias ex. xii. primis posuit. Alteram Phesulas quasi Phesulai: alteram Aryn ianã:
Forte ad Arnũ aliquis collis vel tumul⁹ est vbi colonias Ianũ Aryn i dest sublime Iani op
pidum posuit. Et forte inueniretur/si quis spectet non procul trãsitu Arni: quem ętas ista
pontem Aryn Ianum vocat. Hi sunt Fluentini pterfluenti Arno appositi: nunc Florenti
Florentia ni. Vrbs quidem Florentia noua est: sed gens Ianigena vetustissima: vna ex primis. xii. co
loniis Iani ex quib⁹ vna pars vici Thusci Arniensis Romę condita fuit: vt exposuimus su
per Fabium pictorẽ. Phese autẽ transcensus est: & vlai palus: vt Samuel noster exposuit:
Phesulai. & diuus Hieronymus lib. de interpretationibus consentit. Hinc Phesulai platione Ara
mea & Phesulę platione Romana est transcẽsus a paludib⁹. Subiacẽs enĩ planities palu
dosa erat: a Iani ętate/vsq; ad Herculẽ ęgyptiũ: q oẽs paludes retorsit in vnũ aluẽũ: cui co
gnomẽtũ suũ Arnũ ĩdidit: vt ĩ cõmẽtariis Berosianis exposuim⁹. Vrbs nũc diruta est: & so
ciis Aryn Ianis: nũc Florẽtinis adiecta Porto qttuor alias colõias & . xii. vltĩas posuit iter
Ogygianũ Arnũ & regiũ sanũ Voitumę. Vnã Ogygianũ a suo cognoĩe posuit. Nã Ian⁹ Ogygi⁹ pa
tria phenice fuit: vt Berosus significat: & Xenophon de ęquocis dicit. Et hoc significauit
Solin⁹ cũ de primo diluuio scribit/ꝙ primum diluuiũ notatũ fuit sub Ogyge a quo ad
Deucalionem interfluxerunt anni septingenti: vt etiam in cõmentariis Xenophontis ex
posuimus. Est regio Ogygiana: inter Senas & Aretium: in qua posteri ędificatum oppidũ
Ogygianum dicunt: vulgo vero Gygianum truncata prima syllaba de more Thusco: vt
ostendimus in quęstionibus Anniis. Alteram coloniam a cognomine vxoris suæ Vestæ
Ianus vocant Aretium: vt ait Cato. Sane sciendum est: ante omnem linguam latinã fuis
se supradicta nomina vrbium. xii. Et ideo qui latine putant dicta falluntur nimis: sicut q
Aretium phesulas: fia sola: & Aretium ab aris: vel aratura vel ab ariditate exponunt. Hęc enim no
mina ante latinam linguam ab Etruscis indita sunt Aramεę originis. Et vt ait Berosus
Vestam Iani vxorem/Aretiam dixerunt: idest terram. Eadem enim est Vesta & Terra co
Aretia. gnomine apud latinos: sicut apud Arameos labit & Aretia siue Horchia: vt super Bero
sum ostendimus. Et ideo vnam ex. xii. primis coloniis Aretium ab vxore Ianus cognomi
nauit: Rusellę turrim & magis ꝓpugnaculum significat deriuationemq; habet a Ros vt
Rusellę. diuus Hieronymus videtur significare libro interpretationum. Est etiam dirutum oppi
dum iuxta Thermas sancti Philippi: & Rosellę vulgo dicuntur. Vltima colonia/Volsina
Volsina idest prisca Sina idest assessoria: vt Samuel exponebat. Forte assidebant primi apud Ianũ
& . xii. Lucumones: Vnde cum regia Volturrhena cognomine Etruria/in eadem parte cõ
numerata fuit: dicente Plinio in. iii. naturalis historię capitulo. vi. Volturrheni inquit co
gnomine Etrusci in eadem parte Volsinienses. Hæc inqt Cato est prisca Italię origo: an
gustissima quidem numero hominum: sed splendidissima/tempore & genitoribus diis ve
tustissimis/& non aduenis nouiciunculis gręcis. Sequitur aliud fragmentum de nomini
bus Italiæ: his verbis.

Italia complura a diis & ducibus sortita fuit noīa: a Iauo quidē Ianicula: quē quidā Oenotriū dictū existimāt: quia inuenit vinū & far Camesena a Camese: & a Saturno saturnia: Saleumbrona quoq₃ a gētilibus. Durauit saturnia nomē totidē ferme annis quot ante aurea ętas vsq₃ ad apim: deorū italię vltimū: vt antiochus syracusanus scribit: a quo apenina quā Taurinā idē īterpretatur: & si gręci de more quidā a bobus Herculis: vel quos opimos gignit italia vt ait Hellanicus: aut a Vitulo egresso: vt Herodotus vel quidam gręci boues vocāt italos: vt fabulator Time⁹ dictā existimēt. inde a duobus fratribus altero hesperia: altero italia postremū nomen retinuit. His noībus principio nūcupata fuit italia circa Thyberim: vt qui inter oēs italiæ amnes: in omniū deorū & principum tutela esset: atq₃ imperii totius ex his cōmunis sedes: a quo in principio & origine ipsa italiæ: Albula nomen a ianigenis habuit. Diuiditur autem in apeninos montes. & Cisapeninam & transapeninam italiam.

A Thyberi inchoando est expositio: quia per eā videbitur intētio Catonis cōtra Græcos in hoc fragmēto. Ianus primus omniū in Vaticanū & Ianiculū venit: vt oēs concedūt: quē & antiquissimū omniū geniorū & deoꝝ Italię volūt: dicēte nostro Aquinate Iuuenale in Satyra. Dic mihi nūc quęso dic antiquissime diuū. Respondes his Iane pater? Vnde veteres Salii sacerdotes carminibus suis: Ianū celebrāt: deū deoꝝ & patrē vt autor est Macrobius in Saturnalibus. Berosus quoq₃ omniū deoꝝ maiorū & minorum atq₃ hominū consutiū: & patrē asserit. Cameses & Saturnus rate Thuscū venerunt in Amnē ad eūdē Ianū: vti Berosus: Trallianus: Iginus & Macrobius in primo Saturnaliū: & Ouidius ī primo de Fastis asserūt Cranam filiā suā deā circa ripas Thyberis: deā Helernā Ianus fecit. vt testantur Berosus in. v. & Ouidius in. vi. de Fastis. Ita ab initio quattuor dii maximi ad eūdem locū Thyberis cōuenerūt: Ianus: Cameses: Saturnus: & Crana. Apis quoq₃ ꝗ Taurus ab Antiocho interp̄tatur iuxta Thyberim venit: & a se Italiā Apeninam id est Taurinā dixit: vt hoc loci Cato significat. Hesperus quoq₃ Vetulonię regnauit haud procul a Thyberi: & in Auentini parte Thyberina Italus Capenā cōdidit: vt Fabius pictor & alii scribūt. Ex his hoc fit a Catone argumētū. Omnes duces qui genuerūt Italiā ceperunt circa Thyberim: in cui⁹ regione vltro citroq₃ cœpta est Italia. Nā in quoq₃ tutela locus est: in eo dii Genii genuerunt Italiā. Quare amnis Thyberis attingens Etruriā & Latiū: est solus locus in tutela deoꝝ Geniorū Italię. Sed eñ nullus hoꝝ deorum reperitur gręcus. Nō igit̄ Italia a Gręcis spurcū exordiū habet: sed a splēdidissimo sanguine diuū & deoꝝ. Ianus eñ & Cameses & filia ei⁹ Crana: atq₃ Saturnus nō fuerūt Gręci sed Aramei: vt tā Berosus ꝗ̄ latini cōcedūt: & nos sup Semproniū atq₃ Fabiū pictorem declarauimus. Item Apis Aegyptius: cognomine Iuppiter iustus: Dionysius fuit: nomine autē Osiris: ꝗ in Italia triūphauit de Gygātibus: vt clarissime ꝓbauimus sup Berosum. Item Hesperus & Atlas Italus a quo Italia noīa sumpsit fuere externi a gręcis. Quare nullus Gręcus fuit origo Italię: licet opici & spurci Gręci aduenę benignitate Italica ad habitādū aliquanti admissi. Hanc puto mētē esse Catonis: quia quicqd de origine Italię scripsit cōtra insanas improperationes Gręcoꝝ retulit. Nūc singula Catonis dicta ponderāda sunt. Ianū quidā volūt fuisse Oenotriū quia vinū & far primus docuit: & ob id teste Fabio pictore in omni sacrificio ipsi far cū mica salis offerebatur & vinū libabatur. Qd̄ cōgruit ei: qd̄ Ouidius in primo Fastoꝝ dicit: quęrēs. Mox ego: cur: ꝗ̄uis alioꝝ numina placē: Iane tibi primū thura

Ianus primus deoꝝ

Cameses.

Apis.

Ianus Oenotrius.

merũq feto. Et superius. Inde inquit vocor Ianus. cui cum cereale sacerdos: Imponit libũ farraq mixta sale. De triplici vero Oenotria & Oenotriis tribus: dictũ est satis in cõmentariis sup Myrsilum: & similiter de Vmbrona. De Camesena quoq & Saturnia: sup Sempron.ũ & Fabium pictorẽ traditũ est ad longum: Et nõ minus de Hespero & Italo. De Api & Osiride/& q ab eo fuerit dicta Italia Apenina siue Taurina: exactissime scripsimus in cõmẽtatiis Berosianis. Qd vero ait grẹcos de more cõtrariari Antiocho Syracusano: ad id retulit quod ad Marcũ filiũ scripsit: Grẹcos esse genus nequissimũ & indocile. Nequissimum quidẽ: qa oĩbus inuidẽs cũctos alioꝝ splendores ad se trahere: & a propriis gentib⁹ excludere ac nebulas mẽdaciorũ iniicere studẽt. Indocile vero: qa nunq̃ antiquioribus de antiquitatibus cedũt. Vnde teste Dionysio Halicarnasseo in primo lib. Antiochus Syracusanus est si quis allius antiquissim⁹ historicus. Et vt in eodẽ libro dicit q̃uis aliã dicant Italiã dictã Taurinã a bobus: Antiochus tamẽ scribit a duce ipso dictam Taurinã: mox vt desiit dicit Saturnia: Et tñ iuniores fabulatores a bobus dictã somniant: quasi nos ignoremus exponere/cur Grẹcia & Peloponessus dicta fuerit antiquitus Aegialea Idest Hircina quia opimos hircos gignit: & qa gen⁹ hoĩm est sputcũ: fœtidũ & hircinũ: & quia Itali Grẹcos vocãt Hircos. Et tñ sicut mihi non est iuniori credendum de antiquitatib⁹: sed vetustioribus historicis: ita neq iunioribus fabulatoribus Hellanico/Herodoto & Timeo: sed antiqssimo Antiocho de antiqssimo Italiẹ cognomine Apenino siue Taurino creditur. Quare qm̃ Apteras vetustissimus Grẹcorum Saturnus/impius/ferreus qui patrem castrauit: filios interemit: fratribus bella & ferrum intulit: longe post Apim imo & aureum sẹculum fuit/annis ferme sexcentis: si a Nyno vsq ad ipsum in Eusebio numeres: cõsequens necessario est: vt pclare mentiant quidã Grẹculos secuti: qui Grẹcũ Saturnũ venisse ad Ianum aureo sẹculo scribunt: vt copiose pbauimus in cõmentariis Sempronianis Fabianis & Berosianis: in qbus & mendaces Grẹcos ostendimus/dicentes Italiã & Hispaniam Hesperias dictas a sidere cum a duce Hespero sint cognomiatẹ. Hoc pacto refelluntur/qui a pœno duce Hãnibale putãt Italiam dictam Apeninã: idest Taurinam: quẹ teste Antiocho & astipulatore Catone/ab ipso duce Api fuit sic dicta cum desiit dici Saturnia post aureum sẹculum annis fere ducentis & quinquaginta: tot enim durauit aureum sẹculum & Saturnia nomẽ: vt Cato insinuat: & Berosus supputat a morte Saturni iusti aurei & pii/vsq ad triumphũ Apis in Italia. A quo vsq ad Hãnibalem colligunt anni mille ducẽti & amplius: vt in emẽdata nostra chronographia numerant. Quare mille ac ducẽtis annis & amplius ante Pœnũ Hãnibalẽ Italia dicta est Apenina. Prẹbet his errorẽ trãsitus Hãnibalis in introitu Italiẹ q Pœnus ab Hanibale dicit: de quo monte Iuuenalis in Satyra: Et mõtem ingt fregit aceto. Qꝫ vero ait Italiã diuidi in tres ptes: videlicet in mõtes Apeninos q diuidũt mediã longitudinẽ Italiẹ. Et itẽ in Italiã Cisapeninã ad inferũ mare: & trãspeninã ad superũ pelagus atriaticũ: Eandẽ diuisionẽ insinuat Liui⁹ in.v. ab vrbe cõdita: vbi de origine & amplitudine ĩperii Thuscoꝝ scribit: Et itẽ Sẽpronius expsit: cuius cõmẽtaria cõsecim⁹. Postremo de noĩe Thyberis prisco Albula dicẽdum est. Et prĩo quot noĩbus appellat⁹ est. Scđo a quibus cognomẽta accepit. Tertio qñ. Quarto qd significet albula. Quinto qd sit ei dextrũ & sinistrũ: qa supradixit ipe & Fabius q Ian⁹ ad lẹuã thyberis tenuit Etruriã. Ad primũ respõdet Plini⁹ in.iii. naturalis historiẹ ca.viii Thyberis ingt: antea Thybris appellat⁹: sed prius Albula. Et Virgili⁹ in.viii. ẹneidos ait Tum reges: asperq ĩmani corpore thybris: a quo post Itali fluuiũ cognomie thybrim Diximus: amisit verum vetus Albula nomẽ. Tribus igitur noĩbus insignis fuit. Albula: Thybri & Tyberi: Ad secundum dico q Tyberis dictus est a Tyberino rege Albanorum: vt dicit Liui⁹ in primo ab vrbe cõdita: & Ouidi⁹ in.ii. de Fastis cõfirmat dicẽs Albula quem

In grẹcos.

Saturnus Apteras & eius scelera

Albula Thybris

tyberim mersus tyberinus in vndis:Reddidit:hibernis forte tumebat aqs. Et i.xiiii.Meta
morphoseos ait: Sed capis ante fuit:regnũ Thyberin⁹ ab illis Cœpit:& ui Thusci demer
sus fluminis vndis:noĩa fecit aquę. Thybris vero dictus est a cognoĩe Thyberis regis Thu- Thibris
scorũ:vt Virgilius significauit & nos in.xxiiii.q̃one Annia demõstrauim⁹. Sed Albula Albula.
deriuationẽ habet ab Alba Iani:de qua Ouidius in.vi.de Fastis ait. Sic fatus scilicet Ian⁹
& virgã qua stryges pellere posset/ A foribus noxas(hęc erat Alba) dedit. & Berosus i.v.
antiqtatũ:Ianus inquit Aboriginibus filiã suã Cranã creauit reginã eiq; sceptrũ cũ alba
dedit. Et hoc est qd Cato significauit & Virgili⁹: ꝙ verũ & vetus nomẽ thyberis fuit sub
lanigenis Albula.s.ab Alba Iani. Ad tertiũ vero quęsitũ respõdet:ꝙ Thyberinus rex Al-
banorũ qui ab Aenea fuit decim⁹:submersus periit in thyberi/& ei vltim⁹ nomẽ dedit:an
te vrbẽ Romã cõditã annis trib⁹ & sexaginta supra cẽtũ:vt Eusebi⁹ de tpibus cõsentiẽs la Thyberin⁹
tinę historię supputat: Thyberin⁹ vero fuit quẽ Pelasgi cognoĩauerũt thyberim:tpe The Manto.
sei regis Atheniẽsium. Cuius inuincibile argumentũ est: qa Manto fatidica seruiuit sub
Theseo & Cleonte: & fugiẽs nauigauit in thusciã ad Thyberinũ regẽ: a quo grauida pe-
perit Ocnũ cõditorẽ Mantuę:vt oẽs tã latini q̃ gręci cõsentiũt. Quare eodẽ tpe Theseus
Athenis & Thyberin⁹ in Thuscia regnabãt: & ab vno ad alterũ adnauigauit fatidica mã
to:vt aũt Eusebius notat de tpib⁹ Theseus regnauit sub Priamo. Igit̃ ante Troię excidiũ
regnauerũt simul apud Troiã Priamus:apud Athenas Theseus & apud Fanũ Volturnę
Larthes thyberinus/ante Mezentiũ Agillinũ:vt etiã notat Manethon in supplemẽto Be
rosi. Quare penultimũ nomẽ thybris inditũ fuit Albulę ante ruinas Troię sub Priamo:an
teq; vrbẽ conditã ãnis quadringentis quinquaginta & ampli⁹ qñ nõ extabat lingua lati-
na. Et multominus ante Troiã cõditã extabat lingua latina:qñ vetus verũ & priscũ no-
mẽ Albula erat. Qd etiã sic patet. Duo alia cognomina tenuit Albula ante q̃ sub thybri
nomẽ albula amitteret. Primum fuit Lydus a Lidya gẽte bello p̃clara:quę teste Virgilio Lydus
quondã iugis insedit Etruscis idest Volturrhenis vicinis thyberi:qm̃ vt ait Plini⁹ in.iii.
naturalis historiæ:ca.vi. Volturrheni circa Volsiniũ:sunt cognoĩe Etrusci: Etenim a fonti
bus thyberis vsq; ad finẽ primę medietatis septẽtrionalis Turrhenus Męon cõsedit & Ly
das.xii.colonias posuit:vt Herodotus scribit: & Myrsilus repetit:& Dionysius Halicar-
nasseus in prĩo lib. breuibus refert. Porro Męones venerũt tpe quo Dardan⁹ interẽpto fra
tre suo Iasio:fugit in phrygiã:vt auctor est Berosus in fine antiqtatũ. Quare añ Troiã cõ
ditã Albula cœpit cognomiari Lydus amnis a gẽte eius accola:quali noĩe q̃nq; Virgili⁹
& poetę illũ nominãt:Sed frequẽtiore cognoĩe Tusco:vt in supioribus versibus Ouidius
& Virgilius.viii.ęneidos. Et martialis lib.iiii.epigrãmatũ:Hespias inqt Thusco lauit in Tuscus am
amne boues. Quidã dicũt Thuscũ dictũ:qa orit̃ in Etruria. Sed eadẽ rõne diceret̃ Vmbro nis.
qa orit̃ in Vmbria. Et ideo sumenda est rõ a Fabio pictore sic dicẽte. Thyberis limes ĩperii
Volturrheni iter veteres Ianũ & Saturnũ:qui a principe illius vrbe Volturrhena dictus
est p syncopã Volturnus: & ob id Thuscus nõ latinus. Sũt ergo duo cognoĩa a regia Vol
turrhena idest ãtiqua Turrhena incdita thyberi:videlicet p syncopã Volturnus:sine syn
copa Turrhenus & Thuscus. Hinc Varro in prĩo de lingua latina: Thyberis inqt vt qd
caput extra Latiũ Volturnus nõ spectat ad linguã latinã:etiã si trãsit in vsum latine lin
guę. Nã Volturrhena & Turrhena sine syncopa: aut cum syncopa Volturna & Thurna
vt est extra Latiũ caput imperii Tusci:est originis Etruscę & Arameę:vt pbauim⁹ in quę
stionibus Anniis. Ita nõ debent scribi cũ aspiratõe. Turrhenus: Volturrhenis & Thuscus
quia Thusca est pars ciuitatis regię vt in eisdem quęstionibus ostendimus. Hinc sine a-
spiratione scribendũ est in.vii.ęneidos vbi dicit̃. Turrenoq; boues in flumine lauit Iberas.
Etenim ante omnẽ linguã latinã & Gręcã sub Iano fuit nomen Turrenũ & sub Hercule

egyptio Tuscum: vti copiose ꝓbauimus in questionibus dictis: & sup Myrsilū. Itaq̄ nomi
Thyberis nomina — na & cognomina Thyberis fuerūt Thybris sub Priamo: Thyberis sub rege Albano: Lyd⁹
sub Turrheno Męone: Thuscus sub Thusco rege filio Herculis ęgyptii. Sub Iano & Sa
turno Volturrhenus ab vrbe regia. Restat de prisco oīm noīe Albula: qđ significet & vn
de sit nomīs origo: qđ fuit quarto loco quęsitū. Ad quod respōdēt quidam ꝙ Thyberis di
Albula. — ctus fuit Albula: a colore albo. Sed falsitas huius apparet ex duobus. Primo ex ꝓprio epi
thero: de quo Seruius super. vii. ęneidos. Proprium inquit epithetū Thyberini coloris est
flauum esse: vt ibi Virgilius dixit: Et multa flauus harena. Et Horatius in Oda. Vidim⁹
flauum Thyberim retortis littore etrusco violenter vndis ire deiectū. Et Ouidius in. xiiii.
Metamorphoseos. In mare cū fulua prorumpit Thybris harena. Secūdo apparet falsum:
quia non extabat linguā latina/cum Albula nomē accepit sub Iano: vt exposuim⁹: & hoc
loci Cato insinuat. Ergo Albula nomē accepit cōpositum ab vla/& Alba sceptro Iani. Pro
quo sciendum est de his tribus vocabulis: Alba: ula & ulai. Alba quidē est nomen cōposi
tum ab al quod est cōmixtio: vt diuus Hieronymus perhibet. Eban vero vt noster talmu
Ebal. — dista Samuel dicebat differt ab ebal. Ebal eñ/vt dicebat/& Hieronym⁹ cōsentit: est acer
Eban — uus lapidū. Eban vero est aceruus ex virgis & ferro: Vnde siqs cōmisceret lapides & fasci
culū faceret: diceretur Alebal/siue p syncopā Albal. Si vero sit fascis vnus ex flagello &
ferro cōmixtus: dicitur Aleban/& per syncopā Alban: a qua vrbs regia priscę Scythię iux
ta Araxem dicit̄ Albina: & ei hęrens prouincia Albania: & ager Iani regius in duas regio
nes diuisus: nomīa prisca tenet. Ry Ianus & Albi Ianus: a quo Albula Thyberis. Ergo scę
ptrum Iani quod dedit Cranę erat Alba: vt Berosus scribit: & Ouidius testatur. Alba ve
Alba. — ro est fascis cōmixtus virgis & ferro. Sunt eñ fasces: quibus singulis virgis ad flagellādū
sunt inclusę singulę secures ad percutiendū: quas primus more Scythico Ianus instituit
ad terrendū noxios/ne turbarent aureū sęculū. Vnde & Ouidius hoc significauit dū dixit
ꝙ Ianus dedit Cranę virgā quę erat Alba idest fascis: qua Stryges pellere posset a forib⁹
noxas. Et has prim⁹ īstituit Ianus: vt ait Cato: & dedit. xii. primis coloniis ad cōtinendū
rudes: vt ait Fabius pictor. Dedit aūt in regia cuius pars dicitur Vetulonia: dicēte Sillio
in. viii. de ea. Bis senas prima illa dedit ꝑcedere fasces. Et iunxit totidem tacito terrore se
cures. Quēlibet eñ regem Lucumonē antecedebat suus lictor ferens fascē virgarū ac secu
rim: vt ait Dionysius Halicarnasseus in. vii. lib. Sūt ergo antiquitus fasces/sicut nūc coro
na & scęptrū insignia iusti imperii: & sępe Alba siue fasces ponunt̄ in auctorib⁹ p ipso im
perio: & impiali re: vti est illud Horatii in oda. Te sępe & albo vare fides colit velata pā
no. Albus idest impialis toga/pānus Etrusca lingua dicebat̄: qua solū velari digni erant
fideles duces & sacerdotes religiosi. vnde apud Araxē fluuiū: vbi teste Diodoro cōsedit
Sagalbina. — principio genus humanū Sagū & ibi vrbs regia cōdita dicta fuit Saga Albina: & p synco
pā vt Ptolemęus scribit Sagalbina: idest Saga impialis. Primaq̄ huic finitima colonia &
prouincia Alba & Albania Scythico vocabulo etiā a Ptolemęo & Gęographis describit̄:
ꝙ primę a Sagalbina colonię impiales illo missę fuerūt. Quare non mirum si regio vbi cō
sedit Ianus omniū pater & rex dicta sit Alba Iana siue de more cōpositiōis p syncopā Albi
ana idest imperiū Iani & impialis regio Iana. Extāt argumēta nominis tā regis q̄ imperii.
Nā vbi regia est Iani Volturna: adhuc Ry Iana & Ry Ianensis dicitur idest regia Iani. Ry
enim regis vocabulum est: vt in Anniis questionibus diximus. Altera aūt huius regionis
ps quę a Ferētino oppido vergit in thyberim Albi ana dicebat̄: a qua fluentū quo in thybe
rim mergit̄ vsq̄ ad hanc ętatem Albianū dicit̄: quod etiam hęrentem thyberi planitiem
Vmbrię cognominat Albianum. Vnde non mirum si thyberim Ianigenę a principe vrbē
Vlai. — regia Volturnū: & a fascibus Albulā idest impiale fluentum denoīauerunt: quia ulai est

palus: vla vero fluētum. Et hoc est qd Cato intēdit contra Grecos: q nō fuit curæ diis: vt spurci ac nouitii Greci essent primi cultores Italię: quia ipsi dii & principes primi aureo seculo & deinceps elegerūt regionē Thyberinā & eius fluētū: tāq cōmunē arcē & sedē imperii deorum & nō Grecorum: & noia sua locis fluento: & gētibus Italiæ indiderūt: vt esset firmū argumētū atq æternū: q gens Itala orta sit antiquissimo tēpore a diis principibus orbis: & nō a Greculis nouitiis in tota rerū natura: vt Iosephus vocat eos in libro cōtra Appionē grāmaticū. Nā Greci fuerūt post cōditā Troiam rudes quidā Aborigines: quorum incerta est origo: q pulsis Ianigenis eā incoluerūt: dicēte Strabone in Geographia Grecię: q eā antea coluerūt barbari. Et argumētū esse ait: q apud eos multa barbara noia manēt. Et ob id suā originē nesciūt: & deos a Phoenicibus: Aegyptiis & Illiricis mutuati: suos fecerunt coelū: Hercules: Saturnos: Ioues & eiuscemōi: primusq oim q origines & formas & ritus Græcorum eē pclare mētitus fuit Homerus q fuit heri ac nup: vt ait Herodotus in .ii. lib. & Iosephus cōtra Appionē grāmaticū. Sequit fragmētū de Histria & Alpib9 Italię dicēs.

Alpes oēs Italię colonias fuisse thuscorū incolę asserūt: & ab ipsis vel ducibus vel capitib9 originū: noia gētib9 & locis idita: vt Rhetii a rheto rege Lydorū & Veronēses. a Vera colonia Thusca: Comēses a Fani regiis Volturrenis a qbus vallis Volturrena: & Oscia qb9 oscella. Histria quoq a duce misso a Iano nomē retinet. At Grecorū qdā scribūt dictū ab Istro amne cognoie Danubio: cui Danę gētes accolę nomen ipressere: fabulātur q ramū ex eo in Histriā effluere inq hadriaticū mergi. Fingūt alii argonauim in Histriā primū ab Istro e montibus humeris vectā: & in Hadriaticum demissam. videlicet tāta est in mentiendo Grecorum vanitas simul & leuitas: vt ab histri ostiis ad eius fontes immensa gentiū spatia transuolarint: & amnes etiā obstātes tranarint: & humeris ea cōuecta cō nauigarint: vt etiā in Italia mentiendi sibilo ca iueniāt. Nescio argonaui ne Greci aquas an argonauis humeris mōtes nauigarit:

Iam superius ex Liuio sciuimus Thuscos prius inhabitasse terras duodenis vrbibus Cisapeninū ad īferum mare: postea trāsapeninū missis coloniis tenuisse oīa trās padū loca: & ipas alpes Italię vsq Rhetios. Sempronius vero etiā cispadanā totā Italiā scribit deductā a Thuscię Larthib9 Bianoro & Felsino. Ibi quęcūq Cato hic scribit: claris digesta leges. Sed q hic ait Histriā a duce Ianigeno dictā: vtiq a Beroso Chaldęo q in ptio a Romanis fuit habitus excerpsit: q in .v. antiquitatū sic ait. Anno Saturni Babylonici patris Beli .xxvii. Tuyscon Sarmatas maximos populos fundauit: & Mesa cū filiis Istri priscos Mesios posuit: ab Adula mōte vsq Pōticā Mesemberiā. Eos missos fuisse a Iano ex Scythia nō Italia superius scribit: de qbus in cōmētariis Berosianis copiose scripsimus. De Danubio vero q & Ister. Plinius in .iiii. naturalis historię ca .xiii. Ister ingt ortus in Germanię iugis mōris Arnotæ ex aduerso Rauci oppidi Galliæ: mul- Ister.

tis vltra Alpes milib9: ac per innūeras lapsus gētes Danubii noīe imēso aquarū auctu: vbi primū Illiricū alluit Ister appellat: sexaginta amnibus receptis: medio ferme nūero eorum nauigabilis: in pōtū Vastis sex fluminibus euoluit. Ex his patet q ab Istro fluuio nō dicitur Italia Histria: quia nō dicitur Ister amnis: nisi remotissimus ab Italia vbi Illiricum alluit: Histria.
vt dicit Plinius. Ergo a capite aliquo originis dicto Histro & misso a Iano tum prouidenti Italiæ: vt Cato insinuat: nomen accepit Histria. Item libro .iii. cap .xix. Istriā inquit cognominatam a flumine Istro in Hadriā effluēte e Danubio amne: eodēq Istro: ex aduerso

Padi fauces contrario eorum percussu/mari interiecto dulcescête/plerique dixere falso: & nepos Cornelius etiã Padi accola. Nullus enim ex Danubio amnis in mare Hadriaticũ effunditur. Deceptos credo: quoniam Argo nauis flumie in mare Hadriaticũ descẽdit/nec procul Tergeste. Nec iã constat quo flumine/humeris trauectam Alpes/diligẽtiores tradũt subisse Istro. & cap. sequẽte/Pola inquit nũc Iulia: quõdã a colchis cõdita. Ergo a Scythis: vt Cato & Berosus indicant. Sequitur fragmentum de regione Venetiarum his verbis.

Venetia est omnis ora circum sinum maris post Histriam vsque ostia Padi. Quibusdã placet a Tylauento illos exordiri. Nã Taurisanos Persę gentem ab Api duce conditã asserunt. Venetis cunctis prima origo phaetõthea est: quę gręcis occasionẽ mentiendi de phaetõte & Eridano prębuit. Posterius mixta his nobilis stirps Troiana: a quibus Patauium suo conditore inclytum.

Phaeton. De ora Italiæ Veneta plura etiã Sempronius dicit Phaeton vero pater Lyguris nõ fuit Gręcus: sed qui ab ęgypto ĩ Atticã: & ab Attica in Italiã primas colonias trãsportauit ante Oenotrium & omẽs Gręcos: vt Cato significabit in his fragmẽtis. Contra quod dictũ Catonis obstrepit in primo libro Dionysius Halicarnasseus: dicẽs Catonẽ similia fabulis texere. Sed iã Cato respondit. Vincam inquit Gręcorũ nequissimũ & indocile genus: qui litteris suis omnia corrumpũt: puderque mutuari a gręcis rationẽ Italiæ vt ait Plinius. De hoc Phaetõte ample tradit Berosus: quẽ Cato sequitur: & nos in eius cõmentariis exposuimus. Itaque lõge ante Phaeton in Lyguria & vsque Tylauentũ colonias posuit: & si paucas ante Troiã cõditam. Post Troiã vero euersam Antenor & Troiani quidam in Venetias migrauerũt: & ideo Cato dicit quod post mixta

Veneti est illis Troiana nobilis proles. Vnde in. iii. libro naturalis historiæ ca. xx. Plinius. Venetos inquit Troiana stirpe ortos: auctor est Cato. Nõ desunt qui ab Enetis Asię putẽt. Berosus vero a duce Phaetõteo Eridano circa/Padũ positas colonias asserit: & ab aliis posteris Phaetõtis Eneto: Tyla: & vento: Venetos omẽs: a cuius regione postea Venetię vrbs clarissima nomen accepit: sicut ab agro veteri Ogygiano/castrũ ibi postea conditũ Ogygianũ inter Senas & Aretiũ dicitur: & Vetulonię fons nouus Sipalis a Sipali vico Cybelis nomẽ Posterius habuit. Quę vero gręci mẽtiuntur de Phaetõte & Eridano: scripsimus in cõmẽtariis Berosi. Sequitur fragmentum Catonis: hoc prędnotato: quod Taurisci sunt Norici vt Plinius no-

Taurisci tat in. iii. naturalis historię ca. xxi. qui prius Carnos. & hi Taurisci ab Api idest Tauro nominati/qui eo ad fontes Istri vicinos venerat: vt Diodorus dicit in primo libro esse scriptũ in colũna Osiridis Iouis Iusti: qui & Apis: & ab eo loco vocatus est ab Italis contra gygãtes/quibus bellũ per totũ orbem indixerat: vt notat Berosus in. v. antiquitatũ. Et Diodorus in. vi. assentit dicens Ioui Iusto fuisse patrem impiũ: & ipsum omibus facinorosis & im-

Iuppiter Iustus. piis per totum orbem indixisse bellum: & vti Macedones circa Palenẽ in Macedonia illũ iuuerũt: ita Itali ipsi affuerunt in campo Phlegręo: quẽ posteri Cymeũ dixerunt: & ob id consensu totius orbis Iouis Iusti Saluatoris cognomina promeruit: Itaque a fontibus Istri & Noricis Apis Osiris Iuppiter Iustus in Italia triumphauit & a se Apeninam dixit: vt Berosus scribit: & Antiochus atque Cato testantur: & Diodorus quasi per protocollum astipulatur. Sunt Osiridis vestigia multa in Vetulonia: nedum in tota Italia. Ab his Noricis Osirianis Taurisanis/condita est vrbs clara Taurisium: vt nomen arguit: quam corrupte proferunt Triuisium. Nunc sequitur fragmentum Catonis de transpadana Gallia/ita dicentis.

Omnia sub alpibus trãspadana loca prisci cõuenæ Thusci missis coloniis tenuere: ab hisq; multa loca noĩa retinent. Plura deleuerũt galli: qui primi arũte Clusino duce alpes trãscẽderũt: & sensim ab oĩ gallia cisalpina Etruriam pepulere: ab hisq; nomẽ sortita retinet Gallia cisalpina: qua Mantua suo conditore Ocno Bianoro & thuscorũ rege illustris. Penetrauere trãsalpes Boii: Senones: insubres: & aliç galliç trãsalpinç gẽtes. Gallia cispadana oli Bianora a victore ocno: postea Felsina dicta vsq; Rauẽnã: nũc gallia aurelia & æmylia a romanis ducib⁹ nomẽ habet. Princeps metropolis Felsina primũ a rege thusco conditore. Inde a successore Bono Tuscaniensi bononia dicta. Spiretũ padi ostiũ a Pelasgis conditoribus Spira dictũ: & a Diomede instauratũ. Nouaria ante ab Herculis ægyptii noĩe Libya: & a cognoĩe Aria ægyptio vocabulo Leonina. sed a Lyguribus instaurata: nouaria dicta est. Olanũ ante ab thuscorum duce: qui cũ Orobiis coloniis ibi primus insedit: quorũ origo incerta vti Comi: Bergomi Lycinofori: & aliquot circa populorũ: inde ab insubriũ principe nomine Medo adaucta: Mediolanũ nomen seruat. Padus ante a duce Coloniarũ Eridanus: sed a profunditate Botigon ab Etruscis & botigũ a Lyguribus: & a circa arbore Picea: Gallice Pad⁹ nũcupatur. Post Padi ostia Rauenna: Sabina stirps. Interiit Saga oppidũ Etruscorum: vti & atria: a quo mare atriaticũ: qđ nũc Hadriaticũ. Gallia flaminia a rauẽna ad ariminũ: a comitibus Herculis cõditũ: a quo cognoiatur. Ab eo ad Anconã Senegallia a Senonibus dicta pulsis Etruscis: nũc Gallia togata.

¶ Sequitur fragmentum hoc paruum.

Ancona prius Picena vocabulo Etrusco simul & aboriginum dicta.

De transpadana regione dixim⁹ in cõmentariis Sẽpronianis. Veteres Galli Italiç & primi Galli q trãscẽderũt Al- Veteres galli.
pes Italiç: & primi Galli q supato Apenino venerũt in Thusciã: & cremauerũt vrbẽ Romã: differũt. Veteres eñ Galli ab inũdatione dicti fuerũt Ianus & ianigenç patres primç & antiquissimç prolis italiç Vmbrorũ ante Ninũ: aurea prima ætate: quç sata est post diluuiũ vti exposuimus pluries. Hi fuerunt ante vrbẽ crematã ferme duobus milibus annoꝝ: vt in emẽdata chronographia patebit. Galli vero primi qui trãscẽderũt alpes italiç a Galathe filio Herculis dicti sunt Celtæ: quos vulgo Frãcigenas dicimus. Venerũt Gallorũ in italiam traiectio.
autẽ in italiã teste Liuio in. v. ab vrbe cõdita: illecti dulcedine vini ab Arũte Clusino: in vltionẽ stupratç a Lucumone tũ potẽte vxoris: anno ante crematã vrbẽ ducẽtesimo: tẽpore Tarquinii prisci: & post aureũ sçculũ paulominus Mille quingẽtis annis. Hi trãscẽsis alpibus sensim: a Transpadana regione primũ pepulerũt Thuscos ab imperio: deinde a Cispadana: donec Rhetus ab eis pulsus etiã a cispadana coactus est ducere colonias Thuscas in Rhetios vt oẽs historici cõsentiũt. Ita ob stuprũ vnius foemellç: perditũ est imperiũ Thuscorum in tota Gallia Cisalpina: ab eis sic dicta: & tãdẽ a Lõgbardis victoribus Lõgbardia & p syncopam Lombardia. Sũt autẽ Longbardi Germani: vt patet ĩ Ptolemço. Galli vero qui occupauerunt imperium Thuscorum in Alpibus & tota Lombardia: ab eis Gallia Cisalpina dicta: fuerũt Boii. Insubres: & Senones: qui multis oppidis murauerũt nomina. Ergo origo totius italiæ transapeninç quç vulgo Lombardia dicitur: etiã vsq; Anconã: nõ est grçca sed Thusca & Phaethõtea mixta cũ aliquot ex finitimis Gallis: & Germanis. Ex Græ-

cis vero: qui dicent. Nã Venetiis mixta ples Troiana Tuscæ originis est a Dardano Thu
Mantua sco. Particulares vero vrbes sunt hę. Mantua a Larthe Thusco transpadana metropolis
Bononia Ettruscoꝝ transpadanorũ sola reliqua. Et in Cispadana vrbs Bonania: Felsina dicta cũ eẽt
Mediolanũ princeps Etrurię Cispadanę. vt Plini. notat in. iii. naturalis historię cap. xvi. & xx. Medio-
lanũ: ex quo nomẽ vtriusq; ducis retinuit: argumẽtũ est: nõ armis sed cõi cõcordia & soci
Spyra. is armis/ibi a Thuscis & Gallis imperatũ esse. Spyra oppidũ iu ostio Padi a Pelasgis cõdi
tum: sed inde damnari & eiecti: vt testatur Dionysius Halicarnasseus in primo li. Inde in
staurata a Diomede: pręualens vt editum est Delphicis: thesauris vt refert Ply. in tertio
naturalis historię capitulo. xvii. De eo vero quod ait de Nouaria & Como: sic dicit Pli-
nius in codẽ lib. ca. xviii. Vercellę Libycoꝝ/ex saluis ortę Nouaria ex Vertamacoris vocã
tioꝝ/nõ vt Cato existimat Lygurũ. Et itẽ insubres cõdiderũt Mediolanũ. Orobiorũ stirpis
esse Comũ atq; Bergamũ & Lyniciforũ/& aliquod circa populos auror est Cato: sed origi
nẽ gẽtis ignorare se fateť: quã docet Corneliꝰ Alexãder ortã e Gręcia/interpratione etiã
nois a vitã in mõtibꝰ degẽtibus. Hęc Pliniꝰ: Vult ergo Pliniꝰ ꝙ nõ Lygures: vt Cato: sed
Vercellę. Alpini Vocãtii Vertamacori cõdiderĩt Nouariã: Verũ existĩo eas primũ ab Alpinis Thu
Nouaria scis coloniis tã Vercellas q̃ Nouariã cõditas: quia primi omniũ tenuerũt Alpes: Deide a
libyo Hercule ęgyptio adauctas. Vnde & Libyci etiã a Ptolemęo noiant tota vtriusq; re
gio: & Aria idest Leonina sicut Arnus & Lybamꝰ Musamꝰ sunt cognomia Herculis con
dita ab Hercule: & vltimo instaurata a Liguribꝰ: dicta/est noua Aria idest Leonina noua
siue noua Herculea. Orobioꝝ gẽtis originẽ Cato dicit esse incertã ppter argumentũ vo-
Orobii cabuli orobios qd põt esse gręcę vel Etruscę originis. Gręcę eñi oros mõs & Bios vitꝰ &
Comenses. viuẽs dicunť: & ita Orobii sunt viuẽtes in mõtibus ĩ quibꝰ sunt Comẽses & Bergomẽses
Bergomẽ & ita esset illis aduẽtitia & nouicia Gręcula origo: vt Alexander arguit a gręci vocabuli
ses origine. Sed modestiꝰ locutꝰ est Cato dicẽs. Esse ambiguę originis: qa orobiũ etiã est no-
mẽ Sagum Arameũ quoꝝ lingua vtebanť Sagi lanigenę. Nã oros etiã apud Arameos &
Hebręos Talmudistas est mõs: & bit filiꝰ vel filia. Hinc Orobii filii mõriũ q mõtes ĩcolũt
& alpes. Et ab iis fuerunt Comenses Bergomitæ & eiuscemodi: quia Thusci prius al-
pes postea subsidẽtem Oram coluerunt. Cum ergo Alexander cornelius dicit esse gręcę
illos originis: hoc negať. Et cũ pbat ab origine vocabuli gręca: qd est validissimũ in histo-
ria argumẽtũ: hoc nõ iuuetit: qa vt ait Cato Orobiũ nomẽ est incertę originis cũ tam Gre
cę q̃ Aramęę sit originis. Nũc vero regula succedit/ꝙ vbi est nomẽ Barbarũ: ibi origo pri-
us fuit Barbara: etiã si id nomẽ postea effluxerit in linguã latinã vel Gręcã: vt Vesta est no
men Arameũ: ab Esta quod est ignis vel flãma vt Talmudistę phibent: & effluxit postea in
linguã Gręcã. Vnde ab Estomę Vesta Gręce deriuať. Et tñ Vesta vxor Iani nõ fuit Gręca
origine sed Barbara. Nec mirũ si Gręi multa noĩa a Barbaris mutuati sunt: vt Strabo si-
gnificat in Gęographia Gręcię: quia vt arguit Barbari prius incoluerũt Gręciã: & lingua
Barbara est antiqor q̃ Gręca & latina Quãobrẽ cũ prius sit Orobiũ nomẽ Etruscũ q̃ Gręs-
cũ: & certa sil'historia Thuscoꝝ ab initio cõuenã prolẽ esse Alpinos simul & omnia trãspa
dana loca & nõ aduenã Gręculã: cõsequẽs est: vt Orobii sint iidẽ & cõuenę Thusci Alpi-
um incolę. Vnde Sẽproniꝰ & in supiore fragmẽto tertio ab isto, Cato Comẽses retulerunt
esse Volturrhenę regię originis: ab argumẽtis certissimis lacꝰ eoꝝ Larii/& vallis Voltu
Padus rbenę adhuc apud eos dictę. De Padi noĩs origine sic ait Plinius in. iii. naturalis historię
ca. xvii. Metrodorꝰ inqt Sceptiꝰ: dicit: qm̃ circa fontẽ m̃lta sit arbor Picea: quę pades Gal
lice voceť: Padũ hoc nomẽ accepisse: & Lygurũ lingua amnẽ ipm Bodingũ vocari: qd si-
gnificet fundo carentẽ. Cui argumẽto est oppidũ iuxta industria: vetusto noĩe Bodinco
Ariminũ. Magũ: vbi pcipua altitudo ĩcipit. Ariminũ a comitibꝰ Herculis dicit cõditũ: pbatq; a co

gnomie qd est validissimū in historia argumētū. Ar enim vel Ari est cognomē Herculis ęgy
ptii: quoq lingua simul & Hebręa & Aramea significat leonē. Iminim vero teste Talmu-
dista Samuele & diuo Hieronymo vocabulo Himenus significat ipse numerat festinātes
Hinc Ariminū Aramee: est id quod latine leo siue Hercules ipse numerans festinantes:
scilicet ad expeditionē cōtra tyrānos Italię. Quidā Ariminū: qa nō habēt aliud ad latinā
originē recurrūt: quasi prius fuerit latina lingua q̄ nobilis & antiqssima Barbara: & oppi-
da splēdidissimę antiqtatis: aut nouitia aut Gręcula faciūt: & qdē falso. Plinius in. iii. na-
turalis historię: ca. xvi. etiā illi amnē Ariminū assignat: qa pcipue amnibus noīa indidebāt
veteres: quasi īmortalius duraturis. Residua q̄ in hoc fragmēto deficiūt reperies in Sēpro
nio: & cōmētariis nostris sup eū. Sequit aūt fragmentū aliud Catonis his verbis.

Galliā Togatā primi coluere Lyburni & si-culi: quos pepulere Vmbri: hos etrusci tre-cētis & amplius corū validissimis oppidis iu-sti more belli expugnatis. Eos tādem vicere Galli: Piceni līgua etrusca gen9 sacrū dicitur orti a Sabinis. A Picenis ad Garganū mōtē aliis & aliis tēporibus diuersę gentes tenue-re. Marsia duce Lydorū in qbus asculū. Pre-cutii: in qbus Hadria siue atria: Vestini: in quibus Amiterni Marrucini & Peligni ī qui-bus cursellū. Orton & sulmo. Frētani primū a Lyburnis & Dalmatibus: inde his pulsis a thuscis orti: quorū līgua latinū metropolim vocauerūt: id est nobilē principē. Latonē eni Etrusci & Latunē & Arunē vocāt nobilem principem. Inde in trāspadana Lariū lacū: & in Thuscia Latones amnes: & Arunes colo-nię: & viti Arunes: quos thusci secūda de-clinatiōe: Romani & Gręci sicut Atlas ter-tia declinant & proferunt Aruntes.

Constat Pliniū in. iii. naturalis histo-rię multa ex hoc loco mutuatū a Ca-tone. Vñ ca. xii. Brūdusio cōtermin9 pediculoq ager: nouē adolescētes to-tidēq virgines ab illiriis tredecim po-pulos genuere. Et infra Laritiū: Diter-nia Tifernus amnis: ide regio Frenta-na. Et cap. xiii. Alia a Catone oppida gētibus assignat dicēs. In vestinis An-gulani: Sabinoq Amiternini Gellian9 ingt autor est: Lacu Fucino haustum Marsorum oppidū Archipe: cōditū a Marsia duce Lydoq. Et itē cap. xiiii. Piceni orti sunt a Sabinis voto vete sa-cro. Et in ca. sequēte. Circa ingt Arimi-nū ab Ancone: Gallica ora incipit: To-gata Gallia cognomine: Siculi & Ly-burni plurimi tenuere ī eius tractu in primis Parmēsem: Pręcutianū Hadria-nūq agrum. Vmbri eos expulere: hos Etruria hāc Galli. Vmbroq gens anti-quissima Italię existimat: vt quos Vm-bros a Gręcis putēt dictos: q inunda-tione terrarū: hymbribus supfuissent. Vmbri.

Trecēta eoq oppida: Thusci debellasse reperiunt. Hęc Plini9. In hac Vmbria & hoc capi-tulo Plinius enumerat. Hyspellū: Tuder: Fulginares: Menaniates. Spoletū: Ameriam: q ppric Veilumbri: id est a Veis priscis Vmbris orti: a Ptolemęo & Geographis vocant: vo-cabulo vere Etrusco. Et ideo argumētū maximū est: ab origine noīs vetustissimi Etrusci: eos fuisse primā oīm & vetustissimā veteq Galloq Ianigenoq prolē: ī Sale Vmbrone ortā: cuius adhuc amnes Veios vocamus & mōtē Veiocū. Hinc plures etiā eos cū Thuscis cō-numerāt. Q vero ex ātiqua Thuscoq grāmatica reliqt nobis Cato est: qa Arunus & La-tonus & Atlaus secūdę declinatiōis apud Thuscos erāt: Apud vero Gręcos & Romanos tertię: vt Aruns Arūtis: & Atlas Atlantis. Ex quo patet facile inuētu eē: vbi sint ī Thuscia quos Plini9 in. iii. naturalis historię vocat Arūtinos veteres: Arūtinos fidētiores: & Arū-tinos Rulliēses Sūt eteni vbi manēt vocabula Etrusca: Arunes & Larones. Et in Sabatia q

dē nō ꝓcul Roma: lacus Sabatinus emittit amnē Latonē: a quo oppidū Amnilara nō Anguillata dicitur. Hi igit̃ sunt atuntini fidētiores a Sabatio Sancto Fidio dicti: q̄ populos in regione cōdidit: vt in cōmentariis Berosianis diximus. Alter vero amnis Laro est: q̄ per Rullianā regionē: ꝓrimū: inde montē atho ꝓter fluens in mare mergitur. Et ideo aruntini

Arūtes non arunci.

Rulliēses dicunt̃: & nō Iuliēses: vt ridiculosa impssio dicit. Arūtes vero senes vt Virgili⁹ vocat: siue arūtini veteres vt Plini⁹ loquit̃: hi sunt Volturnę camillatii vt postea videbit̃.

Sequitur fragmentum Catonis: his verbis.

A Gargano ad Brūdusiū coluere Celii: vnde Apuli daunū apuli Boi: in q̄bus arpe: Canusiū Barariū. Sub his apeninus ex trāsuerso diuidit in duo fines italię quos inter Tarētin⁹ sinus iacet. Circūq; ipsū vndiq; e magna Gręcia. Ad orientē vero magnę gręcię pars ē œnotria archadū: & calabri prius ausones: ad quos Gręca verbositas fert venisse primam gręcorū classem ānis ferme quatrincētis āte ruinas Troię: cū œnotriū ducē archadū post troiā cōditā adnauigasse in calabriā tradat. antiochus syracusanus: & circa orā maritimā posuisse colonias. Et vt parci⁹ mētiatur Gręci: ab eo quōdā dictā italiā œnotriā scribūt: cū ab initio italię a vetustissimo rege Sabinorū & Etruscorum penes quem erat imperium id nomen sortita fuerit.

Plinius in. iii. naturalis historię ca. vi. Gręci inquit: genus in gloriā sui effusissimū: Italię quotā partē appellauerūt magnā Græciā. Inuenerūt igitur in aliquota patuaq; portiūcula Italię locū: vbi aducnę Græci ab ipsis Italis excepti suū nomē indiderēt: quo facilius mētirent̃: etiā reliquas partes Italię a se ortas fuisse. Porro de tempore quo venit gręcus Oenotrius: licet magno īpetu cōtra Catonē & alios Dionysius in primo libro īuehatur: tamē Catoni & antiquissimo Antiocho Syracusano magis creditur de antiquitatibus & Oenotriis: vt ostendimus superioribus cōmētariis: & in his quę supra Myrsilū & Sēptoniū explanauimus: Nūc ad aliud fragmētū cōuertamur: q̄d hoc modo Cato scripsit.

A Leueopetra ad Sarnū amnē vicinū Neapoli tenuere diuersi populi Vmbri: itali: samnites: siculi: Peuccini: Picentini & Etrusci: quorū vrbes sunt clusium: Pestum: Elea nūc Velia: Inter amnem Volturnū & mōtes apenini. Sabelli sunt proles sabinorum: vt nomē est argumento: a Latinis samnites: a Gręcis saunites appellati.

Hoc fragmētū valde diminutū est: & ideo in Sēptonio reqrat̃ Leucopetra est vltimū italię: e regiōe Sicilię a qua versus interius littus & mōtē apeninū tenuerūt hi q̄ venerūt ex Vmbria: & Etruria: & Sicilia cū Italo: & itē ex Oenotria cū Peuccio Archade fratre Oenotrii & Samnites q̄ e Samnio venerunt duce Lucio a quo Lucani dicti fuerūt: sicut a Bruto Vmbro Brutii: & Piceo Etrusco Picētini. Supra docuit declinare Cato: vt q̄d Etrusci secūda declinatione dicebāt Piceus Picei: Latini in tertia Picēs Picentis protulerūt. Dicit autem Sabellis esse argumento nomen: ꝙ sint proles Sabinorum: quia omne nomen deriuatiuū & diminutiuū: originatur necessario a primitiuo & integro. Ergo quoniam diminutiuū & deriuatiuū est Tussa Nana & Tuscanella: a Para Tussa & principe Tusca: necessario consequēs est: vt Tussa Nani & Tuscanelli sint proles Tussæ siue Tuscæ principia a qua Plinius Tuscanienses vocat.

Sequitur fragmentum.

A thyberi ad sarnũ incoluere primi aborigi
nes proles Vmbrorũ. Princeps his vrbs ve
tustissima camerena a camese cõdita: nõ pro
cul vbi postea alba thusci his admixti: Osci q
nũc capuani. volosci quos vocamus volscos:
qbus metropolis fuit anxur nũc taracina: sta
bia: Anitini: Hortẽses: Longhani: Oscori:
Macrani; Nuctini; latine Grauiscę. Picẽti:
sorani: Pherẽtin ates; Phregenates; sangnini
thusculani: Certinẽses; vrsentini: volcẽtani.

Qui populi tenuerint Cãpaniã vete-
rẽ & nouã & a Thyben ad Sarnũ: expo
nit Cato. Primi fuerũt primi Aborigi
nes. Sane Aboriginũ triplex genus ex Aboriginũ
titit. Vltimũ fuerũt circa aduẽtũ Ae- triplex ge-
neę Itali cõuenę qbus admixti aduenę nus.
incertis sedibus vagabant: & latroci
nio vitã agebãt: de qbus loquit in Ca
tilinario Sallustius: & Dionysius in
primo libro. Hi latine Aborigines id ẽ
absq̃ cerra origine dicti sunt; quia ne
mo his assignauit eã. Secũdum genus
fuit ante hoc in magna Græcia; dicti
Gręce Aborigines ꝙ e mõtibus Archadię cũ Oenotrio venerũt. Vnde & Cato & Diony-
sius in sup radicto libro aiũt: Aborigines fuisse Gręcoꝝ genus. Tertiũ genus fuit aureo sæ Aboriginũ
culo: vocabulo Errusco & Arameo dicti Aborigines. Tres dictiões sunt: Ab: id est pater: etymon.
Ori: id est foramen & cauea: Genos: id ẽ posteriras & proles: vt periri Talmudistę & diuus
Hieronymus exponũt. Hinc Aborigines est paterna cauea nata proles: quoniã priscis au
reo sęculo ędes erãt antra & tuguria: & cauę, quercus: vt Ouidi⁹ in prĩo Metamorphoseos
insinuat: & Virgili⁹ in. viii. æneidos dicit de eis. Gensq̃ virũ trũcis: & duro robore nata.
Et de hac dicit Cato ꝙ fuit prima Vmbrorũ proles. Ianigenę em̃ Galli veteres: fuerũt pa
tres oĩm: & prima eoꝝ proles antiqssimi Vmbri: vt supra exposuimus. Hi vero Vmbri ge
nuerũt Aborigines priscos: a qbus alii orti sunt in Italia prisca: id ẽ circa Thyberim q̃ fuit
prisca Italia: vt supra Fabiũ pictorẽ exposuimus. Et hoc pacto intelligit ꝙ Aborigines di-
cti sunt: a qbus fuit aliis origo Italię subaudi priscę. Aliogn nõ staret: qa ante eos inueniũ
tur Vmbri antiqssima & prima Italię proles: & ante Vmbros inueniunt patres eoꝝ Galli
Ianigenę veteres. Et de hac prisca Italia intelligit: qđ Iustinus ait vltimo Epitomatũ. Pri
mi ingt q tenuerũt sedes Italię fuere Aborigines: qbus rex fuit Saturnus iustus. Sed ante
Saturnũ fuit Cameses Saturnus ægyptioꝝ vt asserit Berosus: & Cato: & Igin⁹: & Macro
bius in primo Saturnaliũ. Hic em̃ Cameses q & Saturnus ægyptioꝝ: regnauit ĩ Libya: & Cameses.
Sicilia: & Italia: vt Berosus scribit: & Diodorus in. iiii. libro cõsentit. Vñ & ab eo Camese
Camesenas: q̃ & Camerenę vrbes inuenim⁹ cõditas in Libya; Sicilia: & Latio: & Vmbria.
Est em̃ Camesena in mõtibus: Et in Latio circa Albã fuit Camerena quã expugnauit Ro
mulus: vrbs Aboriginũ vetustissima; vt in secũdo libro scribit Dionysius: & hoc loco Ca-
to insinuat. Nec te moueat ꝙ loco. s. posteri posuerũt. r. vt Cameses & Camesena dixerũt
Camers & Camerena; qa hoc fuit in vsu antiqs: vt ostẽdimus in qstionibus Anniis. Hi igi
tur fuere prima Latiũ & Cãpanię origo: & nõ Gręci. Postea aui eoꝝ Thusci: mittebãt colo
nias & ita multas regiones tenuerũt a Thyberi vsq̃ ad magnã Gręciã: vt sup Semproniũ
ostẽdimus: qui vero ex Thuscis colonias miserunt hoc loco narrat Cato: & Plinius in. iii.
naturalis historię a. vi. ca. passim in regionibus eosdẽ enumerat: quoꝝ etiã exponere origi
nes nõ pigebit. Thusculanos a Thuscis dictos: nomẽ accusat. Sãgnini Thusci sunt in Sa Sangnini.
baria: quib⁹ amnis est dictus adhuc Sangninaia a Sangni gentili Sabi. Et item Sangnina
est oppidũ Volturrenę nũc Viterbi: in regione adhuc dicta Sangninaia: cuius longitudo
est a sancta Maria Sangninaia ad ipsum oppidũ ferme deletum Sangnina: circa celenũ.
Phregenates item ex Phregenevna ex. xii. principibus vrbibus Iani: de qua supradictũ est. Pherenti-
Pherentinates: a ferentino Troffulo oppido Othonis Cæsaris: vt memorat Suetonius in nates.

eius vita. Distat a Verulonia nunc Viterbo quinto miliario. Sorani: Thusci permanent
versus mare: ad ius Senensium nunc pertinentes. Picenti a duce Etrusco: vt supra expo-
Nuetum & suimus. Nuetum nunc Cornuetum: distat a Volturnę fano vigesimo lapide. Inscriptio
Cornuetũ. eorum vocabulis & litteris Etruscis: vocat eos Nuetinos idest latine Grauiscos. Quod
vero postea additum est cornuetani: ab insigni eorum cornio arbore factũ est: vt in q̃stioni
bus anniis explanauim9. Volcẽtini: a volceii vrbe vna ex. xii. prĩcipibus dicti nomẽ est ar-
Volcẽtini. gumẽto: sicut & Cercinẽses colonię: a Cercinę portiõe Vetulonię dictę: de qua Cernica: i
q̃onibus anniis dixim9. Hi tenuerunt vltimũ Italiæ p̃montoriũ: a q̃bus nomẽ accepit: &
Cercinum. cuius meminit Plini9 in. iii. naturalis historię cap. xi. Cercinũ inq̃t esse longissimũ Italię
p̃montoriũ: aliqui existimãt. Senes nostri Ascteani ferũt fama teneri: tãtæ maiestatis olĩ
fuisse q̃d nũc dicit̃ Viterbũ: vt etiam maleficos ab vltimis Apulię illos traheret suppli-
ciis afficiẽdos. Stãdum est aũt famæ vbi vetustas derogat certam fidẽ: vt ait Liuius l. vii.
vrbe cõdita. Verum nec fides abest Lucumões q̃bus tota Italia subiecta: erat in fano vol-
turnę residentiã habuisse in cuius p̃te Vetulonia Cercinę est: a qua Lucumõias Cercinas
colonias in extima Italiæ miserũt Vrsentini: nõ dubiũ a Tuscorũ familia vrsa noĩati. Ar-
Vrsẽtini. gumẽtum a noĩe: in vico Thusco Romę Vrsam familiã cõsedisse: & ob id Romanos Vrsi
nos & antiq̃ssimos esse: & Tuscaniẽses simul: & vici Tusci colonos: Anitini: ab Anitinẽsi a
Vrsini. gro in targniẽsi: sicut Longhani & Oscori: a Familiis Vetulonię dicti quoq̃ p̃dia etiã ętas
nostra vocat cãpũ Oscurũ & longhũ. Vñ in Tusca: vicus lõghus est: a quo in vico Thusco
Romę est vicus longhus: vti sup̃ Fabiũ Pictorẽ & in anniis q̃onibus diximus. Oscora q̃dẽ
familia: dicta ab Osco Larthe a quo positi Volosci siue Antiq̃ Osci & postea Osci: q̃ & Ca-
puẽses: vt exponit Seruius sup̃ illo carmĩe Aeneidos: Oscorũq̃ manum. De his oĩbus me
moriã facit etiã Plinius in. iii. naturalis historię. Nã cap. vii. sparsim numerat a Thyberi ad
Osci. Sarnũ: Sorã: Ferẽtinates: Phregenates: Sangninos: Thusculanos: Anitinũ: Hortẽses: Ta-
racinã oppidũ: lingua Volscorũ Anxur dictũ: Osci: Volsci: & a Surrena augustali Surren-
tũ: Nuetanos vero Plinius p̃latiõe Romana Nubetanos p̃fert q̃m Nuetum Nubetum &
Grauiscum aetem dicunt Etrusci: vt in interp̃tatione Cornuetana docuimus. Si copiosi
us de Etrusca origine queris a Thyberi ad finem Italię. Lege Sempronium cum nostris cõ
mentariis. Sequitur fragmentum Catonis.

Primo queritur: cur tã breuiter de ori
gine vrbis Romę transiuit Cato? Re-
spondetur: quia voluit haberi pro cer
to solum a tribus gentibus: videlicet
Luceribus: Thuscis: & Rumnensibus
Albanis: & Tatiensibus Sabinis: ori-
ginem habuisse Romã & nõ a Grecis
Romę ori- nec videbatur Catoni rem certam po
go. nere in compromisso & disputatione.
Et quia ante se Fabius pictor amplissi
me scripserat: super quẽ cõmentaria
edidimus. Q̃d autẽ Cato secutus sit
Fabiũ: patet p̃ id q̃d ĩ secũdo libro Dio
nysius dicit q̃ Fabiũ pictorẽ secutus
est Cato Porcius: & quidam alii in hi-
storia expositionum Remi & Romuli.

Roma principio fuit pascua bobus erat. Cir-
cũ thybrim septem rupes sibi p̃petuę i Ex-
niddo succedentes: cauis paruis distinctę e-
rãt sub q̃bus alueũ thyberis quãdoq̃ egres-
sus paludes ĩ planiciẽ rupib9 subsidẽte misce-
rebat. Saturn9 prim9 ĩcoluit capitoliũ. Italus
Auentinũ. Roma palatiũ. cęlius cum thuscis
cęliũ & viminalem: romulus cũ palatio ĩ quo
quadratã romã cõdidit etiã exquilinũ tenuit
ab excubiis dictũ: quas illi Lucumo dedit mo
re thusco. xii. lictorũ idest trecentorũ armato
rũ ad custodiã corp̃is simul & dignitatẽ: q̃a
tatius non erat sine suspitione in fide socie-
tatis.

Etruría olim Italiæ princeps ab eorũ metropoli regia sic cognoĩata: a thyberi in Macrã diffundiť. Gẽs prima illorũ maritima Lygurũ dicta a filio phaetõtis lygure quẽ mõtani Lygures pheriton nũcupãt. Post thyberina ostia pheregene primũ etrurię oppidũ ĩ vicino littore dictũ a genio Iano q primus ibi colonias posuit & a pheritone idest phaetõte q colonias adiecit: vti in Lyguria mõtana vbi a genii coloniis genua oppidũ: & ab adiectis pheritianis ad idẽ coloniis: amni ꝓximo & regioni pheretianę nomẽ reliqt. Primꝰ omniũ grecorũ Phaeton ex attica solvẽs cũ Lygure filio multis ætatibus & sæculis ante œnotriũ archadem colonias adiecit italico littori: ab ostiis thyberinis vsq; ad Niceã Massiliensiũ: & in medio portũ Lygurnũ a filio nũcupans vltro citroq; littus oẽ Lyguriam dixit. Verũ etrusci & eos secuti romani ab ostiis thyberinis etruscũ vocauerũt vsq; ad caput etruriæ. Inde Populonicũ ab vrbe metropoli Popium romanæ puppiũ. Postremo a Lygurno portu ad macrã: ad cuiꝰ fontes est apua oppidũ Apuanos Lygures vocãt: mõtanos vero oẽs Lygures q a macra in Niceã effundũtur. In mõtanis Lyguribꝰ sunt portꝰ Herculis ęgyptii. Nã lybarnũ in his est a noĩe simul & cognoĩe illiꝰ. Græci: vbicũq; nomen Herculis audiũt: putãt esse suũ a noĩe sumentes argumentũ: cũ tamen ille neq; noĩe libyus: a quo deuicti libyi: sed alceus dictus sit: neq; dictio Hercules sit græca sed ægyptia. Nã illi Heraclio idest iunonis gloria cognomen fuit.

Sequitur fragmentum.

Supra diximus Phregenas dictas a facto Genii: verũ Cato sentit dictas a duobus videlicet ab ipso Genio Iano & postea phaetonte q colonias adiecit. Genii.
Credať igiť catoni magis q̃ supiori expositiõi cũ q̃a antiqori de antiqtatibꝰ magis crediť: tũ vel maxime ꝙ validissimo a geminato limitibus noĩe vtiť. Pro quo notãdũ ẽ ꝙ phaetõtẽ Hebręi vocãt Phuth: ægyptii Pheth: aramei pheriton: & Gręci ac Latini phaetõ vt hoc loci ex pte significat Cato & nos sup Berosũ plene exposuimꝰ. Et vt patet in Beroso: & ĩ cõmẽtariis diui Hieronymi sup. x. ca. Geneseos Libyi ãtea phuthei a phuth & phaetõte dicebãť sed deuicto antheo eorũ pricipe ab hercule nomẽ victoris Libyi susceperũt. Phaethon
Vñ & Diodorus Siculus ĩ fine quarti libri ait Herculẽ ægyptiũ non Gręcũ subacto orbe: posuisse ĩ triũphũ colũnã ĩ Libya. Deinde notãdũ ꝙ ĩ historia inuicibile argumẽtũ est vbi nomẽ ducũ limitibus geminať: vt q̃a superũ & inferũ mare qbꝰ limitať italia dicunť Turrenũ: consequẽs est: vt tota Italia fuerit colonia & potẽtatus Turrenorũ: vt valido argumẽto Liuius ꝓbauit in. v. ab vrbe cõdita vbi ait. Quãtũ valuerint supo & infero mari qbus Italia insulę modo cĩgiť: noĩa sunt argumẽto: q̃a vtrũq; Turrenũ vocãt Gręci. Cęterum littus ab ostiis Thyberinis vsq; Genuã geminato noĩe Pheritonis & Genii limitať q̃a circa Thyberim est pheregene a Pheritone & Genio dictę & Genuę est Genua a Genio: & Pheriton amnis & regio. Quare oẽ litt9 ab ostiis Thyberis vsq; Genuã fuit coloniarum Iani Genii Italię & Phaetontearũ quæ & Lygurũ. Vnde & portus Lygurnus in medio. Quare ab Thyberi ad Genuã iure antiqui Lyguriam dixerũt & diuiserũt: in Lyguriam Etruscã: Populonicã: apuanã: Mõtanã: Geniã & Mõtonã monachã. Genua a Genio & Ianua ab eodẽ Iano dicta. Vnde ibi Carycus Ianũ id est vineæ Iani. Vnde & sancta Maria in vineis Genuę. Carim enim vineę sunt in plurali: & Carin in singulari: vt diuus Hieronymus interpretatur: & Talmudistæ consentiunt. Genua. Lygurię termini & ptes

Notandũ item ꝙ nomina localia & gẽtilia & interdũ cõmunia dũ veniũt in cõpositione semper syncopantur: aut ꝑ synęresim vltima syllaba ꝑimę dictionis abijcit̃: nisi fiat hiatus: quia tũc etiã prima syllaba secũdę dictiõis subtrahit̃ gratia Euphonię. Exẽplũ syncopę in cõpositione Vol & Turrena: dicit̃ Volturna: & Lianũ Corit: Corti Lianũ. Exẽplum synęresis primę dictiõis: vt Corit Nyenta: Cort Nossa: Cort Enebra: Cort enĩ simul in cõpositiõe syncopatur ablata media littera. i. & in fine synęrizatur: amota finali prolatione. Vñ Pheriton si cõponat̃ cũ genio: auferẽ vltima syllaba ton: & a Genio i mediũ & dicitur Pheregenũ oppidũ. Et si additur syncopa dicit̃ Phregenũ. Aliquãdo vero in cõmunibus synęrizatur prima syllaba vltimę dictiõis: & vltima primę: vt magis auctus in cõpositiõe dicit̃ mactus: sicuti illud est Mactę virtutis esto. Portus vero Herculis & Monachũ in Lyguria mõtana Monacha: dicit̃ inqt Strabo ab Hercule Gręco. Sed Cato leuiter dictum ac falso existimatũ: ꝑbat a pluribꝰ. Primo a Lucina vrbe Lybarno: quã etiã Ptolemęus & geographi scribũt. Nã Libyus ẽ nomẽ ꝓpriũ Hercolis Aegyptii: & Arnus est vnũ ex cognominibus: vt ait Berosus in. v. antiqtatũ. Sũt aũt cognomina eius Her. Hercol: Ar: Arno: Musarno: q̃ lingua ægyptia significãt: Her qdẽ pellitũ qa induebat̃ simplici pelle leonis quotidie. Col etiã apud Hebręos totũ significat. Hinc Hercol significat pellitũ totũ: quia pellibus ferinis toto corpore tegebatur ꝓ armis: nõ dũ armis inuẽtis in primo ortu generis humani: vt ait Diodorus in primo li. Ar vero & Ari significat leonẽ: dictusq; fuit Ar ab insigni suo leone qa ab insigni sępe noĩabant̃ duces: vt macedo lupus: & Anubis canis: teste Diodoro in primo li. No aũt famã celebrẽ significat. Hinc Arno id ẽ leo celebris a virtute: qua vt ait Diodorus ꝓpulsabat iniurias ab hũano genere. Musa itẽ disciplinã significat apud oẽs gẽtes. Dictus est igit̃ Mursanus idest doctor leo celebris qa deditꝰ fuit initiationibꝰ & incãtamẽtis militaribus: vt significat Diodorus in. vi. Ergo Lybarni Lygures sunt colonię Herculis ægyptii: vt a noĩe arguit Cato & cognomine: a qbus ꝓpulsauit hominũ malorũ iniurias: & leonẽ insigne suũ reliqt. Arniẽses quoq; Thusci dicunt̃: qa ab his ꝓpulsauit iniurias stagnãtis planiciei & reduxit cũctas paludes in vnũ alueũ: & illis Leonẽ insigne dimisit: vt Florẽtinis. Musarni itẽ in Tusca vrbe: nũc Viterbo sunt: a qbus ꝓpulsauit gygãtũ iniurias tũ in ꝓxima Etrusca Lyguria vbi cõpluti lapides Lamonis: tũ ꝓcipue Lurkios Lestrigones a principatu Vetulonię: itẽ illis insigne suũ leonẽ: & sceptrũ Lõgholã reliquit & incantamẽta initiationesq; militares ad lacũ Vadimonis edocuit. Vnde collis Arbani ab eo Musarnus: & oppidũ dirutũ nõ procul lacu Vadimonis dicit̃ Musarna ciuitas. Qd nõ solũ in Thuscia: sed etiã in Indię regnis Gedrosia & Carmania egit: vbi metropoles vrbes Musarnas & populos Musarnos fundauit vt in Ptolemęi Geographia & aliis Cosmographis notatũ videmus. Ergo per argumentũ a nomine & cognominibus: in Italia ægyptius Hercules nõ Gręcus reliquit monumẽta expeditionis suę: quia Libyus: Arnus: Musarnus fuerũt cognomina eius & nomẽ sicut Gręco nomẽ fuit Alceus: cognomen Heraclius. Similiter Hercules est nomen ægyptię originis non Gręcę qd falso furati Gręci tribuerũt Amphytrionis filio: vt ingenue fatetur Herodotus in. ii. libro. Similiter Monachꝰ portus Lygurię est ægyptię originis nõ Gręce: vt voluit Strabo: Estq; dictio composita a Mon & Akes: idest habitatione & municipio hamantium: qui scilicet hamis piscabãtur. Itaq; concludit Cato: nihil esse in tota Lyguria originis Gręcę. Sequitur.

Herculis cognoĩa. — Hercol. Ar. Arno — Leo insigne Lygurum — Monachus Alię monœchus.

Excurrit Cato: ab ostiis Thyberis: ad ostia Macrę gentem primam Thuscię maritimam: vbi multa querũtur. Primo: quare dimittit Massam: pręclarã

Gens prima etrurię maritima ẽ. Oppida in his Pheregenę alsiũ: Agilla quę & cęrea Pelasgis conditum. Pyrgus: Grauiscę ab aere

dictū:Coſę:Volcę:thelamon:Ab argonauta
rum principe cū in etruriam ad Lucumones
profectus Hercules alceus lacum cyminiū
effecit & puella Faula ſubrcpta ex Fano ad
Euandrū perrexit. Vmbro fluuius limes tra
ctus vmbrorum: Caput etruriæ limes etruſ
corum Phaliſcę:Populonium nauiū & claſſis
etruſcorum olim princeps.Volaterræ & va
da eius.Piſa condita a Piſis alpheis Pelaſgis.
Luca illuſtris Lukio Lucumone rege thuſco
rum.Lucus & montes Feroniani.Luna:Ca-
riara ab etruſcis dicta: a græcis ſelene.apua
in trāſitu apenini ad fontes Macræ:vnde a-
puani Lygures ab arno ad Macram.

vrbē etiā ætate noſtra: de cuius Lucu
mone: meminit Virgilius in.x.dicēs:
Maſſicus ærata princeps ſecat ęquo-
ra Tygri.Reſpōdet quia nō multū fu
it in vſu Geographorꝫ ponere illam.
Cōtra hoc videt: quia in vſu geogra-
phorꝫ fuit ponere Tarqnias: & tamen
Cato eā pterit.Reſpōdēt quidā: quia
Cato poſuit in maritimis: in qbus au
ctores cōcordāt. Reliqt igit Tarqui-
nias quia in ea diſcordāt. Nā Plinius
enumerat eā cū mediterraneis: in.iii.
naturalis hiſtorię ca.vi. & Sillius Ita-
licus eādē in maritima gēte:vt oſtēdi
mus.xxxi.queſtione Annia.De quat-
tuor vrbibꝰ primis a Iano poſitis Phe
regene:Volcę:Volaterrę:Luna.ſupe
rius diximus.Alſiū dictū ab Aleſo Ar Alſium.
giuo:vt ſignificat Sillius in.viii.dicēs.Necnō Argolico dilectū littus Aleſo:Alſiū. Nā in
cōparatōe & deriuatiōe nominū gētiliū & localiū:vt plurimū ſyncopa fit & Synęreſis:vt
Aleſiū:Alſiū:& Volturrena Volturna.Plinius in.iii.ſiliter enūerat in hac gēte Phregenę
Alſiū:Agilla Cęre cognoīe:nūc Cęre vetus.Itē Purgus a quo ſancta Maria Purgani: vul
go Vurgani.Grauiſcę ab aere:ſed Etruſce Nuetū:latīe Nuterū idē Grauiſcū:& ab īſigni
vt ſupra oſtēdimꝰ:nūc Cornuetū.Coſas in plurali dixit Virgiliꝰ. Quiqꝫ inqt liqre coſas.
A barbaris Gothis deſtructę ſunt:poſt ſub Deſyderio Lōgbardorꝫ rege reſtitutę: vt eiꝰ de
cretū oſtēdit Aſidonię dictę ſunt.Nā Sidones etiā in Germania ſunt in qua & Lōgbardi vt
in Ptolemęo pdit.Hinc Aſidonia:quaſi a Sidoniis Lōgbardis cōdita dicitur. Sequitur. Aſidonia.

A thyberi ad cyminia iuga:ſecunda gēs thu
ſcię eſt:cognomine a thuſcis Larthemana:id
eſt metropolis eniana. Larthem eīn ſummū
regum vocant Enianum vero vrbs in ea ab
enetanis pelaſgis cōdita:quā veietruſci pul-
ſis pelaſgis ampliatā:a principatu prouīciæ
ſimul & cōditoribus priſcis larthenianū.ro-
mani vero a genere populi veiēs vocauerūt.
Oppida in his ſunt: Sabum in Sabatia a Sa
bo cōditū:Larthenianū cognoīe veiēs: Ne-
pe falaris: Soracte:Phaliſcorū mons apolli-
ni ſacer: Phaliſcanū: Pheſcenniū:vmbricū:a
priſcis vmbris dictū: Flauianum:arcennum
Meſium:a quo ſylua meſia:roſulum: arę mu
tię:Sutrium a Pelaſgia conditum ab inſigni

Gens illi triplex inquit Virgilius:vti
expoſuimus in qſtionibus Anniis. Ex
vrbibus in hoc fragmēto & ſupiori aſ
ſignatis patet verū eſſe qd Dionyſius
in prīo libro aſſerit: antigſſimas vrbes
fuiſſe paruas. Qd pfecto in his oībus
cernimus. Larthenianū eīn de quo in
cōmentariis ſupra Semproniū & aliis
locis expoſuimus: erat vrbs Metropo
lis totius prouincię: & tamen nūc ex-
iſtimatur & ē parua. Plutarchus in vi
ta Romuli dicit: Veienres a Romulo
dictos Sardinianos: quia Etruſci ſiue
Volturreni dicunt eſſe coloni Sardi-
niani:qa ſcilicet primi ab Etruria ī Sar Sardiniani.
diniā colēdā miſerūt colonias. Vñ vt
Strabo in.v.aſſerit: cū Hercules miſiſ
ſet Iolaū cū Toſpiadibus in Sardiniā:

grano dictū. Romana societate inclytū. Capina a qua capinates: Lacus cyminius & troitum Phaliscorum: finitimū etruscis.

inuenit Iolaus ibi colonos Barbaros natiōe thuscos cum qbus habitauit. Sed hic sunt duo dubia. Primum: cur Romulus vocauit Veiētes Sardinianos. Nā licet Etrusci cognomīe Volturreni/ob colonias illo missas cognomīati sint Sardiniani: nō tamē sequit̄ φ eo epitheto Veientes debuerint dici. Respōdet̄: φ posteri sępe dicunt̄ epitheto pr̄no: vt de Vmbris sępe diximus. Enetani vero siue Eniani Pelasgi fuerūt/eiecti a Veis Etruscis vt hoc loco insinuat Cato: & etiā Plutarchus in vita Romuli significat dū ait φ Veii Etrusci dicitur coloni Sardiniani: & clarius Dionysius in. ii. li. dicit Veiēs esse generis Etrusci. Et idcirco epitheto paterno pulsis Pelasgis dicti sunt & ipsi Sardiniani. Secūdum dubiū: qs Hercules fuit q Iolaum misit cū Tospiadibus? Ad hoc Gręculus mēdax audebit respōdere φ fuit Alceus suus/nō Libyus ęgyptius. Et vt sibi credat̄: mutabit: o. in. e & dicet Tespiades Sed qa de more suo dicūt & nihil ꝓbant: idcirco eadē facilitate reiiciunt̄ qua ꝓferūt. Nā tēpore Alcei florebat Etruscorū imperiū: nec permittebāt alienos principaru misceri: & vix ꝑmisi viriū e fano Volturnę retulit Faulā puellā: vt Verius asserit: & nos in aliis explanauimus. Pręterea ea ętate insula refertissima coloniis erat. Et ideo Sillius & latini ad Libyū nō Alceū retulerūt: Tospiades cū Sillius primū Tospiadū Sardū: Libyco nō Alceo sanguīe ortū decātauit in. xii. li. dicēs. Mox Libyci Sardus generoso sanguīe fidēs: Herculis: & reliqua. Deīde vt super Semproniū ꝓbauimus/Larthenianū cognomīe Veiēs non distat ab vrbe Romana/plus tertiodecimo miliario. Nec debet q̄ri sub noīe Veiens: quo noīabant Romani: sed quo Etrusci vocāt ad hāc ętatē Larthenianū: vulgo vero corrupta pria littera Marthenianū ꝓ Larthenianū proferunt. Nā Veios amnes/& ꝑdia Veia/& nomē Veium/nusq̄ in tota Thuscia/nullibiq; q̄ in tetrapoli Etruria nunc Viterbo reperies. Itaque vt Cato edocet sicut ab Etruria vrbe cognomē accepit tota Thuscia: ita a Lartheniano: & Veiēte metropoli: cognomīata est secunda gēs Lartheniana siue Veiēs ab vrbe Roma vsq; ad iuga Cyminia: ꝓxima vrbi Etrurię: vt significat Liuius in primo ab vrbe cōdita vbi ait. Erat Sabinis vicina Etruria: proximi aūt Etrurię Veiētes. Vtiq; ꝓximi: tam limite q̄ genere: vt exposuimus. de vrbibus huius ꝓuincię: has enumerat Cato. Sabum. nūc vocāt Sanctū Sabum: siue a Sagni gentili Sabi: quē Romani Sāctum Fidiū: semipatrē q; vocabāt: vt sup Sēproniū exposuim⁹ siue adiecto aliquo alio sancto. Nepe ab insigni nomen habet. Fallaris etiam Phaliscę dicebat̄. Vñ cū Seruius supra. vii. ęneidos dicit Ianū quadrifrontē e Phaliscis vrbe Romā aduectum: nō cōtradicit Macrobio in primo Saturnalium dicenti: e Falari: qa eadē vrbs est Phaliscę ac Phalaris Soracte est mōs Phaliscorū vt etiā Acron asserit sup Odam illā Horatii Vides vt alta stet niue cādidum Soracte. Errāt igit̄ q putāt mōtē Phiscorū esse mōtem Phaliscoꝝ: qa prior est iter Etruriā & volsinas alter vero inter Phalarim & Flauianū: siue alter in Etruria: alter in Veiēte. Phaliscanum vulgo nūc corrupto dicit̄ philamanū. Phescēniū vnū in cāpania: Q̄d aūt hoc loci Cato & ī. iiii. naturalis historię Plini⁹ in Thuscia nūerat: est oppidū Phaliscoꝝ in Veiēte & est nūc vulgo dictū Ciuita castellana: vt docuimus in. xxxvii. qōne annia. Vmbrica vrbs ferme deleta iuxta Phescenninū: Flauianum iuxta thyberim adhuc nomen habet: & eius meminit Virgilius in. viii. cum Veientes populos enumerans sub Mesapo: dicit Hi phescenninas acies: ęquosq; phaliscos Hi Soractis habent Arces Flauiniaq; arua & Cymini cum monte lacū. Arcēna siue Arcēnū oppidū Veiētum circa limitē Cęritanū/deletū a Romanis/ vt in fine. iiii. libri ab vrbe condita dicit Liuius. Postea restitutum & reparatum: Barcenum dicitur/pręposita de more consonante. Verum vt super Berosum ostendimus prius

Marginal notes: Hercules libyus tospiades duxit. — Larthenianum. — Phalaris. — Phaliscanū — Phescēniū. — Arcenna

nisi omnisi nomē illi fuit Brygianum: nũc corrupte Bracclanum Mesium oppidum non
procul loco nũc Baccino dicto erat. Nã quę nũc sylua Baccani dicit: antea Mesia a Thus Mesia syl.
cis dicebat: de qua Liuius in primo ab vrbe cõdita dicit: sylua inqt Mesia Thuscis adēpta
fuit. & in bello Veiente cũ Fabiis dicit: auditã fuisse vocē e sylua Mesia. Rosulũ: & mons
Rosulus nomē retinet. Arę Mutię: vulgo Are Muzę: oppidũ in edito est iuxta Fescenniũ: Arę mutia
de quo Plinius in.iii. naturalis historię: ad Aras inquit Mutianas in Veiente: & in sylua cy nę.
minia loca sunt: in qbus depacta terrę nõ extrahunt. Sutriũ per synęresim cõponit: a suto Sutrium.
id est frumēto & tris. Sũt eñ tres spicę illius insigne: vt. xxxvii. qstione diximus. Ab errant
igit quidã ridiculi: qui Sutrium a Saturno cõditũ fabulant: Est eñ ante a graiis Pelasgis
cõditũ: vt nomē arguit: & per ypsilon debet scribi Syrrium. Capinã scribit etiam Plinius Capina.
in.iii. naturalis historię: & capinates lucosq; Capinos scribēdum est ac dicendum: a Capi
eorũ olim insigni falcone. Nam capena & sylua capena in colle Auentino erat: vti Fabius Capena.
pictor & Semptonius: & alii tradũt. Troitũ oppidũ Phaliscorũ vltimũ ē in cyminiis in li- Troitum.
mite Viterbensis agri: & ideo finitimũ Etruscis. Stomachosa impressio Liuii in.x. ab vrbe
cõdita: impressit Troilum pro Troitum ab insigni olim eorũ Pisce dictũ: qd a Gothis diru
tum quã vidimus perseuerat Familia Troita Viterbum diu colentem. Sequitur.

Gens tertia Thuscię transcyminia: a Cymi-
niis diffunditur ad Pistorium. In his Voltur
rena sub radicibus cyminiis iacens cogno-
mine Etrutia: a qua tres gentes Etrurię ap-
pellantur Etrusci. vt a cõmuni metropoli: &
ager Etruscus antea Vmbronus dictus vbi
vmbri orti. In eo agro Ferentia: Trossolum:
Mtonũ: Turrhena: volturna: Subvolturre
na Aruntes veteres cognomine Camillarii:
lõgius Blere Olena: Tussa Nana Larthes op
pidum: Salevmbrona: Cort Nossa: cort Ene
bra: mons cotiti in iugis cyminiis: e regione
mõs Phiscon quę & arx iti: volsine: Pelii: oro
pite sentinas: clusium vetus a pugna seda du
ce comersol: mõtes tumniates: Sora: Soana
non procul Saturnia lapides a ioue complu-
ti in auxilium Herculis cõtra Lygures etrus
cos gygantes: a filio dicti Lamones: amnis
Pelia: mons Pelius, Mons tumnias Rosellæ:
vmbro in monte sena colonia: Phocenses Pi
storium: vmbro amnis: Stellates: Fluentini:
qui & arnienses clusium nouũ: vnde clusenti
nus transit⁹ Hãnibalis: Aretium: Crotona
a Crotone socio Herculis condita.

Sicut a metropoli Babylonia: ęgypto
Persia: Samnio: oẽs sub ea regiões co-
gnomina acceperunt: pari forma tres
Thuscię gẽtes a metropoli sua Etru-
ria & ãtiqua Turrena: dictę sunt Etrus
cę ac Turrenæ vt hic significat Cato:
sed primario significato Volturrena
iuxta Volsiniẽses: hi sunt cognomine
Etrusci: vt asserit plinius in.iii. natu-
talis historię: ac ppterea Volturrena
ad radices subiacẽs Cyminias est me
tropolis Etruria: vt hic Cato memo-
rat. Qd profecto & argumẽtũ a coniu
gatis inuincibile demonstrat. Si enim
Volturreni: iuxta radices sub Cymi-
nias & Volsinienses: hi sunt cognomi
ne Etrusci vt asserit plinius: vtiq; ne-
cessario sequit qd ait Cato: vt Voltur
rena iuxta Volsiniẽses & radices sub
Cyminias ipsa sit cognomine Etruria
a qua de more antiquo tres Thusciæ
gẽtes denominationẽ habeãt. De ori-
gine vero nominũ Turrena: Etruria:
volturrena: & qua orthographia scri
bẽda sint: in qstionibus Anniis: & sup
Myrsilũ copiose tractauimus & simi-
liter de Sale Vmbrona: perusia: Stella
tibus. Arniẽsibus. Nũc per singula ex
curremus: quę hic enumerat Cato: &

quæ plinius in. iii. naturalis historiæ: ca.vi. Ferẽtia qnto ferme miliario distat a Fano vol
turnę: de qua qõne Annia. viii. terigimus. Troſſulũ & Męonia: Męonũ: Turrhena ibidem
expoſita ſunt Volturna minor monopolis nõ tetrapolis in agro Fani Volturnę regię al-
tera deleta eſt. Deinde Cato quæ alia oppida volturnę regię viciciną eſſent enumerat
Arũtes inquit veteres cognomĩe Camillarii. Plinius eos vocat Aruntinos veteres. Virgi
Arũti veteres, lius i. vii. ęneidos: vocat eos a cõmẽtariis Tuſcoꝝ & ſecretarios atq; referẽdarios annaliũ
antiquorũ: qui referebãt dicẽtes: his noſtris agris ortus Dardanus Turrena ſede pr̃is Co-
riti: in Phrigiã abiit: Sic eñ ait. Fama eſt obſcurior annis: Arũcos ita ferret ſenes: his ort⁹
in agris Dardanus: ydęas phrygię penetrauit ad vrbes: Thraiciamq; Samũ: quę nunc Sa
mothracia fert. Hĩc illũ Coriti Turrena a ſede pfectum. Aurea nunc ſolio ſtellãtis regia
cęli accipit idem. Sũt ei Camillarii cognoĩe mõt aruni eſt mũicipia Arũr vt cõmẽtario o-
ctauo ſupiore: & in qõnib⁹ annũs expoſuimus. Nam Mont municipia vel vicus: Atuni ve
Camillus ro declinatiõe Romana: Arũtes dicũtur. Porro Camillus Etruſca lingua miſter eſt quem
dominoꝝ camerariũ & ſecretariũ dicimus: vt macrobius: Seruius & alii dicũt. Hinc Ca
millũ teſte Seruio Etruſci vocãt etiã mercuriũ ſecretariũ deoꝝ. Quare Camillarii ſenes
Arũtes: erãt ſecretarii & cãcellarii Lucumonũ: Eratq; vicus eoꝝ in delitiis Thermarũ di
ſtãs a Phano Volturnę ſede Turrhena Coriti: vno miliario: nõ procul Thermis laſinellis.
Sũt nũc veſtigia Thermarũ: & ſubfodiũt ſępe vetuſtatis pl̃a argumẽta: & adhuc initiũ vi
ci vocamus Etruſca lingua Camillariũ: & põtem eius Camillariũ inclytũ martyrio ſan-
ctorũ martyrũ Ilarii ac Valẽtini: & finẽ vici adhuc vocabulo veteri vulgo mont Arunes
dicimus: qđ eſt Aruntes municipes vel viculi Aruntũ. Quare falſo ſcribunt in. vii. ęnei-
dos quidã Atũcos ita ferre ſenes: qa Arũci ſunt noui ſub Aenea nõdũ cõditi: quãdo Lati
nus ęneę oratoribus dixit. Veteres Arũtes ita ferũt: & ſcribũt hec verba. Dardanus ort⁹
his agris: & pfectus a Turrhena ſede Coriti patris ſui Idęas phrygię penetrauit ad vrbes.
Itaq; nõ Latinus ibi dicit his ort⁹ Cãpanię agris & Turrhena ſede coriti: qa falſum eẽt. ſed
ſolũ dicit: ita ſcribere & aſſerere camillarios Arũtes: quod ad vnguẽ verũ eſt: dũ Arũtini
veteres vt vocat Plinius: aut Arũti ſenes: vt Virgilius vel arũtes veteres Camillarii: vt
notat Cato ſcribũt: his Arũtinis Turrhenę ſedis Coriti patris ſui: ortus eſt Dardanus. Sed
Blere de his ſatis. Seqtur. Lõgius inquit Blere. Nã arũtes Camillarii vno lapide aberãt a voltur
na: Blere vero decimo. Origo nõis eſt a fluere. Nã latini. F. ponũt vbi Etruſci. B. quia Ble-
re eſt. Flere. Flere aũt eſt fluere & ſcaturire ſiue erũpere lachrymas vel aquas. Hinc Blere
oppidũ dictũ: q nõ pcul ab eo duoꝝ fluminũ Minionis & Bletani ſontes fluãt erũpant &
ſcaturiãt. Olena oppidũ Dirutũ iuxta Tuſcanellã vbi & diruta iacet Tuſſa Nana: ad hãc
ętatem dicta: ad diſtinctionem Tuſſę parę. Nam para Tuſſa eſt princeps & coronata Tu
ſca a Tuſco rege filio Herculis dicta pars regię tetrapolis. Tuſſa vero Nana ideſt Tu-
ſca pua a cuius ruinis Tuſcanella cõdita ab Aſcanio vt ĩcolę ſcribũt: & a Cane Tuſcanel
la cognoĩata ſicuti phibẽt & nos ample oſtendimus Annia qõne. xxxiii. et. xxxiiii. De cori
ti vero extremis vrbibus copioſe dictũ ęſt ſupius qõne Annia. xxxvi. &. xxxvii. Mons vero
Mons phiſco. phyſcõ corrupte phiaſconẽ pferũt. Dictus ſic fuit a phiſconibus veteribus Pelaſgis: qui
ſa crauerũt fanũ ĩgens Volturnę: vt Virgil. in. viii. ęneidos memorat. vñ & iuxta voltur-
nã verſus Cyminiũ iter adhuc fontẽ Phyſcoꝝ dicimus & verſus mõtẽ phiſconẽ iuxta vol
turnã pferim⁹ duplici. l. cãpũ pellaſgi. Nã teſte Ptolemęo & Geographis: vrbs phyſcę eſt
in pelaſgiotis Macedonię: a qbus phiſcũ nomẽ et pelaſgi in agro volturreno. Dictus eſt
etiã idẽ mõs Arx Iti: ideſt iouis: qui et coriti. Idẽ ei fuit Iuppiter et Coritus vt Beroſus ex
primit. et in fine primi libri diuinarum ĩſtitutionũ refert Lactãtius. Quare falſo in hiſto-
ria ſancti Flauiani martyris ſcribit Arx ici pro iti. ſicut ĩ virgilio Aruncos pro Aruntos.

De Peliis Pelasgis sunt mons et amnis Pelia quem corrupte dicimus Paliam iuxta Oro-
pitu m/quem per syncopā Orbitum vocat in Decreto Desiderius rex. Ex quo patet mul-
tis locis nomina reliquisse Pelasgos. Nam Oropitum est vrbs Achaię: vt patet in Prole-
męo. Vnde & Achei etiam duce Vibio vt aiunt: Perusiam ampliauerūt. Sed videt̄ ꝙ Ca-
ro contra suū institutū agat: quia vt ab initio patuit: Cato instituerat ostendere Gręcos
Italiæ nullā dedisse originē: Ad hoc dicimus ꝙ licet magna pte Italię potiti Pelasgi etiā
magnas vrbes cōdiderint: tamē vt ait Dionysius Halicarnasseus in primo libro: nō licuit
eis diu victoria vti: quia mox a vicinis & pcipue Turrhenis a tota Italia pulsi fuerūt: & ita
a Gręcanica origine integra Italia mansit. Sentinas oppidū erat inter Aquasenses & mō
tes Tumniates: a quo adhuc dicitur pons Sentinus: & in Liuio legimus Etruscoꝝ agrum
Sentinatē. Est etiā Sentinas ager in Phaliscis: Clusiū vetus est cognomen a pugna: quia Sentinates
cluere antiqui pugnare dicebant: vt ait Plinius libro. xv. naturalis historiæ. cap. xxix.
Nam illi prorium nomen fuit Comersol: quod & Liuius in. x. ab vrbe condita consen- Clusium.
tit ibi scribens: Clusium inquit antea Comersolum dicebatur. Et quidem a duce: vt ait
Caro. Berosus in. v. antiquitatum ait Ianum instituisse regem Vetulonię Comerum co
gnomie Gallum: a quo regio & loca noīata sunt. Vestigia permanēt/Clusii priscū nomē
Comersol idest Comeri iugū: & ī agro Volturreno vallis Comera: & Ry Comerium idest
regis Comeri Amnis: & in phaliscis comersana insula. Montes Tunniates nūc sunt dicti
Radicophani & sancta Flora: & vulgo corrupto Dunniata p Tunniata: de quibus Stra-
bo dicit in. v. ꝙ Populoniam & Cosas sequit̄ prospectus Tunnorū. Nam ab his montibus
vsq; portum Herculis & cosas prospectus est: vbi est lacus Oropitelii: in quem Tunni se-
quuti purpuras & Glandes irruūt vt ibidē significat. Et ideo Tunniates dicitur: qui nūc
Roda Cosani: a Longbardis appellati sunt. Sora: & Soana in maritima Senensi sunt: & ne
scio quo pacto in mediterraneis hic ponuntur. De lamone & pugna Herculis in tertio cō
mentario supra Semproniū diximus. Rusellę iacent dirutæ ad Thermas sancti Philippi:
de quibus Liuius ait pugnatū a Romanis fuisse in agro Rusellano. Vmbronem in monte
existimo esse nunc sanctum Quiricū quia sub eo oritur Vmbro fluuius: qui per Rossetum
nunc addita. G. Grossetum est in mare mergitur: vbi fuit tractus Vmbriæ qui a Sale Vm Sena.
brone in regione Thyberina incipit. Sena colonia: de qua Plinius in. iii. naturalis historiæ
Colonia inquit Senensis. Circa tempora Pompeii colonia deducta est: quā teste Appiano
in primo de bellis ciuilibus: Pompeiꝰ quoniā fauebat duci Martio: hostiliter diripuit. Sa
turniam nuper iidem Senenses reparauerunt: cuius meminit idem Appianus in eodem li
bro: Silla inquit ex suis Romę nōnullis prępositis Clusium profectus est: quo intrant resi-
dua belli: ortaq; equestri pugna iuxta Glanem fluuiū ad quingentos ex hostibus Silla oc-
cidit: quo etiā tempore circa Saturniam reliquias hostiū vicit. Hi Saturnini teste Plinio Aurunus
ante vocabantur Aurunini. Aurunus autem fuit Larthes Etrurię: vt Berosus scribit ī. v.
antiquitatū. Phocenses dicti omnes qui regionem vallis Fluenti Esarę incolunt: vbi & ve-
tustissimus lacus & oppidū Phocekiū vulgo dicit̄. Eam appellationē habēt vt fama pro-
ditur: ꝙ ibi Phocenses Pelasgos: Turrheni & Crotoniēses deleuerunt. In hac regione rex
Desiderius condidit oppida dicta sanctos Geminianum & Miniatē: vt excisum Alaba- Pistorium
stro eius decretū memorat. Pistoriū est triplicis originis. Latina. n. origine vt fertur a pisto
ribus in catellinario bello nomen magis refirmauit q̄ desumpsit: qa a Pelasgis habitatum
fuit: vt nomē accusat: quia a pistos & oros origine Gręca cōponit̄ Pistorium: idest fidelis
terminus. Nā fidi viri eū locū incolebāt qa clauis est & tanq̄ claustra opposita Gallię Cis-
alpinę nūc Lōbardię. Verū etiā antiquior illi inuenit̄ Etrusca origo. Est eñ nomē cōposi
tū a pist; qđ teste Samuele. Ostiū & oros quod est mons. Hinc Pistorium proprie dictum: ꝙ

fit ostium transcenden di Apeninũ montẽ a Tuscia in Galliã. Vnde & ab eo in gallias cõtẽdebat Catilina: vt Sallust. in Catilinario significat: Et Antonin⁹ in Itiner. dicit Pistoriũ eẽ viç Aurelianç atq; claudianç trãsitũ in Gallias. Vmbro alter fluui⁹ & Stella: ĩ regiõe Pistoriẽsi & pratẽsi ferunt. Stellatini in vico Thusco Romç: vnã tribũ effecerũt: vt sup Fabiũ pictorẽ vidimus. Pistoriũ cinxit ptimus mœnibus: tex desiderius.

Fluentini. Fluentini cognomine Arniẽses ab Arno cui pterfluenti vicatim erant appositi: vt Plynius significat: a Iano ex primis. xii. populis positi fuerũt: vt in principio significauit Cato: & nos ibi exposuimus. Tribũ etiã ipi vnã in vico tusco Romç fundauerũt: vt in Fabio pictore vidimus.

Clusium nouum. Clusium nouum adhuc in Clusentino dicit: vnde transitus fuit Hãnibali in Aretiũ & Trasimenos Existimo q sit a pugna Hãnibalis Clusentina regio dicta: quã vulgus nũc corrupte Casentinã appellat.

Aesar. Aesar fluuius deus dictus: qa lingua ethrusca çsar dicit deus: vt Sueton. dicit in vita Octauiani: Cur aũt illũ ethrusci vti deũ extimuerint: fabulã refert Strabo in. v. li. Is Aesar fluuius cũ Arno cõgredit: & simul cũ eo in mare mergit: nõ pcul portu lygurno.

Croton. Croton mediterranea: tpe Dionysii halicarnassei colonia Romanoꝝ facta: & dicta Cortonia: vt in. i. li. idẽ Dionysius asserit. Ergo ãtiquitus: neq; cortona dicebat: neq; ab antiquo corito dctiuationẽ & originẽ habuit: sed croton mediterranea appellata ẽ: vt Dionysius Cato & alii dicũt: & a socio Herculis ægyptii originẽ traxit: qui croton dictus est.

Sequitur.

Apeninus mons italiã in duo secat. Radices sub pœnino trãsitu Hãnibalis in alpibus a Nicea ad ipsum ferme pœninũ in latitudinẽ extẽdũtur: & vsq; ad Macrã Lygures montani incolunt: A macra itẽ ad fontes tybetis ad inferũ mare thusci: ad superũ Galli aureliani & æmyliani. a fontibus rursus Thybetis ad Narem Vmbri inhabitant. Principio Thyfernũ: & in fine ameria Tudet sunt. Galli oẽm Vmbriã pulsis Ethruscis occupauerunt: exceptis Thypberno: Esisio: Hyspello: Fulgineo: & vetusta Veiorũ prole: quã veilũbram. i. veiam prolẽ antiquã vmbrã dicũt: in quibus principes sunt Spoletũ: Tudet: meuania & ameria ferme nongẽtis ãnis & ãpli⁹ restituta ãte Persç bellũ a Veis Etruscis ãte a cõdita: duce ameroe atlantis itali ex Pleiona vxore filia. A Nare porro amne vsq; ad Equiculos tenent Sabini a sabo conditi Sabatio Sangni gentili edito. Inde ad fontes Sarni amnis Sabelli sabinorum proles incolunt.

De Pœnino & Apœnino & incolis eorũ copiosissime ĩ cõmẽtatiis Sẽpronianis traditũ fuit Quç vero pcurrenda sũt: hçc vident. Primũ qa Ply. in. iii. natura. histo. dicit Catonẽ tradere añ Perseũ bellũ ãnis supradictis Ameriã cõditã: cũ tñ dicat: restirutã a Veis. Videt mihi ad hoc dicendũ: q vel Cato alibi illud scribit: vel Plynius sumit cõditã cõiter qa omis

Condi. vrbs dicit cõiter condi cũ fundat: vel consumat: vel ampliat: vel reparatur: vel restituit & reędificatur. Vnde & a plurib⁹ & diuersis tẽporibus legimus Carthaginẽ fuisse cõditã Cçterũ de Atlante Italo: socero Choriti Thusci: & vxore ac filiab⁹ eius geniti in Volturrena sede Coriti: & locis eorũ extãtibus: simul & Sabatio, Sangni gẽtili sabi: in Berosianis cõmẽtariis plene tradidimus. Sequit tñ oẽs Veilũbros a Veis priscis Vmbris ortos in Sa

Catonis verba. leymbrona. Nã Vei amnes & Veia vetusta prędia in Saleymbrone est. Est eñ Veilumber Veia proles Vmbra. Sequit textus Catonis. Lucani a Sãnitibus (duce Lucio) dicti: sed añ illũ colonię erãt Etrusci generis q sunt Bussentũ a Vussetinis: Sẽtini: Tergilani Vrsentini itẽ a Trasimenis: Volcẽtini a Volce maritima & thebani ab Ocno missi.

Vusetini. Sup Sẽpronianũ & in aliis de his dixim⁹: quos etiã Plynins in. iii. naturalis historię his locis enumerat. Ethruscç vero fuisse originis nomina sunt argumẽto. Nã Vusetini sũt incolç.

Volturreni in Thermis adhuc Vusetinis dictis: q̄q̄ in plinii.iii.li.ca.vi. Esetini stomacho Vusetinę
sa impressio notat. Cuius error patet: cū q̄a tota impssio illa mēdosa est: tū vel maxime: q̄a Thermę
post maritimā gētē & colonias Thusciæ: Plinius p ordinē Alphabeti alias vrbes & vicos
Thuscię enumerat. Et vt patet ibi: Esetini sunt in lr̄a. V. Quare Vusetini Thuscię sunt:
agbus Bussentū. Vn̄ & Busseta vulgo Thermas & vicos deletos pferimꝰ. Sentini vtiq͂ a
Sētinatibus orti: sicut Vrsentini a Trasimenis. Vrsaiā em̄ regionē: planitiē q͂ ipsi subiacē Vrsentini
tē: Cortoniēses nūcupāt. Thebani ab Ocno missi: dicti sunt: qui cū sua genitrice fatidica
Manto Thebana ad Thyberinū venerūt: & Etruscis cōiugio iuncti fuerūt: & illo missi.

Sequitur.

Sangni gētilē sabi pronūtiāt sabini. Sanctū
romani: sagam Barbari: a quo & sagi ptimi
thusci id est pōtifices & sacri expiatores. Ex
quo patet leuitas cū loquacitate gręcanica
quæ a Lacedęmoniis ortos scribūt sabinos:
& gręca origine a seuomę dictos fingūt. Sed
romanū rudis erat cū relictis lr̄is & discipli-
nis etruscis: mirabūda gręcis fabulis: terū &
disciplinarū erroribus ligatet: quas ipsi etrus
ci semp horruerūt: neq͂ ob id latinas q̄dē vo
luerūt suscipere vsq͂ ad cecynnā volturrenū
magistrū quadtigarū & augurū principē: pa
trē menippi & auū menodori: quos ante illū
patet eius Volturrenus: auusq͂ titus & proa
uus turrenus semp romanis principibꝰ cha-
rissimi renuetūt: cū ad eas recipiendas vrge
rentur. Nā ipse turrenus patre Elbio volrur
reno & regū etruscorū vltimo ad lacū Vadi-
monis cęso. Eq̄dē ad reddendā vrbē etrutiā
anno secūdo Olympiadis centesimę vigesi-
mę quartę allici potuit: sed ad recipiendas la
tinas litteras nunq̄ persuaderi potuit.

Etiā tēpore Plinii Sagi Thusci dicebā Sagi.
tur: q egesserunt septē maria: & Ostio
Padi Sagæ nomē iposuerūt: vt scribit
in.iii. naturalis hist.ca.xvii. Festꝰ quo
q͂ Sagam exponit expiatorē: & diuus Saga.
Hieronymꝰ imolatorē q̄d est pōtificis
& sacerdotis officiū. Sed de his tetigi
mus sup Sēproniū: & Berosum: & Fa-
biū pictorē: vbi etiā ostēdimꝰ Sabinos
a Thuscis nō Græcis originē & disci-
plinas assecutos fuisse. Hoc loci notā
da sunt hęc. Primū q͂ Ianꝰ docuit Phy Physicā Ia-
sicā & Astronomiā: vt Berosus asserit nus docuit
& physici: q̄a teste Macrobio physici
ianū miris argumēt[diuinitatis cōse-
crāt. Et vt ait idē Berosus & Macrobiꝰ
in primo Saturnaliū referēs Xenophō
tē: primꝰ Italos docuit ritus sacros &
religionē & Theologiam: adeo vt My
thici tradāt sub Iano omniū domos re
ligiōe ac sanctimonia fuisse munitas.
Et vt psequit Berosus moralē viā &
diuinationes: q̄bus pualuerūt Etrusci
docuit. & lr̄is mādauit. Quæ oīa vsq͂
ad suā ętatē durauisse Diodorus i.vi.
asserēs: Turreni inq̄t lr̄is & inuestiga-
tioni rerum naturaliū atq͂ theologię

plurimo tpe ipēso: pcipue in interptatiōe fulgurū versati sunt: adeo vt vsq͂ ad ętatē meā
vniuersus orbis: tū admiret viros: tū iterptibꝰ fulgurū vtāt. Scd̄o notādū ē q͂ ipse Ianꝰ fuit Iani p̄ria.
pr̄ia Ogygius Phœnix: & ob id pprię Etruscę Ianigenę lr̄ę atq͂ disciplię erāt phœnices: eę
dē Assyrię: quarū a gręcis distātia est: cū q̄a Phœnices & Chaldeę certissimę sunt & ātiq̄ssi
mę & toti orbi admirabiles. Gręcę vero cōfusę & nulla vnq̄ certa sentētia habita: p oēm vi
tā hoīes errare cōpellāt: vt clare asserit Diodorꝰ in.iii.li. Et ideo nō mirū est q̄d ait Cato: q̄a
Etrusci semp horruerūt lr̄as & disciplinas gręcorū vti nouitias & icōstātes & sibipsis diffi
dētes: cū ipsi ātiq̄ssimas & vsq͂ ad tpa Diodori toti orbi admirabiles a Iano traditas retine
rēt. Audeo dicere atq͂ pbare cū oportuerit: etiā ipm̄ Aristotelē icōstātē eē: atq͂ plribꝰ locis
mēdacē. O quātū nocuit veritati Italicę a Iano traditę: introductio vanissimę philosophię

Grecorũ. Vere Cato vates fuit: qui vt in principio ostendimus ad filiũ scribẽs: quãdocũ
ꝙ inquit gens ista lr̃as suas ad nos adducet: oĩa corrũpet. Tertio notandũ est: vt ait Liuiꝰ
in nono ab vrbe condita. Romani discebant antea litteras & disciplinas Etruscas: vt post
ea Grecas: quia rudis Roma nõ aduertebat sed mirabatur eius fabulas & mẽdacia: Nam
postea erudita/ & animaduersa eorũ mendosa leuitate exclamabat. Oĩa nõuit Greculus
esuriẽs. Et itẽ quicquid. Grecia mẽdax audet in historia. Et idcirco Etrusci nolebãt disci-
plinas latinas suscipe: qa pendebãt a greca fabulosa mendositate. Quarto notanda est Ge
Elbius nealogia principũ fani Volturne post ꝑdomitã Etruriã. Vltimus inquit Etruscoꝝ Lar-
Turrenus. thes fuit Elbius: a quo vicꝰ Cyminiꝰ Elbius. In Ptolemeo legimꝰ. Hoc ceso ad lacũ Vadi
monis: vrbẽ defensabat Turrhenus filius eius: qui eã tandẽ Romanis dedit vt hic notat
Cato: & Valerus maximus li. iiii. ca. penul. cum de Etrusco adolescente loquẽs: qđ inquit
Titus sequit̃ externis annectã: quia ante gestum est q̃ ciuitas Etrurie daret̃. Huius Turrheni fi-
lius fuit Titus: q̃ si quo auctore memoret̃: nondum cõperi. Huic Tito pater fuit Voltur-
renus: non solũ prout volturrhenus est nomen locale: sed propriũ: vti Florentinus Cecyn
na illustris prĩcipatu quadrigarum & augurãdi: vt hoc loci Cato: & Plinius ĩ naturali hi
storia: & nos in. xxvi. &. xxvii. q̃õne Annia docuimus. Argumentũ vero ꝙ primus lr̃as la-
tinas suscepit: qa in Sutrene Thermis canale ingens plũbeũ Cecynne inuenit paulus be-
Cecynna gninus ita latinis litteris excisum. TVRR. TITIANI. V. C. idest Turrheni: Titiani: Vol
Menippus turrheni: Cecynne. Ita Cecynne epithetũ paternũ: auitum: & proauitum ãtecedũt more
Menodorꝰ. latino. Hic Cecynna genuit Menippũ patrem Menodori: cuius meminit Appianus in li.
v. de bellis ciuilibus dicens Menodorum Turrhenũ classe parata affuisse Iulio Cesari cõ-
tra Pompeium iuniorẽ: fuitꝗ bello nauali Menocrate supior Menodorus noster Turrhe-
nus. Et eñ semper capi fuerunt Etrusci/ & inter dominos quadrigarũ & principes legionũ
computati apud Romanos: vt hoc loci Cato & Horatius in primo sermonũ/ Satyra sexta
a patribus & auis sub Mecoenate cõmendat dicens. Non quia Mecoenas Lydorũ quicqd
Etruscos Incoluit fines/ nemo generosior est te. Nec ꝙ auus tibi maternus fuit atꝗ pater
Mecoenas nus: Olim q̃ magnis legionibus impirarint. Hoc quoꝗ loci notandũ est ꝙ q̃dam Mecoena
tem existimãt fuisse ex antiqua Turrhena siue Etrusca lingua Volturrena: percariũꝗ O-
ctauiano fuisse: quia fuit filius Menodori cuiꝰ ope atꝗ industria vicit residuas belli Pom
peiani furias Iulius cesar Octauiani pater. Sic eñ Mecoenas ĩcoluit siue incola fuit Etru
scus idest Volturrenus: qa Etrusci sunt ꝓprio cognomine Volturreni: quibus solis limi-
tes Etrusci & Lydorũ fines sunt iidem: tã ex parte Cyminia q̃ thyberina. Nam Vetulonia
fuit a prĩcipio decꝰ Meonie gẽtis: ut ait Silliꝰ ĩ. viii. & eadẽ Lidya gẽs bello ꝓclara fugis in
sedit Etruscis id ẽ Volturrenis & Cyminiis: vt clare ostẽdimꝰ ĩ q̃õnibꝰ Anniis ꝓcipue q̃õni
bꝰ. viii. ix. xi. xxx. &. xxxii. Et a Turrhena thyberis Turrhenꝰ & a gẽte Lydiꝰ dictꝰ ẽ. & ab ea
dẽ vrbe Etruria & Tusca cognoĩe: dictꝰ est Etruscꝰ & Tuscus nõ latinꝰ: vt Fabiꝰ pictor in fi
ne de origĩe vrbis Rome asserit. Vñ Acron supradictũ carmẽ exponẽs ait. Lydoꝝ inquit
Etruscos fines ĩcoluit Mecoenas: qa Lydi ꝓfecti ex Asia incoluerunt Etruriã circa thybe
rĩ dicẽte Virgilio/ vbi Lydiꝰ amnis ĩter opima ferẽs. Magnis aũt legiõibꝰ: qa inq̃t Porphiri
us magnis Lucumõibꝰ impitarũt ꝓaui Mecoenatis & fratris eiꝰ. Erãt eñ Tuscie. xii. ꝓpli
& singuloꝝ singulꝰ Lucumo rex atꝗ singl'a legio: q̃busvnꝰ impabat. Idẽ dicit Seruiꝰ sup
viii. &. x. eneidos Et hoc mõ expositio Horatiani carmĩs ẽvera ad vnguẽ ꝙ aui pr̃ni & m̃ni
Mecoenatis impauerũt magnis legiõibꝰ. xii. ꝓpl'oꝝ qa Elbiꝰ fuit Larthes Etrurie & eiꝰ plu
rimi ãtecessoris. Et ita in odis expositio hec vera est: vbi Horatius ait Mecoenas atauis
edite regibus scilicet Larthibus nedũ Lucumonibus. Et in alia Oda. Turrhena inquit re
gũ ꝓgenies tibi qa antiqua Turrhena idest Volturrena Elbius & eiꝰ aui Larthes orti fuere

Quidā dicūt eundē Mecœnatē oriūdū ab Aretio: inducūtq; Macrobiū i.ii. Saturnaliū ita dicentē. August⁹ qa Mecœnatē suū nouerat esse stilo remisso/molli & dissoluto: talē se in epistolis quas ad eū scribebat sępius exhibebat: & cōtra castigationē loquēdi/quā alias il le scribēdo seruabat in epistola ad Mecœnatē familiari: plura ī iocos effusa subtexuit ita Vale mel gentiū: Metuelle ebur: etrurię ęsar Aretiū adamas: supnus thyberinū margari rū cylneorū: smaragde Iaspi: figulorū Berille: Porsenę carbūculū. Ad hęc rñdet ꝙ nihil de ortu Mecœnaris magis de Aretio q̄ Etruria & Clusio Porsenę exprimit in hac epistola sed solū epitheta quę Augustus ei tribuebat: vtputa ꝙ esset gētibus dulcis: Aretio ada mas: Etrurię ęsar: thyberinis supnus: Figulis idest poetis Berillus & reliqua. Est autē ęsar lingua Etrusca de⁹ dicēte Suetonio in vita Octauiani: Ictu īqt fulmīs ex inscriptiōe: Cę sar: statuę ei⁹ pria lr̃a noīs effluxit: respōsumq; est cētū solos dies posthac victurū: quē nu merū .c. lr̃a notauit: futurūq; vt īter deos referret: ꝙ ęsar idest reliqua pars e Cęsaris nomīe Etrusca līgua de⁹ vocaret. Rursus qđ ad ꝑpositū nostrū facit/Mecœnas īter poetas eximi os latinos nutritus: vix linguā latinā sciebat cū stilo scriberet remisso/molli incōstāte at q; dissoluto: vt ītelligas pauloāte a Cecynna Volturrheno susceptas latinas litteras: ad huc ab Mecœnate dissolutas & molles haberi: vt Cato insinuat. Sequitur.

Mecœnas scribendo mollis.

Aesar

Palatinum collem roma Itali filia: sed pri⁹ Pa latini Aborigines tenuerūt: qui ex agro thea tino ad pascua ouib⁹ quęrenda illo profecti sunt. Argumento est vellia palatini alteta ꝑs a vellenda lana: ante his monstratam Etru scam tonsuram appellata.

Varro in primo libro de lingua latina eadē scribit: & nos super Fabiū picto rē exposuimus. Et quia Vellia a vel lendo vnde & vellus nomē habet: id circo debet scribi gemīato .ll. Nā vni co .l. Velia est vrbs Italiæ: vt Virgili⁹. Portusq; reqre velinos Etrusci docue rūt Italiā lanificiū & tōsurā ouiū: & tinctutā pānorū: qa teste Sillio in .viii. Vetulonia princeps Tyrio vestē pręrexuit Ostro. Et ob id vellus Romanū nuncupabat. Tuscum: a doctoribus Tuscaniensibus: vti est id Iuuenalis in Satyra.

Prestabat castas, humili fortuna latinas/ Quondam/nec vitiis contingi parua sinebat/ Tecta labor: somniq; breues: & vellere Tusco: Vexatę durę q; manus. Sequitur.

Capitolium dictum a capite inuento fluēte sanguine dum iouinii templi fundamenta ia ceret princeps Tarquinius. Nā antea Tar peius a tarpeia ibi scutis Sabinorum obruta sed prius Saturn⁹ vocabatur. Sub eo ianus quadrifrons. Quirinus a victoria Lucumōis a Quirino colle mouentis.

Capitoliū sepę mutauit nomē vt Ca to nūc & Varro in primo de lingua la tina docēt. Ianus vero vnde dicatur Quirinus exponit: cuius historia ta cta est super secundum librū Fabii pi ctoris. Sequitur.

Quirinalis a iunone sabinorū dea quā illi cu ritim idest hastatā iunonē vocāt Etenī hastā curim & curinam proferūt: qa his fil' & etru[s] cis nō est lr̃a .q. sicut romanis. Inde quirites.

Itum Etrusci etiā & Irim proferunt: quos Aegyptii Isū & Isim: Latini aūt Iouē & Iunonē: vt Seruius super ęnei da/& Macrobius in Saturnalibus insi nuant. Vnde sub statua Cybel' de Isi ęgyptia quę venit ad nuptias eius: ita scriptum est litteris & verbis Etruscis Veizu Meos iti: Meos iey zeb idest vē tuzo hospita Isis hospitata ē epulatrix vt ꝓbauim⁹ ī tractatu de lr̃is & titul' fuētis Etruscis Expliciunt cōmentaria sup duo & viginti fragmenta Catonis de origine Italię.

Eiusdem fratris Ioannis Annii Viterbensis Cōmentaria super duo Fragmenta Itinerarii Antonini Pii. Liber. VIII.

Ntoninus Pius Cęsar Augustus: etiā pietatis laudem cōfirmauit dū hoc itinerariū scripsit. Causa enim scribēdi pietas fuit dū pauperibꝰ & pegrinis: itinera totiꝰ orbis descripsit: vt q aut fugerēt aut ī bella irent: aut ad dn̄os pficiscetent: aut q̄uis cāremotissimas regiones aditent: sine indice ferevndiq; penetrarēt. Porto quę habent nunc itineraria Antonini nō sunt: sed forte ex fragmentis aliquot collecta: & plura his addita: multa diminuta: plura imutata. Argumēto sunt duo fragmēta quę apud me sūt ex collectaneis magistri Guillelmi: collecta āno Salutis. M. ccc. xv. Nam primū fragmentū ex poemio est. At in his quę modo habent. nullū procemiū est. Deinde in secundo fragmento/sex celebratissima tunc itinera ab vrbe Roma in Gallias docent. At in his quę vulgant nullius memoria fit. Rursus singula oppida: & vrbes: quę in singulo itinere ab vrbe Roma vsq; in introitū in Gallias successiue occurrunt: distincte enumerat. Sed in vulgatis omissis oppidis etiā itinera deleuerunt: nō scripserunt. Item miliatibus vtunt: hęc vulgaria: qbus soli Itali vtunt. At Antoninus nō miliaribus vsus est: sed successione oppidoꝝ: quia oīa orbis itinera: oībus gentibus descripsit quę gentes profecto successiones oppidorū intelligūt: miliaria nesciunt. Amplius itinera maritima: a mediterraneis discreuit Antoninus. At vulgata cōfundūt omnia & miscent: vt Saleumbtonā & Larthem in maritimis ponunt/quę sunt in mediterranea Vetulonia. Deniq; & noīa corrumpunt vulgata: vt Martis pro Larthes/& Florentiam ponit/quę non extabat Antonini tēpore. Ex quibus patet: hos vulgatos codices non esse totos Antonini Itinerarium: sed eius magnā corruptionē a posteris: per additionem & diminutionem priuato studio procuratam. Nam si ita cętera essent: vti hoc fragmentum: vere toto orbe quis peregrinaretur absq; indice & errore: sciretq; integre totius orbis Topographiam: & nomina id idem ciuitatum & locorum. Igitur & hęc duo fragmenta expositturi sumus pro sui: tum breuitate: tum antiquitatis splendore: in quorum primo: pars procemii ponitur sub his verbis.

Iuus Augustus q̄uis totū orbem recte diuiserit vbi ait orbis totꝰ diuiditur ī ptes tris Europam: Affricam & asiā: quę fere est dupla ad qualibet duarum: in descriptione tamē locorum orbis multa loca memoratu digna siluit: quę ue ī pręcipuis itineribus oppida & vrbes occurrant quę maxime: tū militibus: tū peregrinantibus: tū historicis non parū proficiunt neglexit. Ea nos suo nunc ordine percurrere instituimus.

Pliniꝰ in. iii. naturalis historię ca. vi. asserit se in ptitiōe Italię nolle seq augusti ordinē. Ex quo patet augustū grosso & indigesto atq; diminuto ordie descriptionē orbis tradidisse: cū Pliniꝰ & Antoninꝰ illā desp exerit Nec mirum Primi enim semp posteriorībꝰ rudius & magis ieiune doctrinā ordiūtur: qa posteris facile est iuētis addere: vt ait Aristoteles in Ethicis. Primꝰ aūt oīm q descripsit vniuersum orbem fuit Cęsar Augustus qn̄ pace parta mari terraq; xp̄s saluus nostra ortus est: vt insinuat Lucas euāgelista: Iosephusq; ac Latini historici. Hęc de fragmēto poemii. Nūc ad secūdū fragmētum veniēdū est: in quo de sex itineribꝰ ab vrbe Romaī Gallias nūc lōgbardiā verba facit. Et ita diuidit in sex ptes. In prīa diuidit sex itinera: & exponit primū maritimū dicēs hoc modo.

Ab vrbe in Gallias itur itinerib⁹ sex: maritimo: littoreo: aureliano: cassiano thyberino: flaminio. Maritimũ tenet Pheregenas. Castrum nouum: Cellas: Herculem: Thelamonem: caput Etruriæ: Phaliscas: Traianum: populonium Vada: Lygurnũ: Ericis: Entelliam: Delphinum: genuam inter porsenam & pheritonem. Monachum: Nyceam.

Maritimũ dicit̃ quod fit nauigio: in quo post Ostiam prim⁹ portus occurrit Pheregene: dict⁹ a Phetonte & Genio Iano: vti ex posuim⁹ in. xiii. Fragmento Catonis. Erat oppidũ vbi nunc pal⁹ Castrum nouum tũc: sed deletum vetus dicit̃: vt lapis excisus in mœnibus a Pio. ii. Pont. Max. indicat. Vulgo dicit̃ portus ciuitę Vecchiæ. Celę port⁹ ẽ iuxta ostia Minionis: vbi dicit̃ portus Cincellę. Om̃e litt⁹ post Cęre vet⁹ vsq; Minionẽ dicit̃ vulgo Etrusco veteri Celle. Vñ amnis post Cęre adhuc dicit̃ mare Cellianum: vulgo vero Mar Celliañ. Quare nõia sunt argumento: ꝙ ab amne Mare Celliano ad Minionis ostia: vbi Celle: dicit̃ mare Cellianũ: & littus Cellianũ: vbi cũ Cęsar posuisset centũ sedes iudicum: vocauit eas a numero centũ: & a littore cellas. Herculis portus & Thelamonis sunt iuxta Turrenam: sic dicti a principibus argonautis; qui illo aduecti naui: in vicinũ fanũ Volturnę siue antiquę Turrenę ad Lucumones profecti: & lacu Cyminio effecto: atq; puella Faula pręmio habita: per Cyminium iter ad Euandrũ iuerunt: & in Capitolina Saturnia subsederunt: vt probauim⁹ in. ix. & in. xxvi. quęstione annia. Hi portus nõia retinẽt Capur Etrurię portus supra thelamonẽ est versus Populoniam: sic dictus. quia ibi incipiebar Lyguria Etrusca vsq; in Ostiam: vt probauim⁹ in. xiii. fragmẽto Catonis. Dict⁹ est portus capur Etrurię ab vrbe metropoli Etruria: cuius pars celebrior Volturna est. Vulgus nunc vti & nautę: dempta secunda r littera: dicunt caput Etruyę pro caput Etrurię. Nam adhuc subtracta littera r. dicimus vallem Comeam: & in prædiis Electrę fontes electaios profert vulg⁹: pro valle Comera: & fontanis Electrais. Sunt autẽ fontes Electrai in fine prędiorũ Electrę: non longe a Volturnę fano nunc Viterbo: quorũ caput est mons & oppidũ Coriti viri sui: quod vsq; ad hanc ætatem dicim⁹ veteri lingua Etrusca Corit Ny Enta: id est Coriti mons & oppidũ: vti probauimus in. xxxvi. quęstione Annia. Rursus Phaliscas supra caput Etruię portus: vulgus vocat Phalesce. Traianum portũ Ptolemęus describit: vbi nunc Plobinũ: quod vulg⁹ corrupte addiram Plombinũ ꝓfert: sicut corrupte dicit Cãpiliã: Cãpanianũ: Cãpitoliũ: pro Capitolio: capilia: & capaniano. Capilia. n. est id qđ iunior Pilia vrbs a Piliis sociis Nestoris post Pisas condita: & capanianũ similiter posteri⁹ panianum ab eo Pana dictũ: quẽ latini vocant Bacchũ: vt ꝓbauim⁹ in cõmentariis sup Etrurię topographiã Plinianã: Hinc Capanianũ est posteri⁹ oppidũ baccanũ: a quo tota circũ regio: & sylua oli capaniana: nũc latine Bacchana dicit̃. Populoniũ post Plobinũ oppidũ deletũ: & sic dictũ: quia erat puppiũ phylarcha: vt exposuim⁹. xxv. q̃stione Annia. Vada nomẽ retinent inter Volaterras & Pisas: sic dicta ꝙ ab his vertat̃ litus in Lygurnũ superi⁹. Nam qđ Aegyptii proto: id Aramei & Etrusci dicebãt vado: latini autẽ verro. Et ob id idẽ est ꝓteus Vadimon: Vertumn⁹: vt ꝓbauim⁹ ĩ cõmẽtariis sup Xenophontẽ de æquiuocis. Lygurn⁹ port⁹ dict⁹ a Lygure filio Phaethõtis siue Phaethonis: quẽ Gręci & latini ꝓferũt phaethontẽ: & Lygures Pheritonẽ: vt ꝓbauim⁹ in. xiii. fragmẽto Catonis. Erycis port⁹ nomẽ retinet a parte Tuscię: qua est oppidũ Erycis: sed ex parte Lygurię ab oppido Veneris port⁹ dicit̃. Ptolemęus sinum Erycis vocat. Sillius vero Italic⁹ in. viii. li. & Stra in. v. appellant portũ Lunæ: quo nõ est spatiosior alter. Entellia interp̃tat̃ Aramea & Etrusca lingua Isthmos oppidũ: ab Ellia qđ est Isthmos: vt Talmudista noster ĩterp̃tabat̃: & enta qđ est oppidũ. Vñ & Corit Ny Enta superi⁹ dicta: dixi r dici a Ny qđ est mõs: & Enta oppidũ: q̃a fuit Coriti mõs & oppidũ vt exposuimus copiose in fragmẽtis Catonis. xv. xvi. & q. annia. xvii. Existimo hãc

Pheregene
Celę
Phaliscę
Capilia.
Proto. vado
Lygurnus portus
Erycis portus
Entellia

Entelliã esse:qđ vulgꝰ lygusticũ vocãt Sextũ otiẽtis. Et Pliniꝰ Segestã Tigulliorũ. Est au
Tigullia. tẽ Tigullia intus siue mediterranea: Segesta vero maritima: vt idem Plinius significat in
iii. naturalis hist. ca. vi. Quidã dicunt Tigulliã: nunc dici Lauiniã illustrẽ comitibus Laui
Potcus. niç. Cuilibet tñ licet opinari. Delphinus portus & Porcisera a duce Porco dicunt: quẽ po
steri per aspirationẽ Phorcũ dixerũt: q colonias a se porcas: porcateces: porcarilias: porcife
Pheretiana. ra s & a suo noĩe Turrenas Delphinas ab Etruria vndiq transportauit: vt pbauimꝰ in cõ
mẽtariis sup Myrsilũ: & super quĩtũ Berosi: Pheritõ a quo adhuc pheritiana regio circa Bis
amnẽ: a Phaethonte patre Lyguris nomen tenet: vti exposuimꝰ in fragmẽto. xiii. Catonis.
Genua. Genua vero a cognoĩe Iani: & Ianua ab eiꝰ noĩe eadẽ dicit. Cui argumento est / Carynlani
pmõtoriũ: pars Genuç veteris: Est. n. Etrusca Hebrça & Aramea lingua Caryn id quod vi
nea: vt etiã diuꝰ Hieronymꝰ interptat. Hinc Carynlanũ. i. vinea Iani dicit: & pars nouæ
Genuç: Vineæ irẽ dicit: vbi sancta Maria in vineis. Itaq noĩa & cognoĩa sunt argumento
a quibꝰ originẽ habeãt Genuẽses: videlicet a Phorco rege: a quo Phorcisera: a Phaethõte a
quo Pheriton & pheritiana vt pferunt Lygures: aut phaethõtea vt latini & grçci. Rursus a
patre totiꝰ Italiæ Iano Genio: & Ianua: & Carynlana & Genua dicit: licet quidã ignari an
tiquitatũ & originis lygusticoꝝ & Etruscoꝝ noĩm referant ad latinã originẽ: existimãtes
eã dici a gignẽdo: vel figura genu: & eiusmõi. De his tribꝰ simul Pliniꝰ in. iii. natu. hist. ca.
vi. Flumen inqt porcisera oppidũ Genua: fluuius Pheriton: portꝰ Delphinꝰ. Quidã men
dosi codices habent pheritor pro pheriton. Nomen fluuio a vulgo est Bisamnis: & a iuxta
eũ regione pheretiana pheriton. De Monacho supra Catonẽ diximus. Nyceã qa est limes
Italiç: cui Tusci imperitabãt: existimo a Larthe Etruriç Nycio missis coloniis dictã: vti in
Nicea. vicinã Galliã Braccata Narbonẽsem dictã puinciã: antea colonias miserãt Athlas Italus:
Larthes Vetuloniç: & socer eiꝰ Coritus: cuius ppriũ nomen fuit Cambo p Electrç nuptiis/
& a se tribꝰ noĩauerunt: vt clare scribit in. v. li. Berosus: & eas Plinius in. iii. naturalis histo.
riç ca. v. Excurrens colonias & vrbes huiꝰ puinciç: ita eoꝝ trium noĩbus noĩat dicẽs. Cenl
censes: & Cambo Electri qui Athlantici cognominant. Vñ nõ mirũ est si Nicius Larthes
illo misit colonias: quũ etiã Turreni capta Corsica: ab eiusdẽ noĩe vrbẽ Niceam condide
rũt: vt auctor est Diodorus in. vi. li. & nos in historia Etrusca posuimus. Hactenꝰ de primo
itinere maritimo Antonini: quo possunt adiri tã Galliç cisalpinç q̃ trãsalpinç. Nũc de aliis
itineribꝰ quibꝰ põt adiri sola Gallia cisalpina psequit. Et primũ de littoreo ita dicit.

Littoreum continet Alsium: Cçre: Pyrganum. Forũcellæ: grauiscas: Cosas: Volaterras: Pisam: Lunam: & ipsũ transitũ in Gallias Cariaram.

Littoreum appellat quo nõ nauigio: sed
terrestri itinere ibat p maritimas vrbes. li-
cet aliæ propiores littori: aliæ remotiores
Alsium sint. De Alsio diximꝰ super Catonẽ & topo
graphiã Plinianã: viculus magis q̃ oppidũ
fuit. Reparatũ olim a Cçritanis pximis ve-
terebus: submutato noĩe dicit Cçri a repa-
Cçre ratoribꝰ: Cçre vero antea dicebat Agilla a Pelasgis cõdita: vt Cato & Pliniꝰ & Dionysius
cõsentiunt. Hanc Agilinã pulsis Pelasgis Mezentiꝰ superauit: & a victoria ipse Agillinus
Pyrgus vti Scipio Africanꝰ dictꝰ est: & ipsa vrbs ab omine: vt Strabo ĩ. v. scribit dicta est Cære. Nũc
Cçre veterẽ dicimus: ad distinctionẽ oppidi supradicti Cçri. Pyrgus & Pyrganũ per ypsilõ
a grçcis nomẽ habuit. Nã etrusca lingua Carcarin dicebat. i. oppidũ oppidoꝝ: sed debet p
Forũcellæ. ferri per u latinũ: & dici purgus & purganũ. Vñ & sanctã Mariã purgani agri pferunt incol
le castri veteris: olim noui. Forũcellç vulgo vocant Forcellæ. est nõ longe a Cincellç oppi
do ciuita Vecchia est Cincellç vt quidã volũt. qđ nõ sentio. Nã (vt diximꝰ) ab amne Ma
rcelliano vsq ad Minionẽ: Cellẽsis ab Etruscis: pyrgana a grçcis quasi per interprætationẽ

dicta fuit: quia qđ celle Aramei: purgũ greci: Latini ꝓprie defensiuã turrim intelligũt. Oẽs igit huiꝰ regiõis viculi: & icolę vocabant cel lẽses: & pyrgi veteres amari cellia no ad a muẽ Minionem quos inclusit Vergiliꝰ in.x.æneidos dicens. Qui cerite domo qui sunt Minionis in aruis: Et Pyrgi veteres: intẽpestęq; Grauiscę. Sunt autẽ grauiscę latinę: sed Nuetum Etruscę: vt patet in inscriptione etrusca cornuetana: & nos ꝓbauimꝰ ꝗstione annia.xxiii.& xxxvii.& in fragmentis Catonis.xi.&.xiiii. Nuetum.n.etrusci: sed Nubetũ & Grauiscum dicunt latini: porro a corno insigni coꝝ arbore: cor Nuetum dictũ est: sicut Luna petusia: Sutriũ: Nepe: Fescenniũ: Vetulonia & eiusmodi: vti demonstrauimus in supradictis quæstionibus. Cosę supra tumultuosam partem maris: cui iminet portꝰ Herculis: vt Strabo in qnto est author: olim deletę a Gothis: post a desiderio rege restitutę: a Germanis ducibꝰ eis ꝑpositis Assidonię dicunt: id est a Sidoniis restitutę ac regnatę. Nã tam lõgobardi quibꝰ impabat Desideriꝰ: ꝙ Sidones sunt Germani: vt paret ꝑcurrẽti Germaniæ chorographiam in Ptolemęo: vbi Longbardos describit a Rheno fluuio sub Sicambris vsq; ad trophęa Drusi & sequentẽ fluuiũ Albim. Sidones vero e tegiene vlrta Albim fluuiũ sunt iuxta fluuiũ Vistulã: quem nũc Viselam vocãt. Nũc Sidones dicunt Poloni: & Sidonia Polonia ẽ. Sidones.
Cui multa sunt argumẽto. Primũ quia ciuitatẽ eoꝝ metropolim Cracouiã interfluit amnis Vistula: & Sidones ibi sũt. Rursus Loocibuti populi olim dicebant: a quo Boemi Looh vocant Polonos. Et Loocibuti sunt iuxta Sidones. Cosę itaq; Assidonię a reparatoribus dictę sub Carolo Magno iterato a Saracenis obtutę iacent. De Volaterris: Pisa: Luna: satis Loocibuti.
explicatũ est super fragmenta Catõis & Topographiã plinianã. Cariara nomẽ est etruscũ Cariara
a car: & iara: quę duo vrbẽ & Lunã significãt: teste diuo Hieronymo de interꝓtationibus noim. Hinc Cariatã vrbẽ Lunę & regionẽ Lunę significat. Et vulgus corrupte Cartariã pronuntiat: vnde a Tuscia ttansit in Galliã cisalpinã: nunc Longbardiã a victoribus longbardis. Sequit Antoninus de tertio itinere sic dicens.

Aurelianũ quod & claudianũ: fertur per ipsam aureliã. Thermas Stygianas: forũ nouem pagorũ Claudii: Tarquinias: Saturniã: Volcen: Tũniatem mõtem: Rosellas: Rosetum Tursenam & transitum Apuam.

Vbi sit Aurelia vicus aut oppidũ post vrbẽ Romã nondũ compertũ habeo. Therme Stygianę nomẽ retinent: & a lacu vicino Sabatino nũc Barcenni: dicebant etiã balnea Sabatina: vt patet in vita Protogenis martyris. Et eadẽ a Cære veteri vicino Cęritana balnea vocauit Strabo in.v.cõparãs eas Thermas/Etruscis Caiis dicẽs. vbi Etruria maxime Romę appropiquat abundat aquis calidis: & nõ minus ꝗ Gaiæ: quæ nobilitate sui ꝓcellunt alias. Sed quidã ridiculi amoto g.vi e posuerũt b.& dixerũt Baię ꝓ Gaiæ. Et similiter sup elegia Tibulli de lymphis thermisq; etruscis vbi air. Nos tenet etruscis manat ꝗ montibꝰ vnda: posuerũt Baiarum ꝓ Gaiarũ. Ita hi dũ Topographiã nesciunt: & antiquitates negligunt: vtiq; etiã ipsos auctores corrũpunt: vt ostẽdimꝰ in annia ꝗstione.xxi. Ridiculosius etiã exposuerũt quidã illã elegiã: quũ Baię neq; a montibꝰ etruscis fluant: neq; lymphę Tuscę dici possint: neq; a condita Italia vnꝗ illa regio Baia fuerit ab etruscis vel possessa: vel regnata: vel habitata: ꝗꝗ Capua fuerit Etruscoꝝ oppidũ: vt non solũ docuimus: sed etiã demonstrauimꝰ in fine cõmenetarioꝝ Sempronii: & aliis locis. Forũ vero nouem pagoꝝ Claudii a quo iter Claudianum dicit: etiã memorat Pliniꝰ in.iii.naturalis historiæ cap.vi. Et per hoc iter fugit ab vrbe Roma sanctꝰ Flauianus martyr in arcẽ Iti quæ & mons Physconꝰ dicit: vt exposuimus in.xvi.fragmento Catonis: & in vita eiusdẽ sancti Flauiani corrupte mons Fiasconꝰ et arx Ici scribit. Vt autẽ dicit in vita sancti Protogenis martyris: ductus ad thermas Stygianas

Therme stygianę

Forũ nouẽ pagorum.

Tulsa inde ad Forũclaudii qđ distat ab vrbe Roma.xxviii.miliatio p Christo decapitatꝰ fuit. Est
igit Tulpha noua inclyta pfectis Romāis vsq; ad tpa nostra: q̄ destructa a Saracenis: nomē
Claudiũ pdidit: & a reparatoribꝰ vicinis Tulsanis veteribꝰ nomē desumpsit: sicut diximus
de Alsio: & de Cosis. Ab hac Tulsa noua: olim Foroclaudii: recta via est in Tarquinias: & a
Tarqniis in vrbē dirutā Volce: quā Voce vulgꝰ noīat: iuxta quā est mons Volcētarꝰ: vul
Volce go argētarius: de qua sermo habitꝰ est in.iii.fragmēto Catonis: vbi.xii.primę vrbes a Iano
primũ post Turrenas editę expositę fuerũt: īter quas Rosellę vna est. Nomē adhuc sed dele
tũ oppidũ retinet: a quo Rusellanus ager in Liuio: & in eo Ruselanę thermę: nũc sancti Phi
lippi. De monte Tũniate ac iugis eiꝰ q̄ Rodacosani & sanctę Florę dicũt: diximꝰ in fragmē
Rosetum. to.xvi.Catonis. Roserũ existimo eē qđ nũc addita g. dicimꝰ Groserũ. Est.n.in vsu tā grāma
ticę q̄ vulgi eiusmodi ppositio cōsonantis. Nā quę grāmatice dicimꝰ Eliā: Estā: Annā: An
nũ: Atactũ: Atcennũ: vulgꝰ pfert Veliā: Vestā: Nannā: Nannũ: Baractũ: Barcēnũ. Est au
Luca tē Aractus portꝰ iuxta phaliscas & Plobinũ. Luca vrbs inclyta viris: & opulenta mercatori
bus: & illustris religione & litteris: & olim militia: vt auctor ē Strabo in.v. cōdita fuit a Lu
cumone Lukio: q.xlv. Lathes Etrurię a Iano exritit: & ob frequētes saltationes in sacris te
ste Festo insanꝰ habebat: vti olim Dauid ob easdē ab vxore insanꝰ est habitꝰ: vti ostendimꝰ
q. Annia.xiii. Iuxta Lucā est locꝰ cōditoris nomē retinēs. Dicit.n. Lukiũ. Oppidũ vero Tur
Tursena. sena post montē Catinũ: qđ Lucenses corrupta prima lra vocāt Cursenā: nomē retinet: &
pclarũ Myrsili atq; Dionysii Halicarnassei est argumentũ/ Turrenos fuisse/ & Turrenas vr
bes ante Turrenũ Męonem: & ab eo nullo modo dici Tusciæ vrbes Turrenas: sed a Tursi
bus Tursenas. Nō.n.inqt Myrsilus Tusci pferũt Etruriā: Turrenā/ & Volturrenā, sed suā
metropolim a Tursibꝰ dicunt Eturfiā: Tursenā & Voltursenā: id est extructis turritis ædi
bus vrbē: vt copiosissime sup Myrsilũ exposuimus. &.q. Annia.xvii. pbauimus. Est autem
hęc Tursena in edito & more antiquo paruũ oppidũ. Non.n.mos fuit antiquis cōdere vr
bes magnas: sed vt auctor est Dionysiꝰ in prio li. locis munitis paruas & crebras. Vñ cerni
mus pbara fide: q antiquissimę vrbes Tuscię sunt paruę: magnę vero sunt nouę cōditę vel
adauctę. Differebāt.n.vrbes antiqꝰ nō multa magnitudīe: sed multitudīe partiũ eiusdēq;
alię erāt monopoles. alię dipoles/ alię tripoles: regiæ veto semp tetrapoles: vt Samothracia
Arbea/ Phoenicũ: Babylonia: Ninus: Hierosolyma: Siracusę: Etruria: vti āple scripsimꝰ in
cōmētariis Xenophōt| Vltimũ oppidũ| huiꝰ itineris ē trāsitꝰ ī Gallias oppidũ Appuanũ: ē
aũt Apua a qua ps in Tuscia dicũt Apuani Lygures: vt in cōmētariis Catonis & Sēproni
Apua dictũ fuit. Nunc Pont Remoli dicit. Hactenꝰ de itinere tertio: nũc de quarto ita dicit.

Luca ergo habet duos trausitꝰ: alterum
Apuā vt supra: alterũ Caferonianũ.i.poste
rius Feronianũ dictũ a luco Feroniæ: quod
Ptolemęus norat: & tex Desiderꝰ vertit in
Petrāsanctā contra gētilē deā. Oīa monta
na inter Petrā sanctā & ipsam Lucā nomē
retinent corruptũ Carfeniā pro Caferonia
nā. Polirorũ duplex: & hoc in pricipi tuscię
via Cassiana: & alterũ in Cāpania: cuiꝰ me
Politorum minit Liuius. Arcennā deleuerũt Romani principes. Veientũ in limite olim illis & Cęrita
Veientum nis cōmuni: vti Liuꝰ in fine.iiii.lib. ab vrbe cōdita insinuat. Postea reparatũ oppidũ addi
ta b Barcennũ dixerũt: vt in pcedēte itinere diximꝰ. Nũc corrupte Braccianũ dicũt: qđ vel
Barcennũ vel Barceanũ a posteriori noīe: aut Briglanũ a prisco loci cōditore dicere deberet
Minio saltē grāmatice/ si nō vernacula lingua. Minio fuit iter Aeneę ad Lucumones/ vt Virg. scri

Cassiano itinere itur per Politorum
Arcenũ: Minionē; Forũ Cassii: Arũtes
Camilliarios; Tudernũ; Varentanum:
Vmbronē montē; Senā coloniā: Tho
censes: Lucam: & Caferonianum trāsi
tum in Gallias.

bit.x.lib.ęneidos.Forū Cassii a stratore vię domo Cassiana dicit: & vtriusq̄ nois argumētū habet. Nā & sanctā Mariā fori cassii: vulgo For Cassii dicimꝰ: & oppidū Vetrallā.i.veterē aulam noiamus. Quare Aeneas ab Euandro venit in fanū Volturnę: lucūq̄ ingētē ad Lucumōes: per Cęritis amnē Minionē: vt ait Virgiliꝰ: & per Vetrallas & arūtes Camillarios & Tudernū: qa hęc est via Cassiana. Ad hanc ętatē a Camillariis deletis ad Tudernū: & a Vetralla in Camillarios iter stratū Cassianū lapidibus miris: & si interruptū multis in locis cernimus. De Aruntis Camillariis diximꝰ in.xvi.Catonis fragmēto: & de Tuderno.q.xxx.Annia. Vatentanū nomen retinet circa lacū Volsiniēsem: & spectat ad domū pharnaciā: vulgo pharnesiā. Vmbronē in monte existimo esse sanctū Quiricū: ad cuiꝰ radices orit Vmbro fluuius. De Sena fragmento Catonis.xvi.diximus. Silr iter superiꝰ itinere tertio: & Catonis fragmēto.xvi expositū fuit. de Luca & Phocekiis vulgo dictis. Nunc de quinto itinere sic habet antoninus. — Forū Cassii / Vatētanū. / Vmbro.

Thyberinū quod & Cyminiū iter: fertur Galleta: Lartheniano siue Veiēte: Rosulo: Sutrio: Lacu Elbii: & iugis Cyminiis; Fano Volturnæ: cuiꝰ claris gestis inuidit Liuiꝰ. Saleumbrone Volturnę: Larthe amni: Volsinis: Clusio veteri olim Comersolo: Clusio nouo a quo dictus Clusentinus transitus Hannibalis: & Phesulę transitus.

Cyminiū iter quod nunc publicū est ab vrbe Roma per Cyminia iuga & fanum Volturnę nunc Viterbū: iccirco dicit thyberinū: non qa per Thyberim eat: sed qa est mediterranea Lucina Thyberi. Vñ maritima regio etiā Claudiana dicit: nō qa nauigio eatur: sed quia est in maritima regione mari vicina. Gallera est nomē originis Arameę & Etruscę dicta a veteribꝰ Gallis.i.inūdatis. Vñ vt ait Xenophon: ratē quę vndas secat vocant Babylonici Galletas: & Etrusci Galeas vt ibi exposuimꝰ. Larthenianū & Veiens esse idē ostendimꝰ.xv.fragmēto Catonis: & ibidē diximꝰ de Sutrio. Rosulo mōri manet nomen: lacus Elbii & Cyminiꝰ ibi: vbi & vicus Elbii. Mons Cyminius: & ab eo iuga Cyminia nota sunt in transitu publico: vñ contēplatꝰ est. Q. Fabius opulēta arua etrurię: vt scribit Liuiꝰ in nono ab vrbe condita. Fanū Volturnę adhuc quattuor litteris sacris incriptis in monetis vetustissimis & loco manentibus: atq̄ in ore vulgi frequētatissimis dicimus F.A.V.L.Volturnę. Quid autē sibi velit qđ ait: cuius p̄claris gestis inuidit Liuius: Equidē alii alia existimāt. Dicā & ipse opinionē meā. Suetoniꝰ Trāquillus in vita.C.Caligulę scribit paululū abfuisse quin ab oībꝰ bibliothecis statuas & scripta Liuii deleret: q̄ illū vti verbosum: & negligentē in historia carpebat. Est autē negligens is qui supprimit quæ referēda sunt: & verbosus qui absq̄ p̄batione cōtradicit afferenti rationes & auctores. Et his duobꝰ peccauit Liuiꝰ in multis vt patet. Sed ex multis quoad fani Volturnæ hęc exēpla sint. Cęliꝰ tuscus Larthes fani iuuit Romulū implorantē ab eo auxiliū contra Ceninenses Crustuminos & Latinos & retulit triumphū. Et id idē fecit contra Sabinos Galeritꝰ Lucumo. Et ob id ipse primꝰ posuit p̄toria Romę: & diuisa Roma in tres tribꝰ imposuit noīa: & tertiā ptē dedit Tuscis: vt clare tradūt Proptiꝰ ī elegia ad Vertūnū: & altera paululū p̄cedēte: & Varro in primo de lingua latina: & Fabiꝰ pictor de origine vrbis Romę: & Dionysius Halicarnasseus in.ii.li. & Mithici sub fabula Iani eiaculātis aquas sulphureas in Sabinos: vt Macrobiꝰ in p̄io Saturnaliū: et Oui.in p̄io de Fastis idicāt. At liuidꝰ fuit Liuiꝰ vt hic notat Antoninꝰ: q vt funditꝰ extingueret Tuscoꝝ splendorē: et triūphos obnubilaret ab eis partos: nō a Romulo gestos: oīno etiā scribere vnū verbū neglexit. Qđ p̄fecto inuidissimi hoīs est officiū: et negligētis veritatē in historia. Silr fuit verbosus: quia absq̄ certo auctore & p̄batione dicit contra Varronē q̄ Lucerū nomē est incertę originis. Fabius.n.pictor anti — Cyminiū. / Gallera / Liuii liuor. / Cęlius. / Galeritus.

quilot eo ostendit ab historia esse Etruscę originis at ꝙ cetrissimę. Rursus Liuio antigor & doctior Varro in primo de lingua latina dicit esse certæ originis a Lucumone Luceres dictos: idq; ꝓbat vetustissimis auctorib9 Iunio & Toliũnio Tuscarũ tragœdiarũ scriptore: & itẽ inexpugnabili argumento: ꝙ Luceres est deriuatio etrusca a Lucumone: & nõ latina a luco Asili: vt Pedianus & Plutarchus in vita Romuli turpiter in grãmatica latina aberrantes dicũt: qa luc9 latine a luceo verbo per antiphrasim deriuaẽ: & a luco Lucii & Lucani latina deriuatio est: & nõ Luceres: vt linguę latinę peritissim9 Varro ostendit. Nõ est igiẽ mirũ si Cęsar excanduit ira cõtra scripta Liuii negligentia: & supprimẽtia quę clarissima erãt: & eũ appellauit iure verbosum: qui cõtra Varronẽ afferentẽ testes antiq̃ssimos: & inuicibilẽ rationẽ: verbosa solũ & anili loquacitate dixit Lucerũ nomen est incertæ originis. Et ideo vt vtamur regula beati Hieronymi: Eadem facilitate Liui9 & oẽs alii sĩles cõtemnunẽ: qua sine ratiõe ac certo auctore cõtra doctiores sola verbositate vsi ꝓferũt. Cũ vero cõstet Liuiũ nõ ignorasse q̃ Varro & Fabi9 pictor & alii referũt: cõstat equidẽ illũ nõ ignoratione scientię: sed malignitate naturę in historia neglexisse dicẽda: & verbose dixisse subticẽda. Et ob
Saleumbrona. id vti Caius: ita & Antonin9 Cęsar eũ arguit inuidię dicẽs. Volturnę ꝑclaris gestis inuidit Liuius. Saleumbrona interꝓtaẽ natiuitas & egressio Vmbroꝝ: qa Galli veteres ibi genuerunt Vmbros: vt demõstrauim9 in .ii. fragmẽto Catonis. & .iii. cõmẽto Sempronii. Amnẽ Larthem e Volsiniensi lacu effluentẽ: mutata prima littera Marthẽ vulgus dicit: vti Marthenianũ ꝓ Larthenianõ: & hui9 amnis partẽ vocat vulg9 Cadutã Saleumbronę. Volsine
Volsine. vrbs vna e .xii. primis Iani est: vt ostendim9 in .iii. fragmẽto Catonis. Clusiũ vetus dictum
Clusiũ vet9 Clusiũ nouum. antea Comersolũ a duce: ostendim9 sup. xvi. fragmẽto Catonis: & sup. iii. de Fesulis: ꝙ fuit vna ex primis .xii. Iani. Clusentinũ ab oppido Clusio nouo dictũ: corrupte vulg9 dicit Casẽtinũ. Plini9 quoq; ĩ .iii. natu. hist. Clusinos nouos & clusinos veteres enumerat. Cõcludit autẽ Antonin9 ꝙ iter Cyminũ siue thyberinũ duo sin troit9 habet in Galliã cisalpinã: Clusentinũ & Phesulanũ. De vltimo autẽ itinere sic sequiẽ Antoninus.

Flaminiũ habet Castrũ nouũ: Ocream: & Ocriculum: Narniam olim Nequinã: Tuder: Hispellũ. Aut a Castro nouo Spoletũ: Camerinũ: Vrbinũ: Pisaurum: Ariminum.

Castra noua multa inueniunẽ. In itinere .n. maritimo Castrũ nouum est: vt supra
Castrũ nouum. ostẽdim9: & in mediterraneo Flaminio nũc aliud castrũ nouũ est: & nomẽ retinet: & est circa finẽ Sabinoꝝ: et principiũ Larii. Ocre
Ocrea am eximiã Sabinoꝝ vrbẽ vicinã Thyberi: et Gallesio Tusciæ: demõstrant illi9 ruinæ
Ocriculũ et gemmę sępe effossę. Ocriculũ habitatur iuxta eã: et ab ea nomen retinet. Narnia a Nare amni ei9 cognomen habet. Nam ꝓpriũ illi nomen est Nequina: vt hoc ioci Antonin9 et Plini9 in .iii. naturalis historię afferũt. Tuder
Narnia. est in Veilumbris. Quare argumentũ est a Veiis Etruscis Tudernis ortos: de quib9 Plini9 in .xiiii. natural' hist. loquiẽ: et nos in .viii. fragmento Catonis exposuim9. Hispellũ nomen
Hispellum retinet: et ab eo transiẽ Apenin9 ad Galliã. Aut alio tramite vt ait ab eodẽ Castro nouo ad Spoletũ. Est autẽ Spoletũ metropolis Veilũbrorũ antiq̃ssima: vti et Camerinũ a Camese
Spoletum. conditũ: sicuti supra Semproniũ exposuimus. De Arimino quę illi fuerit origo: super. vii. Catonis fragmentũ exposuimus. Qm̃ igitur Veilumbroꝝ ætate non erat latina vl' græca lingua: consequens est vt Spoletum nõ dicaẽ ab expoliendo aue spoliando vocabulis latinis: sed ab Arameis et Etruscis vocabulis Polo duce / aut Spolo aue cuius auspicio condita fuit: sicut a Capi Falcone Capua.

Expliciunt commentaria super Itinerarium Antonini Pii.

Eiuſdem Fratris Ioannis Annii Commentatia ſupet Sempronium de diuiſione & chotographia Italię incipiunt.Initium prologuſq;.Lib.IX.

AIVS Sempronius vir inter Romanos illuſtris:cui⁹ meminit Dionyſius Halicarnaſſeus in primo lib.vbi eum & Catonē Porcium reprēhendit de prima claſſe gręcorũ quę venit in Italiam vbi ve dicit Sempronium de expoſitione geminorũ Remi & Romuli:eum eſſe cũ Calphurnio & Catone:qui ſequuti ſint Quiturum Fabium pictorem.Hic Sempronius Italiæ deſcriptionem fecit: quam gręci Chorographiam vocant.Et primo diuidit eã in tres partes:videlicet in montes Apeninos ſecantes Italiã in duas partes:& in partem Ciſapeninam ad inferum mare:& trãſapeninam ad ſuperum dicens his verbis. Sēpronius.

Niuerſa Italia a iugis Alpiũ oritur.& in Leucopetrã fretũq; Siculũ terminat̃. Cingitur ſupero & infero mari: & ſecat̃ Apenino: qui aiugis Alpiũ ortus:per mediã Italiã a Lyguribus ad Anconã porrectus: inde paulatim vſq; Venuſiam reflex⁹:ibi ex trãſuerſo diuidit Italiã:ex altera parte Brundusium:altera Veliã attingẽs circũ ſinũ Batentinũ: quo Auſones primũ:inde Aborigines græci poſt œnotriũ Archadem tenuere: a quibus magna græcia nũcupatur:in qua ſũt œnotrii:Calabres Salentini:magna gręcia atq; Brutii.Porro antiquitus Italia in mediũ apeninum: & in ciſapeninũ ad inferũ mare:& in tranſapeninũ ad ſuperum pelagus:& in alpes a Netiis ad Lygures diuidebatur.

Huic libro titul⁹ ſcript⁹ his verbis p̄mittitur.C.Sempronii de diuiſiōe Italię & origine vrbis Romę: Nã cõplura ſcribit de origine vrbis Romę in qb⁹ vt plurimũ Pictorē aſſequit̃.Si qs autē plene quoad diuiſionē & pritionē Italię hũc authorē hr̃e cupit: habeat ãte ſe pictã imaginē Italiæ:p̄cipue quam Ptolemę⁹ deſcribit. Aliogn (vti olim ego) min⁹ intelligẽs authorē cũ libro reiiciet:& ad terrã collidet.Nam abſq; alia expoſitiōe intuebitur in Ptolemęo:quomodo tota Italia a iugis Alpium oriatur:& inter duo maria diffundatur ad fretum Siculum: & quo pacto in duas partes ab Apenino ſecetur Italia:& vbi ſunt vrbes: limites & populi qui hic aſſignant̃.Quare ea Chorographia Italica Ptolemęi pręſuppoſita:ſolum quędam percurremus. Alpes Italiæ nomen ſuum retinent:ſed Apeninus pro locorum diuerſitate ac populorum diuerſa ſortitur nomia. De eo vero Ptolemę⁹ ſic dicit in tabula ſexta Europæ capitulo primo: deſcribens etiã eius limites. Italia (inquit) limites habet ab occidente Alpium iuga iuxta lineã quæ extendit̃ ab Adula monte vſq; ad Vari fluuii oſtia:& a ſeptentrione finitur alpium iugis Rhetię.A Septentrione quoq; verſus ortum ſolis habet Adriaticum pelagus:& a meridie Turrenum.De Apenino vero ſic habet.Apenini iuga fere Ly[illegible]utię imminent: & ab Alpibus incipiunt.Deinde vſq; Anconam protendunt:hincq; verſa dum ad Adriaticum inclinantur:vſq; ad montem Garganum ducunt̃. Poſt ad meridiem inclinata: in Leucopetra fines habet. Leucopetram græci:ſed latini Albampetram dicunt:eſtq; circa Regium: & dicitur finis Italię:& tranſitus in Siciliam:in quo inueniunt̃ Vertigines Scyllę atq; Charybdis.Diuiſio vero Italiæ prima eſt in principia & origines Italiæ ab occidente:& retinent

Alpes.

Italię diuiſio.

nomen Alpes. per quas transimꝰ ab Italia in Franciam: & ista iuga imminent Lyguribus. Quę vero imminent Comensibus & Veronensibus vsq; Paduam & Venetias: prębēt transitum in magnā Germaniam. A Venetiis vero ad Histriam & Rhetos: transitus sunt in Histrios siue Danubios: inter Germanos & Pannonios olim Bannonios nunc Vngaros. Cisapennina vero Italia est ad inferum mare: olim Tuscū & Turrenū/a dominis principibusq; maris Turrenis: nunc mare Leoninū pro maiore parte: Superū vero mare Gulfum Venetiarum a principibꝰ dicit̃ Venetis: sicut prius a principibus Turrenis & Colonia Tuscoꝝ dicebat̃ Turrenū & Atriaticū. Quam diuisionem Italię Liuius in. v. ab vrbe condita breuibus absoluit: vbi de prisco Turrenoꝝ imperio scribens: Tuscorū (inquit) ante Romanorū imperiū opes: mari terraq; longe patuere. Supero & infero mari: quibꝰ Italia insulæ modo cingit̃: nomia sunt argumento: ꝙ alterū Tuscū cōmuni vocabulo gentis: alterū Atriaticū ab Atria Tuscoꝝ colonia vocauere Italicę gentes. Gręci Tuscū atq; Turrenum eadem vocant. Hi tusci in vtrūq; mare vergentes: prius Cisapenniuū ad inferum mare duodenis vrbibus incoluerunt terras. Postea transapeninum totidē quot originum capita coloniis missis tenuerut oīa loca q̃ trans Padū sunt: excepto Venetoꝝ angulo: q sinū circū incolūt maris. Alpinis quoq; haud duble ea gentis origo est: & maxime Rhetiis: quos loca ipsa efferarunt: ne quid ex antiquo præter sonū linguę: neq; eum incorruptū retinerent. Hęc litius. Verum de amplitudine imperii Tuscoꝝ: absoluimus septē & sexaginta epitomatū libros, nunc satis dictū sit quo ad noīa partitionis Italię: in qua etiā orthographia horū vocabulorum Atria & Turrenū vti ego: ita scriptores conscribant locis suis: qn̄ Surrenū vel turrhenū: & Volturthena. siue p syncopā Volrutna & Volturrhna scribit̃: quorū rationē reddidimus in cōmentariis super Myrsilū. Atriaticū quoq; ab Atria Tusca familia: Hadriaticū vero ab Hadriano dicit̃. Nunc de partitione Apenini sequitur.

Alpiū diuisio

Diuisio Alpium.

Lpes ipsi tribus partionibꝰ secātur. Prima Lygurum: ꝙ ab eisoriā tur. A Nycea ad Pœninum: sequens ab eo ad Ocram montem. Pœninus dictus a transitu Hannibalis. Tertia Taurisana vsq; in Histriam. Omnibus alpinis exceptis Lyguribus notissima origo Etrusca est: p̄cipue rhetiis.

Postq̃ Sempronīꝰ diuisit Italiam in Alpes: in Apeninum: in Cisapeninā ad inferū mare & in transapeninum ad superum pelagus: nūc diuidit primam partem quæ sunt Alpes dicens. Prima pars Alpium incipit a mari infero: vbi adhuc limites Italiæ inter se/& Galliam Braccatā quæ Narbonēsis a prouincia post dicta est: authore Plinio in tertio naturalis historiæ capitulo. v. nomia tetinent Nicea & Antipolis. Ab his per Alpes ascendēdo vsq; fontes Atriani fluminis qui a Pœnino orsus labit̃ inter Veronam & Vincentiā in mare mergit̃: vt Ptolemæus describit: est tota prima pars Alpium. Et notat hoc loco Sempronius: ꝙ hæc prima portio Alpium dicitur Lygurum: non quia Lygures principio Italiā incoluerint: sed quia ab eorum limite maritimo oriuntur: & per mediterranea diffunduntur ea iuga. Quo enim ad primas in ortu gentium Italię colonias: haud dubie omnibus Alpinis Tuscæ gentis origo est: vt hic Sempronius: & clarius expressit Liuius in superiore commentario. Neq; obstat ꝙ in fine huius partis Sempronius dicat exceptis Lyguribꝰ: quia supra exposuit quo ad ortum Alpium: quia vbi oriuntur iuxta mare incolunt Lygures: mox veterū Tuscorū proles. Vnde & Susianos in his Ptolemęus ponit: & in fine Atriarem fluuiū. Nā Susa pars est Vetulonię: quam corrupte Sisam vocamus: & Atrianus fluuius ab Atria Tuscorū fa-

insula: sicut & apud ostia padi Atria oppidū thuscorū: vt significat Pliniꝰ in.iii.naturalis hi
storiæ ca.xvii.de ostiis padi. Omnia inquit ea fossas fluminaq;: Sagi fecere thusci: egesto am
nis impetu per trāsuersum in Atrianorū paludes: quę septē maria appellātur nobiles portu
oppidi thuscorū Atrię: a quo ante Atriaticū mare appellatū: qđ nunc Hadriaticū. Hæc Pli
nius. Hæc clarius dicent in aliis cōmentariis: quę de prima parte alpiū sunt: a ligustico mari
ad pœninū montē: vbi Atrianus fluuius teste Ptolemęo fontes ꝓximos habet. Secūda vero Pœninus.
pars alpiū a pœnino ad Taurisinum portendit. Et vt ait: pœninus dictus est a transitu pœ
norū ducis Hanibalis: de quo Iuuenalis in Satyra: Et mōtem fregit aceto. Fallūtur igit: qui
putant pœninū & apœninū esse eadē: vt sup Berosum & in aliis exponet cōmētariis. Exten
duntur hi alpes a fontibus Atrianis fere vsq; ad Ocram montē. Mons Ocra iminet Venetia Ocra.
rum orę a Tridēto ad fluuiū Tylauētū. Verū qui sequunt alpes a Tilauēto ad finē histrię Ita
licę: Taurisini dicunt. Quidā eos: a foro Iulii: vnde cęsar Iulius ab Italia in trāsalpinos trāscē
debat inchoate cōtēdunt. Foro Iuliū nomen retinet: & vulgo corrupto Friuli dicit: & oēs
alpes per quos versus Aquilegiā trāsibat lingua & ꝓlatione thusca adhuc Zuliæ: vulgo ve
ro corrupto Zellę dicunt. Nā litterā .z.i. cōi prolatione ꝓferebant: vt zasius. Iasius: zulius &
Iulius: vt in inscriptiōibꝰ Etruscis inuenimꝰ. Quidā vero circa vrbē Taurisiū: quā corrupte Taurisium
Triuisum dicūt: exordiri alpes Taurisinorū volunt: de quibꝰ Plinius li.iii.naturalis historię
ca.xix. Venetia inquit fluuius Silis: ex mōtibꝰ Taurisanis. Ab hoc igit Venetia Silis fluuio: Silis.
omnis forte circū finū maris regio Venetia dicit: aut verius iuxta Berosum: a phaethōtis po
stero Vēto per syncopā: & absq; syncopa Veneto: tā regio q̄ fluuius nomē accepit. Vnde & Venetus.
Tyla vt ait: ex posteris phaethōtis fuit: sicut & Vētus: a quo nō dubiū est qn dicatur p syncο
pā Tylauētꝰ .i. Tyla Venetꝰ. Tā ergo īgētē vastāq; alpiū lōgitudinē thusci: coloniis missis: Tyla.
ferme in primo Italię ortu: cū egena esset habitatorū: primi alpinorū genitores tenuerunt. Tylauētus

De Apenino.

SEquitur Sempronius post Alpes: de diuisione eorū: qui per totā longitudinē Italię ab Alpibus dictis ad fretum Siculū Apeninū incolunt: his verbis dicens.

APeninus diuiditur in Lygures montanos: Apuanos: Vmbros: Sabinos: fabellos Etruscos. Lygures dicti sunt a Lygure Phaethontis filio qui omnium primus: multis sęculis ante Gręcos ex Attica colonias in Italiam trāsportauit: adiecitq; atq; miscuit antiquissimis Italię populis: ab Ostiis tyberinis vsq; Niceam. Hinc veteres omnē maritimā dixerunt Lyguriam. Itaq; pars Apenini a Nicea ad fontes Macrę Lygures montanos alit: quibus origo est a Genio & Lygure. A fontibus vero Macrę ad fontes tyberis Apeninum colunt Lygures Apuani: Etruscis orti: cognomine ve-

Ergo in septem partes diuidit Apenini longitudinē. Prima est Lygurū mōtanorū a Nicia maritima supradicta: vsq; ad Macrā: quorū metropolis est Genua: a Iano Genio prisco Italię vel condita vel dicta Ianua & Genua: vt hic Sēpronius significat: & fama eius ciuiū est. Cui argumēto est promontoriū eius: adhuc vocabulo Arameo dictū Carym Ianum: idest Vinea Iani: & Latino vocabulo non procul sācta Maria vinearū. Quod vero quidam imperiti originū dicunt: caryn Ianum dici calignanū ꝙ ibi calabāt ligna: simile est ꝙ mei rustici Viterbenses dicūt. F.A.V.L. sacrum idcirco dictū ꝙ ibi Fabę ferebantur. Argumēto quoq; est regio: & amnis Pheriton quam vulgo vocant Pheririanā idest Phaethōteā: vt in cōmētariis aliis explanabit Amnē vero nunc bis amnē vocant: de quo Plinius

Apœnini diuisio.

fn.iii. naturalis historię.ca.vi. Flumē inquit porcifera: oppidū Genua fluui⁹ Pheriton: Portus Delfini: & reliqua. Lygurē vero fuisse filiū Phaethōtis & ī occidētalē partē Italię aduectos cōsedisse sub Larthe Italię Tagete aruspice Thusco: & nouissimis annis Aralii regis Assyriorum: qui fuit quīt⁹ a Nino: auctor ē Berosus. Qđ & Cato de originibus: & hoc loco Sēpronī⁹ significāt: vetustissimā gētē Lygurū asserētes: & āte oēm classem Gręcorū venisse in Italiā. Hos Barbar⁹ Gręcus Dionysi⁹ Halicarnasseus emēdare pgit ī primo libro: dicēs Catonem & Sēproniū simillima fabulis dicere de antiquitate Lygurū ante aduentū Gręcorū: quia nō dicūt quo tpe: aut qua de causa venerint. Sed vt ait Plini⁹ in.iii. naturalis historię ca.xvii. pudet rōnē Italię mutuari a gręcis. Qui enī de domestica sua origine sibi mutuo cōtradicūt: male de aliena & remota diiudicare possūt. Neq; op⁹ est de

Lygur. (margin)

teribus gallis: vt. M. Antonius prodit. Portionem vero Apennini a fontibus tyberis ad Nar: inhabitant Vmbri: prima veterum Gallorum proles: vt Augustus scribit. Ab amne vero Nare vsq; ad fontes Silaris: montes tenent Sabini: quibus Saga est origo. Nam Sangni gētilis Sabi funt. Hi paulo ante ruinas Troiæ disciplinas Etruscas didicere: & ius diuinū & humanum a Megale Turreno perceperunt.

Rursum a fontib⁹ Silaris ad fontes Volturreni & Sarni Sabelli pařes Sabinorum incolūt: quos Romani Saunites: Gręci vero Saunites vocāt. Portionē vero Apennini a fontibus Sarni vsq; ad magnā Græciam Thusci tenuerunt: & residuam græci. Hactenus de diuisione Apennini & Alpium: & origine habitantium in eo.

originib⁹ vrbiū: tpa & fortunas assignare: qa hæc ad historiā ptinent: quā illi pręcognitā a lectorib⁹ pręsupponūt. Dicunť autē mōtani lygures: qa mōtib⁹ herēt: & colūt: vsq; ad fontes Macrę amnis: vbi vrbs Apua ē: a qua Apuani. Amnis Macra retinet nomē: sed vrbs nūc Pōtremulus dicitur olim Apua. Sūt ergo Apuani mōtani Lygures Garrarii: a Carrara idest vrbe Luna dicti. Item Caseroniani a luco Feroniæ nunc Petrasācta & corrupte Carfenfani vsq; Pesciam. Inde Stellatini a fluuio Stella p mōtana Pistorię vsq; Phesulas: Ab inde vsq; fontes Tyberis sunt mōtani Clusentini: quos corrupte Casentinos vocāt. Hæc est igiť secūda pars Apennini ad īferū mare: quā inhabitāt Lygures Apuani originis Etruscę mōrani: quib⁹ Phaeton Lygures cōmiscuit: vt ait Sēpronius. Eosdem Liuius etiā Apuanos Lygures nominat: præcipue a quibus est transitus in Galliā Cisalpinam: nūc Longhobardiam. Qđ vero ait: Lygures Phaethontē cōmiscuisse antiquissimis Etruscis maritimis: & ob id ab ostiis Tyberinis ad Niceam vsq; Lygures maritimos a veterib⁹ dictos fuisse: duo sunt pro Sempronio argumēta ī Etrusco littore. Primū est port⁹ Lygurnus: Lyguris eximiū monumētū. Neq; Lyburnus scribendū est: vt quidam librorū corruptores magis q̄ emēdatores impresserūt: quia Lyburnus port⁹ est Lyburnorū inter Histriam Italicā: & illiricū. Alterū argumentū est lapides ingentesq; moles complutę de cęlo in pugna Herculis Aegyptii: in eius auxiliū: contra Gygantes Italiæ: quos ad hęc tempora vocamus Lamonem a Lamone: qui eius Herculis erat filius: vt Diodorus Siculus auctor est in.v.lib. Sunt autē hę complutæ ingentium saxorū moles inter Grauiscas & Cosas nūc Asidonias. Omnes autē historici tam Gręci q̄ Latini: asserūt eam pugnā gestam fuisse in Lyguria: & nusq̄ alibi reperim⁹ cōplutū Lamone: vt simul cū fama: & historia: nomen cōprobat: q̄ circa dictam regionē Etrurię maritimā. Quare verum est quod Sempronius ait a Veteribus Oram maritimā ab ostiis Tyberis vsq; Niceam: totā fuisse appellatam Lyguriā: Plinium autē falso posuisse hos lapides in prouincia Narbonēsi. quādo in.iii lib. naturalis historiæ. cap. v. dicit in Massiliensi campi lapidei: Herculis prēliorum

Lygurnus Portus. (margin)

Lapides cō pluti. (margin)

memoria. Nullus enim vnq̃ historicorũ ponit eam memoriam in Gallia Bracata: sed in Ly-
guria Italię. Quod vero dicit montanos: Etrurię: Apuanos: ab Etruscis ortos Gallis cogno
mine: vt. M. Antonius asserit: etiam Vmbros ab eisdem Gallis veteribus genitos asserit: vt
Solinus refert & Berosus indicat: & nos in ęquiuocis Xenophontis: vtcũq̃ tetigimus. Hæc
de secunda parte Apenini Etruriam attingente atq̃ illi iminente. De tertia parte: quã Vm
bri inhabitant a fontibus Tyberis vsq̃ Nar amnem patet littera. Quod vero ait Augustus:
his Vmbris esse originem primam a veteribus Gallis: eo pacto intelligendus est Augustus:
quo &. M. Antonius de Gallis Ianigenis. Vnde & partem Vmbrię proximam Etruriæ: Pto-
lemæus & Geographi vocant Veiombriam idest a Veis veteribus ortam Vmbriam: quia
Vei Etrusci sunt: vt ait Plutarchus in vita Romuli: a quibus & Veientes Eniani siue Eneta-
ni: & prima proles Vmbriæ: Veilumbri sunt: vt in aliis cõmentariis super fragmenta Cato
nis & Antonini Pii videbim⁹. Porro quartam partem Apenini colunt Sabini: a Nate Nequi
no amne: qui circa Hortem Etruscum oppidum in Tyberim mergitur: vsq̃ ad fontes Silaris
quibus: vt ait Saga origo est. Græcia vero mendax in historia: audet Sabinis dare Græcam
originem: & a verbo gręco Seuomæ nominat eos: vt in. iii. libro naturalis historiæ capi. xiii.
significat Plinius. Audet quoq̃ aperto mendacio dicere ius diuinum & humanum didicisse
a Pithagora: puero adhuc Numa Pompilio: qui post Romulum fuit rex Romanorum. Sed
quia tempora contradicunt: vt in. ii. libro Dionysius etiam in primo ab vrbe condita Liulus
mendacium detegentes coarguunt: idcirco ab Etruscis habuere: vti terram illam & seue-
ram vitæ institutionem: ita & ius diuinum & humanum atq̃ alias disciplinas: vt hic Sem-
pronius: insigni viro Thusco Magale auctore vtitur: & alii cõsentiunt: quos Solinus in prin
cipio collectaneorum colligens: vt inquit Cęlius tradit: cum Caccus a Tarconte Turrenore
ge ad quem legatus venerat: missus: Marsiæ campaniæ regis: socio Megale Phrygiæ custo-
dię foret datus: frustratus vincula: vnde venerat redit: atq̃ amplioribus pręsidiis occupato
circa Vulturnum & campaniam regno: dum rtactat etiam: ea quæ concesserant in Archa-
dum iura: duce Hercule qui tunc sorte aderat oppressus est. Megalem Sabini receperunt: di
sciplinam augurandi ante ab eo docti. In qnibus Solini verbis: multa archana vetustatis pen
dent. Primo imperii Thuscorum auctoritas: quæ tanta erat: vt etiam legatos regum Italiæ:
vtpote Marsiæ reguli Samnitum: quibus Vulturnus est flunius & ager in remota campa-
nia: legatum Caccum in vincla conicere non timuerit. Secundum est antiquitas tempo-
ris quo patet sub Euandro: Cacco: & Alceo Hercule diu ante excidium Troię floruisse Thu
scorum opes Vnde & Seruius in secundũ Georgicorum. ibi Sic fortis Etruria creuit: constat
inquit Thuscos imperasse toti Italiæ vsq̃ ad fretum siculum. Tertium est: q̃ hic Tarcon
Larthes Etruriæ fuit secundus: & prædecessor Larthis Thyberini patris Ocni conditoris
Mantuæ: vt in supplemento Berosi Manethon indicat. Quartum: q̃ Hercules cum Ar-
gonautis venit in littus Etruscum iuxta Turrenam: a cuius duce Thelamone: Thelamon
portus nomen retinet: vt auctor est Diodorus in quito libro. Ergo & vicin⁹ huic portus Her
culis ab alceo cognominat̃. Quintum q̃ Argonautæ visitaturi Euandrum: iter tenuere:
per Volturrenam a portu Herculis vel Thelamonis. Multa sunt argumento. Primum quia
mos Argonautarum erat: visere vrbes regias ad iactantiam virtutis suæ: vt auctores pro-
dunt. Secundo: quia in Cyminia proxima Volturrenæ silua: lacum Cyminium in ostenta-
tionem virtutis effecerunt: & ex fano Volturnæ adolescentulam Faulam pro præmio vir-
tutis obtinuerunt vt ait Verrius. Nam circũ fanum quod sacris litteris dicimus. F. A. V. L.
omnes habitantes Faules erant cognomine: a quibus kata Faules Paleologi cum Belisa-
rio & Narsete reuersi sunt contra Gothos. Neq̃ fabula est de lacu cyminio: vt Seruius

Pythagorã nõ docuisse primum thuscos.

putat superillud Aeneidos: & cymini cum monte lacum. Nam ibi immensitas aquarum
subterranea est: & infixa terrę non poterant extrahi: vt Plinius notat in secũdo naturalis hi
Sabinorũ origo. storię: capitulo. xcviii. Sed de his hactenus. Similiter ipsis Sabinis Caspia & Saga ē origo nõ
Græca: vt in. v. antiquitatum Berosus asserit dicens: Sabatium Sagam patrem Sabi: & Sa
Sabus. turnum Caspium: fugatũ armis Iouis Beli immo Nyni: qui & Iuppiter fuit Assyriis vt Xe
nophon docuit: venisse ad Ianum: & comi hospitio receptum & in societatẽ regni admis
sum: docuisse Aborigines: inde filium Sabum pręfecisse populis transtybetim Thusciæ: ip
sum vero imperasse in Lario & in parte Thuscię quæ ab eo Sabatia dicitur: vt vocat Strabo
in. v. lib. & a cognomine Saga vt Etrusci: & Sagninaia: vt Sabini proferunt. Vnde Sagi Thu
sci egesserunt septem maria: vt Plinius memorat capi. xvii. in. iii. naturalis historiæ. Et item
adhuc est ibi Sabatia circa Cęre: amnis Sagninaia. Et oppidum Sabi quem nunc sanctũ Sa
bum a patre & filio vocitant: Quem enim Aramei & Etrusci Sagam dicunt: eundem Sabi
ni vocant Sagni: & Romani Sanctum idest sacerdotem expiatorem & purum. Tribus autẽ
Sanctus cognominibus dictus est pater Sabi. Primo a patria & sacerdotio Saga: siue sangni siue San
Semipater ctus. A participato regno cum Iano semipater: & a Iani cognomine Cana Fides: Fidius: aut
Fidius. a religione: vt aliis placet. Quæ tria Ouidius in Fastis ita collegit. Quęrebam nonas: sancto
Curis. Fidio ne referrem: An tibi Semipater: tum mihi sanctus ait. Cuicũq; ex his dederis: ego mu
nus habebo: Nomina terna fero: sic voluere cures. Curis oppidum est in Sabinis Numa cla
ue & Romanorum rege inclytum: a dicto Saturno extructũ aut a Sabo eius filio. Duo enim
Casperula. oppida in sabinis antiqua sunt: Curis quidem a paterno genere: quia sangui siue sanct⁹ fuit
filius Curis Sagæ: vt Berosus in secundo antiquitatum asserit: Casperulam vero oppidum
a Bactrianis Caspiis: quibus rex erat & pontifex: teste Beroso: nomen habere voluit. Cui ve
racissimæ assertioni latina historia congruit: quam sequutus Sillius Italicus in octauo li
bro his verbis explanat. Hinc Amiterna cohors: & Bactris nomina ducens Casperula: Et
subdit: Et lęti pars sanctum voce canebant: Auctorem gentis: pars laudes ore ferebant Sa
be tuas: qui de patrio cognomine primus: Dixisti populos: magna ditiõe sabinos. Quid cla
rius? Sabus inquit denominauit sabinos a se quidem: sed patrio cognomine: quia a Sabatio
Saga. idest Saturno patre Sabus dicitur: qui Sabatius fuit auctor gentis: cognominatus Saga. Ba
ctria & Caspia lingua: a qua Casperula: & Sangni a Sabinis: & Sãctus a Romanis. Ergo vt ob
Sabelli. scurator antiquitatum scribit Græculus esuriens: non fuit origo Sabinis Græca gente vel
disciplina. Hæc de quarta parte mõtis Apenini. Sequitur hanc: quinta pars a fontib⁹ Silaris
ad fontes Vulturni & Sarni quam habitant Sabelli. Qꝫ vero ii sint prima proles Sabinorum
deriuatio nominis indicat. Cognominati vero sunt a Samnio metropoli nunc deleta: Sam
nites sicut Etrusci ab Etruria metropoli eorum: quæ & fanum Volturnæ: de qua Plinius in
iii. naturalis historiæ dicit: ꝙ Volturreni qui sunt cognomine Etrusci sunt in eadem parte
qua & Volsinienses. Nunc prouincia dicitur ducatus Beneuentanus a Longobardis: sicut
quæ nunc prouincia patrimonii tunc a Longabardis ducatus Etruriæ: & Vel umbria Du
catus Spoletanus: vt paret a Paulo Diacono in historia Longbarda. Sabelli ergo dicũtur ab
Samnites. origine gentis Sabinæ. Samnites vero a prisca metropoli: & Saunitæ Græca prolatione: vt
Volturnus significat Plinius in. iii. naturalis historię. ca. xiii. Vulturn⁹ est fluuius. Aduerte aũt secũdũ
Varronẽ in primo de lingua latina de vocabulo Tyberis: ꝙ Volturnus deus tyberis est quẽ
Etruria dicit esse suum: & Roma suum: & Volturnus est fluuius: oppidum & vrbs. Et dicit
Volturnus vt est fluuius ortus in Samnio: non spectat ad linguam latinam: sed Sabellam:
qui a Volturnus intelligitur lingua Aramea quæ est Saga: amnis diuisor: vt ait Samuel
Talmudista. Nam hic amnis diuidit montanos simul & campestres Sabellos ab Etrus

ds:vt patet tam in Ptolemæo q̃ hic in Sempronio & Plinio. Nam quo ad montem sequitur portio montis sexta a fontibus Volturni & Sarni quam inhabitauerunt Thusci vsq; ad magnam Græciam. Septimã enim partem tenuerunt Græci mixti Italis Ausonibus: vt in aliis commentariis videbimus. Cæterum Volturnus vt pertinet ad linguam Romam significat coloniam Romanorum: & oppidum Romanorum secus mare non procul thyberi: & ita Roma dicit Volturnum thyberinum deum. Vt vero pertinet ad linguam Etruscam: significat ventum aut campestrem: vt idem Talmudista exposuit. Et ita Liuius in quarto ab vrbe condita dicit Capuam oppidum Etruscorum dictum Volturnum: idest campestrem. Vt vero est caput extra Larium: iam non spectat ad linguam latinam: sed Etruscam cuius est caput Volturnus deus thyberinus. Non enim Vulturnus sed Volturnus scribitur: neq; est nomẽ primitiuum & simplex vt Vulturnus: sed compositum a Vol quod est priscum vel æternum vt Talmudistę dicunt: & Turtena siue per syncopam Turna. Hinc Volturrena sine syncopa vel per syncopam Volturna: vt est caput imperii extra Larium: est originis Etruscæ: & significat priscam & antiquissimam Turtenam idest turritam metropolim: vt super Myrsilum vidimus. Et ita Volturnus est deus thyberinus Etruriæ: dictus a capite imperii extra Larium vrbe Volturna: sicut & ipse thyberis: dicitur amnis Tuscus a Tuscia extra Latium: & non latinus: licet de nomine thyberis sit anceps historia: dicatur ne a latino Tiberino rege: an a Tybetino Tusco: vt significat Varro in eodem primo libro de lingua latina. Sequitur Sempronius. Volturn⁹.

De Diuisione planæ Italiæ.

POstq̃ Sempronius descripsit Alpes Italiæ: & Apeninum montẽ: & ea secuit in duodecim partes: Alpes quidem in tres: & Apeninum in septem: nunc ad subiacentem alpibus & Apenino campestrem Italiam stilum vertit dicens.

CIsapeninam Italiam flumina diuidunt: & ididem trãsapeninã Padus amnis: Galliam Cisalpinam primo discreuit. Cispadanam omnẽ: missis coloniis tenere Tusci. Doria Tuscorum prima familia incoluit principio ab Asta colonia vsq; Parmam a qua & fluuius Doria: & regio prius Doria nunc Aemylia. A parma item ad Boniam Bianora a duce: nunc Aurelia. Flaminia item a Bononia ad Rubiconem amnem: antea Felsina a principe Etrurię: missis coloniis lamonibus. a Rubicone ad Anconam: Senonum Gallia Togata dicitur: ab his qui duce Arunte primi in Italiam transcenderunt Alpes: a quibus sensim pulsi Etrusci: a Cispadana & transpa-

Igitur Sempronius nõ diuidit Italiã per regiones vt. M. Antonius: & Augustus & Plinius: sed vt veteres atq; Ptolemęus: per origines fluuiorũ diuidit Alpes atq; Apeninum vt patuit: & per flumina eadem a fontibus fluẽtia per campestria vsq; mare: diuidit Cisapeninã & transapeninã Italiã. Et incipit a trãsapenina quę incipit ab Alpibus: quæ habet plura nomina. Principio Eridana dicta est: a cognomine Phaethontis: vt in. iii. naturalis historię Plinius scribit: vel vt veracius ait Berosus in. v. antiqtatum: dicta est Phaethõtea primũ: inde Eridana ab ei⁹ postero: vt etiã videt̃ significare Martialis lib. Epirãmatũ. x. Et Phaethõtei: q petis Arua Padi. Ergo tã regio q̃ fluui⁹ antea Phaephõteus postea Eridan⁹ dicta fuit. Orit̃ e Vesuuio mõte pximo mari isero: & labit̃ ad mare superũ vt cernim⁹: q̃ res occasionẽ dedit grecis dicẽdi Eridanũ eẽ fluuiũ inferorũ & scaturire ad supos. Qd & Virgi. i. vi. æneidos

tangit vbi dicit. Inter odoratum lauri-
nemus: vnde superne. plurimus Erida-
Padus. nus per siluã voluitur amnis. Padus ve-
ro dictus est vt Metrodorus Sceptiꝰ tra
dit: a picea arbore: quę Gallice Pades di
citur. A Lyguribus vero dicit̃ Bodigon
vocari: ꝙ significet fundo carentem: vt
ait Pliniꝰ in tertio naturalis historiæ ca
pite. xvii. cui argumẽto est oppidũ iux-
ta: vetusto nomine Bodimagũ vbi prę-
cipua altitudo incipit. Et forte Etruscũ
est vetustum nomen: qui vbi amnis pro
funditas est: ad hæc tẽpora Bodagonẽ
vocamus. Nam Etrusci nõ Lygures pa
triam Phaethõteam & Eridanã tenue-
re: quibus pulsis a Gallis qui cum Arun
te Clusino venerunt in Italiam ducen-
tis ferme annis ante Romã ab eis incen
sam: vt narrat Liuius in quinto ab vrbe
condita: tertio cognomine a victoribus
dicta est Gallia Cisalpina: quia cis Al-

dana regione. quæ nunc Gallia nomen ha
bet. Et quidem omnem transpadanam re-
gionem Thuscorũ prolem fuisse inter om
nes auctores conuenit: manentꝙ vestigia
vrbs Mãtua: Lacus Etrusca origine dictus
larius ꝙ a patribus Volturrenis omnia ea
loca principio possessa fuerunt vsꝙ Ve-
ronam. Hinc circa larium lacum a princi-
pibus dicta vallis Volturrena & Verona:
a vera Thuscorum familia: & ab Attia corũ-
dem colonia: fluuius Veronę argumenta
seruant. Nam vsꝙ Atrianum fluuium qui
limes est Volturrenorum & Venetiarum:
tenuere Etrusci: & Venetias principio qui
dem Phaethontei: postea Troiani eisdem
mixti coluerũt. In hęc de trãsapenina Italia
& apenino mõte auctores cõueniunt.

pes est. Nam Galliam transalpinam communi nomine dicimus Frãciam. Quarto variauit
nomen sub Longobardis: qui Germani sunt: vt patet in descriptione Ptolemęi: & ab eis diu
Lombardia possessa victoribus. vsꝙ ad hæc tempora dicitur vulgo Longbardia: & fine. g. Lombardia.
Qđ vero ait Sempronius omnem hanc magnam portionem transapeninam diuidi a Pado:
& dici Gallia Cispadana & transpadana: vtiꝙ Plinius & plures Geographorum idem di-
cunt: vti est illud Plinii. Mantua transpadana vrbs Etruscorum reliqua. Quod vero ait eam
Thuscos inhabitasse: etiam Liuius & alii consentiunt: vt in superioribus exposuimus. Sed
hoc loci Sempronius vtitur validissimo argumento historico: quod a vetustis noĩbus: in lo
cis extantibus sumitur: Itaꝙ ea nomina exponamus: quia cętera clara sunt in Ptolemæo: &
Larius. Geographis. In transpadana regione sunt lacus Larius: idest maior vel princeps: per interpre
tationem dictus. Vnde adhuc amnes maiores Etrusci multis in locis vocamus Larones. Et
in inscriptiõe Cornuetana: litteris Etruscis inscripta dicitur: ꝙ Laro Veiuzãs coloniis mis-
sis: cybelizauit vrbem tribus sacris litteris. N. B. E. Et certe lacus nõ dicitur Larius Etrusca
lingua: idest maior & prĩceps latina: a maioritate quãtitatis sed nobilitatis ꝗa ibi Volturre-
ni: a qbꝰ ibi dicta adhuc vallis Volturrena: subsederũt. Atrianꝰ quoꝙ fluuiꝰ a Thuscorũ co
Verona. lonia est: vt supra exposuimꝰ. Verona vero: vt ait: a familia vera Thusca cõdita est: ex qua
familia fuerũt imperatores Antoninꝰ & Comodus: vt auctor est Helius Spartianus in vita
eorum. Falsum ergo dicit Plinius in transpadana Gallia: solam Mantuam esse reliquã Etru
scorum. Rursumꝙ falso in Venetiis ponitur a quibusdam Verona: cum ipse amnis Atria-
nus secernat Volturrenos Gallię: a Venetiis: stirpe prisca Phaethõtea inde mixta Troianæ
proli vt omnes consentiunt. Cęterum exponenda remanent quædam: quæ dicit de Cispa-
Aemylia. dana Gallia quam diuidit in Aemyliam: Aureliam & Flaminiam. Aemylia vt ait antea di
cebatur Doria: & fluuius eius Doria: qui teste Ptolemæo in Alpibus vicinis Astę colonię ori
tur: & supra Dertonam in Padum mergitur. Incipit ergo ab Alpibus Lygurum montano-
rum vsꝙ Parmam. Et hoc congruit quod in vita beati Ambrosii legimus: ꝙ missus est ab

vrbe Roma iuuenis ad regendum Lyguriam & Aemyliam. Non tamē Mediolanum est in
Aemylia; sed in Lario Volturreno trāspadani: q̄d insubres Galli: pofitis ab imperio Etruscis Aemylia.
tenuerunt: & ab his insubria nūc est: pars olim Larię Volturrenę. Porro in æmylia sunt Asta
colonia: Dertona: & Placentia. Item a Parma inquit vsq̄ Bononiam nūc Aurelia: sed antea
Bianora dicebatur: videlicet ab Ocno Etrusco Larthe quem etiam Bianorem Virgilius vo Bianor.
cat. Ergo a victore illius partis: & duce colon latum Bianora regio dicta: a qua nūc existimo
nomen accepisse Bianorum oppidulum ad radices Apenini: quo e Florentia imus Bononiā. Bianorum
Porro Parmam existimo conditam a Bianore sicut & Mantuā: quia vocabulum Etruscum
& syncopatum est Parma quasi Paraman. Sicut enim Mantuam a nomine matris in transpa Parma.
dana regione metropolim statuit: ita in Bianora metropolim paraman constituit: dictam a
principatu coloniarum. Para enim Aramee a par: quod est hasta vel principatus: & Sara He
braice: principissa vel princeps dicitur latine: vt noster Samuel Talmudista dicebat. Et vt
sequebatur: asserebat apud Arameos Man & Mon dici: quod apud ægyptios Myn: & quod
apud Hebręos Maon idest habitatio: municipium: & colonia: vt etiā exponit Hieronymus.
Quod vero additur ad para definit principatum: vt paraz & parazim idest principissa con-
sularis: & princeps consularis. Nam zi: & zu: a consultatione deriuationem dicebat habere:
consentiente etiam beato Hieronymo in libro de interpretationibus. Paraz autē & parazim
Aramei & Hebræi appellant: quos postea Græci & latini Persas & persidē vocant: vt aiunt a
Perseo. Quod vero subdit Talmudista: quicq̄d addit̃ ad para: definit pricipatum: vt paraz:
principatus cōsularis dicitur: vtiq̄ hæc ex multis vetustissimis nominibus inuenio: parazo
lū: para Tussa: parama & per syncopā parma: sicut & p syncopā Volturrena profert̃ Voltur
na. Est autē parazolū regio Volturnæ: vbi est Stic Kity Arim: vt intelligas quātæ antiqtatis
sint noīa. Est autē nomē compositū ex paraz: & ol: siue Vol: quod priscum vel ęternum: tam
apud Arameos q̄ Hebręos significat: Hinc Volturna siue Volturrena antiquissimam Tur-
renam significat: & ei hęrens regio: Parazolum: principatus consularis priscus & antiquissi
mus est: quia ad fanum Volturnę indicebat̃ generale conciliū: oībus cōsulib⁹ siue Lucumoni
bus & .xii. populis Etrurię: vt tam fama cui standum est q̄ Liuius significat in pluribus locis
ab vrbe condita. Q̄d vero ibi & kytei tumuli: & Stickity Arym: idest kitym Itali Atlātes so
ceri Coriti: permanens exaltatio cum nomine perseuerent: in aliis cōmentatiis comproba-
tur. Nunc satis est parazolum esse Volturnæ Epithetum: loco inditum ab ipsa re: & e regio
ne eius esse partem Tetrapolis para Tussam: idest principem Tuscam. Et ita haud dubie in Parazolum
Bianora Cispadana olim Etruscorum colonia. Parmam esse vocabulum Etruscum: & inter-
pretari: principum municipum: vel principem coloniarum & populorum supple: in Biano
ra solum prouincia. quæ postea vt insinuat Sempronius a Romanis victoribus dicta fuit Au
relia: vt existimo a duce. Sequitur vltima pars originis Etruscæ: Flaminia vulgo Romanio-
la: quæ vt ait Sempronius: sub Thuscis dicebatur Felsina a duce Thusco: & Larthe Felsino: Flaminia.
qui teste ipso nomine condidit Bononiam: id significante Plinio in .iii. naturalis historię. ca. Romaniola
xvi. Bononia ingt ante Felsina vocitata: cū princeps esset Etruriæ: scilicet metropolis Etru- Felsina.
scorum in Felsina siue Flaminia tantum: sicut & Parma in Bianora: & Mātua in Nintiana:
& Mediolanum in Laria Volturrena: & eiuscemodi. Durat huius regionis longitudo a Bo-
nonia vsq̄ post Ariminum in Rubicone fluento: in quā cum Etruscis etiā Lamones colonias Mediolanū
misit: idest Etruscas maritimas: ob vicinū mare Atriaticū. Lamones enim vt supra diximus Lamones.
sunt Etrusci maritimi Herculei. Cui dicto Sempronii: argumentū facit: in Flaminia vallis
adhuc dicta Lamone: siue vallis Lamone: & viri apti vt olim Turreni ad pyrrhaticam: vt se
rūt: quos percontatus sum de eiuscemodi habitatoribus.

De transalpina Italia.

Iam exposuit Sempronius de Italiæ Alpibus de Apenino: de transapenina Italia: pręcipue Gallicana: nunc reuertitur ad cisapeninā ad inferū mare percurrens: quęcunq; regiones Apenino inferius subiacent vsq; ad vrbē Romam. Ex quo patet q; intentio Sempronii est ad Latiū festinare: & quo homine Roma tam validas opes Etruscorū & Gallorū Vmbrorū: Samnitū & Gręcorū sensim fregerit ostēdere. Itaq; hęc dicit.

Italia Cisapoenina.

Dicit veteres diuisisse Cisapoeninam Italiā per amnes Macrā: Arnū: & alios. qa ipse nō ex toto sequtur Augustū: Pliniū & alios: qui p regiōes diuisetūt Italiam. Et primo excurrit Maritimā inferi maris: a Nicęa vsq; Ostiam Thyberinā dicens: ea quę ferme supra exposita sunt. Nā a Nicęa vsq; ad macrā sūt mōtani Lygures origine Phaethōtei. Deīde a Macra vsq; Ostiā sunt Lygures origīe magis Etrusca q̄ Phaethōtea. Et ab ostiis Macrę vsq; Lygurnū portū: dicūtur Apuani sicut & Mōtani. A Lygurno vero portu ad caput Etrurię dicuntur Populonii: a metropoli maritima: vt supra exposuimus.

Populonia

Est enim Populonia idē qd puppium Philarcha: qa quā popim Etrusci: eandē puppim dixere latini. Caput vero Etruriæ vulgus & naturæ remoto secundo. r. proferūt caput Etruiæ: sicut Electraiā regionē & fontem: proferūt Electaiam fontanā: & id genus multa dicunt remota. r. Ab hoc capite ad ostiā sunt Etrusci Turreni ligures: in

Lamones.

qb9 sūt cāpi lamonesq; cōpluri a Ioue lapides in auxiliū Herculis vt hic Sēproni9 dicit: & nos supra exposuim9.

Cisapoenina vero ad inferū mare: veteres ita partiti sunt per amnes. A Nicea eñ ad Macrā tenent Lygures montani: origine phaethōtei. A Macra item ad Arnum & portum Lygurnum: incolūt Etrusci: cognomine Lygures Apuani: quos sequūtur Lygures Etrusci Populonii: a Lygurno portu ad caput Etrurię: a quoad thyberim sunt Etrusci Lygures Turreni in quibus sunt campi cōpluti lapidum: clari pugna Herculis: adhuc Lamones dicti: ab ipsius Herculis filio Lamone. Pari forma ab vltima Italia iu Thyberim Romamq; percurrendo: a Velia ad Silarum fluuium Lucani a Samnitum duce Lucio orti: tenent. Ab eo ad Sarnum amnē: Picentini habent. A sarno vero ad Volturnum fluuiū incoluerunt Cumani quos ab agro nullis viribus Etrusci q̄uis toti Italię imperitarēt potuerūt demouere aut ī potestatē redigere A Vulturno amne ad Silarim Etruscorum vetustissimus ager fuit: in quo prius Oscam dicta: postea Capuam condiderunt.

Deinde a Velia incipiēs quæ ī fine est Italiæ & circa principiū magnę Gręcię vsq; in Thyberim contrario itinere pergit: quia vt diximos ad Latium Romāq; festinat. Et de magna quidem Gręcia tacet: quia in priocipio eā tetigit: Nūc a Velia incipit: finitima Magnę Gręcię veniēdo versus Romā vt patet in Ptolemæo: de qua virgili9: Portusq; regre velinos. Sane p emendatiōe exēpiaris corrupti & intelligentia littere sciendū est q; in exēplari inuenitur Silaris pro Lyris fluuio a quo finē habet latiū. Nam vt patet ī Ptolemęo: ab vrbe Roma ad Lyrim finit Latiom: qd Campaniā Romanā dicim9. A lyri vero vsq; ad Vulturnum est Cāpania Capuana: quam incoluere Etrusci missis eo coloniis ab Osco: Etrurię Larthe cui insigne erat serpens: vt Berosus asserit: a quo Capoa Osca dicta est & ad mare ante cōditā Capuam: Taracinēses & eius populi dicti Volosci: fioe per syncopam Volsci: idest antiquissimi Osci. Inde capua dicta est ab aogurio Capis idest Falconis auis: Postea ab ampliatore duce Troia

Lyris finis Latii.

Volsci.

no: vt ait Seruius super Aeneida. Vulturnum quoq; dicta est Capua: vel a Vulturno Fluuio iuxta ipsam fluente vel quia cāpestris: vt Liuius & quidā existimāt. Nam lingua Osca tūcq; Etrusca: Vulturnus cāpestris dicitur. Igitur Etrusci tenuerūt totam regionem hanc a Lyri fluuio in fine Latii vsq; Capuam: & illi proximum amnem Vulturnum. Sequitur regio Cumana a Vulturno & Capua vsq; Surentum: regio vtiq; illustris Sybilla: & Aeneę descensu ad inferos: in qua sunt Lyternum: Cumę: portus Misenus: Baię: Puteolis: Neapolis. Sequitur hanc altera Etruscorum regio Picentina a Sarno ad Lucanos nunc Silarim: de qua Plinius in. iii. naturalis historię ca. vi. a Surēto inquit vsq; ad Silarim amnem: triginta milia passuum ager Picentinus fuit Thuscorum: templo Iunonis Argiæ ab Iasone condito insignis. Ex quo patet q; Cumea regio erat obsessa ab Etruscis Gapuanis a tergo: & ab Etruscis Picētinis a fronte ad mare Ionicum: quia etiam totam partem sextā Apenini: Picentinis hęrentem: habitabant: vt ex superioribus patet. Et cum tam potentes essent Etrusci: & toti Italię dominarentur: nunq̄ Cumanam regionem potuerunt habere: vt hic Sempronius scribit. Cui etiā astipulatur Dionysius Halicarnasseus: qui in. vii. libro scribit: anno quarto Olympiadis sexagesimę quartę: dictos Etruscos qui versus Ionium habitabāt: adiunctis Vmbris & Barbaris ad quingenta milia peditum: & duo deuiginti milia equitum: cum sub ditione vellent ponere Cumas: diuino miraculo territos a cfusos fuisse. Ex quo patet quosdā auctores male interpretari Tibullum in Elegia dicenrem his versibus Nos tenet Etruscis: manat quæ fontibus vnda: Vnda sub ęstiuum non adeunda canem. Nunc autem sacris Caiarum maxima Lymphis. Cum se purpureo vere remittit humus. Et in fine Elegiæ qui principio correspondet dicit. Atq; mihi Thuscę: celebrantur numina Lymphæ. Et tacilis lenta: pellitur vnda manu. Nam vbi Caia aqua: est in Volturrena: in eius Thermis: qui emendare voluit impressiones: corrupit scribens Baias: cum tamen Baiæ neq; a montibus Etruscis cognomine Volturrenis teste Plinio: manēt: neq; vnq̄ Cumana regio fuerit: ab Etruscis possessa: neq; potuerint dici Etruscę aquę omnes quę sub Etruscis sunt: nisi in Etruria: sed Etruscorū: quia non vbi Etrusci ibi Etruria. sed vbi Etruria ibi Etrusci: quia non Etruria ab Etruscis: sed Etrusci a prima eorum habitatione dicta Etruria nomen habent: vt auctor est Dionysius in primo libro.

Cumæ.

Tibulli locus.

SAtis igitur constat Caias Etruscas Thermas salubritate sui pręcellere alias: vt in v. lib. Strabo asserit: de quibus etiā Martialis nisi Etruscis lotus fueris aquis: morieris Oppiane. Sed de Latio & Roma verba iā facienda: sic monet Sempronius.

Caię etruscæ.

A Lyri autem vsq; thyberim Saturnus cum priscis Aboriginibus fuit origo: ab Vmbris & Camesenis editis: vbi est mons Capitolinus: aureo sęculo a Saturno habitatus: vbi & nunc aurea Roma terrarum caput. Quā ob rem parum considerate quidā scribunt: Romā postremis ac nouis sęculis a Romulo conditam: & appellatam atq; cœptam. cum nullum ex his tribus verum apud maiores inueniatur memoratum: sed sint ab eis contraria prodita. Non enim Roma a Romulo nomen habet: quippe quia geminis nō Rem9

Dicit q; Latii origo fuit Saturnus: cum aboriginibus: quos ediderunt Vmbri & Cameses. Nā vt auctor est Igin9 & ante eum Berosus: in libro antiquitatū: circa principium Nini: Saturnus Aegyptius nomine Cameses venit in Etruriam: Deinde tribus annis a Iano Vmbrorum: & Aboriginū regulus creatus: permissu eiusdem Iani Camesenā regionem omnem Vmbriæ & Apeninæ: Sabinæ: trans Etruriam a se nūcupauit: vbi Camesenas vrbes duas suo nomine condidit: alteram in mōtibus cuius nomen permanet: Camerena: alteram iuxta Albā:

Cameses.

cuius meminit Dionysius Halicarnasseus in .ii. li. vbi refert Romulũ superasse Camerenos: coloniã albanorũ: & eã Camerenã fuisse aboriginũ vetustã vrbẽ: Nec te moueat: ꝙ Cameses Camers: & Camesenã posteri Camerenã dixerunt: quia facilis fuit teste Quintiliano mutatio .s. in .r. Vnde prisci: quę per .s. pronũtiauerũt Phelesii: Fusii: Valesii: Decus honos: Arbos: Tursis: Tursena: Etursia Voltursena: Sursena: posteriores per .r. pronuntiauerũt: Phalerii: Furii: Valerii: Decor: Honor: Arbor: Turris: Turrena: Eturria: & Etruria: Volturrena: & Surrena. Macrobius in primo Saturnaliũ: a Beroso & aliis desumẽs ait Ianum nomini suo reseruasse Etruriã quę Ianicula dicebatur: & limitẽ prouinciæ oppidũ Ianiculũ: & deinde Latio pręfecisse Saturnũ: a quo Saturnia Italia dicta est. Eius verba sunt: demõstrãdo priscã Italiam: quę solũ circa thyberim cœpit: vti sup Fabiũ Pictorem videbim⁹: & sub his verbis dicit. Regionẽ istã quæ nunc Italia dicitur: Ian⁹ regno obtinuit. Qui cũ Camese atq; indigenis participata potentia ita possidebat: vt oppidũ Ianiculũ a se: & residua regio Camesena diceret. Post hæc regnũ ad solũ Ianũ rediit. Cũq; Saturnũ naui puectũ Comi hospitio recepisset: edoctusq; ab eo peritiã ruris: victũ illũ rudem ante fruges cognitas in meli⁹ redegisset: illum societate regni munerauit: Sed de his copiosius sup Fabiũ pictorẽ dicem⁹. Porro Sẽpronius tria dicit: quosdã incõsiderate scribere de origine Romę: videlicet ꝙ a Romulo cœpta est coli: quæ aureo sæculo ante Romulũ plusq̃ annis centũ ac mille a Saturno habitata fuit: & itẽ ꝙ a Romulo fuit cõdita cũ aote eũ Saturn⁹ Saturniã ad radices Capitolii: & Ital⁹ Capenã in Auẽtino: & ei⁹ filia Roma in Palatino Romã cõdiderint: vt Fabius Pictor & alii cõscribũt. Rursus tertiũ quoq; falsum est: ꝙ Roma sit a Romulo dicta & Romulus nomina posuit Faustul⁹ Etruscus & regius pastor: sed Rumulum & Rumen illos ab euẽtu appellauit: quę sunt nomina Etrusca. Alioquin Romę nomẽ & nominis origo vulgata esset atq; manifesta: quę occulta esse saluberrima religio sanxit: ne si origo nominis Romæ claresceret: ei⁹ deus in cuius tutela Roma est & a quo deriuationẽ habet: gentib⁹ pateret & euocaretur vt cęteri. Quamobrem & Angerona silentii dea ante Iani festos dies colitur præforibus: vt ne cui liceat illud palam efferre: quod ad salutem reipublicę veteres ore obsignato intra pectoris archana voluerunt cõtineri: cuius violatę religionis pœnas primus luit Soranus. Nõ igitur a Romulo roma: sed econtra ab ipsa potius Roma cuius adeo est occulta deriuatio: Romulus nomẽ habuit: quę ante ipsum romulum cœpta legitur coli annis paulomin⁹ octingentis ab Italo i Auentina Capena: & filia ei⁹ Roma in Palatino colle: & ante hos plusq̃ trecentis annis aureo sęculo: a Saturno vbi nunc Saturni ædes ad radices Capitolini collis. At romulus solum ex oppidulo roma in Palatino colle quadratam & regiam reddidit: cuius quatuor portiones erãt. Roma Vella: Germallia vbi ficus ruminalis & ædes rumuli: a dei occulta deriuatione postmodum romuli. Cõdidit autẽ eam: accitis amicis vatibus Etruscis: qui fossa vbi caput Erti tauri est pomœrioq; ad prudẽtis vatis auspicium sacratis: circum Palatinum collem sacro aratro cingi iussit .xi. kalendas Maias hora inter secundam & tertiam: sole in Tauro: Luna in libra: Saturno: Venere: Marte: Mercurio in scorpione: & Ioue in piscibus: vt tradit Lucius Carrutius mathematicorum peritissimus. Sunt qui tradant illam

côditā.xii. Olympiade. Placet aliis octaua Septima quibusdam. Sexta completa nō nullis. Preualet omnibus his Etatosthenis inuicta regula vt aiunt. Sed cum Pomponius Atticus coram senatu atq; doctissimis viris conferret Grecorum certissima tempora compertum est: q̄ ab Aenea & Troia excisa per tempora tegum latinorum vsq; ad Romulum tegem iam creatum: fluxerūt anni circiter triginta & quadringenti. Quare haud dubie condita est Roma Olympiade septima aut eius anno secundo. Condita autem fuit primum in monte Palatino. Inde Sabinis & Thuscis in fœdera coeuntibus incoluerunt Sabini quidem Capitolium & Quirinalem ī quo Numa postea habitauit. Romul⁹ & rumnenses Exquilinum: Palatinum & Cęlium: Thusci Luceres Viminalem & subsidentem conuallem vsq; ad ędem Saturni: & radices Capitolii. Rumo fratri Auentinus ętate romuli mansit. Hæc sunt verę tam priscę Italię q̄ vrbis romę antiquitates & origines: quibus quoniam plures græci postremis temporibus in Italiam cōmigrantes cōmixti fuerunt: ob id a se principio emanasse Italiā Grecia falso existimauit Greca tum leuitas tum fabulositas. Quis enim ex antiquissimis non scribit a Iano Ianiculum: & Etruscos veteres Gallos conditos: Et tamen plures Grecorum tradunt a Turrheno Lydo qui fuit nuper & heri positos. Quin etiam & Turrenam Thuscorum regiam non puduit eos Romam asserere. Tanta videlicet impudentia cum eorum iactantia est: vt omniū gētium & imperiorum atq; vrbiū prēclarissimarū se conditores esse apertis sępe mendaciis conscribant.

uata duplex q; argumētū profert. Primo: q̄ Romulus nō est eius pprīū nomē: sed Rumulus idest mamillarius. Nam Etrusci Rumam: latini postea māmillā dixerunt. Vnde Faustulus illis nomen imposuit Rumulus & Rum⁹: q̄ mamma lupę fuerint primo lactati: & hoc idem Serui⁹ dicit super octauum æneidos: ibi Rumo re secūdo. Potest inquit dici Rumone secundo: quia Rumon dictus est Romulus Vnde & ficus Ruminalis dicit ad quam eiecti sunt Remus & Romulus: quæ fuit ibi: vbi nūc Lupercal in Circo. Hac enī labebat Tyberis anteq̄ Vertūno factis sacrificiis amnis auerteret. Igit Sēptonius hoc argumēto vtitur. Nomen q̄d ab alio noīe occultę originis deriuat: nō dicitur a noīe manifestę originis Cęterū nomen alterū a quo deriuat Roma: ē occultę originis. Nō igitur dicit a Romulo: cui⁹ nomē est manifestæ originis a Ruma. Nam Etrusca olim lingua & ętate mea non habet. o. integrū: sed intet. o. & .u. Et magis appropinquat. u. in cōplurib⁹. Quare q̄d Faustul⁹ Etruscus ptulit p. u. Rumulus: ipsi Sabini & Latini pnūtiabāt per. o. Romulus. Q̄d vero ait Romā deriuati ab altero occulto noīe satis mihi fuit antea occultū. Nūc vero q̄d seutiā explicabo reliquō iudicii doctiori. Plini⁹ tradit in disciplina Etrusca cōtineri quo pacto possint euocari dii: fulgura: ignes: & eiuscemodi. Quare etiā q̄a oppositorū est eadē disciplina: rituales cōtinebāt: quo pacto nō possent euocari. Hoc autē nullo modo fieri melius poterat: q̄ occultando nomen ipsi⁹ dei: in cui⁹ tutela vrbs ipa erat. Eius occultādi modus erat Etruscis: mysterio quodā: & litteris quibusdā abipso dei noīe alterę extrahere: cui⁹ ritu ac mysterio: nunc soli Talmudistæ Caballarii vtunf: ī disciplina quā vocāt Caballa. Cęterū vt hic Sēpronius: & Ouidius in Fastis: & Plutatchus in vita Romuli: & alii asserūt: dū cōderet Romulus vrbē: vocauit ab Etruria vatē qui auspicato die fos- Euocatio deorum. Caballarii.

sam pomeriūq; sacraret: & aratro cingeret palatinum collem: & nomē poneret vrbi. Plutarchus vero addit quod alii tacent: videlicet ꝙ Etruscus id fecit mysteriis & litteris quibusdā scilicet a nomine dei in cuius tutela esset vrbs extrahendo nomē vrbis. Et ita nomen extractum quo vocaretur Roma est alterum vero nomē Romę dei sui a quo tractū est: solis de more Thusco in archano sacerdotū erat occultatū. Et hoc est qđ Plinius ait in. iii. naturalis

Romæ nomē arcanū. historię capitulo. vi. Roma inquit ipsa: cuius alterū nomen Archanis cerimoniarū nephas habetur. Quod optima & salubri fide abolitū: quia Valerius Soranus annūtiauit mox luit poenas. Et in. xxviii. libro naturalis eiusdem historiæ: quo de vi verborū & incantamentorū tractat. capitulo. ii. sic dicit. Verrius inquit Flaccus: auctores ponit quibus credat in oppugnationibus ante omnia: solitū Romanis sacerdotibꝰ euocari deū: in cuius tutela id oppidum erat: promittiq; illi eundē aut ampliorē locum cultum ve apud Romanos. Durat in Pontificum disciplina id sacrum: constatq; ideo occultatum in cuius tutela dei Roma esset: ne qui hostium simili modo agerent. Hæc meo iudicio intelligit Sempronius. Liceat tamen cuilibet opinari. De Angerona: omnes idem sentiunt quos equidē legerim. De positione siderea non puto eam fuisse: quod multis rationibus equidem probarē si rei huic cōgrueret atq; operi. Quæ Gręcorum mendacia Sempronius adiicit: prætereo: cum quia nota sunt: tū præcipue: quia opus iam a me confectum & suo tēpore edendum seruatur: de innumeris mendaciis Gręcorum. Reliqua vero quę ad aureum sęculum & originem orbis Romæ spectāt: mox super Fabium pictorem supplebimus.

Expliciunt cōmentaria Semproniī:

Eiusdem fratris Ioannis Annii cōmētaria super Epithetū (dicerē epilogū aut Epitomen.) Archiloci de tēporibus. Lib. X. Cōmentariū primum.

Archiloꝰ. RCHILOCVS Græcus Chronographꝰ: floruit Olympico certamine victor: floruit cum Simonide & Aristoxeno Olympiade xxix. vt Gręci scribūt & Eusebiꝰ annotat in eadem Olympiade. Causa edēdi hoc Epipherū de tēporibꝰ plures fuere. Vna quidē cōmunis sibi & aliis Gręcis: Quā facit funditus ignorabāt gręci qui primi reges fuerint in orbe: & aureo sęculo āte Ninū: quippe quia Ninus primꝰ fuit ꝗ assecutus est scriptores Gręcos: vt Diodorus in. iii. lib. & Xenophon de ęquiuocis insinuant: idcirco ad cōplete scribendū historias & antiquitates: necesse fuit ab Assyriis mutuari & mandare lris: qui reges ante Nynum: quot ve annis singuli regnauerint. Deinde: quia etiam de tēporibus: a Nino vsq; ad primā Olympiadem: Gręci auctores per opiniones scribūt: & sibi mutuo cōtradicunt: & ob id incerta est oīs Gręca historia de tēporibꝰ: vt auctores sunt Eusebius de tēporibus primę Olympiadis: & Iosephus cōtra Appionē grāmaticū: idcirco necesse fuit ad depellēdos errores ab historicis: cū ipsa certissima Barbarorū historia cōcordare Gręcorū incerta tēpora: quātūq; tēporis intercesserit a Nino vsq; ad cōditionē Troię: quot ve annis & quibꝰ regibus Troia durauerit. Deinde: quia circa senectutē suā qua vixit Archilocus (vt aiunt) annis centū & decē errari cœptū erat de tēporibus Homeri: idcirco ipse coactus est etiā Epithetū protrahere: ab excidio Troiano vsq; ad Homerū poetam. Huius Epitheti meminit Eusebius cū de tēporibus Homeri loquitur: & nos paulo inferius adducemus. Itaq; de tēporibus aurei sęculi quę præcessere Ninū: & quæ idē Ninus viciare cœpit omniū primus: vt auctores sunt Fabius pictor Trogus & Iustinus: his verbis absoluit Archilocus.

Maseas Phoenix Damascenus: libro nonage simoseptimo historiarū asserit ante Ninum ferme ducentis quīquaginta annis fuisse inundationem terrarum: & quēdam cui testimonium perhibet Moseus antiquissim9 historicus liberatū circa fluuiū Araxim ad mōtes Caspios: tumq; recēti cęlo & rudi humano genere vixisse aureā vitam: in qua nullo se rente legē: natura ipa viuebatur: quousq; Ninus & Semiramis arma populis iferētes: primi vitam viciare cœperūt humanā. Tradūt igitur Chaldęi vno & trigesimo atq; centesimo ab Ogyge anno regnasse apud se saturnum auum Nini: annis sex & quinquaginta: primūq; Babyloniç fundamenta iecisse. Hunc secutū fuisse filiū Belum Iouem: & rexisse Chaldęos & Assyrios annis duob9 & sexaginta: Ninum vero duobus & quinquaginta Semiramidem duobus & quadraginta. Ea Babyloniam magnitudine icīcibili extruxit. Supputantur igitur a Nyno ad secū dum annum Spheri quo ortus est Deucalion anni vnus & quinquaginta supra. cccc. septingenti vero a prima inundatione nouimestri: a qua ad Troiā colligit Maseas annos nō minus octo & viginti supra octingentos. Regnatum vero fuit Troię regibus sex: sub Dardano quidem vno & triginta annis: sub Erictonio quinq; & septuaginta: sub Troe sexaginta: sub Ilo quinq; & quiquaginta: sub Laumedōte: sex & triginta: sub Priamo. xl.

Vt diximus: quia ante Ninū tempora ignoraue rit Greci: cōpulsi sunt ab ipsis Assyriis & Phœnicibus historiam mutuari. Hunc Maseam etiam contra appionem Grāmaticum: & in primo de antiquitate Iudaica producit Iosephus dicēs. Maseas inquit Damascen9 libro. xcvi. historiarū ita scribit. Est supet Myriadā excelsus mons in Aramea: qoi Baris appellatur: i quo multos cōfugientes (sermo est) diluuii tēpore liberatos: & quēdam simul in Archa deuectū in mōtis Ocilę sum mitate: lignorūq; reliquias multo tēpore conseruatas: cuius meminit etiā Moyses Iudęorū legislator. Hæc Maseas. De tēpore aurē quo cœpit prima aurea ętas ante Ninū oēs historici latini cōueniunt: mox hoie sato: fatam fuisse simul aureā ętatē: vt Ouidi9 indicat in primo Metamorphoseos: & nos in aliis cōmentariis sup Fabiū pictorē dixim9. Porro de quīq; diluuiis & eorū tēporibus: copiose expositum est in Xenophonte de equinocis: & in cōmētariis eius. Itaq; vbi Archilocus absoluit rempora ex Annalibus Assyriorū & Phœnicū ab inundatione prima terrarū vsq; ad cōditam Troiam: nunc ab ea cōdita vsq; ad destructam ex Annalibus regum Troianorū subinfert dicēs. Clara est littera: in qua error Eusebii de tēporib9 regū Troianorum cōuincitur: sequuti dissidētē sibi ipsi Grçcā historiā. Ero bid in hac re Troiana Sequimur absq; errore Archilocū qui non gręcas pugnas defendit

Maseas.

Eusebii error.

sed solos regū Troiæ annales ex Masea phœnice psęquitur. Deinde de tēporibus ab euersione Troiæ vsq; ad Homerū poetam distinguit: de cuius patria & tēporibus indocile semp genus litigauit: vt vere ostendāt se nihil sciuisse. Nam vt ipsimet Græci cōfitētur: si de Homeri patria: a Pyndaro Lyrico quęres: sibi ipse diuersus erit: & nunc Smyrnęū: nunc Chium asseuerabit. Si ab Antimacho & Nicandro expetis: Colophoniū censebūt. Si ab Aristarcho & Dionysio Thracio: haud dubitabūt Atheniensem dicere. Aristoteles eū Salaminium: Simonides vero Argiuum eū fuisse contēdit. Hactenos de patriæ eius erratis. Nunc de tēporib9: Eusebium de temporibus Aeneę Siluii: scribētem: audiam9 his verbis. Homerus inquit his fuisse temporibus: a quibusdā iudicaẽ. Et subdeus: quāta inquit apud veteres de eo dissonā-

Homeri patria.

Homeri sęculum.

tia fuerit: manifestū esse poterit ex sequentibus. Quidam eū ex quibus Socrates: ante descensum Heraclidarum ponunt. Eratosthenes: post. c. annū Troianę captiuitatis. Philocorus vero: Ionicæ migrationis tempore: sub Archippo Atheniensium magistro: qui fuit post captā Troiam: annis. clxxx. Cæterum Apollodorus Atheniensis. cc. xl. anno euersionis Ilii. Extiterunt alii: qui paulo anteq̄ inciperent Olympiades: retro. cccc. annis Troianę captiuitatis eum fuisse putent: licet illum Archilocus dicat fuisse. xxiii. Olympiade & quingentesimum Troianæ captiuitatis annum supputet. Hæc Eusebius. Quæ omnia Archilocus ex historiis dictarum patriarum perquirens qui fuerint illis temporibus apud eos dicti Homeri: has caligines dissoluit dicens.

Homeri viii.

Licet Eusebius non definiat pro Archiloco expresse: tamen subtacite per istam coniunctionem: licet: determinat. Quasi dicat. Licet archilocus certissimus temporum auctor probe: dissoluat equiuocationes noīs Homeri: quia plures fuerūt: vt etiā Xenophon de ęquocis dicit: & tpa eorū & nobilitates ex ānalib9 patriis pbet: & ætate sua vltimū fuisse tradat: tñ illi in ęquiuocatiōe: & stulticia perseuerāt: quia vt in principio fragmenrorum Catonis probauimus græcorum genus est confusissimum: & per omnem vitam homines errare cōpellens: simulq̄ indocile atq̄ nequissimum: quęrens litteris suis a natura sua: cuncta corrūpere. Instructi enim copia dicendi: vt ait Lactantius: mirabile est: quātas mendaciorum tenebras & caligines excitauerint. Credit̄ ergo Archiloco: cum studiose annalium patriorum perscrutatori: tum precipue quia vltimo Homero qui quærit̄ ipse Coętaneus fuit: de cuius laudibus hæc dicit. Archilocus floruit: vt Eusebi9 notat: & nos supra diximus. Olympiade. xxix. Et Homer9. xxiii. quare āte floruit Homer9 q̄ Archilocus: sex olympiadib9: id est annis. xxiiii. qm̄ Olympias apud Græcos est spatium quatuor annorum: sicut apud latinos lustrum est spatium quinq̄ annorum. Fuit igitur Archilocus coętaneus Homero poetę de quo erat perquisitio. Et ideo ipsi soli pręter omnes credit̄. Quot vero Cadmi fuerint super Xenophontē de ęquiuocis

Secuti sunt anni quīgenti a captiuitate Troię vsq̄ ad. xxiii. Olympiadem in quib9 floruerunt Homeri octo horum prim9 in annalib9 Teutei regis Assyriorū traditur: qui vigesimus septimus a Nino extitit. Hic homerus vt ibi traditur: fuit Smirne9 & pręfect9 eiusdem regis paulo ante descensum Heraclidarum in peloponessum: āno. xx. Demophoontis regis Atheniensiū: quādo Pyrrhus intēplo Apollinis fuit ab Oreste interemptus. Hunc secutus est Homerus Chiius: qui vt Chiensium memoria tradit: floruit arte medicinę anno. xix. Melāthis regis Atheniēsiū. Alius fuit homer9 patria Cumeus: qui vt ipsi Cumei perhibent enituit magica magis q̄ litteratura: anno. xxiiii. Codri regis Atheniensium. Quartū: ciuem suū prędiuitem Salaminenses Cyprii efferūt: arte institoria inclytum: anno octauo Agasti atheniensis. Biennio post emersit homer9 Colophoni9: quem illorum annales migratione Ionica p̄dicant effulsisse: arte pictoria simul & sculptili. Sextus fuit Atheniensis. qui vt ipsi scribunt: illustris reuocatione abolitarum legum & nouarum latione floruit sub Archippo. Septimū argiui habent: Musicę atq̄ geometricę disciplinę pręceptis admirabilem: anno decimo septimo: Diogeneti atheniensis.

Vltimum hunc Homerum ętas nostra cernit: qui Olympiade. xxiii. & a Troiæ excidio anno quīgentesimo: patria Męon Olympico

certamine victor: iudicio totius gręcię eximius poetarum eſt habitus: & ei ſoli ius tributum emendādi charactetes & nomina & linguam grecam. quę vt ferūt Cadmus Samothrax fere Barbara & plena ruditatis attulit: ſub excidiū Troianū: cū reuerſus eſſet a fuga quā inierat ob certamen qđ illi priſca vxor ītulerat ꝓpter nuptias ſuperiductę Armonię. Sunt ergo nunc characteres ab Homero forma elegantiore. Nam primi barbariem quādam vetuſtam & nō phœnicam ferebant: quia nihil phœnicum habent vt cernimus: ſed Galatharum & Męonum figuras retinēt. Idem homerus reformauit charactetes & grāmatice pręcepta primꝰ dedit: cum antea quiſq; ſermone ſcriberet: ſimul & loqueretur vernaculo: Quę profecto etiā Italia quę & magna Gręcia ſuſcepit. Hactenus de tempotibus.

Finis.

expoſuimus; ac etiam de nuptiis huius Cadmi. Et certamē paſſus eſt anno ferme octogeſimo anteq̄ excideretur & crematetur Troia vt Spinga & Palefatus tradunt: & Euſebius de tēporibus notat. Non ergo poſt huius Armonię & Cadmi nuptias ędificata eſt Troia a Dardano Samothrace: qui cum Iaſio & Cybele his nuptiis interfuit: vt Gręcia mendax audet in hiſtoria: quia ante has nuptias ducētis annis & amplius inueniť Troia condita ab alio Dardano Thuſco filio Coriti: qui teſte Virgilio a Tuttena ſede Coriti ꝓfectꝰ in Samothraciā prio: poſtea Ideas Phrygiæ penetrauit ad vrbes: Iſq; fuit Dardanus iliacę primꝰ pater vrbis & auctor. De lr̄is vero reformatis ab Homero Męone: ꝙ ſimilenť Galathis & Męonicis characteribꝰ; etiā argumēto eſt: qđ ait Cęſar i. vi. Cōmētariorum: ꝙ Galli vſq; ad illud tēpus vtebanť litreris quibꝰ & Gręci.

Lr̄as expoſuit homerꝰ

Expliciunt cōmentaria ſuper Epithetum (dicā Epitomen) Archiloci de tēporibus.

Eiuſdem fratris Ioannis Annii cōmentaria ſup Methaſtenē. Lib. XI. Pręfatio.

Metaſthenes.

Metaſthenes Perſa fuit gente: vt titulus indicat: q ſic inſcribiť. Metaſthenes Perſa: de iudicio tēporū & annaliū pſarū. Tractat eñ de cēſura annaliū duarū Monarchiarū videlicet Aſſyriorū & Perſarū Et idcirco quiſq; ille fuerit q librū traduxit: exiſtimo meliꝰ dixiſſet de cenſura q̄ iudicio. Corruptius vſus eſt Perꝰ Comeſtor: qui ſcholaſticas hiſtorias edidit. Nā ſuper Danielē ꝓpherā: dicit. Metaſthenes ī libro iudiciorū. Nā & ſi etiā ad īdicia & iudicia tēporū hęc referri poſſunt: ꝓprie tamē ad cenſurā & emēdationē eorū qui per opiniōes priuatas: pręter publicā annaliū fidē ſcripſerūt: conſtat opus editū. Corruptiſſime tñ inueni hūc: in aliqbꝰ Megaſthenē pro Metaſthene: quia primꝰ fuit Gręcus & hiſtoricus: hic vero Perſa & chronographꝰ. & ille laicus: hic vero ſacerdos: qa nō ſcripſit niſi publica & ꝓbata fide qđ erat propriū ſacerdotis officiū: vt hoc loco ipſe Metaſthenes indicat. Et idcirco oēs gręci auctores de tēporibꝰ ferme: vt verboſi reiiciunť: qa nō erāt ſacerdotes: nec ꝓbata fide ſcribebāt: ſed teſte Ioſepho cōtra Appionē: Et euſebio de tēporibꝰ primę Olympiadis: qſq; ꝓ opiniōes vt cuiq; viſū eſt ſcripſit. Vnde nec mirū ſi īter ſe pugnāt & diſſentiūt: & inteſtino bello nō ꝓhiam modo ſed etiā totā hiſtoriā cōfodiūt & obtruncāt. Facit autē duo Metaſthenes. Primo ponit cenſurā de tēporibus. ſecūdo caſtigatiſſimos annales duarū Monarchiarū tradit. De primo ſic cenſet.

Regulæ suscipiendorũ in chronographia.

Dat regulas tẽporũ Metasthenes: vt ex eis sciem⁹ iudicare q auctores sint accipiẽdi in chronographia: & qui reiiciẽdi. Prima regula est ista. Suscipiẽdi sunt absq̧ repugnãtia oẽs q publica & ꝓbata fide scripserunt. Et declarat ꝙ sacerdotes olim erãt publici notarii rerũ gestarũ & tẽporũ: qui presentes essent: aut ex antiquorib⁹ copiatẽt: sicut nũc instrumẽtũ publicũ & ꝓbatũ dicit̃: qd a notario ꝑsente publicat̃ & scribit̃: aut ex antiquiore notario ꝑ pręsentẽ notariũ traducit̃. Secũda regula ẽ ista Gesta & annales quattuor Monarchiarum nõ possunt negari & reiici an aliquo: qa solũ publica fide notabantur: & in bibliothecis aut archiuis seruabant̃. Vnde & in Esdra legimus ꝙ cõtrouersię de reparãdo tẽplo: diffiniebant̃ ex annalibus Persarũ seruatis in Bibliothecis: & Ethesias Gnidius recipit̃ in tẽporib⁹ persarũ: qa ex annalib⁹ publicis trãstulit. Tertia regula, q solo auditu vel per opiniões scribunt: priuati: hi nõ sunt in tꝑibus recipiẽdi: nisi vbi a publica fide nõ dissentiũt. Cui argumẽto est: qa qd per opinionẽ vel auditũ tradit̃: pugnã patit̃ intestinã: quales fuere græci: qui vt hic insinuat Metasthenes & Iosephus ꝓbat cõtra Appionem: sibi ipsis de tꝑibus dissident: & de mẽdacio alterutrũ accusant: vt est pugna inter Herodotũ: Agisilaũ: Hellanicũ: Ephorũ: Tymeum & reliquos. Et nota ꝙ Iosephus ꝑ has Matasthenis regulas facit validissimũ argumẽtũ: ꝙ gręci non habuerũt lr̃as a Cadmo: qa nulla publica ꝓbata fides inuenta est vnq̃ i archiuis sacerdotum aut publicis Bibliothecis. Et ideo nuꝑ habuerũt mutuati a Męonib⁹ & galathis: vt supra significauerũt Xenophon & Archiloc⁹. Ex his patet ꝙ nemo de tẽporibus suscipiẽdus est: nisi annalib⁹ quatuor Monarchiarũ cõcordet. Et in monarchia quidẽ Assyriorũ qa publica fide scripsit Berosus chaldęus: cõsequẽs est vt in tꝑibus eiusdẽ monarchię ipsi detur palma. & itẽ eũ sequutis Persis: ex quib⁹ est Metasthenes: & gręcis: ex quibus sunt Xenophon in ęquiuocis & Archilocus & Eusebius. Reiiciunt̃ a tꝑibus huius Monarchiæ Assyriorũ qui priuatas opiniones cõtra publicã ꝓbatãq̧ fidẽ scribũt: ex gręcis: Herodot⁹ Hellanicus Agisilaus: & ex Latinis: Iustinus: Gellius: & Orosius. In secũda vero Monarchia Persarũ & Medorũ auctor publicę fidei fuit Metasthenes Persa: & Ethesias Gnidius vt in. iii. lib. Diodorus notauit. Reiiciunt̃ Iosephus ex Hebręis: & Clemẽs: Tatianus: Aphricanus: & Eusebius ex gręcis: quia priuatas opiniones sequuti cõtra publicã fidem notant reges & tẽpora: quæ in bibliothecis & annalibus nõ fuerunt & cõtra omnẽ publicã fidem scribunt Cyrũ ante dedisse licentiã Hebręis in Babylone captiuis: & mortuũ: q̃ Babylonia Darius eius patruus potiret̃. Proinde idẽ Eusebius qm̃ in tertia Monarchia gręcorũ: & in quarta Romanorũ publicã annaliũ fidẽ sequit̃ in vtraq̧ recipit̃. Recipit̃ & Philo Hebræus: quia nec in vno quidẽ mẽse discrepat. Reiiciunt̃ Iosephus & Talmudistę, qui in multis tẽporibus de publico mẽdacio cõuincunt̃ Hactenus de censura. Nunc Metasthenes ad fidem publicã Berosi conuersus tempora Monarchiæ Assyriorum: breuibus digesta per reges: & quantum quisq̧ regnauerit absoluit dicens quid scribat Berosus.

Recipiendi & reiiciẽdi chronographi.

Qui de tẽporibus scribere parãt necesse est illos non solo auditu & opinione chronographiã scribere: ne cũ per opiniones scribũt vti græci: cũ ipsis pariter & se & alios decipiãt: & per oẽm vitã aberrent. Verũ absq̧ vllo errore fiet: si solos annales duarũ monarchiarũ assecuti: cęteros oẽs vt fabulatores reiecerimus. In his eni tã liq̃de atq̧ vere digesta sũt tꝑa: reges & noĩa q̃ apud eos splẽdidissime regnatũ est. Neq̧ tñ oẽs recipiẽdi sunt q de his regib⁹ scribũt: sed solũ sacerdotes illi⁹ regni: penes quos est publica & probata fides annaliũ suorũ: qualis est Berosus. Nã is Chaldęus omne tempus Assyriorum digessit ex antiquorum annalibus quem solum vel maxime vnum Persę nunc sequimur.

Is ergo tradit ante Ninum ducentis & quadragintanouẽ ãnis regnatũ fuisse sub tribꝰ dus regibus: quorum qui primꝰ vniuerso impauit orbi fuit Ogyges: qui ꝓfuit inũdatiõi terrarũ. Inde Saturnꝰ fũdata Babylonia regnauit annis sex: & quiquaginta. Belꝰ Iuppirer eiꝰ filiꝰ duobꝰ & sexaginta. Ninꝰ eiꝰ filiꝰ q primꝰ monarchiam cepit: ãnis puinquagitaduobus. Semiramis. xlii. Sameis annis. xxxviii. Arius. xxx. Aralius quadraginta. Xerxes Baleus. xxx. Armatrites trigitaocto. Bel ochus priscꝰ quinqꝫ &. xxx. Baleus iunior duo & quinquagita. Altadas duo & triginta. Mamitꝰ xxx. Mancaleus. xxx. Spherus viginti. Mamelus. xxx. Sparethus quadraginta. Ascatades quadragira. Amyntes quiqꝫ & quadraginta. Belochꝰ iunior quinqꝫ & vigiti. Bellepares. xxx. Lamprides trigintaduo. Sosares. xx. Lampares. xxx. Pannias quiqꝫ & quadraginta. Sosarmꝰ decẽ & nouem. Mytreus vigintiseptem. Tautauiꝰ triginta duo. Teuteus quadraginta. Tyneus triginta. Dercylus quadragiata. Eupales trigintaocto. Laosthenes quadraginra quinqꝫ. Pyrithydias triginta. Ofrateus vigiri. Ofraganeꝰ quiquaginta. Ascrazapes duo & quadraginta. Tonoscõcoleros. xv. Hũc græci Sardan apalũ vocant. Hucusqꝫ Berosus. Nos autẽ illũ imitati: nullo alio auctore vsi sumus: q̃ publica Susiana bibliotheca: in qua annales persarũ ferunt fuisse Belochũ tertiũ: Sardanapali clandestinũ hostẽ: qui eiꝰ militiæ ꝑfectus erat.

Xenophon: ab Ogyge vsqꝫ ad Ninũ: eosdẽ deos quos Metasthenes & Berosꝰ: & totidẽ annos enumerat a descriptione Semiramidis: vt super eũ exposuimꝰ li. de æquiuocis. Saturnũ vero hic appellat Nymbrotũ patrẽ Beli: & auum Nini vt Berosus exprimit. Itaqꝫ ab Ogyge vsqꝫ ad Ninũ qui vitiare cœpit aureũ sęculum cupiditate monarchię: fuerunt anni ducẽti. xlix. vt cõuenit intet auctores Berosum: Metasthenẽ: Xenophontem: Fabiũ pictorẽ: & Catonẽ: super quos iam cõmentaria confecimus. Ogygem vero vocant Noam cognoĩe Ianum: vt Berosus exprimit: qui præfuit diluuio: & primum genꝰ humanũ vt ãtiquissimꝰ oĩm pater etexit: dicente apud Ouidiũ in primo de Fastis eodem Iano. Me penes est vnum vasti custodia mundi: Et ius vertendi cardinis omne meũ est. Igit̃ verissime tempꝰ ꝓbatũ publica fide ab inundatione tetrarũ ad primũ monarchã Assyriorũ Ninũ: sunt anni. ccxlix. A Nino autẽ vsqꝫ ad finẽ Sardinapali durauit Assyriorũ monarchia/annis quarruor & triginta sup ducentos ac mille. Ergo qa Eusebius eosdẽ reges & tpa Assyriorꝫ sequitur: a Nino vsqꝫ ad Sardanapalũ recipiẽdus ẽ exceptis sex ãnis. Notat. n. regnasse Sardanapalũ annis viginti: quũ annales Assyrii scribant. xv. Hæc itaqꝫ in publica Persarum bibliotheca ex assyriana publica fide posita excerpsit Metasthenes: in qua etiã publici annales Persarũ erãt: cõtinenres quo pacto post Sardanapalũ Medorꝫ & Persarũ monarchia cœpit biptita irer Medos & Babylonios: deinde quomodo reunita fuerit sub primis Cyro & Dario. Cœpit aũt hoc pacto: qa Belochꝰ tertiꝰ princeps militię Sardanapali ꝓdito dño suo Sardanapalo: patritꝰ est cũ Medis monarchiã: vt Metasthenes enarrat dicẽs de eodem proditore.

Nymbrot.

Ogyges. Noa & Ianus idem.

Sardanapalus.

Belochus.

Is cum Arbace tum Medorũ principe partitꝰ est monarchiã ea lege: vt Belochus Babyloniã: Arbaces Medeã atqꝫ Persas regeret. Itaqꝫ interfecto & ex ipso flãmis in

Diodorꝰ in. iii. li. copiosissime de Belocho & Arbace atqꝫ Sardanapalo historiam tradit: & quomodo Ctesias Gnidius in temporibus monarchiæ assyriorum deficiat: non digerendo reges: &

eorum nomina & tempora: quibus quisq; regnauerit. Sed in monarchia Medorum laudat eundē Ctesiam qui ex publica fide atq; Bibliotheca persarum: annales in greciam retulit: & eadem refert: quę hic Metasthenes. Et ideo Grecꝰ Ctesias recipit in temporibus Persarum: & repellitur a temporibꝰ Assyriorum: sicut

Eusebii fidē eleuar

econtra Eusebius recipitur de temporibus Assyriorum: & excluditur funditꝰ a temporibus Persarum: quia secutꝰ Herodotū & cōtetraneos fabulatores grecos: corrupit publicam & probatam fidem: quam incorrupte referunt Diodorus Cthesias: & Metathenes. Et nota in Diodoro Siculo dicente q Apandam greci vocant Astyagē. Et caue ibi a corruptione impressorum: qui Bel Osum:

Bel Ochꝰ.

& Bel Esum pro Bel Ochum impressērūt. Ergo in bipertita monarchia regnatum fuit apud Medos & Persas annis quattuor & trecentis: & per consequens totidē apud Chaldęos & Babylonios: vt Metasthenes subinfert dicens.

iecto Sardanapalo: monarchia bipertita fuit. Apud Medos in ea: hi regnauerūt annis quattuor & trecētis. Arbaces viginti octo. Mādanes qnquagīta. Sosarmon triginta. Arti Carmin qnquagīta. Arbianes duo & viginti. Arceus. xl. Artines viginti duo. Astybarꝰ cū Apanda filio. xx. Apanda solus triginta. Hoc Cyrꝰ & Darius deuicto: regnauerunt annis triginta sex Nam ante reunitā monarchiā regnauerunt in Perside annis sex. Inde aliis sex persico regno resignato Cambysi filio: sexēnale bellum Tamyri reginę: Scytharū intulerūt sexto anno a Babyloniis euocati: atq; Balt Assare interfecto. reunitam monarchiam in persas trāstulerunt.

Philo Hebręus eadem prosequitur quę & hoc loci Metasthenes: & nos super eum cōmentaria cōfecimꝰ. Diuinę quoq; litterę in. iiii. lib. regū: & in. ii. Paralippomenon: horū Babylonię regum reminiscuntur: quia assidue bellū habuerūt cum gente Hebręa. Nā de Belo Ocho cognoīe Phul: ita scribit in. iiii. li. Regū cap. xv. Venit Phul rex Assyriorꝫ cōtra Manassem regem Samariæ. Nec remoueat q vocat eum regē Assyriorꝫ: quia diuinę litterę oēs reges Babylonię vo-

Phul

cant reges Assyriorū. De Phul Assar co-

Teglat.

gnoie Teglat: eodem ca. ita scribit. Venit Teglat Phul Assar cōtra Phacee regem Samariæ: & transtulit in Assyrios Galilęā & vniuersam terram Neptalim. Et capitulo sequente. Misit (inquit Achaz rex Hierusalem ad Teglat Phul Assat regem Assyriorum: vt iuuaret eū contra reges Samariæ ad Damascum. De Salman Assat ita scribitur capitulo sequēte. Ascendit Salman Assar rex Assyriorum contra Oseam regem Samarię: & cepit eum sexto anno Ezechię regis Hierusalē: & transtulit decē tribus israel in Assyrios: vt scribit cap. xvii. &. xviii. vbi de Sennacherib dicit. Anno decimoquarto Ezechię regis ascendit Senna cherib rex Assyriorum ad vniuersas ciuitates Iuda munitas: & cepit eas. Et de Assar Adon: ita scribit cap. xix. Cū Sennacherib sacra faceret in tēplo dei sui: duo filii eiꝰ interfecerunt eum: & regnauit Assar Adon

Totidē annis in bipertita monarchia regnatum est apud Babylonios. Primus phul Belochus annis quadragintaocto. Phul Assat vigintiquinq; Salman Assar: decem & septē. Sēnacherib septē. Assar Adon decem. Metodach duo & quinquaginta. Ben Metodach vnum & vigiti. Nabugdonosor primus trigitaquinq;. Nabugdonosor magnꝰ quinq; & quadraginta. Amilinus Euilmerodach. xxx. Filius huius primus Reg Assar tribus. Secundus Lab Assat Dach: sex. Tertius Balt Assar quinq;

filiꝰ eius pro eo. De Merodach scribit .xx. cap. Misit (inqt) Merodach rex Babyloniorum litteras & nuntios ad Ezechiam regem Iuda. De filio huius Ben Merodach nomen non habetur in diuinis litteris: sed solum q captiuauit & incarcerauit Manassem filiū Ezechię post mortem ipsius Ezechiæ: vt patet in secundo libro Paralipomenon capitulo .xxxiii. Porro primi Nabugdonosor qui huic successit: fit mētio in quarto libro regum capitulo .xxiii. De magno vero Nabugdonosor: qui cremauit Hierosolymam & templum: & duxit Hebręos captiuos in Babylonem: & Euil Merodach eius filio meminerūt fines Paralipomenon & Regum. De tribus vero huius filiis: magister historiarum scholasticarū reperit Metasthenis locum istum. Quo vero interfecto Balt Assare reunita fit Monarchia & translata in Persas: etiam vates Daniel quinto capitulo meminit. Itaq; Metasthenes expositis annalibus monarchię bipertitę Medorum & Persarum: mox reunitę: publicos annales vsq; ad Alexandrum refert sic dicens.

Balt Assare interfecto: regnauerūt simul Cyrus & Darius annis duobus: inde solus Cyrus duobꝰ & viginti. Filiꝰ Darii priscꝰ Artaxerxes Assuerus annis viginti: vltione interea sumpta de factione Tamarica: quæ per dolū patruū tradiderat Tamyræ. Huiꝰ duo filii Cyrus Artabanes: & Darius lōgimanus: septē mensibus pro imperio dimicarūt. & septimo mense Longimano victoria cessit: regnauitq; annis septem & triginta. Eius filius Darius Nothos: annis decem & nouem. Magnus Artaxerxes Darius Menenon: annis quinquagintaquinq;. Artaxerxes Ochꝰ sex & viginti. Nostra ætate Arses ānis quattuor. Darius vltimus sex. Magnus Alexander qui transtulit imperium in Græcos: annis duodecim. Seleucus Nicanor qui nunc agit trigesimum annum: successit toti Asię ac Syriæ.

Finis.

Ex his patet reunitam Monarchiam durasse annis vno & nonaginta supra cētum. A principio vero ab Arbace vsq; ad Magnum Alexandrum: perseuerauit annis quinq; & nonaginta supra quadringentos. Patet quoq; Metasthenem hunc floruisse circa tempora Magni Alexandri. Cętera copiose sunt exposita in commentariis super Philonem. Verum quia in annalibus gręcanicę monarchię: a Seleuco & Magno Alexandro vsq; ad Philippum vltimum/Eusebius sequitur publicam fidem Asię ac Syrię per ipsius digesta tēpora: & reges: & in Romana monarchia latinam fidem publicam notat: Iccirco in omnibus temporibꝰ sequimur Eusebium: excepta Monarchia Medorum & Persarum ab Arbace vsq; ad Magnum Alexandrum.

Finiuntur commentaria super Metasthenem.

F. Joannis Annij.

De primis temporibus: & quattuor ac vinginti regibus Hiſpaniȩ & eius antiquitate. Liber. XII.

De temporibus priſcis. Caput primum.

Deucalion

Vi de temporib⁹ emendatius ſcribunt: aiunt Deucalionem natum anno ſecundo Spheri Aſſyriȩ regis: & iã duos & octoginta annos natum afflictũ fuiſſe diluuio: vt refert Xenophõ chronograph⁹. Hũc ſequuti videnť Beroſus & Euſebi⁹: qui a ſecundo Spheri anno vſq; ad. xxxiiii. Spareti: quo diluuiũ Deucalionis acci diſſe referũt: duos & octoginta ſupputãt annos. Anň⁹ porro ſecũdus Spheri quo ortus eſt Deucalion: is erat Hebraicȩ ſeruituris in Aegypto quadrageſimuſoctauus: vt Euſebi⁹ rectiſſime annotauit. Ab eo autẽ anno ſeruitutis vſq; ad principium vniuerſalis diluuii ſub Noa: annos ſeptingentos: & menſes ſex mo decem Moſes computat. Totidem ex Chaldæis Beroſus enumerat. Pares & latinis Solin⁹ in capitulo decreta ſupputat dicẽs. Meminiſſe (inqt) par eſt a primo diluuio ſub Ogyge notato: qñ diẽ continua nox inumbrauit menſib⁹ nouẽ & amplius vſq; ad Deucalionẽ: ſeptingentis annis mediũ ęuũ dari. Quare nos a diluuio Noȩ cognomẽto Ogygis: vt tradit Beroſus: & Phoenices tẽpora exordiemur: eaq; ſic partiemur. A diluuio ad. xliii. annum Nini regis Aſſyriorũ: anni numeranť a Beroſo ducenti nonaginta duo. Totidẽ Moſes enumerat Geneſis capitulo. xi. ab eodẽ diluuio vſq; ad ortũ Habraæ. Quare caſtigatiſſime poſuit Euſebius Habraam ortũ anno Nini. xliii. Porro a. xliii. anno Nini ad conditã Troiã Euſebius & Beroſus enumerãt annos quingentos & triginta octo: & ab eodẽ ortu Habraȩ ad Chriſtũ Euſebius notat annorum duo millia vigintiquinq;. Quare a primo diluuio notato ſub Noa Ogygio vſq; ad conditã Troiam colliguně anni triginta & octingenti: & ab eadem inundatione vſq; ad Chriſtum decẽ & ſeptem ſupra trecẽtos & duo millia. Hos igiť perpetuo annotabimus: cum adiectione a condita Hiſpania.

De antiquitate Hiſpaniæ. Cap. II.

Hiſpaniæ ſtatura Tubal.

Tempore Nini fuere Hiſpanis litterȩ: poeſis: & philoſophia moralis. Hoc pendet a Beroſo/Strabone: & Hiſpanica memoria. Beroſus etenim ſcribit Tubalem primum Hiſpaniȩ regem formaſſe Hiſpanos legibus: anno quarto Nini: & memoria Hiſpanica quam Strabo refert in primo libro: aſſeriſſe ante Strabonẽ aſſecutam fuiſſe litteras: leges: & carmina ſex millibus annis. Teſte autẽ Xenophonte chronographo de diuerſitate annorũ priſcarũ gentium: Iberici anni quadrimeſtres erant: ac propterea ſex millia iberici anni: duo millia ſolares efficiunt. Quos ſi ab Auguſto circa quem floruit Strabo numeremus: perueniem⁹ ad tempora eiuſdem Nini. Rurſus a quatro anno Nini vſq; ad octogeſimum ante Troianum excidium: ferme octingentos annos Euſebius ſupputat. Eoq; anno (vt Euſebius notat) Cadmus ob Zelotypiam priſcȩ vxoris/certamen paſſus eſt: ob quod teſte Spingha & Palefato: coactus eſt a Samothracia in grȩcas Thebas commigrare: vbi prim⁹ (vt aiũt) grȩcas litteras formauit. Ergo ferme octingentis ante annis Hiſpani claruerunt philoſophia & litteris: ꝙ græci elementa litterarum a Cadmo aſſequereně. Tanto videlicet Hiſpaniȩ ꝙ grȩcię antiquior eſt ſplendor & philoſophia.

De origine Hiſpanicȩ gentis. Cap. III.

Hiſpanorũ origo

In vniuerſam Hiſpaniã pricipie gẽtiũ penetrarũt a Caſpiis/Iberi/Perſæ: Phoenices: Poeni. Celtȩ: vt in tertio naturał hiſt. Plini⁹ aſtipulaě: &. M. Varro reſtaě: & Cato de originib⁹

retulit: fabulosaq; arbitrantur esse: quæ greci fingunt de Hercule & Pyrene: & Luso: & Pane: & eiusmodi viris grecis. Sunt autem Iberi & Aramei Scythæ Caspii: quos Persæ Sagas appellant: Persę vero sub Caspiis Corsi a sagis appellantur: vt in qnto naturalis historiæ Plinius tradit. Quos vero Persę & Hebræi proferunt Corsum & quorem: Gręci pronunciant Cyrnum & cyrnũ. Quare Iberi Sagę saguntũ: Persę vero Corsi primi incoluere Corsicã: quã gręci vocant Cyrnũ. Ex his igit̃ coloniis primis oẽs insulę Sicilia: Corsica: Sardinia: vsq; Baleares: simul & tota Hispania genus traxit. Porro quũ Gothi & Alania Caspiis in Europã se primum diffuderint: hiq; post Christũ in tanto in Hispanias penetrauerint: atq; ad hanc ętatẽ regnauerint: cõsequens necessario est vt posteri Gothi nõ variauerint priscã originẽ Hispanicę gẽtis. Hęc igit̃ est tum inuariata: tum maxime vera vestra origo celsi reges Ferdinande & Helisabet christianissimi principes.

Iberi. Aramei. Corsica. Gothi.

De primo Hispaniæ rege Tubale. Cap. IIII.

Tubal

Diuus Hieronymus & Eusebius aiunt Tubalem quinto genitum Iapeti filii Noæ primogenitum: omniũ Hispanię regum fuisse: Idq; Iosephus concedit ex Hebręis: & Berosus ex Chaldęis: qui ait eum condidisse Hispaniã anno a diluuio cẽtesimo.xliii. qui erat annus duodecimus Saturni Babylonici Nymbroti: ante Troiam conditã annis septem & triginta supra secentos: & ante annũ Christianę salutis annis quattuor & septuaginta supra cẽtum & duo millia vrbs nomini suo dicata Tubal est in Betica: vt patet ex Pomponio Mela. Huic pręcipuũ studium fuit greges & armenta atq; iumenta inducere. Tum q̃a Hispania hęc quã maxime parit: tũ pręcipue q̃a eadem mortalibus ad esum: victum & tegumentum & alia necessaria erant: tum vł maxime quia etiam inter primas diuitias & delitias ea tempestate posita erant. Huiuscemodi studium Aramei Thara: coam vocant: id est pastorum congregationem: vt tam Hieronymus q̃ Talmudistę exponunt. Hinc Tubali Tharaconem munus indidit cognomentum: a quo non dubium est Taraconam dictam sicut coloniis suis sagis. Saguntũ nomen accepit vetustissimũ. Hic teste Beroso Hispanos formauit legibus anno quarti Nini. Quod ꝑfecto satis congruit supradicto veteris Hispanię testimonio quod supra ex Strabone produximus. Idem Berosus tradit anno decimo Nini: & eiusdẽ Tubalis anno.cxv. patrem Noam cognomẽto Ianum a Phœnicia & Africa in Hispanias traiecisse: & dimisisse Tubali/suo ex filio Iapeto nepoti duas colonias a suo proprio nomine dictas Noęlas et Noęglas: q̃q̃ Noęgas et Noęlas scribat Plinius in tertio naturalis historię capite.xxi. Rursus idem Berosus ait eum regnasse vsq; ad quadragesimũ tertiũ Nini annum: qui a cõdita ab eo Hispania est annus quinquagesimusquint⁹ supra cẽtum. Ergo quinquennio q̃ obiret Tubal: ortus est Habraã. Nã quadragesimo tertio anno Nini genitus est: vt supra retulimus.

Tharacõia. Habhraę ortus.

De.ii. Hispanię rege Ibero. Cap. V.

Iberus.

Successit patri Tubali Iberus filius anno Nini quadragesimonono vt Berosus scribit Id est a diluuio anno.ccxcix. a condita vero Hispania cẽtesimoquĩquagesimosexto: ante autem Troiam conditam primo et trigesimo supra quingẽtos: et ante salutem Christianam decimosexto supra duo millia. Quare ab Iberis Caspiis tota Iberia dicta est: et Celtis teste Marco Varrone pars ꝓxima Gallię Celtiberia nũcupatur ab historicis: et ab Ibero rege dictus est Iberus amnis: et Iberi qui illũ circum incolũt cognominãtur. Hic fluuius teste Alberto magno: Solino: et Diodoro in sexto libro oritur sub Pyrenei radicibus in Cantabris: et flexuose serpens sub Ferrarie promontorio mergitur in Baleare pelagus: commercio diues: et ab auctorib⁹ nomĩat⁹. Regnauit autem vsq; ad annum.xxxiii. Semiramidis iuxta: id est annis.xxxvii. vt in Eusebio computatur.

Iber⁹ fluui⁹

De.iii. Hispaniarum rege Iubalda. Cap. VI.

Iubalda.

Sumpsit Hispaniarum imperium tertius Iubalda: a quo mons Iubalda nomen accepit teste Beroso: q̃q̃ scriptores in Prolemęo non castigate scribant Iubeda: & corruptissime Mauri Gybeltar nomen Hispanis reliquerint. Cœpit autem regnare anno trigesimoquarto Semiramidis vt ait Berosus: id est a diluuio trecentesimotrigesimosexto. Ab ortu vero Abrahę quadragesimotertio: & a condita Hispania centesimononagesimo tertio. Ante vero conditam Dardaniam quadringẽtesimononagesimoquarto. & ante annum Christianæ salutis prio & octogesimo supra mille noningẽtos. Anno decimoquarto Iubalis fuit annus a diluuio trecentesimusquinquagesim⁹. Ergo anno decimoquinto Iubalis concessit naturæ Noa pater: cognomento Ianus: Ogyges rursus anno trigesimosecundo Iubalis fuit septuagesimusquint⁹ Habraę. Ergo eo anno facta est illi repromissio Christianæ salutis: vt patet Genesis. xii. capitulo: vt benedictio paganorum non in nomine dei israel: sed in nomine seminis Habraę: siue Christi dei fieret: dicente & exponente id Esaia capitulo lxii. Relinquetis inquit vos israelitę nomen vestrum ad maledictionem electis meis: & seruos suos de⁹ vocabit alio nomine: in quo qui benedicetur aut iurabit: in deo benedicetur Amen. His temporibus Hercules Libyus ortus est: ante Gręcum Herculem annis ferme septingentis: qui Aegyptios annos ferme decem millia efficiunt: vt Diodorus cõtra græcos arguit in primo libro. Regnauit Iubalda teste Beroso a trigesimoquarto anno Semiramidis vsq; ad decimumoctauum Arii: id est annis sexaginraquatuor: vt in Beroso & Eusebio colligitur. Septennio ante Iubalis mortem: Centenario iam Habraę orit Isaac.

Habraę repromissio facta.

Hercules

Isaach ort⁹

De Brygo. iiii. Hispanię rege. Cap. VII.

Brygus.

Brygus Hispanis imperat teste Beroso anno decimonono Arii: id est a diluuio quadringentesimo. A condita vero Hispania ducentesimosexagesimoseptimo. & ab ortu Habraæ anno centesimooctauo. Ante autem Dardaniam conditam quadringentesimotrigesimo, & aute annum Christianæ salutis Millesimo nongentesimo decimoseptimo. Brygum appellant Aramei Castellanum. Brygolam vero Castellum. Vnde Etrusci quibus ad hęc tẽpora plura manent Aramea vocabula: Bricolam vocãt castellum in edito positum. A duobus vero hunc arbitror hoc cognomento fuisse dignatum: & ꝙ insigne sibi in vexillo castellum statuerit: & ꝙ teste Beroso plura in tota Hispania castella fundauerit: & Brygum nomen indiderit: præposito singulo eorum proprio nomine ducis cui illud consignabat quod in Prolemęo facile patet: vt in Lusitania LaccoBriga: Mirobriga: & alia plura. Et in Taraconensi Brigantum: volubriga: compluraq; eiuscemodi. Plinius in quinto naturalis historię. capite vigesimoprimo asserit esse authores qui prodant memoriæ Brigos Europæ in Asiam traiecisse: & condidisse Brigios: quos mutata b in ph. Phrigios dixerunt. Quinetiã in Hibemiam colonias misit: & in Alpinos: & in Tusciam: in quibus nomĩa extant: in hibernia quidẽ hñt fluuiũ Brigũ: & brigantes eius populos: & in Vindeliciis Brigos & Barabrigam: vt in Prolemæo describitur. At in Tuscia regio Sabaria continet agrum Brygianum: in quo postea fundatum oppidum Brygianum dicitur: q̃uis g. in cc. commutet vulgaris sermo: vt Brygolam/brygum/brygianum: dicimus bryccolam: bryccum: bryccianum. Corrupte vero Braccianum: sicut & illius proximum agrum amnis Laronis dicunt Anguillaram: quum amnis Lara dici debeat. Submutauit enim pluries nomina. Nam primo a duce Brygianum: inde Arcennum ab arce Veientum. Postea Arceanum & Barceanum: & corrupte Braccianum. Regnauit Brygus teste Beroso: vsq; primum annum Balanei: id est annis. lii. vt Eusebius aperit.

De Tago.v.rege Hispanię.Cap.VIII.

Tagus.

Tagus quintus rex Hispanię cœpit teste Beroso anno primo Balanei Xerxis.id est a diluuio quinquagesimosecundo supra quadringentos:& a condita Hispania trecentesimo.Porro ante conditam Troiam trecentesimoseptuagesimoviii.& ante annum Christianę salutis sexagesimoquinto supra octingentos & mille.Ab hoc Tagus fluuius nomen accepit vt ait Berosus:diues piscatura & aureis harenis:vt Plinius scribit:& Solinus confirmat.De quo Iuuenalis in Satyra tertia.Tanti tibi non sit opaci ominis harena Tagi.Húc Berosus Tagum Orma:Moses vero per syneraicam compositionem Tagorma núcupat.posuit hic colonias Tagas i Caspiis:& Tagorma in Africa.Vnde in Hispanias traiecit:vt ea loca in Ptolemęo memorię traduntur.Regnauit autem annis triginta:quibus & Balaneus Xerxes.

De Beto.vi.rege Hispanię.Cap.IX.

Betus.

Anno primo Armatritis teste Beroso:cepit regnum Hispaniæ Betus:id est a diluuio cccclxxxii.& a condita Hispania trecentesimo trigesimonono.Ante vero Troiam conditam trecentesimoquadragesimooctauo.& ante Christianam salutem trigesimoquinto supra octingentos & mille.Talmudistę aiunt Bętum per æ diphthongon scribédum esse Bætum:qđ Etrusci transpositis vocabuli litteris a.e.pronuntiarunt latini felicem.Hinc Bætus & Betica:beatus & beata patria est & felix:quam Homerus & græci campos Helysios dicebant:vti Strabo in primo libro retulit.Hebræi vero Betum a behin dici volunt:quod Hieronymus interpretatur locus vitæ meę:id est felicitatis optatę:quæ cuiq; est locus vitæ & campus helysius.hanc vos fęlicitatis auspices:felicissimiq; hispanię reges Ferdinãde atq; Isabella e manibus impiorum:vt Aegyptius Hercules e manibus Gerionum eripuistis.De Bęti eius fluuio atq; saluberrimo aere historici plura dicunt.Seneca vero Cordubẽsis in Medęa sic habet.Nomen qui terris dedit Betis suis Pulsans hesperia maria languido vado.Et in Satyra Iuuenalis inquit.Pręcipitare volens etiam pulcherrima vestem:Atq; alias quarum generosi graminis ipsum Infecit natura pecus sed & egregius fons Viribꝰ occultis:& Beticꝰ adiuuat aer.Et Martialis.O inquit Betis oliuifera crinẽ redimite corona Aurea qui nitidis vellera tingis aquis.Regnauit hic Betus annis.xxxi.& anno sequẽte Gerion tyrannidem assumpsit:vt Berosus asserit.

Betica.

De Gerione.vii.rege Hispaniæ.Cap.X.

Gerion

Gerion Afer teste Beroso:tyrannidem adsumpsit anno trigesimosecundo Armatritis:id est a diluuio quartodecimo supra quingẽtos:& a condita Hispania trecẽtesimo septuagesimo primo.Ante vero Troiam conditam trecẽtesimo decimosexto:& ante vniuersalẽ salutem orbis tertio supra octingentos & mille.Dictus est autem Gerion a vocabulo afro:& proprie Hebræo Geta id est aduena:ꝙ teste Beroso ex Mauritania Hispaniam inuasit:atq; aduenit.Fuit autẽ illi cognomentum Arame e Deabo:Græce Chryseo:Latine aureo:qđ a diuitiis nomen cõtraxerat:vt Berosus scribit:& Diodorus in quinto cõfirmat.Regnauit autẽ vsq; ad vigesimumoctauũ annum Belochi vt Berosus scribit:id est annis.xxxiiii.vt in Eusebio numerantur.

De Trigemino Gerione.viii.rege.Cap.XI.

Trigeminꝰ Gerion.

Anno Belochi.xxix.vt ait Berosus regnauerunt filii Deabi Lomnimi.i.philarchę:ac ex eritusi principes vt diuꝰ Hieronymꝰ interpretaſ:quos nostri trigeminos Geriones vocãt quia tres Gerionis filii fuere.Cœperunt autẽ anno supradicto Belochi:a diluuio autẽ.xlix supra quingentos:& a condita Hispania.ccccvi.Ante autem conditam Troiam.cclxxxi.& ante humanam salutem Millesimo.dcclxviii.Teste autẽ Beroso his regnãtibus:& cum aliis orbis principibꝰ consciis Typhœus Aegyptius peremit fratrem suum Osiridẽ cogno

mento Iouem iustum iuste imperatem. Quare vt idem tradit & Diodorus: post eum passim repetit in libro primo: secundo: quinto: & sexto Libyus Hercules Osiridis filius in vltionem paternę cędis bello facinorosis per totũ orbem indicto: patruũ suũ Typhœũ in egypto iugulauit: Busiridẽ in phœnicia deleuit: iuniorẽ Typhœũ in Phrygia enecauit: Milynum maris prefectum in Creta obtruncauit: Antheum libycis harenis strauit: & in Hispania tres Geriones singulari puocatos certamine sustulit: & contra Lestrigones in Italiam pfectur⁹ vt ait Berosus: creauit Hispanię regem Hispalũ. Regnauerunt autẽ Geriones vt Berosus insinuat vsq; ad .xxxvi. Balei regis: id est annis .xlii.

Herculis facinora.

De Hispalo nono rege Hispanię. Cap. xii.

Hispalus

Hispalus teste Beroso regnauit anno .xxxvi. Balei regis: id est a diluuio nonagesimo anno supra qngentos: & ab Hispania condita .cccxlvii. Ante autem Troiam conditam .ccxli. & ante Christianam salutem .xxvii. supra septingentos & mille. Ab hoc dictam esse Hispalim vrbem nomen accusat: neq; arbitror dici a palis: sed ab Hispali rege & eius coloniis Hispalis Scythię populis quos secum adduxit Hercules per orbem: vt etiam Toletanus clarus historicus Rodericus commemorat. Hunc fuisse filium Herculis ex eo cõstat: q Hispanus & liberi a illius filia nepotes Herculis ab Hispanis scriptoribus memorantur: q̃q̃ vitio scriptorũ a Berosi originali deciderit. Regnauit autem vsq; ab finem regis Balei: id est decem & septem annis.

De decimo Hispanię rege Hispano. Cap. xiii.

Hispanus.

Anno primo Altadis: regnauit nepos Herculis Hispanus: qui a diluuio est annus septimus supra sexcentos: & a condita Hispania .cccclxiiii. Et ante Troiam conditam .ccxiii. & ante humani generis saluatorem .M.dccx. cumq; omnium cõsensu Hispania nomen acceperit ab isto nepote Herculis: consequens necessario est: vt ante hunc nouẽ pręcedentiũ regũ cognominib⁹ appellata de more vetusto fuerit: qui cum Caco simul vitio scriptorũ a Beroso decidit. Regnauit autẽ Hispan⁹ duob⁹ & .xxx. annis: qbus & Altades.

De Libyo Hercule .xii. rege Hispanię. cap. XIIII.

Hercules Libyus.

Postq̃ Hercules Italia composita functus est omnibus laboribus teste Beroso ab Italia anno decimonono Altadis in Hispanias rediit: vbi eius nepos Hispanus regnabat. Quumq; Hispanus naturæ concessisset vltimo anno Altadis: ipse Hercules senex admodum regnum Hispaniæ iniit anno primo Mamiti: a diluuio trigesimonono supra sexcentos: & ab Hispania condita .ccccxcvi. Ante vero Troiam centesimononagesimoprimo: & ante christianam salutem: millesimosexcentesimo septuagesimooctauo. Regnauitq; ibi vsq; ad decimumnonum annum eiusdem Mamiti: & obiit. Cuius ossibus opulentum sepulchrum atq; templum condidere Hispani apud Gades: vt Pomponius Mella exprimit Berosum sequutus. Idem Berosus ait eius nomini Libyo ædificasse ac dicasse vrbes Libysoson: Libyscam: Libuncã Liborã. Quas etiam Ptolemæus describit. Plyni⁹ in tertio naturalis histo. capire quarto asserit Libysosam vocatam fuisse a Romanis Foro augustanam: & illi ius Italicum tributum. Ergo regnauit vsq; ad .xix. annum Mamiti.

De .xii. rege Hispaniæ Hespero. Cpp. XV.

Hesperus.

Fert Rodericus Toletanus Herculem duxisse secum Athlantem qui circa tẽpora Moysi floruit. Hunc Berosus non Maurũ: sed Italũ fuisse tradit. Huic frater erat Hesper⁹ vt scribit Igin⁹: quẽ sibi successorẽ Libyus Hercules reliquit. Regnauit teste Beroso vsq; ad vicesimũ annũ Mamiti: id est decẽ annis: qppe q a Ital⁹ Athlas illum ab Hispania pellens: in Italiã coegit vt scribit Igin⁹: ac pp terea Hispaniã & Italiã Hesperias dictas ab Hespero regẽ non a sydere: vt fingunt gręci: probat. Nam eadẽ ratione intermedia Gallia diceret Hespe

ria:quia ſicut eo ſydere ab Italia in hiſpaniam:ita & in Galliam nauigant greci. Cœpit autē regnare in hiſpania Heſperus anno Mamiti.xx.ſuccedens Herculi Aegyptio anno a Diluuio Dclviiii. & a cōdita Hiſpania.d.xvi.Porro ante Troiam conditam.c.lxxi.& ante vrbem romā .dc.iii.& ante humanatum deum .M.dc.lviii.

De.xiii.Rege hiſpaniæ Atlante Italo Capitulum.xvi.

Kityn Atlas teſte Beroſo regnauit apud Hiſpanos anno primo Mancalei id eſt a diluuio .dclxix.& a condita Hiſpania.d.xxvi.Porro ante Troiam conditam.c.lxi. & ante vrbem romā .d.xciii.ante vero Chriſtianam ſalutem.M.dc.xlviii. Tres fuiſſe Atlantes Seruius tradit ſuper Aeneida Vergilii:primum omnium Maurum:poſtremum omnium græcum:horum medium ſocerum Coriti Hetruſci Atlātem Italum fratrem Heſperi quem Beroſus vocat Atalum Kytin: & de hoc ſermo eſt. Regnauit teſte Beroſo vſq; ad.xii. annum dicti Mancalei: & creato rege filio Sicoro:ipſe in Siciliam:deinde in Italiam ad Coritum adnauigauit:vt in hiſtoria Etruſca probatur. Italus. Atlas.

De.xiiii.Rege Hiſpaniæ Sicoro.Capitulum.xvii.

Regnauit Sicorus teſte Beroſo .xiii.anno ſupradicti Mancalei id eſt a diluuio .dc. lxxxii. A cōdita vero Hiſpania.d.xxxviiii.ante Troiam.c.xlviii.ante vrbem Romam .d.lxxx. Et ante annos ſalutis.M.dcxxxv. Ab hoc pars Hiſpaniæ Sicora dicta fuit vbi eſt fluui⁹ Sicorus:de quo Lucan⁹ Heſperios inter Sycorus non vltim⁹ amnis. Regnauit vſq; ad.vii.annum Mameli vt innuat Beroſus id eſt annis.xlv. Sub hoc Sycoro hæc contigerunt. Primum quia.xx.annus Sycori erat ſecundus Spheri:quo ortus eſt Deucaliō Saluator Theſſaliæ. Item decimus non⁹ annus Spheri eſt trigeſimus ſeptimus Sycori. At.xix.anno Spheri nat⁹ eſt hebraicę ſeruitutis ſaluator Moſes vt Euſebius notat. Ita ſub Sphero & Sycoro nati ſūt duo ſaluatores: alter a diluuio ereptor: Alter a ſeruitute. Sicorus. Deucali.

De Sicano.xv.rege Hiſpaniæ Capitulum xviii.

Sicanus patri ſucceſſit vt Beroſus tradit anno Mameli octauo id eſt a diluuio .dccxxvi. & a cōdita Hiſpania.d.lxxxiii. At āte Troiā.c.iiii.& ante vrbē Romā.d.xxxvi. & āte chriſtianā ſalutem.M.d.xci.Sicanum nomen Siculis & Italis tributū legimus: et celebre nomen eſt apud hiſtoricos & poetas. Regnauit autē vt Beroſus indicat vſq; ad octauum Spareti: id eſt annis vno & triginta vt in Euſebio colligitur. Sicanus.

De Syceleo xvi.rege Hiſpaniæ Capitulum .xix.

Syceleus regnare cœpit paulo poſt Iaſiū Tuſcū fratrē Dardani qui Troiam condidit: & primum Atheniēſium regē priſcū Cecropē vt Beroſus notat : anno nono Spareti:a diluuio.dcc.lvii.Et a cōdita Hiſpania.dc.xiiii. Sed ante Troiā.lxxiii.ante vrbē Romā.d.v.& ante aduentū magni Meſſiæ.M.d.lx.ętatis aūt Moſi.xli.& Deucalionis.lviii. Ab iſto Siceleo & filio Itali Siculi dicti fuerūt vt Dionyſius halicarnaſſe⁹ in primo libro recitat. Vt aūt Euſebius & Beroſus conſcribūt diluuiū in Theſſalia accidit.āno Spareti.xxxiiii.Deucalionis lxxxii.Moſi.lxvi. Hu ius aūt Syceleiāno.xxxv. Aſcatadis vero quarto.Io ægypiia ſoror Oſiridis reuerſa eſt in ægyptū & Iſis dicta ob beneficiū traditę hūano generi artis piſtorię:vt Xenophō refert & Euſebius notat. Et vt Beroſus pſequit̄:iis orta inter Dardanum & Iaſium de regno:in qua contentione quum Iaſius atq; Tuſci ab Hiſpania euocaſſent Syceleum ſoli aborigines ſequebantur Dardanum. Sicelcus Io. Iaſius.

num: omnis vero Italia & Siculi cum Syceleo fauebant partes Cybelis & Iasii Quunq; dolo lasium Dardanus peremisset in Vetuloniæ agro ad thermas Iasinellas: Siceleus Aborigines exclusit: & Dardanum Italia pepulit & in Samothraciam coegit: vt latina historia tradit: de quo Vergilius in .vii. æneidos. Dardanus ideas phrygię penetrauit ad vrbes: Thraiciamq; samum quę nunc Samothracia fertur. Hinc illum Coriti Turrena a sede profectum & reliqua. Hęc fuit prima intestina Italiæ rixa: ob quã Aborigines infensi siculis: post occasione data contra eos socia arma pelasgis iunxerunt: & ab Italia in Siciliam coegerunt: vt in primo libro Dionysius Halicarnasseus cõmemorat. Eodem anno obiit Siceleus quo & Iasius relicto filio Luso. Regnauit autem vsq; ad .xiii. annum Ascaradis id est quattuor & quadraginta.

De. xvii. Rege Hispaniæ Luso Capitulum. xx.

Lusus Lusitania — Non est Lusus hic gręcus sed Hispanus filius Sycelei qui regnare cœpit anno Ascaradis. xiii. a diluuio. dccci. & a condita Hispania. dc. lviii. & ante Troiam. xxix. & ãte vrbem Romã. cccc. lxi. ante & humanam Salutem. M. d. xvi. Ab hoc Luso dictam Lusitaniam omnes concedunt. Lusum vero nominatum ꝙ more Arameo vbiq; sacra ludis & saltu agebat vti quandoq; Dauid ante Arcam egit: & Tuscis lucumonibus erat moris: vt de conditore lucentium Festꝰ insinuat. Hic mortuo patre Siceleo in Italia rexq; creatus multas duxit ex amicis Italiæ colonias in Lusitaniam: faciuntq; argumentum complura vetusta locorum & gentium nomina Italis & Lusitanis communia: apud veteres Geographos seruata: q̃q̃ nunc variata fuerint. Huius

Dardanus. — anno .xxviii. Dardanus qui a turrena sede Coriti in Samothraciã profugerat teste Vergilio deas phrygię penetrauit ad vrbes. & Troiam condidit: quam a se primo Dardaniam nominauit: anno. vi. Aegypti fratris Danai Aegyptii: vt Eusebius rectissime annotauit. Regnauit autem Lusus vsq; ad annum. vii. Aegypti id est annis triginta.

De. xviii. rege Hispaniæ: Siculo. Capitulum. xxi.

Siculus. — Siculus teste Menethone regnauit anno Aegypti octauo id est a diluuio. dcccxxxii. a condita Hispania. d. c. lxxxix. Et a condita Troia. ii. sed ante vrbem Romam. cccc. xxx. & ante ãnum salutis. M. cccc. lxxxv. Notãdum est hoc loci olim hispanos non proprie habuisse reges: sed electissimos duces: vt Trogus scribit & Iustinus abbreuiat in. xliiii. libro Cui argumẽto est: ꝙ suos

Sic. — principes vocabulo Arameo Iberico vocabãt nõ Ry id est reges: Sed Sic id est duces vnde Ori Anum: Eleum: Vlum: dixerunt Sycorum: Sicanum: Siceleum: Siculum: nomine ducum. Hic siculus iunior dictus est per distinctionem prisci filii Itali. Regnauit hic Siculus ad principium Menophis regis Aegypti vt insinuat Manethõ: id est annis ferme sexaginta vt in Eusebio supputamus.

De. xix. Rege Hispanię Testa. xxii. Capitulum.

Testa. Erictoniꝰ: — Testa vt ait Manethon regnauit primo anno Menophis Regis Aegypti a Diluuio. dccc. xciii. & a condita Hispania. dcc. l. & a cõdita Troia. lxiiii. ante vero vrbem Romam. ccclxviii. & ante annum Christianę salutis. M. cccc. xxiiii. hoc eodem anno vt Eusebius notat filius Dardani Erictonius: Regnare cœpit secundus rex Troiæ hic Testa vt ait Manethon: fuit oriundꝰ Libya Tritonide patria Mineruæ Palatuæ: condiditq; in littore Testam vrbem a qua Proximeus Contestanos circa populos vocat eã (vt aiunt Hispani) Teucriam vocauere posteri a Teucro thelamonio vt Silliꝰ & Iustinꝰ sub argumẽto Deinde. Carthaginẽ nouã anno Testæ. xlvii.

Tros. — q erat septimꝰ Zeti regis Aegyti: vt norat Manethõ & Eusebiꝰ Tros filiꝰ Erictonii tertiꝰ Tro

Troia

læ imperauit a quo Troia ampliata simul & dicta fuit. Regnauit Testa vsq; ad.xxxiii. Zeti vt insinuat Manethon id est annis septuaginta quattuor vt in Eusebio numerantur.

Testa.

De.xx.Rege Hispaniæ Romo Capitulum.xxiii.

Romus.

Regnauit Romꝰ: vt ait Manethon anno.xxxv. Zeti: a Diluuio.D.ccccLxviii. a cõdita Hispania ccc.xxv. & a condita Troia cẽtesimo.xxxviii. Cęterũ ante vrbem Romam.cc.xciiii. & ante annum Salutis.M.ccc.xlix. fuit alius Romus qui in latio Romam oppidulum auxit qd Roma Itali filia condiderat: vt Berosus tradit & Plutarchus confirmat in vita Romuli. Quod oppidulum postea romam latina iuuentus per interpretationem valentiam dixit. Et Euander iterato romam vocauit.: vt Solinus testatur. Est enim idem dictu Aramee atq; grece Roma qd latine. Valentia sicut & Romus valens. Ergo vrbem quã more principum a se Romus Hispanꝰ Romam vocauit: postea Romani seruata nominis interpretatione Valentiam ad hanc ætatẽ dixerunt: vrbem profecto vetustissimam ab hoc Romo conditam/ & inclytam sancto ~~Laurentio~~ martyre ac Vincentio cõfessore. Borgianaq; domo quæ q̃ maxime enituit summis pontificibus. Calisto.iii. cuius auspicio Turchus in Vngaria fusus est: & festũ transfigurationis institutum: & item eius nepote: nunc sanctissimo Pont.max. Alexandro.vi. cuius aduẽtu in suam Vetuloniam Iasiana & Cybelica triumphalia apparuere: quę tempore defensoris eius Syceleï regis Hispaniæ recondita fuerunt. Sub hoc pontifice maxima suspicamur in eius gloriam futura. Finiuit autem regnũ Romus vt insinuat Manethõ anno duodecimo: Ramsis regis Aegypti qui in Eusebio anni tres & .xxx. enumerantur.

Valentia Roma.

vincentio

borg

De Palatuo.xxi.rege hispaniæ Capitulum.xxiiii.

Palatuus Palentia.

Ergo quia palatui populi circa Valentiam describuntur: consequens est ibidem patrem Romum & filium Palatuum sedem tenuisse: ab his Palentiam conditam fuisse deriuatio nominis est argumento in qua olim floruit Mineruæ studium & Gymnasium generale Hispaniæ: vt in legenda beati dominici scribitur. Regnauit autem hic Palatuus vt Manethon insinuat: anno .xiii. Ramsis regis Aegypti: a Diluuio quidẽ vno supra mille: & a cõdita Hispania .dccccLviii. & a Troia fundata.c.Lxxi. Porro ante vrbem Romam.cclxii. & ante annum Salutis.M.ccc.xvi. Hoc anno vt Eusebius notat & Manethon: Ilus filius Trois: regnauit quartus rex Troię. a quo Ilium dictum simul & conditum in Troia fuit. Regnauit hic Palatuus circa Valentiam quẽ vt quidam existimant pepulit Cacus celtiber qui in carpentanæ monte militiam duxerat: vbi & victoria potitus est & monti Caco nomen ad hanc ætatem dedit: q̃uis alii canum dicant. Ferunt autem Palatuum victum: quia adolescentulus erat. Regnauit autem hac prima vice Palatuus puer vsq; ad.xxx. annum Ramsis id est annis.xviii. vt in Eusebio supputari potest.

Ilus.

De Caco.xxii.rege Hispaniæ Capitulum.xxv.

Cacus.

Anteq̃ Hercules gręcꝰ natꝰ esset annis duobus & quadraginta Cacꝰ etiã adolescẽs celtiber regnauit in Hispania: ob cuius victoriã monti Caco nomẽ impositũ anno Ramsis.xxxi. a Diluuio aũt.M.xix. a cõdita Hispania.dcccc.Lxxvi. a Troiæ conditiõe.c.Lxxxviii. & ante vrbem Romã.cc.xliiii. & ante aduẽtũ Christi.M.cc.xcviii. Dictꝰ fuit Vulcani filiꝰ ꝙ primꝰ in Hispania ferrũ & arma & armatã militiam quę Vulcano conficiunt maxime docuerit. Regnauit vsq; ad annum vltimum Rãsis id est ãnis.xxxvi. Et pulsus regno fuit & coactꝰ fuit in Italiã a Palatuo qui resumptis armis illum propulsauit ab hispania quoniam anno primo a Menophis mortuo Ramse inuenit Palatuus iterato rex in Manethone. Nõ potuit igit pelli a gręco Hercule q nõ natus erat paulo post anno sexto dicti a Menophis ortus est: vt mors eiusdem Herculis probat.

Nam vt idem Eusebius omnibus consentiens scribit: ab anno sexto Amenophis ad sextum decimum Amenemis: duo & quinquaginta anni computantur: quibus vixit Hercules / & prædicto .xvi. anno Amenemis seipsum Hercules in flammas coniecit: vt omnes consentiunt. Ergo antea non potuit Hercules pepulisse Cacum / aut Argonautas cepisse: aut vastatum fuisse Ilium ab Hercule / vt mendose in Eusebio scribitur: quia nondum natus erat Hercules: vt ex prædicto tempore illius interitus certissimo comprobatur. Regnauit secundo Palatuus non multis annis: vsq; ad ortum Herculis.

De Erithro. xxiii. rege Hispaniæ Capitulum. xxvi.

Erithrus. Sicut rex Hispalis filius Herculis libyi cognomentum hoc a coloniis habuit (nam teste Roderico Toletano Hispale Scythice gētes sunt) ita Erithr⁹ a coloniis erithreis verissimile est cognomentum desumpsisse: qui a mari rubro in Gades veniētes insulam Erithram incoluere: vt Plynius in .iiii. naturalis historiæ insinuat: & alii complures confirmant. Regnauit iste āno .vii. Amenophis id est a diluuio .M.lxi. a cōdita Hispania .dcccc. xviii. a conditione Troię .cc.xxxi. Ante autem vrbem Romam .cc.i. & ante christianam salutem .M.cc.lxxii. Perseuerauit autem vsq; ad euersionem Troiæ: id est annis .lxviiii. Anno huius .xi. qui erat sexagesimus ante Troianam euersionem: venit Euander Romam, anno eiusdem .xxv. Hercules gręcus Cacum in auētino monte Romę insidiose peremit. Et eodem anno in Asiam adnauigans Laumedontē quintum Troiæ regem dolo truncauit. Erat enim Alceus Hercules pyrata maximus non iusti belli & ordinatæ militiæ dux. Quare Hercules annum .xxvi. agens Ilium vastauit. Non potuit igitur Priamus regnasse annis .lviii. post obitum Laumedontis: vt Eusebius ponit: quia tunc Hercules inuenitur Duodennis sub pręceptore Lino musicā discens non bella exorsus. Ergo .xxvi. anno Erithri Caco occiso Laumedon periit: & filius eius Priamus anno sequente tegnum exorsus regnauit annis quadraginta quattuor: quo anno cum Troia interiit. Quisq; tamen tempora Troianorum regum emendatissima in Archiloco legat.

Euander.

Hercules Pyrata.

De Mellicola. xxiiii. rege Hispaniæ. Capitulum. xxvii.

Mellicola. Gargoris.

Ab excidio Troiano anno primo Mellicola proditur imperasse Hispanię: cuius proprium nomen fuit Gargoris dictusq; Mellicola / q primus Hispanos mella colligere docuit: cuius nepotis Habidis mirabilem fortunam & regnum summatim refert Iustinus in .xliii. libro Epitomatum. Hunc igitur vltimum reperire proprio nomine in authoribus cum residuis pręmissis dūtaxat hactenus potui: regnumq; exorsus anno primo post Troianum excidium / a diluuio vero .M.c.xxxi. & a condita Hispania. octauo & octogesimo supra nongentos & ante vrbem Romā .c.xxxi. simulq; ante Christum .M.c.lxxxviii. Finiuit anno primo Aeneæ Siluii Regis Latinorū id est annis .lxvii. Deinde ad prouincias & particularia dominia ciuitatum Hispania conuersa est vsq; ad Carthaginenses & mox ad tempora Romanorum quæ aliquando procurabo distincte rimari: si cum vita concedatur commoditas.

FINIS.

Eiusdem fratris Ioannis Annii Viterbensis:ordinis prędicatorum & Theologiæ professoris Etrusca simul & Italica emendatissima chronographia Lib.XIII.incipit.

MNIS historia integra est/& certissima redditur: quæ suis substā tialibuspartibus cōstat:quas tres esse manifestum est:narrationē: chorographiam:& chronographiam.Omne enim indiuiduum/vt Peripatetici tradunt constat sua substantia:& duobus substantiantibusprincipiis indiuiduantibus: q̄ vocāt hic & nunc/& sunt proprius locus & tempus.Cūq; narratio rerū gestarū singularum sit substantia indiuidua historię/quę res indiuiduas narrat:vtiq; necessario consequens est vt duobus principiis demonstretur/loco & tempore.Non enī integra & certa historia redditur/ si solum dicat. Magnus Alexander superauit Darium Monarcham:sed adiiciendum est/q̄bus locis & tēporibus exercitū eiꝰ fudit:fugauit:cęcidit:vicit: Quibꝰ principiis q̄cq̄d Gręcia mdēax audet in historia tā p̄clare elisimꝰ in libro cui titulꝰ est de mēdaciis priscorū gręcorū:vt vere pudeat hac nostra ętate,quosdā alioq̄ eruditos mēdaciis Græcorū delectari:& illis assuescere:imo insolescere.Bonū ē inq̄t Cato ad Marcū filiū: litteras gręcas aspicere: nō p̄discere.Itaq; ps localis historię quā gręci vocāt Topographiā & chorographiā quo ad satis est/exposita fuit a nobis in cōmētariis sup Fabiū pictorē:Sēproniū:Catonem: Myrsilū:& fragmētū Itinerarii Antonini Pii:& sup Berolum /& Plynianā Topographiā: & in q̄draginta q̄stionibꝰ Anniis.Secūda vero pars est tēporū q̄ publica & p̄bata fide tenetur: vt super Metasthenem & Philonem ostendimus. Eam partem Gręci vocant Chronographiā id est temporum digestionem:cuius probandi duo principia sunt.Primū vt ostendamus tempora q̄ afferuntur:non discrepare a publica & probata fide/vti sup Metasthenem ostendimus. Alterū vt reges & viri digerantur/qui his temporibus floruerunt & quorū memoriam teneant auctores:vel loca/siue vtrūq;.Q d̄ profecto nos facimus in hac secunda parte/q̄ est de tēporibꝰ:in qua primum extendimus viros & tempora ab Iano & origine Italiæ vsq; ad Othonem Cæsarē. inde retrocedendo:tēpora & viros p̄scriptos per publicam fidem probamus. Tertiam vero partē historiæ quæ narrat eorum gesta:suo loco absoluemus.

Eiusdem fratris Ioannis Annii chronographia Etrusca digesta:& emendatissima:cuius prima pars digestio Italiæ sub aurea ętate:a diluuio ad Nynum & Camesem tribus regibus annis ducentis quadraginta nouem hoc modo

Solitudo Italiæ	c.viii.	Enakii Lukii	xxx.	Coriban	xlviii.
Ianus primū aduenīēs	xxxiii.	Apis	x.	Turrhenus	li.
Comerus Gallus	lviii.	Lestrigon	xlv.	Tarcon priscus	xxiii.
Ochus Veius	l.	Hercules	xxx.	Abas	xv.
Sequunť anni triginta & qua		Tussus	xxvii.	Olanus	xxi.
drigētia Camese ad Atlan-		Alteus	vii.	Veibennus	xiii.
tem italū a quo Italia sub his		Hesperus	xi.	Oscus	xxxiiii.
regibus.		Sequūt anni ab Italo vsq; ad		Tarcon secundus	xlvi.
Cameses	xix.	excidium Troię.cccc.liiii.sub		Thyberinus	xxx.
Iani secūdꝰ aduētꝰ	lxxxii.	his regibus Larthibus Italiæ.		Mezentius	xxii.
Cranus Razen.	iiii.	Italus Atlas	xix.	Itēa vigesimo secundo anno	
Aruns	xliiii.	Morges	xx.	Mezētii vsq; ad sextū Celii &	
Tages	xiiii.	Contus	xxxiii.	principium Romuli compu-	
Sicanus	xxx.	Iasius	l.	tatis quinq; annis laborum.	

m iiii.

Aeneę etiam tribus regni eius sunt anni.cccc.xxiii. sub his regibus Italiæ.

Tarcon tertius xx.
Ocnus Bianor xlvi.
Pypinus lii.
Nycius xlvii.
Pyseus lii.
Tuscus iunior xxxix.
Annus xxv.
Felsinus xliiii.
Bonus xxviii.
Atrius xxvii.
Marsias xviii.
Etalus xxx.
Cęlii pars vi.

A sexto Celii quo cepit Romulus vsq; ad pulsos reges fuerunt anni.cc.xliiii. sub his Larthibus.

Celii residuum xv.
Galeritus xx.
Lukius Tuscus xxv.
Cibitius lxxxii.
Lucumo Clusin9 xxxviii.
Rhetus xx.
Yellus xliiii.

A pulsis a Roma regibus ad ꝑdomitam ciuitatem Hetrurię regnatũ est annis ducentis duobus ab his Larthibus.

Porsena Clusius lviii.
Tolumnius Veiens xxii.
Eques Thuscus xl.
Liuius Fidenas xlviii.
Elbius Tuscus xxxii.

Post cędem Elbii regnauit pro larthes Turrenus eius fili9 annis.xxvi.& ciuitatem Hetruriæ dedit Romanis.

Turrenus xxvi.

Post datam ciuitatem Hetruriæ claruit posteritas Elbii & Turreni sub Romanis trecentis &.liiii.annis ex quib9 Turrenus vixit vsq; ad superatam Thusciam & signatum argenteum Nũmum Romæ in triũphum annis duodecim.

Turrenus qui supra xv.
Titus xl.
Volturrenus xlviii.
Cecynna lvi.
Menippus xlvi.
Menodorus xxxvi.
Mecœnas lvi.
Seianus xiiii.
Skeuinus xxxiii.
Otho Ferentinus i.

Verum quia temporum & regum/publica & probata fides expetif:& omnis alius auctor q̃uis alias eruditus abiicitur;vt Metasthenes & cõmentaria eius/& superior Monarchiarum chronographia comprobãt;idcirco publica & probata fides temporũ:virorumq; dãda est:& Othonis quidem meminit Suetonius de duodecim Cæsaribus.Eiusdẽ & Sceuini:Cornelius Tacit9 in vita Neronis & Othonis.Seiani meminerunt.Iuuenalis in Satyra omnibus in terris:& Phylo in libro legationis suę secundo & in breuiario temporum/itemq; Suetonius in vita Thyberii.Mecoenatis reminiscuntur cum Suetonio poetæ & historici.Menodorum memorat Appianus de bellis ciuilibus ꝙ iuuerit partes Iulii Cæsaris. Omnium vero simul ab Elbio ad Menodorum:memoriam facit Cato in.xix.fragmẽto originum. Verum publica fides temporum:ab ipsis certissimis Olympiadibus sumit. Teste autem Liuio in nono ab vrbe condita.Q.Fabius egregie perdomuit Hetruriam vrbem;sed non cepit ciuitatem:quia ciuitas Hetruriæ data est non capta:vt asserunt Valerius maximus & Cato de originibus. Nam Valerius maximus libro.iiii.in fine narraturus pudorem spurinæ Etrusci:his verbis incipit.Quod sequitur externis annectam;quia ante gestum est:q̃ ciuitas Hetruriæ daretur. Cato item in supradicto fragmento:Turrenus inquit patre Elbio Larthe ad lacum Vadymonis cæso:ad reddendã vrbẽ Hetruriam allici potuit anno secundo Olympiadis centesimæ vigesimę quartę:sed ad recipiẽdas latinas litteras:nunq̃ persuaderi potuit.Cęterum a secundo anno centesimæ ac vigesimę quartæ Olympiadis/quo Turrenus dedit ciuitatem Hetruriæ vsq; ad primum ãnum Olympiadis .ccxii.quo teste Eusebio:se interemit Otho:sunt Olympiades octoginta septem & tres anni.qui simul efficiunt annos octo & quadraginta supra trecentos. Quare publica & probata temporum & dictorum virorum fide:vere a Turreno ciuitatem Hetruriæ dante vsq; ad Othonis interitum anni supradicti supputati sunt a nobis. Sed ꝙ tot annis floruerint:a principibus ipsis Romanis quibus chari fuerunt;ea mẽte atq; ingenio mentiti sumus;vt vel ad centrum ipsum sagittam iecerimus;vel parum abfuerimus:ita vt chronographiam non lęserimus. Hactenus

de fide publica & probata virorum & temporum retrocedẽdo ab Othonis interitu vsq; ad Turrenum datorem ciuitatis Hetruriæ.

.Nunc ab hoc Turreno retrocedendo vsq; ad Romulũ residuum probemus.

Annaliũ quidem Romanorũ publicam fidem probatamq; temporum rationẽ. Ti. Liuius texuit in libris ab vrbe condita qui reges fuisse Romæ a Romulo ad pulsos reges annis.cc.xliiii. per eorum tempora clarissime digerit/in primo libro ab vrbe condita. A pulsis vero regibus vsq; ad perdomitam Hetruriam: per singulos annos consulum & magistratuũ enumerat annos ducentos: qui supradictis adiuncti efficiunt annos.cccc.xliiii. Olympiadesq;.c.xi. completas. Est enim Olympias apud Græcos spatium quattuor annorum: sicut lustrum quinquennium tenet apud latinos. Itaq; si a Romulo rege in primo libro ab vrbe condita Liuii vsq; ad etruscos perdomitos a.Q.Fabio ad lacum vadimonis in nonum librum annos supputaueris: supradictas centum vndecim Olympiades conficies. Porro vt Fabius pictor: & Dionysius Halicarnasseus in primo libro: & peritiores conuincunt: & Eusebius de temporibus sequitur Roma condita est a Romulo post sex primas Olympiades: quas si supradictis adiicias: erunt Olympiades completæ.c.xvii. quando Etruscos perdomuit Fabius: cæso Elbio Larthe ad lacũ Vadimonis A.c.xvii. ad secundum annum centesimæ vigesimæ quartæ Olympiadis/quando Turrenus dedit ciuitatem Hetruriæ iuxta Catonem: sunt anni sex & viginti. Ergo publica & probata tẽporum fide probauimus Turrenum fuisse pro larthem siue loco Larthis Hetruriæ a Ceso patre ad datam ciuitatem/annis viginti sex. Quare vero a cæde Hetrusca ad lacum Vadymonis fuerint anni residui vsq; ad Romulum.cccc.xliiii. in Liuio numerantur/a primo libro vrbis conditæ vsq; ad nonum. Larthum fidem faciunt in primis Cato: qui fragmento supradicto meminit Elbii/a quo vicum Elbii in Cyminio latu Ptolemeus notauit. Liuius Fidenas post humus: etiã a latinis dux exercitus ascitus: post incensam a Gallis Romam in primo Saturnalium memoratur a Macrobio. Equũ a quo Equi Phalisci/seruat lapis effossus in Ryyello/in Thermis Paulibenigni. Tolumnii & Porsenæ gesta simul & nomina refert Liuius in libris ab vrbe condita secundo & quarto. Yellum seruant eius inscriptiones in sacrario cinerum Ryyelli: quam in lucubratione de origine litterarum & philosophiæ Etruscæ dedimus. Rhetum a quo Rhetios dictos. Plynius in tertio naturalis historię & quidam alii memorant. Lucumonis Clusini gesta in foelicia: narrat in parte Liuius in quinto ab vrbe condita. Cibicius adhuc inscriptus seruatur in sacrario cinerum Augustalis Surrenæ. Lukius id est Lucumo Tuscus cũ inscriptus/tum a Festo memoratur q; Lucenses condiderit: tum pręcipue Lukium adhuc prędium eius/non longe a Luca illi fert testimoniũ. Celius & Galeritus Lucumo a qbus mõs Celi9 & Luceres olim dicti memorantẽ a Varrone in primo de lingua latina: a Dionysio Halicarnasseo in secũdo libro: & a Fabio pictore de origine vrbis Romę: & a Propertio in quarto Elegiarum. Fides igitur publica & probata de nominibus illustrium virorum/atq; temporibus ab vrbe condita vsq; ad Othonem Cæsarem a nobis fideliter reddita est. Nunc tetrocedendo de.cccc.xxx. annis ab vrbe condita vsq; ad euersionem Troiæ: fides publica & probata redditur. in latina historia/ quam & Liuius in primo ab vrbe condita: & Eusebius de temporibus: & partim Manethon Aegyptius in supplemento Berosi tangunt: Et q̃uis de annis Aeneæ quidam varient: vt plurimum tamen probatiores supputant annos sex a captiuitate Troiæ vsq; ad eius interitum. Cui est argumẽto inuincibili: quia si plures aut pauciores tribuãtur: discordaret a publica & probata fide temporũ Monarchię Assyriorũ: a qua mensurantur priuatorũ tempora: vti sup Meta

Olympias

Elbius.

vello

Iellus.

Rhetus

sthenẽ Berosumq; ostendimus. Itaq; partim errando: partim regnãdo Aeneas ductauit annis
Regnorũ & quinq;. Ascanius triginta octo. Siluius Posthumus viginti nouẽ. Aeneas Siluius triginta vno
regũ anni. Latinus iunior: quinquaginta. Alba triginta nouem. Atys ęgyptus: viginti quattuor. Capis:
viginti octo. Capetus: tredecim. Thyberinus a quo Thyberis: octo. Agrippa: quadraginta. Re
mulus: decem & nouem. Auẽtinus: triginta septem. Procas. xxiii. Amuliꝰ: quadraginta quat
tuor. Ergo a Troia cremata ad successorem Amuliũ Romulum probati sunt a fide publica lati
na: anni. cccc. xxx. Viros vero Larthes his temporibus regnantes q̃plurimos ponit Manethõ:
a Mezentio ad Atrium. Sed & alii auctores eos memorant: vt Tarcontem tertium Vergilius
in octauo & decimo Aeneidos. Ocnum in eodem decimo Vergilius. Pypinum memorat Cy
belaria inscriptio: a quo Pypiniensis agri Tusci meminit Liuius in nono ab vrbe condita. Nyci
um a quo Nyceam Turreni in Corsica: & Ethaliam Turrenam a duce insulã. Diodorus in. vi.
libro indicat: & nomina ipsa probant. Marsię Turrenorum ducis meminit Plynius in tertio na
turalis historiæ & capitulo. xiii. itemq; Cybelaria excisa inscriptio. Pyseum ad classicum inue
nisse tubam æream Plynius in septimo naturalis historiæ & plures concelebrant Tusco iunio
Annii. ri fidem facit Manethon in supplemento Berosi: & vetustissima Tuscanellensis excisa memo
ria: qua prodit Tuscanellam post Troiæ captiuitatem ab Ascanio monopolim conditã: & pro
Boni & bo- cessu temporis a Tusco Larthe adauctã. Annum / Annia Tusca vetustissima familia a qua An
nelli. toninus Pius oriundus fuit teste Helio Spartiano eximio argumẽto seruat. Hinc bonum simi
Atrii. liter monumẽta produnt: cuius familiæ &c. Familia Turna Bona: & Bona: & vt existimo Bo
Felsinus. nella perseuerant: & excisa æra sub Antonino Pio quæ apud me sunt probant. Atrium etiam
Bononia. Atriaticum mare & Atria oppidum integre demonstrant: vt quidam existimãt: & Plynius in
Larthes tertio naturalis historiæ capitulo decimo septimo: videtur significare: licet quidam a colonia
Volaterræ dictum putent: vti ostendimus super fragmenta Catonis. Huc vsq; hos Larthes su
pradictos Manethon exprimit: & supradicti etiam auctores. Qui sequuntur: his locis probati
sunt videlicet Felsinus a quo fit Bononia condita / tam Cato in fragmentis q̃ Sẽpronius de par
titione Italiæ produnt & ab ea primũ Felsinam: inde a Bono successore Bononiam dictam pro
dunt. His ad publicam fidem ostensis afferendum est tempus: & Larthes monstrandi retroce
dẽdo ab Troiano excidio vsq; ad eius fundationem: & inde vsq; ad Italum. Est autem tempus
a fundata Dardania vsq; ad excisam: quod publica fide annaliũ regum Troiæ Archilocus pro
dit: & nos in eius commentariis explanauimus copiose. cc. xcvii. annorum. Totidem supputat
Eusebius de temporibus: eandem temporum publicam fidem secutus. Porro a condita Darda
nia vsq; ad primum annum Itali ex publica fide antiquitatum / Berosus cẽtum & quinquagin
ta septem annos colligit per reges Assyrios. Quos si superioribus adiicias: erũt anni. cccc. liiii.
Hesperus a primo anno Itali vsq; ad Aeneam & Troianum excidium. Quod profecto: & altera publica fi
Italus. de tẽporũ subregulorũ Latii: ex Beroso & Manethone trãssumptorũ ita ostendit. Mortuo Hes
Roma. pero fratre Italus reassumpsit Vetulonię imperiũ: relicta filia Roma in Capena oppido / qd sub
Romanes- Auentinum fuddauerat vt asserit Fabius pictor de origine vrbis Romæ. Igitur vt Berosus &
sus. Manethõ significãt: Roma regnauit in Latio ãnis. xlvi. Romanessus eiꝰ filius. lxxix. Picꝰ pris
Picus. cꝰ. lvii. Faunus priscus. xxx. Annꝰ Faunigena q teste Sillio locauit Agillã filiã Trasimeno fi
Faunus. lio Turreni: regnauit ãnis. liiii. Vulcanꝰ. xxxvi. Mars cognomĩe Ianꝰ. xxiii. Cecul9 cognomĩe
Annus. Saturnꝰ. xxxvi. Picus iunior. xxxiiii. Faunꝰ iunior. xxiiii. Latinꝰ Aeneę postea socer. xxxviii. Er
Vulcanus: go ẽr p subregulorũ Latii publica tpa: demõstrat publica & pbata fide fuisse ab Italo ad excidi
Ianus. um troianum annos. cccc. liiii. Ex publica quoq; & pbatissima fide Berosi & Manethonis sicut
Saturnus. latini subreguli & eorum tpa / ita his correspõdẽtes Larthes Italiæ in Vetulonia & eorum tpa
Latinus. supputãt ab Italo vsq; ad Mezẽtiũ. Et nihilominꝰ latini historici & monumẽta eos nõ supp[illegible]

nit. Nā de Mezentio memoriā faciūt: Liuiꝰ in primo ab vrbe cōdita. Dionysius itē Halicar
nasseus in.ii.lib. Macrobius in primo Saturnaliū: & Virgilius in.viii.&.xi. æneidos.& dein
ceps. Tyberini patris Ocni/ex fatidica Manto: a quo Albula Thybris dictꝰ est: meminit Vir
giliꝰ in.viii.&.x. æneidos/& alii auctores. De Tarconte secundo qui Cacum coniecit in La=
byrithū: etiā Solinus loquitur in collectaneis. De Osco sunt coloniç Osca quç & Capua (nā
Osci sunt Capuenses vt ait Seruius super Eneida)& Volosca id est antiqua Osca/ & per sy= Oscus
copā Volsca: vt in Anniis quæstionibꝰ explanatū est. Veibenū cognomine Massum con=
seruant monumenta & vrbis in Thuscia Massæ/& Celius Veibenus a familia vt memorat
Varro in primo de lingua latina: vbi Celiū montē asserit dictum a duce nobili Tusco/Celio Veibenus massus
Veibeno siue per finætaicā compositionē Vibeno. In ea enim cōpositione litteras.e.&.i.cō
uertimus:& sepç syncopa vtimur: vt Veilumbros/& Veibenos/& Veterbū: dicimus Vilū
bros: Vibenos: Viterbū: vt alibi ostendimus. Olanū ducem Thusciç fuisse/qui primus Me
diolanum/fundauerit: est testis Cato in fragmento.vii. originum. Abas/a quo Abantes in Olanus. Abas
Tuscia populi ad caput Abium maritimi/perpetuū argumentum habet regionē ipsam: vn
de Lucumo nomine Toruꝰ/classis maritimç pro Aenea princeps fuit vt auctor est Virgiliꝰ
in.x. Eneidos/nominās ipsum totuū Abantem. De Tarconte prisco & patre eius Turrheno
Meone: pleni sunt Codices sicut de Atlante Italo: & filio Itali Morgete: atq; Itali socero Morgetes
Corito:& huius filio Iasio. De Bante vero quē Berosus Coribantem vocat: idest hastatum Corites
bantem: inscriptio Grauisca memoriā facit: vt in cōmentariis de origine litterarum Etru= Bantes
scarum exposuimus. Tanta igitur de probata & publica fide/temporū & Larthū Etruriç di
cta sint: ab Italo vsq; ad Mezentium. Nunc ab Hespero prædecessore Itali ad Camesem: tē=
pora & Larthes sunt demonstrāda. Ea fidem publicā habent a Beroso in.v. antiquitatū: qui
per reges Assyriorum a Camese qui rexit primo anno Nyni colonias Italas vsq; ad Italū sup Cameses
putat totidem annos:& Larthes quot assignauimus: quorum memoriæ plures auctores ha
bent: vt Cameses: Saturnus: Ianus: habēt Iginū: Protarchū: Macrobium in primo Saturna
lium: & pro parte Poetas. Crani Razeni: meminerint loca Volturnæ ita dicta: & Myrsilus Razeni
de origine Italiç: & Dionysius in primo libro dicens: Tuscos se appellare a duce Razenuos.
Aruntis primi quē Berosus Arunū declinat: memoriā seruant eius coloniæ Thuscæ: Arū= Aruntini
tini veteres: Aruntini Rullienses: Aruntini Fidentiores: de quibus exposuimus super Ca=
tonis fragmentum sextūdecimum & a.xv.ad.xix.& aliis cōmentariis. Tagetem fuisse qui Tages
primus Thuscos aruspicinam docuerit: omnes cum Beroso cōfitētur. Sicani prçdia in agro
Vetuloniç manent: quæ dicimus vallem Sicaniā: sicut Enakios amnēs dicimus Kat Ena= Sicatins
kios idest congregationes gygantū quos expugnauit Apis & filius eius Hercules ægypti Apis in ita
us. Vnde & vallem gygantium etiam circa Tuscanellam dicimus: & campum Cymeum lia.
iuxta Cat Enakia: vbi Ioui iusto Api: affuerunt Itali: contra gygantes: vt asserit Diodorus
in.vi. libro:& nos super Berosum probauimus argumentis & auctoribus inuincibilibus.
Aliquot annis prçfuisse Italiæ Apim: & eius nepotē: quē Grçci antropophagū: Etrusci Kur
kum: latini & Berosus Lestrigonem vocant. Itemq; & Herculem vsq; Hesperum cuncta su Lestrigo nes
pradicta monumenta cum Beroso confirmant. Et ideo a Camese vsq; ad Hesperum amplā
fidem temporum & hominum: Berosus & historici & eorum monumenta præbent. Nunc
de temporibus ante Camesem & Nicium quæ latini vocant aurea sçcula fides publica su= Aurea sç cula.
menda est. Primum a transumptore fidei publicç Beroso: qui ait ante Nynum fuisse inun=
dationē sub Ogyge Iano: annis ducentis quadraginta nouem: & anno centesimo trigesimo
primo post diluuium fundantam fuisse Babylloniam a Saturno patre Beli: & eius anno.x. Babylonia
larum misisse colonias Thuscas duce Comero Gallo: cui filius fuit Ochus Veius: a quo ve Ochus
stigium manet mons Veiochus. Item Xenophon libro de çquiuocis idem tempus scribit a

m.v.

publica fide columnę in Babylonia excisæ a Semitamide: vt ostendimus in commentariis
eiusdem auctoris. Enumerat enim ab inundatione ad Satutnum patrem Beli: annos tri-
ginta vnum supta centum. Et a Saturno ad Belum filium: annos sex & quinquaginta. Et
a Belo ad Nynum annos sexaginta duos. Ita ab inundatione ad Nynum primum Monar-
cham: fuerunt anni. cc. xlix. Vocauetunt autem auream: quia prima fuit nata cum huma-
no genere post diluuium: quæ vindice nullo: aut lege scripta & metu: sed sua sponte rectū
Aurea ętas fidemq; colebat: vt ait Ouidius in primo Metamorphoseos: & Trogus & Iustinus in primo
Epitomatum. Et vt aiunt. durauit vsq; ad Iouem: qui primus armis sumptis fugauit Sa-
turnum: idest vt ostendit Berosus vsq; ad Nynum: qui legato a patre Belo mandato susce
perat: vt omnino Saturnū Sagā Caspium deleret. Nam et ipse Nynus pet interptetationē
Iuppiter dicitut: vt probatut in cōmentariis super Xenophontem. Nam Saturnus Apte-
Saturni ętas ras: quē Græcia mendax fingit in historia venisse ad Ianum: non floruit aureo sęculo quādo
Italia dicebatur Saturnia: sed longe post ferreo iam sęculo: quando Italiæ nomen fulgebat
extinctis aliis cognominib⁹: Ianicula: Saleūbrona: Camesena: Saturnia: Apenina siue Tau
rina & Hespetia: vt demonstrauimus supet secundum fragmentum Catonis: et tertium et
quartū. Et snper Fabiū Pictorem. Eadē tempora cum Iano & primis coloniis: assignat Cato
in secundo fragmento dicens. Italiæ inquit splendissima origo fuit: tum tēpore: tū origine
gentis. Cœpit enim aureo sęculo sub principibus diis: Iano: Camese: Saturno: gente Phœni
ca & Saga. Et paulo post: Inter autores conuenit Phęnicas & Chaldęos historicos: ante Ny
num circiter annis quinquaginta & ducentis quibus durauit aureum sęculum: terras fuisse
inundatas: & in Scythia saluatos homines Et ex his venisse Ianum cum dixerim et Gallis
progenitoribus Vmbrorum in Vaticanum Et infta. a Vaticanoq; progressum circa Thy-
berim fundasse tegiam et Pōtificiam vrbes Deinde. xii. coloniis per Thusciam fundatis de-
disse fasces ad cōtinēdum tudes in officio Aureo. Rursus Fabius Pictor de origine vrbis Ro
mæ sub Iano: Camese: et Satutno: hæc ad verbū dicit. Italię imperium princi pio: penes du-
os populos extitit. Posterius Romani: principio Thusci sub Iano cœperunt: aureo sęculo et
ętate: quæ primo ottu generis humani fuit: sub Iano ante Nynum ferme ducentis quinqua
ginta annis. Ianus tenuit Leuum Thyberis latus Etturiam sub initium aurei sęculi. Came
ses veto et Saturnus dextrum latus: circa finem aureæ ętatis. Et post declaratos mores au-
reæ ętatis: mox subdit: quod Trogus: Iustinus: et alii afferunt dicens: fuisse Nynum primū
qui aureos illos auitos mores: noua regnandi cupiditate mutauerit. Itaq; recte tempora au
rei sęculi ex publica omniū fide tetulimus: in quibus in principio post Italiæ solitudinē scri-
psimus Ianiculas colonias in Etruria a Iano primum aduenienre positas: vt indicant Cato &
Fabius Pictor: & inde recedentem Ianum postea misisse Cometum Gallum iuxta Berosum
anno post diluuium. cxli. Huic successit filius Ochus cognomine Veius siue Curulis proba
uimus igitur nostram Etruscam Italicamq; Chronographiam: quæ continet a diluuio ad
Othonem cæsarem: annos septem & septuaginta supra trecentos & duo milia. Iam igitur
deo fautore atq; illustratore in aliis cōmentariis vt diximus primam partem historiæ Topi
cam & Chorographicā obsoluimus: nunc item Chronographiam & tēporalē ex publica &
probata fide trāsumpsimus: quæ profecto ab Ogigis prisci diluuio: vsq; ad primum Otho-
nem: pares totidēq; annos digessit: quot publica monarchiarū fides colligit: vt conferenti
vtrāq; patet.

Explicit Chronographia Etrusca & Italica.

Eiusdem Theologiæ professoris fratris Ioannis Annii Viterbensis: pro cõmentariis Phylonis: quæstionale procemium in lib. XIIII. incipit.

QVAERITVR de genealogia Saluatoris: sit certa & manifesta: nec ne? Nã Iulianus apostata: & post eũ sequuti hęretici: persuaserunt sibiipsis esse tũ falsam/tũ incertã. Sic enim teste Hieronymo arguebat apostata Cęsar. Ea inquit apostata Cęsar Genealogia iure manifesta dicitur: quæ a primis scriptoribus/nõ sibi mutuo contradicentibus/vnanimi traditione promulgatur. Porro primi promulgatores genealogiæ Christi/principesq; scriptores fuere duo: alter quidẽ Matthęus: qui Christi arcana probe nouit: & retulit: alter vero Lucas: qui euangelium vt aiunt/dictante beata virgine/progeniei Christi eruditissima/& approbante Paulo apostolo & dicente cuius laus est in euangelio per omnes ecclesias conscripsit. Quare genealogia Christi ab his promulgata/falsa est/ne dum obscura/quia sibi mutuo contradicunt: dum alter dicit virum Marię Ioseph fuisse filium Iacob ex stirpe Salomonis: alter vero eundem fuisse filium Elyh/ & ex stirpe Nathã affirmat. Qđ si etiam vtrouis parente & vtrauis stirpe genitus fuerit: quid inquit viri Mariæ Ioseph stirps ad Christum/a quo nõ fuit genitus: vt eorundem scriptorum vterq; tradit. Vnus enim putatitium filium Ioseph dicit: alter illum conceptum ante Ioseph nuptias de spiritu sancto tradit: & ob id in suspitionem venisse Iosepho: tamq; validã vt ne angelo quidem crediderit: admonenti hoc factum vaticinio Esaiæ. Nam & si eam non dimisit: nõ tamen ipsam post partum virginem mansuram credidit: quia scribitur. Non cognouit eam a spiritu fœcundatam: donec peperit: quando licentia maritali etiam oculis: intactã cognouit. Sed hęc forte credibilia possent esse: nisi (quod contra naturã est) conscriberent Salathielẽ & Zorobabelem a Salomone atq; Nathã genitos: cũ in vtraq; linea naturalis posteritatis vterq; scribatur. Quo quid absurdius: q̃ duobus patribus vnum eundẽq; concipi & nasci. Hæc Iuliani Cęsaris obiecta contra genealogiã Saluatoris. Sequũtur obiectiones hæreticorũ. Prima obiectio est ista. Quæ est indecisa atq; interminata genealogia: & in scandalum fidei atq; prouocatiua apostasiæ si ventiletur atq; disputetur: ea non est manifesta & certa: sed obscurissima: incertaq; atq; potius falsa. Cęterum eiusmodi est genealogia Christi: de qua disputare vetat Apostolus: primæ ad Thymoteum epistolę: primo cap. dicens. Denũties quibusdam nealiter doceant: neq; intendant fabulis & genealogiis interminatis: quæ quæstiones pręstant magis q̃ ędificationem dei: quæ est in fide. Et in epistola ad Titũ tertio ca. Stultas inquit quæstiones: & genealogias: & contentiones & pugnas legis deuita. Sunt enim inutiles & vanę: Verum ad Iuliani oppositionem: qua dicit. Quid ad genealogiam Christi Ioseph: a quo Christus non est genitus: beatus Thomas in postilla super Matthęum & Lucã: & glosa ordinaria super Matthęum primo ca. eandem quęstionem repetũt his verbis. Quid inquiunt ad Christum genealogia deducta a Dauid ad Ioseph: cum Christus non fuerit ex semine Ioseph: Et respondent. Non est consuetudo scripturarum: vt ordo mulierum in genealogiis texetur. Et ideo non per Mariam: sed per Ioseph inducitur: ex quo fit manifesta & certissima genealogia Marię: quæ genuit Christum quia vir cogebatur accipere vxorẽ ex sua tribu & familia: per legem latam: Nume. vltimo capitulo dicentẽ. Omnes viri ducẽt vxores de tribu & cognatione sua: & cunctæ fœminę de eadem tribu maritos accipient: vt hęreditas permaneat in familiis: nec sibi misceantur tribus. Sed ita maneant vt a domino separatę sunt. Porro beatus Hieronymus ad Iuliani obiecta, ita respondet. Hæc profecto q̃ turpia

Matthęus Lucas Christi genealogia

Obiectiones hęreticorum.

Responsio ad q. Iuliani.

de genealo

tet heretici atq; iudaizantes Christiani aberrent indicāt/dum neq; lineas Salomonis & Na
than/alteram alteri adoptione atq; successione regni: quę sub Athalia cōplera est/fuisse ob-
noxiam intelligūt: vt Phylo illustris Hebręus scribit: neq; aduertūt alterū euangelistarū vi
ri alterū ipsius virginis genealogiā texere: & corrupta ortographia scribere Eli qđ est deus
Elyh meus. Nam Elyh/Lucas scripsit: quod apud Syros est deus fortis aut resurgens: idem apud
Ioakin Hebręos Ioakin. Is est pater Mariæ virginis. Vnde beatus Hieronymus. Verum quia omnis
hęc dubitatio tollitur: si diligenter cōsiderentur: quæ Philo Hebræus de tēporibus scribit:
quod profecto opus etiā ad tempora gentiliū plurimū valebit: idcirco super ipsum cōmen
Philo taria instituimus. Fuit autem iste Philo inter viros illustres a diuo Hieronymo numerat9:
quem suspicantur quidā vt scribit in prologo super prouerbia Salomonis/scripsisse librum
Sapiētię. Cum inter Iudęos & Aegyptios Alexādrinos mutua cędes facta fuisset: missus est
Philo admodū eruditus adolescens/legatus ad Tiberium Augustū: anno imperii eius vi-
gesimo: vbi offendit prefectum Tiberii Scianum Tuscū/filium Mecoenatis: qui plurimum
apud Cęsarem poterat: & instantissime cohortabatur: vt gentē Iudęorū deleret: teste eodē
Phylone libro legationis secundo: & Eusebio id notante in vigesimo primo anno Tiberii.
Edidit plura opera, inter quę illud eximium est/quod breuibus & absolutis verbis emēdauit
omnia tempora ad suam rectitudinem & integram veritatem: ab Adam vsq; ad suam vlti
mam decrepitatem: & ob breuitatem operis/illud Breuiarium de temporibus appellauit:
miror q; cur a Theologis sensim neglectus fuerit: & ab Episcopis derelictus: cum ex eo pen-
deant multa contra Hebręos: & complura diuinarum dubia litterarū elucidentur. Sed vel
ignoro cur ita factum sit: aut si scio non ausim dicere. Soluant ad rem nō ad hominem si pos
sunt. quod Paulus ad Hebręos septimo capitulo: manifestū est: quia dominus Iesus ex tri-
bu Iuda ortus sit. Nam si legimus cōmentaria iuniorum super Matthęum & Lucā. ipsa ge-
nealogia Saluatoris: quę teste apostolo erat Hebręis ad quos scribebat manifesta: nūc tam
dubia & incerta redditur/eorum stultis immo impiis litigiis: & subtilibus questiunculis: vt
irrisioni pateat Iudæis: qui ex his existimant etiam apud priscos Christianos semper fuisse
incertam: ob falsitatem euangelistarū Christi genealogiam: ac propterea non posse probari
Christum nostrum esse Messiam: qui ab euangelistis non aperte scribatur fuisse de domo
Dauid: & qui vidētur docti Christiani i ea re sibi mutuo aduersentur: & seipsos & alios per
In Nico. inuolucra inuoluant & decipiant. Nam vt mihi sæpe responderunt & quidem verissime:
De lira De lira postillauit idest post illa antiqua annihilauit: & plicauit: Burgensis inuoluit: & alius
replicauit. Proh impietas. Scriptura sacra manifesta est: testimoniū dei lucidum est sapiē-
tiam præstans paruulis. Non egent litterę diuinæ plicis/nō inuolucris: nō replicis quia hęc
non sapientiā præstant paruulis: sed corū animos in cōfuso relinquunt: & per omnē vitam
animos hominū aberrare cōpellunt: vt de Gręcis Diodotus scribit in. iii. libro. Non qui pli
cant: nou qui replicant: sed qui explicant & elucidant me vitam ęternā habebunt vt sacræ
litteræ contestantur. Sed de his hactenus. Nam has ineptias quas & stultas quęstiones &
contentiones apostolus supra vetuit in epistola ad Titum: satis aperuimus in cōmentariis
nostris: quæ ardore fidei confecimus super omnes diuinæ historię libros. Nunc vt breuibus
& lucidis & explicatis: inuincibilibusq;: tum expositione: tum responsione vtamur pro ge-
nealogia Saluatoris atq; diuinis temporibus: præmittimus commentaria super duos libel
los Breuiarii Philonis de temporibus: in quorū primo enumerat tempora ab Adam vsq; ad
desolationem templi: & in secundo ab eadem desolatione vsq; ad suam ętatem sęcula dige-
rit. Vltimo respondebimus ab obiecta.

Explicit quæstionalis prologus.

Eiusdem fratris Ioannis Annii Theologiæ professoris commentaria incipiunt super Philonis Breuiarium de temporibus super primum librum.

Commentaria super primum librum Philonis. Præfatio.

EXPONEMVS antea librũ primum Philonis: Deinde secũdũ. Tertio ex his respondebimus tesolùtorie ab obiectiones factas cõtra genealogiam Saluatoris. Primus libet diuiditur in duas partes. In prima tractat in summa: quæ tempora fluxerũt ab Adam vsq; ad quartũ annum Salomonis. In secunda: ab eo anno vsq; ad desolationẽ templi. Verum qm̃ de priscis sęculis atq; temporibus sępenumero fit mentio in omnibus sequentium auctorum libtis idcirco ne sępe nos oporteat eadem ad longum tepetere: hoc loco admonendos existimo lectores: vt initio vtamur beati Hieronymi in cõmentario sup illud apostoli ad Hebtæos dicẽtis. Fide credimꝰ aptata fuisse sęcula: vt ex iuisibilibꝰ visibilia fierẽt. Vbi diuus Hieronymus sic ait. Chaldęorũ veterũ traditio est: huius visibilis & formati mundi: fuisse inuisibilem & informẽ præiacentẽ naturam sempiternã: a nullo productam: quam posteriores Græci: ilen chaosq; vocauerũt: Moyses veto abyssum. Hanc materiam ad visibilitatem & formam fuisse a meliore natura deductam confitentut; atq; vti Moyses primo cepisse stellis ornare cęlos: ex tempore non ab ęterno produnt: inde terrã ornatam fuisse animãtibus & plantis; postea piscibus aquas: volucribus aerem: postremo hominem dominũ mundi factũ. Quæ omnia Naso in opere magno a Chaldęis accepta: ad vnguem profecutus est. Quinetiam & annos & homines ante tegnum Macedonum sub Alexandro produnt a quibus otti sunt: annis citciter quatuor & triginta supra sexcẽtos & tria milia. Quæ si retro ab Alexandro supputes: petuenies ad Adam primum. Quod profecto Moyses in omni eorum scientia atq; historia eruditus conscripsit: & quod erroris erat elisit inipso initio dicens. In ptincipio creauit deus cęlum et terrã: quę etat inuisibilis & incomposita: quia tenebtæ erant super faciem abyssi. Quod si nobis obiiciãt Chaldęi Moysem id nõ probasse: in promptu est tesponsio: quia neq; ipsi suam positionem firmant: sed per opinionem scribunt. Est autem omni humana opinione certior fides: q̃ & tationi magis cõsonat: & quod ingenia & natura non tolerant: vt natura inferior par superiori duratione fiat: horrer: & qua credimus vt ait Apostolus aptata fuisse sęcula vt ex inuisibilius & incõpositis ad visibilia & formata deducerentur. Quæ profecto præpositio efficientis/ & materialis simulq; ac temporis habitudinem tefert. Hæc beatus Hieronymus. In hac auctoritate beari Hieronymi multa memotatu digna continẽtur. Primũ: q̃ quãdo dicit apostolus ex inuisibilibus visibilia facta fuisse: ista pręposirio/ex: cõstruitur cum isto ablatiuo inuisibilibus in habitudine triplici. Primo in habitudine causę efficientis idealis: quia iste mundus visibilis factus est effectiue: ex archetypo inuisibili ne dũ secundum fidem: sed etiam secũdum Platonem. Ex quo teste Hieronymo eliditur vnus error chaldęorũ & aliorũ: qui ponunt chaos & materiam mundi a nullo productam: Secundo cõstruitur in habitudine causę materialis: in qua philosophi cum fide conueniunt: q̃ ex inuisibili id est informi/ rudi/ & indigesto chao a deo & meliore natura q̃ sit chaos: productꝰ & formatꝰ fit iste mũdus visibilis: & in partes speciesq; rerum ac formas digestus. Tertio construitur in habitudine tẽporis: sicut quando dicimus ex mane fit meridies: id est post mane. Ita cum dicit apostolus ex inuisibilibus visibilia sunt facta: idest post inuisibilem: & informem atq; cõfusam mundi substantiam: facta est visibilis formatio: & distinctio rerum ex tempore. Et in hoc conueniunt gentiles cum fide. Neminẽ enim lego: etiam ex eis qui asserunt chaos ęternum: qui posuerit formationem ęternam: sed ex tempore factam: vt etiam Moyses posuit. Vnde Ouidius qui non solũ chaldęos: sed etiã

Ile & Chaos

Ex

omnes qui ęternitatem materię posuerũt secutus est: in primo Metamorphoseos: etiam ex tempore cæpisse stellas & formationem rerum asserit. Et æternitatẽ quidem inuisibilis materiæ sic describit. Ante mare & terras: & quod regit omnia cęlum: Vnus erat totonaturæ vultus in orbe. Quẽ dixere Chaos: rudis: indigestaq; moles. Deinde q̃ cœperint primo stelle: et deorum: idest signorum cęlestium imagines & Planetarum qui dii dicuntur apparere: postea animalia: & vltimo homines: his versibus aperit.

Hanc deus & litem melior natura diremit: Sidera cœperunt toto efferuescere cęlo.
Neu regio foret vlla suis animalibus orba: Astra tenent celeste solum: formeq; deorum:
Cesserunt nitidis: habitandę piscibus vndę. Terra feras cepit: volucres agitabilis aer
Denideq; homo fit vltimo fact9: sic asserit. Sanctius his animal: mentisq; capacius altæ
Deerat adhuc: & q̃d dñari in cætera posset. Natus hõ est: siue hunc diuino semine fecit:
Ille opifex rerũ: mundiq; minoris origo Siue recens tellus & reliqua. Verum quoniam hæc copiose tradidimus in cõmentariis super genesim ad litteram: & ad illum locũ hæc magis pertinent: idcirco nunc ad chronographiam Philonis regrediamur: quæ a primo homine incipit: & a quo ante Alexandrũ ferme tribus milibus annis atq; sexcẽtis & trigintaquatuor se ortos Chaldæi insinuant: vt ex supradicta Hieronymi auctoritate apparet. Aduerte etiam eosdẽ Chaldæos: eodẽ tempore scilicet Adę: fuisse doctos ab eo astronomiam & litteras: vt conicitur ex his quæ refert Diodorus Siculus in. iii. lib. dicens. Chaldæi mũdũ sempiternũ fuisse affirmant: & neq; principiũ habuisse neq; finem sortiturũ. Anni vero quibus se vacasse astronomiæ asserunt: nõ facile quis crediderit. Ante enim ascensionem siue monarchiam Alexandri tria & quadraginta milia supputant annos: scilicet: mẽstruales: vt ait Xenophõ in libro de ęquiuocis: quẽ mox post philonem expositurі sumus. Est autẽ annus menstruus a loco luminari coitus: ad reditum lunæ ad eundẽ gradum: & amplius ad lineã mediæ coniunctionis: idest viginti nouem diebus annus is menstruus constar. Iuxta astronomiã qua excelluere chaldæi. Porro menstruorũ quadraginta tria milia: efficiunt annos solates ferme totidẽ quot supra Hieronymus supputauit. Et ideo litteræ simul & disciplinæ omnes infusę cũ primo homine cœperũt: vt Chaldęi aperiũt: & theologi prosequuntur. Plinius vero in. vii. naturalis historiæ: capitulo vltimo arguit: Assyrias litteras ęternas fuisse: ob idq; cũ ante Nynũ siue priscum Phoroneũ (nã eodem anno vterq; regnare cœpit: vt est auctor Xenophon libro de ęquiuocis) annis quidecim cœptæ sint litterę Aegyptię quę sunt antiquissimæ nunq̃ in auctorib9 inuenit origo Assyriarũ. Eius verba sũt hæc. Assyrias litteras semper fuisse arbitror. Nã Anticlides repertas in Aegypto fuisse a Menone quodã scribit: idq; monumentis probat. xv. annis ante Phoroneũ antiquissimũ Gręciæ regẽ. E diuerso Epigenes apud Babyloniã septingẽtorũ viginti annorũ: obseruationes siderũ coctilibus laterculis inscriptas docet: grauis auctor in primis. Qui minimũ Berosus & Chritodem9 cccc. octoginta. Et concludit Plinius. Ex quo pater ęternum fuisse vsum litterarũ. Sed fundamentũ Plinii falsum est: & consequentia nulla: quia in auctoribus ipsis Assyriorũ quorũ principes sunt Chaldæi: origo inuenitur ante monarchiã Alexãdri. xliii. milibus annis mẽstruis: qui sub Adam incipiunt: & in Alexandro finiunt. vt Hieronymus dicit: & in nostra topographia demonstrabitur: quã post cõmentaria super Merasthenem explicabimus. Et idcirco q̃ Græci & latini de sempiternitate litterarũ & hominũ somniant: magis q̃ scribũt vitãda sunt vt nihili & cũ ipsis Chaldęis atq; Moyse auctorũ vetustissimo: de antiquitatib9 & priscis temporibus consentiamus: quos Philo sequutus: duos de temporibus libellos edidit: primusq; in duas partes diuiditur. In prima ab Adam: primo Chaldæorũ & generis humanæ doctore simul & parente tempora fert vsq; ad templi ędificationem: inde vsq; ad eius desolationem. Primã vero partem breui summa excurrit dicens.

B Adam vsq; ad diluuium fluxe-
rũt anni mille sexcẽti quinqua
ginta sex. A diluuio ad Abrahã
duo & nonaginta supra ducẽ-
tos. Ab Abrahã ad Moysẽ quiq;
& viginti & q̃dringẽti. A Moy
se ad exitũ de Aegypto & ichoatũ tẽplũ ligneũ
anni octoginta. Ab eo. ad inchoatũ lapideũ an
no quarto regni Salomonis. & executiõi man
datũ decretũ Dauid de successorib⁹ regni. ãni
colliguntur octoginta & quadringenti.

Hæc est igitur prima pars Philo-
nis: quã ipse in quinq; partes di-
uidit: vt in littera patet: in quarũ
prima ponit tẽpus ab Adam vsq;
ad diluuiũ sub Noa. In secũda scri
bit tẽpus a Noa: vsq; ad Habraã
In tertia ab Abrahã vsq; ad Moysẽ
In quarta a Moyse: vsq; ad exitũ po
puli ab ęgypto. In quinra: ab hoc
exitu vsq; ad inchoatũ tẽplũ anno
q̃rto Salomonis. Verũ q̃m summa
tẽporũ i chronographia est cõfusa
& incerta & obscura plusq̃ chaos
nisi digeratur per singulos viros aut Reges & Duces: aut capita originũ sibi perpetuo suc-
cedentia: & quot inter eos anni colligãtur: apudq; Chaldęos & ipsum Moysem simul sin-
guli homines & anni digerãtur: idcirco Mosayca chronographia vtemur ante diluuiũ: q̃m
Chaldęam reperire nõ potuimus: q̃uis omni studio & sollicitudine vsi fuerimus: vt p aliis
antiquitatibus habendis: ita pro hac digestione temporũ ante diluuiũ nihil inexploratum
omiserimus. Nam Berosus: vt etiã Plinius tetigit: solũ de temporibus inscriptionũ quarũ-
dã per annos. cccc.lxxx. ante Ninum & Phrononeũ supputauit: suppressis singulis ducib⁹
& temporibus. Porro Moyses Genesis. v. ca. studuit singulos duces & tẽpora digerere. Erãt
autem ducum loco primogeniti successores: & capita originũ: per quos digerebantur tem Adam
pora: qui numero. x. fuere ante diluuiũ hoc modo. Adã primus vixit annis centũ & triginta/
& genuit Seth. Seth vixit. c. v. & genuit Enos. Enos vixit annis. xc. & genuit Caynã. Caynã
vixit lxx. & genuit Malaleel. Malaleęl vixit. lxv. & genuit Iareth. Iareth vixit. c. lxii. Et genuit
Enoch. Enoch vixit. lxv. & genuit Matusalem. Matusalẽ vixit. c. lxxxvii. & genuit Lamech.
Lamech vero vixit. c. lxxxii. & genuit Noã. Noa vero cũ quingentorũ esset annorũ: genuit
Sẽ: Cam: & Iapet. Anno autẽ sexcentesimo vitæ suæ: vidit Noa terras iuundatas p nouẽ mẽ
ses integros: & vt ait Moyses: decimo mẽse cacumina mõtiũ apparuerũt in Armenia: & De
los insula in mari: vt Solinus meminit: Verũ vsq; ad finẽ duodecimi mẽsis expectauit Noa
exsiccationem terrę & præceptum egrediendi ex Archa. Ex quo patet Moysem annos sola
res duodecim mensium intelligere in supradicto capitulo. Nec solus Moyses retulit vitã
priscorum hominum ferme annis mille durasse. tum recente cælo: & natura prona in cæle-
tem multiplicationem generis humani. sed etiam de his longęuis conscribunt omnes qui
antiquitates apud Græcos & Barbaros cõscripserunt: vt Manethon qui Aegyptiorũ histo
riã texuit: & Berosus q Chaldaicã deflorauit: & Mochus: et Esty⁹ adhuc & Hieronym⁹ ęgy
ptius & Maseas: qui phęnicam descripserunt: sicut refert Iosephus in primo de Antiquita-
te Iudaica. Patet etiam Iosephum & quosdam iuniores aberrare: qui plures annos q̃ supra
collegerit Moyses enumerant: & qui Hieronymo imponunt a se falso positum numerum
assignasse. Nouit enim diuus Hieronymus supra scriptũ a Moyse numerum. Hiis autem
occasionem præbuit ignoratio modi numerandi chronographice. Patet quoq; prima con
clusio Philonis: q ab Adam vsq; ad diluuium: non fuere plures anni q̃ sex & quinquaginta
supra sexcentos & mille. Quod vero ait Philo: a diluuio ad Abraham fluxisse annos ducen
tos nonaginta duos: id idem a chronographia Moysi desumpsit Genęsis. xi. capitulo hoc
modo.

Sem biennio post diluuium genuit Arpaxat. Arpaxat vixit annis. xxxv. et gneuit Sale. Sale

vixit annis.xxx.& genuit Heber.Heber vixit annis.xxxiiii.& genuit Pelech.Pelech vixit an
nis.xxx.& genuit Reu.Reu.vixit annis.xxxii.& genuit Saruch.Saruch vixit annis.xxx.&
genuit Nachor.Nachor vixit annis.xxix.& genuit Tharam.Thara vixit annis.lxx.& genu
it Habraã.Sunt ergo a diluuio ad Habram vt ait Philo: anni ducẽti nonaginta duo.Quare
Noa pater viuebat: quia vixit post diluuiũ annis trecentis & quinquaginta: vt Berosus scri
bit in.v.antiquitatũ: & Moyses asserit Genesis nono capitulo.Tertiã quoq; conclusionẽ suã
Philo desumpsit a Moyse per capita patrum hoc pacto.Habraã centenarius: genuit Isaach.
Isaach sexagenarius: genuit Iacob & Esau.Iacob Nonagenarius: genuit Ioseph.Ioseph vi
xit decẽ & centũ annis/postq̃ sequuta est seruitus in ęgypto annis.lxv.et natus est Moyses
qui octogesimo ętatis suę anno stetit corã Pharaone & eduxit populũ ex Aegypto in deser-
tum: eodẽq; anno cœptũ est templũ ligneũ: id est tabernaculũ fœderis.Quare vera est sum
ma Philonis: q; ab Habrahã ad Moysem intercesserunt anni quadringenti viginti quinq;: &
a Moyse ad inchoatũ templũ ligneũ: et legẽ datã in monte Sinai: anni octoginta.Ex quo pa
tet q; ab Habraã ad legẽ datã a Moyse: colliguntur anni quinq; supra quingentos: a quibus
Lex & q̄ñ fit data si subtrahis ętatis Habraę annos septuaginta quinq;: quando accepta repromissione cœpit
peregrinari: vt patet Genesis.xii.ca.v.tiq; consequens necessario erit: vt anno trigesimo &
quadringentesimo post repromissionẽ data sit lex Mosayca: nõ ad reprobandam et cassandã
dictam repromissionem Messiæ: sed solum ad pręparandum populum vt digni essent susce-
ptione illius: quia non decreto legis est hęreditas benedictionis: sed sola liberalitate ac re-
promissione dei ante legem factam annis triginta supra quadringentos.Et ita argumenta-
tur apostolus ad Galathas.iii.ca.Habraę inquit factę sunt repromissiones: & semini eiꝰ: qui
est Christus.Quæ vero post quadringentos & triginta annos facta est lex: non irritat et eua-
cuat repromissionem: quia si esset hæreditas repromissę benedictionis ex lege/iam non esset
ex repromissione: quod est falsum: quia non Moysi sed Habraę per repromissionem donauit
deus.Eandem summã Moyses exposuit Exod.xii.cap.Habitatio inquit filiorum israel qua
habitauerunt in Aegypto subaudi a prima vice qua Habraam descẽdit in Aegyptũ: fuit an
norum.cccc.xxx.Ceterum sequens cõclusio Philonis qua dicit a templo ligneo ad lapideũ
supputantur anni.cccc.lxxx.eadẽ ponitur in tertio libro Regũ ca.vi.hoc modo.Anno qua-
dringentesimo octogesimo egressionis filiorum israel ab Aegypto/in Anno quarto regis Sa
lomonis cœpit ędificare domũ.Hæc summa digeritur ab ipso Moyse vsq; ad Salomonem:
non per capita originũ: sed per ipsos duces Hebræorũ: quorũ primus fuit Moyses: qui octo-
gesimo anno ętatis suę eduxit populum de Aegypto: vt dicitur Exodi.vii.ca.&.xl.ãnis pręs
fuit in deserto: et ita vixit annis.c.xx.vt vltimo cap.Deuteronomii scribitur.Digeruntur
ergo dicti anni.ccc.lxxx.per duces hoc modo.Moyses pręfuit annis.xl.Iosue pręfuit annis.
xxvii.Othoniel pręfuit annis.xl.Aod p̃fuit annis.lxxx.Delbora & Barach.xl.Gedeon p̃fuit
annis.xl.Abymelech filius eius.iiii.Thola p̃fuit annis.xxii.Iayr p̃fuit annis.xxii.Iepte p̃fuit
annis.vi.Esebon p̃fuit annis.vii.Labdon p̃fuit annis.viii.Samson p̃fuit.xx.Heli p̃fuit annis.
xl.Samuel & Saul annis.xl.Dauid primus ex tribu Iuda.xl.Salomon vero filius Dauid re-
gnauit annis quadraginta: et quartus eius regni/fuit quadringentesimus octogesimus ab
egressu filiorum israel ab Aepypto; quando in deserto data est lex: & inchoatum fuit taber
naculum fœderis feretrium: vice tẽpli stabilis.Nam quia populus non stabilis erat vna man
sione.nec ad regnum stabile in terra promissionis peruenerat: idcirco feretrium templum
ligneum fabricatum iussu diuino fuerat vt inclinatissimus ad idololatriã populus: vtcũq;
religione teneretur.Sequitur secunda pars Philonis Commentarium.II.

Iquidē orta lite intet filios Dauid: quos ex Betsabee genuerat: quis tegno p̄cederet: Dauid edicto statuit a iunioribꝰ inchoari: & vt alteri succedetet: vbi posteritas naturalis deficetet. Itaq; a Salomone minimo cœptū est & a Natan illi natu ꝓximiore filio dicto Ahiasar & Mathat: & posteris eius Ahiasarim atq; Mathathyn: id est vt oēs dicetētur & essent fratres principis & donati tempore ad succedendū. Hinc vsq; ad Iosaphat & Ochoziā posteritas Nathā semper dicta est ahiasarim: nā quos occidit Iorā posteros Nathā: quos pater in tribu Iuda p̄ter decretū honotauetat: filii Iosaphat fratres Ioran dicti sunt. Siīiter infantes eorū quos Iorā libetos quidem: sed teditu vacuos in tribu iuda reliquerat: dicti sunt fratres & filii Ochoziȩ cūtn̄ Ochozias vnicꝰ solꝰ ex ioran & Salomone sup̄stes esset: quo pempto oēm stirpem regiā ahiasarim Athalia conata est delere: nisi ꝓuidentia Iosabet sotoris Ochoziȩ ex Ahiasarim saluatꝰ fuisset minimꝰ ex ahiasarim infans Elyh qui & Eliakin. Nā synonyma sūt syris & ȩgyptiis Elyh: eliakin. ioakin. Cognoīatꝰ autem infans Elyh fuit Ioas primꝰ ex domo Dauid: & posteritate Nathā: pto quo myzmor a dextro & læuo choro decantatus fuit: quia. lxx. senioribus septuagesimꝰ quartꝰ positꝰ est: & sub Ioiada institutꝰ: ne disp̄deret deus fūditus domū Dauid vbi finierat proles Salomonis. Ab isto Ioas atq; deinceps in rememotationem reges semp̄ binomii & trinomii fuerunt. Nā iste primꝰ dictus Elyh: ioas: simeon:

Hȩc est secunda pars huius primȩ partis principalis: in qua philo volens colligere tēpora per solam posteritatem Dauidicā: interserit paucis verbis infinitam siluā historiarū. Primo. n. reddit causam edicti: id est statuti Dauid de successoribꝰ suis ex solis filiis quos ex Bersabee suscepat. Vbi notandū est ꝙ in secūdo libro regum capitulo qnto: & in primo libro Paralipomenō capitulo. iii. distingunt̄ filii Dauid per fœminas / vxores / vel concubinas. Vxorū filii erant iure cōmuni Hebrȩorū & gentiū apti ad succedendū honori & dignitati: atq; hȩredirati paternȩ. Concubinarum autem minime. Vnde in lege etiā naturȩ Sarta dixit ad Habraam Genesis. xxi. ca. Eiice ancillā & filiū eius. quia nō erit hȩres filiꝰ concubinȩ ancillȩ cū filio meo Isaac. Et ca. xxv. de filiis aliarū cōcubinarū abrahȩ dr̄: Dedit (inqt) Abrahā cūcta q̄ possederat Isaac: filiis vero cōcubinarum largitꝰ est mutiera: & separauit eos a filio suo Isaac: dum adhuc ipse viueret. Et ideo in supradicto capitulo solum in genealogia Dauidica ponunt̄ filii naturales vxorum: quos ipse ex eis genuetat: & filii cōcubinarum non nominant̄ nisi in communi: quia non erant apti regni successioni. Qui vero ex vxoribus erant: his verbis enumerat. Nati sunt Dauid filii: ex Achinoe quidē Amon primogenitus. Ex Abigail vero Daniel. Tertius Absalon ex Maaca. Quartꝰ Adonias ex Agit. Quintꝰ Saphatias ex Abithal. Sextꝰ Ietraam de Egla. Sex ergo nati sūt ei in Hebron: vbi regnauit septē annis. & sex mensibus. Triginta autem & tribus ānis regnauit in Hierusalem: in qua absq; liberis concubinarum: nati sunt ei ex Bersabee filii quattuor: Sciāmaa: Sobau: Nathan: & Salomon. Ergo Nathā iste nō fuit ille ꝑpheta & sacerdos: neq; fuit filiꝰ Vriæ adoptatꝰ a Dauid: vt quidā delirātes nullo certo auctore: aut cōtrario textu litterali somniāt: in hoc peiores Philone atq; Iudȩis qui hoc horrēt. Sequeret̄. n. ꝙ Christꝰ nō descēdisset ex vero sanguine Dauid: &

Filii dauid

Nathan

ꝙ Lucas decepisset Christianos: q natura lē sanguinē Dauid p Nathā vsq ad salua torē cōtexuit. Vt autē nō subticeamꝰ de liberatū contra Christū delirantiū argu mentū: scias ꝙ se fundāt in puerbiorū ca. iiii. vbi Salomon dicit ꝙ fuit tenellꝰ puer corā patre suo: & vnigenitꝰ coram matre sua. Ergo (inquiūt) fuit vnigenitꝰ respe ctu Dauid & p cōsequēs alii filii bersabeę fuerunt adoptati a Dauid. Vere vbi lyra non bene sonat: eqdē magistra experiētia delirat. In primis negaꝰ istis delirātibꝰ cō tra Christū & eiꝰ scriptorē Lucā: ꝙ Vrias adhuc liberos nūq̄ hūerit ex Bersabea pu

Itē Her: Manasses: Ezechias: Iesus: & eius cemodi. Itaq a quarto anno Salomonis vsq ad finem posteritatis eius & primū successorē Ahiasarim cognoīe Ioas: supputanꝰ anni octo & triginta supra centū. A Ioas vero vsq ad spontaneā transmigrationē Ioakin anni sunt. ccxci. cōnumeratis decem annis quibus regnauit Amon captiuo patre Her qui & Manasses. Porro a transmigratiōe ad desolationem anni sunt vndecim.

ella. Scdo negaꝰ ipsi cōsequētia: qa ignorauit dialecticā: qa e cōtrario inferꝰ. Fui vnigenitꝰ corā matre mea. Ergo nullū aliū habuit mater mea filiū. Non. n. dicit fui vnigenitus corā patre meo: sed puer & tenellꝰ qa vltimꝰ ab eo genitꝰ: & corā matre mea fui vnigenitꝰ: qa ea pcurante Dauid decreuit illū successurū in regno: qđ ad primogenitū ptīebat. Vñ in. iii. li. regū ca. prio: dixit Bersabee ad Dauid: tu (inqt) iurasti mihi ꝙ filiꝰ meꝰ Salomō regnabit post te. Tertio patet ꝙ isti falso sibi vēdicāt nomē sensus lr̄alis: quū in æquocatione lr̄ę decipiant seipsos & alios. Non. n. diuinę litterę vnigenitū vocant semp eum qui vnicꝰ genitus est: sed etiā qui vnicus sit ad successionē. Nā Habraam ante Isaac genuit Ismaelem: & tamen deus vocat eum vnigenitū: non Sarrę: sed Habraę Genesis. xxii. ca. dicens ad Habraā: Tolle filium tuū vnigenitū quem diligis Isaac. Et infra. non pepcisti (inquit) filio tuo vnigenito ppter me. Ergo dicas vnigenito tuo nō Sarrę: & vnigenitꝰ corā matre mea nō respectu patris. Ex quo patet ꝙ ad sensum repugnātē clare litterę exponaut: & catholicam atq lucidissimam diuinā scripturam & fulgidā non explicent: sed plicent & replicent: & cōfundant: & ipsi splendido soli nubes & caligines ingerant. Sed his dicendū est: cur se sapientes vocent & postillatores: cū patentia & clara scripturæ sacrę loca & cognita exponāt: immo plicent per ignotiora & occultiora: & queęa dē facilitate contemnanꝰ: qua contra lucidum caliginosius pferunt. Verum horū innumeros errores litterales: tum patentes: tum in fide saluatoris periculosos: locis suis quibꝰ opus fuit exposuimus atq redarguimus in cōmentariis nostris super diuinas litteras. Qz vero ad institutū Philonis facit: hoc est quia ex peccato Dauid dictū est illi a Nathan ppheta: non recedet gladius & discordia de domo tua in ęternū. Vnde primogenitum Amonem interfecit Abialon: qui & ipse diuino iudicio percussus interiit: subsequuta q discordia successionis inter residuos fratres; iurauit Dauid. & firmauit decreto: vt recte Philo exponit. ꝙ minimꝰ inciperet Salomon: inde Nathā & Salomonis posteritas deficeret. Moriebaꝰ ergo vniꝰ posteritas alteri: quod decretū ferme est de iure gentium: excepto ꝙ Dauid instituit vt a minoribꝰ initiū fieret: qđ & de facto iurauit se non reuocaturū: & Adoniā maiorē natu q̄ erāt quattuor filii Bersabee ab psūpto regno deposuit: vt patet in primo ca. tertii li. regū. Ergo vt ibi diciꝰ a Bersabee: tu rex iurasti mihi p dn̄m deū: ꝙ Salomō regnaret: & Dauid rn̄dit: sicut iuraui tibi per dn̄m deū israel: ita fiet: vtiq decretū iuramēto firmatū īsinuat. Qđ autē addit p dn̄m: ondit nō amore carnali: sed diuina iussione illud gestum: vt clariꝰ ostendit in primo lib. Paralip. cap. xxvii. quādo moriturꝰ dixit principibꝰ. Dominꝰ elegit Solomonē filium meū: vt sederet super soliū meum: & dixit mihi. Ego firmabo regnū eius in ęternū: si pseuerauerit custodire legē meā. Qz autē

Vnigenitꝰ

intellexerit illũ Salomonẽ p̃iiciendũ a regno quoad posteros explicauit in eodẽ cap. quando
Salomoni dixit. Et tu Fili mi Salomon si quęsieris dominũ: inuenies eũ. Si autẽ dereliqueris
illum: p̃iciet te in ęternũ. Qꝫ vero filios Nathan Salomon fecerit Ahyasarim & Mathatym
vt ait Philo ex decreto iam insinuato: patet in. iii. lib. regũ. iiii. cap. vbi scribit de tribus filiis
Nathan constitutũ Ahyasarem fuisse illũ qui erat adolescentior in ordine. Sic. n. scribit ibi.
Azarias filius Nathan erat super eos: qui assistebant regi. Cabul vero eiusdẽ Nathan filius
erat sacerdos amic⁹ regis: & Ahzasar p̃positus dom⁹. Sacerdos hic accipit pro præfecto sup
oẽs sacerdotes: vt in. ii. lib. regũ in fine. viii. cap. dr. Filii inquit Dauid sacerdotes erant. Qđ
in primo lib. Paralip. in fine. xviii. cap. ita in textu exponit: Filii Dauid erant ad man⁹ regis:
id est ad officia regia q̃ tria erant. Primũ vt esset super oẽs maiores regni qui assistebant ei.
Hoc habuit Azarias primogenitus Nathan. Secundũ / vt pręesset Zanedrim: id est collegio
sacerdotũ & doctorũ legis: penes quos erat publica potestas iudiciorꝫ: & sceptrũ occidendi
& viuificandi: eligendi reges & deponẽdi: vt fecit Ioiada pontifex contra Athaliã. Et huic
p̃posuit secundo genitũ Nathan: & ideo dicit sacerdos: quia illis p̃positus: nõ ad sacrifican
dũ: sed ad eos cõtinendũ regio iure: & amic⁹ regis: ne cũ eis cõtra regẽ cõspiraret. Tertiũ of-
ficiũ fratris vel primogeniti regis: vt dom⁹ & familia oĩs regia tanq̃ a primogenito regeret.
quod est ius successionis. Hoc mun⁹ habuit adolescentior fili⁹ Nathan. Vnde noĩe dignita
tis appellat ibi vbi scribit: Pręposit⁹ dom⁹ Salomonis erat Ahyasat: id est frater principis vt
diuus Hieronym⁹ & Philo exponunt. Lucas vero filiũ hunc Nathan dicit Mathat: id est do
natus successione regni ex dicto decreto: vti Philo exposuit. In plurali autẽ Philo & Hebræi
vocant Ahiasarim & Mathatim oẽs posteros Nathan: id est fratres principis: & donari tem
pore ad succedẽdũ: vt Philo exponit & exẽplificat de fratrib⁹ Ioran & Ochosiæ. Vbi notãdũ
est ꝙ in. iiii. lib. regũ ca. x. dr ꝙ Hyeu interfecit fratres Ochozię regis Iuda: quadraginta vi-
ros nõ adolescentes. Et in. ii. lib. Paralipomenon ca. xxii. scribit: ꝙ erant isti principes Iuda &
filii fratrũ Ochozię. Quo pacto inquiũt: aliqui erant fratres Ochozię si erant ei nepotes & fi
lii fratrũ. Respondet a Philone & veterib⁹ Hebræis: ꝙ littera dicit: ꝙ erant fratres vel nepo-
tes qui ministrabãt ei: videlicet in supradictis trib⁹ officiis regiis quę spectabãt ad solos suc-
cessores. Et ideo inquantũ erant Ahyasarim dicebant fratres & sorores principis & nepotes
oẽs de linea Nathan. Inquantũ vero linea Nathan suscitabat semen fratris sui Salomonis si
deficeret: dicebant filii prĩcipis & regis familię Salomonis: & nõ Nathan: qa secundũ legẽ
naturę atq; Mosaicam: qui suscitat semen fratri suo: etiã nomen ei⁹ suscitat. Vñ nũq̃ dicũt
aut rõ filii & posteri Nathan: sed Salomonis. Et ideo Ioas & Iosabet ei⁹ soror dicunt esse fi-
lii regis e posteritate Salomonis: quũ tñ essent ex Ahiasarim & Matathym. Vñ patres fra-
trũ Ochosiæ dicti sunt fratres etiã Ioram patris eiusdẽ Ochosię & filii Iosaphat. Vñ cap. p̃ce
dente dicit ꝙ Ioram habuit fratres filios Iosaphat: quos occidit. Quare autẽ occidit: dicunt
aliqui: vt eorꝫ bona possideret: & ne se electo aliquis eorꝫ regnaret. Vtraq; causa partim fal-
sa: partim vera est. Prima. n. falsa est in eo ꝙ dicit vt bona eorum possideret: quia ipse voluit
solum bona quę pręter decretũ Dauid filiis Iosaphat concesserat: vt ait Philo. Pro quo nota ꝙ
pro medietate redituũ regni viuebant simul posteri Salomonis & Nathan ex decreto. Cu-
ius argumentũ est: quia quũ decem trib⁹ desciuerint ab filio Salomonis: ex duabus reliquis
Beniamin & Iuda: ex decreto diuino dicto per prophetam: sola vna tribus Iuda data est pro
regno successorum Salomonis: vt patet in secundo libro Paralipomenon capitulo. x. vbi di
cit ꝙ non est sequutus quispiam domum Dauid: pręter tribum Iuda solam: Vnde duas di-
ctiones exceptiuam & exclusiuam: præter: & solam adiecit: vt intelligas nullo pacto ad regi
men & reditum regis posteri Salomonis pertinuisse tribum Beniamin: sed solam tribum
Iuda. Et si obiiciatur ꝙ in capitulo sequenti dicitur: ꝙ rex Iuda conuocauit tribum Iuda &

Sacerdotũ officia.

Beniamin ad pugnandum contra alias decẽ tribus rebelles: vtiq; hoc facit pro Philone: q
qui vtilitate & commodo ac reditibus regni gaudẽt: etiam communi impẽsa bellare debẽt.
Ergo filius salomonis & fratres eius ex nathan simul & cõmuni impensa bellare debuerunt:
rex qudem in tribu sua Iuda ciendo militem: & fratres eiꝰ in tribu Beniamin. Ex quo patet
ꝙ quando quęritur quõdo impletum fuit decretum diuinum quo dixit ad Hieroboam: da
bo tibi decẽ tribus: & filio Salomonis vnã solam: quum duę tribꝰ sequutę sint domum Da
uid: responsio clara est: quia dicit: dabo vnã tribum filio Salomonis. Nam alterã dederat fi
liis Nathan fratribꝰ Salomonis. Vnde patet ꝙ ex dectero Dauid & diuino: ad regem spe
ctabat oĩs pensio & reditus totius tribus Iuda. Iosaphat autẽ rex ex linea Salomonis: pa
ter naturalis Ioram & auus Ochozię præuaricatus est decretum: quia etiã in tribu Iuda præ
ter alia dona dedit filiis suis Ahyasarim pẽsiones cum ciuitatibus munitissimis: & Iorã so
lum constituit regẽ: diminuto reditu: vt scribit in. ii. lib. Paralipomenon. Et ideo interfecit
eos: non vt haberet bona eorum: quia dimisit ea eoꝝ filiis quos non occidit: sed vt restitue
ret sibi totꝰ reditus. Potest tamẽ dici: ꝙ illa bona eorum erant: quia Iosaphat vir sanctꝰ erat:
& reuelatiõe diuina videbat finiendã posteritatem Salomonis: iuxta qđ dixerat Dauid Sa
lomoni: si non quęsieris dominũ: proiiciet te in æternum. Et ideo diuino iussu potuit muta
re decretũ: & incipere dare suscitatoribus seminis Salomonis partem tribus Iuda. Et hoc pa
cto saluatur prima veterũ responsio: ꝙ interfecit filios Iosaphat suos fratres: vt possideret
bona eorum: quæ diuino nutu habere cœperunt in tribu regia. Partim quoq; verum est ꝙ
timuit ne se eiecto: inciperẽt succedere anteq̃ finiret posteritas Salomonis. Quod pfecto co
nata est facere Athalia: vt ait Philo: quia vt scribit quarti regũ. xi. ca. & in. ii. li. Paralipome
nõ. xxii. ca. eadem Athalia videns mortuum filiũ suum Ochoziam: scilicet & stirpem Salo
monis finitam: interfecit oĩe semen regium: filios filii sui Ochoziæ: q̃ui scilicet successuri
erant: & non naturales: quia nullus illi erat: adeo vt nulla spes esset: vt quis amplius regna
ret de stirpe Ochozię tam naturalis q̃ suscitatiua seminis eiꝰ ex Nathã: nisi quia infans in cu
nis Ioas seruatꝰ est: qui fuit trinomius Elyh: Symeon: & Ioas. Verũ aduerte Philonem quia
Ioas trino-mius non dicit fuit primꝰ rex trinomiꝰ: sed primꝰ ex Ahyasarim: alias esset falsum: quia pater eiꝰ
successione Ochozias fuit trinomius: vt patet in. ii. li. Paralipomenon: vbi cap. xxi. dicit Ioa
chaz: & in sequente dicit Ochozias. & quidam volunt etiam nominatũ Azariam. His ita ex
positis clara est littera Philonis: qui reuersus ad tempora dicit: A quarto anno Salomonis
vsq; ad deletã posteritatẽ eius naturalem: sunt anni. cxxxviii. Hos annos digerunt per tem
pora regum eius posteritatis: liber tertiꝰ & quartus regum: & secundꝰ Paralipomenon hoc
modo. Salomon a quarto anno regnauit annis. xxxvi. Roboam regnauit annis. xvii. Abias
regnauit annis tribus. Asa autem regnauit annis vno & quadragĩta. Iosaphat regnauit an
nis vigintiquinq;. Ioram regnauit annis octo. Ochozias regnauit anno vno. Athalia regna
uit annis septem. Anni vero sequentes vsq; ad desolationem sic sunt digesti. Ioas primus
ex Nathan regnauit annis quadraginta. Amasias regnauit annis vigintinouem. Azarias re
gnauit annis duobubꝰ & quinquaginta. Ioathan regnauit annis sexdecim. Achaz regnauit
annis sexdecim. Ezechias regnauit annis vigintinouem. Manasses regnauit annis quinqua
gintaquinq;. Amon connumeratis decem absente patre. xii. Iosias regnauit annis. xxxi. Ioa
Ioachim. Elyh chat regnauit mensibus tribus. Ioachim regnauit annis. xi. Ioakin qui & Elyh Neri: mensi
bus tribus: & quarto mense vltro in Babyloniam transmigrauit: pro quo Sedechias regna
uit annis undecim: & facta est desolatio.

Explicit primus liber Philonis:
Sequitur Secundus.

Secundus liber. Commentarium primum.

Ecundus libellus Philonis diuiditur in quattuor partes. Prima ponit tēpora a desolatione templi vsq; ad Iudam Machabeum. Secunda ab eo vsq; ad Herodis tyrannidem. Tertia a Tyrannide eius vsq; ad finem legitimi regni. Quarta ab eius successore vsq; ad ætatem suam. Itaq; de prima parte sic dicit.

Ta desolatione ad carceres Ioakin: sunt anni. xx. & ab ei⁹ trāsmigratione xxxi. sex annis sequentibus tunc editus Mizmor octogesim⁹ septim⁹. in fine autē septimi anni Euil merodac educ͠tū Ioakin de carcere in honore habuit: eū q; popul⁹ Heri cognomiauit q; lucerna Dauid que timebat extincta illuxerit & Mizmor octogesimus octauus edit⁹ est ad gratiarū actionē atq; cōseruationem gentis: & celerē missionē Messiæ: mox liberato Heri dat⁹ est a deo filius Mesczebel cognomento Salathiel: qui anno decimoseptimo ante solutionē captiuitatis Barachiā qui anno. xvii. soluta captiuitate dux populi fuit: & ab eo ducatu dictus zorobabel: anno a trāsmigratiōe octogesimoprimo: & a desolatiōe septuagesimo Præfuerūt autē populo duces ex domo Dauid: & sacerdotes ex Leui seorsum vsq; ad tēpora Asmonai: & de his septuagista seniores sic in scriptis reliquerunt: Iesus filius Iosedech magn⁹ pontifex cum Barachia Zorobabele filio Mesczebelis filii Neri: ipse est Ioakin āno primo Cyri venit Hierosolymā: qui secūdo āno dūia cerēt fundamēta pphetantibus Agai & Zacharia: ob mortē Darii Istaspis impeditū est op⁹ nec adiri potuit Cyr⁹: q bello tamirico erat ipeditus. Successit inter se c͠to Cyto Assuer⁹ pris⁹ Artaxerxes: qui

Plura memoratu digna dicit. Primo quia distiguit annos trāsmigratiōis spōtaneę a desolatiōe & captiuitate in vita roti⁹ regni. Et de vtriusq; distinctiōe arq; gestis scribit in fine quarti libri regum & .ii. Paralip. & de vtraq; est vaticinium Hieremię ca. xxxiiii. vbi in fine contra Sedechiam dixit: & solitudinē atq; desolatiōnē vocauit dicēs. Reducā Chaldæos in ciuitatē hanc: & pręliabunt contra eā & capient eā: & succenderīgni: & ciuitates Iuda dabo in solitudinē: quia nō erit habitator. Quomodo aūt sit impletum: scribit in eodē libro Hieremię a ca. xxxvi vsq; ad. xl. & i fine Vaticinii ei⁹: & in fine quarti lib. regū: & secūdi Paralip. Eiusdē desolationis vaticiniū: & quantū tēporis duratura esset desolatio: expressit capitulo. xxv. hoc modo. Nabugdonozor regē Babylonis seruū meum adducam cōtra ciuitatē istam: & habitatores qui circum eam sunt: & interficiam eos: & ponam in solitudines sempiternas: & erit vniuersa terra ei⁹ in solitudinē & in stuporē. Et seruient oēs gētes istę regi Bobylonis septuagita annis. Quūq; impleri fuerit. lxx. anni: visitabo iniquita tē regis Chaldęorū: & reliqua. Ex quo sequit Philonē recte posuisse. lxx. annos desolationis & solitudinis nō transmigratiōis: vt quidā incōsiderate scribūt. Quos etiā annos desolationis nō trāsmigrationis vocauit doctis sim⁹ Daniel ppheta. ix. ca. dicēs. In anno ingt primo Darii filii Assueri de semine Medorū qui impauit sup regnū Chaldęorū anno regni eius: ego Daniel intellexi in libris numerū annorū: de quo fact⁹ est sermo dñi ad Hieremiā pphetā: vt cōplerent desolatiōis Hierusalē septuagita annī. Et qa clara est littera: icirco oēm aliā Desolationis anni.

n.iii

expositionē ꝓbatā ab obscuriori/negamꝰ
Et hoc de primo. Secūdo notādū ē ꝙ Phi
lo digerit annos vnū & nonaginta supra
centū a prīo anno monarchię Cyri & Da
rii vsq; ad magnū Alexādrū: ꝑ sex pontifi
ces: quos etiā Neemias enumerat ca. xii.
dicēs. Iesus sacerdos genuit Ioakin: Ioa-
kin vero genuit Eliasib patrē Ioaddæ. Ioa
than fuit pater Iedduę: & filiꝰ Ioadę. Hos
vt ait etiā. lxx. seniores memoria ꝓduꝰt:
siue. lxx. seniores intelligat zanedrim: si-
ue. lxx. interpr̄tes: q etiā: vt ait: enumerat
totidē ānos a duce Zorobabel vsq; ad Iu
dā primū Hyrcanū de domo Dauid. Rur
sus ꝑ pontifices Leuitici generis & duces
Dauiticos colligunt dicti seniores annos
quattuor &. lxx. supra centū ab Alexādro
vsq; ad Iudā Macchabęū. Et qa ipse Phi-
lo digerit ipse singuloꝝ noīa & annos: ic
circo legant̄ in textu. Tertio notandū ꝙ
solꝰ Philo habuit Chronographiā anna-
liū quattuor monarchiarū: vt in emēda-
tione chronicarū videbit̄. Et ideo solꝰ ip
se in tpībus ex Hebręoꝝ scriptoribꝰ reci-
pit̄. Quinetiā nō per opiniōes vt Iosephꝰ
sed etiā. lxx. senioꝝ testimonio vsus certis
sima scribit. Sed de his hactenꝰ. Vltimo
excurtēda est littera Philonis: si qd obscu
rū est elucidādū. Carceres Ioakin iniusti
fuerunt: qa sub fide publica sese cum suis
potestati magni Nabugdonozor ꝓmisit:
& post lapsum tpis illū in vincla cōiecit:
& iccirco illū tāq̄ iniuste ibi positū: filius
magni Nabugdonosor cognoīe Euilme-
rodach: & noīe Amilinꝰ: eduxit & hono
rauit: vt scribit̄ in. iiii. lib. regū cap. xxiiii.
&. xxv: & in. ii. Paralip. ca. vltimo. Qđ ve
ro hebręi Mizmor: id latini dicūt psalmū
& psalmꝰ octogesimꝰ septimꝰ est psalmꝰ:
Dn̄e deꝰ salutis meę: editꝰ & decātatꝰ sex
annis qbꝰ Ioakin fuit iniuste in carceribꝰ:
& seq̄ns psalmꝰ qn̄ fuit ab Euilmerodach
liberatꝰ: ad quē sensum litteralē nos expo
suimꝰ i cōmētariis suꝑ psalteriū. Neri ap
pellat etiā ipsū Lucas euāgelista patrē Sa
lathiel: cui nomē ꝓpriū fuit Mesezebeel

bellū parabat cōtra Arthaxat factiōis Ta
miricę fautorē: q & ad defectionē cōpule
rat Assyrios: Medosq; ac Persas: & Assue
rus itra Babyloniā sese continebat: adeū
Iesus pōtifex. qa duces Syrię cōtra hebrę
os scripserāt: sese cōtulit: relicto in pōtifica
tu āno. xii. Assueri filio Ioakin qui & elyh
Ergo quia eo āno erat Assuerꝰ occupatꝰ
bello: nō est auditꝰ Iesus. Victor cū seque
te āno missū a se Holofernē a Iudęis trū
catū audisset: edicto publico vetuit tēplū
erigi. Successerūt duo filii eiꝰ: qui de ipio
cōtēdētes: Dario Lōgimāno qui votū re
laxādi edictū patris emiserat. vii. mēse vi
ctoria cessit. Anno eiꝰ prio reuersꝰ Iesus
hortātibus iisdē ꝓphetis ędificare tēplū
annixꝰ ē. Gessit ergo Iesꝰ pōtificatū pri
mū vsq; ad. xii. ānū Assueri prisci: ānis sex
&. xxx. Ioakin filiꝰ i eiꝰ absentia ānis. viii.
Is & Iudith gesta cōscripsit: & anniuersa
riā liberatiōis memoriā quotānis agēdā
instituit. Idē Iesus reuersꝰ ꝓsecutꝰ est pō-
tificatū annis. xx. vsq; ad vigesimū annū
Lōgimāni: natꝰ annos. xxx. & cētum. Et
successit Ioakin: itē secūdo pōtifex: annis
xlviii. vsq; ad. xii. annū magni Artaxerxis
Assueri: qui gesta Hester iscripsit: & me-
moriā Phurim instituit: hortāte illū ꝑ lit
teras Mardocheo: qui decē & octo ānis
ætatē Isaach supauit. Tertiꝰ pōtifex suc
cessit Eliasib: ānis vno &. xx. vsq; ad. xxiiii
magni Artaxerxis. Hic primꝰ posuit hie
rosolymis portā gregis. Quartꝰ pōtifex
Ioada gessit pōtificatū ānis. xxiiii. & to-
tidē Ioathā vsq; ad finē Ochi Artaxerxis
Vltimꝰ sub Persis fuit sextꝰ pontifex Iad-
dua ānis. x. Priceps vero ex domo Nathā
Primꝰ Simeon qui & Ioas. Rursus Leui
qui & Amasias: itē Iesus qui & Ezechias

Her quoq; qui & Manaſſes. Hi ante captiuitatẽ. Porro in captiuitatis ſolutiõe Zorobabel primꝰ pfuit annis octo & quiquagita. Reſa Myſciollã: ſex &.lx. Ioanna Ben Reſa: tribꝰ & quiquagita. Iudas primus cognoĩe Hyrcanꝰ.xiiii. Ab Alexandro vero ad Aſmonaym põtifices vſq; ad Iudã: Onias priſcꝰ annis.xxvii. Simõ priſcus.xiii. Eleazarus Antiochi theos imicus.xx. Manaſſes Seleuco Gallinico amicus.xxvii. Simon iuſtꝰ honoratꝰ a magno Antiocho.xxviii. Onias huiꝰ filiꝰ a Seleuco ſpoliatꝰ tẽplo.xxxix. Hũc ſequit Iudas Aſmonai. Duces vero ex domo Dauid vſq; ad dictũ Iudã fuere: Ioſephꝰ primus: annis ſeptẽ. Abner Semei.xi. Elyh Matathias.xii. Aſar Maat.ix. Nagid Artaxat decẽ. Agai Helly.viii. Maſlot Naum.vii. Amos Scyrach.xiiii. Matathias Siloa decẽ. Ioſephꝰ iunior Arſes: honoratꝰ a Ptolemęę.lx. Ianeus ſecũdus Hyrcanus præfuit annis ſex & decem.

Huic fuit Barachias filiꝰ q a pricipatu cognoĩatꝰ ẽ Zorobabel.i. priceps captiuitatis Babel. Porro Zorobabel genuit Reſa cognoĩe Miſciollã. Lucas eũ vocat Reſa & li.ii. Paral.ca.iii. Miſciollã. Porro breuibꝰ ponit genealogiã Neemias.iii.cap. dicẽs. Et iuxta eũ ędificauit Miſciolã filius Barachię filii Meſezebel. De bello Tamitico Philo ſeqt verã hiſtoriã Perſarũ & Metaſthenis pſæ chronographi & aſſerit poſt mortẽ Darii itetfectũ: & nõ ãte: vt ſõniauerũt Herodotꝰ & Euſebiꝰ noſter. Et hoc ẽ qd ſignificat Eſdras ca.iii.&.iiii. q licet Dariꝰ & Cyrꝰ adepta monarchia ſoluerit captiuitatẽ Babylonicã quã ibi iuenerũt: & dederint licẽtiã reponẽdi tẽplũ tñ fuit impeditũ a vicinis ducibꝰ Cyri oĩbꝰ ãnis Cyri: & poſt eũ ſequutus Artaxerxes publico edicto phibuit: hoc addens q ſemp ciuitas illa rebellarat cõtra reges q a ſcilicet interfecerat fœmina Holofernẽ principẽ ſuũ exiſtẽte põtifice Ioakin: ſuffecto a patre Ieſu vt Philo ſcribit: & in libro Iudith cõmemorat. Et nõ te moueat q iſte Aſſuerꝰ vocet Nabugdonozor i lib. Iudith: q a vt ibi dicit: & Philo ſcribit: Artaxat inuaſerat monarchiã: tenebatq; Aſſyrios: Medos & Perſas. & iſte Aſſuerus ſolã Babyloniã: vbi rex cõmũi appellatione dignitatis vocat Nabugdonoſor: vt in ęgypto Pharao Romę papa. Et iudęi quidẽ iuniores feſtũ agunt triũphi Iudith: & librũ habent dubiũ ppter nomẽ Nabugdonoſor. Perdiderũt.n. oẽm ſapientiã quã ſui habuerũt: & Philo ex auctoribꝰ certiſſimis.lxx. ſanctis ſenioribꝰ tradit. Et ob id eccleſia recipit eũ: & facit argumentũ apud veteres Iudęos & xpianos: licet nõ apud modernos Iudęos: qbꝰ etiã ipſa lux veteris teſtamẽti ferme obſcurat: ſed de his alias. Vocabulũ vero zanedrim: q a ſępa occurrit: iterptat a Tal- Zanedrim.
mudiſtis: collegiũ ſceptri & publicę ptãris totiꝰ regni: q̃ erat penes.lxx. ſeniores ex pricipalioribꝰ de tribu Iuda & aliarũ tribuũ: qbus vnꝰ rex perat: & loco ſui Salomon ex decreto Dauid & dei: poſuit Matathym vt expoſuimꝰ. Dicũt autẽ Talmudiſtę in lib. zanedrim: q hoc erat publicũ ſceptrũ inſtitutũ a deo in deſerto Numeri.xi.ca. vbi deꝰ inſtituẽs regimẽ totiꝰ populi ait ad Moyſen. Cõgrega inqt: mihi.lxx. viros de ſenioribꝰ Iſrael quos tu noſti q ſenes populi ſũt & magiſtri: & duces eos ad oſtiũ tabernaculi fœderis: facieſq; ibi ſtare tecũ. Et deſcẽdã & loquar tibi: & auferã de ſpũ tuo: tradãq; eis: vt ſuſtentẽt onꝰ populi tecũ: & nõ tu ſolus graueris. Sup hoc ſceperũ erat tribꝰ Iuda & rex: ſicut & Moyſes. Vñ zanedrim erat collegiũ publici regiminis & prãris qbus vnꝰ perat. Et hi dicũt vſitato veteri vocabulo ſenes ſiue ſenes
veteres. Romana vero ligua ſenatores: Aramea & etruſca Lucii: vltia ſyll'a hñte accentũ: & gręce Palei. Porro etiã eſt opꝰ vt ſint magiſtri.i. verbiſtę: cuiꝰ verbo pareat: quos Romani a verbo & dicto ipioſo dictatores vocãt: & cõi vocabulo vnico Magiſtratꝰ. Ergo collegiũ publicę prãtis etiã apud hebręos vetuſtiſſimos dicebat Senatoriũ magſtale: apud Rõanos ſenatoriũ dictionale: apud etruſcos Lucumoniũ: apud gręcos Paleologũ. Vnde nomina importantia publicam poteſtatem apud veteres compoſita inuenimus ex duabus dictionibꝰ: qua

tũ altera vetustatẽ & seniũ: altera verbũ & rationẽ impiosam ĩpotret: vt apud Hebręos sa-nedrim: apud Romanos senatꝰ decretũ: apud Gręcos Paleologũ: a paleos vetꝰ: & logos ratio & verbũ: apud Etruscos Lucumoniũ a lucu vetꝰ: & moni ratio & verbũ. Et tandẽ Viterbũ veterũ verbũ siue dictatura. Quare a loco & argumẽtatione nõ modo a vetustissimo more: verũ etiã ab inexpugnabili & sẽp inuicta interp̃tatione: eadẽ sunt apud Romanos Senatus decretũ & verbũ q̃ apud Talmudistas & zanedrim: & apud gręcos paleologũ: & apud Desideriũ regem Viterbũ: & apud Etruscos Lucumoniũ. De his hactenus. Qđ vero Philo scribit Mardocheũ superasse Isaac annis decẽ & octo: significat eundẽ Mardocheũ vixisse annis duodeducẽtis: q̃a Isaac vixit annis vigĩti & ducẽtis: vt patet Genesis ca. xxxv. De regibus vero Nathanicis ante captiuitatis liberationẽ: & ducibꝰ post liberationẽ / siue nõia: siue cognoĩa vsq; ad Iudam Maccabeũ cõueniũt Lucas euangelista: & Philo: & in multis Iosephꝰ: ĩter quos p̃cipui fuerũt Iosephꝰ Atses: & Ianneus secũdꝰ Hircanꝰ amici Ptolemęi: de quibꝰ etiã in tẽporibꝰ Ptolemęi Eusebiꝰ notat dicẽs. Iosephus vir inter suos nobilis legatꝰ a Iudæis ad Ptolemęũ missus: quũ familiaritatẽ eiꝰ ob plurima in eũ meruisset obsequia: dux Iudæę & regionũ finitimarũ instituit̃. Et de filio. Hircanꝰ inq̃t Iosephi ducis Iudæę filiꝰ scilicet post mortẽ patris quũ ad Ptolemęũ perrexisset: honorifice ab eo susceptꝰ est. Verum fra-

Maccha-bęus tris eius cõtra eũ seditione mota: magnarũ calamitatũ Iudaicę genti causa extiterũt. Hæc Eusebiꝰ ex Clæmente & Tatiano & Aphricano. Asmonay hebraice: sed latine dicit̃ pugnax & vulgo palladrinꝰ ab armata pallade: Gręce vero Machabęꝰ: hęc de prima parte.

De partibꝰ temporũ: secunda: tertia: & quarta.

Am primꝰ libellꝰ Philonis p̃currit tẽpora ab Adã vsq; ad spõtaneã deditionẽ atq; transmigrationẽ Neri: qui & Ioakin. Secundꝰ quoq; libellꝰ absoluit primã temporũ partẽ a desolatione vsq; ad Iudã Macchabęũ. Nũc p̃sequit̃ tpa aliarũ partiũ libelli: a Iuda Machabęo ad tyrãnidẽ Herodis: & ab ea ad legitimũ principatũ: a quo ad suã ætatẽ Philo sic p̃sequit̃ dicens.

Antiochi. Quot fuerint Antiochi reges Syriæ & Asię post magnũ Alexandrũ. Lucide enumerat Eusebiꝰ de tẽporibꝰ: & nos in emẽdata chronographia posuimꝰ. Sũt aũt anni a Iuda Machabęo vsq; ad tyrannicũ principatum Herodis. cxxix. vt hic enumerat Philo. Duobꝰ annis minus regnasse Asmonai Iosephꝰ tradit: id est. xxvii. supra cẽtũ. Talmudistę vero in libro Aaboda Zara: in distinctione q̃ incipit Lipfne Idiem aiunt: Rabi Iocep tradere Asmonai regnũ durasse annis tribꝰ & centũ: videlicet vigĩti sex minꝰ q̃ ponat Philo. Sed dicendũ q̃ Iocep dicit regnũ scilicet pacificũ. Nã vigintisex annis pugnatũ ẽ: a Iuda quidẽ Machabeo quinq;: & a Ionatha decẽ & nouẽ: & a Simone duobꝰ. Nã tertio anno immunitatẽ ab Antiocho Sidete accepit. Et ideo concordant Iocep Talmudista & Philo: Iosephus vero in temporibus reficitur: quia tam in

Ox secuti Asmonai filꝰ cũ põtificatu etiã ducatum a domo Dauid subripuerũt vñ orta inimicitia & simultas: Iudas Asmonai correptis armis contra Antiochũ illustrẽ & filiũ eiꝰ Eupatorẽ atq; Demetriũ: p̃fuit annis. v. Ionathas eiꝰ frater. xix. Simon ab Antiocho Sidete imunitate donatꝰ: pręfuit annis. viii. Ioãnes Hircanꝰ priscus ex Asmonaim annis. xxvi. Aristobolꝰ vno. Ianeus Alexãder. xxvii. Eiꝰ vxor Alexandra ix. Vltimus Hircanus. xxxiiii. qui captus a Parthis relicta vxore ac filia & eius fratre Aristobolo: mox Herodes iubẽte senatu romano inuitis hebręis regnũ tyrãnicũ iniit: sumpta sibi vxore filia Hyrcani capti a Parthis: & declarato filio eiusdẽ

Hircani Aristolo pontifice: vt iudęorum animos ad se inclinaret. Sustulit autem ex filia Hircani sibi vxore filios duos. Sed cum anno vigesimo sexto tyrannici regni sui Herodes reuersum socerum Hircanum aduerteret: more prisco regis salutari ab hebręis: illum sibi socerũ socrumq; atq; filiam sibi vxorem: & duos ex ea susceptos liberos: & Aristobolum interemit: bienniocq; post hebręos multis calamitatib9 afflixit. Anno vero trigesimo principatus sui tyrannici: zanedrim ex domo Dauid deleuit: & Annaleum quẽdam atq; zanedrim ex Proselitis suffecit qui nimium in lege videbantur eruditi. Tum & Salomen sororem suam & virum ei9 de tribu iuda. Itemq; propriũ filium quẽ ex vxore eiusdem trib9 susceperat interfecit q dicer etur iam in lege promissus Christus natus. Fessi tandem Hebręi: vltro ipsi ac eius posteris regnum obtulerunt: iurantes in fide ipsius ac posterorũ sese permansuros. Regnauit hic primus Herodes Ascalonita tyrannico principatu: annis triginta vno: & legitimo sex. Et filius eius Archelaus annis nouem. Herodes autẽ Tetrarcha annis viginti quattuor: cuius vigesimo primo anno Legatus a nostris iudęis ab Alexandria missus adolescens erã. Sequut9 est hũc Agrippa priscus: annis septem. Agrippa iunior annis septẽ & viginti. & Agrippinus qui & Agrippa vltimus annis triginta: vsq; ad hũc vltimum annum ętatis meę decrepitę.

diuinis litteris q̃ gentilibus inuenitur quoad tempora erroneus. Nam libri Machabeorum qui absq; temporibus scripti erãt: & gesta: & sub qbus regib9 acta erãt apud veteres habebant Iosephus tempora adiiciens Apocriphos reddidit. qa ponit Anthiocũ illustrem regnasse anno centesimo trigesimo septimo post Alexãdrũ: vt in primo libro Machabeorũ primo capitulo scribit: qui tamen regnauit anno centesimo quĩquagesimo tertio vt patet in annalibus Gręcorũ per singulos reges Asiæ & Syriæ post Alexandrũ: quos Eusebi9 de tẽporibus erudite notauit. Hæc est autẽ vna maxima Metasthenis & Chronographorũ q oĩs auctor tenẽ qui pręter Annales quatuor Monarchiarũ de tẽporibus scribũt: quia in eis est publica tẽporũ per singulos reges digesta fides. Porro Herodes regnauit tyrannico principatu annis vno atq; trigĩta & sex legitimo pricipatu. In summa regnauit annis triginta septẽ: vt oẽs concedũt: Ab eo autẽ per successores vsq; ad annũ quo hæc scripsit Philo: supputantur anni septẽ & nonaginta. Ergo regnatũ est ĩ domo Herodis legitimo pricipatu annis centũ & quatuor. In supradicta veto distinctiõe Talmud: vno min9 supputat rabi Iocep dicens. Regnũ Herodis durauit stante tẽplo annis cẽtum trib9: vbi glosa Rabi Selamo dicit: cũ triginta annis Barcozbe cũ Agrippa: qđ est falsum qa Barcozban cœpit cũ Agrippa regnate anno vltimo Agrippę: cũ quo rebellauit Romanis: a qbus hostis iudicat9 fuit. Et ideo quia ĩ illa

Ioseph9 reiicitur.

Herodis regnum:

distinctiõe nõ ponit Iocep: nisi annos qbus regnatũ est vel legitime: vel pacifice: idcirco: sustulit vltimũ annũ Agrippę vltimi: quẽ Philo vocat Agrippinũ: & ita remanent anni regni legitimi Herodiani cẽtũ & tres: vt vere ponit Iocep. Si vero volumus scire quantũ regnauerit falsus Messias q̃ ipsi Talmudistæ vocãt Barcozban siue Bencozban idest filiũ mẽdacii qa decepit eos: vtiq; hoc pacto sciem9. A trigesimo primo ãno Herodis vsq; ad vigesimũ nonũ Agrippini: numerant a Philone atq; Talmudistis anni centũ & tres Cepit autẽ legitim9 pricipatus Herodis: eius regni anno. xxxii. qui erat Octauiani Augusti annus. xlii. vt per Olym

Barcozban Bencozbã.

n.v.

piades probatur & Eusebius optime annotauit Quare eo anno vete fuit ablatũ sceptrũ de
tribu Iuda: quia natus fuit qui mittendus erat Messias. Si vero ab hoc anno .xlii. Octauiani
qui erat ptim⁹ legitimi principat⁹ Herodis numerem⁹ vsq; ad .xxix. Agrippini supradictos
centũ & tres annos: vtiq; perueniem⁹ ad quintũ annum Traiani imperatoris. Ergo sequente
sexto anno Traiani cœperũt simul regnare Agrippinus & BenCozban. Porro vt ipsi Talmu
BenCozbã distæ atq; latina historia docet: & Eusebius de temporib⁹ diligẽter annotat: anno Hadria-
Antichri- .xvii. BenCozban ingẽtissima clade cũ Hebræis a legionibus Romanis accepta deletus est.
stus Quare Ben Cozban regnauit falso Messiæ nomine ãnis .xxx. vno cũ Agrippino: q a totidem
supputant a sexto Traiani qui imperauit annis decem & nouẽ vsq; ad successoris sui Hadria-
ni annum .xvii. Si quis vero curat intelligere gesta hui⁹ falsi Messiæ: quærat a Talmudistis
& legat Eusebiũ cũ ecclesiastica historia. Quæ tẽpora Phylonis sũmo studio memoria sũt
retinenda cum quia plurimum valet ad chronographiã emendarã: tum præcipue ad emen-
datæ atq; irreuincibiliter disserẽdũ de septuagita hebdomadib⁹ Danielis: tũ vel maxime ad
intelligendas diuinas litteras: & pro cõprobandis veri Messiæ temporibus. Nũc pcurrenda
est Phylonis littera. Ait enim q susceptus principatus fuit causa simultatũ. Nã duces Da-
uidici depressi equidem iure irascebant. Et Phylo quidem non ponit qui successerint ex do-
mo Dauid quia studuit tẽpora per duces notiores exprimere. Quidam vero iudæi in primi-
tiua ecclesia fingentes se christianos: vt obscurarent genealogiã Xpi quã Lucas & Matthe-
us claram ponunt potissime Lucas q ait Ianneo successisse Melchi: & Melchi successisse Leui
patrem Mathan & auũ Elyh siue Ioakin: transmutatis noibus dixerũt Pãter pro Melchi: &
Barpanter pro Leui: & q Elih quasi altera Ioakin fuerit pater Ioseph. Legalis p suscitationẽ
fraterni seminis. Contra quos Hieronymus de ortu Beatæ virginis scribẽs. Quid inquit Pã-
teris & Barpanteris & fraterni seminis suscitatione opus fuit ad genealogiã Mariæ quæ cla-
ra est: nisi quia falsi fratres sub specie angeli lucis ad eludendũ euangelia quasi illa expositu-
ra hęc finxerunt: vbi euangelista Lucas: & sanctorum traditio Syrorũ: sicut Phylo & Lucas
clarissime descripserunt. Quinetiã & vbi Lucas tẽpora non colligit: & Phylo definit: ipsi ea
clarissime inferunt dicentes. Vixit autem Melchi fili⁹ Iãnei annis quinq; & viginti: & genu-
Ioakin it Leui: qui quadragenarius genuit Mathan. Hic agẽs annũ .xxxvi. genuit Ioakin q & Elyh
Maria patrem quidẽ naturalẽ Mariæ & legalẽ Ioseph. Anno autẽ .xlvi. natura sterilis genuit Marie-
am. Quæ & ipsa .xiiii. ætatis anno peperit Saluatorẽ Verũ cõtra euãgelia angelus Sathanæ
se trãsfigurat in angelũ lucis. Hęc Hieronymus Si numeres lector a Melchi ad .xiiii. annũ Be-
atæ virginis: equidẽ annos .c.lxi. supputabis: & totidẽ a Iuda Machabæo ad .xxxii. Herodis.
Quare primus annus quo legitime sceptrũ de Iuda sustulit Herodes, idem fuit & primus na-
ti Saluatoris. Porro de institutione tyrãnica Herodis & grassatione atq; crudelitate in suam
sororẽ socrũ: socerum filios & cognatos: ptim in Iosepho partim in Petro comestore: & aliis
legimus: quę etiã Eusebius studuit in tẽporibus annotare. De zanedrin vero deletionẽ He-
bræi scribũt in Talmud in libro Baba Bathra: in distinctiõe Assutafin. Herodes inquit Asca-
lonita seruus fuit Asmanaym: qui suscepto p vim regno: interfecit vniuersos zanedri septu-
aginta iudices: vno reseruato Baba filio Bota: cui eruit oculos. Porro de filio interẽpto Ma-
crobius in Saturnalium secundo meminit dicẽs. Augustus cũ audisset inter pueros quos in
Syria Herodes rex Iudęorum intra Bimatũ iussit interfici filiũ quoq; eius occisum ait. Meli-
us est porcum Herodis esse q̃ filium.

Sequitur vltima pars libelli Philonis.

Equitur. libellos duos supradictos pars tertia. quæ quasi quodam epilogo cõfirma-
tiuo eorum temporum quę supra exposuit Phylo monent lectores siue illam Phylo
siue alius subscripserit. Hæc his verbis exprimitur.

EXplicit Breuiarium temporũ Phylõis eruditissimi historici hebrei: qui asserit in historiis suis omnia tẽpora quadrasse ad veros ãnales q̃tuor monarchiarũ: q soli & emẽdatissimi habẽt: quos soli vel maxime primi: retulerũt ex Chaldeis Berosus ꝑ monarchia Assyriorũ & Metasthenes Persa historicus in ãnalium indiciis Pari forma ait ex Grecis eos solos se persequutũ qui ãnales Grecorũ secuti: sunt septuaginta seniores interpretes vsq ad Ptolemeum & Asmonaim: inde Romanos qui tẽpora sua diligẽtissime conseruauerunt.

Verba tamen sonant alium hec apposuisse ex libris historiarum eiusdem Phylonis: in quibus ait eundem Phylonem probasse tẽpora sua, idcirco esse emendatissima: qa non per opinionem suam vel aliorũ priuatorũ historicorum: sed publicã ꝑ fidẽ annalium quattuor Monarchiarũ suã chronographiam conscripsit: quarum singula suũ habet probatũ auctorẽ. Nã Chaldæorũ annaliũ probatus auctor ex chaldeis sumitur: inter quos enitet Berosus. Porro Persarũ & Medorum annaliũ idẽ probatus auctor ex Persis sumitur: inter quos effulgẽt Deiocles & Metasthenes psæ historici. Caue cũ legis Petrum comestorẽ sup Danielẽ: quia ibi corrupta orthographia scribitur. Diocles & Megasthenes: ꝑ Deiocles & Metasthenes: quia primi sunt auctores Greci: sed secundi Persici & Medici. Ab Alexandro vero vsq ad Asmoniã securũ se dicit septuaginta interp̃tes: quia hi eruditi erant in annalibus Grecorũ a Machabeis vero quia iã inierant Hebrei societatẽ cũ Romanis: vt gesta Machabeorum indicant: idcirco annales roma- Auctores recipiendi.
norum Phylo ab eis sumpsit qui tempora sua summo studio per annuos cõsules absq errore conscribebant: vt patet in Liuio qui emendate tẽpora digessit per regulos latinos ab Aenea ad Romulum: & per reges Romanos a Romulo ad Tarquinium supbũ: & ꝑ annuos magistratus a Bruto primo consule ad Cæsarẽ. Ex his patet qui authores in tẽporibus suscipiẽdi sunt: & qui reiiciendi. Et quidem in monarchia Assyriorum a Nini atauo Ogyge prisco: vsq ad ipsũ Ninũ Berosus Chaldeus preeminet, & qui descriptam a Semiramide columnã sequuntur Xenophon: Archilocus vterq Græci: itemq latini. Cato de originibus: Fabius pictor: Sempronius: & qui de temporibus aurei seculi añ Ninum conscribũt. Deinde a Nino vsq ad Sardinapalũ duo soli recipiuntur videlicet Berosus: vt diximus: & Eusebi9 quia ip-
sum sequitur in eius Monarchie annalibus. Reiiciuntur autẽ in ea Paul9 Orosius ex latinis: Reiiciendi.
& Iustinus atq Trogus quia ab his annalibus deuiant: & eadem ratione ex Græcis Herodotus: Hellanicus Xenophõ & qui eos sequũtur. Quin etiam & ipm Cthesiam Gnidiũ: q̃q̃ in multis aliis in pretio habitum tamen in tẽporibus hui9 monarchiæ reiiciũt Chronographi nõ mõ qa ab eius annalibus discrepat: verũ etiã quia noĩa regũ & singulorũ tẽpora nõ digerit: vt significauit Diodorus Siculus in .iii. libro dicẽs. A Nino ad Sardanapallũ triginta numero reges tenuerũt imperiũ Assyriorũ ãnis mille trecentis & sexaginta: vt Cthesias in .ii. li. scribit: qui nomĩa regũ: q̃toq quisq regnauerit tempore nõ digessit q̃uis memoret auxiliũ Priamo missum a Tautamo Assyriorũ rege. Post Assyriorũ monarchiã sequuta est secunda Medorũ atq Persarũ: vsq ad Alexandrũ: cuius oẽs annales digesserunt: Deiocles & Metasthenes Persæ: in parte vero ab Arbace vsq ad Cyrũ ex eiusdẽ monarchiæ annalibus retulit supradict9 Cthesias Gnidi9 vt fragmẽtũ ei9 indicat: & Diodor9 in .iii. li. cõmẽorat. Quare qm ab his ãnaliũ psice monarchie veris authorib9 deuiãt Heterodot9: Eusebi9: Tatian9: Ioseph9: Cælmẽs: Affrican9: & Porphiri9: idcirco negãt ĩ tpib9 eiusdẽ monarchie: Reassumit tñ Eusebi9 in tertia monarchia qa digerit fideliter ãnales grecorũ regũq Asie atq Syriæ ab

Alexādro ad Pōpeium: Et similiter recipitur in quarta Monarchia: quia sequitur annales dictatorum & Imperatorum & cōsulum Romanorum. Sed de his clarius tractabitur: in emendatione Chronographiæ nostræ: Nunc satis est nosse ad quadram diuinarum litterarum: & quatuor Monarchiarum: Philonis breuiatium temporum: & quidē vtilissimum traditum esse: & occasionem respondendi christianis tribuisse: pręcipue ad argumenta Iuliani Apostatæ & aliorū Hereticorū: vt autor est hieronymus. Nā cū obiicit falsa scripsisse euangelistas: quia scribūt Zorobabelē & Salathielem in duab⁹ distinctis lineis naturaliū posteritatū Salomonis & Nathan: negat assumptū: quia solum in linea Nathan inuenitur: vt patet ex supradictis. Et ideo tā Maria ꝗ̄ Ioseph de domo Dauid per Nathan venerunt. Q̄d vero obiicit

Euāgelista rū cōcordia Elyh & Iacob. — euangelistas sibi mutuo aduersari: cum dicatur ab vno Ioseph filius Iacob: ab altero filius Elyh: vtiq; nulla est contrarietas: si dicatur Ioannes est filius Petri naturalis: & est filius meus legalis: quia habet filiā meam vxorē. Quoto enim gradu mihi est consanguinea filia mea vel neptis: toto est mihi affinis vir earum. Vnde & neptis meæ virum: voco nepotem meū.

Ioseph qd da Xp̄i genealogiam — Et hoc est quod hieronymus dicit: ꝙ Ioseph fuit filius Iacob genitura: & Elyh siue Ioakin lege vxoria. Quod si dicis: quid ad genealogiam christi Ioseph? Plurimum equidem: nō ad significandum ꝙ saluator fuerit filius eius: sed ꝙ Maria erat ex tribu Iuda: vt ait glosa ordinaria: propter pręceptum legis Numeri vltimo capi. vbi sic dicitur. Omnes viri ducēt vxores de tribu & cognatione sua: & cunctæ fœminæ maritos de eadem tribu accipiant: vt hęreditas permaneat in familiis. Et hæc lex vt ait Talmudista obligabat solum primogenitos ad quos spectat hęreditas: quia ea lex facta fuit propter filias Salphaat & familiarum succedentium in hęreditate: vt patet in dicto. capi. atq; lege. Beata autem virgo fuit primogenita Ioakin sterilis: & Ioseph primogenitus Iacob. Et idcirco necessaria illatio est ex lege: vt quoniā Ioseph ex tribu Iuda & cognatione Dauidica extitit: vtiq; & beata virgo fuit ex domo Dauid & tribu: quia in lege vtrunq; ponitur: omnes inquiens viri accipiant vxores de tribu & item de cognatione sua. Ergo Iosaba filia regis Ioram quia nupsit Iolade pontifici alteriᵃ tribu & cognatione sua: nō fuit primogenita Ioram. Quod si obiiciat hæreticus quia in primo

Abiut. — Paralippomenon. iii. capitu. nullus inuenitur filius Zorobabel qui dictus sit Abiut: vt Mattheus euangelista scribit: respondet hieronymus: ꝙ sicut Misciollam ibi ponitur sine cognomine: ita & Ananias. Et sicut Misciollam primogenitus cognominatus est Resa quod Lucas posuit & Philo expressit: ita alius filius Zorobabelis fuit binomius & dictus est Ananias & Abiut: quod vtiq; vsitatissimum est in diuinis litteris. Quia ergo tempore apostolorum erat cunctis cognitum Ioseph atq; Mariam esse ex tribu Iuda & cognatione Dauid: idcirco apostolus pro principio a cunctis concesso semper arguit contra Iudæos: dicens & præsup-

Christi genealogia. — ponens: pro maxima manifesta ad Hebręos. vii. capi. Manifestum est inquit ꝙ ex tribu Iuda domin⁹ noster ortus est. Et in primo capitu. ad Romanos. Factus est Iesus ex semine Dauid secundum carnem. Quod vero obiicitur: quia apostolus dicit ad Tymotheum: vt denūtiet

Genealogię interminatę. — quibusdam ne doceant aliter aut intēdant fabulis & genealogiis interminatis: & ad Titum Stultas inquit deuita quæstiones: & genealogias: & contentiones & pugnas legis deuita: quia sunt inutiles & vanę: vtiq; his respōdetur: ꝙ ipsa verba apostoli declarant seipsa: quia loquitur de genealogiis & pugnis interminatis: fabulosis: & inutilibus & vanis. Et ideo non loquit̄ de genealogia christi quę erat terminata manifesta & clara vt ipse dicit ad Hebræos: & euangelistæ pro clarissimo & certissimo tunc fundamento fidei in ipsa prima fronte euangelii posuerunt. Neq; erat fabulosa sed vera: neq; vana & inutilis: sed supreme necessaria: quia si xp̄s non fuit de cognatione dauid: vtiq; neq; Messias. Nō potest autē bene intelligere beatū Paulū in his locis: nisi qs nouit vanitates Pharissaicas Talmudicas etiā in primitiua ecclesia: quas nos ad plenū retulim⁹ in cōmentariis nr̄is sup ep̄l'as beati Pauli: & sup Prophetas:

atq; alios libros. Sed pauca adducemꝰ: pro his vocabulis apostolicis. Interminatum: fabu-
bulosum: inutile: vanū: & qđ itē prohibet in secūda epistola ad Timotheū cap. ii. Prophana
& vaniloqua. Est autē totū documentū apostoli cōtra eos qui ꝑuertebant verba Saluatoris
vt patet in prima epistola ca. vi. vbi ait. Si quis aliter docet & nō acquiescit sermonibus dn̄i
nostri Iesu supbus est: & nihil oīno sciens: sed languens circa quęstiōes & pugnas verborū: ex
quibꝰ oritur scandalū & nō ędificatio ecclesię. Primo ex verbo xp̄i dicētis. Helias iā venit &
ipse est Ioannes. Venit hora & nūc est quādo mortui & qui in monumētis sunt audiēt vocē
filii dei. Ergo iā resurrectio facta est: & nulla alia expectatur. Et hi fuerunt duo cōuersi ex Sa- Resurre-
duceis qui negabāt resurrectionē esse: & fuerunt Imineus & Phyletus quos excōmunicauit ctionē ne-
beatus Paulus. de quibꝰ ait in secūda epistola ad Tymotheū secūdo cap. Prophana & vanilo gantes.
qua deuita quia proficiūt ad iniquitatē: ex quibꝰ est Imeneus & Phyletus: qua veritate ex-
ciderūt: dicētes resurrectionē iā factā: & subuerterūt quorundā fidē. Hi duo fuerūt pricipes
factionis Saduceę cōtra beatū Paulū: propter quos in cōcilio dixit. Ego sum pharisęus filiꝰ
pharisęorū. De spe & resurrectione ego iudicor: vt patet in actibus apostolorū cap. xxiii. Pa-
tet igitur quę sūt ꝓphana & vaniloqua: ꝓter intentionē xp̄i. Interminatas autē genealogias
& fabulas cōtra beatū Paulum: & Titum diaconē: & episcopos Siluanum & Tymotheū mo
uebant alter Imineus ex tribu Isachar: & Alexander ex leuitica tribu: qui contra beatū Pau-
lum prędicauerūt Galathis & aliis pluribus christianis: ꝙ cū euangelio etiam legalia & cir Legalia ꝑci
cūcisio erāt seruāda: & probabant ex eo: quia christꝰ seruauit. Beatus vero Paulus ecōtrario pientes.
dicebat: si circūcidimini & seruatis legē: xp̄s nihil ꝓdest: & ꝓbat quia factꝰ est sub lege tanq̄
finis: ideo qui sub lege erāt redemit: & ꝓbabat ꝙ finis omniū pręceptorū erat charitas: & cō
scientia bona: quæ sola christus cū lege intendit: vt patet in oībus epistolis eius. Verū vt in
eadem epistola cap. iii. ad Tymotheū scribit sic inquit: Iannes & Mābres restiterunt Moysi:
ita isti duo restiterūt veritati: qui cū nō possent vincere beatum Paulum nec auertere chri-
stianos ab eo: cœperūt stultas quęstiones: & fabulas verborum: & interminatas idest indeci
sas genealogias afferre: fundantes se in duobus. Primo ꝙ docti siue doctores in regno cęlo- Sribæ qui.
rum: idest euangelico: debent esse solum scribę: dicente christo in euāgelio. Oīs scriba doctꝰ
in regno cęlorū profert testimoniū de veteri & nouo testamēto. Secūdo ꝙ ī veteri testamēto
nulli poterant esse scribę & legis doctores & sacerdotes nisi ex tribu leui & genealogia eius.
Vnde istę pugnæ legis ortæ fuerunt. Prima an aliꝰ posset ex officio ordinario docere: q̄ de ge
nealogia leuitica. Et in hoc ante aduentum christi erat pugna rixosa. Leuitę enim dicebant
nullum posse esse scribam & doctorem legis: nisi ex genealia leuitica: dicente Moyse ad po-
pulum Deuteronomii vltimo cap. Leuitæ docebūt iudicia tua Iacob: & legem tuam o Israel
Ecōtra Ionathan Ben ooziel dicebat: ꝙ etiam genealogia Iudaica poterat docere. Vnde in
Targum Genesis. xlix. traducit. Non auferetur sceptrum de Iuda: & scriba de filiis filiorum
eius donec veniat Messias. Qui vero erant de tribu Isachar dicebant ꝙ etiam de sua genea-
logia poterant esse doctores. Nam in primo libro Paralipomenon. xii. capi. dicitur. De filiis
Isachar erant viri eruditi: qui nouerunt singula tempora ad pręcipiendū quid deberet age-
re israel. Plures alii volebant ꝙ ex omnibus tribubus & genealogiis etiam conuersorum ad
iudaismum poterant esse doctores: quia interfectis legis doctoribus & zanedrin Herodes po
suit zanedrin ex neophitis & ꝓselitis: qui dicti sūt pharisęi & scribę. Vnde & Mayr auctor ro
tius doctrinę Talmudicę fuit Idumeus cōuersus ad iudaismū: vt sparsim in Talmud tradit: Talmud in
& Rabi Moyses ægyptiꝰ narrat in ꝓlogo summę de auctoritate Talmudica. Et ita hęc q̄stio inuentor.
de genealogia doctoratus nūq̄ fuit definita. Secūda fuit de sacerdotio: q͞a soli eo fungebant
qui erāt de genealogia leuitica: vt leuitę ꝓbabāt ex traditis a Moyse. Alii vero dicebāt ꝙ qui Sacerdotes
etiā ex gētibꝰ cōuersi: trāsissent ī tribū leuiticā poterāt esse sacerdotes: q͞a Moyses dicit de qui.

comestione agni Exodi capitulo.xii. Si quis peregrinorum voluerit in vestram transire co-
loniam: circũcidatur: & ita comedat phase. Et mox subdens legẽ vniuersam: eadem inquit
lex erit indigenę & colono. Ergo eadem lex & ius erit colono: trãseunti in coloniam & genea
logiam Leuiticam: sicut & Leuitis. Et confirmabant: quia omnes pagani transeuntes in ge-
nealogiam messię erunt etiam sacerdotes. Itaq; hæc & huiusmodi pugnę: & genealogiarũ
interminatarum rixę erant: & ita vocabantur. Imeneus autem & Alexander cum non pos-
In Pauli doctrinam. sent euincere beatum Paulum: vt auerterent ab eo christianos ad circũcisionem & obseruã-
tiam cerimonialium: cõuersi sunt ad blasphemias: & iniurias sub nomine doctrinæ: dicẽtes:
ꝙ christus non venit legem soluere: sed adimplere: quæ præcepit: ꝙ nemo doceat aut sacer-
dotio fungatur: q̃ tribus Leuitica aut saltem qui in eius coloniam trãsiuisset: ꝙq; Paulus so-
lus contra Christũ & Moysen: cum sit de tribu Beniamin: temerarie decipiẽdo christianos:
docet: & instituit leuitas & Episcopos gentiles qui non transiuerunt in coloniam & domum
Leuiticam: quales erant Lucas Thymoteus: Siluanus: & Titus & huiuscemodi. Atq; his pu
blica prędicatione iniuriis infamabãt beatum Paulum: tam apud Iudęos: q̃ apud Galathas
& Corinthios: quibus epistolas paulus contra eos scripsit. Nã & ad Hebręos scribit ꝙ sacer-
dotium christi nullam debet sequi genealogiam Aaroniticam: & ritum: sed debet esse secũ
dum ordinem Mechisedech: cuius nulla scribitur genealogia: sed oẽs amplectitur ad suam
dignitatem: Vnde trãslato sacerdotio: cuius ius erat apud Leuitas: necesse vt legis Leuiticę
cuius erat docere translatio fieret: & impleretur dictũ hieremiæ de lege noua Messię: quæ ve
terem excluderet. Et ideo lex vetus dum mutatur impletur: quę se mutandã asserit in aduẽ
tu Messię: ac ꝓpterea christus nec vnum iota soluit a lege veteri dum illam mutat: quia hoc
fora erit ibi: & apex ꝙ illam in nouam mutaret. Ad Galathas vero scribens: ꝙ non vt illi Ime
neus & Alexander a Talmudicis fabulis & hominibus didicit euadere sed per reuelationem
Iesu christi: Et excõmunicat eos in cõmuni dicens. Quicũq; etiã si angel⁹ de celo: aliud ꝑdi
cat q̃ prędicauerim vobis Anathema sit. & exclamãs: o inqt: insensati Galathę qs vos fasci-
nauit: nõ credere veritati: ante quorum oculos Iesus christus proscriptus est in vobis cruci
fixus: Tam stulti estis: vt cum spiritu cœperitis: nunc carne consumemini. Lege totam epi-
stolam saluberrimam: reuocatiuam: ad euangelicam legem. Et quia hi duo principes factio
nis hereticę contra beatum Paulum more hęreticorum sanctimoniam & christi seruitutem
ostendebant & peritiam in lege: & ob id erant in æstimatione apud Corinthios: idcirco ipse
Paulus eos reuocans per duas epistolas: etiam in ęmulos eos multa dixit: vti est in prima epi
stola: perdam sapientiam sapientium dicit dominus. Et item non veni ad vos in sublimita-
te sermonis: Quia non spiritum & sapientiam huius mundi accepimus: sed spiritum qui
ex deo est. Et ibi excõmunicat eum qui materteram duxit vxorem: permissu dictorum: qui
ad legis obseruantiam Talmudicam inducebant. Et in fine primæ epistolæ: excommunica-
uit eosdem in communi dicens. Si quis nõ amat dominum nostrum Iesum christum sit Ana
thema Maranatha. Et in secunda epistola contra eosdem falsos apostolos: quos adeo æstima
bant Corinthii: vt nihil supra. Incipimus ne nos inquit denuo commendare! Aut nos ege-
mus sicut quidam commendatitiis epistolis ad vos aut ex vobis. Et item in eadem epistola
contra eosdem. Non enim prędicam⁹ nosmetipsos sed dominum Iesum christum. Et item
o corinthii separamini de medio eorũ dicit dñs. Et itẽ. Qđ facio & faciã: facio vt ampurẽ oc-
casionẽ eorũ: qui volunt occasionẽ gloriandi in vos: sicut & nos gloriamur. Hi sunt pseudo
apostoli: operarii subdoli: trãsfigurãtes se in apostolos christi. Et nõ mirũ. Ipse enĩ Sathanas
trãsfigurat se i angelũ lucis. Et subdit Apostol⁹. Quare nõ est mirũ: si ei⁹ ministri se trãsfigu
rent velut ministri iustitię. Verũ cũ reuocatis ad fidẽ gẽtib⁹: elusi a falsis fratrib⁹: neq; desi
sterẽt maledicẽdo de btõ Paulo & cõmitiua ei⁹: & dicta xpi deprauãdo: sess⁹ btũs Paul⁹ eos

nominatim excōmunicauit: & beato Tymotheo scripsit epistolam primam: in cuius primo capitulo denunciat eos excōmunicatos: & euitet eos & doctrinam eorum hortatur dicens. Rogaui te: vt maneres Ephesi cum irem in Macedoniam: vt denunciares quibusdam: ne aliter docerent: neq; intenderent fabulis & genealogiis interminatis: quæ questiones prestant magis q̄ ędificationem quę est in fide. Finis enim precepti est charitas: de corde puro & conscientia bona: & fide non ficta: a quibus quidam aberrantes, conuersi sunt in vaniloquium: volentes esse legis doctores: nō intelligentes quæ loquuntur neq; de quibus affirmant. Ecce q̄ de genealogiis & fabulis interminatis loquitur: apostolus inquibus: & ex quibus ipsi soli volebant esse legis doctores: & non de genealogia christi: quam omnes lucidam & terminatam habebant. Et ideo isti resistentes apostolo volebant pręcedere: & soli esse doctores ob superbiam: & nō ex charitate & zelo fidei: quā conturbabant: & scismata procurabāt: ob quæ meruerunt publice excōmunicari: vt in fine eiusdem capituli denunciat dicens. Hoc pręceptum tibi fili Tymothee cōmendo: secūdum pręcedētes in te prophetias: vt milites in illis bonam militiam: habens fidem & bonam conscientiam: quam quidam repellentes: circa fidem naufragauerunt: ex quibus Imeneus & Alexander: quos tradidi Sathanę: vt discant nō blasphemare. Et in quarto capitulo: Bonus fis minister Iesu christi: nutritus verbo fidei: & bonæ doctrinæ: quam assecut⁹ es. Et ideo ineptas & aniles fabulas deuita. Quæ autem sint ineptę & aniles fabulæ: in cōmentariis nostris super Bibliam pręcipue super Esaiam prophetam vt cū q̄ terulimus: in quibus pręcipue versabant Hermogenes & socius ei⁹: qui scholas magnas in Asia regebant. Quos cum te pręhenderet apostolus: inimici eius facti sunt: vt in secunda epistola certiorem facit Tymotheū primo capitulo dicens. Scias hoc: q̄ auersi sunt a me oēs qui in Asia sunt: ex quibus est Phygelus & Hermogenes. Contra quos Ephesii fortiter restiterunt: atq; ideo ab vrbe Roma eis scribens apostolus per Titicum Diaconem: eos collaudat: vt patet in epistola ad eosdem Ephesios. Hęc pro commentariis Philonis: & Genealogia Saluatoris sufficiant.

Expliciunt commentaria super Philonem.

Fratris Ioannis Annii Viterbensis ordinis prędicatorum & Theologiæ professoris: In lib. XV. vt pote super Berosum Pręfatio incipit.

EROSVS fuit patria Babylonicus: & dignitate Chaldęus: vt Iosephus contra Appionem grāmaticum: & in primo de Antiquitate Iudaica significat. Fuit ergo sacerdos: quia eūdē gradum in sua republica tenent Chaldæi: quem sacerdotes in ægypto: vt asserit in. iii. libro Diodorus Siculus. Quare fuit notarius & scriba publicus: quia penes sacerdotes solos erat publica fides annaliū: temporum: gestorū & regū: vt auctor est Metasthenes in libro de iudiciis temporū. Quāobrem omnē Chaldaicam deflorauit historiā & tan q̄ publicę fidei notarius trāsumpsit omnia tēpora & antiquitates: in quibus diluuii q͞d antecessit Ninum meminit nominans etiam Noam & filios ei⁹: vt i eisdē libris asserit Ioseph⁹. Et p̄ptereа tanq̄ fidelissimo & publico antiqtatū trāsumptori fides publica dat: & ipsū solū sequuti sūt Persę in Monarchię Assyriorū tēporibus: vt idē Metasthenes auctor est: & nos in cōmētariis sup eundē Metasthenē exposuim⁹. Floruit aūt Berosus ante Monarchiā magni Alexādri: quia idem Metasthenes sacerdos Persa florens in pricipio Monarchię Alexādri ipm̄ sequut⁹ est in

Berosus.
Chaldeus.
Coronis

Berosi laus tēporibus Monarchiæ Assyriorū. Calluit item Berosus Græcam linguam: & docuit Athenis disciplinas Chaldęas pcipue Astronomiā in qua cęteros anteibāt Chaldęi: adeo vt teste Plinio in naturali historia: Athenienses illi statuam inaurata lingua: in publico Gymnasio ponerent: ob diuinas eius prędictiones. Causa scribendi & transumēdi has chaldaicas traditiones fuit: quia Græci solum vsq̧ ad Phoroneum Priscū regem Græciæ attigerant: & quidem commixtis multis antiquitatum erroribus: Et inuentis litteris apud Babyloniam ante hunc Phoroneum annis septingentis & amplius: teste Plinio in. vii. naturalis historię capi. vltimo: cogebantur Athenienses credere: vti ibi credit Plinius vsum litterarum fuisse ęternum: Et litteras Assyrias semper fuisse. Quāobtem ab eodem Beroso edocti sunt in hac transumptione breuissima: quid de temporibus & antiquitatibus haberēt Chaldæi: penes quos semper fuisset vsus litterarum. Diuidit autem hunc librum Berosus in quinq̧ libros. In primo tradit: quid Chaldęi scribant: de tēporibus ante primū diluuium. In secūdo de Genealogiis primorū deorum idest ducum post diluuiū. In tertio docet antiquitatē Iani patris: quē & Noam nominat. In quarto: de antiquitatib⁹ regnorū toti⁹ orbis in cōmuni tradit. In quinto: singula explicat. Titulus huic libro est: Defloratio Berosi Chaldaica. Modus est orientaliū: vt breuē & publica fide transumptā narrationē: vocent deflorationē. Vnde & Iosephus in primo de antiqtate Iudaica scribens. Berosus inquit Chaldęus: omnē Chaldaicā deflorauit historiā: in qua vt cōtra Appionē asserit nominat diluuiū: Archā Noam: & filios eius.

Explicit prefatio.

Eiusdem fratris Ioannis sup primū librū eiusdem Berosi procemiū incipit.

Diluuia. v. EROSVS in primo libro tradit: quid antecesserit primū diluuium. Nam quinq̧ fuerunt diluuia: vt auctor est Xenophon in libro de æquiuocis. Et vnūquodq̧ a particulari suo loco nomē habet: excepro primo notato sub Ogyge Phoenice: quod antonomasice inundatio terrarū dicitur: quia omnes terras diluit. Secundū fuit Niliacum sub Prometheo ægyptio Hercule: vt Diodorus in primo libro indicat. Tertium fuit Atticum sub Ogyge Attico: qd ab Athenis in Asię litrora inundauit: vt Samothraces tradūt: & Diodorus in. vi. libro scribit: referens & illud Samothracū infame mēdaciū de nuptiis Cadmi: post quas voluerunt fingere fuisse conditam Dardaniam. Quartum fuit Thessalicum: solum circa Parnasum vna hyeme sub Deucalione: vt Aristoteles in. i. Metheorum scribit: & Xenophon in libro de æquiuocis confirmat. Et tamen Gręcia mendax audet eam in historia quasi inundationem terrarum fingere. Quintum fuit Pharaonicum: vbi nunc Alexandria ęgypti sub vate Proteo: vt Lucanus in vltimo libro insinuat: & Xenophon tradit: & nos in commentariis eius ad longum explanauimus. Et vt idem Xenophon ait: & Solinus in collectaneis dicit: a primo diluuio nouimestri notato sub Ogyge Phœnice: vsq̧ ad Deucalionem: fuerunt anni septingenti: idest ducenti quadraginta nouem ante Ninum: licet Caro in secundo fragmento originum dicat: ante Ninum pręcessisse inundationē terrarū annis ferme ducentis quinquaginta. Et totidem Fabius pictor dicit de origine vrbis Romæ. Sed vnum annum addūt veriusq̧ Solinus: Xenophon: & Archilocus tradūt: quia vt idem Xenophon & Archilocus tradunt: Deucalion ortus fuit secundo anno Spheri regis Assyriorum: a qoo retro sopputando in Eusebio & Beroso vsq̧ ad principiū Nini: sunt anni vnus & quinquaginta sopra quadringentos. Quare residuum septingentorum: erunt anni nouem & quadraginta supra ducentos quibus Ninum antecessit inundatio terrarum. Ex his probatur irreuincibiliter a tēpore demonstrato a Solino & propriis Epithetis Iani: eundē fuisse Ogygem: Ianū & Noam. Nam qui prefuit primo diluuio ante Deucalionē annis septingentis: & pater antiquissimus

deorum & hominū post diluuium: fuit nomine proprio dictus Noa. Porro ante Deucalionē annis septingentis præfuit diluuio Ogyges cognomine: quia sub eo notatum fuit primū & nouimestre diluuium: & ad idem Iano Epithera propria Noę a latinis tribuuntur: vt a Iuuenale & Propertio tribuit ipsi regnum aurea ętate quæ pręcessit Ninum: & ꝙ sit antiquissimꝰ pater diuum: vt in pręcedentibus pluties produximꝰ. Quare iidem & eodem tempore sunt Noa: Ogyges & Ianus. Sed Noa fuit proprium: Ogyges vero Ianus & Proteus idest Vertūnus sunt solum pręnomina eius. Ponam tamen hoc loco singulorū dicta: de temporibus ante Ninum. Fabius pictor de origine vrbis Romæ. Aurea inquit ętas cœpit sub Ogyge ante Ninum annis circiter ducentis quinquaginta: & eam primus omniū Ninus viciauit. Cato in secundo fragmento de originibus: Italiæ inquit origo splendidissima fuit: tum temporum origine gentis. Et uattara dissensione inter Chaldæos & Scythas de origine orbis: hæc subinfert. Inter vtrosq; conuenit ante Ninum circiter annis quinquaginta & ducentis: quibus durauit aureum sęculum: terras fuisse inundatas: hoies porro in Scythia saluatos: & ex his venisse Ianum cum Dyrim & Gallis progenitoribus Vmbrorum. Hi quidem ex latinis auctoribus. Porro ex Græcis Xenophon in libro de Aequiuocis: Iberis inquit annus vt plurimum quatrimestris est: Chaldęis vero ecōtra semper solaris: nisi in antiquitate disciplinarū qua semper vtuntur menstruo. In cęteris eo pacto annos intelligunt: quo Semiramis in colūna ita excidit. Mihi pater Iuppiter Belus: auus Saturnus Babylonicus: proauus Cur Saturnus ęthiops: Abauus Saturnus ęgyptius: Atauus: Cælus: Phœnix: Ogyges. Ab Ogyge ad meum auum: sol orbem suum circūlustrauit semel: ac tricies & centies. Ab auo ad patrem: sexies & quinquagies. A patre ad me: bis atq; sexagies. Columnam: templum: statuas: Ioui Belo socero: & eius matri Rheę in hoc Olympo: Semiramis dicaui. Ex hac inscriptiōe prædicti anni ducenti quadraginta nouem colligūtur. Totidem assignat Archilocus in Epitheto temporū super quem cōmentaria confecimus. Sed non modo ducentos quadraginta nouem annos ante Ninum assequuti sunt posteriores Græci: verum etiam septingentos & amplius. Quod & Plinius in .vii. naturalis historiæ ca. vltimo indicat. Hanc enim propositionē assumit. Assyrias litteras semper fuisse arbitror. Hanc autem probat: quia litteræ Aegyptiæ quæ antiquissimæ habentur: longe post Assyrias fuerunt: nec Assyriarum inuenitur principium: & auctor sicut ægyptiarum. Hoc probat a Phoroneo antiquissimo rege Græciæ: qui teste Xenophonte in libro de æquiuocis regnauit primo anno Nini: longe ante Phoroneum iuniorem filium Inachi secundum Argiuorum regem. Ponenda sunt verba Plinii in supradicto libro. Antichydes inquit repertas fuisse in ægypto litteras a Meonone quodā nomine tradit: idq; monumentis probat: annis .xv. ante Phoroneum antiquissimū regem Græciæ. E diuerso Epigenes apud Babyloniam septingētorum viginti annorum: siderum obseruationes: coctilibus laterculis inscriptas docet: grauis auctor in primis. Qui minimum: Berosus & Critodemus octingenta & quadringentorum annorum. Ex quo patet: ęternum fuisse vsum litterarum. Hæc Plinius. Sed nota ꝙ non valet hæc consequentia Plinii. Non inuenitur auctor & principium litterarum phœnicarum: siue Assyriarum: ergo sunt ęternæ: quia oppositū consequētis stat cū antecedēte. Similiter absumptū est falsum: ꝙ nō inueniatᷣ principium: quia teste diodoro Siculo in .iii. libro licet Chaldęi opinētur mūdum fuisse æternū: tamen principium astronomiæ & litterarum se nactos fuisse asserunt: ante ascensionem siue monarchiā & eleuationē Alexādri: annis quadraginta tribꝰ milibus. teste autē Xenophonte in libro de æquiuocis: annus in antiquitate litterarū: a Chaldęis menstruus accipitur per lineam medii motus lunaris: quo pacto ad quadraginta tria milia anni mēstrui: reddūt circiter tria milia sexcentos triginta quatuor annos solares. Quod si vt super Philonem exposuimus: & in chronographia nostra: ex publica fide annalium probauimus: monarchia Persa-

Proteus.

Aetas aurea.

Columna Semiramidis.

Cōtra ply.

rum durauit a primo Arbace ad Alexandrũ annis.cccc.xcv.monarchia vero Assyriorum durauit a Nino ad dictum Arbacem:annis.M.cc.xxxiiii. a Nino vero ad inundationẽ terrarũ antecedentem:omnes supputant annos.cc.xlix. & ab inundatione ad Adam primum conditum hominem.M.dc.lvi.vt Moyses supputat Genesis.v.ca.cõsequens necessario est:vt Chaldęorum & Phœnicũ litterę sub conditione Adę cœperint:quia ab Monarchia Alexandri vsq; ad Adam colligũtur quadraginta tria milia anni mẽstrui:siue tria milia sexcenti triginta quatuor solares:vt patet colligenti annos publicorũ annalium Monarchiæ Persicę & Assyrię:atq; diluuii & pręcedentis tẽporis:sicut mox superius cõputauimus.Quare per litteras gentiliũ tẽpora certissima assequuti sumus:ab Alexãdro vsq; ad Adam.Q̃d etiam diuum hieronymũ non latuit in cõmentario super illud apostoli ad Hebręos:Fide credimus aptata fuisse sęcula:vt ex inuisibilibus visibilia fierẽt.Chaldæorũ inquit veterũ traditio est:huius visibilis & formati mundi:fuisse inuisibilem & informem pręiacentem naturã sempiternam a nullo pductam:quã posteriores Græci Ilen:chaosq; vocauerũt:Moyses vero abyssum.Hanc materiã ad visibilitatem & formã fuisse a meliore natura deductam confitentur atq; vti Moyses primo scep[t]ro stellis ornari cęlos:ex tẽpore non ab ęterno pdunt:inde terrã plantis:& animantibus:postea piscibus aquas:volucribus aerem:postremo hominẽ dominum mundi factũ.Quæ omnia Naso in opere magno a Chaldæis accepta:ad vnguem prosequutus est.Quin etiam annos & viros ante regnũ Macedonum sub Alexandro produnt a quibus orti sunt:annis circiter quatuor & triginta supra sexcentos & tria milia.Quos si retro ab Alexandro supputes:peruenies ad Adam primũ.Quod profecto Moyses in omni eorum disciplina atq; historia eruditꝰ cõscripsit & quod erroris erat:in ipso initio elisit dicens.In principio creauit deus cęlum & terram:quæ erat inuisibilis & incomposita:quia tenebre erant super faciem abyssi.Hæc hieronymus.Itaq; Chaldęi:tẽpora longe ante Ninum & diluuium fuisse scribũt:vti & Moyses atq; Critodemus:Epigenes:ac Plinius.Sed Berosus ne crederetur nimis velle limites apud indociles græcos excedere:indefinito temporis initio vsus est dicens.Ante aquarum famosam cladem:multa pręterierunt sęcula.Quæ vt clariora fiant:cõmentaria sequentia:super quinq; Berosi libros iam edidimus.

incipit hic

Metamorphosis oui.

Explicit pręfatio.

Eiusdem fratris Ioannis Annii Viterbensis cõmentaria incipiunt super primum librum Berosi.cõmentarium primum.

IN hoc primo libro Berosus:vt supra exposuimus agit de his quæ pręcesserunt inundationem terrarum.Et facit duo.Primo præmittit exordium.Secundo narrat inundationem priscam.Primum sic absoluit.

Nte aquarum cladem famosam qua vniuersus periit orbis:multa pręterierunt sęcula:quæ a nostris Chaldęis fideliter fuerunt seruata.

Facit Berosus auditores attẽtos dociles:& beniuolos.Attentos quidem:dum rem magnam proponit dicens.Ante aquarum famosam cladem qua vniuersus periit orbis.In aliis enĩ inundationibus videlicet Niliaca:Attica:Thessalica & Pharonica:sola terra illa periit vbi inundatio obrigit.Vnde Eusebius & alii chronographi & historici:notant eo tẽpore quo pars illa periit:alias orbis partes habuisse incolumes suos reges & terras.Hæc vero prima omnes terras subruit.Et ideo absolute terrarum inũdatio a Barbaris & Græcis & Latinis dicitur.Vnde & Moyses hoc notauit cũ dixit.Deleta fuit diluuio omnis caro sub

Diluuium magnum.

cęlo. Famosam vero cladem dicit: quia ab infami vita Gygãtũ prouocata fuit cęlestiũ ira: &
a cõiunctiõe magna astrorũ: & magna fama celebrata a Chaldęis & Phœnicibꝰ & aliis. Red=
dit item auditores dociles: dum notat se dicturum de prisca inundatiõe: & pluribus sęculis
ętatibus quę illã antecesserũt. Postremo reddit beniuolos: dum illis nõ gręcanicas nugas &
fabulas quibus animos hominũ errare cõpellunt: sed tradere veritatem: quã sacerdotes Ba=
byloniorũ publica & fideli: aeqꝫ ꝓbata fide: in Archiuis simul & publicis bibliothecis cõser=
uauerũt: pollicetᷣ quã etiã Moyses ipse secutus est: vt Hieronymus in cõmẽtario dicit: super
illud apostoli ad Hebreos: Fide credimus aptata formataqꝫ fuisse sęcula. Qđ autẽ ea differẽ
tia fuerit inter priscos Gręcos & Chaldęos: ꝙ Gręci fabulas nugasqꝫ & errores seminauerũt:
Chaldęi autẽ firmã & solidã verãqꝫ doctrinam tribuerũt: testis est accerrimus Gręcanicę par
tis alias defensor Diodorus siculus in. iii. li. sic de vtrisqꝫ dicẽs. Chaldæi inquit Babyloniorũ — Chaldęorũ
antiquissimi fuere: q eũ locũ in sua republica obtinuerũt: quẽ sacerdotes in ægypto: Ad cul — veritas.
tũ enim dei deputati per oẽm vitã suã phantur: peritissimi Astrologię habiti. Et paulo post.
Non enim queadmodũ Græci omniũ doctrinã suscipiũt: sed pueri a patribus progeniem se
quutis: discũt philosophiã omniũ aliarã rerũ cura post habita: doctissimiqꝫ euadunt: cũ quia
a teneris annis in ea doctrina erudiũtur: tum ꝓcipue: quia diutius in illa perseuerant. Apud
Gręcos autẽ vt plurimũ tarde ad philosophiã accedunt paululũqꝫ in ea morati vertũtur ad — Gręcorũ va
quęstũ lucri gratia: & neqꝫ de more doctrinã parentũ sequũtur: sed sua spõte variis studiis in — nitas ĩ phia
cũbunt: & lucri gratia nouis sempꝫ opinionibus studẽtes: deqꝫ maximis disciplinis altercan=
tes incertos discipulos reddũt: animũqꝫ hominũ per oẽm vitã errare cõpellũt: & nulla in eis
certa sentẽtia: dubiũ: & in cõfuso relinquũt. Hęc diodorus in quibꝰ plura nos edocet. Primũ
ꝙ Gręci nõ fuerũt sequuti doctrinã maiorũ: sed nouas opiniões es lucri gr̃a adinuenerũt. Fue=
rũt autẽ maiores Græcorũ Barbari: teste Strabone in Geographia Græcię: ꝓbatqꝫ illud: quo
niam plura vocabula barbara sua ætate in Græcia permanebãt. Et quoniã apud priscos Bar
baros veritas rerum erat: cõsequens necessario fuit: vt relicta maiorũ perquisita & inuẽta ve
ritate: sua sponte in fabulas & nugas inciderẽt: quibus hominũ animos a vero peruerterent.
Secũdum est: quia de rebus maximis semper altercantur: quęstus & lucri gratia. Vnde Iose=
phus cõtra Appionem grãmaticum: Gręci inquit mutuo se de mẽdacio redarguũt: & non — Græcorum
pudet eos de eisdem cõtraria scribere. Scimus enim quot in locis Hellanicus de genealogiis — discrepãtia
& temporibꝰ ab Agisilao discrepat: & in quãtis Herodotũ corrigit Agisilaus: & quomodo
Ephorus Hellanicũ in pluribus ostendit esse mẽdacẽ: & Ephorũ Thymeus: Thymeũ poste=
ri: Herodotum cuncti. Tertio dicit ꝙ fabulas & errores inuenerũt quęstus gratia. Et ideo vt
mendacia facilius seminarent: studuerũt ornatui verborũ. Nihil enim magis proficit ad de
cipiendum q̃ delectabilis fabula & lenociniũ ornatus vt significat de Græcis Lactantius in
primo diuinarũ institutionũ cap. xv. dicens. Apud etiã malos reges: panegyricis mẽdacibꝰ
adulantur: qđ malum a Græcis ortũ est: quorũ leuitas instructa dicendi facultate & copia:
incredibile est: quãtas mẽdaciorum nebulas excitauerit. Quartum est: ꝙ vbi quis doctrinã
eorum sequitur: semper animo fluctuat: & per omnem vitam errat. Quod & Cato ad Marcũ
filium scribens: vt auctor est Plinius. xxix. naturalis historiæ cap. primo: ita vaticinium pro
tulit. Dicam de istis Græcis suo loco Marce fili: quid Athenis exquisitum habeam: & bonũ
sit illorum litteras aspicere non perdiscere. Vincam nequissimum & indocile genus eorum.
Et hoc puta vatem dixisse. Quandocũqꝫ ista gens litteras suas dabit: omnia corrũpet. Tunc — Catonis va
etiam magis: si medicos suos huc mittet. Vere impletum est vaticinium Catonis. Nã om= — ticinium.
nis illa theologia: philosophia: & naturalis diuinatio: & Magia: quas disciplinas eeste Bero=
so eruditissimus Ianus eradidit: & in qbus Thusci: teste Diodoro Siculo in. vi. lib. vsqꝫ ad ęta
tem suam erant admirabiles toti orbi: equidem susceptis fabulis & disciplina Græcorũ cor

rupta sunt: adeo vt oia fabulosa & erronea Grecanica norint: & nihil de origine: disciplinis & splẽdore antiquitatũ Italicarũ (qđ turpe & impiũ est) nesciãt: vt deplorabat noster Aquinas in Satyra vbi dicit. Quid rãcidius q̃ q̃ nõ se putat vlla formosam: nisi quę de Tusca Grecula facta est. Et itẽ. Oia inquit Græce: cũ sit turpe magis: nostris nescite latine. Bonũ est inge

Aristotelẽ carpit.

Cato illorũ lras aspicere vt venenũ & errores illorũ te darguant: & nõ perdiscere atq; cũ eorũ leuitate insolescere: cõtra vetustissimas traditiões maiorũ: quia oia corrũpet: qđ etiã Aristoteles fecit: velint nolint Peripatetici: quia vt verbis Diodori vtar: cũ aliis semp altercãs incertos discipulos reddit: & animos nostros per oẽm vitã errare cõpellit: vt patet in omnibus dissensionibus Peripateticorũ etiam nostrę ætatis: in quorũ disceptationib⁹ nulla certa sentẽtia reddita: dubios semp & in confuso auditores relinquunt. Ergo non solum latinas origines & historias antiquorũ: sed certissimas lanigenas disciplinas: & toti orbi admirabiles: corruperũt: susceptę fabulę ac nugaces disciplinæ: vt vere vaticinatus est Cato. Et ideo maxime sibi beniuolos auditores facit in principio Berosus: dũ non a nouiciis esurientibus quęstus gratia græcis: qui dũ oia norunt nihil intelligunt: sed a Chaldęis & maioribus fideliter cõseruata: se traditurũ cõnotat. Et hoc de procemio. Nunc ad narrationem accedit: & facit tria. Prima pte narrat infamẽ vitam hominũ. In secũda pręcognitũ diluuium. In tertia: quo pacto genus humanũ seruatum est in diluuio. De primo ita dicit.

Scribunt illis tẽporibus circa Lybanũ fuisse Enos vrbem maximã gygantũ: qui vniuerso orbi dñabantur: ab occasu solis ad ortũ. Hi vastitate corporis ac robore cõfisi: inuentis armis omnes opprimebãt: libidiniq; inseruiẽtes: inuenerũt papiliones & instrumẽta musica & oẽs delitias. Mãducabãt homines & procurabant aborsus: in eduliũq; pparabãt & cõmiscebantur matribus: filiabus: sororibus: & masculis brutis: & nihil erat sceleris qđ non admitterẽt: contemptores religiõis & deorum.

Vt in prefatione posuim⁹: & hieronym⁹ dicit: q̃ mũdus & mũdi formatio fit ex tẽpore: & nõ ab æterno: ex fide atq; historia credim⁹. Verum q̃ ab Adã primo cõdito cœperint litterę & disciplinę infusæ nõ ẽ ex fide tãtũ: sed etiã historia gẽtiliũ & traditiõe Chaldęorũ qui se Astronomiã & literas habuisse ante Alexandri monarchiã tribus milibus & sexcentis annis ac triginta quattuor asserunt vt in pfatiotione dixim⁹. Epigenes quoq; septingentos annos & amplius ante Nynũ & Phoroneũ inuentos ait Babylonię laterculos Coctiles inscriptos p sydera rum obseruatione. Quare iam ãte inundationem terrarũ annis paulo min⁹ qngẽtis vt ex dictis in pœmio colligitur: vtiq; erãt in vsu ars Coctilis: & impssoria atq; inscriptiua: & litterę Phœnices: & Astronomia: & eiuscemodi. Que pfecto oia cõueniunt his q̃ Moyses & diuinę litterę tradunt. Nã vt patet Genesis. v. ca. sanctus ppheta Enoch natus ẽ ante inũdationẽ terrarũ ãno. xxxiiii. supra mille: q teste Iuda apostolo cognomie Tadeo in sua canõica: pphetauit de iudicio suo tã aquarũ & diluuii q̃ vltimę cõflagratiõis: & ea teste Iosepho in prio de antiqtate Iudaica iscripsit duabus columnis altera ærea: altera lateritia. Erant igitur in vsu litteræ: & ars fusilis & lateritia & vaticinia: mille annis & amplius ante inundationẽ terrarũ. Porro viuẽte Adã: & agente annũ sexcentesimum & vigesimum secũdum natus est idem Enoch: vt supputat Moises Genesis. v. ca. Quare cõiectura & argumentũ firmũ est: ab ipso Atauo eius primo Adam eũdem Enoch suscepisse litteras & disciplinas cuius tẽpore fuisse litteras & disciplinas Adæ infusas Theologi asserunt: & eodem tempore se cœpisse litteras & Astronomiam Chaldæi affirmãt: vt supra exposuimus. Et ideo nõ immerito Moyses dicitur a Hieronymo sequu⁹

Litterarũ ãtiqtas

Enoch pp̃heta

mus ex reuelatione de mundi atq; sui creatiõe: & texuit historiam gestorum: vsq; ad Enoch cui prosequendam reliquit historiam. Enoch autem prosequẽdam reliquit Lamech prophete patri Noæ: & Lamech filio eidem Noę: Noa vero reliquit post diluuium Chaldęis: a quibus Habraam & residui veritatem rerum gestarum scripserunt. Vnde cum historia Chaldaica de antiquitatibus q̃ simillima est Hebreæ: ac propterea Moyses pro teste adducit a Maseta Phoenice & Hieronymo ęgyptio: vt asserit Iosephus contra Appinouem grammaticum & in primo de antiquitate Iudaica. Non est igitur mirum si Moyses & Berosus conueniunt: qui ex eodem fonte historiæ combiberunt. Itaq; litteram Berosi exponamus: quæ primo narrat infamem vitam hominum in communi: inde in particulari. In communi quidem: erant peccata: oppressionis libidinis: & promiscuę luxuriæ. In particulari vero quo ad oppressiões feritatem supremum scelus adiiciebant vt homines mãducarent: & aborsus in edulium deliciosi epuli procurarent: ac si oua essent aborsus: & carnes humanæ altilia. Neq; hoc fabula est cum ætate nostra in insulis Cananeiis quarum quasdam nunc subegit gloriosus rex hispaniæ Ferdinandus: homines captos castrent: & in greges more pecudum ad conuiuia sernẽt. Ptolemęus quoq; in Geographia: ętate sua Aethiopes & alios Antropophagos id est hominum comestores annotat. Plynius in quinto naturalis historiæ capitulo septimo asserit Scythas esse: qui humanis corporibus vescuntur. Et subdit. Incredibile quidem videretur nisi cogitemus in medio terrarum Sicilia & Italia fuisse huiuscemodi mõstri gentes Cyclopas & Lestrigones: & nupertime transalpes hominem immolari solitum: quod paulum a mandendo abest. Hoc scelus vltum per diluuium: mox prohibitum fuit: a Deo dicẽte: Carnem cum sanguine non comedetis. Et vt intelligas de carne humana dictum. Illico explanauit dicens. Quicunq; enim fuderit humanum sanguinem: fundetur sanguis illius. Sed de hoc copiose tradidimus super Genesim. ix. ca. Hæc de peccato oppressionis ferinæ. Porro de peccatis Luxuriæ: nihil erat sceleris quod supreme non admitterent incestum: sodomiã & brutalitatem. Quod etiam Moyses non tacuit: dum asserit eas vxores accepisse quas eligerẽt: scilicet siue matres siue alias. Et item omnis caro corruperat viam suam: scilicet Sodomia & brutalitate. Quare ex his nati sunt Gygantes vt ibi ait Moyses: potentes viribus & viri famosi scilicet vitæ q̃ maxime infamis supradictis sceleribus. Per Gygantes enim intelligimus homines vastos corpore: famosos: & deorum cõtemptores: & hominum similiter oppressores: vt Macrobius in primo Saturnalium: & Diodorus in sexto significant. Tria sunt nũc cognoscenda. Primum de Enos vrbe quis eam condiderit: quando: & propter quid: & vbi. Secundo quando cœperunt hæ deliciæ & peccata Tertio quare nunc deus non punit ea sicut tunc. Ad primum respõdet Moyses Geñ. ca. iiii. ꝙ Caym dãnato & excõmunicato a cœtu iustorum ob fratricidium profugit a facie iustorum cũ vxore: & habitauit ad orientalẽ plagã Eden id est paradisi: & ibi ędificauit ciuitatẽ: & vocauit eã a nomĩe primogeniti sui Enos & vt aiunt tã Hebręi q̃ catholici ędificauit eam ad opprimendũ & excurrendũ & prędandũ iustos ex posteritate patris sui Adam & fratris sui iusti Seth. Aedificauit autem eã ad orientalem plagam respectu regionis Eden Hebraice dictam: siue latine locum & regionem deliciosam: siue græce paradisum. Est autem regio Damascena vt quidam suspicantur: quia ad orientalem plagam eius est mons Lybanus: in quo est vrbs Enos diruta: cuius maxima & ingẽtis molis fundamenta visuntur: & vocat̃ ab incolis regionis ciuitas Caym: vt nostri mercatores & peregrini referunt: qui in Damasco & Lybano sunt assueti. Aliis placet eden siue locum deliciarum & paradisum dici: regionẽ Phoenicam Laodicinam dictam: probãtq; duobus argumentis. Primo quia ibi est vrbs Edẽ siue interpretatione græca paradisus: vt Ptolemæus notat in quarta Asiæ tabula. Secundo quia in ea vrbe existenti est mare ab occidente: & extremitas Lybani & Antilibani ab ortu equinoctiali vel saltem hyberno: vt patet ibi-

Antropophagi.

Enos vrbs

dē. Ad primū ergo dubiū r̄ndet: ꝙ Enos vrbē condidit Caym: post excōicationē ꝓmulgatā & eiectionē a cōione Adæ atq̧ iustorū: vt sicut obstinati excōicati possent latrocinari & ꝑdari iustos: & in loco orientali Libani vt ait Berosus in ea pte q̄ est magis oriētalis respectu vrbis & agri ei⁹: q̄ a Moyse dicit̄ Edē: & a Græcis ꝑadisus. Ad scđm dubiū dicit̄ ꝙ pctā Caym & excōicatæ atq̧ impię posteritatis eius cœperūt sub fratricidio Caym: & adaucta sunt: in septima generatione ab Adā: vt notat Moyses Genesis ca. iiii. q̄a Iael: Tubal & Tubalcaim fuerūt sexti a ꝓgenitore suo Caym & septimi ab Adam: quoꝝ prim⁹ inuenit delicias in arte pastorali: papiliōes & tentoria. secundus fistulā: cytharā: lyrā & organū cū voce chorea & modulatiōe musica: tertius vero arma & omne gen⁹ ferramēti: vt ibidē Moyses exprimit. Hucusq̧ impia septima gn̄atio ab Adā excreuit ꝑ vniuersum orbē. Sed in hac septima gn̄atione īpia & excōicata: cœpit iusta posteritas Adæ cū excōicatis pticipare cōiugio: & supradictis sceleribus īpiorū: q̄a teste Moyse vidētes filii dei. s. iusti homines: filias hominū & Caymicæ posteritatis ꝙ essent pulchræ id est opulētæ & fortunatæ nō obstante excōicatione: etiā ipsi acceperunt sibi vxores ex oībus quas elegerāt. Quod vero etiā septima gn̄atione iustorū ab Adam cœperint iusti effici pticipes scelerum & vitiorū est argumēto: ꝙ Enoch septim⁹ ab Adam fuit trāslat⁹ ne malitia īmutaret cor ei⁹: vt scribit̄ Sapiæ. iiii. ca. Et ideo respondet̄ ad secundū dubiū ꝙ impię posteritatis Caym pctā: sub Caym cœperūt: iustorū vero sub sancto Enoch propheta: quē ꝓpter bonā vitā de⁹ cito trāstulit: ne cū aliis iustis iā ad impietatē inclinatis cōsentiret. Ad tertium vero dubiū r̄ndetur: ꝙ deus non punit vniuersaliter peccata: nisi cū in vniuersis inueniuntur: q̄d nō ē nunc. Et p̄terea etiā sūma peccata non statim punit: nisi addita obstinatione: sicut nūc Berosus ostendit ita dicēs in secūda parte: in qua de p̄cognito futuro diluuio sic scribit.

Iael
Tubal
Tubalcai
Enoch

Diluuii p̄cognitio.

Præcognita vero fuit prisca inundatio tū spū dei: vti sctūs Enoch: tū astroꝝ obseruatiōe: vt q̄ Babylonię inuēta fuit: & Epigenes atq̧ Plyni⁹ notauerūt. Alibi scripsimus atq̧ ꝓbauimus hæc duo simul stare. inūdationē terrarū a causis naturalib⁹ ꝓcessisse q̄s studiosi ī monumētū excide rūt: & a diuina ꝓuidētia simul ab ęterno ordīatā: vt quo potissimū tpe hoies demererent̄ plerēt. Deīde Beros⁹ ostēdit ī tertia pte quo pacto gen⁹ hūanū repatū sit p arche ꝓpationē dicēs.

Tū multi p̄dicabāt & vaticiabāt: & lapidib⁹ excidebāt: de ea q̄ vētura erat orbis ꝑditiōe. sed em̄ illi assueti corridebāt oīa: cęlestiū illos ira atq̧ vltione purgēte pro impietate atq̧ sceleribus.

Iosephus hoc loco vtit̄ cōtra Appionē grāmaticū: dicēs Berosū Chaldęū & historicos phœnicas noīare Noā & filios ei⁹ ꝓpriis noīb⁹: & diluuiū & archā. Et in primo de antiq̄tate iudaica hunc locū ad verbū trāssumens in testimoniū: eiusdē inq̄t archę Noæ atq̧ diluuii mēoriam ficiūt oēs q̄ barbaras historias conscripserūt quorū vn⁹ est Berosus Chaldęus q̄ narrās de hoc diluuio taliter ē affat⁹. Dicit̄ aūt nauis ei⁹ q̄ in Armeniā venit circa mōtem Gordieū aliq̄ adhuc ps esse: & quosdā bitumē exīde tollere: quo maxīe hoīnes ad expiationē vtūt̄: Et subdēs de historicis ęgyptiis & phœnicib⁹: meminit īq̄t ēt hoꝝ Hieronym⁹ ęgyptius.

Vn⁹ īter gygantes erat q̄ deorū venerātior & prudētior cūctis: reliqu⁹ ex ꝓbis erat i Syria. Huic nomē erat Noa cū tribus filiis: Samo: iapeto: Chē & vxorib⁹ Tytea magna: Pādora: Noela & Noegla: is timēs quā ex astris futurā ꝓspectabat cladē: anno .lxxviii. añ inundationē: naui instar archę cooꝑtam fabricari cœpit. Anno. septuagesimo octauo ab inchoata naui: ex improuiso exūdauit occeanus & oīa maria mediterranea. Fluminaq̧ ac fontes ab imo ebullientes inūdauerūt: supra oēs mōtes accedētib⁹: atq̧ īpetuosissime & supra naturā e cęlo copiosissimis hymbribus

multis diebus corruectibus. Ita omne humanum genus aquis suffocatū: excepto Noa cum familia sua quę naui erepta est. Nā eleuata ab aquis in gordiei mōtis vertice quieuit: cui⁹ adhuc dicitur aliqua pars esse: & homines ex illa bitumē tollere: quo maxime vtūtur ad expiationem.

qui antiquitatē phœnicā noscitur cōscripsisse. Sed & Maseas Damascenus in nonagesimo sexto historiarū libro: ita de eis dicit. Est super Myriadā excelsus mons in Armenia: qui Baris appellatur: in quo multos confugientes (sermo est) diluuii tēpore liberatos: & quēdam simul in archa deuectū in montis Ocilę summitate fuisse: ligno rumq; reliquias multo tēpore cōseruatas. Fuit autē iste: quē etiā Moyses Iudeorū legislator scribit. Hæc Maseas. Nota q dicit Ioseph⁹ ibi: q etiā Greci qui barbaras historias transsum pserunt non solum diluuii & Noę meminerunt: verū etiā & longitudinis annorū solatiū: quibus mille annis vixerūt. Sic enim ad verbū dicit. Noa cū vixisset post diluuiū trecētis & quinquaginta annis: fœliciter agens: mortuus est anno vitę suæ quinquagesimo supra nongentos. Nullus autē ad vitā modernā & breuitatē annorū quibus viuimus cōparans antiquorū longitudinē putet falsa quæ de illis sunt dicta. Illi nāq; cum essent religiosi: & ab ipso deo facti: tantorū annorū curriculis: rite viuebāt. Deinde ppter virtutes & gloriosas vtilitates quas iugiter pscrutabant: idest Astrologiā & Geometriā & Physicā: deus eis ampliora vivēdi spatia cōdonauit: quæ nō caute discere potuissent: nisi nōgentis viuerēt annis: Per tot enim annorū curricula: magn⁹ annus implet. Et subdit inducitq; testes dicēs. Testes aūt dicti mei sunt oēs qui antiqtates apud Grecos & barbaros cōscripserunt. Nā & Manethon qui descriptionē fecit ægyptiorū: & Berosus qui Chaldaicā desflorauit: & Mochus: & Estyus: & Hieronymus Aegyprius qui Phœnicā dispofuerūt: cōcordāt cū dictis meis. Hesiodus quoq; & Etatheus: & Hellanicus & Agesilaus in historiis suis: memoriā faciūt antiquorū: annis mille viuentiū. Hæc Ioseph⁹. Quin etiā diluuii & tēporis eius vsq; ad Ninū meminerūt Xenophon libro de æquiuocis: Archilocus in Epitheto tēporū: Fabius pictor de origine vrbis Romę: & Cato in.ii. fragmēto originū fup quos oēs iā cōmētaria edidim⁹. Hactēn⁹ in cōmuni pro Berosi littera dicta sunt: nunc in particulari pauca excurramus. Noam fuisse virū dei cultorē & iustum: & solū: vniuersis ad impietatē declinātibus: etiā Moyses scribit. Fuisse vero gygantē & astronomię peritū: etiā peritores talmudistę asserūt. Fuisse autē Syrū phœnicam cognomina sua indicāt Ogygius Dysir: vt in sequēte cōmentario exponem⁹. Dubitatur vero de eo q aūt: cœpisse fabricati archā ante inundationē anno. lxxviii. cū centūviginti annos Moyses supputet Genesis. vi. ca. & Berosus alibi teste Plinio qua dringētos octoginta cū Critodemo assignet: vt in superioribus diximus Ad primū respondet: q mandatū de fabricāda archa: Noa accepit ante inūdationē annis centū viginti vt Moyses significat. Quadraginta vero & duobus annis pparauit ligna ob imensitatē operis faciundi. Et ita anno sexquētequi erat septuagesimo octauus ante inundationē: cœpit opificiū ingētis archę: vt Berosus supputat. Qd vero adducit de Plinio dicente ante Ninū fuisse supputatos a Berosō & Critodemo annos. cccc. lxxx. nō de archa id dixerūt: sed de litteris inscriptis & inuētis eo tēpore: vt patet in. vii. naturalis historię ca. vltimo vbi de his loquit Plini⁹. Rursus: qa dicit ex improuiso accidisse diluuium: nō refert ad Noam: & eos q nouerūt & inscripserūt coctilib⁹ lateculis: & lapidib⁹: sed ad derisores: q illd neq; credebāt neq; pauerāt affuturū. Fuit aūt hoc primū diluuiū nouimestre: vt Solin⁹ asserit i Collectaneis: & Moyses Genesis. viii. ca. & Xenophō de equocis. Excessit vero oēs altissimos orbis mōtes. xv. cubitis: vt testat Moyses Et vt ait: deleta ē oīs caro sub celo: excepto Noa cū sua familia. Ex quo patet Talmudistas esse falsilocs & mēdaces: cōtraq; diuinas lras ad morē suū exponētes: q diluuiū nō attigit mōtē

Baris.

Vitæ lōgitudo qb⁹ & cur data.

q meminit

Noa gigas & astrolog⁹.

Arca qñ facta.

Talmudistas carpit.

Syon: argumento vsi: quia inuentum est sibi post diluuium semẽ gygãteum: non attẽdentes ꝙ Noa cum filiis fuerunt gygantes: & Tytanes gygantes genuerunt: teste Beroso: qui teste Moyse posuerunt vrbẽ Titanum in ægypto: quã vocat Tanim dempta prima littera: vt patet Numeri capi. xiii. tam per textum ꝙ expositores. Hęc de tẽporibus ante diluuium. Nunc ad sequentes libros pręparans auditores: ita concludit.

Ergo superior narratio quasi quædã pręfatio a Beroso p̃missa est: vt quisq; cognosceret a quo p̃cipue anno & tẽpore: suę gẽtis originẽ ĩchoare debeat quia nõ ante diluuiũ primũ: quia nulla remansit origo nisi Noanica quæ & ogygiana phœnica: neq; itẽ vt Gręci faciunt: inchoanda est a Nino: quia longe ante eũ coloniis opplet⁹ erat totus orbis: & origines sub Noa discretę Et ideo q̃sq; dũ requirit suæ gẽtis & regni originẽ incipiat ab hoc ãno saluatiõis hoĩm a diluuio & videat genealogias ducũ: primarũ coloniaꝝ: & inde originẽ suã in cõmuni accipiat: & postea in particulari in quarto & v. li. Verũ quia in bibliothecis Chaldęorũ annotabant̃ prolixe oĩm gentiũ & regnorũ origines: & antiqua gesta: quæ fastidiũ generabãt: idcirco ipse deflorauit vt Iosephus loquit̃ oẽm Chaldaicã historiã: & solũ de origine regnoꝝ ętate sua clarorũ loquit̃. Fuit autẽ Berosus circa finẽ monarchię bipertitę Persarũ & Medorũ. Fuit eñ ante Alexãdrũ: quia Metasthenes qui floruit circa initiũ Alexãdri vsus est chronographia Berosiana pro monarchia Assyriorũ: vt tã in ei⁹ littera: ꝙ cõmentariis sup eũ explanauimus. Itẽ adhuc durabat bipertita monarchia Asiæ in qua p̃ualebat Babylonica vt hoc loci notat: vbi ętate sua Babylonicũ asserit p̃stãtissimũ esse oĩm. Quare ꝓ Asia babylonicã originẽ & antiq̃tatẽ tradet. Pro Affrica vero ęgypti & Libyę originẽ exponet. Pro Europa vero in qua nulla erat monarchia: exponet origines Italię Hispanięq; Germaniæ per Sarmatas vsq; Tanaim & pontũ. Cur vero de Ionico nõ posuerit ad longũ originem: existimo id causę esse: quia posita origine Græcię a diluuio ad Ninũ: ipsi Gręci deinceps inter se dissidebant in historia. Et q̃m nullis displicere voluit: q̃bus erat char⁹: & a quib⁹ donat⁹ fuit publica statua inaurata lĩgua: vt Plini⁹ asserit: idcirco a Nino deinceps raro tangit Gręciã. Cęterum quia origo haberi nõ potest nisi per genealogias: ob id hũc secũdũ librũ Genealogiarũ pręmittit tribus sequentibus.

Ab hoc igitur anno salutis humanę ab aquis primordio sumpto: nostri maiores innumeros scripserunt. Nos vero tediosum illorum sermonem abbreuiaturi referemus origines & tempora: & reges eorum dũtaxat regnorum: quæ nunc magna habentur: in Asia quidem nostrum omnium celsissimum Babylonicum: in Aphrica ægyptiũ & Lybicũ: quæ vnum primo fuerunt: & sub vno narrabim⁹. Postremo in Europa quatuor nostri enumerant: Celtyberum: Celtę: Kytim qđ illę gentes Italicum appellãt: & Tuysconum quod a Rheno fluuio per Sarmatas in pontũ finit. Addunt quidã etiã quintũ dictum Ionicum.

Expliciunt cõmentaria super primũ librũ Berosi de tẽporibus ante diluuium.

Eiusdem fratris Ioannis Annii Viterbensis cõmẽtaria sup scđm librũ Berosi incipiũt.

Indigentes pro indagatores.

Vi primi fuerint in orbe reges post diluuiũ & ante Ninũ Græcis priorib⁹ nondũ cõpertũ fuerat: sed solũ Barbaris: qui se primos rerũ vtiliũ indigetes asserũt atq; scriptores: & multorũ memoriã apud se fuisse cõseruatam affirmãt: vt Diodorus in primo libro auctor est. Igit̃ Berosus in hoc scđo libro de primis ducibus & eorũ Genealogia post diluuiũ ita tradit: vt nulli sit regno sua ignota origo. Et primo q̃dẽ inducit prooemiũ de Iano patre oĩm & Tytea magna. Deĩde Genealogias describit. De primis sic dicit.

Ecesse est igit̃ nos ex pręmissis confiteri: quod & Chaldei & Scythæ scribunt: siccato ab aquis orbe non fuisse nisi dictos octo hoĩes in Armenia Saga: & ab his omne hominũ genꝰ in terris seminatũ: atq; ob id Scythas recte dicere & appellare Noam omniũ deorum maiorum & minorum patrem: & humanæ gentis auctorẽ: & chaos & semen mũdi. Tyteam vero Aretiam: id est terram in quam semẽ chaos posuit: & ex qua tã q̃ ex terra cuncti prodierunt.

Multa memoraru digna his verbis insinuat Berosus: quę apud poetas legebamus: & originẽ ignorabamꝰ. Primũ igit̃ nedũ apđ Moysen & Berosũ: sed etiã apđ auctores latinos legimꝰ: quo scilicet primũ loco post diluuiũ & ante Ninũ cœpit humanũ genꝰ. Primi sunt Barbari historici: pcipue Hieronymus ęgyprius & Maseas Phœnix: qui (vt supra diximus) testant̃ Noam cum archa saluatũ fuisse in Gordiei Armenię montis iugo Ocila altissimo. Est autem Gordieus mons in Armenia nõ pcul ab Araxi fluuio: a quo Moyses vocat Armenię Caspios mõtes altissimos: Ararat pro Araxat. Et ideo licet in Ptolemęo nõ cõtinuet̃ a scriptoribꝰ mõs Gordieus & Caspiꝰ pximꝰ amni Araxi: hoc tñ a vitio impressoris pcessit: quia debent continuari: licet diuersis locis diuersa noĩa sortiant̃. Est autem Ararat vt Hebręi pferunt: siue Araxat vt Aramei: siue Araxes vt gręci ac Latini: fluuius Scythię in maiori Armenia, de quo Lucanꝰ in. vii. Armeniũq; bibit romanus Araxem. Super hunc Augustꝰ pontem: quẽ a magno Alexandro factũ ruperat amnis impetꝰ: firmiorẽ restituit: in cuiꝰ laudem Virgiliꝰ in. viii. æneidos dixit. Et pontem indignatꝰ Araxes. Ex hoc tres amnes fluere: Phasim: Thermodõta & Tanaim. Orpheus mẽdax in Argonautica dixit. Nã vt geographi cum Ptolemæo certissime norant: aliunde ortum habẽt. Hac itaq; regione circa Araxem cõsedit ab origine sui gens Scythica: a Scytha rege cotũ dicta: vt est auctor Diodorꝰ li. iiii. Et ideo locꝰ primus quo cœpit humanũ genus post diluuiũ fuit Scythia Araxea: vt Berosus Chaldęus: & Hieronymꝰ ægyprius: & Maseas Damascenus: atq; Moyses ex Barbaris cõsentiunt: ex quibꝰ Archilocus græcus in epiteto tẽporũ: sup quẽ iã cõfecimꝰ cõmentaria: ita dicit ad verbũ. Maseas phœnix Damascenꝰ lib. xcvii. historiarũ asserit ante Ninũ ferme ducentis qnquaginta annis fuisse inundationẽ terrarũ: & quendã cui moyses antiqssimꝰ historicus testimoniũ perhibet liberatũ circa fluuiũ Araxem ad montes Caspios: tumq; recente cęlo: & rudi humano generi vixisse aureã vitã: in qua nullo ferente leges natura ipsa viuebat̃: quousq; Ninus & Semiramis arma gentibus intulerunt: & aureã vitã vitiare cœperunt. Idẽ scribũt ex latinis Trogus & Iustinꝰ in prio epitomatũ de aurea vita ante Ninũ. Et in sęcũdo lib. asserũt idẽ Scythas semp fuisse superiores de principatu humanę originis sequuti Catonẽ de originibꝰ: cuiꝰ cõmentaria exegimus. Is in. ii. fragmẽto hęc dicit. Chaldei orbis sempiternitatẽ sibi psuadẽt. Phœnicibꝰ vero ac Sagis magis placet origo. Inter vtrosq; cõuenit ante Ninũ circiter. ccl. annis quibꝰ durauit aureũ sæculũ terras fuisse inundatas: & in Scythia Saga renatũ mortale genꝰ. Siue. n. ab ęterno mũdũ existimes: & ignis prĩcipio cũcta posse dederit: posteaq; sensim ĩ sua loca elemẽta coeũtia hoĩes pduxerint, siue (vt fert̃) añ aureũ sęculũ terras subrutas inũdatio renuerit: & exsiccata humo apparuerint hoĩes: equidẽ principatꝰ originis semp Scythis tribuit̃: a quibus auctis: colonias per orbẽ missas ferunt: & ex his venisse Ianũ cũ Dyrim & Gallis pgenitoribus Vmbroꝝ in Vaticanũ & Ianiculũ. Et in principio fragmẽti: Italię (inqt) splendidissima origo fuit: tum tpe: tũ origine gẽtis. Cœpit. n. aureo sęculo sub principibꝰ diis Iano: Camese: Saturno: gẽte Phœnicea & Saga. Igit̃ oẽs historici græci: latini: & barbari: q de priscis

Gordieus mons.

Araxaes flu.

Aurea

Scytharũ antiquitas

ante Ninũ antiqtatibꝰ cõscripserunt: vnanimi cõsensu affirmãt in prisca Armenia Araxea
Aramea. cœpisse genus humanũ quacũq; via cœperit. Eadẽ regio prius Aramea Scythia/Saga dicta
Saga. fuit: a qua postea longe lateq; antiquitꝰ oĩs septẽtrio a Tanai in Sarmatas: & in orientalem
Scythia Imaum mõtẽ/Scythicũ Araxeũ siue Arameũ Saga nomẽ cõmunicatũ fuit: vt Pliniꝰ in. vii. naturalis hist. cap. xvii. significat dicẽs. Scythas populos: Persæ vniuersos Sagas appellaue te a pxima Saga gẽte: antiq vero Arameos. Cui argumẽto est prima vrbs pone Araxi amnẽ: vbi teste Diodoro gens Scythica parua numero: & ignobilis principio consedit. Nã ea Saga Albina: siue (vt Ptolemeus notat) per syncopatã cõpositionẽ Sagalbina dicit. Et hoc de
Albina. loco: vbi cœpit post diluuiũ genꝰ humanũ tam secũdũ diuinas litteras q̃ gentiles dictũ fit. Secũdo memoratu dignũ est nomen Saga: vt Aramei pferunt: vt Sangni: & Etrusci: & Sa
Sangni bini: vel Sanctꝰ vt latini. Hęc nõ differũt significato: sed sola deriuatione plationis: quia a Sa
Sanctus. ga Sangni: & a sangni sanctꝰ deriuat: mutata littera g. in. c. Est autẽ Sanctꝰ id quod purus: religiosus: sacerdos. Vnde Sagam Festꝰ exponit sacerdotẽ expiatorẽ. Diuus vero Hieronymus in lib. de interptationibꝰ: sagã interprat immolatorẽ & sacrificulũ. Congruit ei quod Moyses scribit Genesis ca. ix. vbi affirmat Noam cũ familia egressum ab arca primũ sacerdotio & religione functũ: mox sacra deo fecisse. Vnde & ipsa familia eius & posteritas Saga: & qui cũ Iano in Etruriã venerunt tusci: sagi: & ostiũ Padi ab his sagũ dictũ referunt auctores: pcipue Cato & Plinius. Cato. n. in fragmento. xix. de originibus his verbis vtit. Sangnigentilẽ Sabi dicunt sabini: Sanctũ Romani: Sagã barbari: a quo primi Tusci: id est põtificii & sacri expiatores dicti fuerũt. Plinius itẽ lib. iii. naturalis hist. ca. xvii. de Padi Ostiis circa q̃ Tu
Sagus. sci venerũt: ita dicit. Proximũ inde Ostiũ Caprasię: deinde Sagus. Oĩa ea flumina fossaq; primi Sagi fecere Tusci egesto per trãsuersum amnis ĩpetu in Atrianorũ paludes: quę septẽmaria appellant: nobili portu tuscorũ Atrię: a quo Atriaticũ mare ante appellatũ: qđ nunc Hadriaticũ. hæc Plinius. Locus igit & gens Saga sic dicta fuit. Tertio mẽoratu dignũ est: ꝙ Nog
Sagalbina. siue Iani vbi consedit ad Araxim prima vrbs dicta Sagalbina: id est põtificia impialis: qa saga pontificia est. Albina vero impialis ab insigni impii Alba id est fascibus. Est. n. fascis fasciculus: in quo virga sceptri & flagellũ cum securi inclusa erãt. Et hoc latini fasces impii. Ara
Alba. mei vero uocant Albã: vt demonstrauimꝰ super. iiii. fragmentũ Catonis: vbi & redarguimꝰ
Fasces. eos non exili argumento: qui Thyberim existimauerunt dictũ Albulam a colore: aut albam virgã datã Cranę. in. vi. de Fastis latinã habere originẽ. Rursus memoratu dignũ est ꝙ octo solũ aĩas saluatas a diluuio/tã Moyses q̃ Chaldęa historia tradit: cõtra fabulosos simul & hęreticos Talmudistas: qui (vt supra diximus) nullo certo auctore dicũt multos gygãtes fuisse saluatos in monte Sion. Rursus de primis cognominibus Noæ/cognomie Iani: vt in. iii. li
Chaos. bro dicet Berosus. Primũ cognomen est chaos: vt supra dixit in prologo Hieronymus: idẽ est chaos & Ile a quo ileton. Est aũt chaos rudis & indigesta moles ante oẽs & ex qua oẽs prodeunt. vt Ouidiꝰ in pŕio Meta. docet. Ad huiꝰ similitudinẽ Ianus siue Noa dictus est chaos & semen orbis: quia in eiꝰ renibus & semine informi pdiit humanũ genus: & ipse oẽs pręcessit tempore: vt idẽ Ianus apud Ouidium loquit in primo de Fastis. Et primo ꝙ oĩes longo tẽpore pręcessit: ita aperit. Me chaos antiqui (nam sum res prisca) vocabant: Aspice q̃ longi temporis acta canam. Deinde ꝙ membra sua: id est filii fuerint in feminali sua ratione informi: ex qua successu formati fuerunt: sic Mithice loquitur. Tunc ego qui fueram globus & sine imagie moles In faciem redii: mẽbraq; digna deo. Mẽbra digna patre deo dixit: quia oẽs filii eius pro diis ex magnitudine beneficiorum impensorum humano generi habiti sũt. Vnde & pater deorum maiorum: scilicet filiorum: & minorum scilicet nepotum & pronepotum dictus fuit: quia oĩes fuerunt principes regnorum & coloniarum excellentissimi iudices & duces: qui quoniam in regimine orbis vices dei exequunt: tam apud gentiles q̃ He

breos & diuinas litteras Heloim:id est dii & numina dicunt:vt est illud psalmi. Ego dixi dii estis:& filii excelsi omnes:& in Exodo. Si inquit fur latuerit:causa referet ad deos. Et hoc pa tro pro iustis iudicibus & principibus deos & numina secum regnasse Ianus dicit apud Ouidium in primo de Fastis his verbis. Tunc ego regnabam patiēs quū terra deorū Esset: & humanis numina mixta locis. Aurea enim ætate iusti principes regnabant:& ideo iure dii a diuinis litteris & gentilibus dicti:quo ad vices dei:non diuinitatē substantialiter. Rursus illi cognomento fuit auctori hominū:id est consutio:quia eo auctore conseritur humanum genus:vt afferit Macrobius in primo Saturnalium. Ergo quia Ianus siue Noa post diluuium præcessit oēs tempore:dignitate:principatu:& effectiua origine:icciro sibi iure vendicauit cognomina Chaos:Ileton:Semen mūdi:patrē principiū:& deorum maiorum ac minorum:& authorem consuriumq; humanæ gentis:qui semen iaciens in vxorem Tyteam:vti cœlum in terram:seminauit omne mortale genus. Et ob id Tytea terra:& Noa siue Ianus cælum cognominatus est:vt in tertio libro dicetur:quia sicut ex vi cælesti & terra cuncta prodeunt:ita oēs geniti sunt aut hoibus Iano & Tytea: Vnde & Tytanes dicunt terra geniti: vt poetæ mithice loquuntur. Hæc de principibus mundi Noa & Tytea:nūc ad Genealogias Berosus se conuertit dicens.

Dei qui

Consutius Noę cognomina.

Titanes.

Preter vero tres primores filios: Noa post diluuiū gygantes plur esq; filios genuit. Quare ad abbreuiandum plurimū conferet. si omniū posteritates figurabimus: ab ipso Noa sumpto exordio: deinde sigillatim a ceteris. Primum itaq; dixerunt Ogygisan Sagā:idest illustrē sacrorū pontificem Noam Dysir.

Figuras Berosus appellat genealogiarū arbores:a quo exemplari morē legisperiti desumpserunt:qui gradus desanguinitatis instar arborum cōscribunt. Et per truncos & ramos:& folia significāt ascendentes seniores patres & auos:& descendentes filios & nepotes & circunstantiū consanguineorum. Initium figurę primę erit Noę continens omnes filios Noę ortos ante postq; diluuium. Secunda erit arbor posteritatis Sami. Tertia Iapeti. quarta Cham:qui & Cameses. Duo autē hoc loco Berosus tradit:quę conueniunt historiæ Mosaicæ. Primum quia Noa gygas genuit post diluuium gygantes:vt supra diximus. Secundum quia etiam genuit alios filios:quos in arbore eius scribet. Nam teste Moyse nono capitulo Genesis:mandatum Noa sacrificans a deo accepit cum filiis:vt vacaret generationi:& solitarię terrę implendę. Neq; tū dicendū est q illud neglexerit:aut q illi tempus defuerit:aut q illud præceptū non obligaret oēs terram multiplicata:q erat intentio latoris dei expressa:quia erat vir iustus & perfectus:vt ait Moyses:& vixit post diluuiū annis.cccl. vt tam Moyses q̄ Berosus scribūt: & terra funditus desolata:etiam ipsa lege naturę obligabat ad generationem. Qz si Moyses non oēs posuit hoc fecit quia ad originem Hebræam festinabat:& solū tot ponere voluit:quot linguas generatim septuagint aduo discreuerant. Neq; valet q Talmudistę dicūt:quia ipsum Noa cognomento cœlum:filius eius Gameses incantamento testes illi secuerit: quia vt testat Berosus hoc egit iam genitis filiis compluribus:& iam in senium declinante Noa:vt narrabit in.iii.li. Et ideo vitatis fabulis & erroribus Talmudistarum:qd præcepto naturæ:immo diuino cōgruit ē tenēdū:& qd Berosus exprimit certissimus et veracissimus auctor. De Ogyge vero id ē illustri Noa:& Dysir:id est Ilice:vt interptat diuus Hieronymus. Est scīēdū q ait Petrus Comestor Genesis cap.xiii. & Iosephus in primo de antiqtate Iudaica. Habitauit (inqt) Habram circa Hebron iuxta Ilicem quę vocat Ogygi. Er dicit vt ait ciuitas quattuor patriarcharū:

Arbores cōsanguinitatis.

Hebron Ilex

quia habitauerūt ibi & sepulti sunt: Adā: Habraā: & Isaac: & Iacob. Et ita Ogygi ante diluuiū: & post fuit patria iustorū: etiā & ipsius Noę qui a patria Ogysan: id est illustris sacer cognomen habuit. Vnde oēs iliū cognomināt prisci Ogygem: vti Xenophon de ęquiuocis & Ogyges priscus Merasthenes: quē ꝓfuisse prisco diluuio dicūt. Et ex latinis Solin9 dicēs pt. mū diluuiū fuisse notatū sub Ogyge nouimestre: & ab eo ad Deucalionē septingētos supputari annos. Sed sub Ilice manebāt iusti: quia arbores pro tēplis & numinib9 antiquis erant: vt etiā cōsentit Plini9 in. xii. naturalis historię ca. primo. Et nota: quia Phœnicia est a Damasco vsq; ad Gazam: Quod patet: quia Ioppen Hierosolymę portū dicūt esse oppidū Phœnicū: vti est illud Plinii in. v. naturalis historię cap. xiiii. Ioppe inquit oppidū Phœnicū: inundatione terrarū vt ferunt antiquius. Nota ꝙ Ioppe fuit ante inundationē terrarū in phœnicia: sed nō primū Phœnicia. Ioppe Phœnicię oppidū: quia in principio Phœnicię mediterraneę antea Caim ędificauerat Enos vt diximus: & prius Adam cœperat Hebron: vt in sequentibus ostendemus. Nunc Genealogiarum figurę ponendę sunt.

Prima figura Noę: quę & Iani patris.

Macrus	Iapet9 iunior	Prometheus priscus	Tuyscon gygas	Noa cognoîe Ian9 Ogyges ante diluuiū genuit Sem Cam & Iaphet. Post diluuiū vero oēs istos huic arbori ānexos qui sunt	Crana	Cranus	Granaus
Decem & septē Tytanes	Araxa prisca	Regina	Pandora iunior		Thetis	Oceanus	Typheus

Porro Tuyscon tam Beroso q̄ Cornelio Tacito testibus: fuit auctor Germanię: cuius hæc posteritas.

Tuyscon Germanorū & Sarmatū pater	Mānus	Ingaeuon	Isteuon	Herminon	Marsus	Gābriuius	Sueuus	Vādalus.
	Araxa prisca genuit	Scytham priscum a quo	Napus & Prutus		Hunnus	Hercules	Teutanes	

Hac Genealogia & arbore prima notandum est ꝙ omnees hi reputari sunt filii Cœli ac terrę: siue Iani & Vestæ: siue mauis Noę atq; Titeę. Nam Noa: Ianus: & Cœium cognomēta habuit: vt in tertio libro Berosus commemorat. Diodor9 vero Siculus in quarto libro refert ex historia Scythica & Aphricana: ꝙ Cęlum qui primus omniū regnauit apud eos habuit plures vxores: & ex Tytea sustulit. xvii. quos a matre appellauit Tytanas: fuerūtq; oēs Germanorū excellentia filii Cæli numero quadragint aquinq;. Qz si in hac arbore Berosiana suppures filios tres primores ante diluuium: &. xvii. Tytanas: & residuos. xiii. Et item. xi. successores posteritatis Tuysconis: erunt oēs numero quadragintaquattuor. Sed notāda sunt duo: ꝙ Noa sibi in filios adoptauit Tuysconis posteritatē: & ideo in ei9 arbore ponūt & nō aliorū nepotes: in quo præcellunt Germani & Sarmatę qui dicunt nunc Tuysci a latinis & Gallis. Sarmatæ

autē populi sunt Poloni:Gothi:Russi:Prusiani & Daci:atq; huiuscemodi. Hæc secundū descriptionem Berosianam. De pluralitate vero vxorum Noę siue Cæli:decipitur Diodorus pluralitate synonyma. Nam eadem vxor Iani fuit dicta Tytea:Terra:& Vesta magna. Cū Beroso concordat de Tuyscone terra genito Cornelius Tacitus de situ & moribus Germanorum. Nunc sequitur arbor Sami. Vxor Noę Tytea:Terra:Vesta

Secunda arbor genealogiarum Sami.

Samus qui ponitur primus filius Noæ:a quo geniti hi quinq;	Arameus	Arpaxeus	Lugdus	Assyrius	Helameus.

Posteritas Aramei.

Arameus filius Sami genuit hos qnq; duces.	Getul	Alan	Vl siue Voi.	Mesa	Auson.

Posteritas Arpaxei.

Saus aquo	Epiṫ aquo	Obulas aquo	Thyobum	Arpaxeus filiꝰprimogenitꝰSami genuit Salem	Sala aquo	Hebēr aquo	Ictan siue Ister aquo	Dalmadan aquo
Albanaes	Obalus aquo	Diclas aquo	Azalus aquo	Adulas aquo	Iader aquo	Saladeus aquo	Sarmates aquo	

Posteritas Mesæ filii Aramei.

Mesa filius Aramei genuit qnq; hos duces.	Getum	Dacum	Bannonem	Brygum	Thynum.

Hęc supradicta secunda arbor est genealogia Sami filii Noę siue Iani. Hūc Samum Moyses & hebręi vocant Sem. Moyses autē in.x.capitulo Genesis:huius arboris non eos duces nominat:sed solum eos quibus fuit diuersa lingua:quia Moyses non distinguit gentes nisi quattuor & septuaginta:quia non fuit distincta lingua nisi per septuagintaquattuor discretos sermones:licet in eadem lingua atq; sermone essent distincti modi loquendi:intelligibiles tamen sub eadē lingua. Quare tot duces describit Moyses quot linguę fuerūt. Chaldęi vero tot duces quot regnorum & gentium conditores. Falso igitur de more suo delyrantes nullo certo auctore dicūt fuisse.lxx.linguas:ac pptera frater de Lyra falsissime atq; erronee exponit illud Deuteronomii.xxxii.qn̄ diuidebat altissimꝰ gentes:qn̄ separabat filios Adā: Cōstituit terminos populorum iuxta numerū filiorum israel. Dicit em̄. Qn̄ diuidebat altissimꝰ gentes in cōfusione linguarū cōstituit terminos poplorū.lxx.linguarū iuxta numerū filiorum israel:qui fuerunt.lxx.quia dicit Genesis.xlvi. Oēs aiæ domꝰ Iacob q̄ ingressę sunt ægyptū fuerunt.lxx. Et non vidit de Lyra:sed ignorauit linguas fuisse.lxxiiii. Nā vt patet Genesis x.capitulo:quattuor fuere primi duces:scilicet Noa:Sem:Cam & Iaphet. Et ex Iaphet fuerunt duces linguarum.xiiii. Ex Cam.xxxi. Et ex Sem.xxv. Quod si voluntꝰ strictius & exactissime videre:tempore diuisionis linguarum non fuerunt nisi sexaginta solum duces:qd sic patet. Phalegh natus est tempore diuisionis linguarum:vt patet Genesis decimo &.xi. capitulo. Ergo ipse & qui post eum natus est frater eius Ictan:&.xii. posteri Ictan nondum loquentes vel nondū nati:non fuerunt lingua cōfusi. Et ita amotis quatruordecim ducibꝰ a

Samꝰ q & Sem.

Linguarū & gētiū distinctio.

In Lytam.

septuagitaquattuor: remanent solū sexaginta. Quocūq; igit̃ se vertat de Lyra inueniet̃ falso se exponere: non solum ipse: sed & oīs glosa ei similis: q̄ in diuisione linguarum numerus eiusdem speciei septuagenariȩ fuerit par filiorum israel: & terminorū siue regnorum gentiū. Fuit par numerꝰ Iacob quadriuxorii: & duodecim filiorū ac tribuū israel: vti ꝓbauimꝰ in cōmentariis nostris super Deuteronomiū: & super Xenophontem de ȩquiuocis. Igit̃ siue Moyses ad capita linguarū genealogias referat: vt quidam existimant: siue qđ verius existimo: ꝑtermissis iunioribus coloniarū ducibus ad suā originem festinaret: quam prosequi prȩcipue instituebat: neq; totidem quot Berosus enumerauit primarū coloniarum duces: neq; eadē prolatione protulit: sed hebraica. Sic enim vocat. Filii Sem fuerunt Elam: Assur: Arpaxat: Lud: & Aram. At vero Arpaxat genuit Sale: de quo ortꝰ est Heber. Nati autem sunt Heber filii duo. Nomē vni Phalech: eo q̄ in diebꝰ eiꝰ diuisa fit terra: & nomen fratris eiꝰ Ictan. Hic Ictan genuit Almodat: Asarmauet: Salep. Iadar: Aduram: Azal: Dicla: Obal: Abimael: Soba: Epir: Obula & Iobab. Filii autē Aram Hus: Vl: Gether: & Mes. Et hȩc nomina corruptissime in latinis codicibus habentur. Nec mirum de Hebrȩis dictionibus: quū latina vocabula impressores in immensum corruperint: vt aliquantulum ostendimꝰ questiōe Annia. xxi.

Assur. Et nota hunc Assyrium filium Sami ducem fuisse coloniarū post Cam in Aegypto: & a suo nomine vrbem ȩdificasse: de qua Esaias propheta capitulo. lii. In Aegyptum (inquit) descēdit populus meus a principio vt colonus esset ibi: & Assur absq; causa calumniatꝰ est eum. Porro fuit alter Assur filius Beli: & nepos Nymbroti: qui egressus de Babylonia ædificauit tetrapolim Niniuen ciuitatem magnā: vt Moyses scribit Genesis. x. capitulo. Vocauit autem eā Niniuen: id est Iouinā a suo cognomine. Teste enim Xenophonte libro de ȩquiuocis nomen proprium viro fuit Assyrius filius Beli: quem Assyrium sui cognominauerunt Ninum: id est Iouem: quoniam Assyrius qui fuit Babylonius Hercules: idem fuit Assyriis Iuppiter. Hæc de secunda arbore: quæ est genealogia Samiticorum ducū. Nunc de tertia est dicendum: quȩ est de prisco Iapeto filio Noȩ.

Tertia arbor posteritatis Iapeti.

Iapetus q̄ & Iopetus & Cephꝰ Atalus primꝰ genuit duces octoq; fuit. Ab hoc Iopen & Iaph & primogenitꝰ Comerus Gallus		Andromada					
i	ii.	iii.	iiii.	v.	vi.	vii.	viii.
Comerꝰ primogenitꝰ genuit tres hos duces.	Medus	Magogus	Samothes Dis	Tubal & Iubal	Moscus	Tyras	Ion
	Ascaniū	Rypheū	Tagū orma	Kytin Italꝰ Atalus	Dodoneus	Tarsū	Hellisam

Posteritas Itali

Italus cui nomē Kytin cognomē Atalus: siue Athlas genuit — Hyam — Morgetē — Siculū — Romā

Posteritas Itali

Ex pleiade in Italia. vii. pleiades: Maiā: Celeno A meroen &c. — Galathea pellex Herculis — Galathes genuit

Posteritas Samothis.

Samothes cognoīe Dis cuius filius — Magus cuiꝰ filiꝰ — Sarron cuiꝰ filius — Namnes cuiꝰ fi. — Dryiudes cuiꝰ fi. — Bardus cuiꝰ fi. — Lougo cuiꝰ fi — Bardus iunior cuiꝰ filiꝰ — Celtes

In hac tertia genealogię Iapeticarũ gentiũ arbore: Moyses non totidē ponit quot Berosus: sed hos tm̃ dicens. Filii Iapet fuerunt Gomer: Magog. Madai: Iauan: Tubal: Mosoch: Thyras. Filii Gomeri: Ascanez: Ryphat: Tagorma. Filii vero Iauan: Helisa: Tarsis: Dodonim & Kytyn. De noībus vero Gomer⁹ mutata g. in c. fit Comerus. Hęc mutatio teste Varrone in primo de lingua latina sępe fit: vt Geru⁹ & ceruus. Magog prim⁹ Cęlo Syriã coluit: vbi a suo noīe vrbē vocauit Magogibi: id est patria Magog: de qua Plini⁹ in. v. naturalis historiæ ca. xxiiii. Cęle inquit Syria habet Bãbicem: quę alio noīe Hierapolis dicit: sed a Syris Magogibi ꝓdigiosa. Ad hanc vrbē loquit Ezechiel ꝓpheta cap. xxxviii. &. xxxix. Ecce ingt ego ad te Gog & Magog principē capitis Mosoch & Tubal. Quę vero loca & gentes condiderint reliqui duces: locis suis dicemus. Nunc vltima arbor cõstituenda est; quam Berosus figurauit per has posteritates. Magog

Quarta arbor continens posteritates Cam siue Camesis.

Chem ęgyptii Cam hebręi vocant cognoīe Camesem a quo geniti quinq; duces	Cur.	Osiris	Cana cognomine phœnix	Phæthon qui & pheriton.	Ochus.

Posteritas Curetum.

Cur pater Curetum genuit quinq; duces qui sũt	Arabs	Saubecres	Saba thurifer	Sabatius Saga	Nymbrotus pater Beli prisci.

Posteritas Sabæ thuriferi

Saba thurifer posteros sex dedit q sunt.	Gogus pr̃ Gãgis & Indi	Triton a quo	Ammon a quo	Dionysi⁹ Liby c⁹ & Hiarba a quo	Deab⁹ cognoīe Gera a quo	Lomnimi q & Geriones.

Posteritas Sabatii Sagæ.

Sabatius Saga genuit hos Curetes q sunt	Sab⁹ pater Sabelli	Curitus	Curitis pater Anitini	Anitin⁹ a quo	Arũtius a quo	Pherentius

Posteritas Pheritonis siue Phutonis siue Phaethontis

Pheriton siue Phaeton Moyses phut a quo genit⁹	Lygur a quo	Cydmus a quo	Eridanus a quo	Ventus a quo	Venetus a quo	Tyla

Posteritas Canę siue Phœnicis.

Cana cognomine Phœnix a quo	Sidon	Archadi⁹	Emathi⁹	Sini⁹	Moyses plures enumerat. q̃ a illi impleuerũt phœniciæ portionē quã occupaturi erãt Hebræi: quã ipsi vocant terram Canaam.

Posteritas Osiridis quem Moyses vocat Mizraim.

Osiris quē ęgyptii Osiri vocãt: genuit hos	Lydum priscũ	Anameonem siue Meonē	Casleuma quo Syri & Cappadoces	petreium a quo Palæstini	Libyũ cognoīe Hercolē	Neptũnũ patrē Lestrigonis.	Orum

Posteritas Libyi Aegyptii Herculis.

Hercoles cui nomen Liby⁹ genuit. lvii. duces.	Scytha iunior ex Araxa	Tussus ex Araxa.	Agatyrsus ex Araxa	Peucinus ex Araxa	Gython ex Araxa.	Galathes ex Galathea	Atho ex omphale	50. Tospiades ex Atmena

Posteritas Tusci.

			Armonia		Iasius a quo		Coriban		
			Cambo						
			Blascon a quo geniti						
Tussus siue Tuscus ab ato genitus	Alteus a quo genitus	Blascon a quo geniti	Dardanus	Ericthonius	Tros	Ilus	Laumedon	Priamus	
			Curis qui & Abotinus	Sypus	Tileipiti Cybeles				

Posteritas Atus.

Ato ex prognatis Hercolis & Omphales	Manaus	Astan	Pipinus priscus	Atho iunior	Tarcon priscus	Trasimenus.
					Turrhenus.	
					Lydus	

Legendum est capitulum decimum Geneseos: in quo complures omittit Moyses ob
assignatas superi⁹ causas. Porro vbi Arabs dicitur in Beroso: in Hebręo est Saba. Alioquoq;
modo profert Moyses suptadicta nomina: vt Ludim: Anamim: Luabin: pro Lydum: Ameō;
Tuyscon. Libyum. Similiter vt ait Iosephus in primo de antiqtate Iudaica Iauā pro Ion dicūt. Percur
ramus igitur nomina obscuriora omnium arborū. Tuyscon. Tacitus de situ & moribus Ger
Mannus. manorum sic ait. Celebrant Germani carminibus antiquis: qd̄ vnum apud illos memorię &
annalium genus est: deum Tuysconē terra editū: & filium Mannū originem gentis condito
remq; fuisse. Manno tris filios assignant: e quorum nominibus proximi Oceano Inghaeuo-
nes: medii Herminones: cęteri Isteuones vocant̄. Quidā vero licentia vetustatis: pluris deo
Araxa prisca semiuipera ortos: plurisq; genitos / Marsos / Gābriuios / Sueuos / Vandalos affirmāt: eaq; vera & antiqua
noīa fuisse apud se. Herculē quoq; memorāt: primūq; virorū fortiū oīm ituri in p̄lia canunt.
Hęc Tacitus. ARAXA prisca fuit filia Iani siue Noę: mater prisci Scythę: a qua Araxis flu-
uius in Armenia: quę prisca Scythia dicta est: & Aramea Saga vt superius diximus. Hęc Ara
Scytha xa comi hoīe & ardēti simul libidine simul mixta: fingit̄ semiuipera. De qua Diodor⁹ in. iii.
lib. Dicūt (inqt) Scithę p modū fabulę natā apud se virginē ex terra scilicet Vesta: vmbilico
ten⁹ hoīs forma: reliqua viperę: eāq; genuisse puerū: cui⁹ nomen fuit Scytha: a quo dicti sunt
Scythę. i. prim⁹ & āte alios / q; antecedētes p̄cesserit claritate. Sed hęc expositio Diodori non
est illa p̄cipua: qa Scytha id est prim⁹ & āte alios dict⁹ est: qa apud Araxim fluuiū mater Ara
xa illū genuit: vbi post diluuiū prima gēs & ante oēs nata cōsedit parua numero: vt ipse Dio
dor⁹ cū Beroso & Archiloco & aliis cōsentit ibidē ex historia Scythica. Et subdit Diodor⁹.
Scythę filii Scythę filii fuerūt Prut⁹ & Napis: a quib⁹ diuiso impio / populis vterq; nomē dedit. Nora q;
in Scythia Europę regnauit Prut⁹ a quo Prutia magnū regnū. qd̄ nūc cōuersa lrā t. in s. dicūt
Prutus. Prusiā. Araxa iunior est in arbore Hercolis ęgyptii: de qua Herodot⁹ in. iiii. libro. Hercoles
Araxa iunior (inquit) in Scythia substrata sibi leonis pelle obdormiuit. Depręhenderat enim eum vehe
mens pluuia & gelu. Et post quædam figmenta & mendacia Græcanica: reuersus ad verita
tem subdit de libidine hui⁹: vt primę matris Araxæ Imperium inquit tenebat virgo ancipi-

tis naturę serpẽtine ac humanę: quę cũ Hercole cõgressa genuit tres filios/ Agathyrsum Gelonum: & Scytham iuniorem. Berosus vero plures alios ex Araxa enumerat in eiusdẽ Hercolis stipite. TITANES TERRA SIVE VESTA GENITOS. XVII. Hi in ægypto Titanim vrbem ędificauerũt: de q̃ Moses in libro nume. xiii. cap. Hebron inquit septẽ annis ante Tanim vrbẽ ęgypti cõdita est. Vbi diuus Hieronymus & Petrus comestor: & oẽs expositores dicũt de more hebræo ac gentiũ truncata prima syllaba dici Tanim p Titanim: sicut colaum: lyppũ: gygianũ: Rytlaũ: Rysirim: apud Tuscos dicunt pro Nicolaũ: Philippũ: Ogygianũ: Ry Atlaum: Ry Osirim: vt copiose ostendimus cõmẽtario. vii. sup Xenophontem de equinocis: vbi phœnicã metropolim Arbanã cognomine Hebron fuiſſe conditam post diluuiũ primũ: & septẽ annis ante titanim vrbẽ titanũ ægypti ostendimus. Grȩcia mendax ausa est in historia fingere hos Titanes fuiſſe fratres Saturni creten ſis: cum Moses Saturno cretensi lõge antiquior: & q̃ rifũdus ęgypto pbe nouerat conditionem vrbis: fuiſſe cõditam tanim asserat septẽnio post primã phęnicã metropolim hat banã hebron. In ea eñ vrbe vetustiſſima Taneos siue titaneos: Moyses signa corã Pharao ne exegit di cẽte psal. lxxvii. Posuit in ægypto signa sua & pdigia sua in cãpo taneos p Titaneos. Et infra, Percussit inquit primitias eorũ in tabernaculis Cam. Nam teste Beroso simul & Dauid) terra ægypti fuit terra Cam. Vñ in psalmo. ciiii. Intrauit (inquit) Iacob in ægyptum: & Iacob accola fuit in terra Cam: quia (vt aiunt expositores) Cam fuit auctor & conditor ægyptiorũ. Et vt ait Berosus fuit eorũ Inuus esenid est Pan insamis. Hinc cognomento fuit Camesenuus: id est Cam infamis Pan: cui (teste Diodoro in primo lib.) Aegyptii dicarũt totam vrbem ab eius nomine dictã Chem Mynid est Cam & pan os vrbem. Aegyptii enim Chem: hebręi Cam pserũt. Porro municipium & colonias Hebręi Maon: Aegyptii Myn: Erhrusci Mon dicebant in singulari. Mont vero in plurali vt mon Taliano vulgo latine colonia Italiana. & mon Terano: Mont Arune: id est colonia Teranisliũ Neptũni: & colonię Arũtes: vt Cato docet fragmento. xvi. vbi eos in Thuscia Arũ tes veteres Camillarios dicit. Itaq Cameses fuit filius Cęli prisci & pan: atq Saturn⁹ primus ægyptiorum qui bellũ habuit cõtra fratres suos Titanas & regnauit in Italia: Sicilia atq ęgypti Libya: vt clarissime cum Beroso cõsentit Diodorus in primo & . iiii. lib. Et ideo filiũ Cęli siue Iani siue Noę: scilicet Cam siue Cameses: & Titanęs: & Prometheus & Oceanus: ac Tethys: simul post diluuiũ in ægypto cõsederũt: Cam quidẽ in Chem Myn: Titanes vero in Tanim. Promotheus aũt priscus in superioribus ptibus Nili: cui⁹ inundationem cõpescuit ęgyptius Hercoles: ne se inter imeret Promotheus: vt in primo libro Diodorus asserit: vbi affirmat & Nilum dictũ fuiſſe antea Oceanũ. Vñ quia circa Nilũ Oceanus & Tethys regnauerũt: iccirco ex Nilo siue Oceano atq Tethyde oẽm nympharum & deorũ psapiam Hesiodus in Theogonia finxit: ex qua Saus princeps ostium Nili Sais tenuit: vbi orta est cõsobrina Osyridis Sais Xantho. Nã xantho musa ægyptia fuit: filia Oceani ac Tethyos: vt asserit Hesiodus in Theogonia. Cęterũ Oceanus & Cam Saturnus ęgyptiorũ fuerũt germani ex eodẽ patre Noa: vt patet in Genealogia eorũ in pri ma arbore. Ergo cõsobrini fuerũt Sais Xãtho & Osyris: q̃m filii fuerũt duorũ fratrũ: Sais xantho quidem Oceani: Osiris vero Saturni Camesis: vt inscriptio ægyptię coluñę indicat quã Diodorus in primo lib. ita legi dicit: Mihi pater Saturn⁹: inter deos iunior. Sum Osiris rex: germẽ ex pulchro & generoso ortũ: cui nõ semẽ genus fuit. Quattuor eñ primi dii fuerunt Noa: Sem: Cam & Iaphet: vt in pręcedentibus est expositũ. Porro Noa fuit nõ semẽ. i. eunuchus a filio: vt in sequẽte lib. videbitur. Cam vero Saturn⁹ ęgyptio rũ: fuit inter hos quattuor adolescẽtior: vt Moyses asserit Genesis. ix. capl̃o. Et iõ Osiris di cit. Fui filius Saturni inter deos adolescẽtioris. Fui germẽ ortũ ex ipso Saturno pulchro

Titanes Titanis.

Sais

Xantho Osyris.

cui Saturno genus & paret fuit non semẽ. id ẽ Cęlus castratus. OSIRIM ægyptii & Ara-
Osiris — mei proserũt. Osiri. id est in granaria mittentẽ: qa docuit cũ sorore Iside serere: & granũ in
futuros vsus seruare: qđ suo loco dicemus. Moyses vero vocat eũ Mizrain: & ab eo Aegy
ptum Mizraim: id est cõfinia facientẽ: vt Talmudistę exponũt. Teste eñ Diodoro Siculo
in primo &. ii. &. vi. lib. hic Osiris fuit Iuppiter Iustus: qui vniuerso imperauit orbi: subactis
oĩbus impiis & facinorosis: qbus in toto orbe bellũ indixit & intulit: singula regna liberã-
do: et cõfines ac limites singulis pro communi pace ac salute statuendo. BRYGVS ME
Brygus. — SA ET THYNVS. in Europa cõsederũt: & ab his in Asiã minorẽ colonias missas constat
dicente Plynio in. v. naturalis historię. ca. xxxii. Sunt inquit authores: Mesos: Brygos: &
Thynos ex Europa trãsisse in Asiã a qbus sunt Mysii: Phrygii: Bithyni. Ergo qđ nũc corru
pte Bragianũ in Sabatia Etrurię primũ Brygianũ dictũ est: qđ aspirata prima littera Phry
gianũ dici potest: postea Arcenũ nunc Barcenũ. PHAETON CYDNVS LYGVR ERI
Phaeton — DANVS. De Phaetõte ꝙ abiectus submersus in Eridanũ mentiunt̃ Gręci: sicut & de ipso
fluuio. Positis eñ coloniis reuersus est in Aethiopiã: vbi sepulchrũ ac delubrum eius est.
Eridanus — Quod profecto Plynius in. xxxvii. naturalis historię deridẽs: ꝙ inquit Aeschinus in Iberia
hoc est Hispania Eridanũ esse dixit: eundẽq; Rhodanũ appellari: et rursus Apollinius &
Electrum. — Euripides in Hadriatico littore confluere Padũ & Rhodanũ: veniã facit ignoratio succi-
ni. Phaetontis eñ fulmine icti sorores: fletu mutatas in arbores populos & lachrymas ef-
fundere iuxta Eridanũ amnẽ quẽ Padum vocamus: et Electrũ idcirco appellatũ: quia sol
electrus sit: plurimi poetę gręci dixerũt: primiq; vt arbitror Aeschyl9: Phyloxen9: Nyca
der. Euripides & Statius. Quod ꝑfecto esse falsum testimonio Italię patet. Et infra Theo-
phrast9 quidẽ in Lyguria succinũ effodi ait: sed Phaetontẽ obiuisse ĩ Aethiopia Hãmonis
asserit: et ibi delubrũ eius esse atq; oraculũ: et ibi Electrũ gigni. SAVBECRES. Sabataca
Moyses hunc ex Curetibus vocat: qui existimatur Curetes Hispanię condidisse cognomi
Tarcessii. — ne Tarcessios: ad quos plures Tyranes ab ęgypto fugatos: et iterato ibidẽ a diis bello la-
cessitos: de qbus Iustinus lib. vltimo. Saltus inquit Tarcessiorũ in qbus Tytanas bellũ ad-
Curetes. — uersus deos gessisse ꝓdit̃: incoluere Curetes. CVRETES DICTI A CVRE FRATRE
OSIRIDIS. Nam & Sabatius Sangni Curetes fuit: vt patet in arbore Curis. Vnde & a Cu
retibus his & Lydis Tusci trahunt originẽ: vt Valerius maximus libro secundo insinuat.
Anitinus — ANITINVS. a quo Anitiensis regio Thusca: de qua Vitruuius libro secũdo de archite-
ctura: et Plynius in. xxxvi. naturalis historię dicit: ꝙ in Tarquiniẽsi & Anitiensi agro circa
Abotinus — lacum Volsiniẽsem est lapidicina optima. ABOTYNVS: SYPVS: TYLE GYBELES.
Sipus — Ab his ꝑdia Cybelaria: & Abotynũ deletũ oppidũ: & Sypalis regio & fons ĩ Vetuloniẽsi
agro & vrbe. LIBYVS HERCVLES GENVIT. L. TOSPIADES. De Hercule multa in
consideratę atq; falsa scribunt Gręci: vt Herodotus in secundo libro: et Diodorus in pri-
Hercules — mo: et Eusebius de prępáratione euangelica scribũt. In primis quia gręco filio Alchmene
Tospiades — nomen proprium fuit Alceus: & mater Alcmena: & pater Amphytrio: et cognomẽ gre-
cum Heraclius. id est Iunonis gloria. At qui monstra ꝑdomuit. illi fuit nomẽ propriũ ęgy-
Libyus — ptium Libyus. id est flãmiger: cognomẽ quoq; ægyptiũ Hercol. id est pellitus totus: quia
Hercol — ægyptius gręcus: pellibus ferinis. teste Diodoro in primo lib. toto corpore tegebatur: nõ
dum inuẽtis armis: nec scitur quę illi mater vt idem Diodorus dicit: sed scribitur quis illi
pater fuerit: scilicet Osiris: quia vt ibidem Diodorus dicit. Hercules erat Osiridi genere
proximus. id est in primo gradu & filius: vt tam Berosus q̃ Moyses afferunt. Rursus ægy-
ptius Hercules fuit Theban9 ęgyptius priscis ortus tpib9: qui subacta maxima orbis par
te columnam posuit ĩ libya: vt Diodorus dicit in fine quarti libri. Posuit autem in trium-
phum deuicti orbis: ac propterea vt diuus Hieronymus dicit super Genesim: hic Libyus

victor: victis Libyis nomê dedit: & libyos a se vocauit: cũ antea Phutei.i.phaetôtei dicerẽ tur. At vt auctor est in fine eiusdẽ quarti Diodorus: Alceus: nouitiis paulo ante res Troianas tpib⁹ seruiuit Eristheo: & illi tribuerũt Græci gesta superioris. Nãq; subegisse Alceũ Europæ partem: & posuisse gades fingitur: apertũ mendaciũ est: quia idẽ ægyptius Gerionẽs & Europam superauit: indeq; reuersus ad Gades ibi obiit: & templo donatus fuit ab Hispanis: vt ait Berosus: quẽ Pomponius Mela secutus: in gadibus inquit opulẽtũ est tẽplũ: in quo Herculis ęgyptii ossa esse creduntur. DEABVS COGNOMINE GERA ET LOMNIMI. Vt locis suis dicemus. Deabus a Mauris: idem per interpretationem a græcis dicitur Chryseus: & a latinis aureus ob diuitias. Cognomẽ illi fuit Gera id est aduena. Nã ex Aphrica (vt ait Berosus) aduenit: Hispaniãq; occupauit. Successerunt huic tres filii: quos Hercules Libyus deuicit: qui a cognomine paterno Geriones: & a præfectura militię Lomnimi dicebantur: id est Phylarchę siue tribuni & gentium principes vt interpretatur diuus Hierony. libro de interpretationibus. Vt eñi aiũt periti Talmudistę Lomnimi deriuantur a dictione Aramea Lonia: id est phylarchia uel phylarcha. Vnde Etrusci Sagi Aramei: vt expositum est in pręcedẽtib⁹: vbi vrbs principatũ tenet: cum Chaldęis Loniam addunt: vt Babylonia Vetulonia: Populonia: id est Babel Phylarcha: Vetulerum phylarcha: & puppium phylarcha: vti ostẽdimus in Annia quęstione.xxv. Necte moueat q; littera e. in Babel vocabulo nõ seruetur: vt dicatur Babelonia: sed babylonia: quia in compositione sępe e mutatur in i. vbi non sequitur i. & etiam aufertur si e sequitur i vt Veilumbros: Neilum: Veterbum: Babel loniam proferimus Vilumbros: Vilum: viterbum: Babyloniam. De Deabo autem & Gerionibus Lomnimis sic ait Diodorus in quinto libro. Vulgata erat per orbem fama: Chryseum (hoc enim nomen a diuitiis traxerat) qui vniuersę Iberię imperaret tres habere propugnatores filios cum robore corporis: tum armis egregios: exercitum præterea cuilibet fortissimorum militum esse. Hos Hercules ad singulare certamen prouocans sustulit. Non solum vero Græci quę fuerunt ab ægyptio gesta cõtra Geriones voluerũt furari: sed vt leuitas eorum fingere conata est Alceo fuisse quinquaginta filios ex Atheniẽsibus Tespiadibus: quorũ primogenitus Sardus cum cæteris fratribus missi fuerunt ad colendam Sardiniam cum Ioalo duce ac nepote Herculis: vbi inuenerunt iam insulam habitatam a Thuscis: vt Strabo in.v. libro scribit. Et vt Græci se curius mentirentur: mutauerunt a Tosfpi litteram o in e. & dixerunt Tespiades. Nã aliter in furto depręhensi fuissent: quia vt Ptolemęus describit: Tosfpis regio: & Tosfpis lacus ẽ in maiore Armenia sub monte Gordieo: vbi Libyus ex quinquaginta puellis Arameis sustulit quinquaginta filios: a patria Tosfpiades dictos/ac si diceremus Viterbiades/& Vetuloniades. Quod profecto scelus/& mendaciũ Gręcaniũ non passus Sillius Italic⁹: asserit Sardos Lybici Herculis sanguine Cretos/& non Alcei. Sic enim l.xii. libro asserit. Mox Libyci Sardus generoso sanguine fidens Hercolis. Quare i sequẽtibus nõ per.e. sed.o. Tosfpiades proferas & scribas vbi sic prosequitur dicens. Necparuum decus/aduecto cũ classe paterna/Agmine Tosfpiadũ: tertiis Iolae dedisti. Quare non inerudite hunc locũ quidã in cõmentariis super Silliũ exposuit: & plures Hercules cũ Cicerone distinguens: de Hercule ægyptio hunc locũ a Sillio decantatũ asserit. Hactenus de genealogiis primorum Heroum orbis. Nũc quid gestum sit a Noa siue Iano patre post diluuiũ ãte auctum gen⁹ humanum & colonias missas per orbem in tertio libro sequente Berosus exequitur.

Deabus Gera

Lonia

Tosfpis.

Finiuntur commentaria secundi libri Berosi.

Eiusdem fratris Ioannis Annii cōmentaria super tertiū librū Berosi incipiunt.

SVperiore libro Genealogias Berosus exposuit: nunc quid gestū sit a diluuio vsq ad colonias missas p orbem enarrat. Et facit duo. Primo p̄mittit exordiolū. Secundo narrat. De primo sic scribit.

HAs igitur principū atq Herorum origines atq posteritates abbreuiamus ex nostris Chaldeis atq Scythicis libris: quo ad satis sit. Nā et multos alios memorię mandant: quos quia vel nihil ad nostram intentam accurtationē aut parū offerunt: ob id dimittimus: resumpturi illos vbi opus fuerit.

Respōdet tacitę questioni: cur nō oēs primos in genealogiis posuerit: quos in scriptis redegerūt Scythę & Chaldęi: antiqtatū seruatores. Quia inqt aut nihil aut parū afferūt ad institutam abbreuiationē antiqtatū. Sat erit si pretermissi adducant: vbi opus fuerit. Deinde narrat quo pacto & vbi creuerit humanū genus. Secūdo quid pater omniū hos duces docuerit. Tertio quid Titea ageret: et quo pacto alia cum ea Noa cognomina promeruerit. Quarto de cognominibus Cam. De primo itaq sic narrat.

Quo pacto exinanit⁹ orbis fuerit coloniis & hoibus opplet⁹, dicendū est. Exiccata humo et torrefacta terra: Noa cū familia de monte Gordieo: vt par erat: descēdit in subiacentē planiciē plenā cadauerū: quā vsq ad hāc ętatē appellāt Myri Adā. id est euisceratorū hoim et inscripsit in lapide in monumētū rē gestā: et vocāt incolę locū: egressoriū Noę. Cōgressi vero cōiugibus: ppetuo geminos edebant marem & fœminā: qui adulti & cōiuges effecti & ipsi binos partu liberos semp edebant. Neq enī vnq̄ deus vel natura defuit rerū necessitati quę ad vniuersi orbis spectat opulētiā eo pacto breui in immēsum adaucto hūano genere oīq Armenia completa: opus erat eos inde recedere: atq nouas sibi sedes cōquirere.

Si queris vbi saluatū sit genus humanum: in primo libro demonstratū fuit q in Armenia maiore mōte Gordieo

Myrtadam

summitate Iugi eius Ocilę: in regione Myri Adam: in cuius planiciē descendit Noa: vbi dicit egressoriū Noę a cōprouincialibus: vt tā Berosus q̄ Iosephus in primo de antiqtate Iudaica dicunt. Frater aūt Matthias olim puincialis Armenię ordinis nostri quē existens prior Genuę illū Comi hospitio excepi: & a cuius socio magro Georgio similiter Armeno: hanc Berosi de flotationē dono habui: interrogatus cū de multis: tū de egressorio Noę: respondit adhuc vocari Aramea lingua Sale Noa. Diuus aūt Hieronymus libro de interp̄tationibus nominū: ait

Sale Noa

Sale interp̄tari egressus. Vnde & Antonius in Itinerario: & Cato & Myrsilus: locū in tractu vmbrię in Thuscia: vbi Galli Ianigenę veteres genuerūt Vmbros vocant Sale vmbrona: vocabulo prisco. id est egressoriū Vmbrorū: vti in cōmentariis super eosdē auctores tetigimus: et in. v. huius libro adducem⁹. Locus aūt pprius vbi cōsedit & vrbem metropolim tandē ędificauit: fuit iuxta fluuiū Araxis: vti in primo libro exposuimus. Moyses aūt scribit Noā egressum. mox sacra deo: cū p liberatione & expiatione: tū p futuro vitādo diluuio fecisse: & ibi mādatū de gn̄is humani multiplicatione accepisse. Vacauerūt aūt gn̄ationi vsq ad Phalecchi natiuitatē: quādo diuisa est terra. anno centesimo primo: vt pater cōputāti Genesis. xi. ca. Causę aūt tā velocis multiplicationis plures assignant. Primā Moyses exprimit dicens: quia deus benedixit Noę & filiis eius arg

vxoribus. Hęc benedictio est multiplicationis: qua etiã Christus duos pisces & quinq; panes benedicẽs multiplicauit in cibũ quinq; miliũ hoĩm. Secũda causa est natura: quæ fiebat vt nõ abundar superfluis: ita nõ deesset in necessariis: vt ait Aristoteles in secũdo de anima. Et has duas causas rãgit Berosus: deũ scilicet & naturam. Addit & tertiã: quia semper gemino partu maritũ a oriebatur genus humanũ. Quarta causa erat: quia nemo interibat: & viuebant nongentis & sexcẽtis annis. Itaq; breui sæculo: tota armenia referta hominibus & iumentis: nouas perquirere sedes coegit homines. His expositis: qua primo res disciplina erudiuerit Noa: ita Berosus subdit dicens.

Tũc senissimus omniũ pater noa: qui antea edoctos theologiã & sacros ritus cœpit etiã eos erudire humanã sapiẽtiã. Et quidẽ multa naturaliũ rerũ secreta mandauit litteris: quæ solis sacerdotibus Scythæ armeni cõmẽdãt. Neq; enĩ fas est illa: vlli inspicere aut legere vel docere q̃ solis sacerdotibus & inter sacerdotes dũtaxat: sicut & quos rituales libros reliquit: ex quibus illis primũ saga nomẽ fuit inditum: id est sacerdos & sacrificolus & pontifex. Saga.

In primo libro demõstrauimus lõge ante Ninũ & ipm diluuiũ fuisse litteras: disciplinas: ritus & artes: ipsumq; Noam fuisse literatissimũ inter Phœnicas: supius expssum est.

Deinde Berosus psequit de causis aliorũ cognominũ Noę ac Tythęę vxoris ei⁹ dicẽs.

Docuit itẽ illos astrorũ cursus & distixit annũ ad cursũ solis & .xii. mẽses ad motũ lunę: qua sciẽtia pdicebat illis ab initio qd ĩ ãno & cardinib⁹ ei⁹ futurũ cõtingeret: ob q̃ illũ existimauerũt diuinę naturę eẽ pticipẽ: ac ppter ea illum Olybama & arsa id ẽ cœlũ & solẽ cognoiauerũt: & illi plures ciuitates dedicauerunt. Nã & ad hęc tpa scythę armeni vrbes habẽt Olybama & arsa ratha: & eiuscemodi. Cũq; iussiset ad regẽ dũ kitim: quã nũc italiã noiant: desideriũ sui reliqt armenis: ac ppterea post mortẽ illũ arbitrati sunt ĩ aĩam celestiũ corporũ trãlatũ et illi diuinos honores ĩpẽderũt. Et ob id solũ hęc duo regna armenũ qdẽ qa ibi cœpit: Italicũ vero qa ibi finiuit & docuit & regnauit naturaliũq; atq; diuinorũ quę eos erudiuit libros plenissime illis cõscriptos reliqt: illũ venerant simulq; cognoiant cœlũ: solẽ: chaos: semẽ mundi: patrẽq; deorũ maiorũ & minorũ: animã mundi mouẽtẽ cęlos & mixta: vegetabiliaq; & aĩalia et hominẽ: deũ pacis: iustitię: sanctimonię expellẽtẽ noxia et custodientem bona. Et ob hoc illum

Hoc vltimo loco Berosus de trib⁹ cognominib⁹ rões tradit: Noa: Cam: & Tythea. De Noa dicit q̃ fuit illi tributum cognomẽ Ian⁹ a Iain: qd apd Arameos & Hebręos sonat vinũ: a quo Ianus .i. vinifer & vinosus: qa primus vinum inuenit & inebriat⁹ est: vt dicit Berosus: & supra insinuauit Propertius et itẽ Moyses Genesis ca. ix. vbi etiã Ia in vinũ Iani noiat: vbi nos hẽmus cum Noa euigilasset a vino. Cato etiã ĩ fragmẽtis originũ: & Fabius pictor inde origine vrbis Romę dicit Ianũ dictũ priscũ Oenotriũ: qa ĩuenit vinũ & far ad religionẽ magis q̃ ad vsũ. Vñ & ipsi hęc ĩ sacrificio plibant: vt etiã cũ eis ĩ primo de Fastis cõsentit Ouidi⁹. Cui argumẽto ẽ: q̃ vsq; ad Mezentiũ Latrhẽ Thuscia vix nisi ĩ sacris vsa ẽ vino: qa primus oĩm ex regib⁹ Thuscis vinũ induxit Mezẽtius q vt .M. Varro auctor ẽ: & Plyni⁹ refert ĩ .xiiii. lib. naturalis historię ca. xvi. cũ Ethrurię rex esset tulit auxiliũ Rutulis cõtra latinos vini mercede: qd tũ in latino agro fuisset. Itaq; simplicẽ vini a Iano oenotrio vinoso inuẽti vsum: ad religionẽ ma-

Ianus

Oenotrius. Ianus q̃ vinũ inuenit.

gis q̃ ad potulẽriã: vſqꝫ ad Mezẽtium
Latthẽ fuiſſe apud Etruſcos: conſtat.
Nã poſt modũ ĩ vineis excolẽdis ꝑua
luerẽt Etruſci Vetuloniẽſes: ĩter quos
ętate Aphricani Scipiõis eruditior cę
teris fuit Egilaus Vetulonus ex vico
Vetulonię Vetulo: de quo Pliniꝰ ĩ ſu
pradicto libro ait: ꝙ magnã gloriã ĩ vi
neis excolẽdis adepti ſunt duo: alter
libertinꝰ Ancilius ſteneleus in vineis
agri Nomẽtani: alter aũt Egilaus Ve
tulonꝰ q̃ ẽt ĩ cãpano agro & Veliterno
ĩpm Aphricani colebat exilium. Itaqꝫ
Noa pr̃ Iani cognomẽtũ habuit: a vi-
no ĩuẽto. Porro & cęlũ caſtratũ a filio
Saturno dicit̃: vt hic dicit Beroſus: &
Talmudiſtę cõſẽtiũt: & vt ait diodorꝰ
in prio li. Oſiris ĩ colũna ſic inſcripſit.
Sũ Oſiris rex cui pr̃ Saturnꝰ fuit inter
deos iunior cui Saturno generoſo &
pulchro: genꝰ & pr̃ fuit nõ ſemẽ id eſt
Cęlum, castratũ Cęlũ. Qđ Gręci cuculi: falſo
trãſtulerũt ad Apterã cretẽſiũ ſatuniũ
quẽ fabulãt̃ teſtes execuiſſe prĩ q̃ tñ flo
ruit ferme ſexcẽtis ãnis poſt Ianũ Cęlũ
regẽ oĩm ſẽpiternũ: vt in nr̃a emẽdata
Chronographia ꝓbat̃. Hæc de cogno
mẽtis Iani duobꝰ: ſcilicet Ianꝰ & Cęlũ
nõ ſemẽ ſiue caſtratũ cęlũ. Nũc de co
Cam Cameses &c. gnomẽtis Cam dicẽdũ ẽ. Dicꝰ ẽ Cam
Cameſes: Zoroaſtes. Saturnꝰ. Cam li-
bidinoſum & calidę naturę ĩterp̃tant̃
Hebręi: Enuus vero ꝓpagator & ĩcu
Inuus bus dr̃. Vñ latini. Enuũ Inuũ dicunt:
teſte Seruio ſup. vi. ęneidos: ibi vrbſqꝫ
Fidenę caſtrumqꝫ Inui. Et ĩ aliis libris
ſilr̃iter. Ait em̃ eũdẽ eẽ Syluanũ: pana:
Inuũ: ab ineũdo ĩcubũ dictũ: eo ꝙ paſ-
ſim cũ hoĩbꝰ & brutis cõgrederet̃. Ve
rũ Eſen ĩſamis dr̃ triplici infamia. Pria
Zoroast. ꝙ Zoroaſt id ẽ magus eẽt. Scđo qa pa
trẽ nõ ſemẽ reddidiſſet: q̃ duo ad ĩpie
tatẽ ꝑtinẽt. Tertio: qa ĩſamis ꝑmiſcua
libidine eẽt. Addit & q̃rtũ ſcelus Dio
dorus Siculus ĩ. iiii. lib. dicẽs: ꝙ primo
Cęlo regi oĩm ſempiterno fuerũt duo

vtręqꝫ gẽtes ſignãt in ſcriptis curſu ſolis &
motu lunę: & ſceptro dñii quo malos & noxi
os expellebat a cœtu hoĩm: & caſtimonia cor
poris & ſãctimonia animi: duabꝰ clauibꝰ reli
gionis & felicitatis. Neqꝫ minꝰ tytheã q̃ mr̃
oĩm erat. Aretiã id eſt terrã vocabãt: & Eſtã
id ẽ ignẽ poſt mortẽ cognoĩauerũt: qa ĩpa re-
gina ſacrorũ fuerat: & puellas docuerat ſẽpi
ternũ ignẽ ſacrorũ ĩextinctũ ſeruare. Cęterũ
Noa añ q̃ diſcederet ab armenia docuit illos
ſimplicẽ agriculturã: magis curãs religionẽ
& mores q̃ opulẽtiã & delitias q̃ ad illicita &
libidines ꝓuocãt & cęleſtiũ irã nuꝑ induxe-
rãt. Primꝰ tñ oĩm inuenit vites atqꝫ plãtauit
& vinũ cõficere docuit: cuiꝰ vim inexptꝰ &
vaporẽ ebriꝰ effectꝰ minꝰ pudicę in terrã ce
cidit. Erat illi vt diximꝰ filiꝰ ex tribus primis
adoleſcẽtior Chem q̃ ſẽꝑ magicę et veneficę
ſtudẽs: Zoroaſt nomẽ cõſequutus erat. Is pa
trẽ Noã odio habebat: qa alios vltimo geni
tos ardẽtiꝰ amabat: ſe vero deſpici videbat:
potiſſime vero idẽ infẽſus erat prĩ ob vitia:
Itaqꝫ nactus oportũitatẽ cũ Noa pr̃ madidꝰ
iaceret illiꝰ virilia cõꝑhẽdẽs taciteqꝫ ſubmur
murãs: carmine magico prĩ illuſit: ſimĩr & illũ
ſterilẽ ꝑide atqꝫ caſtratũ effecit: neqꝫ deĩceps
noa fœmellã aliquã fœcũdare potuit. Ob bñ
ficiũ iuẽtę vitis & vini dignatus ẽ cognomẽ
to Iano qđ arameis ſonat vitifer & vinifer.
At vero Chẽ cũ publice corrũperet mortale
genus aſſerẽs & re ĩpa exequẽs cõgrediẽdũ
eẽ vt añ inũdationẽ: cũ mr̃ibus: ſororibꝰ: filia
bus: maſculis: brutis & quouis alio generẽ: ob
hoc eiectꝰ a iano piiſſimo & caſtimonia atqꝫ
pudicitia refertiſſimo: ſortitꝰ ẽ cognomẽtũ
Chem eſenua id ẽ Chẽ infamis & ĩpudicus:
incubus ꝓpagator. Eſt. n. eſen apđ Scythas
arameos infamis & ĩpudicus. Enua vero tũ
impudicus. tũ ꝓpagator. Eũ inter hoĩes huiꝰ
dogmatis ſequuti fuerũt ægyptii: q ſibi illũ

suum Saturnũ inter deos adolescẽtiorẽ fece
rũt: & ciuitatẽ illi posuerũt dictã Chem Myn
a qua ad hãc ętatẽ oẽs ciues illiꝰ appellamꝰ
Chẽmenitas: Verũ posteri hoc vitiosum do
gma neglexerũt: retẽto qđ fuit primi motis
vt inter fr̃es & sorores coiugiũ iniri posset.
primores filii. Atlas q in Mautirania
periit: & Saturnꝰ q regnauit ĩ Libya.
Sicilia & Italia: superna impietate &
auaritia ꝑditus. Quare vere Cam Itali
scriptores cognoĩant veteri lĩgua Cã Cam. Cameses
Esem. i. Cam infamẽ: q per cõpositionẽ
dr̃ ab Etruscis & latinis Cameses: ac ꝑ
pterea corruptor hũani gñis: vt ait Berosus ęgyptii ꝓferũt Camesenuũ. i. Cã Siluanũ siue
pana suũ infamẽ. Vñ Diodorꝰ Siculus ĩ prĩo li. dicit ꝙ ægyptii pani suo ędificauerũt totã
vrbẽ: quã ab eo ChẽMyn. i. panos vrbẽ dicũt. Est eñ apđ ægyptios Myn: mãsio siue taber- Myn.
nacl'a & vrbs. Chẽ vero nomẽ ꝓpriũ ẽ Cam. Eandẽ Chã Myn Dauid ĩ psal. lxxvii. & .ciiii. in
terp̃tatur terrã Cam: & tabernacl'a Cam: qa vt exponũt hebręi & Catholici primus coluit
ęgyptũ: et ideo fuit eoꝝ Inuꝰ siue pan & ꝓpagator. Et qa Cęli filius: ideo Saturnꝰ ægypti
orũ: licet Diodorus ĩ prĩo genealogiã Osiridis dicat fuisse: qa illi pr̃ Saturnꝰ: Saturno ve-
ro pr̃ fuit Sol vel Vulcanꝰ. Sed hoc nõ obstat: qa ibidẽ dicit: ꝙ Saturno fuit pr̃: nõ semẽ. i.
Cęlũ castratũ: et ĩ. iiii. ꝙ Saturno ĩpso pr̃ fuit Celũ: frater Atlas Maurꝰ: qđ & Berosus expri
mit. Qui etiã Celũ Ianꝰ dictus ẽ sol: vt in ꝑmissis ostẽdimꝰ: et itẽ Vulcanus qa ignẽ primũ
cœlestẽ collegit: vti Diodorꝰ insinuat: & cũ eo holocausta obtulit: vt etiã Moyses cõsen-
tit: & ipm̃ ꝓ memoria & sacris habẽdis ĩ ꝑpetuũ ac iugẽ Ianus & Thytea seruauit: et ob id
prima & magna Cybeles. i. regina sacroꝝ: et Vesta. i. cœlestis emissus & acceptꝰ: ac serua- Vesta
tus ignis & flãma cognoĩata ẽ: dicẽte Ouidio ĩ. vi. Fastoꝝ: & Beroso cõsentiẽte his verbis.
Nec tu aliud Vestã q̃ purã intellige Flammã. Nataqꝫ de flãma corpora nulla vides. Iure
igitur virgo ẽ: quę semina nulla remittit. Nec capit: & comites virginitatis habet. Et notã
dum ẽ: vt aiũt periti Talmudistę: ꝙ apud Arameos Esta a quo Vesta: significat ignẽ & flã Hesta
mam: a quo gręci æstomę verbũ hñt: qa prius fuit illis ꝓpago Barbara q̃ gręca. Gręciã eñ
incoluerũt prius Barbari: & ob id multa illis barbaroꝝ vocabula mañẽt: vt significat Stra
bo in Geographia Gręcię. Hanc ęstã. i. flammã & ignẽ Iugẽ atqꝫ ꝑpetuũ: quẽ Ianus & Ty-
thea voluerũt a virginibꝰ seruari: deus iussit Moysi vt sacerdotes hebręi nutrirẽt dicens:
ignis ĩ altari meo semp ardebit: quẽ sacerdotes enutrirẽt iugiter. Christianis eadẽ religio Ignis e raa
est: qui vti Noa opposita cristallo: vel fiala aquę plena radio solari: ignẽ cœlestẽ ex parte diis.
opposita cõceptũ: vti sacrũ in sabbato sancto excipiũt: et ex eo ignẽ accendũt: quẽ sacrãt:
et ex eo cereos accẽdũt: & iugẽ ꝓ toto anno lampadẽ ante corpus sacratissimũ christi nu-
triũt. Qđ iã ferme quinquaginta annis ĩ hoc tẽplo sanctę Marię ad Gradus & cõuẽtu meo
Viterbensi: obseruatũ vidi: & a maioribꝰ traditũ audiui. Hęc de cognoĩe Vesta. De Ate- Aretia.
tia vero qa sicut terra cũ coelo cuncta gignit: ita Tythea cũ coelo Iano cunctos mortales Cęli filii
ediderit: supra etiã exposuimꝰ. Diodorꝰ quoqꝫ ĩ. iiii. lib. sic habet. Celũ ex vxoribus fertũ
filios suscepisse quinqꝫ & quadragita. Horũ decẽ & septẽ ex Tythea ortos: ꝓprio noĩe sin
gulos: cõmuni aũt oẽs a matre appellauit Tythanas: Tytheã vero prudẽtia ꝑditã: cũ plu
timũ mortalibus ꝓfuisset: ab eis post obitũ deificatã terrãqꝫ fuisse cognoĩatam scribunt.
Hęc Diodorus. Ouidius vero ĩ. vi. de Fastis dicit Vestã terrã dictã a ꝓprietate qua terra
stat vi ꝓpria mater oĩm. Sic eñ dicit. Stat vi sua terra: vi stãdo Vesta vocaẽ. Aramei aũt
terra. Et similiter hebraice dicit Aretia: a cuius noĩe Ianus cõdidit Thuscię Aretiũ: vnã
ex primis. xii. vrbibus ab eo cõditis: vt ostẽdimus ĩ cõmentariis sup fragmẽta Catonis. De
vrbe vero filiorũ Tythęę. i. Tytanũ in ęgypto: in cõmentariis supra Xenophontẽ de æqui
uocis & in ꝓcedẽtibus huius operis diximus.

Finiunt commẽtaria tertii libri super Berosum.

Eiusdem fratris Ioannis Annii commẽtaria super quartũ Berosi incipiunt.

E cognominibus & eorũ tõnibus iam Berosus expediuit tertiũ librũ: in hoc quarto de antiqtatibus regnorũ in cõmuni tractat. Et primo dicit de diuisione principali totius orbis qbus tres primores filios Ianus prçfecit: dicens.

Vltiplicatũ est in immẽsum gen⁹ hũanũ: et ad cõpandas nouas sedes necessitas cõpellebat. Tũ Ianus pr̃ adhortat⁹ est hoĩes principes ad quçrẽdas nouas sedes & cõmunẽ cœtũ inter hoĩes agendũ: et çdificãdas vrbes. Designauit ita qꝫ illas tres ptes orbis Asiã Aphricã et Europam: vt ante diluuiũ viderat. Singl̃is aũt his pricipib⁹ singl̃as ptes ad q̃s irẽt ptit⁹: ipẽ p totũ orbẽ colonias se traducturũ pollicit⁹ ẽ.

Nõ capiebat igit̃ prisca Scythia viros adauctos: q post diluuiũ pauci numero ꝑpter ignobilitatẽ cõsederãt iuxta fluuiũ Araxim: vt significat Diodor⁹ in. iii. lib. Et ĩ quatro scribit. Celũ regẽ oĩm sempiternũ: hoĩes pridẽ p agros dispsos ab inculta & ferina vita: ad cœtum cõmunẽ & mitiorẽ vitã: & vrbes condẽdas reuocasse. Hoc aũt egit vocatis ducibus & diuisa terra ĩ Asiam: Aphricã: & Europã: vti ante inũdationem viderat. Quare inũdario nõ multum ĩmutauerat faciẽ orbis: quã recognouit. Facta ẽ aũt hçc prima diuisio
Diuisio terrç qñ facta. in tres ptes ãno primo natiuitatis ducis Phalech: vt sctũs Moyses scribit Geñ. x. & xi. cap. vbi supputat a Sem post diluuiũ vsqꝫ ad Phalech ãnos centũ. Ergo cẽtesimo ãno post diluuium diuisit trib⁹ filiis terrã. Et vt aiũt Hebrçi & Catholici auctores. Sem præfecit Asiç.
Iapetus Atlas Maurus Cam çgypto & Aphricç cuius metropolis fuit Chem Myn: vt in ꝓcedẽte libro exposuim⁹ Iapetũ vero q & Atlas Maur⁹ dictus ẽ: qꝛ obierit ĩ Mauritania: vt Diodorus ĩ. iiii. insinuat prçfecit Europç: ipse toti orbi ꝓfuit: dicẽte eodẽ Iano apd Ouidiũ. Me penes ẽ vnũ vasti custodia mũdi. Auctor ẽ Aristoteles: vsus Homeri testimonio ĩ primo Politicorũ. pricipio gẽtes & deos ab vno rege cœptos regi: & in familiis senissimũ quẽqꝫ regẽ fuisse. Ergo docuit principes coloniarũ senissimus cosmographiã: quã viderat ante diluuiũ: vt sciret quisqꝫ in quem locũ suas colonias ducturus esset. Eo tẽpore vt Phylo Hebrçus de multiplicato humano genere tradit: ipse cum tribus filiis & multis coloniis in pontum venit: et ratibus circum lustrauit omne mare mediterraneũ: ostendẽs primo Sem littus omne Asiaticum: a Tanai per Bosphorũ vsqꝫ ad Nylũ Aegypti: Et Camesi a Nylo littus Aphricç vsqꝫ in augustias oceani & Gadium. Iapeto aũt omne litus Europç a Gadibus vsqꝫ Tanaim. Et singulis prouinciis circa litus dimisit primas colonias. Et decennio postq̃ a Tanai discesserat in eundẽ locũ rediit: lustrato mari: & primis coloniis positis: & reuersus in Scythiam: ordinabat alias colonias. Quç dicit Phylo conueniũt ei: quod ait Cornelius Tacitus de situ & moribus Germanorũ: dicens priscos cum nouas sedes quçrerẽt: nõ terrestri itinere: sed mari ratibus aduectos fuisse. Consentit & de aduentu primo Iani aduecti rate in Vaticanum: ei quod scribit Caro in. ii. fragmento: dicens post opinionẽ de origine gentium. Siue inquit mũdum existimes sempiternũ: vt Chaldçi: siue initium ex tẽpore sortitum: vt Phœnices: siue ante Ninũ ãnis circiter ducẽtis quinquaginta quibus durauit aureum sçculũ: inũdatas fuisse terras: semp Scythis tribuit̃ principat⁹ originis. Ex his aiũt venisse Ianũ cũ Dyrim: & Gallis ꝓgenitoribus Vmbrorũ: & rate cũ coloniis per thyberim vectũ: tenuisse ad lçuũ lat⁹ Etruriã: primasqꝫ in Vaticanũ & Ianiculũ exposuisse colonias. Hæc a nobis copiose exposita fuerunt sup fragmẽta eiusdẽ Catonis: Ex his patet primas

colonias Italię in Etruria positas: in primo aduētu Iani post diluuiū anno ferme cētesimo octauo & aureo sęculo: vt oēs canunt. Qđ & nos in chronographia Etrusca signauimus. His expositis Berosus de prima antiquitate suæ patrię incipit explanare sic dicens. Colonię prime italię.

Itaq; Nymbrotū creauit babylonię saturnū primū: vt ibi primū ędificaret cū coloniis suis. Quare nymbrot⁹ assūpto filio ioue Belo cū coloniis furatus ē rituales iouis sagi: & cū poplo venit in cāpū Sēnaar vbi designauit vrbē & fundauit maximā turrim āno salutis ab aquis cētesimo trigesimo prio regnauit q; ānis.lvi. & deduxit turrim ad altitudinē & magnitudinē mōtiū: in signū atq; monumētū q; prim⁹ i orbe terrarū ē popul⁹ babylonicus & regnū regnorū dici debet. Ergo ab eo exordiemur: & p ipm mēsurabim⁹ oia regna & eorū reges ac tpa: abbreuiādo illa in hunc modum:

Quęrūt plures an ante Babyloniā fuerint alię vrbes. & qdē ante diluuiū fuerūt Enos: vt i pricipio dixit Berosus: & itē Ioppe de qua Plini⁹ i.v. natural' historię & Solinus in collectaneis aiūt q; Ioppe ē antiqssima i toto orbe: vt q ante diluuiū fuit cōdita. Post diluuiū vero āno cētesimo p totū sequēs decēniū cōditę sunt primę coloniæ singularū puinciarū littorearū vt diximus. Babylonia vero cū post diluuiū designata fuerit āno.cxxxi. vt dicit: patet q; nō fuit pria quo ad tēpus: sed dignitate ędificii & libidinis dominādi: vt oēs norāt. De ea narrant oēs historici nō solū Moyses & Hebręi: sed etiā Gētiles: de quo Iosephus in prio de ātiqtate iudaica: de turri (inqt) Babylonię & diuersis vocibus hoīm: etiā Sybilla meminit dicēs. cū oēs hoīes vnius vocis existerēt: qdā turrim ędificauerūt excelsam tāq̄ ascēsiuā p eā ad cœlū. Dii vero vētos imittētes euerterūt turrē: & vocē ppriā vnicuiq; ptiti sunt: & ppterea Babel cōtigit vocari ciuitatē. De cāpo vero Sennaar in regiōe Babylonis: meminit Hestius ita dicēs. Qui vero de sacerdotibus fuerūt erepti: Iouis sacra sumētes: in Sēnaar Babylonis venerūt: diuisiq; post hęc diuersitate līguaq; p generatōes suas renuerūt loca maritima simul & mediterranea. Hūc eūdē locū Hestii pducit Petr⁹ Comestor i historiis scholasticis. Addit Berosus: se vel le mēsurare: id ē quo tpe cœperūt regna ab cōdita Babylonia: qa tpa Monarchię Assyriorq; certissima sunt & reges: q̄uis mētiatur Babyloniā fuisse primā post diluuiū dicens.

Ioppe.

Babel

Anno.c.xxxi. a salute ab aquis prima oīm gētiū & ciuitatū fūdata ē a saturno babylonico nro: vrbs & gēs nra Babylonica: mltiplicata q; ē nimis nūero posteritatis: magisq; studuit paci & religiōi saturn⁹ deorū q̄ opulētiis. Et turrim qdē ędificauit sed nō cōpleuit: nec designatā vrbē fūdauit: qa post qn quaginta sex ānos subito nō cōparuit trāslatus a diis.

Dignitate nō tpe prima fuit Babylonia Saturn⁹ eius studuit paci & religioni: qa tūc florebat pria aurea ętas q̄ cū primis hoībus sata ē: vt significat Ouidius in prio Metamorphoseos: & Fabius pictor: & Cato: i quoq; cōmētariis plura de aureo sęculo explanauimus. Admonitus quoq; diuina plaga in cōfusiōe turris substitit magis q̄ ab ipietate destitit: cū aīo eēt sacrilegus & tyrān⁹. Vñ dr subito nō cōparuisse trāslatus a diis: id ē iustis pricipibus clam discerptus. Nā & sile dr de Aenea & Romulo & aliis clā discerptis q; subito nō cōparuerint in deos relati. Prouīcia Sennaar Chaldęa: ē ps puincię Babylonię: quā Gręci & Latini vocāt Mesopotamiā. Hebręi vero Aram fluuioq; quia iacet media īter Tygrim & Euphratē. In ea regiōe natus ē Habraam ducētesimo nonagesimo secūdo post diluuiū anno: vt supputat Moyses Genes.xi. caplo. Ortus est autē

Babyloniā Saturn⁹ ędificauit.

Sennaar Mesopotamia.

in ciuitate Vr Coa id est Chaldęa. Quā enim latini & Gręci proferunt Vr Chaldęorum, eādem Aramei: Vr coa/dicūt: & Hebręi Vr casdi. Vnde Prolemęus in Geographia vocat eam Vr coa: & Moyses Vr Chaldęorum: dicens Genesis caplo.xi. Tare genuit Habraam & Aram qui mortuus est in terra natiuitatis suę Vr Chaldęorum: Tulit autem Tare Habraam filium suū & Loth & Sarai: & eduxit eos de Vr Chaldęorum. Qui ergo dicunt Vr ibi accipi pro igne: & sine certo auctore aut ratione dicunt Habraam fuisse proiectum in ignem: hi profecto somniant: & eadem facilitate contemnitur: quo profertur hęc fabula. Igitur Berosus posito fundamento regni Babylonię ac tempore: subinfert quas colonias in quas prouincias Ianus misit dicens in cōmuni.

Vrcoa

Vis

Ab exordio conditę Babylonię cœpit ex Scythia mittere colonias scilicet nouas per alios duces. Nam ante Babyloniam per omnia littora ipse reliq̄rat: vt supra diximꝰ. Et Camesem misit in Aegyptū & Aphricā. Sed sedem regiā in Aegypto: Cāmin habuit vt supra exposuimus. Substituit autē ei pro Aphrica duos duces: Tritonē & Iapetū. Triton tenuit Libyā & Cyrenē atq; Numidiam in qua vt Ptolemęus describit & historici testanť: est lacus & fluuiꝰ Triton: ab eo dictus: & insula Tritonidis vbi Dionysius Tritonis Nepos: fuit clam nutritus: & Palatua Minerua Tritonidis exposita: vt Diodorus in.iiii.memorat & alii consentiunt. Gręci vero vt nulla pars esset in orbe: a qua nō subriperēt: falso tamen aliorꝝ gesta: etiā sibi Tritonida finxerunt & Dionysia. Libya aūt olim pars Aegypti Marmaricę erat: licet Ptolemęus distinguat. Cui argumēto est: ꝙ Isis siue Ceres ægyptia frugifera legifera dicta fuit: vt Diodorus in primo scribit ex historia Aegyptia & eā docuisse in Italia molere: ac panes cōficere cū antea glande vescerentur: etiā Plinius asserit in.vii.naturaľ historię: ca.vltimo. Et tū Festus eā in cāpū Romę Argeū aduexisse primū fruges ex Libya dixit: qa ē pars Aegypti. Siľiter & Camesem siue Saturnū filiū regis sempiterni oīm Cęli qregnauit in Aegypto: eūdē etiā regnasse in Italia: Sicilia & Libya scribit Diodorꝰ in.iiii.li. Sed difficile videť qd Berosus ait Iapetū Atlantē substiturū fuisse Camesi ī Aphrica: cū ei principatꝰ totiꝰ Europę obuenerit & maior natu q̄ Cameses fuerit. Sed dicēdū ē ꝙ substiturū hic appellauit Berosus extra ordinariū ducē ad auxiliādū ī coloniis. Quare Iapetꝰ duxit colōias ī Aphricā ex filiis primogeniti sui Comeri. Vñ ad hāc ętatē Hispani magnā ptē ex ppľis Aphricę vocāt Comeros. Hęc de origīe Aphricę ī cōi. De Asia dicit: ꝙ Ianꝰ misit Gāgē cū aliquot ex filiis Comeri in Asiā oriētalē. Ptolemęus quoq; Comeros ppľos & Cometas vrbis ī Bactris & India notat cū aliis geographis. Ganges nomē suū reliquit fluuio maximo: de quo Iuuenalis in Satyra. Omnibus in terris quæ sunt a Gadibus vsq; aurorā & Gangē. Circa hunc fluuiū Gangas colonias retinuisse nomen vsq; ad magnum Alexandrum: Curtius

Ab exordio huius ianus pater misit in ægyptum cū coloniis Chemesenuū: in Libyā vero & Cyrenē: Tritonē: & in totā reliquam aphricā Iapetum priscum atalaa. In asiam orientalē misit Gangē cū aliquot ex filiis comeri Galli. In arabiā Fęlicē sabū: cognomine Turiferū. A rabū p̄fecit arabię desertę & Petreium: Petreię. Canam posuit a damasco vsq; in extima Palestinę.

In Europa regem sarmatię fecit Tuysconem a Tanai ad Rhenū: iunctiq; sunt illi omnes filii istri & Mesę cū fratribus suis ab adula mōte vsq; in Mesembericam pōticam. Sub his tenuerūt Tyras: archadius: Emathius. Italiā tenuit Comerus gallus, samotes possedit Celtas: & iubal occupauit celtiberos.

Triton

Palatua Minerua.

Ceres

Iapetus.

Comeri.

Ganges.

libro nono indicat. De hoc fluuio Seneca de situ Indię. Ganges inqt per Indiá fluit nouem
alueis: sicut Nylus septẽ: dicẽte Vergilio in nono ęneid. Ceu nouẽ surgẽs sedatis amnib⁹
altus: per tacitũ Gãges. De Arabria sciendũ est vt Ptolemęus in Geographia & alii dicũt Arabię tres
ꝙ tres sunt Arabię; Fœlix vnde thus venit: & ob id thurifera dicit. Inde deserta. Tertia Pe
treia vbi metropolis Petra de qua Esaias. Emitte agnũ dñe: dominatorẽ terrę de petra de
serti ad montẽ filię Sion. Omnẽ aũt partẽ Phœniciæ a Damasco vsq; Gazã extremã vrbẽ
Palęstinorũ: dedit Canę filio Camesis. Vñ diuinę litterę atq; Hebręi hanc phœniciã a pri- Promissio-
mo coloniarũ duce vocãt terrã Canaã: a repromissione vero facta Abrahę: terrã ꝑmissio- nis terra.
nis in qua ꝑuincię sunt Damascena: Galilęa: Samaria: Iudęa: Palęstina & Idumea. Hacte-
nus de prisca antiqtate Asię: nunc de antiqtate Europę post cõdirã Babyloniã sequitur.
Tuyscon inqt dux fuit Sarmatũ a Rheno ad Tanaim. Hi antea Scythę reputati sunt: di- Tuyscon.
cente Plynio in. iiii. naturalis hist. Scytharũ nomẽ vsq; in Sarmatas & Germanos transiit.
Nam Germania dicta est sub Romanis: teste Cornelio Tacito de situ & moribus Germa-
norũ. Est aũt Germania ꝓprie a Rheno amne qui diuidit Gallos a germanis: vsq; ad sequẽ
tem Vistulã fluuiũ qui interfluit Cracouiã metropolim Polonię: quẽ ipsi vocant Visclã.
Germania tota in quinq; gña diuidit: vt ait Plynius in. iiii. naturalis historię. cap. xv. Gene
ra inqt germanoꝝ sunt quinq;. Primũ Vandali: quorũ partes sunt Burgũdiones. Varrin-
nę. Carinni. Guttones. Secũdũ genus Ingheuones: quoꝝ pars sunt Cymbri: & Teutoni a
Caucoꝝ gẽte. Proximi aũt rheno Isteuones: quoꝝ ps sunt Cymbri mediterranei. Tertiũ ge
nus hi sunt qbus ꝓpe sunt quatri generis Herminones: quoꝝ pars sunt Sueui: Hermũdu-
ri: Catti: Cherusi. Quintũ genus sunt Peucini Basternę: Sed hęc diuisio Plyniana vera ẽ
de Germanię parte vicina gelido & glaciali oceano. Nã plures alias gentes cõtinet: vt pa
tet in Ptolemęo. Porro a Vistula Cracouię vsq; Boriscũ fluuiũ & Ripheos montes: ꝓprie Sarmatę
Sarmatę in Europa sunt. Riphei mõtes dicti a duce Ripheo filio Comeri quẽ Moyses vo- Riphei.
cat Riphat. Sarmatę vero a Sarmate filio Istri. Moyses vero vocat ictan & asarmauet: quos
Berosus dicit Istrum & Sarmatẽ. Hos gręci vocant Sauromatas. Porro qui trans Ripheos
montes & amnẽ Boriscũ extẽdunt ad Tanaim: & paludẽ Męotidẽ: & Tauricã Chersones
sum: vt patet in octaua Europę Ptolemęi tabula: his tantũ remanet nomẽ Scythię in Eu-
ropa: vti etiã significat Plynius lib. iiii. naturalis historię. ca. xiii. Scytharũ inqt nomẽ vsq;
quaq; trãsit in Sarmatas atq; Germanos: nec aliis ista durauit prisca appellatio: q̃ q sunt
extremi harũ gentiũ & ignoti ꝓpe cęteris mortalib⁹ degũt. Qd vero addit Berosus ꝙ his
functi sunt oẽs filii Istri ac Męsę ab Adula monte vsq; in Mesemberiã Ponticã: etiã noĩa lo
cis extãtia indicãt: vt patet i Geographia Ptolemęi tabula. v. et. ix. Europę. Adula mons Adula.
dicit ab Adula duce filio Istri: quẽ Adurã Moyses vocat: & est mons supra Nyceã: cuius
terminus ẽ inter Galliam & Germaniã nõ procul lacu cõstantiẽsi. In his viciniis sunt fon-
tes Istri: qui teste Plynio in. iiii. naturalis histo. ca. xiii. oritur in Germanię iugis Noricę ex
aduerso oppidi Gallorũ Scanti: qui & Dauubi⁹ dr: et cũ primũ in Illiricũ venit dicit Ister: Ister.
ac per innumeras lapsus gẽtes sex ostiis in pontũ defluit. Est igit binominis dicẽre etiam
Ouidio in primo lib. de ponto. Ripę vicina binominis Istri. Nomẽ Ister tenet a duce. Mons
Adula immensa terrarũ spatia in lõgitudine metitur: diuersisq; locis diuersa sortitur no
mina. Transmontis ad superũ septẽtrionẽ longitudinẽ in Ptolemęo adhuc inuenies Me-
seos a mesa: qui Mesiis duabus imperauit superiori & inferiori: quas nunc vocant Valac- Valacchia
chias alterã altam: alterã bassam. Quidã scribunt Mysiam: rectiusq; Plynius in. iii. natura Mœsię
lis historia: Mesiam. Inferior Valachia siue Mesia pontica in Ptolemæo tenet Tyraspolim
a Tyras filio Iaperi: & Istropolim ab Istro duce: & Tybiscã a Tybo filio Istri. Inferior Me
sia: continet Bosinenses & Valacchos bassos: & Dedanos a Dedano Curete: quam regio
nem Dedaniam posteri corrupte Dardaniam protulerunt. Sequuntur duæ Bannoniæ: Pannoniæ

quas vulgo vngarias: latine Pannonias dicimus mutata b in p. Phis ex filiis Istri & nepoti
bus scribit Ptolemęus noīa locoꝝ. Saum fluuium: Salinum a Sala. Azalos populos & a
fratre eius Albinę Albanū montē. Porro cis longitudinē montis Adulę vsq; Mesembriam
inuenies Meseos Lyburnos a Mesa duce. Iadet coloniam: a Iader filio Istri. Cismōtem Me
Dalmatia sam inuenies Dalmatiā a Dalmatad filio Istri: & Dicliotę a Dicla filio Istri. Salona a Sale
Salona filio Istri. Sequitur Emathia ab Emathio filio Camesis: de qua Lucanus in principio. Bel
Macedonia la inquit per Emathios plusq̄ ciuilia cāpos. Ea postea Macedonia dicta est a filio Osiridis:
Epir⁹ vt Diodorus author est in primo lib. Epirus a filio Istri dicit̄. Inuenimus nō solum Istri no
Thracia men Chaldęum: sed & Mosaicum Ictim: promōtorium ab Ictam qui & Ister. Deinde sequi
Mesi tur Thracia quasi Tyracia a Tytas filio Iaperi: vsq; vrbem in fine montis: quā græci Me
sembriā: Berosus Mesemberiā. Phylo Mese Sepharā. Moyses vero Sepharan vocar Geñ.
decimo cap. De Comero in sequētibus dicetur cū ducibus Tubal & Samore. Hoc tamen
velim admonitū esse lectorē quosdā dicere Mesos esse: quos Bulgaros vulgus nuncupat.
Quod profecto esse falsum testimonio Danubii cōprobatur. Ostia em̄ eius sunt in Mesia:
Valacchi. vt Ptolemęus & alii docent. Cęterū Valacchi & nō Bulgari tenent ostia Danubii. Sunt
igitur Mesii quos Valacchos dicimus: & nō Bulgari. Sed de his hactenus: dicturi de his &
aliis qui mutauerūt noīa si tempus quādoq; dabitur. Nunc de fine quarti libri Berosi pro
sequendum est: de quo ita dicit: atq; concludit.

Post Nymbrotū dicit supradictos duces fuisse ad loca sibi assignata. Nā antea Ian⁹ ipse loca exploratur⁹ circū littora mediterranea colonias posuerat vt supra exposuim⁹. Mēoratu vero dignū est: q̄d subdit singl'os duces iposuisse noīa sua locis: q̄ tenuerūt: scilicet mōtibus: fluminib⁹ & vrbibus. Vnde Hieronymus in cōmētario sup Genesim: et Eusebius de vocabulis gētium Iapetus inquiunt tenuit in Asia & Europa. In Asia quidē tenuit ab Amano: Tauroq; mōtibus Syrię ac Cilicię vsq; Tanaim. In Europa vero totū tenuit a Tanai ad Gadirā: relinquens locis ac gentibus vocabula; ex quibus quędā mutata sunt a posteris: alia pmanēt vt fuerūt. Hęc dicti auctores. Tribus
Tres causæ imponēdorum noīm. aūt ex causis iposuerūt noīa gētibus & locis. Primā & secūdā ponit Berosus in littera. Et ideo argumētū a nominibus vetustis gētium & locoꝝ: est validi⁹ quocūq; auctore: q̄a auctores quādoq; fallunt̄ & fallūt: nō autē nomen impositū. Et ideo Liuius in q̄nto ab vrbe cōdita: q̄q̄ multos hēret auctores asserētes Thuscos ipasse toti italię

Hi sunt qui egressi sunt post nymbrotū: singuli cū familiis et coloniis suis: relinquentes noīa sua locis in signū expeditionis a iano patre cōmisse: et ad monumētū posteris vt scirēt quis eorū fuerit cōditor. Hi iuxta mādatum iani coloniis turri cōstructa pmetropoli: ipsi in Veiis et cauernis casas habebāt. Solus noster Saturn⁹ iccirco excessit mādatū: q̄a vrbē vrbiū et regnū regnorū voluit eē Babyloniā. Rursus his tpib⁹ ianus cū oēs in colonias missi abiuissent: eos qui remāserāt bīptitus est. Nā secum retinuit filios plurimos quos post salutē ab aquis genuit: et itē maximā gētium multitudinē quū secum in colonias cōductur⁹ erat. Scytha cum matre sua Ataxa et aliquot coloniis qui Armeniam incolerēt: rex primus relict⁹ ē cōstituto summo pōtifice Sabbatio saga ab Armenia vsq; in Bactrianos: quę lōgitudo a nobis ad hāc ætatem vocatur Scythia saga.
Postremus omniū ipse Ianus ab Armenia p orbem colonias seminaturus: egressus est. Hæc nostri maiores mltis libris tradiderūt

Nunc de temporibus eorum ac posteritatibus dicemus: iuxta id qđ in nostra chaldaica & primordiali scythica historia fideli memoria conseruatum est.

solo tamẽ nomine Turreno imposito toti circa Italiam mari: pro validiore auctoribus argumẽto vsus est dicẽs. Mari supero & infero: quibus Italia insulę modo cingit: terra mariq; Thusci quantũ potuerint: nomina sunt argumento: q alterũ Thuscum cõmuni vocabulo gẽtis: alterũ Atriaticum ab Atria Thuscorum colonia vocauere Italicę gẽtes. Gręci eadẽ Turrhenũ atq; Atriaticũ vocãt. Tertia ratio imponẽdi nomina est: ad fulgorẽ & memoriã eoꝝ & pręcedẽtiũ maioꝝ: vti Lactãtius in.xi.capl'o primi libri institutionũ: arguẽs cõtra Minutiũ fœlicẽ. Potest inquit etiã sic argumentari. Saturnus cũ potẽtissimus esset rex: ad retinẽdam parẽtũ suoꝝ memoriã: vtriusq; nomina cælo & terrę indidit: cũ hęc prius aliis vocabulis appellarent: qua etiã ratiõe mõtibus & fluminibus nomina sunt imposita & mari: vt mare Icarũ: egeũ: hellespontus: & in Italia Auẽtinus & Thyberis. Ita Saturnus natus est ex homine: cui nomẽ fuit Vrano siue Celo. Qđ esse verũ Trimegistus auctor est: qui cũ diceret admodũ paucos extitisse in quibus fuisset perfecta doctrina: in his Celũ: Saturnũ & Mercuriũ nominauit. Hęc Lactãtius. Nota hoc loci lector hũc Trimegistũ Aegypriũ fuisse lõge ante primũ Saturnũ: Gręcię antiquissimũ Apteram. Et ideo de Aegyptioꝝ etiã orbis priscis deis Celo: Saturno ac Mercurio dicit. Nã Mercurius perfecta prudẽtia extitit: vt Diodor[9] in primo libro docet. Saturnus vero pater Osiridis Cameses pfecta physica & Magica floruit: a qbus & Zoroast & magus appellatus est: vti Berosus & Hebręi atq; Catholici tradũt. Celum vero omniũ rex sempiternus Ianus docuit pfectã physicã: Theologiã & ritus atq; naturalẽ Magicam vt Berosus tradit: adeo vt teste Macrobio in primo Saturnalium: Eum physici miris effectã argumentis diuinitatis: & ppetuã pmeruerit pphationẽ in omni sacrificio: & Mithici pdicẽt eo regnãte religione ac sanctimonia omniũ domos fuisse muniras. Diodorus quoq; in.iiii.libro cũ Beroso cõsentit etiã Astronomiã & alia plura: Celũ regẽ docuisse. Rursus Ianus inquit mãdatũ dedit qđ puaricatus fuit Nymbrotus: vt Turrim pro metropoli cõstrueret. Dionysius Hallicarnasseus in primo scribit moris fuisse antiquis vt vrbes non magnas sed paruas & locis munitas cõderẽt: nõ qdẽ lapidib[9]: sed vt ait Berosus solũ ptet turres Veiis & cauernis. Veias appellat curtus & cauos truncos arboꝝ & tuguria: vt de priscis aureo sęculo natis in Latio Aboriginibus: Virgilius isinuat in.viii.æneidos dicens. Hęc nemora indigenę fauni Nymphęq; tenebãt: Gensq; virũ truncis & duro robore nata. Turris autẽ ab Etruscis pferebatur Tursis a qbus Tursena & Etursia: vt Myrsilus & Dionysius Halicarnasseus in primo libro dicũt. Est autẽ Tursena & Etursia vrbs turritis ędibus cõstructa: Eas posteri mutata.s.in.r.protulerũt Turrenam Eturriam: Romani Etruriam: vt probauimus in Annia quęstione.xvi.vsq; in.xx.& super Myrsilũ atq; Xenophõtẽ de æquiuocis: vbi & omnẽ vrbẽ tetrapolim turritã fuisse probauimus. Ergo Ianus docuit humiles vrbes ad cœtũ & cõmunionẽ politicã: nõ ad põpã & dominatiõis libidinẽ. Vnde oẽs vrbes quæ ante Romanoꝝ imperiũ in Thuscia antiqssimę perseuerãt: hęc paruę sunt. Quas vero magnas cernimus: aut nouas scimus: aut post destructionẽ Gothorum adauctas legimus. Qꝫ vero Berosus dicit Ianũ postremũ omniũ colonias per orbẽ traduxisse: hoc intelligitur de secunda profectione ab Armenia post cõditam Babyloniã: quia antea primus omniũ exploraturus littora transportauit: vt in pręcedẽtibus ostensum est.

Noĩm ĩponendorũ ratio secũda.

Trimegist[9] Mercurius. Saturnus Celushoĩes

Ianus

Finitur quartus liber commentariorum super Berosum.

Eiusdē fratris Ioannis Annii super quintū librū Berosi cōmētaria incipiunt.

N precedēte libro: iā Berosus exposuit oīm regnorꝫ & puīciarū antiqtates & origines in cōi: nūc in particulari eas diffinit: a Saturno pmo Nymbroto rege Babyloniæ: vsqꝫ ad decimū octauū regē Ascaradē. Vñ rotus hic liber diuidit̄ in decē & octo pres: quarū prima est q̄ antiqtates & origines fuerint sub Nymbroto primo Saturno atqꝫ rege Babylonię dicēs.

Babylonia tetrapolis. Babyloniā terrapolī posuit Nymbrotus: quorꝫ ptes teste Moyse Genes.x. ca. dictę erāt Babel: Arar: Acat: Calāne: Oīs em̄ ciuitas regia: & caput regni tetrapolis cōdebat̄: vt in fine Xenophōris de ęquocis pbauim⁹. Babylonia vero fuit initiū & caput sedesqꝫ regni Nymbroti: vt ibidē scribit Moyses. Comerus fuit primogenit⁹ Iapeti post diluuiū: vt tā Berosus q̄ Moyses scribūt. Gall⁹ Epitheto paterno dict⁹ est. Est aūt Gallus nomē: vt de ęquocis Xenophon docet pluriū originū.

Gallus. Nā vt latine originis: significat maritū gallinę. vt gręcę: cādidū: Vt Celticę Frācigenas a Galethe filio Herculis teste Diodoro ī.vi.li. Vt phrygię castrarū: vri Galli Cibelis: & gall⁹ fluui⁹ quia ad insaniā secādi testes inducit. Vt aūt Arameę & Hebręę originis: significat inūdatū. Ergo Comerus gallus inūdatus Epitheto paterno dicit̄. Vñ Ianigenę q Vmbros vetustissimos Italię genuerūt Gallos Veteres pgenitores Vmbrorꝫ vocat. Cato ī.ii. fragmēto originū. Et Solin⁹ ī collectaneis veterū inqt Gallorꝫ prolē Vmbros eē M. Antonius asseuerat. Hos eosdē qa in clade aquosa imbrib⁹ supstites fuerūt: Gręce Vmbros dictos. scilicet epitheto pmo veterꝫ Gallorꝫ Ianigenorꝫ. Comerus loca: scilicet vbi Ianus au⁹ ante colonias posuerat: a se cognoiauit. Nā in Vetulonīēsi agro est vallis Comera: & Ry Comeri⁹. In Phaliscis est regio Comersan: a qua oppidū Isola Comersana. Clusiū quoqꝫ antea Comersolū dicebat̄: vt autor ē Liui⁹ ī.x. ab vrbe condita. Docuit aūt Thuscos

T supradiximus āno a salute hūani generis ab aquis cētesimo trigesimo prio: cœpit regnū Babylonicum: sub nostro saturno: patre iouis Beli: q imꝑauit annis .lvi. Anno hui⁹ .x. Comerus gallus posuit colonias suas in regno: qđ post italia dicta est. Et regionē suā a suo noie cognominauit: docuitqꝫ illos legē & iustitiā. Anno ei⁹ .xii. Iubal cōdidit celtiberos & paulo post samotes q & Dis celtas colonias fundauit: neqꝫ qsq̄ illa ętate isto sapiētior fuit: ac ꝓpterea samotes dict⁹ est. Anno Nymbroti xv. Oceanus ad Ninū ęgypti cōsedit: & multos ex sorore tethyde edidit liberos. Inde supuenit ille corruptor hūani generis chemesenuus: vbi thelchines magicā docēs: maxima opinione celebrabat̄. Anno .xviii. eiusdē Babylonici regis. Gogus sabeā arabiā Fœlicē cū sabo suo patre puer tenuit: & triton libyā & Iapetus priscus atalaa aphricā. Cur ęthiopiā: & Getulus Getuliā. Anno eiusdē .xxv. thuyscō sarmatas maxios populos fundauit & Mesa cū filiis istri priscos mesios posuit vsqꝫ pōtica mesēbriā ab adula mōte. Anno xxxviii. eiusdē regis sagę armeni multiplicati possederūt oēm caspiā regionē: ab armenia vsqꝫ ī Bactrianos: & ianus pater ianeos colonos traduxit in Hircaniā: & ianilos ī mesopotamia versus mare sub Babylonia. Anno xl. eiusdē regis aliquot coloni ex filiis comeri in Bactrianis sibi sedes quęsiuerūt. Et gāges in india sedē sui nois. Anno .xlv. eiusdē re

gis aliq ex filiis mese ac Getuli iūcti simul primi mesagetas in india ꝓpagauerūt. Eadē tēpestate Saturn⁹ rex babyloniç misit principes coloniarū assyriū medū: moseū & magogūq regna cōdiderūt assyriū: medū & magogū in asia: Moscos vero & in asia simul & europa. Anameō quoq adolescentulus meones a se dictos cōdidit: & regnauit centum quinquaginta annis.

legē atq iura: quç scilicet ante vigiti annos: & āplius auus ei⁹ Ianus i scriptis illis mādauerat licet breuibus absolutas. Hispanos cōdidit Iubal. Hic frater Cometi ex Iapeto patre: a Moyse vocat Tubal. Primū locū renuit i betica a se dictū Tubal: quē mutata ob silitudinē lrarū i platiōe. T. in. D. posteri dixerūt Dubal: vt scribit a Pōponio Mella: de vrbib⁹ Betice. Hūc eūdē Tubal qdā noiauerūt Taracon a quo

Iubal.

vrbs Taracona. Cū eo venisse Sagas: argumēto ē vetustissimū Sagūtū: amicitia popli Romani illustre. Celtas siue gallos Frācigenas cōdidit Samotes. Samothes fuit frater Comeri atq Tubalis ex iapeto pr̄e: a quo primū Britones: ide Galli Samothei dicti fuerūt: & pcipue Philosophi atq theologi sectatores ei⁹. Vn̄ Diogenes Laerti⁹ i pricipio de vita phoꝝ philosophiā inqt a Barbaris iitia sūpsisse cōplures auctores assetūt. Cōstat em̄ apud Persas claruisse Magos: apd̄ Babylonios & Assyrios floruisse Chaldços: apd̄ Celtas & Gallos Dryudas & q Samothei dicūt: q teste Aristotele i Magico & Secione i. xxiii. successionū libro: diuini atq hūani iuris fuer pitissimi: & ob id religiōi deditissimi: Ac ppterea samothei appellati sūt. Verū irat⁹ Diogenes grçculus subdit. Qui iqt hçc Barbatis tribuūt: hi pfecto recta factaq nesciūt. A Grçcis nēpe nō phia mō: veꝝ etiā hoim gen⁹ iitio manauit. Ná Musço Athenç: Lyno vero Thebç iclytç sūt. Hoꝝ prim⁹ iuenit de deoꝝ gn̄atiōe & iitio rerū tractasse: aiterū de cursu dieꝝ & sydeꝝ: deq aialibus: & mūdi gn̄atiōe scripsisse affirmāt. Ita phia iitiū a grçcis habuit. Hçc ridicul⁹: & idoctus arguēdi grçcul⁹ Diogenes. Sic em̄ arguēdū ē. Lyn⁹ & Muse⁹: & Orpheus: ab ægyptiis & i çgypto didicerūt Orgia & theologiā: & reꝝ sciētiā: Et ea itudissimā & absq lr̄is grçciā retulert: vt i prio lib. & aliis testat Diodorus ex çgyptia historia. Quare phia a Barbaris iitiū sūpsit: nō a Grçcis. Preterea a septē sapiētibus phia grçciç cœpta ē: q oēs ab ægyptiis didicert: vti idē Diodor⁹ & alii asserūt. Quare a Barbaris nō a grçcis: iitiū habuit phia. Rursus Orpheus: & Lynus & Muse⁹: quos primos grçciç philosophātes & theologizātes faciūt: fuert paulo āte Troiç excidiū: qa Orpheus cū hercule & Argonautis nauigauit: & pceptores herculis fuerūt socii Orphei Lynus Theban⁹: & museus Atheniēsis: vt oēs grçci cōscribūt. Porro ab his ad ātiqssimū regē Grçciç Phoroneū priscū: q primo āno Nini regnauit vt i pricipio & pœmio diximus: nūerant in Eusebio de rpibus: āni ferme octogita supra septigētos: & ante eūdē Phoroneū septingētis vigiti ānis inuēti fuit Coctiles Laterculi inscripti astroꝝ obseruatiōe physica: vt Epigenes grauis auctor docet: & Plinius in. vii. natural' historiç. ca. vltio refert Ergo Phœnices atq Assyriç lr̄ç: artes/& disciplinç: āte priscos Grçciç theologizātes fuert annis nō min⁹ qngētis supra mille. Rursus Strabo q floruit Octauiani çtate: scribit i Geographia Iberica: hispanos circa Beticā eruditos ætate sua fuisse: & eos affirmare sex milibus ānis ante: se habuisse leges: & carmina atq lr̄as. Sūt aūt sex milia Iberoꝝ anni: q teste Xenophōte vtunt quadrimestri āno: ex solarib⁹ duo milia. Q̄si ab Octauiano retro supputes duo ānoꝝ milia puenies ad initia Nini: a quo vsq ad Argonautas colligūt āni: nō minus septigētis: tam secūdū Eusebiū de tpibus q̄ alios Chronographos. Quare phia & litterç nō minus septingētis annis fuere ante hispanis q̄ Grçcis. Initiū ergo Philosophiç a Barbaris non a Grçcis fuerit. Quadrant autē traditiones Hispanorum: & Berosi dicentis: q Tubal, Samothes: & Tuyscon anno quarto Nini formāt legibus sua regna. Et vt ait

Saguntus.
Samothes
Britones.

Samothei

In Diogenē Laertium.

Phia a Barbaris orta

Strabo: circa Beticam doctiores Hispani ea tempora tradunt. Tubal autem vrbs a primo
Hispanię duce dicta: est in Betica: vt notat Pōponius Mella: quam corrupte vocant Du-
bal. Quare: vt cōplures auctores tradūt verum est ꝙ Philosophiæ initium & litterarum
simul: nō a Gręcis: sed antiquissimis Phœnicibus: Assyriis: Chaldęis: Ianigenis: Hispanis:
& Samotheis atq; Germanis: & Aegyptiis emanauit. Ergo quoniam Galli vtebantur lit-
teris quibus & Græci: vt testatur Cæsar in.vi. libro cōmentariorum: easq; a Samote patre
Dite habuerunt: vt ibidem dicit: consequens necessario est: vt non a Cadmo: sed a Ga-
lis tam Galathę q̄ Męones & Gallogręci & tota simul Gręcia easdē habuerint. Argumēto
sunt quę auctores produnt Xenophon Archilocus: & Iosephus. Nā Xenophon in libro de
ęquiuocis cum plures Cadmos distinxisset: hęc subdit. Quintus Cadmus fuit paulo ante
ruinas Troię Armonia Samothraca inclytus: qui ob Armoniā a prisca vxore certamē pas-
sus: rediens a Phœnicia: retulit in Gręciam primus sexdecim numero rudes litteras: non
Phœnicas: sed characteribus Galatharum & Męonū persimiles. Et Archilocus in Epithe-
to temporum cum octo discreuisset Homeros: hęc intulit. Vltimū hunc Homerum ætas
nostra cernit: qui Olympiade.xxiii.& ab excidio Troiæ quingētesimo anno patria Męon:
Olympico certamine victor iudicio totius Gręcię eximius poetarum est habitus: & ei soli
fus tributum emendandi characteres & nomina: & linguam gręcā: quę (vt ferunt) Cad-
mus Samothrax fere Barbara & plena ruditatis attulit: nihilq; Phœnicum habebant: sed
Galatharum & Męonum figuras retinebant. Iosephus item: a publica fide sacerdotum &
Bibliothecarū probat: non habuisse litteras a Cadmo: quia nulla certa & publica fide: sed
priuata posteraq; opinione id dicūt. Sic enim contra Appionem grāmaticum arguit. Gręci
gloriantur se a Cadmo habuisse litteras: cuius vestigium non possunt ostendere: aut in
Archiuis sacerdotum: vel publicis armamentariis & Bibliothecis. Hactenus de Tubal:
Samote: & Tuyscone: de quo plura etiā in pręcedētibus libris dicta sunt: sicut & de Ocea-
no: Iapeto Prisco: Comeris: Mesa: Istro: Gange. Porto etiam de Trirone supra exposuim⁹.
Cætera clara sunt: exceptis quibusdam obscurioribus. Primum est de Thelchinibus: qui
etiam ab ægypto in Rhodum colonias miserunt: de quibus Diodorus in.vi.li. ex Rhodia
na historia hæc scribit. Fertur Rhodios cum Calfurnia Oceani filia Neptūnū nutriuisse:
ab Rhea illis datum: primūq; inhabitatam fuisse insulam ab his quos vocant Telkines fi-
lios maris. Telkin Lydi dicunt Apollinem: & Alysiy Iunonem: & Nymphas Telchinias.
Et apud Camereos ibidem Iuno appellatur Telkinia. Et subdit. volūt. Telkines fuisse in-
cantatores: & tanq̄ magos inducere nubes: imbrem: & grandinem: ac mutare solitos pro-
prias formas cum vellent: & artium inuidos extitisse. Rursus dubitatur de eo q̄d ait As-
syrium fuisse missum a Saturno: qui Assyrium constituit imperium. Quis fuit iste Assy-
rius: & quando constituit imperium? Respōdetur ex dictis Xenophontis in libro de ęqui-
uocis: ꝙ Assyrius fuit proprium nomē filii Beli Iouis: cognomē vero lingua Assyria Ni-
nus id est Iuppiter: quia is qui fuit Babyloniis Hercules: idem & Iuppiter Assyriis: vt ipse
dicit: & nos in commentariis super ipsum exposuimus. Et vt ait: auus eius & pater condi-
derūt oppidulum: in q̄d ipsum miserunt. Et cum bello domuisset Asiam. ipse Ninus id est
Iuppiter: & oppidum in vrbem regiam maximam vertit & a cognomine Ninum vocauit
vt etiam Diodorus in.iii.li. est autor. Moyses item confirmat assyrium egressum a Baby-
lonia: ædificasse magnam Niniuen vrbem tetrapolim: cuius quattuor partes nominat
Niniuen siue Ninum: Resem: forum: Cale. Cætera plana sunt. Sequitur Berosus de secū-
do rege Babylonię Ioue Belo: filio Saturni Nymbroti: & quæ gesta & antiquitates sub eo
contigerint dicens.

Galli græcis tradiderūt lr̄as.

Telchines.

Assyrius.

De Belo Ioue.

Secũdus rex Babyloniç ſuppĩtet Belus filius dicti ſaturni: regnauit annis. lxii. & fundamẽta deſignat a babyloniç: oppidi magiſq́ vrbis erexit. Pace fruebatur vſq; circa finem imperii ſui. Anno. iii. hui⁹: comer⁹ more ſcythico vñ venerat docuit ſuos italos vrbẽ curribus cõponere. Et iccirco Vei appellati ſũt vocabulo ſago, q; veias plauſtrũ appellant: & vrbẽ ex his cõpoſitã ſi parua ſit veitulã: ſi magna vlut dũ ſi metropolis CyOcholam ad hęc quoq; tpa Scythæ plauſtris & cuttu ꝓ domib⁹ vtunt. Et ſub ſolatio q̃dẽ ſtabulũ: lupta vero hñt officinas dom⁹. Cõcludit & loca a ſe cognoiata Tyras poſtq̃ tyrũ fũdauit: cũ pṫincipib⁹ colo niarũ littora matis tenuit: fũdauitq; thraces archadi⁹ archadiã: emath⁹ emathiã tenuit. Anno. xlv. hui⁹ Beli ianus patet poſuit colonias i arabia fœlice & a ſuo noĩe vnas vocauit Noã & a cognoĩe iaₙineas. Qui vero ex poſteritate comeri etãt Galli ab auito cognoĩe illos appellauit Gallos. Anno. lvi. hui⁹ Beli Chemeſenus venit ĩ italiã ad cometos: & nõ cõparẽte cometo: cœpit colonias regere at q; corrũpere ſuis impietatibus & ſceletibus. Ianus vero paret circa arabię Fœlicis fluuiũ plures colonias relinquẽs & a ſe ianineas cognominãs. in aphricã ad tritonẽ venit. Hac ętate iuppiter belus cœpit libidiẽ dominãdi torqueri. Et paulo ante ar axa cũ filio ſcytha: creato oĩm gentiũ ſagarũ rege ſabatio ſaga atq; in armenia relictõ: ipa occupauit oẽm ꝑtẽ occidẽtalẽ ab armenia vſq; in ſarmatiã eu ropę. At vero iuppiter Belus cũ nõ poſſit alius ſubiugare niſi ſubacto & trucidato ſabatio ſagarũ rege: clã molitus eſt illũ pimere: Cũq; ſaturnus ꝓſpiceret ſe nõ poſſe euadere

Nõ diſſentiũt q dicũt vrbẽ Babyloniç cõditã a Semiramide: qm̃ Nymbrot⁹ territus cõfuſione lĩguarũ deſignauit Babyloniã paruã tetrapolim: & Bel⁹ fundmẽta erexit: & Semiramis ãpliſſimã teddidit: quo pacto illã deſcribit Diodorus l. iii. li. Comerus vero Veis cœpit vti mote Scythico: i Tetrapoli a Iano cõdita: vbi habitabãt tuguriis & criptis. Vñ & illã ptẽ tunc Veitulã nũc Veitulerũ dicim⁹ a quo Veitulo nia: q̃ poſteri ꝑ Sineraicã diphthõgõ ꝓtulerũt Veruletũ & Vetuloniã. Et in hoc loco nõ ſupſlue tepetit qđ ante dixit: loca a ſe cognoiauit: qa in agro Vetulono cognoiauit vallẽ Comerã & Alueũ Ry Comeriũ. cũ primũ venit ſub Nymbroto: Hoc vero ãno Beli cõdidit Comerſolũ qđ nunc Cluſiũ: & Comerſanã nũc Phaliſcã: vt ĩ pmiſſis diximus. Qđ vero Tyras cõdiderit Tyrũ: nomẽ eſt argumẽto: Porro Syri & Hebręi a pricipatu phœniciç ac maris vocãt eũ: Zot. Or eñ collẽ mõtẽq; ſignificat: zi vero a cõſilio dignitatis detiuationẽ habet: vt Talmudiſtę ꝑ riti aſſerũt: & diu⁹ Hieronymus ĩſinu at libro de ĩterptatiõibus. Hinc Zor ẽ cõſularis collis. Tyrus eñ ẽ ĩſula pua in modũ magni & ãpli collis vbi ciuitas ẽ: quã cõtinẽti iũxit magnus Alexãder: vt Curtius tefert: & Ouidi⁹ cõ firmat. xv. Metamorphoſeos dicens. Fluctib⁹ ãbitę fuerãt Antyſa pleroſq;: Et Phœniſſa Tyros: quarũ nũc inſula nulla ẽ. De Iano vero ptetiđ qđ Plini⁹ lib. vi. natural' hiſtoriæ a ſuo cognoĩe Ianibeos & Ianineos deſcripſit eẽ arabię Fœlicis fluminis accolas: etiã & vt bẽ Gallã: & Gallim ĩſulã a pptio noĩe Iani Noa. Noã vrbẽ enſierat. xxxi. cap. Quinetiã diuinæ lſæ in pñia Ogygia Phœnica Noę: q̃ poſtea ab Hebręis dicta ẽ tribus Iuda: vrbes verſus Edom q̃dẽ: alterã a noĩe dictã Noam: alterã a cognoĩe Ianũ in pfectura Gazę: vt pa-

Zor.

tet Iosuę.xv.cap. Et Ianiā portū Palęstinę in eadē tribu notant Ptolemęus et libri Maccabeorū. Ex quo intelligimus veracē esse Berosum qui Noam Ogygem eundēq; cognoīe Ianū patrē toto orbe pfectū posuisse colonias: et a se denoīasse: ac ppterea mirhice id significasse Ouidium: qui eū in primo de Fastis inducit dicentem. Me penes est vnū vasti custodia mundi. Camesesitem circa finem Beli venit in Italiam. Quare paulopost scilicet circa prīcipia Nyni cœpit regere. Existimo eum lirasse: vbi Rispanpanos gręco vocabulo dicitut. Nam cum pro initio regimine antiquitus ad littora fluminū litarent: et illis noīa sua imponerent: vt Ry Ianus. Ry Ciurus. Ry Comerius Ry Osiris. Ry Arlaus. Equidē & Camesenuus Rispāpano nomē per interpretationē dedit. Rys eīn gręce fluērum

ꝙ innumeras insidias sibi parauerat Iuppiter Belus: clandestina iuga se tutabat in sagis Caspiis delitescēdo. Cūq; naturę cōcederet: iussit filio Nino vt Sabatiū Sagā funditus deleret: et omnes populos babylonico regno subiiceret: quia oīm in orbe primū fuisset. Quo accepto Sabatius delitescebat in Bactrianis sagis: quousq; cerneret tempus idoneū vel ad regnū vel ad fugā. Ita arma Iouis cōtra eū parata illū regno pepulerūt circa tempora Semiramidis.

Eodem tēpore Triton reliquit filiū Hammonem regē Libyę: qui accepit coniugē Rheā sororē Camesenui Saturni ęgyptiorū: sed tamen ex Almanthea adolescētula clam Rhea Dionysium sustulit: et in Nysam vrbē arabię educandum misit.

Pan est. At panpanos Aramaeę Camesenuus ē. Cui ē argumēto. ꝙ Cham siue Chem gręci pani dicunt: vt patet ex Diodoro in primo libro qui Chem Myn interptatur Panos vrbē: et Ptolemęus Panopolim. Quin etiā alterā vrbem ipsi Camesi dicarā: tanq̄ vniuersali Aegyptiorum Pani: & Inuo: Panpanos appellant tam Ptolemęus q̄ alii Geographi. Ergo eundem quem Aegyptii Chemesenuū: Latini olim Camesem. Græci Panpanos dixerunt. Quare Ryspanpanos p inexpugnabile ab interptatione argumentū: est riuus & fluentū Camesis Quod vero subdit circa finem imperii sui: Iouem Babylonię Belo insidias parasse atq; arma: contra Sabatiū Sagam. id est regē Armeniorū: iam facit atq; ostēdit aureū sęculū e proximo finiendū: quo teste Trogo & Iustino: mos erat regibꝰ imperii fines tueri: nō præferre et cuiq; intra suam patriam regnū finiri: de quo super Fabium pictorē ad longū loquuti sumus. Quę vero de Hāmonis adulterio & Almanthea & Dionysii Lybici ortu: hoc loco Berosus breuibus absoluit. Diodorus in.iiii.lib. multa verbositate narrat. Vnde ibi quisq; legat historiā. Hoc loci satis est notasse: ꝙ Cameses

Saturnus aegyptius. Saturnus ægyptiorū: quem in eodem libro Diodorus cū Beroso sentiens asserit regnasse in Italia. Sicilia & Lybia: prius in Italiā venit: q̄ ab ea pulsus a Iano in Sicilia regnaret: et a Sicilia sumpta militia Hammoni bellū in Libya inferret: vt in sequentibus videbitur.

De Nyno filio Beli.

Ninus. Ninus iste fuit Babyloniis Hercules: et Assyriis Iuppiter. Vñ & Saturnꝰ Saga fugatꝰ armis Iouis dr̃. Nā & Belus Iuppiter Babylonicus ea parauit: & filius eius Ninus Iuppiter Assyriꝰ: eadē explicuit. Qd vero Ninꝰ idē fit & Iuppiter Assyrius: auctor est Xenophon

Tertius rex Babylonię a nr̃is scribit Ninꝰ Iouis Beli filius & regnauit annis.lii. Hic omnibus suis viribus sumptis armis pr̃is sui Iouis Beli: oībus bellum intulit: nulli parcēs: et Sabatiū sagā ꝙ eēt in oīm desiderio omnibus dio ad interitū quęritabat. quare etiā toto

huius tpe exul apud suos delituit. Hic oim primus ex nris regib⁹ Babylonicū regnū ꝓpagauit: & oim primus tēplū Belo pri: & ma tri iunoni: & Rheę auię & statuas ī medio oppidi babylonię erexit. Anno hui⁹ Nini.iiii. Tuyscō gygas sarmatas legib⁹ fotmat apd rhenū. Idē in agit iubal apd celtiberos: & samotes apud celtas. Ecōtra camesen⁹ saturn⁹ ægyptiorū comaros italos nitebat corrūpere: iuuatib⁹ illū cōuenis & aduenis quos ille ꝓ italię coloniis cōduxerat: quos ipi vocāt niōtanos aborigines. At apud Libyā lis orta est īter Rheā & Hāmonē ob stuprū admissū cū almāthia: qrebat q rhea vbi dionysi⁹ esset vt eū ꝑderet & diu lis ista rixaq perseuerauit. Anno Nini.x. ian⁹ pr̄ ex aphrica ī celtiberos hispalos venit: vbi duas colonias dimisit a se dictas noelas & noeglas. His.n. ēt antea cognoibus cognoīauerat vxores iapeti & chemesenui. Nini āno.xix. ian⁹ pr̄ veniēs in italiā cū cōperisset camesenuū pter opinionē corrūpere iuuētutē: tribus ānis illū ęquoaio tulit. Deide illi aliquot colōiis assignatis: eū italia excedere iubet. Ipe oēs colōias diuisit. Etenī oēs colonos comaros corruptos & cōuenas & aduēas: mōtanatrās ianiculū amnē colere iubet: illisq filiā suā ctanā heletnā idē suffragio ab his electā & exaltatā reginā cū sceptro albā dat. Nāq duos filios suos nouissimos cū illorū posteritate cranū & cranā ianus cū comero miserat: coaluerant q in gēte atq posteritatē maximā quā nostra ętate ianigenā vocant: cognoīant aūt razenuā: id ē sacrā ꝓpagatricē incubāq: cōtra ipietatē camesenui. Itaq suā posteritatē separatā ab aboriginibus esse voluit cis ianiculū amnem in planitie atq maritimis. Cognominauit au tem eam razenuam vt & cranū Razenuū. Interea cū italia discessisset Camesenuus: ad illā rhea venit: & illi nupta ambo cōtra Hā-

libro de equocis. Cū vero ferme sexcētis ānis post Ninū & aureū sęculū fuerint Saturnus Cretēsis Apteras: & filius eius incestuosus Iuppiter: cōstat Gręciā mentiri de Saturno fugato ad Ianū sub aureo sęculo: vt copiose ostēdimus sup Fabiū pictorē. Sub hoc Nino.xii. fuisse gesta memorat Berosus. Primū q toto hui⁹ tpe Saturnus Caspius exul delituit: dicēte Ouidio ī Fastis Thuscū tateuenit ī amnē prim⁹ ꝑ errato falcifer orbe deus. Et Virgili⁹. Primus ab ęthereo venit Saturnus olympo: Arma Iouis fugiens: & regnis exul adeptis. Neq tñ mox ī ito regno intulit Nin⁹ arma gētibus: q anō erāt arma & militia aureo sæculo: sed ferme q̄dragita ānis cōposita pace ac fœdere cū rege Arabię pximo: assuefecit militię populū: vt Diodor⁹ in quarto lib. īsinuat. Et ideo rudes ad resistēdū poplos Asię: ad Libyę vsq terios facile pdomuit: vt Trogus & Iustin⁹ in priō lib. & Diodor⁹ ī eodē.iiii. assenit. Secundo notat Berosus q Ninus fuit primus auctor Monatchię: & ideo ab eo inchoāt Gręci: & nō a pricipio aurei sęculi q ignorabant: q primi ante Ninū fuerit in orbe reges & līę. De statuis vero q̄s Belo pri posuit & Rheæ: rā Hebręi q̄ Lactārius & Catholici cōsentiūt: id fuisse occasionē idololatrię Diodorus vero Sicul⁹ ī q̄rto libro addit a Semiramide vastas & magnitudine mirādas: tā aureas q argēteas factas: postq̄ babyloniā puā extruxerat & inpgrādē vrbē fundauerat. Tertio notat Berosus qd āno quarto Nini a quattuor Saturnis gestū sit. Tres eñi Saturni Tubal Hispanus: Samotes Gallus: & Tuyscon Germanus: regna sua legibus formāt. Quart⁹ vero Saturnus Cameses q ab ægypto colonias in Thusciā aduexerat: ecōtra tuscos iā legibus & līis a Comaro formatos corrūpere pgebat Magica: & viciis

Ninus belli inuentor.

Idolotratię ra prima.

Saturni quattuor

Vnde Diodorus in quarto ait hũc Saturnũ filiũ Cęli q regnauit i Italia: Sicilia: & Libya fuisse summa ĩpietate & auaritia ꝑditũ. Qđ vero his tpibus lrę & carmina his poplis eẽnt Hispanis/Gallis/Germanis: & Italis nõ solũ ex Beroso: sed etiã ex aliis ꝓdit. Nã Strabo q Octauiani ętate floruit: scribit in q̃rto libro ĩ geographia Betica: ꝙ asserebant Hispani se habuisse lras: leges & carmina iã ãte sex milia ãnoꝝ Ibericorũ: q efficiũt duo milia solariũ vt ꝓbauim⁹ ĩ editiõe de origine philosophiæ & lrarũ. Si vero ab Octauiano retro supputes annos duo milia: eqdẽ ꝑuenies ad vigesimũ ãnũ Nini: vt patet ĩ nostra emẽdatissima chronographia. Nec etiã distat multũ Chronographia Eusebii. Quare ferme Berosus & traditio Strabonis de origine literarũ apud Hispanos Beticos: cõsentiũt. Qđ aũt Tubal eas tradiderit: argumẽtum facit prima Hispanię vrbs

Tubal non Dubal.

Tubal a cõditore nomẽ habens: q̃uis corrupta prima lra ĩpressores posuerint Dubal ĩ Põponio Mella in descriptiõe Beticę. Quales aũt Hispanorũ characteres eẽnt: opinio mihi ea est: ꝙ quales & Sagi & Thusci. Nã & Sagæ Thusci & Hispani origine sunt: apud ꝙ vtrosq; ꝑcipuę Sagum nomẽ mãsit Cui argumẽto est: ꝙ a Sagis Saguntũ vrbs antiq̃ssima fuit Hispanis: vt etiã noĩs deriuatio ꝓbat: Thuscos itẽ cognoĩe Sagos fuisse: satis explicauim⁹ supꝙ. xix. fragmẽtũ Catonis apuim⁹. Quã obrẽ Etruscę lrę Sagę sunt: & sermo ferme illis Sagus: vt ĩ mltis vocabulis apparet.

monẽ cũ titanibus ꝑgũt: ibiq; bello cõmisso pellũt regno Hãmonẽ & in cretã cogũt. Cũ in Libya camesenuus regnat: parit ex rhea sorore Osirim: quẽ cognominauit iouem. Vigesimo scđo ãno Nini ian⁹ in thuscia ianiculũ qđ ętate camesenui cõdidit sedẽ sibi ꝑpetuã statuit vsq; arnũ: vbi colonias positas vocauit aryn ianas: id ẽ a iano exaltatas. Vetulõię iura dicebat & docebat atq; regebat. Anno Nini. xliii. sabbati⁹ cũ aduerteret nullo pacto sibi licere vti regnis: creato armenis Sagis rege filio barzanę: in sarmaticũ ponti littus cõcessit. Eadẽ tẽpestate dionysi⁹ hãmõis fili⁹ armis sũptis rheã & camesenuũ regno ꝑno pellẽs: & secũ Osirim retinẽs in filiũq; adoptãs: eũ a patre suo Hãmonẽ iouẽ cognoĩauit vti a magro Olympo olympicũ eiq; toti⁹ ęgypti regnũ tradidit. Eodẽ ãno virgo Palladon apud tritonidẽ lacũ ĩfantula exposita ab eodẽ Dionysio Ioue Libycortiã cognoĩato adoptata in filiã fuit q̃ oẽm militiã ꝑtima Libycos docuit. Eodẽ tpe ianus pater ianigenas tazenuos docuit physicã: astronomiã: diuinatiões: rit⁹: & rituales scripsit: & oĩa lrĩs mãdauit. Eisdẽ vero noĩbus & veneratione diuina sunt ꝓsequuti: qb⁹ in armenia saga erãt vsi. Anno. xlix. Nini: celtiberos rexit iberus filius iubal: a quo iberi nominati fuerũt. Nini. li. ãno apđ celtas regnauit Samotis fili⁹ Magus: a quo illis oppida plurima posita sunt. Vltimo anno Barzanes in armenia a Nino superatur:

Cui argumẽto ẽ ꝙ prim⁹ ꝑceptor eoꝝ & cõditor Ian⁹ ex Saga Scythia Aramea vẽit: vt ĩ ꝑcedẽtib⁹ exposuim⁹. Samothes quoq; cognoĩe Dis lras Sagas dedit q̃ phoenices erãt: a qb⁹ Greci suas formauerũt: q̃s pricipio Galathis & Męonib⁹ tradideſt Galli prisci. Nã vt auctor ẽ Cęsar ĩ. vi. cõmẽtarioꝝ galli a Dite disciplias: nacti ẽt vsq; ad sua tpa eas retinuerũt vsi lrĩs qbus & gręci. Xenophõ quoq; libro de ęquocis ait. Cadmũ intulisse Gręcię lras siles Galathis & Męonicis magis q̃ Phoenicib⁹. Igit ãte Cadmũ fuere lrę: ꝓphia carmina: Theologia: & leges Hispanis: Gallis: Germanis & Italis ꝑ mlta sęcula & ætates. Quarto notat Berosus: ꝙ eodẽ tpe quo dicti tres duces formabãt Hispaniã: Galliã: Ger-

Samothes. Dis.

Lrę in gallia &c.

maniam e cōtrario Saturnus ęgyptiorū Cameses nitebaē corrūpere Ianigenas iuuātibus cōuenis & aduenis: quos ille p Italię coloniis trāsportauerat: quos Itali vocant mōtanos Aborigenes. Ergo recte ait Diodor⁹ Siculus l.iiii.li.q Atlas & Saturn⁹ fuerūt filii Cęli primi in Scythia. Et Atlas quidē pius obiit ī Mauritania. Saturn⁹ vero summa auaritia & impietate pditus regnauit ī Libya: Sicilia: & Italia. Et iste Cameses fuit cū quo Ianus prit⁹ ē duas puincias Ethruriā & cis tyberim Vmbros: a qbus ducibus noīatę sunt Ianicula a Ianiculo oppido: et oēm aliā regionē trans Etruriā a Camese Camesenā: vt Macrobius autor est ī primo Saturnaliū. Posteri vt etiā Quītilianus sentit: vsi sunt sępe littera r pro s. vt Tursis: Tursena: Arbos: Honos: Decus: Cameses: Camesena: dixerūt Turris: Turrena: arbor: honor: decor: Camers: Camerena. In Latio circa Albā fuit abeo cū suis Aboriginibus vmbris antiqssimis fundata vna Camerena: cuius incolas cōpescuit Romulus: vt testatur Dionysius Halicarnasseus in.ii.lib. Secundā Camesenā siue Camerenā posuit ī mōtibus Vmbrię altis. Et idcirco hos corruptos formauit Saturnus iustus: & vocauerūt eos mōtanos Aborigines ad distinctionē Aboriginū ī planitie Latii & tractu Sabinoꝝ. Quot sūt gña aboriginū exposuimus ī Fabio pictore: & fragmētis Catonis: & historia Thuscā: & in aliis pluribus locis cōmentarioꝝ. Quę vero distātia sit inter indigenas: cōuenas & aduenas: legat Seruius sup.viii.æneid. dicēs. Indigenę dicunē ibi geniti. Cōuenę vero ex vno loco cōuenientes ī aliū. Aduenę aūt qui ex diuersis locis in vnū aduenīūt: et vt exposuim⁹ aliis locis: triplex fuit Aboriginū gñs post Iani cū Gallis aduentū. Primi indigenę q ī Sale vmbrone ī tractu Vmbrię Thuscię geniti sunt. Secūdi cōuenę q ī Sale vmbrone geniti: ab eo loco ī alia loca Thuscię Sabinę & Latii cōuenerūt. Vltimū gñs fuit Camesenū aduētium a diuersis locis ęgypti: Libyę: & ī colonias deduxit ī mōtibus altis Vmbrię iunioris. Quinto notat Berosus q Diodor⁹ Siculus ex historia Libyca scribit Beroso cōgruēs: dicens: q Rhea ęgyptia soror Saturni denupsit Hāmoni regi Libyę q clam Rhea cū Almantheanympha cōgressus: genuit Dionysiū Libycū: eūq ad vitādas Nouercę insidias nutriendū misit in Numidię insulā Nysam ad Tritonidē lacū. Qua re cōperta Rhea litē intulit Hāmoni ab eoq discedēs venit ad fratrē Saturnū & ei nupsit. Prolixe aūt ī Diodoro hęc historia texitur. Sexto notat Berosus q anno.x. Nini regis Ianus trāsportauit colonias ex Aphrica ī Hispanias: vbi duas colonias posuit a suo proprio noīe deriuationē habētes a quo cognoīatę sunt vxores Iapeti & Camesenui. Extabāt hę vrbes cultu: habitatione. & noībus: tpe Plynii: q in.iiii. naturalis historię ca.xxi. enumerat inter vrbes Hispanię Noelā et Noegā: q alias scribaē Noegla. Dedit nomē pprium vrbi Arabię fœlicis Noa: vt supra expsuimus: Lustrauit eñ Asiā: Aphricā: & Europā Noa: colonias ductitās. Vñ ex Iberis Sagis: Hircanis: Scythis: Phœnicibus: Aphrię: repleuit Hispanias: qbus noīa pseuerant: vt ī his cōmentariis sup Berosum exponiē. Septimo notat Berosus q āno.xix. Nini Ian⁹ venit sessurus ī Italiā. Ergo erat tūc Noa q & Ianus pater natus ānos sexagita octo supra octingētos. Nā ante diluuiū erat annorū sexcētorū: vt patet Genesis.vi.capi. & a diluuio vsq ad.xix. annū Nini fluxerūt anni.cclxviii. vt Berosus supputat: a diluuio qdē ad cōditam Babyloniā annos numerat.cxxxi. a cōdita vero Babylonia vsq ad Belum annos.lvi. et a Belo ad Ninū ānos.lxii. his adde annos.xix. Nini cū Noa venit ad Camesem: & reddunt supradictā summā annoꝝ vitę Iani siue Noę sexagit octo supra octingētos. Quare vixit ī Italia & Etruria annis duob⁹ & nonagita: q vt scribit Moyses Genesis.ix. &.x. ca. omne tpus vitę Noę fuit ante diluuiū ānis sexcētis: et post diluuiū annis trecētis qnquaginta. Octauo notat Berosus q Ianus pter opinionē inuenit ī Thuscia Camesem corrumpentē iuuentutē. Preter opinionē quidē: q paulo ante reliquerat eū ęgypti ac Libyę Saturnū. Corrūpebat aūt iuuentutē: q reste Diodoro l.iiii. lib. cū esset auaritia & impietate pditus regnabat in Libya, Italia, & Sicilia. Docebat igiē quę ad auaritiā prinēt meum &

Cametena.

Indigenę. Cōuenę Aduenę. Aborigines

Rhea nupsit Hammoni.

Noe

Noela. Noega

Noa q & Ianus ī Italiā venit

Cameses impius.

tuum: vsurã & furtũ: et q̃ ad impietatẽ in deum sunt magicas artes & strigas. Passus ẽ igit Ianus ęquo ĩmo dissimulato aĩo tribus ãnis: deinde assignatis aliquot coloniis iubet illum ab Italia discedere: & ĩ Siciliã regnare: vbi suo noĩni regiã Camesenã siue Camerenã fundauit. Q̃d vero Ianus in se cõuerterit totũ Italię regnũ ac reformauerit: Macrobii & Ouidii verba cõgruẽtia cõfirmãt. Erẽt ẽ de pticipato regno: cũ Camese: & ꝙ paulo post nõ cõparente Camese solus Ianus totã Italiã priscã: quę erat Etruria & oĩs regio circũ Thyberim vltro citroq; possederit: ita exprimit Macrobius ĩ primo Saturnaliũ demõstrãs circũ Thyberim regionẽ: & dicẽs. Omnẽ hãc regionẽ quę nũc Italia dicit̃: regno Ianus obtinuit. Qui vt Iginus (Protarchũ Trallianũ sequut⁹) tradit: cũ Camese atq; indigenis: ita pticipata potẽtia possidebat: vt a se oppidũ Ianiculũ diceret̃: residua regio Camesena nũcuparetur. Qui idcirco gemina facie p̃tendit̃: qa ad ipsius regis prudẽtiã referebãt: qui & p̃terita sciret: & futura pspiceret. Post hęc nõ cõparẽte Camese: ad solũ Ianũ regnũ redactũ est. Hęc Macrobius. Q̃d vero post pulsum ab Italia Camesem: Ianus Italiã Camesenã reformauerit, notat Ouidius ĩ. vi. Fastorũ dicẽs. Adiacet antiqu⁹ Tyberino lucus Helerno Põtifices illuc nũc quoq; sacra ferũt. Inde Sata ẽ Nymphæ Cranã dixere priores. Nequicq̃ multis sæpe petita Procis. Et paulopost Viderat hãc Ian⁹: visęq; cupidine capt⁹. Ad durã verbis mollibus vsus erat. Et post stuprũ ait. Ius p cõcubitu nostro: tibi cardinis esto: Hoc pretiũ positę virginitatis habe. Sic fatus virgã: qua striges pellere posset: A foribus noxas (hæc erat alba) dedit. Et hoc est q̃d ait Berosus: ꝙ oẽs corruptos a Camese impio & mago iussit colere trãstyberim: Et illis filiã suã Cranã pro reformatiõe Helernã. id est suffragio reginã electã & exaltatã dat cũ sceptro & albam. Alba sunt fasces imperii cũ virgarũ fascibus & securi: vt pbauimus ĩ multis locis horũ authorũ sup quos supradicta eorũ cõmentaria scripsimus. Dedit ergo ipsi ius vertẽdi cardines coloniarũ: principatũ: & castigãdi Striges ac Magos Camesenos. De iure vertẽdi cardines a quo iure dictus ẽ deus Vertũnus & eius filia dea Vertũna diximus ad longũ in Ppertii cõmentariis sup Elegiã ad Vertũnũ. Nec remoueat ꝙ Berosus dicit Cranã fuisse filiã Iani: & Ouidius a Iano amatã & corruptã: cum quia pbatior in antiq̃tatibus est Berosus: et idcirco sibi magis credit̃: vnde idem Ouidius in principio huius historię se excusat: ꝙ res narrãda nõ erat clara: sed obscurior ãnis: tum vel maxime: quia vt ait Aristoteles in primo Metaphysicę multa mentiunt̃ Poetę. Et quia oportet mendacẽ esse memorẽ: cõsequẽs est: vt Ouidius fuerit ĩ hac re mendax: qui in primo de Fastis ponit Ianum aureo sęculo regnasse quãdo iustitiam & publicã pudicitiã nondum facinus mortale fugarat: ipsumq; pudicissimũ prędicat: cuius arma essent Claues: et Serę: ac Ianuę: ad claudẽdas valuas contra corruptores. Nunc vero ipsum ecõtra facit impudicũ & stupratorẽ & contra iustitiã & pudicitiã vendidisse ius cardinis & principatus pro stupro. Vnde veracissimo Beroso standũ est. Octauo notat Berosus ꝙ Cranus & Crana fuerunt vltimo geniti: vt etiã insinuat̃ in arbore Genealogię eorũ. Et quoniã qui vltimo in senectute generãtur: solent a genitorib⁹ ardẽtius diligi: vt sacra historia Geneseos indicat de Ioseph: idcirco eos pmisit in regionẽ circa Thyberim: vbi iam ipse vltimam sedem sibi institueerat: vt cum eis cõsueueret. Et Ianus gaudens inuenit eos creuisse in immensam posteritatẽ Thuscię. Hos Etruscos etiam ętate Berosi: & adhuc ętate Dionysii: vt ipse dicit in primo lib. nõ Etruscos a loco Etruria: neq; Turrhenos ab aliquo duce Lydorum vocabant: sed vt ait Berosus ab auo sese vocabãt Ianigenas: & a patre Razenuos. id est sacros propagatores. Aduerte hoc loci duo. Primũ: ꝙ Dionysius in primo lib. corruptus est: vbi impresserũt ꝙ Turrheni vocant sese a quodã Rasenuos. Nõ enĩ per litterã s. sed per litteram z. dicendum est Razenuos: quia teste Hieronymo & Talmudistis: raz est sacer: & enuus est incubus & propagator. Vnde & Seruius tam super Aeneidã super

Ianus totã Italiam tenuit.

In Ouidiũ.

Cranus & Crana.

Georgica pluries dicit eundé esse pana: Siluanum: et Inuum: quod Arameę profertur enu us. Latine Inuus: id est incubus & propagator. Hinc Razenuus est incubus sacerq propa gator. Secundo aduerte q Seruius super. vi. Aeneidos ait q Inuus dicitur ab ineundo: quia passim cum omnibus animantibus congrediebatur. Hinc Cam Esenuus: id est Cam: infamis propagator dictus est: vt in pręcedentibus retulit Berosus. Et contra hanc impie tatem & publicã & infamem libidinem Camesis coniugia dehonestantis: Ianus filios suos cognominauit nõ esenuos. id est infames incubos: sed sacros ppagatores. id est Razenuos Benedicebant enim nuptias & sacris rite celebratis coniugia inibant. Et q̃q̃ origine lati na: vt ait Seruius Inuus ab ineundo dici possit: tamen origo propria & primitiua est a vo cabulo Arameo enuo: vt insinuat Berosus. Vnde Eneum deum ppagationis per compo sitionem dicunt Imeneum: ab im quod est secundina: & matrix: et enuo quod est ppago: et foecũdo: cubando. Quare pprie imeneus est deus foecundator matricis in conceptione Ex his patet q̃ ptinaces fuerint Etrusci in conseruado antiqtates a diluuio vsq ad Cecin nam Volturrenũ. Neq enĩ potuerunt allici et persuaderi a Romanis vt neglectis litteris Etruscis suscipent latinas: vt in fragmentis originũ dicit Cato: neq vnq̃ deos suos vetu stissimos mutauerit Cranũ. Razenuũ. & Vadimona. & Horchiã: vt Hieremias cõtra hiero solimitanos. ii. ca. notauit: dicens. ite in Kedar & in insulam Kytiu. i. Italię: & videte quia gens nõ mutauit deos suos: Israel aũt mutauit me in Idolum: neq item vnq̃ voluerunt se vocare a loco principe Etruria Etruscos vt vocabãt romani: neq Thuscos a sacrificio titu vt Gręci: neq Thuscos a thusco filio Herculis: vt notat Festus: sed a vetustissimo suo pa tre Razenuos: vt etiã docet in primo lib. Dionysius Halicarnasseus: & Myrsilus Lesbius. Est etiã in Etruria vrbe: nomẽ sons Carnisus: & a cognomine Cripta Razenua: et turris Ra zena: amnis Razenus: & pr

ædia regioq Razenensis. Nono Berosus memorat: q Camese Saturno discedẽre ab Italia in Siciliã in qua etiã teste Diodoro regnauit: ad eũ venit Rhea soror: illiq nupsit: & cõtra hamonẽ vterq arma mouẽtes Libyã potiti sunt. Vnde recte di cit Diodorus in. iiii. li. q Saturnus filius Cęli & frater Atlantis: summa impietate & aua ritia pditus regnauit in Libya: Sicilia: & Italia: et in Libya parit Osiridẽ cui cognoĩa fuerũt Iuppiter: Iustus: Olympic⁹: Dionysius: qui vniuerso imparit orbi. Sed qm̃ Diodor⁹ in. iiii lib. essuse narrat hoc bellũ Saturni & Rheę Hamonicũ: et in eodẽ lib. atq primo de cogno minibus Osiridis tractat: et eadẽ repetit in. v. &. vi. lib. cognominãs semp illũ Iouẽ Iustum q̃q̃ pater eius impius & infamis & odio habit⁹ fuerit: idcirco ibi leg at quisqs id cupit: ne immensus fiat codex. Decimo Berosus annotat: q Ianiculũ oppidulũ Ianus posuit p limi te inter se & Camesem siue puinciã Ianiculã Etruriã & Camesenã latinã & Aboriginum. Et limites sedis suę statuit a Ianiculo Thyberi ad Arinlanũ Amũ. Hęc sedes pñicipali pri ma in Italia fuit: in qua sedẽ vrbiũ metropolimq Vetulonia instituit: vbi ipse cũ. xii. Lucu monibus sacerdotib⁹ infulatisq põtificib⁹ residẽs docebat diuina & humana iura eadẽq ibi dicebat & reddebat. Vndecimo notat Berosus q anno. xliii. Nini Sabatius siue Satur nus Caspius: quẽ Ianus pfecerat Caspiis Bactrianis & Armenis: veritus arma Nini: fugit in Italiã ad Ianũ. Sed aliquãtotẽpore substitit in ponto Euxino: intentus ad arma Nini. Suffecit aũt in Armenia filiũ suũ Barzanẽ. Aduerte q vt insinuat Diodor⁹ in. iii. lib. Rex Ninus ferme. xl. annis assuefecit militẽ: vt tudes ad resistẽdũ populos & inermes vno ipe tu & excursu subigeret. Qd & ad votũ effecit: vt in principio primi Epitomatũ Trogus & Iustin⁹ asserũt: et Diodor⁹ in. iii. cõsentit. Cur vero filiũ Sabatii nõ interfecerit Ninus: cũ tanto odio patrẽ psequeref? Respõsio ẽ in pmptu ex Diodoro in. iii. Quia inquit Barza nes occurrit Nino magnis muneribus: et illius potestati pmisit se atq regnũ Armenię. id circo recepit eũ in gratiã. Duodecimo loco notat Berosus: in quo pacto Dionysius Hã

Inuus

Razenus.

Imeneus. Aut hyeneus.

Razenua

Saturnus

Ianiculum.

Saturnus caspius qui Sabatius.

Dionysius.

monis filius armis sũptis pepulit a libya Camesem & Rheã: & in cretã coegit: & sibi Iouẽ iustũ Osiridẽ adoptauit in filiũ: & donauit eũ regno ægypti: & cognoĩauit eum a multis. Nã a se Dionysio vocauit eũ Dionysiũ: & a pr̃e Hamonẽ: a magistro Olympicũ: a Saturno & Rhea illius genitoribus Iouẽ: sed hęc oĩa ad longũ habes in.iiii.li.a Diodoro Siculo: & ibidẽ atq; in primo lib.de cognoĩbus Osiridis: & cur iustus solus Epithetũ tenuit: q̃a inq̃t iuste impauit ægypto: vt Diodorus ait in primo &.ii.li. Et q̃a vniuerso impauit orbi vbiq; bonos p̃mio: & malos supplicio afficiẽs: vt in.vi.li. narrat. Hoc loco ambiguitas occurrit quo pacto Minerua exposita potuit esse infantula iã viro Dionysio: cũ ecõtra iã grãdiuscula ipsa Minerua cũ patre Aristęo: nutriuerit Dionysiũ: vt Diodorus scribit in.iiii.li.

Minerua. Dionysio minor. Mineruæ multę.

Ad hoc dicit̃ q̃ plures fuere Mineruę. Nã sicut (teste Varrone) oĩs qui fortiter aliq̃d egisset dicebat̃ Hercules: ita & quęlibet mulier quę aliq̃d noui & admirabile sapiẽter inuenisset dicebat̃ Minerua. Et licet plures fuerint: tres tñ adducẽdę sunt. Prima fuit filia Iapeti Atlãtis Mauri mirina noĩe: q̃ in oceano posuit Gorgones Amazones: q̃ ad hanc ętatẽ p̃seuerãt vt narrãt Hispani nautę q̃ oceanũ aphricũ circũquirũt: quę Amazones multis ante sęculis fuerũt in Libya q̃ in Scythia: vt asserit Diodor⁹ in.iiii.li. Et hęc fuit dicta Minerua Tritonis & Libyca: nõ q̃a ibi nata: sed q̃a vi armisq; subegit libyam & Tritonidẽ Numidiam: vt ibidẽ indicat Diodorus: vbi & secũdã Mineruã Tritonidẽ ponit filiã Aristæi: q̃ nutriuit Dionysiũ. Sed tertia ignotũ habuit patrẽ: & ob id Græca fabulositas finxit eã natã ex cerebro Iouis: armatãq; ex eo p̃siluisse. Et de hac loquit̃ Berosus dicẽs hãc fuisse expositã: & simul cũ Osiride infantulo a Dionysio libyco fuisse adoptatã in filiã: & oẽm militiã docuisse libycos. Altera ambiguitas est. Diodorus scribit: Dionysiũ Libycũ assumpto Ioue siue Osiride traiecisse in Cretã cõtra Saturnũ & Rheã & Titanas: vt eripet patrẽ Hamonẽ: & oẽs Titanas Libycos peremisse. Et in primo &.v.li. dicit Osiridẽ lustrato orbe a Titanibus p̃emptũ. Quo eñ pacto Titanas cũ Dionysio Iuppiter iustus puer interemit: q̃ iam senex a Titanibus occisus est? Ad hoc breuis est respõsio: vt dicamus cũ Diodoro in.iiii.li. q̃ Dionysi⁹ cũ Osiride ĩterfecit oẽs Titanas q̃ in Cretã cõtra Hamonẽ ab Aegypto trãsfretauerũt. Sed nõ oẽs trãsfretauerũt. Et iõ q̃ remãserũt captata oportunitate: Iouẽ iustum siue Osiridem occiderũt: vt in sequẽtibus narrat Berosus. Tertiodecimo notat Berosus q̃ eo tp̃e quo apparuit virgo minerua exposita & Osiris Iuppiter iustus prefectus est Aegypto a Dionysio: Ianus docuit Razenuos: id est Etruscos Turrenos: vt insinuat primo libro Dionysius Halicarnasseus de noĩe Razenua. Docuit inquã phĩam. id est physicã & Theologiã: Docuit itẽ Astronomiã: & diuinationes.i. oracula habenda: Docuit quoq; ritus sacrorũ & rituales. Sunt aũt rituales (teste Festo) libri Etruscorũ in q̃bus tradunt̃ rit⁹ quo pacto sacrant̃ ędes: fana: tẽpla: vrbes: exercitus & hm̃oi. Dubitat̃: si Razenui iã docti litteras a Scythia p̃fecti sunt: & Comerus docuit eos iustitiã & leges quasi mox diluuium vt in p̃missis Berosus indicauit: q̃õ Ianus patet tã sero & quasi post Nynũ: dicit̃ Ethruscos docuisse lr̃as & iura? Ad hęc facilis est respõsio q̃a rudes adhuc nõ vacabãt ordinarie litteris & philosophię ac theologię: neq; litteris mãdabãt: q̃a carebãt gymnasio publico:

Rituales. Cun Ichiũ.

q̃d a tamei vocãt cun Ichiũ: id est luctã duorũ litteratorũ. Sed Syri dicũt cun Iechia. Cun eñ & cun dicũt binos luctatores. Verũ vt Talmudistę dicũt: differũt Iechia & Ichia vt cõmune vel p̃ticulare: q̃a Iechia in cõi est colluctatio mutua ad alterũ: vt etiã cõsentit Hieronymus de interp̃tatione noĩm. Sed Ichiũ (vt aiunt) est colluctatio mutua litterarũ: quã latini vocãt disputationẽ vel exercitiũ litterarũ. Locus est adhuc in Etruria vrbe nõ procul arce dictus Scythice Cunichiũ: id est loc⁹ gymnasii. Ibi erãt sacerdotes & vates Etrurię doctores & p̃fecti: inter quos tp̃e Tarq̃nii excelluit Calen⁹ ollen⁹: ad quẽ Tarq̃ni⁹ misit p̃ vaticinio legatos de capite inuẽto in Capitolio Romę: & ibi in Etruria primũ designat

vates vt scribit Dionysiꝰ Halicarnasseꝰ de vita & tpibꝰ Targõ: & Pliniꝰ in.xxviii.naturalis
historiç. Vñ totã regionẽ illã vocãꝰ Cunichiũ & Capitoliũ vsq; ad hęc tpa. Quarrodecio
notat Berosus ꝙ ãno.xlix. Nini Hispanos rexit Iubalis filiꝰ Iberus: a quo Hispani Iberi: &
quopacto Barzanes supatus: pacẽ cũ Nino fuerit assecutus: supius breuibꝰ enarrauimꝰ:
& Diodorus in.iii.li.memoria pdit. Magus vero q secũdus successit ĩ Galliis rex: vocabu Magus.
lũ Scythicũ nõ Persicũ ẽ: qa nõdũ Persa lingua Gallis erat: Sed Scythica. Nã Persę magũ:
philosophũ vocãt: sed Scythę Magog pnũriãt: & palatiũ tectũ ĩtelligũt: sicut & Magdel Magog.
turrim significat. Ita hic magus: idest domificator & tector dictꝰ est: qa primus Gallis te Magdel
cta & oppida induxit plura: teste Beroso. Cui argumẽtũ facit: ꝙ plura ab eo oppida: lĩgua Magũ fluẽ-
vetusta Gallica magã noĩationẽ habẽt in Ptolemęo: vt in Aquitana Nouiomagũ: In Lug ta oppida
dunẽsi Neomagũ: Rothomagum: & Niomagum. In Belgica, quoq; iterum Rothomagũ:
Neomagum: Berbetomagum: & Breuomagum. Rursus in Narbonẽsi Vindomagum &
Neomagũ. Hinc Iuliomagũ & Cęsaromagũ: Iulũ & Cæsaris tecta & oppida vocat ptole-
męus in Gallia. Ergo oppida & tecta dicta sunt a primo inuẽtore Maga: & nõ Magus ab
eis: sicut a primo pudicitię custode & introituũ seruatore Iano: inuẽtoreq; Ianua dicta ẽ:
& nõ Ianus a Ianua: qa neq; tũc extabat lingua latina: cũ patet Ianus nomẽ hoc teneret: &
a nocturnis furibus & adulteriis cohercẽdis: Ianuas post discessum Camesis ĩuenisset do-
mibus: atq; docuisset: & ob id a posteris deus ianuarũ: introituũq; & exituũ habitus fue-
rit. Pari forma Iberus secũdus Hispaniarũ rex: nomẽ dedit fluuio Ibero: q ortus in cãtabri- Iberus.
bus sub radicibus mõtis Pyrenęi in Baleare põtũ sub ferrario pmõtorio mergiť: vt noster
magnus Albertus scribit. Estq; nauigabili cõmercio diues: vt testať Pliniꝰ: Solinꝰ: & Dio
dorus in.vi.li. Hinc boues Iberas Virgilius in.vii.æneidos vocauit dicẽs. Thurrenoq; bo
ues: in flumine lauit Iberas. Hinc Celtiberia & iberia Hyspanię dictę sunt. Hic tñ primus
Iberos a se dictos in Scythia posuit supra Armeniã inter Colchos & Albanos Caspios: de
qua Horatiꝰ: Herbasq; inqt: quas Colchis atq; Iberia mittit: venenorũ ferax. Et Virgilius Iberi in Scy
li.viii.ęneidos. Pictos acu chlamydẽ: & ferrugine clarus Ibera. Qd vero ab his ĩ Hispanias thia
duxerit Scythicas Iberas: & Persas: & Syras colonias: satis põt eẽ argumẽto ꝙ. M. Varro
puenisse ĩ vniuersã Hispaniã Iberos: Persas: Phœnices: Celtasq; & Pœnos tradit: vt Pliniꝰ
refert li.iii.naturalis historię. Iber autẽ vt Talmudistæ aiũt: lĩgua Aramea diciť expiatus
nubibꝰ & hymbribꝰ: quẽ Gręci Vmbrũ dicũt: vt ĩtelligas primos; Vmbros etiã Hispanias
tenuisse vniuersas: ab scythię gẽtibꝰ vmbris veniẽtes: vt ĩsinuauit Pliniꝰ Varronẽ secutꝰ.

De.iiii.rege Assyriorum.

Quarto loco regnauit apud babyloniã vxor
nini ascalonita Semiramis ãnis.xlii. Hęc ãte
cessit militia: triũphis: diuitiis: victoriis & ĩ-
perio oẽs mortales. ipsa hãc vrbem maximã
ex oppido fecit: vt magis dici possit illã ædifi
casse q̃ ampliasse. Nemo vnq̃ huic fœminæ
cõparandus est virorũ: tanta in eius vita di-
cũtur & scribũtur cũ ad vituperationem: tũ
maxime ad collaudationem magnifica.

Superfluũ esset de rebꝰ Semiramidis
nos occupare: q ad nostra exponenda
festinamus. Nam ea q̃ hic breuissimis
absoluit Berosus: copiosissime legũť
in auctoribus q eũ sequunť. Trogo: Iu
stino: Diodoro pcipue in.iii.li. & aliis
Latinis atq; Gręcis historicis. In hoc
cõmẽtario: hęc p sacris lr̃is notãda vi
denť: ꝙ Diodorus in.iii. scribit Semi-
ramidẽ natã ex Dea Ascalonita: quã Semiramis
Dircetẽ id est semipiscẽ vocãt. eãq; di
ctã Semiramidẽ: ꝙ Semiramis lingua
Syra dicanť aues a qbus nutrita sit: &
potissime colũba: in quã moriẽs cõuersa est: postq̃ vixit annos duos & sexaginta: vt Crbe

fiãs Gnydius scripsit: cũ quadraginta duobus regnasset. Docẽt aũt sacrę hęc duo. Primũ
Dagon. deã Ascalonitarũ esse Dagon: lingua Hebręa dictã: quã iidẽ Hebręi piscẽ iterp̃tant. Hieronymus vero melius: piscẽ mœroris dici asserit. Hoc ꝓpingus cõgruit Diodoro: q̃ scribit eã deã cũ adulterino cõcubitu peperisset Semiramidẽ: pudore atq; mœrore ductã sese in stagnũ demersisse: q̃ ĩ piscẽ cõuersa: ꝓ numine fuit a Palestinis habita. Alterũ ẽ q̃ Semiramidẽ id ẽ auẽ & colũbã Babylonii: nõ solũ ꝓ cõditrice vrbis Babylonię habebãt: verũ etiã vti Romani Romulũ deã venerabant. Hoc sacer vates Hieremias ĩdicat: vbi cũ Babylonios
Columbę gladius. Hebręoꝝ vastatores vẽturos vaticinaret: colũbã illoꝝ cõditricẽ exp̃ssit dicẽs. Fugite inge a facie gladii columbę.

Hui⁹ primo ãno ori² ex rhea & Camesenuo ĩ ęgypto Iuno ægyptia cognoĩata ĩsis maxĩa frugifera: legifera: soror & vxor Osiridis.

Isis. Cur ista cognomina sortita fuerit Isis Aegyptia. Plini⁹ in. vii. natural' historię tradit: copiosi⁹ vero Diodorus in
Isidis colũna. primo & secũdo libro q̃ etiã in colũna eius triũphali in Aegypto sacris lĩis inscriptũ ita esse asserit. Ego sum Isis Aegypti regina a Mercurio erudita. Quæ ego legib⁹ statui nullus soluet. Ego sum Osiridis. Ego sum prima frugũ inuẽtrix. Ego sum Ori regis mater. Idẽ Diodorus paulo supius scribẽs: Saturnus inq̃t sororem Rheam capiẽs vxorem: genuit Osiridẽ & Isidẽ: quos Aegyptii & alii vocãt Iunonẽ & Iouẽ q̃ vniuerso impauit orbi. Ergo splẽdide mẽtiti sunt cũ Orpheo Græci:
Io. qui p̃stirutã a Phœnicibus Io Inachi filiã gręcã: fabulant fuisse Isidẽ hãc reginã Aegypti: vt tam Herodotus q̃ Diodorus historici Gręci cõscribũt: & Beroso atq; historię ãtiquiori Aegyptię accedunt: non Gręcanicis fabulis mendacibus.

Eodẽ ãno Sabati⁹ saga a põto soluit in italiã ad patrẽ ianũ quẽ exceptũ hospitio post aliquot ãnos illũ coritũ creauit: & aboriginib⁹ p̃fecit. Anno. vi. Semiramidis apud theni sarmatas regnauit fili⁹ tuyscõis Mãn⁹: & apud ianigenas Razenuos Vesta vxor iani sẽpiternũ ignẽ custodiendũ virginib⁹ puellis edoctis sacra tradidit. Anno. xii. Semiramidis: Sabatius Saba cum iano regnat.

Ad Italiã & Germaniã sermonẽ Berosus vertit: triaq; nos erudit: quot pe: secundo regi paruit Germania: & Saturnus ad ianũ classe venit: & Vestales puellas Thuscas Vesta edocuit atq; instituit. A. xii. anno Nymbrori vsq; ad sextũ Semiramidis cõputant ãni cẽtũ & sexaginta quatuor q̃bus regna
Tuyscon. uit Tuyscon gygas ad cuius medietatẽ tẽporis nõ puenerũt Babylonici reges: quia viri sanguinũ & dolosi: vt illi
Mannus nõ dimidiabũt dies suos: vt testant sacra eloquia. Mannũ successisse Tuysconi: etiã Taci
Alemãnus. tus refert de situ & moribus Germanoꝝ: a quo alueus & fluuius Alemãnus dicit: vt nominis interp̃tatio cõuincit. Ale eñ Scythice & Alue ĩterp̃tant alueũ docti Talmudistę. Hinc Alemãnus: Alueus est & fluui⁹ Mãni: a quo & Alemãnos cognoĩari nemini dubiũ eẽ põt. Ergo Tuyscones filii: Alemãni vero nepotes sunt. Cęli & terrę: id est Iani prisci ac
Vesta Vestę. Eodẽ ãno Vesta mater docuit Vestales Tuscas: atq; instituit custodire ignẽ sacrificiũ sempiternũ: quẽ etiã deus iussit ĩmaculate atq; ĩnocẽter Hebręos olim sacerdotes p curare ꝓ iugi sacrificio dicẽs: Leuitici. vi. Ignis sẽp ĩ altari meo ardebit. Extat ĩtegrũ Vetu
Palladium. lonię palladiũ: ab Iano & Vesta cõditũ atq; sẽpiterno igni sacratũ: vt ĩuictissimo argumẽto sunt: & sacri cineres adhuc pseuerãtes: & titulus: illis Ethruscis vetustissimis lĩis ĩscri
Sabatius. ptus: q̃ a nobis relata & ꝓlata sunt ĩ sexagita septẽ resolutiõib⁹. De Sabatio ĩ prio Saturnaliũ Macrobi⁹ tradit: eũ classe aduectũ circa ianiculũ: comi hospitio susceptũ fuisse a prisco iano: q̃ eũ ꝓ ei⁹ meritis prio creauit italię Coritũ: id ẽ iouẽ hastatũ. Nã ppriẽ primi Sa

turni:successores vero regni Ioues dicti sunt:quos Etrusci Itros id est Ioues: & Coritos id est hastatos Ioues vocabat. Teste em̄ Macrobio in Saturnalibus: Irū & Irim:Etrusci fiducia Iouis siue Iouē & Iunonē dicebāt:sicut Aegyptii Isum & Isim. Porro Corim hastam & sceptrū vocabant:sicut Curis a Sabinis:& Quiris a Romanis proferebat. Hinc Quirites hastatos Ioues:atq; coronatos:reipublicę gubernatores:antiqui Romani vocabant:quia ante Romulū reges hasta & sceptro pro corona vtebatur: vt auctor est Trogus:& post eū abbreuiator eius Iustinus libro.xliii. Primo ergo illum comitē Cranę filię assignans: Corinum Aboriginibus creauit:vt meli⁹ indocile genus cōtineretur in officio auctoritate pōtificis. Vnde vt illi vires potestatis augeret:secū participata potētia cōregnare permisit. Macrobius addit:quia etiā docuit turis peritiā:eū societate regni munerasse. Qd pfecto ei respondet:qd nunc subinfert Berosus dicens. Coritus Quirites.

Anno.xvii. Semiramidis sabati⁹ saga docet agriculturā et aliquantulū religionis.

Qd ambiguitatē ingerit: hoc est Ianū primū docuisse agriculturā & vinū & religionē:vt sacrę litterę asserūt: & Berosus iā cōsentit: & Fabius Pictor asti pulatur. Nō ergo religionē & agriculturā docuit in Italia Saturnus Caspius: anteq̄ Comarus & Ianus cūcta docuerāt. Rursus Comarus: Cameses: Ianus: de more colonias posuerūt & loca a se cognoīata. Nō videt igit Saturnus cōtegnasse Iano: q de more initi regni nulla loca & oppida cōdidit: nec a se noīauit. Nā ꝙ ab eo tota Italia dicta ē Saturnia: nō id fuit eo viuēte: ac agēte aliqd in beneficiū humanī generis: sed a Iano post mortē Saturni id nomē Italię inditū fuit: vt Macrobius Iginū & Trallianū secutus in primo Saturnaliū tradit. Sed hęc nō obstāt: quippe q̄a Ian⁹ pater: vt retulit supra Berosus docuit agriculturā simplicē & rudē: q̄ simul ad victū & exercitiū esset: nō ad vitā voluptuosam. Sed Saturn⁹ Caspius adiecit aliquod adiumētū ad facilius metēdū: & putādū vineas & arbores: porissime falces sœnarias: frumētarias: & cęsiuas ac putatiuas arborū: ob qd̄ sidus vē dicauit sibi nomē falciferū: dicēte Ouidio: venisse ad Ianū Saturnū: cū cœlicolis sedibus pulsus idē esset: prius peterrato falcifer orbe deus. Nec exponēdū est: cœlicola regna Grecię: sed Scythię: quippe q̄a cęlicolę id ē lanigenę primi Scythę fuerūt. Nā a Iano Ianicolę: & ab eodē cognoīato Cęlo cęlicolę iure dicunt. Itaq; vt breuibus resumamus & Ianus primus agriculturā docuit: sed simplicē. At vero Saturn⁹ voluptuosiorē. Et hāc respōsione innuit Macrobius ī p̄io Saturnaliū cū ait. Ianus cū Saturn⁹ illū ferū & rudē ante fruges cognitas victū: in melius redegisset: & ab eo edoctus esset peritiā ruris: illū societate regni muneraūt. Qd vero obiicit de religione iā Berosus dicit aliqd religiōis: & nō religionē: & hāc docuit non eruditissimos cęlicolas siue Ianigenas & Etruriā: sed Latiū rude & Camertes Vmbros indociles: dicēte Virgilio ī.vii. eneidos de eodē Saturno. Is gen⁹ idocile: & dispsū mōtibus altis. Cōposuit: legesq; dedit: Latiūq; vocari maluit: his q̄m tutus latuisset in oris. Falsum quoq; assumit: cū fuit oppositū: ab eo ineūte regnū: nō fuisse de more vetusto missas colōias: & loca pbira a se cognoīata. Nā a Caspiis Bactrīs sua patria: Casperulā dedit: & a se Sabatio Sabū filiū noīauit: a quo Sabini dicti fuere: & a cognoīe Sangny Sanctus a latinis dictus: & loca Sagnynaia: & Sabatia proprio nomine extant: & Cures ab auito pnomine positi fuere. Nā de Casperula & Sancto auctore gentis Sabinę: & Sabo denominatore earū: noster Sillius Italicus verba facit hoc modo in.viii.li. Et lęti pars Sācti voce canebāt auctorē gētis: pars laudes ore ferebant: Sabe tuas: qui de patrio cognomine primus dixisti populos: magna ditione Sabinos. Et paulo superius de Casperula oppido. Hinc Amiterna cohors: & Bactris noīa ducēs Casperula. Marcus Cato de originibus asserit Sabinos dici non a Sebo nę vt Grąci somniant: sed vt ait Sillius a Sabo filio Sangny.

Saturnia. Saturni caspii inuenta. Cęlicolę. Casperula. Sabus.

Nã Sabatio tria cognomẽta a suis Curetibus Sabinis & Thuscis indita fuerũt. Fuit eñ di-
Pistius ctus a religione atq; fide Pistius siue latine fides & fidius: a participatiõe regni causa la-
Fidius nus. Semipater siue semirex: & a Saga patria Sangy: vt marmora excisa vocãt: siue Sãgni
Sagni vt Cato scribit & Tusci proferimus siue Sangtus: & Sanctus Romani ꝓnuntiabant. Huic
Sangtus. est argumento in Fastis Ouidius dicens. Quęrebam nonas: Sangto: Fidio ne referrem:
An tibi Semipater. Tum mihi Sanctus ait. Cuicũq; ex istis dederis: ego munus habebo.
Noĩa terna fero: sic voluere Cures. Ergo initi regni & originis suę: contra Gręcũ Saturnũ:
Sabius inuictissima mouumẽta reliqt: a Bactriis qdẽ Caspiis Casꝑtulã oppidũ: & a Saga
gẽte amnẽ Sagnynaiã iuxta Agillã: & Sangnynaiã regionẽ iuxta tẽplũ lacũq; Vadimonis
& paulo supius oppidũ Sangninã iuxta Celenũ. Rursus qa teste Beroso & Valerio maxio
Sabatius. li. ii. ca. prĩo: a Cure genitus ẽ Sabatius & a Curetibus & Lydis Tusci trahũt originẽ: teste
Valerio maxio li. ii. eqdẽ in ꝓpinqua nobis Chyana regiõe atq; Sabinis: Cures dicta: oppi
da cõdidit ab auito noĩe. Verũ cũ teste vt supra Ouidio: ĩ Sabinis oppidũ absolute Cures
Curichia- dicat: in Etruria tñ Capenatũ p distinctionẽ veteres: a regione Chyana: vocauerunt Curi
num. Chyanũ: nõ Cocleanũ vt qdã originũ ignari scribũt. Quinetiã vt ĩtelligas cũ Iano Saba-
tiũ Caspiũ & non fabulosũ Gręcũ Saturnũ corregnasse: a suo ꝓprio noĩe Sabatiã vocauit
totã regionẽ ianiculã vsq; ad littus maritimũ ꝓtẽsũ ab ostiis Thyberinis vsq; amnẽ a suo
cognoĩe dictũ Sãgninaiã: ꝓpe Cęre vetus. Nã ĩ Hetruria pxĩa Romę: & secus mare ẽ Saba
tia puĩcia: vt Strabo ĩ. v. docet: & Silli⁹ ĩ. viii. li. ĩsinuat. Este ꝓcul este ꝓphani Gręci: toto
q; Hetrusco absistite Luco: qa nulli⁹ vetustatis originẽ ꝓclarã nobis cõtulistis: aut Sabi-
nis. Potius ęquo aĩo adhuc veracissimũ Berosum excipitote dicẽtem.

Ergo de originibus Italię atq; Tuscię nõ audiemus Gręcos: in his q̃ contra eos sunt argumẽta simul & auctores inuictissimi: & testimonia locis perseuerãtia. Nã Curetes Italos Sabati⁹ Caspius filius Curis genuit. Razenos Tuscos: Ianus cũ filio Crano: & sibi ex

Anno Semiramidis. xxii. Sabatius sabũ ꝓfecit sabinis & aboriginib⁹: ipse iuxta ianiculũ cũ aliis curetibus regionẽ coluit & ibi obiit. Anno. xxiiii. eiusdẽ apud celtiberos regnat Iubelda filius Iberi: apud mõtẽ sui nominis:

Sabus Iapeto nepote comaro edidit Sabinos Sabus Cures protulit: a qbus prodiuerunt Sabelli:
quos latini Samnites: Gręci vero Saunitas appellauerũt: vt Plinius tradit ĩ. iii. naturalis
Germanoꝝ historię. Germanos quoq; nõ Gręci fabulosi: sed Ian⁹ & Vesta: siue Cęlũ & Terra cũ Tuys
Gallorum. cone filio genuit: vt Berosus scribit: & memoria Germana ꝓdit: & Tacitus refert de situ
& moribus Germanoꝝ. Neq; Galli a Gręcis: sed poti⁹ a Gallis Asia & Gręcia: cũ coloniis
etiã lr̃as & disciplinas cõsequutę fuerũt: vt ĩ supioribus cõmẽtariis pbatũ ẽ. Pari forma &
Hispanorũ Hispania nr̃a nõ habuit genitores fabulosos Pyrenẽ: Lusum: Herculẽ: Panaq; & alios Gręcos:
origo cos: qa hęc falsa: & fabulosa sunt vt ĩ. iii. natural' histo. Plini⁹ significat Gręcos deridẽs: sed
vt ibi asserit: Varronẽ secut⁹ & Berosũ atq; diuinas lr̃as: a Scythis: Iberis: Syrisq; ac Phoe
Iubelda. nicibus: Iubale cognomẽto Taracone: & Ibero: & quẽ nũc tertio loco regnãtẽ Iubelda Idu
cit Berosus. Est nomẽ cõpositũ ex tribus dictionibus Iub el eda: p synęresim vero Iubelda.
Cõuertit in latinũ: Magus deificę voluptatis: id est philosophus: theologusq;: qa prim⁹
Theologiã & sacra auxit & in delitiis posuit apud Hispanos: vt interꝑtatio nominis ac-
cusat. Nam teste Hieronymo ac Talmudistis: Iobel magus dei: Eda vero delitię atq; vo-
luptas interꝑtatur. Tenuit mõtem circa Beticã: quẽ in Ptolemęo corruperũt aliquãtulũ
scriptores: imprimẽtes Iubeda: corruptius vero nũc vernacula lingua profertur Gibetar.
Nam proferẽdum simul & scribẽdum est vt Berosus: Iubelda aut Iobelda.

Quintus apud babylonios regnauit Zameis Ninias filius Semiramidis: ānis .xxxviii. In regno babylonico hic parū resplēduit: ornauit tñ tēpla deorum et Chaldęos ampliauit.

De filio Nini etiā Nino dicto: sed cognominato Zameis. Diodor⁹ in.iii.li. asserit natū fuisse pauloante p̄ris Nini prisci obitū: et ob id Semiramis sexum virilē mētita: regni curam habuit: vt Trogus & Iustinus scribūt. Studuit religioni & āpliauit Chaldęos.i.sacerdotes theologię: physicę: atq̧ astronomię dicatos. Q̄d vero parū fulgoris militię adiecerit: cū Berosos scribit Iustinus in primo lib. dicens. Ninus inq̄t filius Nini & Semiramidis: contētus elaborato a parētibus impio: belli studia deposuit: et veluti sexū cū matre cōmutasset: raro a viris visus: in fœminarū turba cōsenuit. Id ipsum videt̃ cōsentire Diodorus in.iii.lib. scribēs. Post obitū inq̄r Semiramidis filius eius cū singl'is pacē egit: nequaq̄ matrē imitatus: sed oē vitę tēpus reclusus in regia: cōspectūq̧ hominū vitans: inter pellices & Eunuchos ociū & delitias sequut⁹: traduxit. Sed aliena et babylonica dimittat Berosus: et de nostris nos instruat dicens.

Saturni Sabatii mors.

Eius āno primo cū Sabati⁹ obiit: ianus p̄r se nissim⁹ filiū suū Cranū coritū creauit: octauoq̧ post āno obiit expletis vitę suę ānis .cccl. et Ianigenę illū Vortūnū appellātes: tēplū illi & diuinos honores: vt par erat impēderūt.

De morte Sabatii ꝙ ante Ianū obierit testat̃ Macrobius in primo Saturnaliū asserēs Ianū in honorem Saturni post eius decessum iussisse oēm Italiā dici Saturniā: et cū ęra signaret illū in honore habuisse. Nā illius ratem ex vna parte: suam vero faciem ex altera impressit. Quod & bona posteritas imitata: puppim formauit in ęre: hospitis aduentum: testificata dei: vt in primo de Fastis Ouidius concinit. Berosus quoq̧ de tpe: ętate q̧ Noę post terrarū inundationē cū Moyse cōgruit. Ex quo consequēs est Abrahā hoc anno fuisse natū annos octo & quinquaginta: q̄a totidē supputant̃: a.xliii. anno prisci Nini quo natus ē idē Abrahā: vsq̧ ad octauū huius Nini iunioris quo Ianus naturę cōcessit. Redarguunt̃ quoq̧ de publico mēdacio corruptores sacrarū litterarū Talmudistę: q̄ asserūt post mortē Noę fuisse conditā a Nymbroto turrim Babylonię: cū Nymbrotus: vt patet: obierit ante octauū annū hui⁹ Nini: sub quo e vita Ianus discessit: annis ducētis viginti: vt liquet supputāti ānos Beli: & Prisci Nini: & Semiramidis: cum octo annis vitę huius Zameis Niniadæ. Qui vero honores Iano mortuo fuerint a Thuscis impēsi satis ab Ouidio. Macrobio: & aliis dicti sunt: dignātes illū appellatione diuina: eū iustitię germē cū nondū sub eo iustitiā facin⁹ mortale fugasset: et itē velū cœlūq̧ sempiternū q̄d regit: cōprehēdit: regitq̧ oīa: & eiuscemodi deo digna. De Vertūno Iano diximus sup Vertūnianā Propertii: qui diuini honores includant̃ in eo vocabulo.

Abrahę ætas.

Iani mors.

Hoc āno Osiris inuētis a se & a sororea dolescētula frumēto & frugib⁹: cœpit docere illa in palęstina: inde reuersus i ægyptū: et inuēto aratro & his q̄ ad agriculturā ꝑtinēt: sensim vniuersū ꝑagrauit orbē: docēs quęcūq̧ inuenerat: et ita vniuerso imꝑauit orbi: exceptis gētib⁹ q̄ iā i babyloniorū venerāt ꝑtātē.

Affert dubitationē: cur Osiris iam ferme sexagenarius & Isis iā q̄nq̄genaria dicant̃ tpe hoc inuēti aratri & frugū: pueri & adolescentuli. nō a Beroso & Aegyptiis mō: sed etiā a latinis: dicente Verg. de eis ī Gęorgica. Vnciq̧ puer mōstrator aratri: & prima Ceres ferro mortales scidere terrā īstituit. Sed hęc ābiguitas soluit̃: ex his q̄ supradixim⁹. Qui eñ gygāteo ęuo viuebāt: ad ducētos annos dicebant̃ adolescētes: ad q̄tringētos viri ac iuuenes: ad sexcētos senes: inde decrepiti. Porro Osiris gygantū ęuum cū sorore sequebat̃: quippe ꝙ Isis ad sexcētos ꝑuenit: vt inferius edocebit noster Berosus: cū de Iasianis & Cybelicis nuptiis memoriā faciet. Inuenerūt autē casu fruges Isis & Osiris: & illorū animaduersa vtilitate: tradiderūt eā mortalib⁹: ac ꝓpterea dii & imꝑatores orbis habiti sunt: vt Diodorus asserit in primo & secūdo &.v.li.

Aetates diu viuentium

Nam qui mortalibus beneficia impẽdissent duces: eos in imparorũ & deorũ numerũ homines habebãt: vt Diodorus & alii conscribũt. Ergo Iuppiter iust9 Osiris impauit vniuerso orbi: quia cũ sorore de vniuerso orbe benemerit9 fuit: quippe qa vniuersum peragrauit orbẽ docens: & impios tollens: & iustos pręmiis donãs: vt in. v. libro Diodorus est author: qui & in primo libro asserit: in eius ægyptia triũphali colũna; ita inscriptũ esse. M. inquit pater est Sarurnus: omniũ deorũ iunior. Sum vero Osiris rex: qui vniuersum peragraui orbem: vsq ad indorũ desertos fines. Ad eos quoq sum pfectus: qui septẽtrioni subiacẽt: & vsq ad Istri fontes: & alias partes vsq oceanũ: nec fuit in orbe locus quẽ nõ adiuerim: docens ea quoq inuentor fui. Quę aũt docuerit: et si plura fuerint: hęc tamẽ breuibus refert Tibullus dicens.

Columna. Osiridis.

Primus aratra: manu solerti: fecit Osiris: Et tenerã ferro sollicitauit humum.
Primus inexpertę cõmisit semina terrę: Pomaq nõ notis legit ab arboribus.
Hic docuit tenerã palis adiungere vitẽ: Et viridẽ dura: cędere falce comam.

Ergo Sabatius falcẽ Osiris putare melius docuit: orbẽ nõ eodẽ tẽpore: sed aliis & aliis tẽporibus & sensim vt exprimit a Beroso. Potuit aũt in Palęstina docuisse Samũ Iani filium quẽ hebręi cognominãt Melchisedech. id est regẽ iustitię: quasi epitheto Iani. Nam Sam9 quingẽtis ãnis vixit post diluuiũ: vt Moyses asserit. Quare viuebat hac ętate. Et qa vt idẽ Moyses phibet: erat sacerdos dei altissimi: idcirco est valido argumẽto p primis inuentis in Palęstina panibus: grãs egisse deo: & panẽ & vinũ deo in sacrificiũ offerri instituisse: qa ob panẽ inuentũ genus humanũ fuerit erectũ a mutua cęde vt Diodorus scribit in primo libro: figurãs messię cęde: atq pane deifico: & sacerdotio scdm ordinẽ Melchisedech: orbẽ a morte cęcitatis animarũ liberandũ. Post hęc ad Europã se vertens Berosus ait.

Samus qui Melchisedech.

His tpibus regnauit apud celtas Sarrõ: q vt cõtineret ferociã hoim tũ recẽtũ: publica lr̃arũ studia istituit & apud tuyscões Inghaeuõ.

Zarronidæ.

Nomen arguit a Sarrone duce Zarronidas dici Gallos doctos: de qbus in. vi. libro Diodorus sic scribit. Sunt inquit apud Celtas theologi ac philosophi: quos vocãt Sarronidas: qui pcipue ab eis colunt. Nã moris est apud eos: nullũ absq philosopho sacrificiũ facere. Existimant enim per diuinę naturę conscios: sacra fieri oportere: tanq diis propinquiores. Horum intercessione: bona a diis censent petenda: quorum consilio & bello & pace fruuntur. Hæc Diodorus. Sane nõ est existimandũ ante Sarronem nõ fuisse litteras & Theologiã atq philosophiã apud Gallos: cum supra demonstratum fuerit ea extitisse Samothęi ętate: sed vt Berosus ait: nõ erant gymnasia publica: quę sola mitigant humanã ferociam. Hac eadem ætate Germanis fuit rex Inghaeuon: de quo in Genealogiis dixim9. Inghaeuon hœdiculus incertus interptatur a Talmudistis doctis: quia more Scythico vagas ędes docuit habitare: vt insinuat Tacitus de moribus Germanorum: dicens. Nullas Germanorũ populis habitari vrbes notum est: ne pari quidẽ inter se iunctas ędes. Colunt discreti ac diuersi: vt fons: vt campus: vt nemus placuit. Vicos locant: nõ in nostrum morem connexis & cohęrentibus ędificiis. Suam quisq domũ spatio circundat: siue aduersus casus ignis remedium: siue inscitia ędificandi. Ne cementorum quidem apud illos aut tegularũ est vsus. Materia ad omnia vtuntur informi: et citra speciem aut delectationem. Quędam loca illiniunt terra: ita pura ac splendente: vt picturã ac liniamenta colorum imitetur. Solent & subterraneos specus aperire: et eos multos insuper fimo onerant: suffugium hyemi: & receptaculũ frugibus. His similia plura Tacitus prosequitur: argumenta vetustę rudis originis: quę postea Romanis morib9 introductis deleta fuerunt: et in melius redacta.

Gymnasia gallorum

Germanorum mores.

De rege Assyriorum.

Sextus Babylonię rex arius regnauit annis xxx·q adiecit īpio oēs Bactrianos. Nā paulo āte mortē ninię camesenu9 pulsus ab oī fet me orbe in bactrianos sese cōtulerat: & illos magico pstigio sibi deuixerat: adeo vt apđ illos maxis viribus impatet. Coacto aūt camesenu9 maximo pprotū exercitu iuasit assyrios cōtra quē Nin9 dimicās supior fuit: & camesenuū obtrūcauit inde paulo post ipe obiit. Quare arius collecto exercitu: post pris Ninię obitū: bactrianos & oēs caspios subiecit.

Si Ninus iunior īter pellices oē ęuum exegit: pace cū gēribus cōposita: qūo bella cōtra Bactrianos gessit. Sed huic qstioni hoc sit satis: Ninū iuniorē nūq bella gessisse: aut in conspectū hoīm a Pellicibus pdiuisse: sed militiā p suos principes egisse: vt in.iii.lib. Diodor9 est auctor. Verū id fuerit dissonum: q oēs auctores excepto Beroso: scribūt a Nino prisco fuisse īteremptū Camesem dictū Zoroastem. In qua re existimo adherēdū eē Beroso: cū ga de Babylonicis bellis babylonico magis credēdū ē: tū vel maxime ga tpa cōuīcūt p Beroso. Nō eīn Isis ęgyptia nata eēt prio āno Semiramidis: si a Nino pře Cameses fuisset īterēpt9: qn qdē adhuc Rhea & camesesnō dū ex ægypto discesserāt. Aequocatio tñ noīs Nini ī pře ac filio: cā discordiæ fuit. Sed hoc ad Europanos nihil attinet: poti9 de Thuscis Europanis audiam9 Berosū dicērē. Zoroastes.

Cranus ianigena sororē suā mortuā cū ianigenis razenuis suis & omnib9 simul aborigi nibus solēni pōpa celebrat. Et illi Lucū iuxta ianiculū amnē solēnesq ritus & diem sacrat: ipse senex filium suū autunū coritum creat.

Supra Berosus significauit Cranū successisse pri Iano in Vetulonia: vbi ab ei9 noīe hac ętate Cranisa ps Vetulonię ē: a qua fontē Cranisum dicim9 Porro a cognomēto ei9 Razeno: amnē Razenū & Razenensem regionē tenemus. Inter Cornuetū quoq atq Mōt Atū: regio Cranichēsis ē: vt cōtract9 in Archiuis nři cōuētus noīat atq seruat: quā vulgo qdā vocāt Cranchensem. Cęterū in .vi. Fastoq Ouidi9 abūde canit solēnia Cranę: quā a posteris asserit transposita lřa.r. dici Carnen: a qua nomē Cardinis habet originē: vt ipse ait. Ergo a Iano Ianua: a Crano & Crana Ianuarū orti sunt Cardines: ac pprerea fuit secūd9 Ianus Cranus: & Iana soror ei9 Crana. Qđ Facius de Vbertis Florētin9 historicus simul & pclar9 Cosmograph9 puidit atq significauit: cū apud Thyberim Noę pri: successisse asserit Ianū: supple iuniorē: quē Berosus cognoīat Cranū Razenuū: a quo Tusci vocari sūt Razeni vt Dionysi9 Halicarnasse9 in prio libro ē auctor. Neq tñ arbitret lector Cranū sorori statuisse lucū & ānuos ritus diuinos: sed parētalia: ga nōdū idololatria Tuscanico pectori īsederat: vt paulo post videbimus. Cranus ingt senex creauit filiū suū Aurunū Coritū: id est coronauit eū Iouē sibi successorē in Etruria: a qua Berosus in Hispanos proficiscitur dicens. Cranisa Crana & Cranus.

Arii.xx. āno apud celtiberos regnat Brygus: q multa oppida suo nomini fūdauit: adiectis noib9 capitū originū: quib9 illa cōsignabat.

Brygū Asiani Phrygū pnuntiauerūt: qm teste Ply.i.v.natural' hist. Brygos q ab Europa ī Asiā p sedib9 traiecerūt eqdē Phrygios dixerūt. Cū Brygi Hispani colonias ī Asiā mitterēt: etiā ī Tuscana Sabatia colonias cōsanguineis reliqre: apđ lacū Sabatiū: cui9 portio vna ab eis Brigiana ē: a q cōditū ē oppidū Brigianū: qđ corrupte pferim9 Braccianū: sed āte Arcennū & prius Barcenū. Nā vt argumēto cosmographico vtamur: quo pacto vocatę sūt colōię ī Alpinos a Thuscis missę teste Liuio ī.v. ab vrbe cōdita: eqdē eodē vocatę sūt illaq origīes: vt a Rhero rhetii: & ab Etruscis Cathenac9 cathe Brygi.

naces: & eiusmodi quas Plynius in Alpinis enumerat. Seruarunt em̄ originū suarū noīa: de more vetusto: vti par erat. Ergo quia Plynius Alpinos Tuscos vocat Brigianos & non Bracchianos: consequēs est: vt regio in Hetruria sit: & dicat̄ Brygiana a brygis Hispanis cōsanguineis: & nō a Brachio bracchiani vt ignari originū suspicant̄. Vt aūt intelligam⁹
Brigi Brygos in immensum coaluisse in Hispania: argumēto sunt: ꝙ opus fuit eos quærere nouas sedes & in Europa & in Asia: vt insinuat Plynius: et in Hispania multa capita originis Brygianę fuere: vt Berosus scribit. Quinetiā vt memorat Ptolemęus cum Plynio: in Asia sunt Phrygii. In Vindelicia Brigātes & Bartobriga: quā qdā Ratisbonā nūc dici existimāt. Itē in Thuscia Brygianos. In Hibernia brigātes ppl'os: & Brigū fluuiū a beodē duce ac gente scribit Ptolomęus. Rursus describit ī Lusitania quidē Laccobrigā. Mirobrigā. Arcobrigā. Merebrigā. Arabrigā. Talabrigā. Corgacobrigā. Deobrigā: & in Taraconensi: Brigātiū: Nemotbrigā: Tungobrigā. Volubrigā: Celiobrigā. Iacobrigā: Dobrigulā. Netobrigā: & Sigobrigā. Itaq; vt Magus: quia multa oppida in Galliis cōdidit: idcirco Galli oppida ab eo maga vocabant: vt in præcedētibus fuit expositū: pariforma Hispani aducis proprio nomīe vrbes vocabāt Brigas. Hinc & Iuliobriga: & Flauiobriga in Hispaniis a Ptolemęo scribunt̄. Nunc ad alios Berosus: se confert dicens.

Apud Libyam regnauit priscus Hyarbas: vir ferox armis & militia Paladuę.

Priscum Hyarbam dicit: ad distinctionem sequētiū: qui regnauerūt in Numidia vsq; ad Didonē. Ab hoc Numidas appellant Hyarbas: vsq; ad hanc ætatem: q̄uis quidā paulo minus assueti ex nostris Arabas vocent. Nam Genuēses Tunisium colentes: expresse Hyarbas vocant: et similiter ipsi Numidæ seipsos Hyarbas a duce nominant.

Anno. xxiiii. Arii apud ianigenas razenuos regnat aurun⁹ filius Crani. Anno. xxix. apud celtas Dryius peritię plenus.

Supra retulimus: quid Cęsar in. v. cōmentariorū de Dryiudis hui⁹ successorieus scribat. Porro Diodorus in. vi.
Dryiudæ. libro de eisdē ait. Celtę vtunt̄ diuinatoribus Dryiudibus: q apud eos dū auguriis & sacrificiis futura pdicāt: plurimi existimāt̄ oī eis obtemperāte plębe. Cū vero de magnis rebus cōsulūt mirabilēm: incredibilemq; consuetudinē seruāt. Iugulant em̄ ense hoīem. Quo decidēte cū ex casu: tum ex membrorū laceratione: & sanguinis fluxu: ex quadā rerum antiqua obseruatione: norūt futura. De eis quoq; Lucanus ī primo lib. multa ꝓseqtur. Plynius itē in fine. xvi. libri naturalis historię. nihil ingt habeut Dryiudę. Ita eū Galli suos appellant Magos: Sed vt ait Suetonius in vita Claudii. apud Gallos Dryiudarū religionē dirę īmanitatis interdictā sub Augusto. eam Claudius penitus aboleuit. Huius Dryiudis ætate etiam Thuscis imperauit Aurunus. Ethrusci dicunt Autunus. Latini auruns. Vnde cū inito regno de more posuisset coloni-
Aurunus. as. a se vocauit Aurunas: siue auruntas. Teste Plynio in. iii. naturalis historię: vrbē in Tuscis Aurunum posteri vocauerunt Saturniā: quam nuper restituere dirutam Senenses:
Arunti. quos Tusciæ vetustissimos testes induxit Euander in. vii. Aeneidos ad Aeneam loquens Fama inquit est obscurior annis. Auruntos ita ferre senes: his ortus in agris Dardanus:
Arunci. Ideas Phrygię penetrauit ad vrbes. Neq; vt quidā somniāt: inducit Latii populos Aruncos: qui Aeneę aduentu non extabant: cum diu post conditos historici eos referant: & falso demonstrasset ac dixisset: his ortus in agris Dardanus. Neq; etiam consuetudinis est de rebus domesticis inducere testes externos. Et idcirco Auruntos Thuscos producit testes qui vetustissimi de domesticis suis: et eorum origine testimonium ferre: & originis locum vere demonstrare poterant & dicere: his nostris agris atq; planitie Dardanus ortus fuit:

et hinc a Turrhena sede Coriti patris sui: profugit in Samothraciam & Phrygias vrbes.
Non solũ aũt has vnas colonias in Tuscia: sed plures etiã per Italiã misit: quarũ regiones
vocabulo Scythico Mont Auronas ad hãc ætatẽ vocamus. Nã vt Talmudista qdã retu-
lit: Scythę veteres municipes & societatẽ vocabãt Mont: Aramei vero Maont. Porro etiã
nũc nostri Genuẽses: Municipiũ & societatẽ insulę Chii: vocãt Maonã & municipes Mao
nenses. Itaq; Mont Aurunũ: municipiũ Auruni dicitur: sicut & Mont Dirimanũ: & Mõt
Italianũ: & Mont Heranũ: & Mont Atum: & Mont Tethym in hac planicie: interp̃tãtur
municipiũ Dyrim id est Atlantis soceri Coriti & patris Electrę: quippe qa Mauri Dyrim
vocãt Atlantẽ: vt est auctor Plinius in.v. natural' historię. Neq; vt qdã putãt Mont dicit̃
a mõte: quia ex his quędã nõ sunt in mõte: vt Mont Aurunus Mont Atus & eiuscemodi.
Quare est barbarũ nomẽ & municipiũ dicit̃. Quare & reliqua municipia sunt: Itali: Herę
Atus: & Tethyos. Nã & pater Tethyos Ianus hic regnauit: sicut & Turrhen⁹ filius Atus
Et nõ est dubiũ cũ patre p̃fectos per orbẽ filios Iani Tethym & Oceanũ: noĩa simul & colo
nias reliqsse multis in locis: ex qbus (vt diximus) in hac planitie est Mont Tethys: & p̃pe
Vetuloniã rẽplũ: qđ hac ætate tẽplũ fatale in Vadimona dicimus: & Plutarchus id dica
tũ Tethydi asserit: dũ in vita Romuli dicit: Albanoꝝ regẽ misisse ad templũ fatidicũ Te-
thyos in Etruria. Porro & Oceani: Tethyos fratris & cõiugis colonię sunt Cupranica op
pidũ: nũc Capralica: cuius amnis capo Oceanũ nomen est inditum.

Mõt, Maõt.

Montau-
runus.

De.vii. Rege ASS.

Septimus assyriis imperat aralius annis.xl.
vir iste claruit igenio & studio militari: & pri
mus adauxit pompas & gemmas: & mulie-
bres delitias. Apud Libyam Hyarbas cum
paladuis fœminis belligetãs: nõ fuit illis par.
Quare donis occurrens se ac regnũ illarum
permisit potestati.

De Paladuis/id est initiatis ad mili-
tiã Dymõnis Tritonidis Mineruę vt
in multis lucubrationibus explicatũ
est: & superioribus cõmẽtariis memo
ratũ extitit: quas gręci amazones vo
cant. Diodorus in.iiii.li. cõmemorat:
nulla ibi facta Hyarbę memoria. Ex
his tamẽ quę ibi dicit: colligere pos-
sumus: aut hoc Hyarbę cum eis bel-
lum fuisse primũ: aut prius a regina
illarum Myrina subactos Numidas: nunc cum Hyarba rebellantes iterato ab eisdem in
potestatem redactos.

Paladui

Hyarbas.

Apud Tuyscones regnabat herminon vir fe
tox armis: & apud Celtas Bardus: inuẽtione
carminũ & musice apud illos inclytus.

Cũ Germanos semper Tuyscones ap
pellet Berosus: argumẽtũ facit: ante
Romanos cęsares fuisse Berosum: qa
nomẽ Germanũ circa tẽpora Cęsaris
cœpit: vt Tacitus auctor ẽ de situ &
moribus Germanorũ. Cũ ergo apud Germanos illoꝝ: rex ferocia militari notatus militiã
suos doceret: apud Celtas carmen & Musica docebatur: a Bardo. De vtroq; rege hęc in-
uenio. Ab Herminone Germani Herminones appellationẽ in partibus habẽt: vt Plinius
in naturali historia: & Tacitus perhibet in li. de situ & moribus eorum: de quoꝝ militia &
edocta instructaq; ferocia sic scribit. Acies inqt per cuneos permittit̃ cedere loco: dũmodo
rursus instes. Nã hoc cõsilii: magisq̃ formidinis arbitrant̃: Corpora suoꝝ etiã in dubiis p̃-
liis referũt. Scutũ reliquisse p̃cipuũ flagitium: & huic ignominioso: neq; aut sacris adesse:
aut certũ cõciliũ adire fas est. Quare multi superstites: belloꝝ infamiã: laqueo finierunt.
Hęc Tacitus. Quisq; plura de institutiõe militari & bellica: a duce Herminone tradita le
gere cupit: perlegat p̃dictũ auctorẽ. Porro de Bardica secta apud Gallos in.vi.li. Diodor⁹

Hermino-
nes
Ger. mo

Bar

Siculus sunt inquit apud Celtas melodiarū Poetę: quos appellāt Bardos. Hi cū organis veluti cū lyra canrāt: hos laudātes: & alios viruperātes. Et paulo post: sunt ingr hi poetæ tāti apud eos: vt cū extructa acie: exercitus eductis ensibus: cō iactisq; iaculis ꝓpinquant nō solū amici: sed hostes quoq;: eoꝝ interuētu: a pugna cōquiescāt. Ira apud agrestiores barbaros ira cedit sapiētię: & mars reueretur musas. Hęc Diodorus: q̄q̄ agrestiores barbaros falsitate Gręca nostros cōsanguineos Gallos scribat: qui ante Gręcos litteras & musas habuere: & Asię atq; Gręcię illas cōtulere: vt in pręcedētibus est comprobatum.

Aralii anno .x. Armeni ianigenę Griphonii cum coloniis suis ad aurunū ianigenū venerūt quos exceptos hospitio: etiam sedem cū ianigenis razenuis assignauit. Classe quoq; auson eodē tēpore ab aurunofuit exceptus anno octauo sequente: & ipsi sedes in oriентali italia ab eodem consignata fuit.

Ausones.

Mendaces in historia Gręci quidam atq; Latini Gręculi asserūt Ausones Apulos dictos ab Ausone Vlissis filio cōditos: post Troianū excidiū. Horū falsitas & figmētum refellitur: auctoribus aliis Gręcis & Chaldęis. Dionysius enī Halicarnasseus ī primo li. gręcas historias teferēs ait: primas colonias ex Gręcia in Italiā transportatas fuisse: ab Oenotrio Archade: decē & septē ætatibus id est quingētis & decem annis ante Troianū excidiū. Nā teste Diodoro Siculo in .ii. li. ætas & generatio perficitur spatio triginta annoꝝ apud Aegyptios & .xxv. apud Gręcos: vt supra Xenophontē scripsimus. Is asserit eūdē Oenotriū: reperisse iam Barbaros colonos: qui (vt ait) tūc Ausones dicebant. Quo ergo pacto potuere: condi & dici nuper Ausones: post Troianū excidiū a filio Vlyssis: qui ante idem excidiū Troianū: & cōditi & Ausones dicti erāt: plus q̄ quingētis annis? Ergo & veracissimus noster Berosus gręcā vanitatē elidat dicēs: ante eriā Oenotriū Ausones cōditos in Apulia: anno Aralii .xi. Auson: Aus Hebraicę a Moyse profertur: qui an

Aus.

tea in Syria curua: posuit Ausirides: ex q̄bus Iob sanctissimus oriūdus fuit: vt restant He

Iob

brei. Nā eius prouincia & vrbs ab Hebreis nō V s: sed Aus scribitur. De eius ducis origine

Perusia.

satis in genealogiis expressimus. Porro de Perusinis mentiūtur gręci: a se conditos fuisse quippe quia ante Pelasgos Perusia nomen Scythicū: & ferme Hebręum erat. Perus enim Griphon & Perusia Griphonia dicitur ab insigni. Non negamus Gręcos Pelasgos cepisse Cortoniam & partem auxisse Perusię: & Turrheniam & his cohabitasse: vt scribit in primo li. Dionysius Halicarnasseus: sed reiicimus mendaces: qui fingūt Perusinos primum aut a Pelasgis conditos: aut vocabulo gręcanico dictos: vt auctor verax Berosus explicat: & interpretatio nominis sempiterno illorum insigni congruens: efficacissime conuincit. Tanta est gręca vanitas & gloriosa ambitio: vt cum in cōtrarium extent auctores & argumenta: non pudeat illos de Italię origine q̄plurima scribere: & nihil probare: & multa passim mentiri. Ergo a Iano oriundi Perusini: ab insigni cognomentū habent: & anno priore Italiam tenuere q̄ Ausones Apulię.

Idem aurunus in Vetulonia lucum sacrauit crano: & inter isos id est deos annumerauit iano quoq; Vortūno templum & statuā non procul vrbe dedicauit: & deo razenuo in Vetulonia sacellum condidit.

Isus & Isis

Exponit Berosus dici Isum & Isim deū & deā: quę Itum & Itim ꝓferūt Etrusci: & interpretantur Iouē & fiduciā Iouis siue Iunonē: vt Macrobius indicat in Saturnalibus Luciī in parte Vetulonię ad perennē aquā de more vetusto sacrasse Crano: nomē Cranisus idest Cranus deus est argumento. A cognomēto vero

Razenuo id est sacro Inuo nõ extat nomen in parte Vetuloniẹ. Extat tamen Etrusca Ry
yella inscriptio: asserẽs Ichiam siue disputatricẽ vrbem proximam Surrhenẹ fuisse dicatã
Inuo vetusto huius patriẹ regi: vt pbate tradidimꝰ in de origine litterarũ & philosophiẹ.
Nã vt etiã sẹpe probauimus: quẽ Aramei Razenuũ: eundem Grẹci Seuaston Pana: Latini
sacrum Siluanũ dicũt. Ergo vicus Etruriẹ: quem ad hẹc tẽpora vocamus Seuaston pana:
est locus sacer Razenuo. De Iano Vertũno supra explicauimus.

Nouissimis annis aut unus Malot Tagetem filiũ creauit Cotitum &. xxxv. aralii ãno obiit & successit Malot tages.

Apud Arameos simul & Hebrẹos Malot dicit vates: angelus: nũtiator: responsor. Rex igit Tages cognomẽtũ Malot sortitus est: ꝙ futura pcinebat de quo Lucanus in primo li. dixit. Fides nulla fibris: sed cõditor artis finxerit ista Tages. Hic vnũ pximũ Vetuloniæ collẽ inferis sacrauit inter Surrhenã Iani ac Vestẹ vrbem: & Kiteos siue Itali tumulos sub fanũ Voltutrenẹ. Eum ad hẹc tempora vocamus antra & criptas Malot Tayetis cum Tagetis scribere debeamus per. g. litteram vt Berosus & prẹdictus contractus & poetẹ & historici scribunt. Malot. Tages

Anno penultimo aralii classe venit ad Malot Tagetẽ Ianigenũ Razenuũ phaeton cũ suis: qui inueniens omnia ab ausoniis occupata ab oriente & montana a Gallis & aborigínibus possessa: planiciẽ vero a Razenuis Ianigenis habitata: donatus fuit parte occidentali: possediteq; cũ sua posteritate mõtes & totũ Eridanũ vsq; in regionem proximã. Istis relinquens nomina locis.

Certat Dionysius Halicarnasseus Grẹcus contra Catonẽ & Sẽproniũ & alios latinos de originibꝰ: asserẽs hos nostros scriptores similia fabulis scribere: quia dicũt Lygures duce Phaetonte: primos Grẹcos ex Attica in Italiã venisse ante Oenotriũ Archadẽ: cũ ipse nullas colonias reperiat in Italiã e Grẹcia traductas priores Oenotrii: q adnauigauit in Italiã ferme qngẽtis annis ante Troianũ excidium. Sed pro Catone atq; latinis respõdet Plinius i. iii. naturalis historiẹ: & Iuuenalis in Satyra: ꝙ rationẽ & originẽ Italiẹ pudet mutuari a Grẹcis: & latini nõ fabulas texunt nisi cũ sequunt fabulosam Grẹciã mẽdacẽ in historia. Itaq; vt Cato de originibus asserit: p multas ẹtates ante Oenotriũ Phaetõreẹ Lygures coloniẹ ex Attica venerũt in Italiã: nõ tñ ex Attica oriũdẹ: sed Aegypto. Nã teste Moyse & supra in Genealogiis Beroso: Cur filius Camesis Saturni Aegyptii genuit Phaetõtẽ: quẽ platiõe Hebrẹa Moyses Phut: Aramei Phet latini Phaeton pnũtiãt. Ab hoc pdiit Lygur. Primũ posuisse colonias in Aegypto & Libya nomẽ est argumẽto: qa Libyi ãte Libyũ Aegyptiũ Herculẽ: dicebant a duce Phutei siue Phaetõtei: vt Hieronymꝰ asserit in cõmẽtario. x. ca. supra Genesim. Ptolemẹus quoq; mẽorat i æthiopia ægypti vrbẽ Phut: & i marmarica Phut enuri: & i Libya Phut fluuiꝰ: & vocabulo Arameo nõ Grẹco fluuius i Lyguria iuxta Genuã Phet/Riton/vernacula olim lĩgua phe Riton: vt Pliniꝰ nominat in. iii. natural' historiẹ. Est aũt Riros (teste Hieronymo & Talmudistis) bonꝰ siue religiosus a quo Rituales libri Etrusci dicũt: teste Festo. Itaq; Phet Riton idẽ latina lingua Phaeton bonꝰ siue religiosus: idicat Berosũ veracẽ: ẹque ac Grẹcos mẽdaces. Existimo aũt pbuisse occasionẽ mẽtiẽdi Grẹcis noĩs similitudo: q noĩa & gesta Aegyptiorũ furari: suis nouitiis nup & heri ducibus tribuerũt: vt ingenue cõfitet grẹcus Herodotꝰ in. iii. historiarũ libro. Ergo cũ Catone de originibꝰ fatemur p multas ẹtates ante Archades: venisse Phaetõteos Lygures: & cũ Beroso definito ãno penultio Aralii Assyriorũ regis aũ troianũ

In dionysiũ Halicar.

Phaetõteẹ coloniẹ.

Phaeton quid.

excidiũ annis ferme octoginta ſupra ſexcẽtos vt in Euſebio de tẽporibus ſupputatur. Ergo ſi: vt ait Dionyſius: Oenotrius claſſe nauigauit in Apuliã ad eos qui tũc dicebant̃ Auſones: decẽ & ſeptẽ ætatibus: id eſt decẽ ſupra quingẽtos annos ante res Troianas: & ante eaſdẽ Phaeton Lygures traduxit annis ſexcẽtis octoginta: vt cũ Beroſo latini cõſentiũt: cõſequẽs neceſſario eſt: vt Lygures multis ętatibus id eſt annis cẽtũ & ſeptuaginta Italiã ante Oenotriũ coluerint: qđ teſte Dionyſio & Catone de originibus ſcripſit: & Caius Sẽpronius teſtat̃: & aliĩ illuſtres latini ſcriptores cõſentiũt. Ex his patet multa latinos de originibus cõtra Gręcoꝝ traditionẽ memoria ꝑdidiſſe: ſecutos Beroſum & alios vetuſtatum certiſſimos ſcriptores. Cõſtat quoq; Lygures paucos a Iano Ianigenas poſitos inueniſſe: qui etiã mõtana & Galliã ciſalpinã vſq; Iſtriã coluere: vt in ſequẽtibus exponemus.

Eo tempore Italia in tribus locis arſit multis diebus circa Iſtros: Cymeos & Veſuuios vocataq; ſunt a ianigenis illa loca palenſana id eſt regio conflagrata.

Quę hoc loci Beroſus interp̃tat̃ nomina: ſatis accedũt cõuerſioni nominũ Hebręoꝝ & aliarũ gẽtiũ a Hieronymo & Talmudiſtis traditę. Aiunt eñ Eſai & Eſan ignẽ & incẽdiũ dici: qđ Græci phlegrã vocãt. Pilam vero & Palen: oſtiũ & originẽ percuſſionis interp̃tant̃. Hinc Etruſco vocabulo a Ianigenis cõpoſito palenſana: eſt oſtiũ ꝑcuſſionis incẽdii: vbi cęleſtis afflatus primũ exorbitãs ꝑcuſſit

Palenſana

Conflagrationũ cauſę

Eiuſcemodi eñ cõflagratiões fiũt ab exorbitatione octaui circuli: dũ extra orbitationes ab occidẽte in oriẽtẽ iteratoq; ad occidẽtẽ: accedit & recedit ſupra cẽtrũ Arietis & Librę duos paruos circulos deſcribẽdo: vt Thebit aſtrologus docet. Nã cũ motu acceſſus & receſſus ꝑuenit ad cardines parui circuli: ſi cardo aſpicit̃ ab ſyderibus aquoſis inducit diluuia exorbitãria. Si vero aſpicit̃ a ſydereo afflatu igneo gignit incẽdia & cõflagrationes in locis ſulphureis aptis incẽdio: vt in Pyreneo Hiſpanię: aut Sodomis: vbi erãt putei bituminũ. In locis vero nõ aptis incẽdio: non flagrat ſed exęſtuat: hęc cęleſtis exorbitatio: de qua Plato in Thymeo ſcribẽs: illa inq̃t quę vobis quoq; cõperta eſt: Phaętõtem ſolis filiũ: quõdã ſolis currus aſcẽdiſſe luciferos: illoſq; exorbitaſſe ac incendiſſe terrena: fabula quidẽ

Phaetontis hiſtoria nõ fabula.

putatur: ſed eſt vera hiſtoria. Fit eñ cęleſtiũ longo circuitionis tẽpore orbiũ exorbitatio: quã vaſtitas cõflagrationis ſequatur neceſſe eſt. Hoc loco Plato ęquationem: motũq; acceſſus & receſſus vocat cęleſtiũ orbiũ exorbitationẽ: cũ quia hæc ſola orbitatio fit lõgiſſimo tractu tẽporis: vt patet ex eius motu & ęquatione: tũ p̃cipue quia extra omnẽ orbitationẽ alioꝝ ſyderũ & orbiũ: quę in lõgitudinẽ ab ortu ad occaſum ſemper currit: hęc etiã circũ latitudinẽ & altitudinẽ vndiq; girat. Verũ quia ex incẽdio ſalſedo gignitur: vt teſtimonio eſt experiẽtia & Ariſtoteles in Metheoris: cõſequẽs eſt: vt oẽs montes iſti: & hæc diffuſa planities dicãtur mõtes ſalſi valliſq; ſalſa latino vocabulo: quã teſte Hieronymo & Talmudiſtis Aramei Gemeã & Gemellã: Scythę vero & Etruſci Cymeã & Cymellam vocabãt & proferebãt: & Romani Cyminiã pronũtiãt. Nũc vetuſta vocabula manẽt loco quidẽ originis Palenſanę: mõtibus & iugis & lacui Cyminiis: & ſubſidẽti planitiei & campo Cymeo & Cymello. Nã & clarus Viterbenſis miles Bartholomeus Berardi legat cõuentui noſtro vallẽ Cymellam: & rupes prati Cymellę regionis: inter diruta vetuſta oppida Volcenam & Aralidon: ac amnes Veias ad Cybellariã: vt in teſtamẽto eiuſdẽ exprimitur: ſeruato in archiuis cõuẽtus in ſacculo cõtractuũ eius: ac domini Viſcontis Gatti. Itaq; quoniam hęc noſtra planities ſulphurea & Thermalis eſt: & Veſuuia ſuapte natura incendia eructat: & in Hiſtria aliquid his ſimile eſt: diameterq; circuli parui exorbitationis igneo afflatu ſydere ſolam hanc longitudinẽ in Italia repercutiebat: in qua hęc tria

Palensana. Phaetontis fabula

loca cōtinebant: iure palensana id est primū repercussa cęlesti incēdio: & a salsedine per incēdiū relicta Cymea & Cymella dicta fuere vocabulo Ianigeno. Ex his paret fabulā Phaetōtis mystice acceprā verā esse. Nā Phaeton exorbitationis incēdiū est. Ceciditq; in Eridanū: casumq; defleuere sorores: qa circa partē Italiæ primā Eridano opposirā Istriā cecidit: & sorores eius duę alię partes Italię Cymea: & Vesuuia idē incendiū passę gemuerūt. Nā quo ad Phaetonrē Lygurū genitorē: certissimi (vt in aliis produximus cōmentariis) auctores sunt Berosus Chaldęus: & Theophrastus Grecus: & Plinius Latinus in naturali historia & oraculū Phaetontis ac sepulchrū in Aethiopia: illū non in Eridanū submersum fuisse: sed in Aethiopiam reuersum ibidem cessisse vitę.

De.viii.rege Assyriorum.

Baleus.

Octauus rex babylonię fuit baleus cognomēto Xerses & regnauit annis.xxx. hunc appellauerūt Xersem id est victorē & triūphatorē q; impauerit duplo plus gētibus q̃ atalius. Erat eñ militia ferox & fortunatus: & ꝓpagauit regnū vsq; prope indos.

Perſę. Xerxes. Artaxerſes

Iustinus ꝓbat Persas eē Scythas exules: nō modo qa ad hāc ętarē Scythice loquunt: verū etiā qa Persa est vocabulū Scythicū & significat exulē. Apud eos Xersem & Artaxersem sæpe legimus: & teste Herodoto i.vi.libro. Xerses ē bellator: Artaxerses maximus bellator. Verū tñ nō absolute bellatorē significat: sed vt significāti⁹ exprimit Berosus significat debellatorē atq; i bello victorē. Arthem ergo Scythę: Etrusci aūt Larthē ꝓpagati a Scythis ꝓferūt: & maximū significat. Teste eñ Seruio sup.viii.æneidos. & nos ꝓbauim⁹ in de origine situq; ac morib⁹ Etruscoꝝ: in annuo magistraru erāt Tuscis.xii.reges quos Lucumones Scythice appellabāt: qbus vn⁹ siue tertiusdecim⁹ ꝑpetu⁹ rex & dictator ꝑerat in fano Volturrenę: vt Cęsar olim: nūc pōrifex Romę: q̃ est publica regia regū & pōtificū. Hūc dictatorē siue in principatu maximū: lingua Scythica Arthē siue Larthē vocabāt: vt nūc papā. Verū inuenio in Liuio Tolumnū Veiētē Larthē: Porsenā Clusinū Larthē: & ĩ fragmētis qbusdā Mezentiū Larthē: & in inscriptiōe Ryyella Etrusca & Cthesiū Larrhē. In alia vero inscriptiōe scribit yellū Larth Ial. Et hoc existimo fuisse ꝓpriū Etrusci regis regū Epitheton. Vñ vt vno vocabulo cōi papā: & ꝓprio titulo maximū pōrificē exprimim⁹ dei monarchā ĩ toto orbe: pari modo: Etruscū monarchā regū Lucumonū: vno cōi vocabulo vocabāt prisca līgua Larth id ē maximū oīm: ꝓprio vero Epitheto Larh Ial: id ē oīm maximū inuictū. Ial eñ vt Talmudistę asserūt nō absolute fortē: sed significāti⁹ ĩuictū significat. Vñ Leonim⁹ popul⁹ Etruscus cū Iasiū regē creauit: eidē acclamauit Gulni Ial & ꝑ syncopā Guln Ial: id ē corona ĩuicta: vt Iasiana triūphalis inscriptio ꝓbat: & Talmudistę ĩterꝑtant. Ita Scythę Persiani suū regē regū Artem: Etrusci cōsanguinei eoꝝ Larthē: id ē maximū cōi vocabulo nūcupabāt: ꝓptia vero adiectiōe: illi a bello Xersem: isti a sēpiterna troffola victoria Ial: id ē ĩuictū vocitabāt. Deridēdus ē igit in hac ꝑte Dionysi⁹ Halicarnasse⁹: aut certe dāda est venia ignoratiōi morū gētis Etruscę ac ei⁹ noīm. Asserit eñ Porsenā fuisse regis cognomē: Larth vero nomē ꝓpriū: cū ecōtra Larth sit dignitatis cognomētū cōe: & Porsena regis Clusini ꝓpriū nomē. Sed cū Beroso reuertamur ad mutuos cōsāguineos Italos: Celtiberos & germāos.

Larthes. Lucumones. Ial. Gulni ial.

Huius Balei Xerxis tēporibus: regnat apud celtiberos tagus cognomēto Orma: ex quo patria dicta fuit Taga: apud Tuyscones regnat Marsus: & apud Lygures Phaeton relicto filio Lygure: regressus est in æthiopiam

Tagus Tages.

Ergo satis cōueniūt Tagus & Tages noīe: tpe: & interꝑtatōe. Differūt vero cognomēto & arte: q; ille orma: iste Maloth cognomētū sortit⁹ fuerit: ꝑ differente arte ac stadio. Sane sciēdū

Malot Tages ritus sacros a Iano traditos & aruspiciam auxit.

Tagū interp̄tari auulsionē: Orma co
Togorma loniā vel incolas. Hinc Hieronymus
de interp̄tatione nominū: Togorma
interp̄tat̄ auulsionē incolarū. Idē aūt est: quē in Genealogiis Berosus vocat Tagū Orma:
& Moyses Togorma: vt patet Geñ. x. cap. Ergo studiū huius fuit ex indigenis & incolis
Hispanię auellere colonias: & deducere ad alias Hispaniæ p̄tes tū inhabitatas: vbi ab eo
Tagus dictus est fluuius Tagus aureis harenis. Quare hic primus cœpit colere p̄tes hispanię circa Carthagineā & Toletū: q̄a Tagus Toletū radit: & orit̄ p̄pe hispanię Carthaginē: & ob
auriferas harenas ceteris amnibus anteferť: vt auctor est Plini⁹ in. iii. naturalis historiæ.
Hinc Iuuenal': Tāti inq̄t tibi nō sit opaci: oīs harena Tagi: Opacū dixit ob aureas harenulas p̄ vbertate amnē obūbrātes: quo pacto Virgili⁹ turbidū hermū dixit in primo Georgicoꝝ: Atq; inq̄t auro turbidus hermus. hic Tagus nō modo in hispaniā sed in Albaniā Caspiā: Libyāq; & Aphricā colonias misit: vt argumēto sunt in Ptolemęo & Cosmographis
noīa Taga & Tagorma locis de regū priscoꝝ more indita. Cōsanguinei eñ erāt hispani:
Caspiis: Phœnicibus & Pœnis: vt Varro prodit & Plini⁹ in. iii. natural' historię. Tages ve
Maloth. ro auulsor: maloth id est respōsionū & vaticinioꝝ erat: vt supradiximus: & ob id studuit
aruspicię: eo pacto quo p̄fuse mōstrauimus in aliis nostris ab Etruria cōdita. Porro vt in
p̄cedētibus cōmētariis ac libris disseruimus: Phaeton nō mansit in Italia: sed regressus in
Lygur. Aethiopiā dicit̄: creato Lyguribus duce filio Lygure: a quo dicti sunt Lygures: & nōa Legumine vt q̄dā somniāt: q̄a extabat Lygur nomen: cū nō extaret lingua latina: vt tēpora
Marsi cōuincūt. De Marso vero Germanoꝝ rege in genealogiis retulimus: a quo regio Marsorum est in Germania: vt Plinius in naturali historia scribit: & Tacitus de situ ac moribus
Germanorū insinuat. Est autē Arameū vocabulū Maresus: & per syncopam Marsus. Duę
sunt per cōpositionē syncopatā dictiones Mares us: id est princeps duxq; cōsiliorū: vt vocabula interp̄tetātur diuus hieronymus & Talmudistę. Nomen ergo accusat hūc primū
Germanis dedisse cōsilia: cetusq; principū: & cōsulendi instituta: de quibus nō pauca insinuat Tacitus de moribus Germanorū: si quis eum spectate perlegat.

De nono rege Assyriorum.

Nonus rex Babylonię armatritis imp̄auit annis. xxxviii. q̄ magis ad voluptates & delitias cōuersus: ea q̄ ad libidinē spectāt: cū iuenit tū maxime inuēta āpliauit. Huius ætate apud celtas Lōgho regnauit: & apud celtiberos betus a quo regnū habuit nomē: & apud Ianigenas Sican⁹ fili⁹ Maloth tabetis: a quo cognominata fuit Vetulonię regio.

Quattuor eo tēpore maximos reges
Armatritis refert Berosus: quorū primū p̄cipue
secuti sunt Sardanapalus ex Chaldę
is: Nero ex Romanis: & alii cōplures
A Longho vero Galloꝝ rege: Longo-
Longho. nes & Lyngones dictos nomen accu-
sat quos in Galliis a Ptolemęo & geo
graphis comperimus nō p̄termissos.
Arbitror aūt per cōpositionē dictū Lō
gho id est Lomnigo: q̄d interpretatur
principes coaceruās. Quid vero coa-
ceruarit cum non reperiam: doctoribus exponendum relinquo. Apud Ianigenas rex erat
Sicanus filius Maior Tagetis. Ergo nostra vallis Sicania: nō a Sicanis Italis dicta est: qui
multis post seculis in Italiam cum illo ex Sicilia venerunt: & si forte cum his cohabitaue-
Betus. runt: vt locis suis explicabitur. Nunc de rege Beto: a quo Betica hispania est: aliquid breue dicamus. Aiunt Talmudistæ qui etiam latinam linguam nouerunt Betum per diphthongon/æ/Bætū debere scribi: q̄d hebręi & Syri proprie behin dicunt: id est locus vitę
meæ: vt etiam diuus Hieronymus consentit de interpretatione hebraica. Cęterū Betus

interpretatur ab Arameis dici locū vitę fœlicis. Est em̄ Hispania Betica deliriarū hortus: & ab Homero Cāpus Elisius vsq; in angustias oceani Gadiū dictus.. Vñ Strabo in pro: Elisiū ingt cāpū Hispanias Homerus appellat: ad quē mittēdū asserit Menelaū his versibus. Elisiū ad cāpū: summas telluris ad oras: Numina te mittent: Victus vbi est facilis nō nix hibernave multa: Cercin⁹ & Zephytus sed suaues excitat autas. In hoc ē ocean⁹ id ē fluxū fluxus acrefluxus vt recte suspicat us est Possidonius: quo pacto ait poeta. Oceani fluxū fluuii cū Cymba reliquit. A Beto ergo id ē vite mę fœlici duce: Betica quasi beatica Hispania & Betis fluuius in oceanū fluēs dictus est: dicēte Seneca in Medea: Nomē q terris dedit Betis suis: Hesperia pulsans maria: lāguēti vado. Hui⁹ fluuii cum vires multę sint: precipue tñ felicitat lanas tingendas: & mulierū pulchritudinē dū facies illarū lacteas & cādidas reddit: id significāte Iuuenali: dū in Satyra. Natali scribēs. Precipitare (inqt) volens: etiā pulcherrima veste: Arq; alias: quarū generosi graminis ipsum Infecit natura pecus: sed & egregius fons Virib⁹ occultis: & Betic⁹ adiuuat aer. Et Martialis: Betis (inqt) oliuifera: crinem tedimite corona: Aurea: qui nitidis vellera tingis aquis.

Elisiū in betica.

Betica

Anno.xx.armatritis Lygur misit cydnum & Eridanū cū coloniis cū fratribus & nepotib⁹ & occupauerūt vsq; istrum in italia.

Supra dixit de Phaetōte & eius posteritate q̄ occupauerūt vsq; Istriā relinquētes noīa locis. Itaq; primū videamus si qd in Geographis ex hoꝝ vestutis cognomētis Scythicis relictū ē locis a Lyguria in Istriā. Et Lyguria qdē a ducis noīe argumētū habet: a quo post Ianū principio Lyguriȩ nomē desumpserit. In Galliā Cisalpinā: q a Lōgobardis vltimā cognoīatio nē assumpsit Lōgobardiā: & de more vetusto p synęresim Lōgbardiā siue Lombardiā iuniores dixerūt. Cydnus certe Cydnomanos prolatione Scythica & Cednomanos: siue per synęresim Cenomanos cōdidit. Cydnus a diuersis gētibus: aliter & aliter pronūtiatur. Babylonii Cednū: Scythę Cydnū: Grȩci Cycnū: Latini Cygnū: Ert usci vero vt sępe diximus: demore in compositione synęresim faciūt: & cōsonātem litterā. d. vel. c. aut. g. abiiciunt. Namq̄ integre compositū sonat Cygnomani: vel Cycnomani: aut Cydnomani: & Cednomani: per synęresim profertur Cenomani & Cynomani videlicet vetustissimę originis Cenomanę: a Cydno orte. In hac gēte illustriores sunt: Bergomū: Brixia: Cremona: & alia loca vetustis Scythicis nominibus appellata. Porro lōgitudinē Gallię Cisalpinę quę per Padum excurrit: vltro citroq; coluisse Eridanū: nomen est argumēto: quia Padi priscum nomen Eridanus est a duce: sed a profunditate Bodyna dictus est a Lyguribus vocabulo Scythico: vt insinuat Plinius in. iii. naturalis historię. Significat enim vt ait fundo carēs: estq; argumento quia vbi altitudo incipit. oppidum est bodyn Comacū. Inde teste Metrodoro Scepsio: a Gallis dictus est Padus: a multa circū eū olim arbore picea: quā Galli Pades vocant: vt ibidē Plinius scribit li. iii. naturalis historię ca. xvii. Ergo padus a Gallis: ob piceas arbores vltimo dictus fuit: prius vero a Lyguribus ob profunditatē Bodynais: sed initio omniū a duce Phaetonte Eridanus. Berosus in Genealogiis ait Eridano fuisse filium Ventum: nepotem Venetum: pronepotem Tylam. Ergo Tylauentus: & Venetia regiones vsq; Istrum: vetustissime Phaetonti dū propagines sunt: & praeclarissima proles Eridana: vt nomina & Berosus cōuincūt. Et Cato de originibus scribens asserit: multras a Lyguribus Gallię Cisalpinę gētes initio manasse: errantq; vehementer Cornelius nepos & alii fabulas Grȩcas secuti Venetos ab Enetis Asię venisse: cum cōtra a Gallis & Europanis illi Eneti sint orti. Querēdum est enim ab istis: qui fuerint illi Padi & Venetiani acolę: quos Dionysius in primo libro barbaros appellat: qui vetustissimos pelasgos adnaui gantes ad Spineti Padi ostium pepulere. Nā Grȩci nō potuerūt esse quos barbaros appel-

Cydnus Cenomani.

Padus.

Eridanus dux.

Veneti vñ

Iant: neq item Eneti Asiani: quos ab Europa genitos nō Europę genitores ꝓbamus: neq rursus eos Enetos Asiæ vnq̄ Barbaros Gręci appellauerūt. Erāt igiť illi Eridani & Venetiarū barbari: vetustissimi Italię indigenę: aduenę Eneti. Eoꝝ ergo originē vetustissimā & ꝑclarissimā Phaetōteā: qa gręca fabula & disciplina nuper & heri orta & tradita teste Herodoto: scire nō potuit: saltē ęquo aīo Berosum: veracissimos Chaldęos de gētiū & regnorū antiqtatibus referētē audiāt: & ipsi etiā noībus Scythicis Phaetōteis extātibus ac ꝑseuerātibus locis victi: cedant iā suis fabulis & caliginosis nō illustrosis figmentis.

Sicanus deificauit aretiam: & nominauit eā lingua lanigena Horchiam.

Horchia Horchia: nō ē nomē græcū sed Scythicū & Etruscū: qa teste Liuio in. vii. ab vrbe cōdi. Horchia est dea Etrurię. Scythę aūt Hor ꝓprie celsitudinē siue mōtē & lōgā rē ad modū turris significāt: sicut & Chiar coronā: quā Chiarot alii dicūt vt Talmudistę asserūt apud Arameos dici. Hic diu⁹ Hieronym⁹ de īterptatōe Hebraica dicit horchiaror eē lōgā coronā: quā turritā significāti⁹ dici Talmudistę cōsentiūt. Ergo Titea vxor Iani dicta ē Vesta & terra siue Aretia: vt Berosus scribit: & Ouidi⁹ ī fastis: & Dio-

Aretia dorus ī. iiii. lib. testanť. Nā a genitura oīm cū Cęlo cōiuge dicta Aretia siue terra: & a sempiterna holocaustomatū sacro Igne Vesta: & qa erat regina sacroꝝ materq deū: atq Vestaliū prīceps: abbatissa: vt laico vocabulo exprimam⁹: eqdē ab insigni de more sacroꝝ & dignitatis gestamine: dicta ē Horchia: id ē turrita corona. Argumētū scilicet: cur oēs Cibeles cū qnq fuerīt: dicanť turritę: qa videlicet donabanť turrita corona: cū reginę sacrorū matresq deoꝝ ac Vestaliū virginū creareňť: cui⁹ titus & noīs prima origo fuerit Vesta Horchia vxor Iani: dea Etrurię: vt nūc: & ī ꝑcedētib⁹ fuit expositū. Extat dirutū vetustissimū oppidū & magna regio ad hāc ętatē Horchia a Vetuloniēsib⁹ dicta. Ei⁹ regiōis maxima pars: ad ius cōuēt⁹ mei Viterbēsis spectat. In diruto oppido Horchia domus adhęrens sancto Petro nr̄a ē donatiōe facta īter viuos: ab Archipresbytero eiusdē ecclesię: ꝑ cōuētu sanctę Marię ad gradus Viterbēsis: vt donationē in nr̄is archiuis seruāt cōtract⁹ depositi.

Osiris in thracia pemit gygantē Lycurgū:

Osiris Berosus hoc loci ꝓximū Italię fieri sensim Osiridē scribit. Auctor est Diodorus Sicul⁹ ī prio lib. & . ii. & . v. ac. vi. Osiridē fuisse cognomēto Iouē iustū: q vniuersū lustrauit orbē: & illi īperauit bñficio īpēdēdo: gygantes & īpios tollēdo: bonos & iustos sublimādo: ad originē Istriq fontes supra Macedoniā & ꝓpīquos Italię accedēdo: & ī Italia tyrānos gygātes subigēdo. In prio quoq libro narrat: ꝙ cū pagrata oī Aethiopia & India: in Europā ꝑ Hellespōtū ab Asia traie-

Lycurgi cędes cisset: cū īmēso coloniarū exercitu: obsistētē sibi ī Thracia Lycurgū barbaroꝝ regē pemit: & illi ꝓuincię creauit regē Maronē iā senē: q de more vetusto ꝑ insito regno ędificauit ciuitatē: quā ab se Maroneā noīauit. Cōsentit itaq Diodor⁹ Beroso ꝑ Thracia. Nūc ad His-

Maro rex. panos Berosus & Gallos simul reuertiť dicens.

Anno armatritis. xxxii. apud celtiberos tyrānidē assumpsit deabus: q hoc cognomētū ꝓmeruit a fodinis auri & diuitiis: quas prim⁹ ibi cœpit & īuenit opprimēs colōias. Et post duos ānos apđ celtas regnauit bard⁹ iunior.

Bardus. De Bardo Galliarum rege: ꝙ iunior dictus sit ad distinctionem prisci: cui⁹ supra meminimus: nō est dubiū.

Deabus. Chryseus. De Deabo vero tyrāno ꝙ is fuerit pater Gerionū cognomēto Chryseos: supra in. xvii. parte Genealogiarū explicauimus: de qbus sic ait Diodorus in v. libro. Vulgata erat per orbē fama/chryseum (hoc enim nomē a diuitiis traxerat) q vniuersę Iberię imparet. tres habere ꝓpugnatores filios: cū robore corpis: tū armis egregios:

Exercitum prętetea cuilibet fortissimorū militū esse. Hos Hercules ad siugulare certamē prouocans: sustulit. Hęc Diodorus. Ab his Gerionibus vrbs Gerunda: et a lomninis lom- Gerunda
nimia dicta est ī Plynio & Ptolemęo q̄uis alterā scriptores corrupte scripserūt laminiam Lomnimia.
pro lomnimiā. Gerion aūt vocabulo prisco a gera deriuat̄ qđ est aduena: vt Hieronymus Gerion.
interp̄tatur. Nā filius prisci Hiarbę Numidę fuit: vt supta in Genealogiis exposuimus. Ergo aduenıēs classe ī Hispaniā. Gerione. i. aduenę nomē accepit: & a diuitiis aureus latine: siue Chryseus gręce: aut Deabus maurice siue Numidice: et a principatu exercituū lomnini Geriones.

De. x. Rege Assyriorum.

Decimus assyriorū rex imp̄at Beloch9: annis. xxxv. q̄ idcirco a Belo sumpsit cognomē: quia cū impium voluit exercere maximū pontificū Belii ouis: et maxime circa auspicia et diuinationes occupat9 fuit. Eius anni9 apud tuiscones regnauit Gābriui9: vir ferocis aī.

Aeque ac Belochus. id ē Beli amator apud chaldęos: etiā Iulius Cęsar humana diuinis cōmiscuit. Porro Gambriuiū hūc esse nō dubitamus: a quo Plynius ī naturali historia: & Tacit9 Gābriuius
de moribus Germanorū appellāt germanorū quosdā populos Gābriuios: et regionē Gābriuiā. Est nomē tribus Scythicis & Arameis dictionib9 Gun beri vius per syncopā Gūbriuius: et ab aliis Gābri- Gūbriuius.
uius. Est aūt apud Arameos Gun & Guni corona: beri vero hymber siue expiatio nubiū: et vio ab suis: vt periti Talmudistę asserūt: Hinc Gābriuius: interp̄tatur latine coronat9 ab Vmbris suis. Nā & a principio oēs dicebantur Vmberi: q̄ḡ auita hęreditate soli Comaro & illius posteritati nomē p̄seuerauerit: vt in p̄cedētibus est habitū. Existimo hūc fuisse primū qui corona insigni regio totius Germanię consensu perrulerit.

Apud emathios cœpit regnare Macedon filius Osiridis: a quo nūc nomē retinet p̄uincia: atq̄ circa hoc regnū Osiris dep̄ssit gygātes: qui iā tyrannidē ceperāt.

Iam Osiris Iuppiter iust9 vniuersum orbē lustrās a Thracia ī Emathiā p̄perat & gygantū potestatē: cū Hercule ac Macedone filiis suis: iuuātibus ad id macedonibus sustulit: p̄fecitq̄ illi Macedonē a quo nomē habet: testāte Diodoro in primo libro. Osiridē inqt p̄ficiscētē: duo filii virtute dispari: Anubis & Macedon p̄secuti sunt. Vterq̄ armis vsus est: & insignibus
aliquo aīali: haud ab eorū natura dissimili. Nā Anubis canē Macedon lupū insigne armo- Anubis.
rum tulit. Qua ex re: hęc aīalia ęgyptii: ī summo honore habēt. Et infra: Thracię inqt Ma- Macedon
ronē iam senē. Macedonię vero filiū regē statuit: quę ab eo Macedonia dicta est. Et in. vi. libro inqt. Macedones Ioui iusto aduersus gygātes præsidiū tulere. De huius iustitia ibi multa pręclara dicit: q̄ nō cōueniūt Ioui Cretensi: q̄ nō fuit ī primo ortu gn̄is humani cū Gygātes eēnt: vt ī primo arguit Diodorus: neq̄ primus vt Osiris iustitiā per orbē docuit et lites sustulit: cū iniuriis finitimos pulsauerit: neq̄ virtutibus oēs vt Osiris excessit: q̄a stupris: furtis: & incestu semp̄ fuit vsus: neq̄ bellū impiis in vniuerso orbe indixit vt Osiris: q̄a intra limites Creticis [illegible]ptus: solū finitimis piis pyraticū bellum indixit: rapiēs pueros & puellas cōtra omne ius fasq̄. Sed de his hactenus. Nunc Berosum de nostris referētem accipiamus.

Vigesimo nono huius Belochi āno: apud celtiberos Lomnimi florebāt: et ędificauerūt a suo noīe vrbē magnā Lomnimiā: Anno aūt

Plura nos hęc lr̄a cōnotare admonet: Primū: q̄ p̄misimus Lomnimiū oppidum a trib9 f̄ribus cōditū: philarchis exercituū. Gerundā vero a cognomē

Osiris Italiam liberauit a gygãtibus

to Chryseū patrē illorū fundasse. Deinde tā Berosus ꝗ Diodorꝰ ſiculus Italos certiores efficiūt Oſiridē Italiā libetasse a Tyrānis: & docuisse agricul turā & frumētariā. Et quidē huius ſūt hęc argumēta. primū eſt ī cōmune inſcriptio ſacra ęgypti: ꝗ aſſerit Oſiridē Iouē iuſtū vniuerſum luſtraſſe orbem nec fuiſſe ī orbe locū quē nō adiuerit: docēs ea: quorū inuētor fuit: & Iſtri fontes illū acceſſiſſe affirmat: teſte Diodoro ī pmo lib. Secundū argumentū eſt ī ſpecie a deſcripto itinere a Thracia ī Macedoniā & fontes Iſtri: deꝑſſis gygātibus ī Thracia & Macedonia & ſuffectis regibus Marone atq̃ Macedone: & in Italia Leſtrigone: Qꝫ aūt Oſiris ꝓximus Italię ad fontes Iſtri ī tribus palēſanis ſiue phlegreis ī Italia cū gygātibꝰ pugnauerit: teſtes ſūt & authores de tribus qdē ſimul Beroſus: de duabꝰ vero Diodorꝰ in. v. & vi. Nā ī. v. pugnaſſe Iouē iuſtū cōtra gygātes ī Veſuuia palenſana ſiue phlegreo cāpo adiuuāte illū Hercule aſſerit: & in. vi. li. in cymea phlegrea cāpoq̃ cymella ad hāc ętatē dicto: nō ſolū Hercule ſed oībus Italis auxiliū ferētibus. de gygantibus triūphaſſe clariſſime tradit. Nā cū tradidiſſet ī pri. lib. Oſiridē Iouē iuſtū a Macedonibus magno auxilio adiutū: etiā idem ipſi ī Italia ꝓſtitū fuiſſe cōtra gygātes ſcribit in vi. lib. his verbis. Ioui iuſto & Herculi ac diis: nō ſolū in Creta Muſeus: ſed & alios populos

Phlegręus campus

pręſidiū tuliſſe cōtra gygātes cōſtat: vt Macedones circa ſuā palenē: & Italos in cāpo quē olim a loci cōflagratione phlegręū: poſtea Cymeū campū cognoīauerūt. Hęc Diodorus. Quare ſiue Macedones aſſeras iuuiſſe ī palene Macedonica Oſiridē: ſiue eundē in Creta Muſeū: ſiue eundē ipſum ī cāpo Cymella ſiue Veſuuio Italię Italos: neceſſario cōſequens eſt: vt Oſiridis idē & Iuppiter iuſtus fuerit ꝓfectus ī Macedoniā. Cretā & Italiā. De his ample diximus circa vltimas inſtitutiones Etruſcas & aliis cōmentariis.

ſequēte itali oppreſſi a tyrānis gygātibus in tribus palēſanis: aduocauerūt Oſirim: qui cū coloniis ad Iſtri vicinos fontes ꝑuenerat. Oſiris tota Italia potitꝰ. x. ānis illā tenuit: et a ſe noīauit in triūphū: et ſub ditione poſitis gygātibus: regē Ianigenis reliqt Leſtrigonem gygantem: ſibi ex filio Neptūno nepote.

Lucēſes ad parrhiſios.

Neminem poſſe cōtradicere arbitror hūc Lucū eē a quo Lucii & lucēſes prope Pariſium deſcribit Ptolemęꝰ & Coſmographi. Neq̃ tñ a luce latino vocabulo: ſed potius eorū tū Etruſco Scythico ſermoni cognato verbo: a quo vt alibi expreſſimus Lukios. Luceres & Lucumones deriuatos oñdimus ſup tabulā Faul Faluceres.

Anno xxxiii. Belochi: rex Lucus regnare cœpit apud celtas. Nouiſſimis ānis Belochi: tenuit mare Atticū: & ebulliēs inūdauit acticā

De. xi. rege Aſſyriorum.

Porcus.

De Baleo Aſſyrio. ipſi libros ſuos plegāt: qa nihil de eo ī latinis aut gręcis repio. Exponēda vero ſunt qs iſte Porcus: ꝗ illius colonię ī Lyguria: ꝗ inſula Cados Senę: & ꝗ illius Vetulonicę colonię. Porcus latino vocabulo: eſt ſus aīal. Sed hic filius Neptūni ęgyptii frater Leſtrigonis: vt ī Genealogiis Beroſus expſſie. Idē Varro ſcribit & Seruius ſup. v. ęneid. Nō ptinet igit̃ ad linguā latinā ſed priſcā Arameā. Aſſerūt aūt docti Talmudiſtę Porcū dici ꝑ ſyncopā. nā Porecū dicūt Aramei et ſignificat portitorē de loco ad locū: qa vt inſinuat hoc loci Beroſus: trāſportabat ꝑ Italiam & inſulas colonias. Nā in Thuſcia: & Latio: & Lyguria noīa locis extant Porcarecēſ: Porcarilii: & Porcifera. Hinc Plynius ī. iii. naturalis hiſto. ait. Genuā Lygurū eſſe interam

Vndecimus rex babylonis fuit Baleus ānis lii. Hic poſt Semiramidem ſupra cęteros enituit fama: ſplēduit impio vſq̃ intra Indiā. Libri multi de eius geſtis ſunt a nr̃is cōſcripti. Huius āno. x. Porcus Cados Senę inſulā compleuit Vetulonicis coloniis partem reliquit poſteritati Lygures.

PheRitonem atq; Porciferã. Verũ posteri aut ꝓprietate linguę patrię: aut ad distinctionẽ
suis animalis primã litterã aspirate ꝓtulerunt: dicẽtes Phorcũ vocabulo Scythico & por Phorcus
titorẽ vocabulo latino: & Porthmeus gręco. Deum portitorẽ maris & inferni fecit eam lo= Porthme9.
quacitas gręca: vt Varro & Seruius scribũt. Huius ducis tria vocabula triũ linguarũ: Por
titorẽ: Porthmea: Porcum Aramcę siue Phorcũ Scythice: apud authores latinos inuenio
Vergilius in primis in. v. æneidos: Phorcum exprimit dicens. Tritonesq; citi Phorciq; ex=
ercitus oĩs: et super eundẽ locũ. Seruius inducẽs Varronẽ. Phorcus inquit fuit primus rex
Corsicę atq; Sardinię: & filius Neptũni ex Tosea Nympha: qui nauali prœlio ab Atlante
victus: & in mari submersus: marinus deus vocatus fuit: eiq; fuerunt filię Italę Gorgoni= Gorgoni=
des nõ Mauritanę: Et vt referũt hę quattuor filię mirę pulchritudinis fuere Scylla Euria= des
lis: Stenio: & Medusa. Ab his nõia in Italia sunt: insula Gorgonidũ prope Pisas: & Scyllã
inter Siciliã & Italiã. Vna ergo Scythica lingua illum Phorcũ vocauit in. v. æneidos Ver=
gilius: lingua vero latina in quarto Georgicorũ portitorẽ nominat: dicens. Nec portitor
Orci: amplius obiectã patitur transire Paludẽ. Cęterũ tertia lingua gręca: Porthmeo vsus
est Iuuenalis ĩ Satyra tertia. Iam (inquit) sedet ĩ ripa: tetrũq; nouissim9 horret Porthmea
Ergo quẽ Scythę Phorcũ: Aramei Porcum gręci Porthmea: eundẽ latini Portitorẽ vocãt
Quę sit vero insula Cados Sene: & interpretatio nõis: & auctoritas manifestat. Nam Ara Cadossene.
mei & hebręi: Cados gręci thiam latini sacrã intelligũt: Et qđ hebręi Senę: Gręci sandaliũ: Sandalio
latini vocant Crepidã. Hinc a barbaris Cados Sene: a gręcis Sandaliothim: a latinis sacra this.
Crepida dicitur. Porro Thymeus & gręci Sandaliothim vocant insulã quã nos Sardiniã: Sardinia
a Sardo Herculis Tospiade filio nominamus: vt tam Plynius in. iii. naturalis historiæ q̃
cęteri scribunt. Ergo Cados Sene atq; Sardinia est eadẽ insula. Cui argumẽto est φ Varro
et Seruius asserunt Phorcũ illum fuisse primũ regem Corsicę atq; Sardinię. Qđ si opponis
principio coluisse Sardiniã Iolaũ cũ Sardo & aliis Tospiadibus: vt præmisimus: respõdet
Strabo in. v. falsum esse qđ assumit. Nã vt ait tam Ioalus q̃ Tospiades cohabitauerũt bar=
baris quos ibi inuenerũt natione Tuscos. Quare vt veracissimus Berosus ait: Primus oĩm
Phorcus cũ Coloniis Veitulonicis insulã tenuit: ante Herculẽ atq; Tospiades. Fuisse ve=
ro Veios Vetulonię hos Tuscos: argumẽto sunt in primis Berosus in hac parte: deinde
Plutarchus: qui in vita Romuli scribit Etruscos fuisse Sardinianos Colonos: quibus sunt ad
hęc tẽpora Veiuzum nomẽ & Veia prędia & Amnes: ac ꝓpterea Romulũ vocasse Veien=
tes Sardinianos: nõ qa isti Veii Sardiniani essent: cũ Aenetani dicerent: vt in vita Camilli
scribit: sed qa a Veiis Etruscis orti sunt: qui vere Sardiniani Coloni & primi Sardinię cul=
tores extiterũt. Cui est argumẽto φ dicta est insula Sandaliothis siue sacra Crepida: nõ so= Crepidã
lum qa est ad similitudinẽ vestigii & crepidę: vt Thymęus scribit: sed etiã qa ibi fuit a prin
cipio Crepida sacra. i. Tuscoꝝ principũ sacrũ vestigiũ. Nã teste Gellio in. xiiii. noctiũ Atti
carum Crepida est gñs calciamẽti: qđ a principio plantarum calces in fine tegebat: cętera
prope nuda: & teretibus habenis victa erant: Tuscorũ vero vetustissimorũ fuisse crepidã
principib9 solis ornamentũ ex eo cõstat: φ crepidã Turrhenã & Thuscã nomẽ ab origine
habet: et soli sacri prĩcipes his vtebant: etiã a principio dignitates Romanę. Vnde ĩ. viii.
æneidos. vbi Vergilius de Euandro dicit. Turrhena pedũ: circũdat vincula plantis. Ser=
uius ita interp̃tatur. Crepidę inq̃t sunt Thusca calciamẽta: quę corrigiis ad pedes ligabã=
tur: quas post romanorũ habuere primi senatores: inde Romani equites: nũc milites. Hęc
Seruius. Hinc Sene Gallia crepidata Vmbria est: sed nõ sacra. Vetulonia eñ regia regum
sacra erat. Qđ si Thusci primi habitauerũt Sardiniã: & hi nõ crepidati mõ & calciati pe=
des: sed etiã sacro calciamẽto vtebant: qđ ad solos prĩcipes Lucumones spectabat: vt dixi
mus: cõsequẽs necessario est: qđ scribit Berosus eẽ certissimum: vt qui primi habitauerũt

Sardiniam ex Thuscis: essent Vetulonięses: qa cū cęteri crepidati principes dici poterant solis Vetuloniēsib⁹ sacri epitheron dicatū erat. Quinetiā Ethrusci Veii Sardiniani coloni esse dicunt: a qbus Veientes Enotanos: Romulus Sardonianos cognoīauit: vt clarissime scribit ī vita Romuli Plutach⁹. Satis ergo expositū fuerit: qs fuerit Phorcus: quę insula sacrę Crepidę: quę primę Colonię Phorci in Liguria & Sardinia: nunc Osiridē Monarchā ab Hispanis in Aegyptū reuertentē a Beroso discamus hoc modo dicente.

Osiridis expeditio.

Exploratū esse regressum vltimū Osiridis in Aegyptū par est. Nā egressum Diodorus & alii authores certū effecerūt: dū ab Aegypto illū pfectū referūt lustrasse primū Aethiopiam & Aphricam: deinde Asiā vsq; Indorū desertos fines: postremo Europanos Thraces: Macedones: Italos: Germanos: Gallos: & Hispanos:

Huius Balei tpibus Indi sua obtulerūt Babyloniis. Osiris in Aegyptū reuersus columnā quę pmanet inscripsit in monumentū expeditionis suę per totum orbem.

Ibi in Tarcessiorū saltibus vltimū bellū cum Tiranibus gessit: qui supfuere tēpore belli cū Rhea & Camese initi a Dionysio Hāmonis filio: vt iam exposuimus in pmissis. huius vltimi belli meminit Trogus: cuius sensum Iustinus abbreuiās vltimo Epitomatū lib. sic scribens: saltus inqt Tarcessiorū in qbus Titanas bellū aduersus deos gessisse pditur: incoluere Curetes. Hoc vltimū igitur bellū cū impiis a deis habitū est. Deuicto vero orbe: hoc epitheron Osiris retulit ī ægyptū: teste Diodoro in. vi. lib. Iuppiter iustus pater: cōsultor. Nā vt ibi scribit. animaduersum in Gygātes a Ioue dicsit: qa ex magnitudine ac robore corporis confisi aduersiq; legibus: multa egerant in hoīes iniusta: & gentes in seruitutē redegerant: & his bonis bellū intulerant: qui ob singulares in oēs beneficia: fuerūt dei existimati. Quare ferunt a Ioue impii nefariiq; deleti: & diis Heroibusq; ac hoībus benemeritis honores ab eo impensi. Quare ppter eius beneficentiā: & imperii magnitudinē: oīm cōsensu: ram regnū perpetuū tributū est: q̄ habitatio in Olympo. Et quoniā vitę hoīm auxilio fuit Iuppiter: & q̄ oīm curā suscepit pater: & q̄ imperio orbis potitus est: dux & rex: & q̄ prudē cōsuluerit cōsultor appellatus. Ex his Diodori verbis manifestū est oīm cōsensu fuisse tributū Osiridi Epitheron. Iuppiter iust⁹ pater: dux: rex: & cōsultor: cuius regnū perpetuū et habitatio in Olympo iuxta mare rubrū. Nō eīn vnus est mons Olympus: aut in vna prouincia: sed plures aliis & aliis regnis cosmographi poetęq; & historici tradunt: vnum circa Thessaliā in Macedonia. alium in Gallogręcia: tertiū in Mysia Asię iuxta vrbē Prusam quartum vero hunc in Aethiopia secus mare rubrum nō longe ab Heliopoli: qui vt aiunt ab ortu solis vsq; ad quartā diei horam flammas emittit: vt etiā Torrellius noster Aretinus retulit. Et in hoc Olympo cōtermino ægyptiis & Aethiopibus tributa & existimata est Osiridis mortui habitatio. Nā teste eodē Diodoro in primo libro: quia Aethiopes Osiris docuit agriculturā: insignes vrbes ędificauit: Prefectos dedit: tributa prestari instituit: et in Aethiopię montibus vtrasq; ripas Nili aggere cinxit: ppterea ab Aethiopib⁹ potissimum colebat. Igitur dum orbe peragrato victisq; Tytanibus in Hispania: & Gerionibus principatu permisso: in Pelopōnessum adnauigauit ab Hispania: vbi Apis dict⁹ regnauit: teste Eusebio de tēporibus annis trigintaquinq; Argiuis. Postea vt notat Eusebius de tēporibus Balei regis Assyriorū: eiusdem Balei anno. xliiii. fratrē suum Aegialeum: vnum ex diis Aegyptiis: regem creauit Achaię: et ipse cū populo in Aegyptū adnauigauit: vbi teste Beroso expeditionis suę triūphalem columnā erexit: quā litteris excidit: sub hac sententia: quā Diodorus in primo refert ita exprimi. Mihi pater Saturnus: deorum oīm iunior. Sum vero Osiris rex: qui vniuersum peragraui orbem: vsq; ad Indorum desertos fines.

Tarcessii cāpi.

[O]siridis [E]pithera

[O]lympi

[illegible]aleus.

Ad eos quoq; sum pfectus qui arcto subiacet & ad Istri fontes: & vsq; oceanū: Sum Saturni filius antiquior: germen ex pulchro & generoso ortum: cui genus nō semen fuit. Nec fuit in orbe locus quē nō adiuerim: docens ea: quorū inuētor fui. Hæc in colūna legi posse asserūt sacerdotes Aegypti de Monarchia Osiridis.

Apud Tuyscones regnat Sueuus: et apud Celtas celtes: a quo nomen habuerūt montes illorū maximi a conflagratione syluarū: qui diuidūt celtas et celtiberos.

De cōflagratione montiū qui Pyrenei dicunt in. vi. lib. Diodorus sic habet. Montes inqt: qui Pyrenei dicunt: & lōgitudine ac magnitudine lōge alios excellūt. Nam a mari eorū qd ad meridiē iacet vsq; ad oceanū ad Arctos sitū: Galatiā siue Galliā ab Iberia diuidunt. Per Celtiberiā quoq; pcedunt stadiorū trib⁹ milib⁹: in qbus cū sint frequētes silue: ferūt priscis tpibus igne a pastorib⁹ iniecto mōtanas oēs regiones eē cōbustas: ac ppterea mōtes aiunt cognoiatos eē Pyreneos. Ardēte aūt cōtinuis diebus igne: plures a mōtibus riuuli argēti puri flāmarū vi effluxere: qd incolis ignotū Phœnices mercatores vili rerū pmutatiōe em ptū: in Greciā Asiāq; ac ceteras nationes deferētes: magnas ex eo cōmercio opes cōtraxerunt. Hec Diodor⁹: qui hec notādatradit. Primū q priscis tpibus Iberia Pyrenea versus arctiū oceanū: pastores & armēta pdiuitiis nō argētū existimabat: ac ppterea Nomadē qsi numadē appellati sūt ab Homero hispani ad septētrionale oceanū versi. Vñ i prio scribēs Strabo de hispania: Poeta inqt a viuēdi ritu septētrionales pplos Nomadas appellat: i pa scendo pecore assuetos. Hinc diuitię Gerionis quas Hercules abstulit: armēta fuere: argumentū vetustatis Hispaniarū & gygātū Gerionū. Rursus q Phœnica lingua Celtę quasi celitę cōflagratio Iouis dr: vt phibet Talmudistę. Qd adeo verū est: vt diuus Hieronym⁹ Celion incendiū interptet: sicut Macrobius ait: Itū Ioue a Thuscis dici. A dictionibus igit Phœnicibus Celi: & Itus p syncopā cōponit Celtus & Celtę. i. Iouiana cōflagratio: nō qa a loue facta sit: quā pastores pcutauere: vt ait Diodorus: sed qa sub Ioue Galatha siue gal lo facta est. Reges eni Ioues & Saturnos appellauerūt antiqui. Ergo qa phœnices mercatores frequētabāt Iberiā tanq cōsanguinei: a qbus p magna parte erāt Iberi: vt Varro scribit: & Plynius refert in. iii. naturalis hist. Itēq; quoniā Celtę nomē est phenicū: vñ originē traxit Noa qui & Ianus: idq; nomē phœnicū Celi & Itus cōmune fuit Ethruscis & Gallis et hispanis: a quo duces Celti & Coriti nomē hūt: certū est argumētū: hos populos a phœnice Iano: qui et eptus a diluuio ex Scythia colonias misit firmā habere originē. Amplius quoniā pyreneus nomē est grecū priscis seculis impositū: magnū argumentū facit Gallos linguā simul cū litteris ttadidisse Galathis & Gallogręcis: vt supra Xenophontē & Archilocū retulim⁹. Nec acceptādi sunt gręci: et ab his pendētes latini: qui aiūt Pyreneos dici a Pyrene socio Herculis greci: qa hęc fabulosa sunt: vt in. iii. naturalis hist. Plynius est auctor: et ante tes Troianas qbus Hercules & Pyrenes & Cadmus & Orpheus extitere: fuit nomē Celtę ac Pyreneū. Regio pxima his mōrib⁹ corrupte nūc Pyrpiniana dr: cū scribēda sit & dicēda Pyrepiniana. i. cōflagratiōis & incēdii ostium & origo: qa ibi cœpere pastores ignē inicere. Nā pyre ignis: pini os originis dicūt etiā Phœnices: vt testant Talmudistæ: qui etiā hoc addūt: vt pi os & origo dicat. Ni vero & no magni nois & famę int erptet. Hic pyrepini cōbustionis origo magni nois est: a quo Pyrepiniana regio scribi debet: nisi forte quod vitarissimū est in cōpositione per synœresim & syncopā. e littera abiiciat: sicut a Celite & Turrheno & Volturrena: & dicat atq; scribat recte Pyrpiniana. Celtę Tuthno Volturrhna. Hęc de rege ac gestis Gallię. De Sueuo vero Germanorū rege nō est dubiū: cū esse qui Sueuos cōdiderit: quorū meminerūt Plynius i naturali historia & Tacitus de moribus Germanorū. Ad huius patrē Gambriuiū venisse Osiridē: & docuisse arbores putare: & fru

Pyrenei

Celtus

Pyrpiniana regio.

Sueuus.

mentariā atq; ceruosam: supius diximus ex Diodoro ī primo li. asserēte: vbi nō vires nascā
Alii ceruisiam vocant.
tur docuisse Osiridē cōficere potū ex ordeo & Herbis. Porro ad eosdē Sueuos venisse Isidē tempore Alemāni Herculis & Thuscani Iasii locis suis demōstrabimus. Sunt argumento præualido Lyburnū siue Cymba: qua Osiris & Isis ad eos per Rhenū & fluuios alios nauigauerunt: & a frugiferę arboris ramis putatis: qbus Isidi sacra faciunt: & diuinas sortes exposcunt: de qbus Cornelius Tacitus de moribus Germanoꝝ referēs: pars inqt Sueuoꝝ etiā Isidi sacrificat. Vnde aūt causa sit & origo: peregrino sacro parū cōperi: nisi ꝙ simulachrū ipsum in modū Lyburnę figuratū: docet aduectā religionē. Cęterū nec cohibere parietib⁹ deos: neq; in vllā humani corporis speciē assimilare ex magnitudine cœlestiū arbitrātur. Lucos ac nemora consecrāt: deorūq; noībus appellāt: sacrūq; illud est: qđ sola reuerētia vidēt. Et post aliqua: sortiū inqt cōsuetudo simplex. Virgā frugiferę arboris decisam in surculos cōputāt: eosq; notis quibusdā discretos: sup candidā vestē temere ac fortuito spargunt. Mox si publice consulit sacerdos ciuitatis: sin Priuatim: ipse pater familias precatus deos: cœlūq; suspiciēs ter singulos tollit: & sublatos: scđm premissam notam interptatur. Multa alia refert Tacitus: q̄ ad principes: quę ad sacerdotes: q̄ ad alios spectāt: hoc pcipue quod ad Osiridē & Isidē spectat est: ꝙ sacras sortes putata frugifera virga diuinat: & eorū
Sueuorū religio
Deos parietibus nō cōtineri
Liburnum.
Lyburnū venerant. Est aūt lyburnū pprie cymba & nauicula: qua flumē traiicit: qđ in. iii. Satyra Iuuenalis significat dicēs. Diues & ingenti curret sup ora lyburno. Traductum est tamē ad significandū magna nauigia: vt in Oda Horatius: Ibis inqt lyburnis inter alta nauium amice ppugnacula. Est aūt lyburnū nomē barbarū: qđ latine sonat nauicula velocissime currēs: quā nunc pprie vocamus fustā velocissime excurrentē siue mare siue flumen

Sequitur de morte Osiridis.

Titanes
Tytanes Diodorus vocat hos gygantes tyrānos: quos postea Hercules sustulit: nō qa ipsi Tyteæ filii essent: sed ꝙ a Titanib⁹ orti: etiā eorū partes sequerent. Eos ipse Osiris iuste imperās reges pfecit ī dictis regionib⁹: vt significat idē Diodorus ī primo & .vi. lib. Et idcirco iustus Iuppiter ē appellatus:

Typhon ęgyptius: oībus orbis gygātib⁹ cōsciis: fratrē suū Osiridē Ioué iustū ęgyptium peremit: et ipse in ęgypto assumit tyrānidē Busiris in Phœnicia: in phrygia vero ali⁹ Typhō ī Libya Anteus: ī Celtiberia Lōninia Italia Lestrigōes & ī toto mari Milin⁹ cretēsis.

quia et si sustulit illorū parētes impios Titanas: filios tū illorū pro patribus pfecit: Libyæ quidē Anteū. Phœnicię Busiridē. Phrygię iuniorē Typhonē pro patre suo Typhone: sicut Milinū iuniorē in Creta pro Milino prisco quē peremerat: vt in sexto libro insinuat. Similiter in Italia pro Neptumto patre Lestrigonē & Phorcum substituit: et pro Chryseo Gerione Tarcesiisq; Tiranibus deleris: rursus Geriones filios regnare in Hispania permisit. Ita Apis Osiris orbis monarcha effectus: et orbe cōposito in Aegyptum regressus: triumphalem columnam inscripsit: & Memphim in triumphū: aut fundauit: aut ampliauit: vt nos
Typhon
rat Eusebius de tpibus supradicti Balei regis Assyriorū. Itaq; Typhon ęgyptius: et vt Berosus ait & Seneca de sacris ęgyptiorū: frater ipsius Osiridis inuidia accensus: in ęgypto Libya: Asia: & Europa: dictos pfectos reges sollicitauit in necem fraternā: pollicit⁹ cuilibet pręfecturā perpetuā suis locis: & liberū regnū: si cōtra se nō ferrent Osiri [illegible]: Isidi: & Herculi opem. Itaq; cōsciis cędis futurę dictis regibus: frater Osiridis Typhon illū per insidias & dolum peremit: de cuius nece in primo lib. Diodorus breuibus refert his verbis. Ex vetustis sacerdotū archiuis: qui Osiridis tpe fuerūt: cōpertū est. Osiridē ęgypto iuste regnātē a Typhone fratre impio atq; nephario interemptū. Quē ille in sex ac viginti partes disse

ctum:cuilibet eorũ qui secũ tanti sceleris participes fuerant partẽ dedit:veluti tanti facinoris cõsciis:et vt simul ipsos defensores:custodesq; regni fidos haberet. At vero Isis eiusdem sui fratris simul & viri necẽ auxilio filii:(Oros ei nomẽ erat)vlta. Typhone simul & qui cędis conscii fuerãt interẽptis:ęgypti regnũ restituit. Cõmissa est ea pugna iuxta fluuium in parte Arabię:quã vicũ Antei appellãt:qd nomẽ sortitũ est ex Antei morte ab hercule occisi Osiridis tpe. Hęc Diodorus. Quo loci patet Anteũ ptiscũ interemptũ fuisse ab Hercule viuẽte Osiride & in Arabia ægyptiaca:& filiũ eius Anteũ item iuniorẽ in Libya. In quinto aũt lib. Diodorus ægyptii inqt de Priapo scribẽtes:aiunt:olim Titanas:Osiride a se dolis interfecto:corpus eius in ęquas ptes diuisisse:hisq; domo clam elatis:partẽ pudẽdam in flumẽ:qa singuli eã respuerẽt abiecisse. Isidẽ tum vltã viri mortẽ: tiranibusq; occisis:viri corpus quęsiuisse:partesq; reptas cũ iterato in formã pristinã hoĩs cõiunxisset:atq; cõposuisset sacerdotibus rtadidisse sepeliẽdas:vtq; veluti deũ colerẽt Osiridẽ imperasse. Seorsum vero pudẽda nõ reperta:cũ formasset pro deo coli:inq; tẽplo suspẽdi iussit. Hæc Diodorus de monarchia & honore:atq; interitu Osiridis cũ Beroso psecutus est. Nũc qm̃ de monarchia Herculis ægypti Berosus psegtur:pro quo notãdę sunt differẽtię inter herculem gręcũ & ęgyptiũ:scribũt qd verum est plures fuisse Hercules. Nã tres & quadraginta fuisse asserit Varro:quorũ primus fuit iste ęgyptius Thebanus:vltimus vero (vt ait) fuit Alceus græcus Alcmenę & Amphirtyonis filius. Idipsum dicit Diodorus Siculus in primo & sexto lib. & in fine quarti:& Herodorus in. ii. li. vbi tradit se adnauigasse in Phœniciam:et inuenisse templũ Herculis cõstructũ:multis ętatibus & ęculis ante gręcũ herculem Amphitryonis: pducitq; euidẽs argumentũ:q; hi duo apud priscos gręcos venerationi erant. Nã ęgyptio templũ ingens fundabãt:inq; eo illi Herculi sacrificabãt vt deo: iuxta vero hoc ędificabãt templũ gręco Herculi:cui nõ vt deo sacrificabãt: sed vt Heroi parentabant. Cicero in libro de natura deorum:etiã ægyptiũ Herculẽ cum pluribus cõnumerat. Itaq; pbatissimi historici plures Hercules cõmemorãt:primumq; ac fortissimũ omnium ægyptium celebrant:quem teste Macrobio in Saturnalibus:iidem ęgyptii venerantur: vt ortum in primo humani generis ortu: Et initio carentem. Auctor est Diodorus in primo libro. Herculi græco fuisse nomen proprium Alceus:cognomen vero nõ Hercules. i. pellitus totus:sed Heraclius. i. Iunonis gloria. Quod etiã Herodotus scribit in. ii. historiarũ lib. asserẽs hoc cognomentũ Hercules esse vocabulũ ægyptiũ nõ gręcũ & ęgyptii Herculis cognomentũ:quod gręci iniuste surati tribuerũt illud filio amphitryõis. Idipm Eusebius de preparatione euangelica insinuat. Quare cũ Ephorus ait:vnum fuisse verũ Herculẽ:qui pręclara gesta quę tradunt solus perfecerit:equidẽ fatemur. Sed inficiamur filium Amphitrionis fuisse vel Herculẽ vel cognominatũ Herculẽ:quia hoc soli ægyptio peculiare est:sicut illi gręco Heraclius. Igitur vt Diodorus & alii scribũt: Amphitrionis filio propriũ nomen fuit Alceus:propriũ cognomentũ Heraclius: ppria genitrix Alcmena:proprius genitor Amphitrion:aut si vt asserunt:adulterinus spurius fuit:pater illi quidam gręcus Iuppiter extitit. Econrta mater ęgyptii incerta est:pater vero certus Osiris iustus:cui pximus erat genere:vt Diodorus:Berosus & Moyses significãt:qui etiam illi nomen ppriũ fuisse Libyũ asserũt:a quo Libyos in triũphũ duxit:cũ antea phutei siue phaetontei vocarẽtur:vt asserit Iosephus & Hieronymus in cõmentario sup. x. cap. Geneseos Nã Hercules qui subacto orbe in Libya triumphi columnã posuit: equidẽ fuit ægyptius: vt in fine quarti libri Diodorus auctor est. Hinc Sillius in. xii. lib. Sardum ægyptu Herculis filium appellat:natũ generoso sanguine Herculis Libyci:nõ Alcei qui columnas Gadib9 imposuit ex parte Europę:vt Diodor9 scribit secutus fabulas græcas cum nullas ibi columnas nisi forte in sua Gręcia posuerit:vti paulopost in sequẽtibus insinuabi. At co

Hercules gręcus & ęgyptius

gnomenta Libyi filii Osiridis: ęgyptia lingua fuerunt. Her. Hercol. Arno. Musarno: & Ar. de qbus in quęstionibus Anniis diximus. Hercules ægyptius fuit ortus in prima hoim propagatione ante Troianũ excidiũ plus q̃ decẽ milibus annis ęgyptiis. Alceus vero gręcus minus mille ducẽtis: vt Diodorus in primo libro scribit. Qd si reducimus hos annos ęgyptios ad cursum solis quo vtunt̃ Chaldęi: Scythę. Hebręi: & Ianigenę siue Celiti Itali: qui a Iano Cęlo didicerũt annũ: a motu solis: & menses a cursu lunę: vt Berosus scribit: & Diodorus in. iiii. lib. cõfirmat: equidẽ Hercules natus est paulopost Ninum: vt Berosus tradi-

Herculis ortus

dit: a quo ad Troianũ excidiũ supputant̃ plus octingẽtis annis: qui efficiũt plus q̃ decem millia annorũ ęgyptiorũ: vti exposuimus. Rursus hic Hercules ęgyptius ob antiquitatẽ dicitur carere initio tpis: teste Macrobio in Saturnalibus. Ille vero ob nouitatẽ dicit̃ floruisse ętate Euristei regis: cũ Argonautis paulo ante Troianũ excidiũ: vt Diodorus in. iiii. lib. et alii oẽs conscribũt. Rursus teste Diodoro in primo lib. ęgyptius floruit Osiridis tẽpore in primo ortu humani gñis: quãdo gygãtes & monstra erant: & dii vetustissimi cũ gygantibus bellũ gerebãt: vt etiã ipsi gręci consitent̃. At Alceus gręcus floruit circa Troianam euersionẽ: quãdo extãtibus vbiq; vrbibus & regibus monstra & gygãtes esse desiuerãt: simul & dei vetusti: qui cũ his bella gessere: vita excesserãt: ante quoq; illũ Amphitrionis Alceum: multis ętatib⁹ & sęculis: templa diis & Herculi ęgyptiis dedicata legunt̃. Amplius vt idem Diodorus arguit: ęgyptius Hercules fuit circa tẽpora Nini: rudi ad resistendum sęculo: quãdo quidẽ arma ferrea nõ erant: sed claua lignea & ferarum pellibus pro ar-

Her. Alce⁹

mis vtebant̃: Alceus affuit domito iam orbe & legibus atq; regibus formato: & instituto: et formidoloso ferro inuẽto. Nã & Argonautę ferro armati erant: & Alceus armis tectus: clauaq; ferrea instructus: vt Verrius tradit. Etenĩ vt ait: cũ a Thelamonis portu p Lucumones Thuscos pgeret ad Euãdrũ: armatus pdiit: clauãq; ferreã secũ ferebat. Cũq; apud Cyminios Lucumones iactabũdus de virib⁹ suis gloriaret̃: rogatus a pricipibus Thuscis: vt vires suas ostẽderet: claua ferrea iacta: illis lacũ Cyminiũ effodit. Idẽ asserit Serui⁹ super illud verbũ. viii. ęneid. Cymini cũ mõte lacũ. Fertur inqt fabula cũ Hercules ad Euan-

Cyminiũ lacum vere factũ ab Herculẽ asserit

drum pgeret: rogat⁹ a Cyminiis populis: vt aliqd virtutis suę ostẽderet: vectẽ ferreũ quo ad exercitiũ vtebat̃: terrę infixit. Qd cũ nemo extrahere posset: tandẽ rogatus sustulit: secutaq; illũ vis immẽsa aquę: lacũ Cyminiũ effecit. Quare ęgyptius pellit⁹ fuit: sed hic ferratus fuit. Sane sciẽdum ẽ Seruiũ nõ dicere fabulosũ iter Herculis a portu Thelamonis p fanũ Volturnę Lucumonesq; Cyminios ad Euãdrũ. Nã & hoc Verrius scribit & Diodor⁹ Siculus i. v. lib. refert: ab Hispania reuersũ Herculẽ cũ Argonautis i portũ Thuscię Thelamonis iuxta Turrhenã adnauigasse: & ab Argonauta duce Thelamone inditũ nomẽ fuisse: oẽs vero asserũt illũ ad Euãdrũ prexisse a portu pximo fano Volturrenę: ab eodẽ dicto portu herculis. Quin teste Verrio discedẽs a Lucumonib⁹ ex faulib⁹ puellã Faulã rapuit quã Romani deã fecere: vt idem Verrius scribit & Lactantius cõfirmat in primo libro. cõtra gentes cap. xxi. Porro fabulosum Seruius ęstimat infixa terrę nõ posse extrahi: aut extractũ sequi tantã vim aquę: vt lacũ efficeret. Cõtra eum tñ est Plynius in. ii. lib. naturalis historię qui & in Cyminiis & in Veiẽte ad Aras mutianas eẽ loca scribit: qbus infixa euelli nõ possunt. Naturale quoq; est Cyminiis locis oĩa esse aquarum sublatentiũ & erumpentium plena: & locũ lacus Cyminii instar peluis aut conchę esse: facileq; a parua aqua potuisse aliquot diebus cõpleri a sublatente aqua: pertusa iam terra & aperta ferreo vecte: ae propterea nihil fabulosum eiuscemodi auctores tradũt: vt credidit Seruius. Item differunt: quoniã Heraclius nulli parti orbis militauit: sed solum Euristeo regi priuato: cum Argonautis paruit: nõ ad gentium salutẽ: sed perniciem. Exercuit enim circa littora pyrhaticas excursiones per insidias & dolos: nõ iusti more belli. Nam circa Colchos li-

tus excurrēs auxilio & dolo ꝑstituræ Medææ vellus aureū furatus est: fugāꝗ pyratico more
iniit: vt insinuat atꝗ exponit Diodorꝰ in. v. li. in quo de regir fabulosa q̄ Græci de his sacrile Cædes Lau
gis dolosis fingunt ad rem pyraticā honestandā. Quo ꝑfecto falso honestamento vsi sunt medōtis.
etiā in excursione pyratica circa Iliū: in qua noctu per dolosas insidias Laumedontē patrem
Priami peremerunt: nihil eiuscemodi suspicantē. Quū vero littus Affricanū excurrerent:
non Anteū qui nō erat occiderunt: sed pastorē cognomento draconē: cui erāt aureæ. i. fuluæ
oues: vi ligarū eo cernente rapuere oues: vt Diodorꝰ exponit. Non militāt igit̄ hoīm Affri- Draco
cæ saluti: qui Aphros pacificos & innoxios oppresserūt. Pari modo quū Hispanicū littus per
currerēt: falso finxerūt Gerionē occidisse: qui iā ꝑterierat: & Herculi Libyo cesserat: cuiꝰ ossa
noiaꝗ & cognoīa ꝑmanebāt in Hispania: sed certe ab Hispanis cum Thelamone atꝗ argo-
nautis fugatus: Alceus falso cognominatus Hercules. Adnauigauit in Iluam Italiæ insu-
lam: a qua in Tuscū portū Thelamonis iuxta Turrhenā planiciē classe ꝑuectus est: vt in. v.
Diodorꝰ exprimit. Porro ab eo terrestri itinere ꝑ Cyminios Lucumones ad Euandrū Romā
pergēs: more pyratico Faulā puellā sustulit: q̄ꝗ veriꝰ dicat fuisse præmiū eiꝰ: & Caccū ꝓpo- Faula.
tentē Cāpaniæ atꝗ regni ducē: ꝓhibentēꝗ Euandrū ne iniussu Tarcontis regis Turrheni Cacci
Auentinū incoleret: nō vi sed dolo ꝑemit. Teste. n. Solino Caccꝰ in Labyrintū siue carcerē a mors
Tarconte Turrheniæ rege cōiectꝰ fuit: sed frustrarꝰ vincula & cōpedes Cāpaniā & loca ꝓxi-
ma tenuit: atꝗ valide cōmuniuit. Ita & alii scribūt in gratiā & amicitiā Tarcōtis rediit. Cū
ꝗ resciret Latiū occupari ab Archade: licentia Fauni: non iussu Tarcontis: solꝰ & inermis in
Auentinū se cōtulit: ꝓhibiturꝰ ne quid sine volūtate Tuscoꝝ teneret. Itaꝗ ab Archadibus
non Heraclio boues sustulit: & in Auētinū traduxit. Heraclius q tūc aderat noctu more py
ratico speluncæ igne iniecto illū suffocauit. Quare timēs turrhenos: solitā fugā iniit. Et vt ait
Solinꝰ: quū obsiderent itinera: filiā Naulochi Apuli ꝑcaciꝰ viis insistentē Ionē interemit: & Io.
ab ea littꝰ Ionicū dici ꝑmissum est: in Apulia tm̄ ob illiꝰ benemerita: cū tn̄ teste Liuio in. v. ab
vrbe cōdita: & clariꝰ Diodoro in. vi. li. a se oē littꝰ circū Italiā Turrhenū dici iussissent. Nam
circa eiuscemodi Troiana tpa Tarcon & Turrheni totiꝰ Italiæ principatū & monarchiā te-
nebāt: ad quorū opes florentes mox excisa Troia primū cōfugit Rutulorū rex Turnus teste
Liuio in primo ab vrbe cōdita. & deinde æneas Troia ꝓfugꝰ: vt auctor est Virgiliꝰ in. viii. ix.
& x. æneidos. Hanc fugā & dolos vt honestarent: Euāder & Archades tradiderunt posteris:
hūc Caccū vilē fuisse latronē: & Heracliū diuina quadā virtute illū ꝑemisse: & vt de Laume
dōte & Colchica fuga: & Draconis violentia: atꝗ Hispania: etiā pari forma de Italia & Cac
co multis fabulis mendacia cōtexerunt. Nō ergo impauit vniuerso orbi Heraclius: & gygā
tes sustulit ab Aegypto: Phœnicia: Asia: Italia: & Hispania. quæ ꝓuinciæ legitimos reges se-
quebant̄: & nullos tyrannos aut gygantes nouerāt: sed cū Argonautis pyraticā dolis & insi
diis & maleficiis exequutꝰ: pyratæ nomen apud Chaldæos sortitus est: vti locis suis Berosus
nominabit. De Hercule igitur hactenus secundū alios: nunc solum de Aegyptio audiamus
Berosum veracissimum historicum.

Hercoles Osiridis filius: cui nomē est Libyus: cum Iside in ægypto sustulit Typhonē in phœnicia: Busiridē: alium vero Typhonē ī phrygia: Milinū in Creta: Anteū in Libya: Lomninos in Celtiberia: a qua substituto illis rege Hispalo: ad tyrānos Italiæ cōuersus est. Cūꝗ in Italiā per

Hercules ægyprius.

Iam ex supradictis manifesta sūt q̄ hoc loco Berosus scribit de ægyptio Hercule: cuiꝰ incipit enarrare monarchiā ī toto orbe: & quos tyrannos qbusve locis deleuerit: & quis post Geriones in Hispania rex ab Hercule creatꝰ fuerit: videlicet Hispalus: a quo non dubiū est & Hispalim vrbē condirā: q̄ nunc Sibylia dicit̄: & tota Hispania quasi Hispalia ab eiꝰ coloniis dicta

tas trãsiret: ꝑmissu parentũ Galathea genuit illis Galathem regem.

Galathes Gollorꝫ pr. De Galathe quoq; rege nomẽ accusat Galathes & Galathiã dictos: quos nunc Gallos & Galliã dicimus. Hoc. n. tã Berosus q̃ Diodorꝰ li. vi. significat dicẽs. Celticis olim impauit vir egregiꝰ: ex quo filia corpis magnitudine vltra naturę modũ: decoreq; cęteras excellẽs orta est. Hęc cũ viribus: tum p̃cipue specie elata: oẽs qui eã vxorẽ expetebant cõtempsit: existimãs neminẽ suo matrimonio dignũ.

Hercules i Gallia Alexiã cõdidit. Inde quũ Hercules bello aduersus Gerionẽ moto venisset in Celticã: inq; ea ciuitatẽ Alexiam condidisset: admirata Herculis tum virtutẽ: tum corporis p̃stantiã: ꝑmissu parentũ eiꝰ concubitũ experiuit. Iuncta illi: filiũ genuit noĩe Galathem: qui coæuos suos cũ virtute animi: tum viribꝰ corpis excessit. Vir factꝰ quũ paternũ regnũ suscepisset: plures oras subdidit sibi ꝑpinquas: p̃claris rebus gestis. Quũq; eiꝰ gloria efferret: subditos oẽs a suo noĩe appellauit Galathas: ex quo oĩs regio Galathia dicta est. Ex his verbis Diodori patet ꝙ tpe Herculis Galathia cœpit dici: quã nũc Galliã dicimus: a Galatha filio Herculis ęgyptii: a quo Geriõ peremptꝰ fuit. Cui accedit q̃d Solinꝰ scribit: Galathas Asiæ positos fuisse priscis sæculis a primis Gallis.

Alsea Alseta. Porro vt supra exposuimus: Alceus non fuit priscis sæculis: sed ægyptiꝰ Libyus. Quare Hercules ægyptius regnauit & impauit post Hispanię triũphum in Gallia: & vrbẽ cõdidit Alseam: nunc Alsetã dictã in ducatu Burgũdię: finibusq; Eduorũ. Gręcꝰ Diodorus illã ꝑtulit corrupte Alesiam: quũ Alseam vocabulo ęgyptio siue vt nunc Alsetã dicere debuisset.

Galathæ Asiani. Nã quod Hebręi Alasam: ægyptii Alesam: & per trãspositionẽ litterarũ Alseã ꝓferunt: id est copulãs & cõmiscens. Nã eo loci Hercules Herculeũ regnũ: semenq; commiscuit Celticis. Cęterũ Diodorus ibidẽ: ait hos Galathas adiũctis Cymbris & Cymeriis: oẽm Asiam & gręciã occupasse: & Galathas in Asia fũdasse: & qui in gręciã trãsiuerũt Gallogræcos appellatos his priscis sęculis: vt etiã Solinꝰ & Iosephus afferunt. Quare cũ illis esset litterarũ Galathicarũ vsus: vt sępe ostendimꝰ: nõ exile argumẽtũ est: ꝙ Męones aiunt a Galathis ad se: & a se i Gręciam aduectas litteras: & nõ a Phœnicia a Cadmo. Hoc loci etiã facit ꝙ postremis tpibus Ilii regis Troiani ętate: vt Manethon enarrabit: iunior Galates vicit Sarmatas Tanaidicos: & Galathię alias colonias fundauit: vt intelligamꝰ etiã diu ꝑseuerasse Gallorꝫ potentatꝰ in Asia: & ob id semp litteras & instituta Gallica fuisse: q̃d Gręci vt seprimos fingerent: induxerũt falso Cadmũ a Phœnicia litteras adducentẽ: q̃d neq; vetusto auctore: neq; alia memoria vt fit in tanta re in Archiuis sacerdotũ: vt publicis bibliothecis seruata: vnq̃ ꝓbare potuerunt: vt cõtra figmentũ gręcorũ arguit Iosephus contra Appionem grãmaticũ. Deniq; Diodorꝰ asserit ibidem Romanos Galathas vocare: quos Celtas alii vocant. Quod ꝑfecto verum est vernacula lingua. Nã grãmatice illos nũcupant Gallos: dempta vltima syllaba at, per figuram grammaticalem.

Asserit Festꝰ Tuscos Italię ante sic vocatos tã a Tusco rege filio Herculis q̃ a sacrifico ritu. Quo loci aduerte vt aiũt Talmudistę: hęc vocabula Scythica & Ara-

S in c. mea esse Tussum tuscũq;. Nã vt aiũt: sæpe duplex ss. vnũ ꝑmanet apud eos: & aliud trãsit in c. vt phœnissa & phœnisca: libyssa & libysca: iarissa & larisca: ita pari forma Tussa & tusca. Q̃d etiã cũ o proferũt tossa & tosca. Verũ ea differẽtia est: ꝙ p o Tossa vel tosca significat rupes abscisas & loca difficilia aditu: & hoc ꝓbãt: ꝙ

In Italia decẽ annis debellauit: & expulit Lestrigones: postq;. xx. annos apud illos pacifice regnauit: multaq; illis oppida a suo noĩe & a suo cognoĩe Musarna sicut Gedrosiæ & Carnaniæ fundauit: & loca aquis ĩpedita habitationi hoĩm cõmoda fecit. Anno itaq; Balei. xli. orsus ĩ Italia pugnã contra gygantes: biennio ante illius obitũ illos deleuit. Ita ab Hispalis Hercules venit in italiã: Lestrigones & oẽs ty-

rannos substulit: Arnos: Lybarnos: Musarnos a se cognoiatos condidit. triginta q̄ annis rexit: & accersitum Tuscum illis regem reliquit. in trāslatione Chaldaica quā Targum appellant: vbi psalmo.ciiii. dicit̄ Chaldaice: cōuerrit Toscū i fontes aquarū: Hieronymꝰ &.lxx. traduxere rupē dicētes: cōuertit rupē in fontes aquarū. Porro si p u scribat̄ tussum & tuscū: significat loca augurio consecrata: quorū aditꝰ pphanis difficilis est: dicēte Vergilio in. vi. Proculo este pphani cōclamat vates: totoq̄ absistite luco. Ergo ex hoc patet primū Tusciam dictam a Tusco Scythię Tanaidis tege: a quo in Tanaide Tuscos Ptolemęus describit: ac ppterea hunc Tuscū fuisse Aegyptii Herculis filium cōstat: nō Heraclii: cū quia nō est nomen gręcię sed Scythię: tum pcipue q̄ ætate Alcei venientis ad Euandrū Tarcon rex Tuscorū erat: & Turrheni legitimā Italię monarchiā tenebant: potiusq̄ illū fugauerunt: q̄ eius filiū expeterent. Nā vires erant de sanguie Tusco non græco: vt Virgiliꝰ in. x. ęneidos: & Fabiꝰ pictor: & Seruius indicāt. Itaq̄ de Hercule ęgyptio & eiꝰ filio Tusco intelligit Festus: quippe q̄ etiā vocabulū ipsum (vt Talmudistę) exponit primū dicens. Tusci inqt: a Tusco rege filio Herculis dicti: & Tuscia q̄ difficilē aditū habeat vt tosculū. Nā tosca Cicero ait esse loca augurio consecrata: aut aspera & difficilia. Hęc Festus. Post hęc autē Tuscia: quia sicut ante oēs gētes dedita fuit religionibus: ita excelluit arte colēdi eas: vt auctor est Liuiꝰ in. v. ab vrbe condita: icciroa posterioribꝰ Turrhenis cōfirmantibus vocabulū magis q̄ interptantibꝰ a sacrifico ritu fuerunt Tusci appellari: vt Pliniꝰ auctor est in. iii. naturalis historiæ: & Dionysiꝰ in primo libro: & Seruiꝰ super æneida testant̄: & Festus iisdē astipulat̄. Quo vero anno cœperit bellū contra Lestrigones: & quo tpe Italiæ impauerit ante filiū Tuscū: ex his quæ Berosus scribit hoc loci patent. Beneficia vero eiꝰ in Italia pbant vt ait Berosus: loca a se cōdita: & colonię posite: quas ab eo Libycas dictas insubtibus Mediolano & Vetzellis: notat Ptolemæus. In deposit Astam coloniā memotat Lybarnā: rursus in Alpinis Larial: id est Leoninā inuictā regionē. Nunc Lariam Lacū maiorē dicunt. Rursus ait. Loca stagnāria habitationi reddidit. Hoc potissime in planitia Florentina egisse non est dubiū. Nam vt in Annijs quęstionibus expositū fuit: vocabulū Phesulæ argumento est planitiem paludosam fuisse: & fama fluentina cui standū est: id asserit. Ergo eam Aegyptius Hercules habitabilē fecit: reductis omnibus stagnis & paludibus in alueum vnū. Cui rei duo inuincibilia historię argumenta reliqt Hercules: q̄ & illis suum insigne Leonem pręstitit: & fluento suum Aegyptiū cognomentū Arno indidit ad hanc vsq̄ ætatē. Et collem Vetulonię ab eiꝰ cognomento ad hæc tempora vocamus Musarnū. Et ad quintum lapidem vocamus Musarnā vrbem: cuiꝰ eximię vetustatis ruinę ac fundamenta visunt̄: & cosmographi indicant: Carmani & Taspiades ipsi sunt Musarni: id est eruditi Herculei. Hi orti sunt generoso Libyci Herculis non Alcei Heraclei sanguine: vt in libro. xii. Sillius cecinit. Horum ergo partem in Carminia colonos dimisit: vt vocabulū accusat Musarnū: & Taspis: quos ibi describūt Gęographi: & partē Vetulonis Harbanis concessit: quorū nomen & vrbs Musarna perseuerat: & partē cum Sardo & Iolo Sardinię prefecit: ante quos Veii Tusci cum Phorco rege illuc concesserant: vt in præmissis cōmētariis comprobauimus. Nec tamen eos aliunde misit in Sardiniā q̄ a Vetulonia & Herbanis Musarnis. Cui argumento primū est: quia perfunctꝰ laboribus Hercules oraculo accepit ad cōsequendā immortalitatē conferre plurimū si colonias in Sardiniā mitteret Taspios siue Tospiades cum Iolo sibi nepote: vt Diodorus in. v. libro exprimit. Porro Hercules perfunctus est laboribus in Vetulonia: quia vltimū bellū in Italia gessit vt expositū est: & in Herbano suo castro Vetulonię iuncto/Tuscū filium regē reliquit/a quo ad hæc tempora regionē paratussam & pontē paratussum siue paratuscū dicimꝰ vt inferiꝰ notabitur. Nā

Tuscum

Arnus
Musarna

nihil post fecit q̄ ad conuiuendum Hispanis & concedendum naturę illo concessit: ab Musarna ista Harbana regione sua Hercules functus bellicis laboribus: Tospiades cum Iolo misit. Secũdũ argumentũ est: ꝙ in hoc agro non musamũ modo cognomentum permanet: sed Iolum nomen: Rus in Iolum. Nec obstat si quis obiiciat ꝙ Hercules perfunct9 est laborib9 in Libya non Tuscia. Nam columnã victoriæ signũ in Libya posuit. Sed hoc facile soluit: quia Iolam & Iolũ sicut Iolaum diuersa lingua pronuntiat & Iolũ pferunt. Porro q̃d obiicit Herculem pfunctũ laborib9 in Libya falsum est, quia teste Diodoro in fine quarti libri: columnã in Libya posuit: subacta magna parte orbis: & non toto orbe. Nam Asiam oẽm & mare mediterraneũ atq; Aphricã subegerat: vt Beros9 insinuauit: restabãtq; sibi ipsi gerẽda duo maia bella. vnũ contra Geriones in Hispania: alterũ in Italia in quã in triumphũ armenta Gerionis traduxit ab Hispaniis. Quare in Italia perẽptis Lestrygonibus perfecit labores bellicos. Itaq; in triũphũ subactarũ partiũ duarũ orbis cũ toto mari pontico & mediterraneo colũnã in Libya posuit: facile duas alias ad monarchiam reducturus.

Hercules vbi pfunctus laboribus

Altadis philosohpi fia.

Nõ inerudite philosophabaẽ Altades sed imperite vixit. Ei9 philosophia verissima hęc erat: vti Berosus insinuat. Vanus & stultus est: qui cõtinuo labore ac miseria militat in exitium sui/& humani generis. Item omnium stultissim9 est: qui iugi desudatione thesaurisat: nõ sibi & genti. Amplius qui abstinet vsu rerũ & glorię a se partarũ nequissim9 est: quia teste Salomone: qui sibi nequã est: nunq̄ alteri beneficus erit. Ex hac philosophia duo recte colligebat. primũ abstinendũ eẽ ab oĩ labore bellico & luctoso: quia in bellico sudore: sibi labor: & gentibus cędes occurrit: & in lucro miser & infelix auarus efficiẽ: magis custos diuitiarũ q̄ dñs. Alterũ fruendũ est bonis & gloria: aliena miseria & sudore partis: ne incidas in miseriã & sudores: dũ parta bona fugis. Porro imperite vixit: quia more aliorũ inter Pellicũ greges & Caramitos detegebat: & bonis partis & gloria non fruebaẽ sed abutebaẽ. Sed has philosophia Chaldaica missa: redeamus ad nostros.

.12 Rex

Altades duodecimus rex Babyloniis fuit: regnãs annis .xxxii. Hic interposuit tẽpus suũ delitiis: existimans vanũ esse laborib9: & suę vitę miseria continua laborare: non quidẽ aliorũ humanęq; gentis vtilitate ac beneficio: sed exitio ac seruitute. Iccirco suũ institutũ fuit: vt vita diuitiis & gloria: aliena stultitia & miseria a suis maioribus partis sibi frueretur quoad viueret.

Gallorum nomina

Sępe variatũ est Celtarũ nomen. Nã principio Samothei dicebantur: inde a Celto Celtę: post a Galate Galatii: hinc a Beligio Belgę post a Romãis Galli: postremo Francigenę. Filius itaq; Herculis Galates nomen Gallis dedit: qui apud illos regnauit ętate Altadis philosophi: quẽ existimo refugisse bella: cũ quia delitiosus erat: tum pręcipue quia Herculeę monarchię par nõ erat.

Hui9 Altadis tpe Hercules filiũ Tuscũ ex Araxa susceptũ ex Tanaide regione euocat. Galathes a quo Samothei galli dicti: ei9 ætate regnauit apud Celtas: & Vandalus apud Tuyscones.

Germano rũ nomia

Vandal9

Germaorũ, quoq; nomẽ sępe a ducibus variarũ fuit. Nã ab exordio & ferme in toto Tuyscões dicebanẽ: in parte vero Gambriuii: ante Ingheones: post Isteones: Hinc Sueui: post Vandali: inde Alemani: deinde Theranes & Theutones: postremo a Romanis: vt Tacitus asserit: Germani dicti sunt. Tpe Ataldis Vandalus Tuyscones rexit: a quo nõ solũ Vandalos pdiuisse sed & Vindelicos: nomen est argumento. Namq; Vindelici Vandalici sũt: quia idẽ nomen apud diuersas nationes mutatis vocalibus solet variari & quandoq; syllabis: vt pa-

ne:pan:pen: & Taspis:tespis:rospis: vt supra diximus: & sosa:susa:sumsa: & anca: Incha:vnca: vt in sequente cõmentario exponemus. Pari forma Etruria etiã ipsa sæpe mutauit nomẽ vti Plinius asserit in. iii. naturalis historię. Nam a Comaro Comara: & a Iano Ianicula siue Ianigena: & a Razenuo Razena dicta fuit: vt Berosus asserit: & Dionysius insinuat de Razenuo. Nunc a Tusco filio Herculis Tuscia & Tussa dicta est: vt Festus est author. Totaq; ꝓuincia nomen mutauit: qm̃ vt clare ait Plinius in. iii. & Dionysius in primo li. insinuat: principio dicta est Vmbria ab Vmbris qui eã coluere: inde Pelasgia a Pelasgis qui Vmbros ab impio exegere: & paulo post Turrhenia a Lydoꝝ rege: a quoꝝ sacrifico ritu: mox a gręcis Tuscia cognoĩata fuit. Tuscus igit̃ rex est a quo solũ Vetuloniẽsis ager Paratossus siue magnꝰ Tuscꝰ dicit̃ ad hęc tpa: vt ostẽdimꝰ in genealogiarũ cõmento. xxii. his tpibus a Tanai patre Hercule de uocatꝰ venit in Herbanũ patenũ castrũ in quo ad hæc tpa ꝑsonat Tossum siue Toscũ nomen. Cui etiã argumento est ꝙ Vetulonia ferme iuncta Herbano: tunc & vsq; ad Romanoꝝ imperiũ: fuit regia Italię/& regũ Tuscię. Et iccirco ꝑfunctũ laboribꝰ Herculem in ea regnasse non dubiũ est: & in ea creasse Tuscũ Coritũ: id est hastatũ Iouẽ: vt mox apiemꝰ in sequẽte cõmẽtario. Ab eodẽ ergo Tuscos circa Tanaim dictos memorat Ptolemęus. — Etrurię nomina

Hercules Tuscũ filiũ Ianigenis creat Coritũ ex more. Quo etiam illis rege relicto: ipse senex admodũ in Celtiberos reuertit̃: ãno Altadis. xxxix. & regnauit ibi atq; obiit: cui Celtiberi tẽplũ ad illius Gades & sepulchrũ & diuinos honores tribuerunt: plurimasq; illiꝰ triũpho & nomini vrbes dedicauerunt: vt Libysosonam: Libysocã: Libuncã: Liboram.

Plura digna memoratu hoc loci explicat Berosus: latinis historicis & aliquot gręcis sonãtia: vt qd̃ Põponius Mella scribit: sepulchrũ & tẽplũ ægyptii Herculis ad Gades in Hispaniis esse: ac ꝓpterea senẽ Herculẽ ibi regnasse & obiisse: ꝙq; Gades colũnęq; huiꝰ sunt nõ Alcei. Nam & si Diodorꝰ græcos magis recitãs & non probans in. iiii. li. dicit Alceũ posuisse columnas: nõ tñ asserit in Gadibꝰ sed in Europa & si id scripsisset: vtiq; mox id reuocauit dicẽs prioris Herculis gesta fuisse a posterioribus tributa Alceo; quasi vnꝰ fuisset Hercules. Sed qd̃ maximũ argumentũ ꝓbet: sunt vrbes cõditę ab Hispanis illius ꝓprio nomini atq; triũphis: quarũ primã Berosus Libysosonã dicit. Sane sciendũ est vt supra diximꝰ: a diuersis diuersimode idem nomen ꝓferri. Pari forma Soson: Sosa: Susa: Sumsa idẽ a diuersis ꝓnuntiat̃. Est autẽ Persicũ nomen Susa: significãs vt aiunt Talmudistę/equũ & equitaturã regiã. Et vrbs fortiq; Augustũ: quo equites duces q; imperatori occũrrũt Susam vocãt. Hinc vt diuinę litterę tradũt in vita Hester: caput regni Artaxerxis Medoꝝ imperatoris dicta est Susa. Hinc Assyria Susiana. Eodẽ modo finẽ vrbis Vetulonię quo Larthi eqtatus Lucumonsi cõueniebant: ad hęc tpa Sũsam vocamus. Itaq; qd̃ Chaldęi soson: Persę susam idẽ Etrusci Sumsam vocabãt. Hinc Hispania Herculea Libysoson: est Libyi forũ Augustale: quo ipsi triũphanti oĩs hispanicꝰ eqtatꝰ occurrebat. Quã vrbẽ Romani ob honorẽ Libyi per interꝑtationẽ vocauerũt Foro Augustanã ciuitatẽ; & illius Italię tribuerũt: quę antea Libysosona dicta erat: vt memoria seruat Plinius lib. iii. na. historię ca. iiii. Porro Ancã. Incam. Vncã: cũ diuersę gentes idẽ intelligant: & monile sublimi collo impositũ significet vt Hieronymꝰ & Talmudistę interꝑtant̃: cõsequẽs est vt Lybũca sit vrbs quo Libyus triũphans sublimi suo collo torquẽ adiecerit: siue signũ victorię ac nobilitatis. Similiter quia teste Hieronymo & Talmudistis: Soca & Socor tentoria castraq; significat: necesse est Libysocã esse Libyi vrbẽ locũq;: quo initio tentoria posuit & metatꝰ est castra. Cui est argumento: ꝙ teste Ptolemęo ea vrbs est in Herotanis: id est a pellito signatis Her enĩ vt diximus: cognomentũ est Herculis: & pellitũ significat. Ota vero signũ & signa

Sepulchrũ Herculis Gades.

Susa

Soson

Anca Inca Vnca

Soca Libyus

rū significat teste diuo Hieronymo. Ibi eñ & metatꝰ est castra: & designauit castris locū Liby
Herotani usvt Herotanū nomen accusat. Ergo cū aspiratiōe Herotani scribēdi sunt: & male in Prole
Or An. męo sine aspiratiōe inuenit̃ Erotani. Cęterū Oram ꝓprie vt Hieronymꝰ sentit: ex or & am cō
ponit̃: quę gentē & irā significat. Hinc Liborā Libyi gens irara significat̃: quę primū videli
cet in Geriones ꝑ Hercule ira excanduit. Has oēs vrbes leges quasdā in Ptolemaica descri
ptione Hispaniæ: alias in. iii. naturalis historię Plinii: & aliis Geographis. Quę cū ita sint: mi
ror cur nō puduerit gręcos tam euidēter mentiri de Hercule. De inito regno Tusci apud Ve
tuloniā tria extāt argumēto: ꝙ nomen eiꝰ circa Harbanū paratussū ꝑmanet: ꝙ Vadus Tusca
nēsis ad hæc tpa dictꝰ est in eiꝰ agri medio: ꝙ solū illi Hercules leonē hastatū. i. coronatū mo
re antiquo ad hæc tpa insigne reliquit. Hasta eñ pro corona vtebant̃ veteres.

Galatheū puerū ad Herculē missū in Siciliā cū coloniis misit Tuscus. Idē Tuscus primꝰ Palatuā militiā: & initiamēta Razenuos Ianigenas docuit.

Argumentū est: dū Hercules de gygā
tibꝰ in Italia triūphasset: & ꝑ Tusco in Ta
naim misisset: etiā a Gallia pignꝰ virtutis
Galatheū puerū suscepisse: quē cum colo-
niis in Siciliā Tuscus misit. Hinc Galathe
nas colonias in Sicilia describit Plinius in
. iii. natural' hist. Erat ergo iā creatꝰ Coritꝰ
cuiꝰ munus erat cū rege dare colonias. Circū Italiā etiā Maritimas colonias dedit Hercu-
les post initū regnū: vt in Sardiniā Iolaū cū Taspiadibus: & circa Istriā Liburnos: id est Libyi
remigatores. Vrna. n. vas vocant ad modū remi factū: lato & amplo corpe: & lōgo ac stricto
Cymba. collo: qđ & palatuū dixerunt: repositoriū vestalis sacri cineris. Hinc Cymbā lato corpore &
Fusta. stricto longoq; rostro cū remis velocissime currentē: quā nunc dicimꝰ Fustam: tūc ab inuen
Liburnus. toribꝰ liburnū: id est Libyi vrnū vocabant. Quo autē pacto Tuscus Palatuā militiā & initia
mēta quæ patris Herculis erant docuerit Razenuos: satis in ea lucubratiōe fuit expositum
quæ est de Vadimonis lacu Nauiso.

De. XIII. rege ASS.

Tertiusdecimus Babylonię rex Mami
tus: regnauit annis. xxx. Is rursus milites
exercuit & assuefecit laboribꝰ: & interpo
sitis delitiis: vnguētis & opobalsamis: mi
litiā & pugnas exequebat̃: cœpitq; formi
dini esse Syris & ægyptiis. Huiꝰ anno
xxii. Alteus Tusci filiꝰ regnat apud Iani-
genas: & biēnio ante Hesperꝰ frater kis
tym apud Celtiberos: rursus apđ Celta.
Narbon: & apud Tuyscones eutanes

Certū est Narbonensem Galliā ab hoc
filio Galathei cognominatā: quam ꝓuin
ciam Romanā postea Senatus populusq;
Romanus dixit: iusq; Italię illi tribuit: de
Narbo. qua Pliniꝰ in. ii. naturalis historiæ cōplu-
ra: tum ꝑcipue ista scribit. Narbonēsis in-
quit ꝓuincia pars Galliarū appellat̃: quæ
infero mari alluitur: Brachata ante dicta:
amne Varo ab Italia discreta: Alpiūq; sa
luberrimis Romano imperio iugis: a reli-
qua vero Gallia latere septētrionali seiun
git̃. Hęc montibꝰ Gebennicis: & vrbibus
agrorūq; feracitate: cultu virorum: am-
Teutanes. plitudīe opū: nulli prouīciarū post ferēda: veriusq; est Italia q̄ ꝓuīcia. Hęc Pliniꝰ. Porro Teu
tanes Mercuriꝰ Germanoꝝ extitit: cui cognomēto Teutanes sacrificꝰ ritꝰ indidit. Redde-
bat. n. pallētes eos q sibi gratis īmolabant̃. Teu. n. laudē: & teudas laudatorē: Taam vero &
tanā pallentē gratis Hieronymꝰ & Talmudistę īterp̄tant̃. Hinc Teutanes laus pallētis gra
tis dicit̃. In laude. n. sacrificii victimandi gratis: pallebāt effusione cruoris: dicēte Lucano in
primo libro. Et quibꝰ immitis placat̃ sanguine diro Teutanes: horrensq; feris altaribus hæ
Teutones. sus. Ab hoc Teutones & Teutonia nomen accepit. Deinde Berosus aperit quo tpe naturæ

cōcesserit Hercules & illi Hesperus successerit: videlicet āno.xx.Mamiti.Greci dicūt Ita
liā & Hispaniā dici Hesperias ab Hespero stella: qua greci in Italiā & Hispaniā adnauigāt:
Italiāq; simil' œnotriā ab greco Archade Oenotrio frē Peucci. Q'd falsū eē nō Berosus mō
& Iginus: sed ratio ipsa cōuincit. Nā si a sydere: quo a Grecia in Italiā & Hispaniam naui
gāt: nomē Hesperiā acceperūt duo hec extrema Italia & Hispania: necessario cōsequēs est
vt & Gallia sit Hesperia: qa media ē inter italiā & Hispaniā: & ī possibile sydus illud pcur- Hesperia vñ dicta.
rere aut eos adnauigate ab italia ī Hispaniā: nisi p mediā Galliā. Porro cū nemo scriproꝝ
cōcedat Galliā dici Hesperiā: cōsequēs est vt nō a sydere: sed a rege Hespero dicat: q pri-
mū in Hispania: deinde in italia & nō in Gallia regnauit vt Iginus & Berosus clarissime
tradūt. Cōuincit quoq; Grecos de mēdacio cognomēti Oenotriani italie: ipsa interpra-
tionoīs. Nā quē latini viniferū: eūdē Greci Oenotriū: & Aramei ianū pnūtiāt: vt in pha- Oenotria
bitis antiqtatibus iani pbauim⁹. Quare: qa antiquitus a iano cognoīata fuit italia: cōse
quēs est: vt ab eodē p interptationē Grecā sit dicta Oenotria id ē ianea siue ianicula. Q'd
profecto & tēpus demōstrat. Nā vt supra pbauim⁹: Oenotrius Archas venit in italiā cētū
& septuaginta ānis post Phaetōreos Lygures. Quos si in Beroso & Eusebio supputes per
uenies ad.xiii.ānū Balei Assyrioꝝ regis: quo tpe Osiris reuertebat ī Aegyptū. vt ex supio
ribus patet: nupq; dicta ē ab eo italia Apēnina & Taurina. Quare nō Oenotria ab eo dice
batur. Rursus & si Antiochus: Philistus & Tymeus dissentiant: a quo italia potissimū di-
cta sit Apœnina siue Taurina: vt retulimus: conueniūt tamen in tēpore: q ante a dicta sit
Saturnia: postea circa tpa Herculis vel paulo ante dicta ē Taurina: & post Herculē Hespe
ria a grecis. Eadē ferme a Dionysio Halicarnasseo. in ptio li. referunt. Eadē Berosus scribit
asserēs paulo añ Herculē dictā Taurinā italiā: & Hercule mortuo successisse illi Hesperū ī
Hispania. Hesperus aūt pulsus a fratre italo Atlāte venit in italiā: & ab eo dicta ē Hespe-
ria. Post a fratre italia: vt ēt Igin⁹ scribit & nr̄ Tortellius Aretin⁹ refert. Ergo: qm̄ ab Api
vsq; ad italū nūq̄ italia dicta ē Oenotria: cū tñ Oenotri⁹ eo tpe italiā incoluerit & obierit:
vt ex tpibus patet: cōsequēs necessario colligit: vt italia sit cognoīata œnotria: sed nō ab
Oenotrio Archade: sed vetustissimo iano: quē p īterprationē greci œnotriū vocauere: vt Oenotriā ab iano.
rudes Romanos fascinarēt: & caligīnē atq; obscuritatē italie vetustissime origini induce-
rēt: ne ipsi q se gēris humane genitores fabulosa iactātia pdicabāt apud rudes italos: mox
dephēderent nouitii atq; postremi in rerū natura: vt illis obiicit Iosephus cōtra Appionē
grāmaticū. Itidē obscurate pgentes Tuscā originē & a Grecis ortos asserere ac nisi: grecis
vocabulis illos nūcupauerūt Tuscos & Turrhenos. Sed frusta iecerūt rete ante oculos eo
rū: q semp se ianigenas & Razenuos vocauere vsq; ad Cesarū tpa: & nō tā obstinato q̄ ptu
dētissimo aīo retinuerūt vetustissime originis sue argumēta inuincibilia: linguam: deos:
lras & eiuscemodi: vt etiā Berosus aliquātulū īsinuat: & Dionysius Halicarnasse⁹ ī prio Italie noīa.
li. exprimit: & Myrsilus astipulat. Igit omissis fabulis grecoꝝ dicamus: Italiā dictā a duce
Italo: & circa finē Herculis quo grecus Oenotrius extabat dictā Hesperiā nō Oenotriam:
pauloq; ante Apeninā. Sed antiqtus ianiculā id est Oenotriā ab Oenotrio phœnice: vt se
pe exposuimus. Et hūc ordinē sequit Virgilius: vt vltimo sit cognominata italia a duce:
antea vero a grecis hesperia: scilicet circa finē Herculis & Tauri vt aiūt. Verū āte hac an
tiqua terra erat & dicta Oenotria: qa Oenotrii id est ianiculi viri illā tenuere circa Thybe
rim: que pars ianicula circa Thyberim primū dicta est italia vt Seruius scribit sup primū
aeneidos: in quo & idē Virgili⁹ sic scribit. Est locus (Hesperiā Graii cognoīe dicūt) Terra
antiqua: potēs armis: atq; vbere glebe: Oenotrii coluere viri: nūc fama minores italiā di-
xisse: ducis de noīe gentē. De Alteo vero Tusco: cōtradictio videt. Nā Berosus illū scribit
filiū Tusci: id est nepotē herculis. At herodotus in primo refert illū fuisse filium Hercu-

lis. Sed facile soluit: qa hic fuit nepos Herculis Aegyptii: ille fili⁹ Alcei. Quare sicut greci ad inducēdas historiis & originib⁹ gētiū caligines: furati sunt nomē & gesta Herculis
Alteus. Aegyptii: & illud īposuerūt filio Amphitrionis: teste eodē Herodoto in. ii. li. Ita & Altei nomē furati īposuerūt filio Alcei. hic Alteus inito regno Vetulonię: duo loca suo noī dicauit: in qb⁹ postea fundata oppida dicim⁹ Alteniū: & Arcē Althiā vernacula lingua. Ce-
Mamitus terū qd̄ Berosus ait Babylonię regē Mamitū: incessisse mediū īter militiā & delitias: & assuefecisse milites laboribus: pfecto ea cōiectura est: pdecessorē eius post habuisse militiā terrore Herculis: iāq₃ senescēte eodē Hercule: Mamitū expectasse illi⁹ obitū: & interea militē assuefecisse rebus bellicis: & eodē Hercule mortuo cœpisse arma īferre finitimis: ac ppterea formidādus erat Syris & Aegyptiis q orbis domitorē & saluatorē amiserant.

149 De. xiiii. rege Assyriorum.

Quattusdecim⁹ rex Babyloniis imperauit mancaleus annis. xxx cuius āno primo apud celtiberos: kitym pulso fratre Hespero in italiam: regnauit.

Scribit Aretin⁹ noster Tortelli⁹ eadē q̄ Berosus: referēs Iginū asserere Atlātē pepulisse fratrē suū Hesperū ab Hispania: & ibi regnasse: & Hesperū venisse ī Italiā & illi īperasse: & ob id vtrūq₃ regnū ab eo Hesperiā cognoīatū. Verū qm̄ de Italo satis ī Anniis qōnibus dixim⁹: iccirco ibi legant̄ de noīe pprio Kityn & cognoīb⁹ Atlāte & Italo: & qb⁹ locis regnauerit. Siliter legant̄ cōmētaria cū Fabio pictore. Quare si kitym & Ital⁹ eādē interptationē habēt: & si
Atlas vtrūq₃ eādē habēt definitionē: cū Atala & Italo: cōsequēs est: vt idē vir sit Kitym: Atalas
Italus. & Italus: siue Atlas vt Gręci declināt. Recte igit̄ ab Igino Atlas dict⁹ est frater Hesperi: &
Lugdus ab aliis Italus. Itaq₃ sicut Hesperus vtriq₃ regno impauit: ita frater eius Italus Atlas.

Duodecimo vero āno mancalei apud ianigenas regnat kitym relicto in celtiberis rege filio Sycoro. Eiusdem mancalei tēporib⁹ apud Tuyscones regnat Hercules alemān⁹ apud celtas Lugdus: a quo prouicia & hoīes cognomēta sumpserunt.

Lugdunū Lugdus est q īcoluit Lugdunēsem puinciā: vt nomē est argumēto. Qd̄ vero ait ab eo cognoīatā fuisse totā puinciā & hoīes: ita ītelligēdū eē existimo: vt puinciā ītelligat totā ptē Lug
Ludouici dunensē: hoīes āt Lugdouicos dictos quos postea g. ablata Ludouicos dixerūt. Alemānū vero Herculē Berosus
Alemāni dicit: q₃ vel Alemāni fili⁹ fuit: aut qa
Hercules illi successit: aut veri⁹ ob vtrūq₃. Dictus ē Hercules ob fortitudinē: qa oēs q aliqd fortiter egissent: Hercules vocabant̄: vt ī Saturnalib⁹ Macrobi⁹ scribit. Et ob id teste Cornelio Ta
Almanorū cito: oīm viror₃ fortiū Germani ituri in p̄lia hūc Herculē canūt: suntq₃ carmina: quor₃ re
clamor in latu quē baritū vocāt: accēdūt aīos: futurę₃ pugnę fortunā ipo cātu augurant̄. Terrēt eñ
prelio. vel trepidāt acies: put sonuit: nec tā voces illę q̄ virtutis cōcēt⁹ vident̄. Affectat̄ pcipue aspitas soni & fractū murmur: adiectis ad os scutis: quo plenior & grauior vox repercussu intumescat. Hęc Tacit⁹. Qd̄ vero de Kitym refert: etiā Igin⁹ cōsentit: & Fabi⁹ pictor Italū pepulisse fratrē Hesperū vt dixim⁹ ī Italiā: in q̄ paululū regnās obiit Hesperus. Inde Italus
Sicorus. Hispaniis Sicorū filiū regē creauit: vt Berosus exponit: a quo nō ē dubiū dictos fuisse Sicoros: & Sicorū amnē ei⁹ de quo Lucan⁹ Hesperios (inqt) īter: Sicor⁹ nō vltim⁹ amnis. Ipē italus pri ī Siciliā colonias duxit. Inde cū Siculis ī Italiā pfectus regnauit ī locis circa Thyberim: & ea primū a se Italiā appellauit: vt scribit Seruius & alii Virgiliani sup primū aeneidos. Sunt autē loca circa Thyberim in qbus regnauit vt aiūt: vbi Sculas colonias posuit
Siculi Romā incolue in agro Romano vt est illud fines super vsq₃ Sicanos: quia Romā primi inhabitauerūt ve
re primi. tusti Siculi: & Tyburi sunt loca Siciliēsa dicta: & in ppinqua Thyberina Etruria sunt vt-

bes Phesenniũ & Phalatis q̃s ante inhabitauerũt Siculi:vt ãplissime scribũt historici pci-
pue Dionysius Halicarnasseus in primo lib.& Epigenes ĩ Apologetico cõtra Italos.Hinc
colligũt ab initio nõ fuisse noĩatam Italiã totã quę nũc est:sed solũ circa thyberim loca:q̃
sunt Latiũ:et ipsi pxima Etruria.Huic assertioni authorũ multa suffragant̃ argumenta Latiũ
Primũ:quo ipsi vtunt̃:qa nomẽ Siculũ in Lario fuit & Etruria.Siculis aũt coloniis a prin-
cipio rex erat Italus.Secundũ est:qa Italus pfecit filiã suã reginã Aboriginib⁹ in Lario:q̃ a
suo noĩe Siculis prima Romã oppidulũ cõdidit:vt quidã historici phibẽt:& Plutarchus
in vita Romuli refert:& Berosus paulo inferius enarrabit.Ipse vero Italus in Vetulonia
resedit:cui maiora sunt argumẽta.Nã pter id q; vrbes Etruscas añ Pelasgos inhabitauere
prisci Siculi adiicit̃ primũ argumentũ:q; ad pricipes Vetulonię:quæ tũ erat Italię regia
ad Coritõ q; accessit:et illi locata filia sua Electra cõiuge:eidẽ pricipata potẽtia cõregna-
uit:vt aperte scribit Berosus:et Fabius & cęteri historici consentiũt.Sed quo resipsa fiat Atlãtes
apertior pmonitos esse lectores par est:tres fuisse Atlãtes qbus eiusdẽ noĩs vxores totidẽ tres
et pares numero:et noĩbus & cognoĩbus fuere liberi mares & fœmellæ:vt Seruius est au-
thor & Vergiliani sup.vii.&.viii.æneid.Quę ergo hic dicent̃:de Coriti principis Thuscię
Herculei socero Italo:intelligant̃ qui primũ in Hispania:inde in Sicilia postremo in Italia
regnauit:de qbus in Anniis,q.et sup Fabiũ diximus.

Ritym ob mẽtis excellẽtiã Ianigenę sua lin
gua vocauerũt Italũ Atala.Hic filiã suã ele-
ctrã ianigenatũ principi Cambo blasconi de
dit cõiugẽ:qui p nuptiis colonias misit trãs
alpes Italię pximas:et romã filiã suã ital⁹ pri
mo subreginã Aboriginibus sacrat.filiũ quo
q; suũ Morgetẽ italus Ritym creauit coritũ.

Nõ solũ aũt Berosus:sed etiã oẽs lati-
ni illũ secuti scribũt Italũ Atalantẽ lo
casse filiã suã Electrã Corito Thusciæ
principi.Sed q̃ exponẽda hoc loci oc-
currũt:hęc sunt.In primis:magis p ex
positionẽ q̃ distinctionẽ noĩm dicit Be
rosus:aut traductor Berosi.Italũ Ata-
la.Quasi dicat.Vocauerũt eũ ob ex-
cellentiã mẽtis Italaa siue Atalaa:qa
eundẽ significãt.Deinde insinuat qͩ etiã quidã authores scribũt veteres p inito regno so Atalaa le-
litos die acclamarionis regię:sua sacrate simulacra:vel titulos inscribere ad memoriã:& gendũ pute
oppida ędificare:& colonias mittere suo noĩe illustratas ad ppetuã memoriã gestæ rei:& atlanta.
ad fulgorẽ noĩs ppagãdũ:& ob id vetusta noĩa locis indita:faciũt ĩ historia efficacissimũ
argumẽtũ:vt in pmissis libris & cõmẽtariis cõprobat̃.Ergo Italus cũ iniit regnũ die accla
marionis regię.Ry Atlaus.i.rex Atlaus.primũ excisos a patria Kiteos titulos sacrauit:&
sub ãtro ad ęternã rei memoriã recõdidit:quos cernim⁹ iuxta Faul:vt explicauim⁹ ĩ insti
turionib⁹ Etruscis & turrirũ domiciliũ in Volturrena sibi fũdauit:dictũ Aramęę Stic Ki
ti Atu.Deinde successorẽ regni Morgetẽ creauit Coritũ.i.hastatũ Iouem dãdo illi regni
scęptrũ.Tertio oẽs tres simul:Atalas.Electra.& Cambo:qui post p antonomasiã Corit⁹ di
ctus est:colonias miserũt in pximã puinciã Narbonẽsem:& a suis noĩbus vocauerũt illas
Cãbo Electras Atlãticas:vt eas noĩat Plynius in.iii.naturalis hist.ca.v.Et hoc p nuptiis
et affinitate inita:vt Berosus indicat.Pater Cãbi dictus Blascon:vt ĩ genealogiis Berosus Blascon
exposuit:a quo mons blasconis ad hęc tpa dicit̃:& ipse Blasconas colonias misit cũ Cãbo
electris Atalãticis iuxta Rhodani ostia:vt cõmemorat Prolemęus ĩ descriptiõe Narbonẽ
sis puincię:et Plynius ĩ.iii.naturalis histo.ca.vi.Cęterũ qͩ de prima fundatione vrbis Ro
mę Berosus ait:& Plutarch⁹ refert verissimũ est.cęteri quos Plutarch⁹ inducit anthores Roma in-
Romę fuerũt:nõ primũ fundãdo:sed post aut derelictã rehabitãdo:vt solinus scribit:aut staurata
ampliãdo:aut diruta restituẽdo:sicut de Carthagie & multis aliis gestũ est.Verũ qui Ro
mam vltimo quadrauit:& instar vrbis fundauit:fuit Romulus:a quo Roma p syncopam

Roma ĩstituta.

dicitur. Nã integro vocabulo Romula ꝓfertur. Qui vero ante oẽs pro tpis exigẽtia oppidi instar illã fundauit: fuit Roma filia Itali cũ Siculis coloniis sui pris: dicẽte Dionysio Halicarnasseo in principio historiarũ. Vrbẽ Romã: terrę marisq̃ dominã: quã nunc Romani incolunt vetustissimã: antea memoria ꝓditorũ tenuisse dicunt barbari Siculi: gens indigena. Igitur authores alii Romę: quos Plutarch⁹ & alii cõscribũt in Romulũ vltimum: & hãc primã Romã: aliis & aliis tpibus intermedii fuerũt. Et hoc secuti sumus ĩ Etruscę historię libris: quos ab Etruria cõdita vsq̃ ad hęc tpa abbreuiamus p reges Etrurię atq̃ Romę: in qbus & illud Berosianũ adnotauim⁹: hãc primã fuisse subregulã in Italia & Latio: omnesq̃ sequẽtes nõ ꝓprie reges sed subregulos fuisse ĩ Latio decreto Lucumonũ atq̃ voluntate vsq̃ ad Romulũ: qui oĩm primus de regno & impio cepit cũ Etruria cõtẽdere: durauitq̃ ea rixa quousq̃ Tuscorũ imperiũ Romano cessit.

Siculorũ duplex gñs in Italia.

Sed & illud genus Siculorũ notãdum est: qđ Dionysius indigenũ vocat. Duplex eñ genus Siculorũ est ĩ Italia: quorũ vnũ externũ aliũde venit cũ Italo: et hi ꝓprie dicunt Siculi. Aliud vero indigenũ est & Tuscũ a Tagetis Sicano filio in Thuscia: vt supra enarrauit Berosus. Et hi ꝓprie a genitore Sicani dicunt. Verũ qa tpe Itali: Tusci fœmellas eius filias vxores acceperunt. hinc authores nõ distinguũt inter Siculos & Sicanos. Siculi ergo qui Romã cũ filia Itali fundauerunt: vt ait Dionysius: fuerũt Siculi indigenę Tusci: nõ aduenę cũ Italo. Eqnidẽ argumentũ constans: q̃ vir Romę indigena Tuscus erat. Ergo qa proles hui⁹ vsq̃ ad Latinũ socerũ Aeneę fuit ex Tusco genere: rursumq̃ Aeneas a Dardano Tusco genus habuit. cõsequẽs necessario est: vt ex tribus Romę primis tribubus: videlicet Taticsi: Sabina: Lucerũ Lucumona: et Romulea Albana: duę fuerint cõsanguineę ab auito prisco sanguine Herculeo Tusco. Rumulea scilicet & Lucera. Quo vero tpe Roma puella Romã cũ indigenis Sicanis Tuscis fundauit: regnabat apud ægyptios Menoptis: vt patet in Eusebio: in tpibus huius regis Assyriorũ Macalei: cuius ãno. xxvii. natus ẽ Moyses. Liberator populi Israelitici duxq̃. Ergo quo tpe primũ Roma oppidulũ est ceptũ: futura dux orbis & christianitatis dña: eqdem & futurus liberator duxq̃ populi oppressi Moyses recte ortus est. Sed de his copiosi⁹ in sacris decadibus sup Exodũ explicabitur.

Roma cum Mose orta

De. xv. Assyriorum rege.

Quintusdecim⁹ assyriis impat Sferus ãnis xx. vir de cui⁹ gestis & prudẽtia oẽ vulgus ꝑsonat. Hui⁹ tpibus Morges fili⁹ itali creauit Coritũ suũ cognatũ Cãboblasconẽ: et paulo post idẽ Corit⁹ manet Itus. Apđ celtiberos regnat Sican⁹ fili⁹ sicori: post obitũ Sferi sub Mamelo.

Ergo Sicani aduenę ĩ Italia nõ fuerũt ętate Romę Italantidis: nisi indigenę Thusci: sed qui ꝓprie Siculi dicuntur venerũt a Sicilia cũ Italo: qa Sicanus pater Sicanorũ aduenarũ nõ erat natus: cũ Roma fundauit oppidũ p Larii scęptro habito: vt patet ex Berosi tpibus Mortuo vero Italo: filius eius Morges successit: vt scribũt Berosus & Dionysius Halicarnasseus ĩ pri. lib. Cãbo blascon vero a patre cognomẽ Blascon accepit: sibi Cãbo ꝓpriũ nomẽ fuit: & a dignitate solus coritus dictus ãtonomasice fuit: qa post Alceũ auũ Herculeũ: Italus aduena susceptũ regnũ transtulit ab Herculea Vetulonica ꝓle in Morgetẽ. Quare dignitate successionis iterato suscepta Herculea familia: sempiterno titulo sibi adscripsit: & ob id antonomasicę cũ Coritus dicit: de Cãbo isto intelligit a latinis. Igitur dũ esset Coritus. i. hastatus scęptro Iuppiter genuit Iasiũ primogenitũ ex Electra Italãtide. Paulopost obiit Morges: & remãsit Coritus Itus. i. Iuppiter solus: qa ad eũ solũ redactũ est regnũ. Et ob id mõti Blasconi paterno: cognomentũ suę dignitatis Itũ adiecit. Nã sicut a patre Blasconis mons dicit: ita & appetua regio dignitate adepta. Arx Iti etiam nominatur: vti in vita sancti Flauiani martyris

Morges Blascon Coritus

memoria seruat. Igit cum esset Iuppiter ex Electra genuit Dardanũ & Armoniam. Ex quo fabula Græcorum mendax ausa est in historia: alterũ asserere Coritum patrem Iasii ex Electra alterũ Iouem qui genuit Dardanũ ex eadem: cũ tamẽ idem fuerit Coritus & Itus siue hasta tus Iuppiter & Iuppiter qui ex eadem castissima cõiuge Electra genuit Iasiũ & Dardanũ: vt Berosus exprimit: & plures alii scribunt: & Lactanti9 refert in fine primi libri institutionum diuinarum. Sed quod ad Morgetis regnũ attiet: ipse pro inito regno colonias in Latiũ misit: quas a se Morgetes nominauit: quas in. iii. li. naturalis historiæ cõmemorat Plynius. Sane p tpibus sciendũ est Deucalionẽ Thessaliæ regẽ natũ fuisse primo anno hui9 Sferi regis Assyriorum. Hoc ex duobus patet. Primo ex latina vetusta traditione: de qua Solinus ait: a primo diluuio sub Ogyge vsq ad Deucalionẽ fluxisse ãnos septingẽtos & plus q̃ nouẽ menses. Por ro a primo diluuio sub Noa Iano Ogyge palestino: vsq ad primũ annũ Sferi anni septigenti & mẽses nouẽ computant a Moyse per patriarchas Hebræos: & a Beroso & Eusebio p reges Assyrios. Secundo patet ex eo q veriores historici tradunt. Scribũt eñ Deucalionẽ senẽ: natum ãnos octoginta quattuor: passum fuisse diluuiũ in Thessalia. Cæterũ a primo ãno Sferi vsq ad diluuiũ Deucalionis totidẽ ãni supputant a Beroso & Eusebio de tpib9 Quare ãno primo Sferi ortus est Deucalion. Q d profecto tẽpus dum cognoscimus multas grecorũ fabulas & mẽdacia detegimus. — Morgetes.

De. xvi. Rege Assiriorum.

Sextusdecimus rex Mamel9 Babyloniis imperat annis. xxx. cuius anno octauo Romanessos filius Romæ fit primus subregulus montanorũ Aboriginũ: & Sicanus regnat apud Celtiberos.

Quod ꝑmisit Berosus nũc loco suo reperit. Sicanũ Italãtidẽ regnasse apd Hispanos sub Mameli Assyrii tẽporibus. Ab eo Sicani Siculi Italantides siue Atalantides cognomentũ accepe rũt sicut Sicani Tusci indigenæ a Sicano rege Vetulonię vt enarrauit Berosus: & regio Sicana Vetulõię ĩdicat & Dionysi9 ĩsinuauit: dũ nõ aduenas — Italantides Atalãtides

Siculos sed ĩdigẽas vetustos Romã primos coluisse scribit. Ex Tusco igit Sicano ĩdigena patre: & Atalãtide Sicana aduẽa mre Roma nascit Romanessus prim9 ex masculis subregul9 Latii Aboriginũ. Huic regi nomẽ cõpositũ est: a mre Roma & Nesso vocabulis Arameis: vti par erat tum parentibus illa lingua vtentibus. Est autem Roma sublimitas: & Nesson forte validumq augurium: vt diuus Hieronymus & Talmudistæ consentiunt. Ergo illi Romanesso id est sublimi fortitudini auguratæ & vaticinatæ nomen futura sublimitas Romani imperii indidit: q Tuscus eius pater: a disciplina augurandi Tusca: tum eximia præcinerit: ex eius vrbe ac materno paternoq genere futurum esse imperium orbis: vt ĩterp̃tatio nominis significat. Nã Aeneas imperii Romani origo ex Tusco patre Dardano: & Lauinia fuit ex Roma regina Latii mre: ex qbus nat9 est Ascani9: vt ꝓbatiores historici scribũt: q̃q̃ Vergilius tuscanæ vrbis Mãtuę ciuis in æneidos libris: a solo Tusco pre Dardano Ascaniũ Cretũ cõcinat. Hunc Romanessum: a quo totius imperii omen erat oppido Romę: deum ineffabilem in cuius tutela fuit vrbs Roma: fuisse existimo: cũ qa eius oppidi prim9 Saturnus fuit: vt Berosus enarrabit. tum vel maxime q vt nomen indicat: ex eo pendebat omne Romani imperii omen & augurium. De ipso ergo cum alii plures: tũ p̃cipue Plynius. xxviii. li. naturalis historiæ. ca. ii. sic habet. Verrius Flaccus inquit auctores ponit quibus credat: in oppugnationibus ante omnia solitum Romanis sacerdotibus euocari deum in cuius tutela id oppidum erat: promittiq illi eũdem aut ãpliorẽ locũ cultũve apd Romanos. Durat in põtificũ disciplina id factũ: constatq ideo occultatũ in cui9 dei tutela Roma esset: neq hostiũ simili modo agerẽt. Et in. iii. li. ca. vi. dicit. Roma inqt ipsa: super hæc est: cui9 nomẽ alterum archanis cerimoniarũ nephas habetur. Quod optima & salubri fide abolitũ: quia Valerius — Romanessus. Nomen arcanũ rome.

Soranus annunciauit: mox luit poenas. Hęc Plynius. Quo loci aduerte lector hęc. In primis duo nomina habuisse Romam: quorũ vnum fas erat nominare Romã: alterũ nephas archanis cerimoniarũ imposita...: vt indicat Plynius. Secundoq; illud ineffabile nomẽ idcirco in pontificum disciplina fari nephas erat: ne cognitus ab hostibus deꝰ Romanꝰ euocaretũ. Tertio q; licet publice abolitus id est fari prohibitus esset: nõ tamẽ priuate: quia Valerius Soranus illud sciuit & publice aununciauit. Hoc ergo nomẽ Romanessus fuit: cui quatuor sunt argumento. Primũ: qa hic primus Saturnus deusq; Romæ fuit: Secũdũ: quia hoc nomẽ vrbis ipsius Romę nomen simul & omẽ secũ ferebat: quod ne transiret ad hostes: idcirco occultabant. Tertiũ: quia hoc nomen pro sacris archanis tribui Romuleæ tributum fuit. Nam teste Liuio in primo li. ab vrbe condita: & Varrone in primo de lingua latina: cum alias tribus a ducibus Tario & Luco siue Lucumone vocauerit Tatienses. & Luceres: suam tamẽ nõ a se voluit dici Romuleam: sed Romuensem per syncopam. Nam vernacula lingua Romnesse pro Romanesse dicitur: de quo plenius dictum est sup Fabium &. C. Semptonium.

Nomina romæ.

Romanessus.

Si Coritus qui & Cãbo creauit successorem sibi Iasium filium: ergo rex erat Cambo quia regis erat munꝰ creandi Coritos & successores imperii.

Apud Celtas Beligiꝰ a quo illi Beligici appellantur regnat: & apud Ianigenas tandem a patre Iasius creatus est Coritus.

Quæ vero pro inito regno colonias dederit aut vrbes sacris litteris Cort fundauerit: nomina ipsa oppidorũ: & locorũ adhuc locis extantia: ea referũt atq; indicãt. Nã in volturthenæ siue Vetuloniæ agro hæc sunt Cort Nyenra: Gort Illianum: & alia q̃ in questionibꝰ Anniis copiose tradita sunt. Nunc de Beligio id tantum dicendũ occurrit quod Berosus ait: ab eo rege per syncopam dictam fuisse Belgicam Galliam.

Cambo

Beligici

In ęquiuocis ostẽdimꝰ Iasios & Dardanos: & Cybeles fuisse plures similiter & Cadmos: & phoenices: & Minoes: quorũ æquiuocatione freti Græci: multa mendacia & caligines historiis iniecere: & religauerunt oculos rudium illa ętate: ne ante se positam lucem perspicerent.

Iasius creatus est Coritus & anno sequẽte simul cœperunt duo reges videlicet primus rex Atheniensium Cecrops priscus: & Iasius Ianigena apud Celtas.

Primus enim Iasius & Dardanꝰ fuerunt Tusci filii Çoriti: & Dardanus ab hac Turrhena Coriti patris sede profectus: & his Arunti ortus in agris: ideas phrygiæ penetrauit ad vrbes: & Dardaniam in phrygia condidit: vt Vergilius in. vii. æneidos scribit & Berosus atq; Latini Arunti vetustissimi testes affirmant: & nomina locis istis extãtia Dardaniũ: Iasinella: & Cybelarium comprobant. Itaq; nullus Iasius & Dardanus legitur ante cõditam Dardaniam: q̃ nostri Vetulonienses Veiuzi: vt ostendemꝰ. Alius Iasius fuit post hunc & Cecropem annis ferme ducẽtis: vt ex Eusebio patet numerãdo a Cecrope prisco vsq; ad patrem dicti Iasii Abantẽ regẽ Argiuorũ. Nam oẽs historici tã latini q̃ gręci vnanimes scribũt: ab Abãte rege Cretũ fuisse Iasiũ Argiuũ patrẽ Atalãtæ venatricis ex Archadia: quã ardebat Meleager: de qua Ouidiꝰ in. iiii. epistolarũ Heroidũ. Arsit & Oenides: in menalia Atalãta. Tertiꝰ fuit Iasius & Dardanꝰ Samothraces: cũ Armonia sorore martis nupta Cadmo iuniori. Quę res patentẽ latãq; fecit occasionẽ errandi Græcis: ac etiã ipsi Dionysio: q ab Ethruscis: vt ab ægyptiis furati noia & gesta: suis tribuerũt. Et qdẽ falso. Primum quia illa Samothrax Armonia fuit soror matris: & nupta Cadmo iuniori: vt Samothracum historia tradit. Et Diodorꝰ in .vi. refert. Sed Tusca Armonia inupta virgo & vęstalis erat & soror Iasii ac Dardani vt Berosus & eiꝰ triũphale simulacrũ in societate iasiana cõpbãt. Rursus testibꝰ Arũtũ vetustissimorũ historiis: & Vergilio: & aliis Latinis vt diximus: hic Iasius cũ suo fratre Dardano atq;

Dardanus & Iasius prisci.

Iasius. minor.

Iasiꝰ tertiꝰ.

Armonia

sorore armonia fuerunt ante conditam a fratre illorum Dardaniã. At vero illi Samothra ces
diu post conditã Dardaniã floruerũt: paulo ãte argonautas: cũ vxor prisca iunioris Cadmi
ob introductam Armoniam Zelotypia correpta contra eũ certamen iniit: vt Spinga & Pa-
lephatus historici græci tradunt: & Eusebius cõnotat in temporibus paulo ante Argonau-
tas. Itaq; vt Berosus scribit Iasius Tuscus Coriti filius Ianigena regno Italiæ potitus est eo-
dem anno quo & priscus Cecrops Atheniensis: & totidem annis regnauit.

In Iasii nuptiis affuit Io ægyptia. Sola em̃ fœ-
minarum vno plus Dodone cẽtenario vixit
& vniuersũ ferme orbẽ lustrauit post viri in
teritum

Singulæ clausulæ magni momenti
sunt: & breuibus ꝓ viribus exponẽdæ
Duæ fuerunt Io; quarũ Inachi iunior Io duplex
græca fuit. Altera prisca ægyptia. græ
ca ab institore Phœnice prostituta cũ
eo fugit in Aegyptum: vt in primo lib. Herodotus refert. Secunda fuit soror & cõiunx Osiri-
dis dicta Iuno: Isis: Ceres frugifera & legifera: & Orpheus in gratiam Thebanorũ Græciæ cũ
aliis historicis de more mentit⁹: vt ait ipse Diodorus in primo libro: finxerũt Io græcam in
vaccam versam iuisse in ægyptum: & falso tribuit illi gesta & nomẽ Isidis ægypriæ. Itaq; Be
rosus & Latini de ægyptia vera nõ emẽtita græca dicit: ꝙ affuit in nuptiis Iasii. Hoc oẽs con
fitent̃ Cererem magnam interfuisse nuptiis Iasii & Cybelis: nõ Armoniæ: qa in gratiam il-
lius Iasii asserunt obtulisse panes cum antea glande vterentur: cuius frater Dardanus post
nuptias condidit Dardaniã. At alii Iasii omnes excepto Tusco; fuere post Dardaniam con-
ditam vt explicatum est. Q̃d vero ait hanc Isidem vixisse vno centenario plus Dodoneo fra-
tre Kiri: sexcentis annis intelligit illã fuisse superstitẽ: quia Dodone⁹ in illirico qngẽtis vixit
annis: vt Cornelius Alexander est author: & Plynius refert in. vii. naturalis historiæ. Ex quo
etiã argumẽtũ elicitur hanc Io non fuisse græcam quæ orta est postremis tẽporibus sub Ina-
cho patre eius: cuius maior ætas hominũ non transcẽdebat ducentos annos; qualis fuit Isa-
ach Hebræus: qui amplius aliis viuẽs attigit centesimũ octogesimũ annum: vt diuinæ litte-
ræ tradunt. Si q vero sexcẽtis ãnis vixerũt; hi gygantes erãt: & orti primis tẽporibus a dilu
uio vsq; ad Semitamidẽ qa Gygantes fuere circa diluuiũ: vt sacræ litteræ docent: & testant̃
omnes qui scribunt de hominibus mille annis viuentibus: vt refert Ioseph⁹ in primo de an
tiqtate iudaica. Cæterũ qa Isis ægyptia vixit sexcẽtis annis: vt Berosus innuit: cõsequens est
illam ortam in primo ortu generis humani & Gygantum fuisse. Q̃d pfecto Berosus scribit
asserens illã ortã primo anno Semiramidis: & Diodorus in primo libro exprimit Gygantes
fuisse in primo generis humani ortu: & tẽpore Isidis; quos vt ait Osiris eius vir & frater cum
Hercule ab orbe sustulit. Computanda igitur sunt tempora: vt Berosus & Eusebius compu
tant: per reges Assyrios. Isis orta est primo anno Semiramidis; vt superius expositũ fuit. Ab
hoc anno vsq; ad primum annum Cecropis quo regnauit Iasius supputant annos non min⁹
sexaginta supra quadringentos: Ergo cum venit ad Iasii nuptias nata erat ãnos quadringẽ-
tos & sexaginta. Porro Iasius totidem annis quot Cecrops regnauit id est quinquaginta; &
percussus a fratre Dardano interiit: vt tam Berosus q̃ excisa Cybelaria marmora & veraces
Latini referunt. Erat igitur Isis cum interiit Iasius annum agens decimum supra qgentos.
Porro a morte Cecropis & Iasii vsq; ad conditam Dardaniam; nouem ac viginti ãnos enu-
merat Eusebius. Nam diu post fugam in Samothracia mansit: quæ mora maiorem occasio-
nem fabulandi græcis obtulit: vt suum Samothracem Iasium & Dardanum fingerẽt. Erat
igitur Isis decrepita in conditione Dardaniæ: annorum quingentorum & triginta nouẽ: su-
perstesq; fuit post conditã Dardaniam: annis non minus sexaginta & obiit.

De.xvii.Rege Assyriorum.

Decim9 septimus rex Babyloniorũ fuit Sparetus:& regnauit ãnis.xl.Sub eo cœperunt mirãda in orbe.Nã terræmot9 Babylonios terruit.Athenienses regnũ exorsi sunt anno .iiii.eius.Et eodẽ anno Iasi9 Ianigena imperauit Italicis:& Sicele9 aliquãto post Celtiberis

Ergo quod supra omisit nũc aperit: quo tpe Iasius cũ Cecrope Atheniẽsi inchoauerit regnum scilicet ãno.iiii. Spareti regis Assyriorum.Quo anno Ipitim Cybelẽ triũphũ coniugẽ sibi locauit: & triũphalia simulachra dicauit sibi:& Armoniç sorori Vestali:cũ cingulo:& palathio:& victa religatæ coma.Itẽ matri Electræ cũ nuptiali poculo & baltheo regio pendẽte a collo.Rursus & Ipiti sponsæ:cũ torq̃ magna:& anulo:& poculo nuptiali:& inscripta ætate.xv.annorũ.& Comi hospitio Isidis in Veiuzo.Inscripsit aũt Iasius suæ imagini causam triũphi:ꝙ se regẽ inuictãq; coronã salutasset populus Herculeus:anno ætatis suæ.xxxviii.Cæterum meminisse iuuat apud Astronomos esse quadripertitũ gen9 cõstellationũ:quorum vnum est igniferũ portẽdẽs aut incẽdia aut exustiones phaetõteas. Aliud dicit̃ imbriferũ:cũ inducit aut exundatiões aut imbres:aut diluuia. Aliud quoq; Motiferum est:qđ terrçmotus ciet. Vltimum aũt potẽtiferũ est qđ cometas:& nouos prophetas:sectas & leges inducit:& nouos simul reges.Horũ directio radiorũ & ascendẽtiũ stellarũq; profectiones:cum ad loca definita peruenerint asserũt mirabiles illos effectus inducere.Berosus igitur astronomiç Chaldaicç scientissim9:sub Spareto peruenisse ꝓfectiões:omnes ad loca sua asserit cum terrçmot9 apud Babylonios:& duo regna noua cepisse simul enarrauit:itemq; multos reges:incendia:diluuia:& magos & ꝓphetas sub idẽ euenisse tẽpus exponat dicẽs.

Cõstellationũ genera.

Sub Spareti imperio finierũt ægyptii reges magni Orus:Acencheres:Acoris:& cœpit Checres q cũ Hebrçis de magica pugnauit & ab eis submersus fuit: Anno quoq; huius xxxiiii.&.xxxv.in Thessalia diluuiũ fuit:nõ solũ ex hymbribus:sed ꝙ obturatis mõtib9 casu:flumina planiciem impleuerunt:& subsequuto terrçmotu aptis ostiis mõtium:aquæ in alueos regressç:& in alia eorũ ꝑte post terræmotũ sequutũ est incẽdiũ sub quodã illorũ rege Phactõte:& noster rex Phœnices & Syros subegit .Antea vero ãno.xx. huius imperii ab Italia Io in Aegyptũ regredit̃ .Et his prima intestina orit̃ ꝓ regno inter Dardanũ & Iasium.Aborigines seq̃bant̃ ꝑtes Dardani:Ianigenç vero & Siculi cũ Siceleo ꝑtes Iasii.

Ex miris igit̃ cçlestium profectionibus:his prima intestina Italiç fuit.Nõ dicit primã quia ante hãc gygãtũ Tyrannica fuit:sed hæc prima inter Italiæ populos intestina:quippe ꝙ Aborigines sequebantur factionẽ Dardani cõtendentis pro regno:& dicẽtis sibi deberi Imperiũ:qa Iasius natus erat dũ pater Cãbo esset hastat9 Iuppiter & Coritus:ipse vero Dardanus dũ solus esset Irus & Iuppiter: ac ꝓpterea se esse asserebat primogenitũ. Ecõtra Iasius sese primogenitum asserebat:ꝙ regnum incipiat in Corito & finiat in Ito.Nõ cũ esset hastatus scçptroq; & corona donatus.Coritus:cui nõ esset pticipatio in potẽtia regni:quam sceptrũ & hasta significat.ita ea ratione superior Iasius secum ianigenas & Siculos habẽs etiã cõsanguineũ vtriusq; regem Hispaniæ Siceleum aduocauit.Ergo cum legimus Siceleum in italiam profectum:intelligamus eius profectionis causam fuisse ad intestinã suborram italiç litem componendam.Hæc cælestium profectio in italia commouebat. in Thessalia vero diluuium & sub Phaetonte græco in Græcia non in Phaetontea Eridana italia:simul diluuium & incendium diuersis in locis induxit:anno Spareti .xxxiiii.&.xxxv. vt etiam Eusebius connotat.

Dardani contentio.

Sane sciẽdũ ẽ a primo diluuio vsq; ad Deucalionẽ fluxisse ãnos septigẽtos & mẽses pl⁹ q̃ nonẽ: vt latini Chronographi tradũt: & ab his pẽdens Solinus collegit. Cęterũ a diluuio Noę siue Ogygis Iani vsq; ad Sferũ septigẽti similiter ãni supputãt a Beroso p eges Assyrios: & a Moyse per Patriarchas Hebræos. Quare primo ãno Sferi natus erat Deucaliõ. At vero a primo ãno Sferi vsq; ad. xxxiiii. Spareti quo diluuiũ & incẽdium in grecia venit: quattuor & octoginta ãnos cõputãt simul Berosus & Eusebius. Quare historici recte tradũt: qui scribũt Deucalionẽ q̃ maxime senẽ passum fuisse diluuiũ in Thessalia. Spheruus. Deucalion Spartus

De. xviii. Rege Assyriorũ

Decimus octauus rex p̃fuit Babyloniis Ascatades anis. xli. qui fũditus omnẽ Syriam ditionis suę fecit: cui⁹ anno. xiii. vitis inuẽta apud Græcos narratur. Sub eodem anno Dardanus Iasiũ dolo pemit: & fugiẽs in Samothraciã: diu ibi latuit.

Idem notat de inuenta vite Eusebi⁹. Porro de Iasio trucidato a frãcida Dardano ad Iasinellas Vetulõię thermas excisa marmora Cybelaria exprimũt: & de fuga eiusa Coriti Turrena sede in Samothraciã: deinde in Phrygiam: cum Vergili⁹ in æneide rũ etiam plures latini conscribũt. Scribũt insuper Siceleũ cũ Sicanis ab Hispania profectum exclusisse Aborigenes: a qbus postea Siculi exclusi fuere. Et hoc pacto intelligit̃ Dionysius Halicarnasse⁹ in. i. li. q̃ Siculis semp fuerũt infensi Aborigines: q̃ q̃ diu post aduenientibus Pelasgis ipsi Aborigines socia arma iunxerũt cõtra Vmbros & Siculos: & q̃ ceperunt ab Vmbris Corrhoniã dictam Crotonẽ mediterraneã: & illic inuadẽres regionem condiderũt Turrhenã: & expulerũt Siculos a Phalari & Phescẽnio & tota Italia. Et vt ait: ex his controuersiis inter Siculos & Aborigines surrexit bellũ oĩbus Italię gẽtibus: cum antea nullum fuerit in Italia: Hæc multa verbositate & diuersis digressiõibus intermixtis: narrat Dionysius: quæ p̃fecto simultas inter Aborigines & Siculos ex eo prouenit: q̃ vt Berosus insinuat & historici exprimunt: Siceleus sequutus partes Iasii & Siculorum exclusit Aborigines. Hinc dolore percitus Dardanus: dolis regem peremit: & para forte in propinquo portu naui fuga ereptus est: a Corito Turrhena sede in Samothraciam & Phrygiã: vt in. viii. æneidos Vergilius testat̃ commemorare Aruntos senes. Siculi ĩ aborigines.

Iasio Coribantus filius successit.

Hic Coribã filius Iasii nomẽ habuit propriũ Ban: Cori vero pro inito scæptro cognomẽtũ promeruit: q̃a vt sæpe diximus hasta & scæptro pro corona vtebant̃ veteres. Sceptrum vero siue hastam Romani dicebant Quirin: Sabini Curin: Etrusci Corin: Hinc Coriban hastatus Bã dicitur. Hunc Veiuzum Herculeum fundasse Nuetum grauiscam vrbem: quam Cornuetum: id est hastatum & coronatum Nuetum dicitur.: Vernacula vero lingua p syncopam Cornetum: & eãdem sacrasse tribus sacris litteris. N. B. E. id est Nuetum Bãtis ęternum: probauimus ex inscriptione vetustissima litteris etruscis seruata: in eorum sacro antro: quam ad litteram conuersam in latinum: & commentariis expositam posuimus in. xl. Q. Auniis Itaq; illius locutio latina hæc est. Herculeus dans & ducens Veiuzas colonias: inaugurauit fossas: in auguratione sacra. N. B. E. Nuetini proximi fluẽto nubiloso siue grauisco: Puer Ban inclyt⁹ primus fundauit: hoc lustrum. Secundus augur Oa: augur Aciulnus tertius: Yellus augur quartus extitit. Augur Aciulnus ciuis Surrhenus: gratis hospitia primus fundauit. Veiuzis quas dedit coloniis: Et Cian⁹ Veiuzus sollicitator extitit. Austrorsũ maris: auguris Aciulni est simulachrum: Cecorsum vero lumen antri stans: huius filius est. Et post Cecorsum antri est Leo. M. lã sat est. Quid igit̃ hoc Lustrale: Ad annos ętatis natos: & augurio fœlices p̃catos & ab ęgrotatione liberos vt ciuitas habeat hęreditationẽ. Hęc sacra Cornueti a Ban Coriban. Augures etrusci.

re fũdati inscriptio: cuius rationem si quis scire voluerit: legat nostras resolutiões alibi: post hæc imprimendas cum aliis.

Ascatadis anno octauo: Cãcres vict⁹ Hebreorũ magica: piit in mari: cui apud ægyptios successit Acherres: apud Celtiberos Lusus: apud Celtas Allobrox: & apud Aborigines Italos Romanessus filius Romæ primus Saturnus cõsecratus mox obiit: cui successit filius eius Picus priscus.

Renouat igit orbis: finita profectio ne cęlestiũ: quandoquidẽ sub idẽ tempus tot inclinati succedũt reges. Nã
Picus Romanessus. Picus priscus etenim iunior exritit vt sup Manethonẽ videbimus succedit patri Romanesso: in deos Latinos primum telato. Saturnus enim Sagni fuit prim⁹ totius Italię Saturnus: a quo Italia quondã Saturnia dicta est decreto Iani: vt in Saturnalibus author est Macrobis. Porro Allobrox quasi Allodrox idẽ Australis
Allobrox cõmixtio. Et enim Aramei Allo dicunt cõmixtionẽ: & dros siue Daros austrũ qd Hebrei Darem dicunt: vt Hieronymus & Talmudistæ cõsentiunt. Hinc Allodaros siue Allodrox quem posteri Allobrox ptulerunt: dicit cõmixtio versus austrum. Non est dubiũ hũc fuisse illum q in Australem Narbonensis puinciæ ptẽ cõmixtas colonias deduxerit vocatas Allobroges: in qbus cosmographi vrbes illustres describunt Viennã: Gebẽnã: & Auinionẽ. Rursus apud Hispanos Lusus successit Hispanus & nõ emẽritus Grec⁹: vt in. iiii. naturalis hi
Lusus Magus, Moses. storiæ Plynius indicat Varronẽ sequutus. Ab eo Lusitania nũc Portugallia dicta cultaq fuit: vt nomẽ ipm accusat. Iesum Aramei quẽ Lusum alii vocant saluatorẽ interptat Hieronymus. Eo cognomẽto vt arbitror dignatus ẽ: vel q saluberrimã coloniis inuenerit patriã: vel q earn ab hostibus eripuerit Sed qd est graue in Beroso: Magũ Moysem appellat q diuina virtute vicit. Sed venia danda est gẽtilitati. Grauius autem aberrauit Trogus & Iustinus eius abbreuiator q in. xxxvi. epitomatum libro asserunt fratres Ioseph vendidisse peregrinis mercatoribus: veritos eius excellẽs ingeniũ: Eundem a mercatoribus deportatũ in ægyptum solerti ingenio percepisse artes magicas: & ob id ipsi regi pcarũ fuisse: filium eiusdẽ fuisse Moysem: quem paternæ scientiæ hęreditas & pulchritudo cõmẽdarẽt: eundẽ Moysem cum Hebræis vliginẽ & scabiẽ passis ab ægyptiis pulsum sacra ægyptiorũ furto abstulisse: ægyptios vero illa armis repetere pgentes maximis imbribus domum redire compulsos. Sed hos errores copiose confutabimus in secunda sacra decade sup Exodum. Nũc ad Berosum reuertamur: q ad conditionem Troiani regni pergit atq festinat dicens.

Anno vltimo regis Ascatadis. Ato donauit Dardanũ parte agri Mæonici: & ita regnũ Troianũ cepit. Dardanus si qua iura in Italię regno hẽbat: resignauit Turrheno filio Atus

Colligamus omnia in vnũ q de his tpibus & populis dicuntur. Dardan⁹ donat pte agri mæonici ab Atu Herculeo patre Turrheni. Eodẽ ergo Atauo patre ægyptio Hercule ortum ge
Atos nusq habẽt Ato & Dardan⁹ qa Atos ex prognatis Hercules & Omphales vnus fuit: & Dardan⁹ itẽ ex eodẽ Hercule & Araxa genitus est: vt in genealogiis explicauimus. Idem ergo genus Herculeum consanguineũ erat Męonicũ & Tuscũ Vetulonię. Quare nõ fit sanguinis mutatio sed agri & fortũę. Fortunę q
Dardanus. dẽ: qa Dardanus diu pstolatus in Samothracia spe reuocatiõis in paternã sedẽ Coriti: ea spe dãnatus: cõtulit se tandẽ ad consanguineos Męones: quos abituros ob pœnuriã accipiebat. At vero Turrheno & Męonibus fortuna fuit: quia teste Seruio & Strabone in. v. li. cum paruum & angustũ impiũ simulq regnũ nõ capet duos frẽs Lydũ & Turrhenũ: simulq fame ac sterilitate pmeret. Ato pr sorte iacta e duob⁹ liberis Lydũ qdẽ successorẽ regni retinuit Tur

rheno vero maiorem partē populi applicans foras abire iussit. Eadē Herodotus sentit & alii
quos contra se producit Dionysius Halicarnasseus in.i.li. Hæc igiť eodem tempore fortunæ
fuere Turrheno & Dardano Herculeis: q̄ illos ad cōmutādas sedes coegit: Quare Dardan9
ius Italici regni Coriti si, qđ haberet Turrheno resignauit: & Dardanū Ato donauit pte Meo
nici agri: quæ post phrygia ab Hispanis Brigis dicta: vt ex supioribus explanatū est. Nā teste
Eusebio de temporibus post conditā Dardaniā Phryges Meonici dicti sunt vsq; ad tpa Tan-
tali regis Meoniæ: cui suberant Dardanides.

Turrhenus adnauigans in italiā ianigenam
a Cybele & Corimbanto tanq̄ ex Herculeis
hilari hospitio except9 & ciuilitate Razenua
donatus est.

Herodotus & alii quos pducit cōtra
se Dionysius Halicarnasseus scribūt
Turrhenum adnauigasse in partē Ita
liæ: & consedisse ad septētrionalē thy
beris partem: vbi erat Vmbris habita
tio: & ibi ciuitates Turrhenas ædifi-
casse: vt super Myrsilū diximus. Qua
re Turrheni sedes in thyberina solū Thuscia q̄renda est ab Hortano oppido ad fines Areti-
norū vbi sunt fontes thyberis: qa ab his fontibus ē thyberis septentrionalis oppositus atq; fi
nitimus Vmbris: vsq; Horte Narq; fluuiū. Abinde enim vsq; in ostia thyberina: nō est perq
renda Turrheni sedes: quia ea portio thyberina neq; ē borealis neq; Vmbros retinet: sed Sa-
binos & latinos habet finitimos accolas: & ab oriētali in meridianā orā pspectat. Sunt autē
in hoc septētrionali thyberio decursu populi vt cernim9: primi quidē Aretini: Secūdi Trasi-
meni: quorū capita sunt Cortonia & Perusia Ergo q̄ Berosus vocat Ianigenā Italiam: hanc
partē Thusciæ & hos populos septētrionalis thyberis intelligit ad quā Turrhenus venit: cō
sedit: & vrbes ędificauit: & vbi Vmbris prisca erat habitatio: vt Herodotus & alii docēt: re-
ferente illos Dionysio in primo libro. Porro illū Cybeles comi hospitio recepit: nō modo: qa
consanguineus erat: vt Berosus indicat. Verū etiā qa (vt existimo) in picuio cernebat filiū
Bantē ab Aboriginū odio: sperabatq; si Turrheno reliqsset Coriti sedē: facile pacē cū Darda
no adepturā se: atq; in noua Dardania sacerdotiū cū filio habiturā. Qđ & euenit. Proinde il-
lū Turrhenū Cybeles donauit ciuilitate Razenua. Qua vero ciuitate decoratus fuerit Tur
rhenus: eądem Silius Italicus in. viii. libro exprimit dicens. Męonięq; decus: quondā Vetu
lonia gentis: Ab initio igitur Veiuzo oppido Cybelis & Coriti sede Męonia gens decorata
& illustrata fuit: ac propterea Vetuloniā Coriti sedē notauit. Vergilius dū dixit Dardanū
pfectū fuisse a Turrhena sede Coriti vbi mira breuitate regiā regū Vetuloniam: & duos re-
ges illā cognominantes & sibi ex pximo succedētes Coritū & Turrhenū cognominauit. Er
go qa donauit illum ciuilitate Razenua: vtiq; Turrheni nō in Turrhenū nomē & mores: sed
ecōtra Mæones in ciuilitatē nomēq; ac studia Razenua trāsiuere: & Razeni cū aliis cognoīa
ti fuerunt: vt author ē Dionysius in primo libro.

Tusciæ fines.

Ipse Turrhen9 multa Meonica ornamēta p
ferēs: dedit Coribantus vero & Cybeles or-
nata Dinastia duodecim ducū duodecim po
pulorū quiessent ex ianigenis: ipsi in Phrigi-
am se contulerunt.

Quæ ornamēta Turrhenus ptule-
rit: quę esset & qualis Dinastia siue po
tentatus duodecim ducū & Lucumo
nū: qa res plixa ē narratu: ob id remit
timus lectores ad .q. Annias. Scien-
dū est Cybelē esse cōmune nomē Ba-
bylonicū ad matres Deorū & Vestas
Cy enim illi matrem. Belē vero & Be
lum deū & deā vocant. Diciť autem Cybeles & deorum mater: a multis puta genitura: nu-
tritione: principatu: doctrina & additione. Ex his aliis & aliis tēporibus: quoq; Cybeles cōper

Cybeles qđ

Cybeles quoq;.

tas habemus. Prima omniũ fuit Tirea vesta vxor Iani: quę ex Iano genuit & curauit deos ho
Tirea. mines: sacra: & eorum ritũ: potissime ignē perpetuũ: vt exposuimus in duob⁹ p̄missis libris.
Vesta. Secunda fuit filia huius: cui nomē fuit Regina: quæ sola nutritione dicta est magna deorum
Regina. mater: qa in gratiam Tireæ matris educauit Tytanas: vt Diodorus in. iiii. libro auctor est.
Cybeles. Et hæ duę fuerunt primę oĩm Cybeles vestæ: in primo generis humani ortu post diluuium:
vt ex p̄missis probatum est. Rursus fuit tertia vxor Iasii Tusci Herculea: Veiuza susceptrix
magnæ Cereris in suis nuptiis cui p̄priũ nomē fuit Tyle: & cognomē a principatu ypitis fi-
lia Sypi regis Veiuzi: vt eius triũphalis Etrusca inscriptio conuincit: quæ ferme centenaria
ad Dardanũ in Phrygiã pergēs: vecta vt aiunt leonibus id est Herculeis comitata Veiuzis:
Veiuza. facta est regina prima antistesq; ac doctrix sacrorũ in Phrygia: Cybelis siue crepitaculis Tu-
Tyle. scis sacra Tusca celebrans. & quidē castissime. Nã puerũ Atũ quem ad sacra nutriebat in libi-
Ar⁹ castra- dinem cum Nympha perlapsum: seipsum castrare coegit: nec voluit sua sacra fieri: nisi a ca-
tur. stis & ex toto exsectis: vt omnes de illius sacerdotibus scribũt. Fuit & quarta Cybeles Phry-
Galli cybe- ga: post hanc multis ætatibus nata: & huic contraria meretrix: quæ puella primũ a Phryge
lis. Marsia adamata: pauloq; post ab Atu cognomento papa impregnata: & illo a parentib⁹ ob-
Cybeles al- trũcato cum Marsia fugiens ad Dionysiũ postremũ in Nysam vrbem paulo ante Argonau-
tera tas: vt Eusebius notat de temporibus quibus Nysam cepit Dionysius: ibiq; ab Appolline
iterum p̄stitura fuit: cum quo reuersa in Phrygiam: sepeliuit papã suum: & adiecit in sacris
scuta sonantia: & meretricios luctus & querimonias: vt patet ex eius vita in. iiii. libro Diodo-
ri. Vltima fuit Cybeles vxor Iasii Samothracis in nuptiis Armonię: quã Cadm⁹ supīducēs
Vltima priscæ vxori circa tēpora Argonautica: certamen passus est ab eadē vxore: vt Palefarus scri-
bit & Eusebius notat paulo ante Argonautis. Ex harũ æquiuocatiõe Græci amplissimam
mentiendi occasionē habētes quicquid de aliis dicit̄: huic vni tribuunt: vt patet in. vi. libro
Diodori: & primo Dionysii: qui ab hac Cybele & illius cognato Dardano Samothrace Dar-
daniã conditam & sacra Phrygia instituta splendide mentiunt̄: cũ iam Dardania cõdita &
sacra instituta ferme ducentis annis ante hasnuptias inueniant̄ in Eusebio & Spinga & Pa-
lefaro: & aliis Græcis probatis chronographis. Tandē Berosus finē suo operi īpositurus: ita
loquitur.

Porro etiã sub Ascatade apd̄ ęgyptios fuere reges Cherres & Arme⁹ qui cognominatus est Danaus & Ramesses cognomento Aegyptus. itaq; qui reges & tēpora tradũt a nostris de primoribus regnis orbis a iani diluuio primo vsq; ad Dardanię regnum cõditum his nostris breuissimis annotationibus sint hactenus dicta.

Patet ex hoc vltimo: cur Berosus Athenienfibus hoc opus solum vsq; ad Dardaniã cõditam protulerit. Quia videlicet ante Dardaniã conditã tpa Græcis ignota erãt. Porro tēpora quę ab ægyptiis sępe furabant̄: erãt confusa ęgyptiis ante Dardaniã conditam: quippe quia sæpe menstruo pro anno vtebantur: aliquãdo aũt bimestri: nõ nunq̃ vero trimestri: vt Diodorus in primo & secundo libro significat. Porro ægyptii sub Danao & Aegypto ãnis solaribus sunt vsi: quēadmodum Scythæ: Chaldęi: Hebræi & Etrusci semper sunt vsi: edocti a Cęlo annũ ad cursum solis & . xii. menses ad motum lunę: vt Diodor⁹ in quarto libro & Berosus in p̄missis asserunt. Quare ex Chaldæis cæteris tēporibus Athenienses cũ erudiuisset: eosdē sub Dardania cõdita remittit ad ægyptios a q̄bus etiam deos & sacra furati sunt teste Herodo in. ii. libro. Vnde & Aegypti⁹ Manethõ annis solaribus vtitur: post Dardaniã conditã: vt in eius supplemento atq; Eusebio constat: de quibus commentaria sequentia conscripsimus.

Expliciunt cõmentaria super quinq; Berosi libros de Antiquitatibus.

Incipit præfatio in li. XVI. sup supplemēta Manethōis ad Berosum.

Anethon sacerdos ægyptius historicus vt Eusebius dicit de tem poribus Argi quarti regis Argiuorum cuius tempora in Dinastiis idem Eusebius sequitur: q̄q̄ in plurib⁹ deficit in ānis & gestis lati nis quæ ad latinam correctionem reduximus in. Chronographia Etrusca. Hic a Iosepho producitur in multis protestetam contra Appionem grammaticum q̄ in primo de antiquitate Iudaica. Manethon

Explicit Præfatio: Incipiunt commentaria Manethonis prima pars cum commentariis.

Berosus inter Chaldęos historicos pro batior: deflorauit breuissimis annota tionibus omnia Chaldaica: de potio ribus regnis orbis a diluuio maximo q̄d deo rum maiores scribunt fuisse ante Ninū vsq̄ ad pcipuum regnum Troię conditum. Nos quoq; vbi ipse reliquit ꝓseq̄mur ea: q̄ nobis ex nostris historicis vel eorū relationibus cō sequuti sumus: ꝑ nostros ægyptios reges ꝓ grediendo: vt ipse egit sub Assyriis.

Post Chaldęos historicos sequunt̄ Aegyptii scriptores. Cui est argumē to q̄ ęgyptii a suis non potuerunt tpa ante Ninum cognoscere: neq; de dilu uio maximo noticiā assecuti sunt: nisi ex Chaldæa priore historia. Vnde ar bitrati sunt Aegyptii se fuisse ab ini tio & primos in orbe genitos: vt Dio dorus in primo li. & Trogus atq; Iusti nus in. ii. significant. Quare non iniu ria dixit Manethon diluuiū maximū a priscis Chaldęis mēoria pditū fuisse non a suis maioribus. Q̄d nō se id cre dere insinuat: dū de veritate Berosum collaudat: asserens illū non pbarū mō sed pbatissimū inter Chaldæos historicos. Verū qm̄ & ipsi ægyptii pl̄a alia orbis regna colonias multas mise rūt sub Osiride & aliis regibus: vt Diodorus in primo narrat: idq; mēoria seruauerūt: & qui bus tpibus & regibus ppagati fuerunt in posterū: iccirco etiā suas annotatiōes pbatas vera cissimasq; esse cōmemorat: dū eas nō p opinionē vt solēt Græci sed per certissimas seruatas vetustas historias: & successiuas scribentium ægyptiorum relationes sese scripturum pro mittit: pgrediēdo p ægyptiorum reges & tpa: ęque ac Berosus p suos Assyrios pgressus est. Et hoc est proœmiū Manethonis cōmentariū. Sequitur liber.

Aegyptus eiecto fratre Danao regnauit an nis. lxviii. Ab eo ægyptus nomē accepit Pha raones pro dignitate dicebanē. Anno hui⁹ quinto regnauit Amyntes annis. xlv. Anno sexto regnauit Dardanus annis. lxiiii. Deci mo anno Danu⁹ Argis: annis. l.

Manethō ad ægyptios reges cōuer sus ab ægypto rege nomen vltimū ac cepit. Nā teste Diodoro Siculo in pri mo libro pri⁹ oceana & Nylea: postq̄s Aeria dicebat̄: vt meminit Eusebius de hui⁹ Aegypti tpibus. Quinetiam ab Osiris noīe & cognomie Osiriana ab ægyptiis & Mizreia ab Hebræis teste Moyse dicta fuit. Hic Aegyptus frater fuit Danai cognomēto Armei vt scribit Eusebius: q cū regnasset. v. ānis pulsus est a frē Aegypto. Cū vero ab historicis enarrat̄: q̄ ea celebrata et apud poetas est: iccirco ab ea supsedimus. De Pharaonis vocabulo: idē Eusebius paulo supi us de regis ęgyptii Amenophis tpibus sic habet. Ex libris Manethonis sacerdotis ęgyptiorū legimus hęc verba. Aegyptiorū reges oēs tūc Pharaones dicebanē: nō hoc ꝑprio habentes nomē sed p dignitate reges tunc vrebant̄ hoc noīe: sicut & apud nos Impatores Augusti ap Aegypti nomina Aegyptus. Pharao.

t. ii.

pellantur. Habebat ergo vnusqsq; Pharao pprium nomē. Hæc Manethō. Ex hoc intelligimus hunc Manethonē fuisse Augustorū tpibus & donatum ob īfas ciuitate fuisse Romanum ac coiam: qa scribit dicēs sicut apud nos Impatores Augusti dicūt: ac pptetea cū de aliis tum pcipue de antiqs Italiæ regibus potuisse scribere nō minus vere q̄ Berosus: cui etiā facit argumētū: q; Dinastias Aegyptias & reges scripsit ferme vsq; ad ea tēpora. De Amynte Assyriorū rege & illiꝰ tpibus Manethō cōsentit Eusebiꝰ similiter q; de Dardano & Danao. Quare coętanei fuerat Dardanus: Danaus & Aegyptꝰ: & secūdus Archas filiꝰ Iouis ex Callistone: a quo secundo in Peloponesso Archadiæ nomen fuit. Nam obliteratum fuit priscum ab Archadio nomen: & Pelasgia ab accolis dicta est: Archas vero iunior in ditionē redactis Pelasgis regionē eorū Archadiā nūcupauit: ānō primo Aegypti huiꝰ cui cognomētū fuit Ramesses: vt auctor est Eusebius. Pharao ęgyptia lingua ferus & ferociæ plenꝰ dicit teste Diuo Hieronymo: quē Etrusca lingua Eth. Græca vero Trossoium & Tromatoreū dicimꝰ: quibꝰ nominibꝰ Mœones appellarūt Vetulonienses: vt in præcedentibus exposuimus multis locis.

Asterius. Existimāt quidā hunc Asteriū Cretensem fuisse Iouem illorum cantatissimum. Nā Apterasq & Saturnꝰ cretensis regnauit annis. iiii. Exorsus āno quarto. Cranai regis Atheniensis vsq; ad annū. xxxvi. Erictonii atheniēsis quo illi apteritæ successit in Creta filiꝰ eius Asterius vt cōputāt Chronographi græci quos sequitur Eusebius de tpibus. Quare: qa Saturno Cretēsi quē Cręci fingunt: eunuchasse Cœlum patrem & fugatum a Ioue successore: cōsequens est vt nomen propriū Iouis magni Cretensis fuerit Asterius perinde ac Saturni patris Apterites. De Romo vero nil aliud cōpertum mihi est q̄ quod hoc loci Manethon exponit. Nā in Ptolemęo legimus Romandissos in Gallia Belgica: & in decursu Rhodani sub Viēna oppi-

Anno. xviii. huius regnauit Turrhenꝰ apud Ianigenas annis. li. Anno. xxxiii. in Creta regnauit Asteriꝰ. Anno eiusdē. xxxv. apud Celtas Romus. a quo Romandi & biennio post apud Aborigines Faunus priscus: Apđ atheniēses Pandiō. Anno. l. apud Assyrios Belochus iunior: & anno. lxvii. apud Aborigines impabat Amnus Faunigena.

Romādissi da Romonū & Romā qđ postea per interpᵣtationē dicunt Valētiā. Turrhenū vero nostrum
Alu roman auctorē Turrheni nominis fuisse regum Aboriginum Fauni & eius filii Amni temporibꝰ la-
diorum. tini historici produnt: quos secutus Siliꝰ Italicus in. v. lib. asserit lacū Perusinū fuisse regna-
Amnus tū Amno Faunigena: cuiꝰ filiā Nymphā Agilam Turrhenꝰ locari vxorē filio suo Trasimeno expostulabat: a quo Trasimenus lacus nomē accepit. Dicit aūt priscū Faunū patrē Amni qa fuit aliꝰ iunior paulo ante æneę aduētū in Italiā: vt ex historicis patet: & Eusebio de tēporibus atq; isto Manethone: & nos locis suis exponemus. Horū nominū pluralitate immo ęquiuocatiōe qdā capti: & ipsi aberrāt: & caliginem in historiis āte oculos ingerūt: & alios aberrare cōpellūt. Quare sūmope cautos esse oportet ab ęquocatione nominū atq; indigestiōe tēporū: q veraces historias adipisci voluerint. De tēporibus vero Pādionis & Belochi iunioris: eadē scribūt Manethō & Eusebius de tpibus hoc adiecto: q; āno. l. dicti ægypti regis qdā asserūt venisse primū Cadmū valde adolescentulū: priscū ex cuiꝰ filia Semele natus est
Cadmus. Dionysius liber pater. Nā qui ex Samothracia fuit Cadmus diu post extitit: vt Eusebiꝰ scribit: & nos sup Xenophontē & Archilochū & alios exposuimꝰ.

De tēporibꝰ Menophis & Erictonii Troiani cōuenit inter Eusebiū & Manethonē. Sed tu emēdatiꝰ narrātē le-

Secundus post hūc Pharao Menophis imperat apud ægyptios annis xl. cuius secundo an

no apud Troianos regnat Erictonius annis .xlvi. Tarchon priscus apud Razenuos lanigenas: qui nunc dicuntur Turrheni & Tusci ob Turrhenum & peritiā diuinorū q̄ a iano didicerunt: regnat ānis .xi. Apud Celtas Paris: Apud Celtiberos Testa Lybius Tryton

ge Archiloci epithetum de tēporibꝰ Verū aūt dicit ꝙ genuit Erictonium Dardanus ex Bathea filia Teucri: vt historici tradūt: & Diodorus in .v. li. scribit. Nam vt historici perhibent: & Eusebius de tēporibus refert: quartus Atheniensium rex dictus est Erictonius. Eodem noīe dictus est Ericthoniꝰ Vulcani & Mineruæ filius & eisdem temporibus fuit: & ab Homero Ericthēꝰ nūcupaṫ. Fuit & Ericheus .vi. rex Atheniensium filius Pādionis & pater Cecropis iunioris .vii. Atheniensiū regis. Huius Ericthei filia fuit Orithyia: quā Astrei filius Boreas Thrax rapuit. Quare caue: quia ęquiuocum est Ericheus siue Ericthoniꝰ sicut & Tarchon: quoniā tres fuere Tarchontes. Primus filius fuit nostri Turrheni circa Dardaniā conditam: cui Turrhenus pater condendarum .xii vrbium ministeriū delegauit: vt Strabo in .v. cū cæteris scriptoribus asserit. Alius Tarchon fuit rex Verulonię post primū annis ferme centum octoginta videlicet ętate Euādri & Herculis gręci. Nā teste Solino ad hūc Tarchōtē legatus missus est Caccus: quē sub Euandro pemit Hercules. tertius successit Mezentio post crematā Troiam: ad quē Aeneas veniēs classem atꝗ milites contra Turnū & Mezētiū procurauit: vt auctor est Vergilius in .x. æneidos. Ob hanc rem Manethon hūc appellauit priscū de hisꝗ tribus etiā memoriā agit idem Manethon. Porro ꝙ Turrheni a Turrheno dicti sunt: non cū verioribus scriptoribus tenet. Qđ vero ob peritiā diuinorū & a sacrifico ritu a gręcis Tusci dicti sunt. Plynius in .iii. naturalis historiæ & alii consentiūt. Adiicit aūt Berosus & Festus ꝙ a Tusco Herculis filio Tusci primum dicti sunt. Verū satis distat an p ypsilon græcū scribas Tyscos: an p .u. latinū vel .o. Tuscos vel Toscos vt idē Festus insinuat & nos in Annilis. q. satis explicauimꝰ. Rursus Paris apud Celtas regnauit inqt: sub Menophi: & apud Celtiberos Testa. Paridē eū fuisse qui Parisios populos in Lugdunensi Gallia condiderit nulli dubiū esse potest: quorū metropolis ad hanc ętatē Parisius diciṫ: supreruarū omniū disciplinarū gymnasiis & beati Aquinatis nostri Thomę studiis & scholis inclyta. Horū populorū Ptolemęus & plures alii in geographia non obliuiscunṫ quorū hac ætate prima est Parisius: inde oēs qui contineṫ in longitudine quidē ab oppido sīc dicto Thedes vsꝗ ad Corpheū: in latitudine vero a Poysso vsꝗ Batum proximum vni ex ramis amnis Sequanæ. Testa vero Lybius Triton Mineruæ Palatuæ compatriota proximusꝗ Numidiæ id verū esse coarguit: quod. M Varro & Plyniꝰ in .iii. naturalis historię scribit etiam ex Poenis Aphricaꝗ Hispanos habuisse originem. Ab eo positos fuisse Contestanos finitimos Beticæ vt auctor est Ptolemęꝰ: ipsum nomen accusat. Horū populi nimirū si militia valent: quādoqdē ex Tritonide Mineruaꝗ militię principe ortū habuere.

Ericthoniꝰ
Ericheus. Orithyia Tarchōtes tres.
Tusci vnde
Paris Parisii Testa.
Triton.
Cōtestani.

Anno septimo eiusdē apud a yrios regnat Belopares: & Minos regnat in Creta āno vero decimo nono athenis regnat Ericheꝰ anno trigesimo quinto eius apud tuscos annis quindecim regnat Abas: a quo positi sūt abii tusci: & āno eiusdē trigesimo tertio Argis regnat Abas Argus

Duos fuisse Minoes legimus quorꝰ priscus hic est: quem Manethon anno .vii. Menophis ait iniisse Cretense regnum. Eusebius vero āno octauo. Hic priscus Minos fuit filius Xanri Cretēsium regis: vt periti græci scriptores conscribunt: qui cū Sarpedone prisco fratre de regno dissentiēs illū fugauit & Cretā obtinuit Post hunc annis viginti quatuor supra centū fuit Inppiter Cretēsis q teste Eusebio eo āno rapuit Europā Age

Minoes duo

noris filiam: & ex ea vt oẽs historici & poetæ asserũt genuit Minoem iuniorẽ eodẽ anno: qui
Minos — vt idem Eusebius de tpibus notat: anno. xxxviii. ętatis suæ vlturus mortem Androgei ma
te obtinuit & Atheniensiũ regẽ & Thesei patrẽ Aegeũ ditioni pere coegit. Laumedontis an-
no nono. Cęterũ de tpibus Beloparis & Erictei & Abãtis Argiui: discrimen nõ est inter Ma-
Atalanta — nethonẽ atq; Eusebiũ. Fuit aũt Abãtis Argi neptis ex Iasio filio Atalanta venatrix: quã ar-
Abas tusc9 — denter Meleager adamauit: vt oẽs græci & latini scriprores referunt. At Abas Tuscus is fu-
it teste Manethõe q Tuscos Abantes populos fundauit circa maritimã orã a Grauiscis vsq;
ad oppidũ quod ad hanc ætatẽ Cap Abiũ vernacula lingua: Latina vero caput Abantũ dici
Toruus — mus. Ex his maritimis Aneę ducem vnũ classis assignauit Lartes Targõ: qui Abas toruus a
Vergilio dicit. x. æneidos. Abas tamẽ a patria totu9 vero noĩe non crudelitate dictus est.

Græci q oĩa ex opinione vt libuit de tpibus & genealogiis audacter menti titi fuerũt: nihil certi afferẽtes: vt au-ctor est Iosephus cõtra Appionẽ grã-maticum: & Eusebi9 de tpibus primę Olympiadis: & alii clarissimi scripto res: etiã & æquocatione nominũ sępe capti sunt. Plures enim fuere Cadmi

Anno. xxx. Menophis Cadmus & Phœnix a mari rubro profecti: apud Sydonẽ regnaue rũt. Post septennium Cadmus docuit rudem gręciã: & regnauit Thebis apud Assyrios re gnauit Lãptides & vltimo eius ãno zetus & Amphion expulerunt Cadmum.

vt Xenophõ tradit plures Phœnices: plures Zeti: plures: Amphiones aliis & aliis tpibus si
bi mutuo succedentes. Quo fit vt tanq̃ ritu distincta & se mutuo longe remota tempora tri
buant. Sed qui fuerunt hi qui a mari rubro discesserunt: & qua ętate: soli Manethoni tanq̃ q
patrias historias nouerit & authori de rebus ęgyptiis certissimo: haud dubie credendũ est:
Phœnix & Cadmus primi — Fuere Phœnix & Cadmus primi Syria oriundi. Phœnix natu maior. xxi. anno in Sydone re
gnauit & a se primus regionem Phœniciam de vetusto mote nũcupauit cũ ãtea Canaam di
cerect: & fuit pater Agenoris Syri non ægyptii vt historici graues asserũt: Horum ęquiuoca
tione quidã illusi ascripserũt eos esse q a Thebis ægypti pfecti sunt: vt pro eis notat Eusebi9
de tpibus Dardani Sed falsum esse cõstat: q & Manethon ægypti9 patrię historiæ scientissi-
Phœnix & Cadmus græci. — mus his aduersat & Phœnix ægyptius filius fuit Agenoris nõ pater: & ęgypto nõ Syria ori-
undus. Fuerũt alii fratres Cadmus & phœnix græci: ferme annis octoginta ante Troianum
excidiũ: filii Amyntoris: Phœnix adolescẽs teste Homero in. viii. Iliados cũ suggestione ma
tris fuisset cõgressus patris Amyntoris pellici: & pater id psensisset: ad aliũ adolescẽtem re-
gem Peleum Achillis postea patrẽ Phœnix diffugit patris irã. Pele9 illũ benignissime susce
ptum & vnice dilectũ atq; militiæ ducẽ creauit. q Peleo referens vt potuit paria: dolopes il
li atq; plures populos subiecit. Quin ẽt lõge post Peleonatũ Achillẽ vt filium phœnix alu-
it atq; nutriuit. Hęc de filio Amyntoris phœnice Homerus retulit. At de illi9 fratre Cadmo
q Armoniam sororẽ Dardani & Iasii Samothracis vxori primę supduxit. Spinga & Palepha
tus scribunt: & Eusebius refert fuisse nõ minus triẽnio ante regnum Laumedõtis patris Pri
ami cum vxor prima ob zelotypiam Armonię rece dens a Cadmo illi certamẽ intulit: vt eti-
am Xenophon & plures retulerũt. Quare Samothraces vt reliqui gręci falso aiunt hũc Cad
mum fuisse filium Agenoris ęgyptii cuius cognatus fuit Dardanus Dardaniæ cõditor Nã
ante hunc annum condita erat Dardania non minus annis vno & viginti supra ducẽtos ne
q; hac ętate alius Cadmus & phœnix inueniantur q̃ Amyntoris non Agenoris ægyptii filii
Itaq; teste Manethone in Syros & Græcos Cadmum & phœnicem: fuerunt ęgyptii Ageno
ris filii Cadmus & phœnix qui a mari rubro iussu patris profecti: alter apud Sydonem Phœ-
nix: alter apud Græciæ Thebas regnauit anno. xxxvii. Amenophis: tertio q; post anno pul-

sus fuit: vt tam Manethon q̃ Eusebius de temporibus scribunt. Quare raptus Europę paulo ante hunc annum obtigit; & non post exactos nonaginta annos, vt Eusebius de temporibus pro Græca incerta historia notat.

Post Menophim cœpta est dynastia Larthũ vt in italia; q̃ dynastia durauit annis solaribꝰ .c.xciiii. Horũ Larthum in ægypto primꝰ fuit zetus: qui regnauit ãnis .lv. cuius ãno octauo in Dardania regnauit Tros: in Tuscia vero anno huius .xxxiii. regnauit annis .xxxviii. Veibennus ex familia Veituloniæ.

Hoc nomẽ Larthes nõ ꝓpriũ: est sed cõmune dignitatis vocabulum: sicut Augustus & Pharao. In triũphalibus ertuscis inuenimus ꝑ aspirationẽ scriptum: Larth; & Larthi. Erãt eñi in dynastia siue potentatu Etrurię .xii. Lucumones in Vetulonia residẽtes .xii. reges: q̃bus vnus p̃erat: vt Seruius auctor est sup. viii. æneidos. Hic supmꝰ Larth vocabulo Etrusco id est regũ maximus dicebaẽ: nõ solũ quia cęteris p̃erat: verũ etiam quia anniuersarie cęteris duodecim reuocaris ipse ꝑ vitã totam perseuerabat. Hoc pacto potentatus & Dynastia pluriũ regum in ęgypto cœpit; quibus primꝰ p̃fuit Zetus Larthes Nõ hic Zetus fuit q̃ pepulit Cadmũ: vt supra retulit. Nam iste fuit ægyptius: ille vero Gręcus. De horũ tẽporibus Eusebius & Manethon paria sentiũt. Tros iste fuit filius Erictonii & nepos Dardani qui in Dardania partem vrbis maximam fundauit; atq; a se Troiã dixit; vt Eusebius de temporibus & cæteri conscribũt: sed de alio Larthe Magueo & temporibus tã Larthum Thusciæ q̃ Dardaniæ: in tp̃ibus Archiloci & historię ettuscę supprimit Berosus: vt q̃ nouitius historicus & externus. Nomen vero Veibennũ quod a latinis Vibennum ꝑ sincęsim in primo Varronis de lingua latina scriptũ repio; sicut & Veiturgiã & Veiterbum per sinęresim dicimꝰ Veiturgiã & Viterbũ: ꝓfecto etruscũ est nomẽ q̃d solũ Vetuloniatibꝰ cõuenit. Nam ben filius apud orientales atq; Arameos & Hebręos filius dicił. Hinc Veibennus siue Vebennus Veiorũ filius & conciuis dicitur. Verũ sæpe nomen cõmune gentis: die lustrico tanq̃ proprium vni imponitur: vt Romanus: Florentinꝰ: Senẽsis. Ita pari forma cũ omnes Veizi siue Vetuloni sint Vibenni; huic tamen proprium fuit nomen: qui post Abantem Larthem regnauit annis tot quot in chronographia emendata Etrusca posuimus.

Larthes. Zetus. Tros. Vibennus.

Primo quoq; anno zeti regnauit apud Celtas Lemannus: & xxxii. anno apud Aborigines: Mars italus cognomento Ianus iunior. Anno eiusdẽ .xxxv. apud Celtiberos Romꝰ regnauit.

Lemãnus iste nõ dubiũ est q̃n is fuerit q̃ Lemannos posuit & a se nomina uit simul cũ lacu Lemãno in ꝓuincia Narbonẽsi quẽ Luxanæ lacum hodie incolę nuncupant; quẽ Rhodanus ad pontem vrbis Gebennæ effluit. Idem enim Rhodanus prius in lacum influit q̃ effluat: De Marte Italo cognomento Iano iuniore hæc comperio. Eusebius de temporibus Aeneæ sic scribit. Ante inq̃r Aeneam Ianus: Saturnus: Picus: Faunꝰ: & Latinus in Italia regnauerunt annis circiter .c.l. Cur vero circiter dicat profecto quia id non potuit habere ex certo latinæ historiæ. Nam plus annis .xii. cœpit dictꝰ Ianus. Quod profecto ita patet. A .xxxii. anno Zeti ad excidium Troiæ circa cuius tempora ad Latium venit Aeneas: supputantur ab eodem Eusebio anni duo & sexaginta supra centum. At Ianus iunior Latinus cepit Aboriginibus imperare anno .xxxii. Zeti: vt Manethon asserit. Quare duodecim annis amplius q̃ centum & quinquaginta cepit. Quia vero alii minus duodecim cepisse scribunt: idcirco Eusebius chronographus optimus; ne cui detraheret; aut certum tempus quod incertum erat exprimeret; medium inter hęc tempus & cum vocabulo circiter tradidit dicens; regnauerunt in Italia annis circiter centũ quinqua

Lemannus.

ginta. Cæterum Italiam thyberinam & Latium hoc loci accepit ab historicis: quoniam vt
ex omnibus constat in tota Italia Larthes Turrheni imperabant: in Latio vero supradicti La-
tini subteguli Ianus iunior: Saturnus iunior: Picus iunior: Faun⁹ Iunior: & Latinus. Qđ ve
ro hic Latii subregulus cognomento Ianus fuerit Latinus Mars: ex primo libro Dionysii Ha
Fannus licarnassei conuincitur: qui sic ex latina historia scribens. Contigit inquit eo tempore quo ve
nit Euander: esse regem Aboriginum Faunum: pronepotem vt aiunt Martis: quem vt geni
um quendam siue indigetem: & sacrificiis atq; carminibus coiunt Romani. Pronepos autē
ad proauum refertur quoniā relatiua sunt. Porro Ianus iunior vt Manethon & Eusebius nu
merant: proauus fuit huius Fauni: vt patet numerando a Fauno filio per Picum patrem: Sa
Mars latinus & Ian⁹ iunior idē. turnum auum: & Ianum proauum. Quare idem fuit Mars Latinus & Ianus iunior: vt Ma-
nethon tradit. Ergo equiuocatio Iani & temporum ignoratio multos in his latinos decepit.
Nam si Tuscorum vetustas tanta est simul & illorum deorum & legum antiquitas: vt nul-
lis hominum legibus: diis & moribus conueniant: vt probabiliores græci conscribūt: & Di-
onysius Halicarnasse⁹ in primo retulit. Porro ātiquissimas leges atq; primos deos araſq; &
religionem cana fides Ianusq; dedit: consequens necessario est: vt hic ianus iunior nullas re-
ligiones docuerit nec fuerit priscus ille qui est pater omnium deorum: qui nouirius inuenis
paulo minus centum septuaginta annis ante Aeneā: & cuius ętate Turrheni florebant Iani
gena lege: religione: studio: litteris & philosophia. Nunc de Romo apud Celtiberos rege di
cendum est. Romus hic fuit: qui cum procul Sagunto Romam in littore constituit: a poste-
Romus. Valentia. rioribus Romanis per interpretationē valentiā nuncupatā. Nam Romus dicit valens & ro
bustus ferme ab omni lingua & historico. Quare per interpretationem & locum a coniuga-
Roma. tis: si Romus valens est: & item valens Romus: necessario consequens est: vt Roma sit Va-
lētia & Valētia Roma. Cui argumēto est Solin⁹ q in principio scribēs. Romę ingt vocabulū
primo ab Euandro datum: cum oppidum ibi offendisset qđ Valentiam dicebat Latina iuuē
tus: quod Archades habitantes: seruata nominis interptatione Romam dixerunt. Hæc So-
linus. Verum qđ dicit vocabulum Roma primo ab Euandro est inditum: intelligendum est
appellatione græca. Nam antea vocabulo barbaro etiam Roma dicta fuit a prima conditri-
ce filia Itali: vt Berosus & plures verissime scripserunt: & Plutarchus refert in vita Romuli:
Est autem significatio Romæ apud Græcos solum robur & robusta: sed teste Hieronymo de
interpretatione nominum Hebræorum & aliis Talmudistis sonat non solu robur: sed subli
mitatem cum tonitruo augurio & imperio. Itaq; non exigua coniectura est Valentiam his-
paniæ primum Romam a conditore Romo dictam. Cui argumēto est q eius liberi qui ei suc
cesserunt eisdem locis regnauerunt: vt paulo inferius locis suis videbimus. Vrbs itaq; Va-
lentia ab origine vetustissima: etiam valentinis heroibus inclyta Borgiis: hac nostra ætate
decorata & ornata est Borgianis pontificibus maximis In primis beatissimo Calixto. iii. sub
Va. laus. Calixt⁹. iii. Alex. vi. Signa inuēta. quo mira dei prouidētia apud Pannones Turcus Mahumeth inimicissim⁹ Christiani nois
cladem exercitus passus: & a quo transfigurationis Christi celebritas instituta est: Deinde &
beatissimo Alexandro. vi. in cuius pōtificatus exordio: e cauernis & latebris terræ: vetustis
simorum Italię regum triumphalia in hac sua vrbe Vetulonia nunc Viterbo etiam lepores
prodiderunt: videlicet futuræ sub eo pontifice fœlicissimo propagationis imperii Christi-
ani: & sedis apostolicæ illustrationis diuinum portentum. Eadem vrbs Valentia illustrissi-
ma effecta ortu Beatissimi laurētii martyris & diui Vincentii confessoris atq; gloriosissimo
martyrio beatorum Valerii episcopi Cæsa. augustani & eius archileuitæ Vincentii.

Secũdus Larthes ęgyptius fuit Ranses annis.lxvi.Anno eius.xxiiii.Assyriis impat Pãnias.Eiusdẽ anno.xxviii.Athenis regnat Aegeus. Cadmus Armoniã sororem Iasii Samothracis ducit vxorẽ. Olbius regnat apud Celtas.Anno.lx.Cadmus ex Zelotypia primę vxoris:ob Armoniam discrimen certamenq́ patitur.

Eiusdẽ anno.xxiii.Cęculus cognomento Saturnus iunior regnat apud Aborigines:& tertio anno post apud Turrhenos regnat Oscus:cuius insigne fuit serpens. Hic ex Vetulonia multas colonias seminauit:apud quam erat oriundus magna familia.

De tẽporibus Ransis:Panniæ & ægei cõueniunt Manethon & Eusebiꝰ de tẽporibus:dissident vero in tẽporibꝰ certaminis vxoris Cadmi:q̃ Manethon id gestũ esse anno Ransis.lx.scribit.Eusebius vero lviii.Ex quo patet Cererẽ magnã panificam nõ potuisse adesse huiꝰ Cadmi & eiꝰ cognati Iasii Samothracis nuptiis:quæ diu ante naturę concesserat:vt in Anniis questionibꝰ & aliis cõmentariis & institutionibꝰ Etruscis exposuimus. Ranses.

Inter oẽs latinos auctores hęc conueniunt. Primũ quidẽ quia Cęculus Prenestinę conditor vrbis:fuit Aboriginũ rex in Latio.Idem fuit Martis Latini filiꝰ. Atvero qui Marti patri successit in Lario:fuit cognoiatus Saturnus vt supra demõstrauimus.Quare Cęculꝰ rex Martis Latini filius cognoiatus fuit Saturnus.Ergo tres fuere in Italia Saturni. Primꝰ fuit Sabatius:qui fugiẽs arma Iouis Nini:ad Ianum priscũ exceptꝰ fuit ab eo:& participata potentia illũ illustrauit.Hic fuit pater Sabinorũ & Samnitium vt sępe ostendimus.Aliꝰ fuit filius Romę Romanessus nepos Itali:qui primꝰ Aboriginũ Saturnꝰ creatus est:vt in eisdẽ ostendimus. Tertius fuit Cęculꝰ filius Iani Iunioris:noiati Martis:vt nunc explanauimꝰ. Primꝰ fuit priscis aureis sęculis.Secundꝰ tpe Iasii:Tertius tẽpore Ransis ęgyptii:& Osci Vetuloniẽsis:vt ex his patet.Oscus vero Etruscũ nomen est:a venenoso & terrifico serpente dictũ:quẽ ad hanc ætatẽ Etrusci Oscorzonẽ dicimꝰ.Quare rectius dicit Manethon Oscũ & Oscos ab insigni principis serpente dictos:q̃ Seruius super.vii.æneidos:dicẽs Oscos dici:vbi plurimi abundãt serpẽtes. Profecto & ab insigni duces vetusti appellari solebant:ceu Macedon a lupo:& Anubis a cane:vt in primo li.Diodorꝰ est auctor.Nam ægyptia lingua Macedon lupus:Anubis vero canis dicit.Quin etiã & Iuppiter in aquilã & taurũ:& aureũ impluuiũ versus a fabulosis grecis fingit:q̃ ad raptũ stuprũq́ Ganimedis:Europęq́ ac Danaes vsus sit insigni Aquila:& tauro:& corruptore auro.Hic Oscus Vetuloniẽsis adeptꝰ imperiũ Italię:plurimas colonias dedit:vt ait Manethon:& a se Oscas & Volscas:quasi Voloscas:id est consulares Oscas cognoiauit:quarũ Volsci in Latio primi fuisse conditi apparent:q̃ vocabulo Turrheno eos Volscos:id est priscos oscos(Osci enim fuerunt Capuani.)appellauit:quos Vergilius adducit sexto Aeneidos illo versiculo:Oscorũq́ manus.Quo loci Seruiꝰ ita scribens:Capuenses(inquit)dicit:qui ante Osci dicti sunt.Teste eodẽ Seruio etiã super.x.ęneidos:constat Capuã a Tuscis conditam fuisse:viso falconis augurio:qui Tusca lingua capis dicit:Et subdit.Tuscos autem omnẽ pene Italiam subiugasse manifestum est. Vulturnum vero post dictam fuisse:& a campis Capuam Liuius auctor est in quarto ab vrbe condita dicens Vulturnum Etruscorũ vrbem:quę nunc capua est:cepere Samnites.Eodẽ loci ait Capuam esse dictã a campestribus locis:in quibus sita.Reassumpsisse quoq́ Capuę nomẽ a Troiano duce Capy:equidem Vergiliꝰ insinuat lib.x.æneidos vbi ait.Et Capys hinc nomẽ Capuanę dicit vrbi. Vnde & Dardanos colonos illam habere dixit Lucanus in secũdo quũ ait. Mœnia Dardanii tenuit Capuana coloni.

Cęculus.

Saturni in Italia tres.

Oscus

Volsci

Capua.

Tépora in Manethone inemẽdata in Archilocho & nostra chronographia repies: Cęterũ nouimus ex pręcedentib9 quũ varia origine reges Hispaniã regerent: eorũ caput originis nominari: quorũ vltimus fuit Testa Libyus Triton qui apud Carthagineã puinciã regnauit. Quare quum non alii sed illi9 posteria Carthaginea in Valentiam progassent imperiũ: cõsequens est vt Valentia ab ei9 filio Romo fuerit noiata. Argumento quoq; est: q circa ea loca fili9 Romi Palatuos: populos a se dictos Palatuos fundauit: quos & Ptolemęus supra Valentiã describit ad montes vicinos.

Galathas

Galathas vero iunior a quo deuicti sunt Sarmatę & Asiani: etiã a parte suo Olbio innumeras colonias denoiauit: in Gallia: Sardinia: Sarmatia magna: Asia & Cilicia: vt in Ptolemæo & geographis noia descripta Olbia pseuerant. De victoria vero atq; fortitudine exercit9 huius: quib9 omnẽ Sarmatiã & Asiæ magnã partẽ: ditioni parere coegit. Diodor9 Sicul9 ample in. vi. li. psequutus est.

Ilus.

Cæterũ de Ilo id constat eum fuisse a quo Ilium in Troia fuerit conditũ: & cui9 fratrẽ Ganimedem Iuppiter rapuit in aquilã versus vt fabulant̃ Græci: tametsi eor; chronographus Eusebius de temporib9 mendaces illos ostendat ex temporib9 patris eor; dicẽs. Ob raptũ Ganimedis Trois patris Ganymedis & Tantali raptoris bellũ exortũ est: vt scribit Phãder poeta Frustra igit̃ Iouis famula: & raptrix Aquila cõfingit̃. Hæc Eusebi9 de tpib9 Trois & Tãtali.

Anno ei9. xiii. Ilus regnauit apud troianos. lii. ãnis: & Palatuus apud Celtiberos: apud Celtas Galathas iunior q vicit Sarmatas: & cõdidit Galathas Asiæ.

Pic9 iunior

Fuisse Picũ priscũ ex pcedentibus colligitur. Hic Pic9 iunior pater fuit Fauni iunioris: cui9 ętate regnauit Tarchon secundus in Italia.

Tarchon

Nã & si Tarchõ iste cœpit regnare sub Pici tẽporib9: sub ei9 tñ filio vsq; Euãdri & Herculis tpa perseuerauit: vt Solin9 in pricipio insinuat cũ dicit. Cacc9 habitauit locũ cui Salene nomẽ est: vbi trigemina nunc porta. Hic vt Gelli9 tradit: qñ a Tarchõte Turrheno ad quẽ legat9 venerat iussu Marisię regis socio Megalę Phrygię custodiæ foret dat9: frustrat9 vincula & vnde venerat redux: psidiis ampliorib9 occupato circa Volturnũ & Cãpaniã regno dum attrectare etiã ea auderet quæ cõcesserant in Archadũ iura: duce Hercule qui tũc forte aderat oppressus est.

Namnes.

Namnes autẽ quẽ Manethon ait regnasse apud Celtas: script9 inuenit̃ per litterã m. & n. Namnes & Nannes: nec arbitror significatũ variari. Quare cõstat condidisse Nannetes populos in Gallia Lugdunensi: iuxta descriptionẽ Ptolemæi: supra Parisios interq; Namnetes & Vessones diuidit Sequana fluuius.

Nannetes i britannia

Vessonũ metropolis est olim Augusta Vessonum nunc Demont: At Namnitũ Augusta olim Condeuincũ iuxta Ptolemæũ: nũc aut Venecial est aut pximis locis. Ab his Nãtes per syncopã quasi Namnetes orti sunt. manetq; illis nomẽ Anglię oppositis. Estq; in Turonensi puincia ciuitas episcopalis in Britãnia citeriori: q comitatus titulo illustrat̃ ducis Britãnię primogenito ascripto.

Anno eiusdẽ: xlvii. Pic9 iunior fit rex Aboriginib9: & apd̃ Tuscos regnat Tarchon secũd9 annis. xliiii. post Picũ anno penultimo Ranisis apud Celtas regnauit Namnes.

Satis cõgruũt mutuoq; sibi cõsentiunt Manethõ & Eusebi9 de tpib9 Amenophis & Sosarmi & Laumedõtis pris Priami. Cęterũ dissensio est quo tpe ort9 sit ex Ioue & Alcmena adulteri9 grecus Hercules. Nã quũ omnes historici tradant illum periisse q̃dragesimosecũdo ãno Priami. i. ãno deci

Tertius Larthes ægyptius Amenophis annis. xl. regnat & impat: cui9 anno prio Laumedõ impauit Troię. Anno vero tertio Sosarmus regnat Assyriis: & Hercules Amphitrionis nascit̃ anno. vi. vixitq; annis. lii. & periit igne: primus ex maximis pyratis.

mo septimo ante excisam Troiam: variant tamen quoto vixerit tempore: quum illum
plerique annis.xxx.plurimi vero.lii.vixisse contendant. Quos Eusebius de temporibus Pria
mi referens & ita scribēs Hercules inquit cum ī morbum pestilentem incidisset: ob remediū
dolorum se proiecit in flammas & sic morte functus ē āno ętatis.lii. Quidam autē illum.xxx
periisse scribūt. Hęc Eusebius. Fuisse autem illum cum Argonautis omnes scribunt: ac pro- Herculis
pterea probalius dicunt qui illum.lii.annis vixisse conscribūt. Nam si.xlii.āno Priami id est anni.
xvii.ante Troianum excidium periit: si solum.xxx.annis.vixisset: equidem ante Troię ci-
neres fuisset genitus anno.xlvii.a quibus si quadraginta duos Priami subtrahis: profecto re
manent quinq; anni quibus ante Priami principatū natus fuit. Quare qm̄ Priamus sucessit
Laumedonti patri ab eodē Hercule perempto: cōsequēs necessario est: vt quinquēnis Hercu
les cū Argonautis nauigās Laumedont ē pemerit: quod quidē nō tam falsum q̄ ridiculū est.
Ergo verius scribūt qui illum occubuisse aiūt anno ętatis suę.lii. Sic enim: decennis fortis ro
bore cū solo ictu p̄ceptorem suū Linum Musicū pemerit puerulus tardiore ingenio: vt Dio-
dorus refert in.iiii. Neq; id facinus non potuit facile perpetrare: vt decennis robore incredibi
li: & auxilio Iasonis & Argonautarū: & dolo non bello: Laumedontem nil eiuscemodi suspi
cantem noctu confoderit: qm̄ id a Piratis & sępe factum vidimus & sæpius gestum legimꝰ Hercules
Nam vt in aliis: Argonautę nil aliud q̄ Piraticam insidiosam gesserunt. Et idcirco recte Ma Linum oc-
nethon dicit illum fuisse primū ex maximis Piratis: q̄q̄ puer diuino quodam & admirabili cidit.
robore res cum Argonautis gereret omnia maris litora vt insidiosus Pirata latrociniis &
stupris collustrans magis q̄ illustrans. lustrauerit: vt greca fabula refert.

Anno Amenophis.xiiii.apud Aborigi-
nes regnat Faunus iunior: &.xxix.anno
Tuscis imperat Tyberinus ex familia
Veia Vetulonię annis.xxxv.

De Fauno iuniore qui Euādrū excepit ho
spitio: & oppidum Romam Valentiā di-
ctum illi concessit omnes latini & gręci Faunus
paria scribunt. De Thyberino vero Veio
rum Vetulonię regnlo: hęc cōperio. No-
men illi fuit Thyberinus: cognomē Thy
bris id est iniuriator: idq; cognomen illi Thiberinꝰ
a Pelasgis quos pepulit a Tuscia impositum fuit. Nam cum Pelasgi paulo ante Siculo spe-
pulissent cum parte Vmbrorū: cohabitauerunt Turrhenis pacifice vsq; ad Thyberinū istū
qui per duas ętates idest circa.l.annos regnauit ante Troianum excidium: vt passim in pri-
mo libro scribit Diodotus Siculus. Origo belli inter eos fuit: ꝙ Minos iunior misit in Italiam
Glaucum filiū vt cum pelasgis Imperiū teneret: exceptusq; fuit a Ceretanis: donatusq; Scyl
la puella ex oppido Cęre vt quidam tradiderunt Quod quum Thyberinus ęgro animo atq;
iniquo perspiceret: bellum intulit Ceretanis ad mare: & Phaleriis ad Thyberim: quo bello
& si ipse periit gygas validus nomen tamen amni dedit qui prius Albula dicebatur: & Ve-
tulonienses victoria potiti: Glaucum & pelasgos tota Italia pepulerunt: & Enotum oppi- Enotum
dum validissimum non procul vrbe Roma quum cepissent: sibi vrbem posuerunt: quam
a sui origine loci & gentis Veientem appellauerunt: vt Epigenes refert. Vnde in vita Ca-
milli Plutarchus illos Enotanos ante fuisse retulit & a Romulo dictos Sardinianos quia ab
Veiis Etruscis qui intra fines Etrurię continentur originem habent. At vero Veii Etrusci
Sardiniani coloni fuerunt vt idem Plutarchus refert in vita Romuli. Coloni autem Sardi
nię fuerunt: non ꝙ a Sardinia in Etruriam venerint: sed ꝙ natione Etrusci Sardiniam primi
cum rege illorum Phorco habitatam reddiderint: vt author est Strabo in quinto & nos ad
longum explanauimus in aliis locis. Sed de his hactenus. Nunc quę de Thyberino his con-
formia referantur: iure subinferendum est. Regnauit inquit Manethon Thyberinus anno

vigesimotertio Amenophis. In primis hoc tempꝰ dubito quin maxime quadret. Nā vt histo
rici consentiunt fatidica Mantho electo ab Atheniensibus rege Theseo cui Mantho seruie
rat: ea dēvenit ad Thyberinū Vetulonię regē: a quo fœcundata peperit Ocnū conditorem
Ocnus Mantuę. Hinc Ognus dictꝰ fuit filꝰ Tusci amnis: id est Thyberini: qui nomen amni Thy
beri indidit: dicente Vergilio. x. æneidos. Ille etiā patriis agmen ciet Ocnus ab oris Fatidi
Tyberis cę Mantus: & tusci filius amnis. De thyberi vero noīe quidā opinanť dictū ab Albanorū re
ge Thyberino: qui in eo submersus fuit: vt placet Liuio & Ouidio in. ii. Fastoꝶ dicēti. Albu
la quē thyberim mersus Thyberinus in vndis Reddidit: hybernis forte tumebat aquis. Sed
huic respondent Seruius: Vergilius & Plinius: & alii qui scribunt diu ante Tyberinū Alba
nū fuisse Thyberinū tuscum: cui gręci thybrim cognomentū imposuere. Nam Festus recte
ait thyberim dictū a Thyberi tuscorū rege: vel a thyberino rege Albanorū. Plinius in tertio
naturalis historię capitulo. vi. dicit distinguens simul noīa & verba. Thyberis inquit: ante
Thybris thybris dictus est: sed prius Albula. Et Virgilius in. viii. scribit dicēs. Tum reges asperꝙ im
mani corpore Thybris: A quo post Itali fluuium cognoīe thybrim Diximus: amisit verum
vetus Albula nomen. Seruius vero cūctas opiniōes referens hęc in pluribus locis scribit: ma
xime super. viii. æneidos. Thyberim alii a rege Aboriginū dictum putant: qui dimicans iux
ta eum occidit. Alii a quodam Aborigine: quem Glaucus Minois filius in Italia interemit.
Alii inter quos Liuius & Ouidius a rege Albanoꝶ: alii inter quos Virgilius & complures a
Thyberino rege Tuscorū: qui ibi occubuit. Alii a regis Tuscorū iniuriis: qui circa ripas hu
ius fluminis latrocinabať: & a crebris iniuriis qbꝰ trāseūtes afficiebat: Thybrim cognoīatū
fuisse. Nec Ouidii verba nos asserere cogūt ante Thyberinū Albanū non fuisse dictū Thybe
rim. Neꝙ etiam Liuius cōtradicit: quia & si a Thyberino Albano diciť Thyberis: ante tamē
illū inueniť noīatus Thybris. Hęc Seruius. Verū has opiniones veras esse ex Manethone &
historicis depręhēdimus. Nā Thyberinus Tuscus fuit atꝙ Vetulonus. Dictus est autē la
trocinator: quia teste Seruio / latrocinari dicimꝰ ducem: qui etiā conductitiū habet exerci
tum. Et quia conduxit ꝓximorum Aboriginum militē vltra Tuscos contra Glaucū & Pe
lasgos: hinc dictꝰ est latrocinator: & aborigines: & rex Aboriginum: & Tuscus & rex Tusco
Glaucus rum: & Veitulonus & regulus Veientū. De Glauco vero ita scribit Seruius libro. vii. ænei
dos. super illud carmē Picta scuta labici. Glaucꝰ inquit: Minois filius venit ad Italiam: & cū
sibi imperiū posceret nec reciperet: ideo ꝙ nihil prestabat sicut pater eius prestiterat mittē
do illis Zonam: cū antehac discincti essent: ostendit scutum: a quo & ipse Labicus dictꝰ est:
& ex eo populi Labici. Tempora quoꝙ Herculis: Thelamonis: Iasonis & Argonautarū: Me
Scyllę deęꝙ & Cyrces illius sororis amantis Glaucum: ꝙ verissime quadrant: si quæ scribunť ani
maduertimus. Aiunt enim scriptores quorum sententiā Seruiꝰ refert super tertiū ænei. illo
carmīe. Dextra Scylla latꝰ lęuum implacata charybdis. Duplex inquit est scylla: vna prope
charybdim Siciliæ quę est saxū simile formę celebratę ꝑcui visentibus vt ait Sallustius. alia
fuit filia Nisi vt insinuat Virgilius. vi. ægloga. Fuit & tertia filia Phorci & Creteidos Nym
phę. Hanc amabat Glaucus quā Cyrce diligebat / sed ꝙ pronissimus in Scyllam fuerat. Irata
Cyrce / fontem in quo illa corpꝰ suū lauare consueuerat infecit venenis / in quem Scylla quū
descendisset pubetenꝰ / in varias mutata est formas. Horrens itaꝙ suā deformitatē in mare
se ꝓcipitauit. Hęc Seruiꝰ. Hanc tertiā Scyllā fuisse Tuscā Ceritē autores asserūt / inter quos
Epigenes pręcipuus est in Apologetico contra Italos. quo Thyberini & Glauci bellū refert.
qui etiā ait terminū Ceritis amnē a patris nomine Minoem appellasse / quē in Minoem trans
mutasse ex contemptu Tuscos asserit. Fontem vero & mare vbi se præcipitauit mare Scyl
lanum dici. Nunc etiam ætate nostra sic appellatur. & Tusca vernacula lingua quæ fina
resi vtitur Mar Scylliano vocamus. Est amnis iuxta Cerite oppidum ad mare vbi Scyl

la se lauare cõsueuerat. Itaq; vt diximꝰ: oĩa quadrãt. Tpe.n. quo regnabat Theseus erat Mãto & Thyberinꝰ Tuscꝰ: Glaucꝰ quoq; filius iunioris Minois Scylla & Cyrce: & Hercules & Thelamon. Nã Cyrces in Italiã venit cum argonautis: qui ab Hispaniis regrediẽtes in Thelamonis portũ: dictũ a duce iuxta Turrheniã venerunt: vt Asserit Diodorꝰ in.v. Inde Hercules a quo ad hanc ætatẽ dicit portꝰ Herculis in Tuscia: in cõtinẽtẽ descendẽs: & ad fanũ Volturnę in subcyminiis radicibꝰ veniens: primo quidẽ vt suum robur ostenderet: lacũ Cyminiũ nobis effecit: vt autores: & Seruius refert li.vii. æneidos. Lacꝰ cyminius Rhemi.

Quartus ægyptiis imparuit Ammenephus annis.xxvii. cuiꝰ anno quarto apud Celtas regnat Rhemꝰ: a quo Rhemi. Anno nono eiꝰ apud Assyrios regnauit Tautanes: & anno.xvi. apud Aborigines Latinus: apd̄ Tuscos aũt regnat Mezẽtius.

Rhemus Celtarũ rex: a quo Rhemi: qs fuerit nondũ cõperi. Sat est ab eo Rhemẽses Gallos dictos: quos Lucanꝰ in primo: & in cõmentariis Cęsar cõmemorat: sunt q; inter Belgas pximi Celtis: & Suessonibus: cũ quibꝰ eodẽ iure ac iisdẽ legibus olĩ vtebant. finitimi sunt Veromãdis: Treueris: Metẽsibus: Cathalensi quoq; & Laudunensi dioecesibus: ac siluę Arduennæ: a Cæsare celebratę. Metropolis est Remi ipsi in qua rex Gallię solebat magna põpa religiose inungi: ac rex acclamari. Porro Latinũ fuisse filiũ Fauni qdã scribũt: alii vero adulterinũ Herculis Pyratæ. Mezentiũ Agillinũ ciuẽ authores cõcelebrant; quũ fuerit Tuscꝰ: sed a capta Agillina dictꝰ est Agillinus: vt alibi scripsimꝰ: quẽ Virgilius in ęnei.li.viii. Larthem in luco ingẽti fanoq; Volturrhnę crudelia exercentẽ: a ciuibꝰ Vetulonię pulsum: asserit pfugisse in suũ Ceritem oppidũ: moxq; inde militibꝰ sumptis: ad Turnũ cõtra æneã pfectꝰ est: cõtra quos classem atq; terrestrẽ militiã æneę ad se venienti Tarchon rex cõsignauit. Qui etiã Mezentiꝰ teste Macrobio in Saturnalibus: antea Rutulis imparuit vt sibi offerrẽt quas diis primitias offerebãt. Tũ latinos oẽs similis impii metu: ita vouisse. Iuppiter si magis tibi cordi est nos ea tibi dare potius ꝗ̄ Mezẽtio: vti nos victores facias. Et icciro a Virgilio dictus est cõtemptor deoꝝ. Hinc pia illa insultatio sacerdotis. Hęc sunt spolia & de rege superbo primitiæ: raptas de eo notãs exuuias. Vnde cõtra Latinos postea Turnũ iuuit. Cętera in tẽporibꝰ Ammenephis & Tautanis: Eusebius & alii conueniunt. Mezẽtius.

Secutꝰ est vltimus Larthes septẽ ãnis: post quẽ secuta est Dynastia fine Larthe annis centũ.lxxvii. per quam numerabimus qui Babylonii: ægyptii: & Turrheni floruerũt. Anno dynastię Diapolitanorũ primo Troia euersa fuit: & anno.iii. æneas venit ad Italiã: ad Latinũ & Euandrũ: & Turrhenos: apud quos regnauit Tarchon iunior annis.xx.

Dynastię ægyptiorũ primæ a diluuio vsq; ad.xliii. annũ Nini.xv. fuere: vt Eusebius de tpibꝰ scribit: prima oĩm iuxta Berosum fuit Camesi: quẽ iter primos deos iuniorẽ Saturnũ appellauerunt ægyptii: vt in Berosianis explicauimꝰ: durabatq; singula septem annis sub duodecĩ diis primis maioribꝰ ęgyptioꝝ hoc pacto. Anno a diluuio.cxxxi. teste Beroso Chemesen primꝰ tenuit Dynastiã ægypti septẽ ãnis cui Chem Min vrbẽ dedicauerũt: vt ostẽdimus. Huic successit Oceanꝰ cum Thetide: qui colonias posuit iuxta Nylum: a quo & Nylus antea fuit dictus Oceanus: a quo innumerę Nymphæ genitæ sunt: vt Hesiodus in Theogonia scribit: & Diodorus in primo libro de Nylo confirmant. Postꝗ̄ vero septem annis Dynastia penes Nylum fuit: cessit tertio: & hoc ordine duodecim diĩ regnauerunt: singuli in suis vrbibus septem annis: qui summam annorum efficiunt quattuor & octoginta. Tres ex diis iunioribus secuti: coe- Dynastię ægyptiorũ

perunt augete tēpus:quorū primꝰ principatū tenuit annis.xiiii.secundus.xxvi.postremus
xxxvii.qui simul sumpti efficiunt annos septē & .lxx.adiectiq; superioribꝰ Dynastiis reddūt
annos vnū & sexaginta & cētū:ad quos si addis cētū & triginta vnū quia diluuio ad primā
sub Chemese Dynastiā interfluxerunt:erūt anni duo & nonaginta supra ducentos:quo tēpe
ortꝰ est Habraā anno.xliiii.Nini:vt Eusebius de tpibus:& Mosaicū tēpus cōprobant.Hoc an
no cœpta est.xvi.Dynastia sub Osiride:qui cōcessit Dinastiā Thebeis:durauitq; ista annis
nonaginta & centū:vt Aegyptii & Eusebius supputāt.Sequuta est pastorū Dynastia.xvii.
centū & tribꝰ annis:vt iidē scribunt. Ab hac emersit.xviii.Dynastia Diapolitanorū annis
xlviii.& trecentis:vt cōputant.Hinc in diuersis locis Aegypti lustrauit.xix.Dynastia sub
diuersis Larthibꝰ.annis quattuot & nonaginta supra centū:vt ab eisdē asserit:qui vt asse
runt:iterato in Diapolitanos regressa est:&.xx.Dynastia dicta fine Larthibus:vt hic Mane
thon scribit:& Eusebius cōnotat.Itaq; per hanc Dynastiam pgressus Manethon:ait eiꝰ pri
Aeneas in Italiam. mo anno Troiam ruisse.Eusebiꝰ vero vltimo anno pcedētis Aegyptiæ Dynastiæ illam no
tat euersam.Sed pleniꝰ Archilochꝰ tradidit de aduentu Aneę in Italiam:quo anno in Ita
liam venerit post crematā Troiam diuersa opinio est.Hoc tñ constat Aeneā pfugum domo
venisse ad Latinū Aboriginū regem:a quo ptimū Aborigines Latini dici cœperunt:a latino
q; Comi hospitio exceptꝰ Aeneas etiam Latini filiā coniugio accepit:ob quod ortū bellū est
Turnus. inter troiugenas & aborigines & Rutulos.Nā teste Liuio in primo ab vrbe condita:Turnus
rex Rutulorꝫ:cui pacta Lauinia ante aduētū Aeneæ fuerat/prelatū sibi aduenā ægre patiēs
simul æneæ Latinoq; bellū intulerat.Neutra acies ex eo certamie læta abiit victi Rutuli vi
ctores Aborigines Troianiq;:ducem Latinum amisere.Inde Turnus Rutuliq; diffisi rebus:
ad florentes Ertruscorꝫ opes eorūq; regem Mezentium cōfugiunt.Qui nouę origine gētis &
Mezentiꝰ. vrbis res Troianas crescere non tutum esse ratus:socia arma Rutulis iungit.Parata classe
se atq; militia ex.xii.populis teste Vergilio:dū plus nimio exercet crudelia:ad supplicū quę
situs Mezentiꝰ:a fano Volturrhnę inter cędes & ignes fuga elapsus:in Cęriteq; suum oppi
dum quod non longe est profectus.

Anno.vii.Ascaniꝰ Latinis impat:an
no vero sequēte Teuteꝰ Assyriis:& post
Francus Celtis ex Hectoris filiis:& anno
eodē Lydi mare obtinuerunt.

Lydos quos ait mare obtinuisse existimo
nō fuisse Tuscos:sed Meones in Asia:q̄q̄
& Tusci tūc mare inferum ac superum &
oēs insulas circū Italiā ea tēpestate occu
parēt.Nā teste Liuio in ptio ab vrbe cōdi
ta:in aduētu Aeneæ tanta opibꝰ erat Etruria:vt iam non terras solū:sed mare etiā per totā
Francus. Italię longitudinē ab Alpibꝰ ad fretū Siculum:fama sui noīs implesset.Porro quis Francus
iste Hectoreus aut quo pacto rex a Celtis susceptꝰ fuerit:neminē legi.Vincentius tñ diligē
tissimꝰ historiatū scriptor:illū cōmigtasse in Franciā asserit euersa Troia:& ob ingentē ani
mi virtutē percharū Celtis & regi acceptū:etiā regis filię matrimonio iunctū fuisse:ac post
eū regnū in Gallia suscepisse.Par æneę suo conciui fuit:qui pari modo regi Latino & affinita
te:& successione regni Latini iunctꝰ fuit:asserunt eū esse a quo primo Francię nomen.

Anno.xlii.Amazones tēplū Dianę Ephe
si succēderunt:& anno.xlvii.Ocnꝰ impa
uit Italiæ annis.xlvi.vixit annis.xcvi.&
xlix.Siluius Latinis:& Tymeus Assyriis.

Arbitror supputationē tēporꝫ corruptā
fuisse a scriptoribꝰ.Nā Eusebiꝰ tēporꝫ dili
gētissimus vestigator asserit Siluium re
Siluius gnasse apud Latinos anno huius Dinastię
Posthumꝰ quadragesimoquīto.Hic Siluius Posthu
mus est.Siluius quidem quia turi educatꝰ fuerat:Posthumus vero quia fœcūdata Lauinia

coniuge Aeneas obiit: postq̄ illius mortē partus fuit. Ab eo oēs Albani reges Siluii vocati fuerunt: successitq̄ fratri suo Ascanio. Ocnus quoq̄ iste Posthumꝰ fuit: quia Etrurię rex Tyberinus quū grauidā Manto fecisset: circa Tyberim cecidit in bello qđ cū Pelasgis & Glaucogerebat: cui adolescenti oīs Tusca militia credita fuit cum Aenea: vt narrauimus: omen scilicet futuri imperii: & q̄ ipse Larthes a patriis oris Tyberinis duceret agmen in trāspadanam Galliā ad condendā a noīe matris vrbē: de quo Virgilius in.x.æneidos. Syluii

Anno.xlv. Dinastiæ regnauit: Latinis Aeneas Siluius: & Assyriis Dercilꝰ anno xlvii. At.lxxii. Tuscis imperat Pypinꝰ annis quinquagintaduobus.

Dissidentiā competio inter Manethonem & Eusebiū de tēporibꝰ: q asserit Dercilū regnasse anno Dinastię huiꝰ.lxxviii. & Aeneā Siluiū.lxxiiii. qđ pfecto arbitror euenisse: q̄ alii his paucis annis regnauerit: qui nō habent in ptecio apud Chronographos: sed cū succedente sępe computanť: quū etian ante hunc Aeneā Siluiū reperiamus regnasse Latinū fratrem Posthumi annis tribus. Vnde & ipse Ensebius quasi respōdens ad dictā dissensionē sic ait. In alia historia reperimus quarto loco Latinū Siluiū regnasse/Lauinię & Melampodis filium vterinum fratrem Posthumi: & quinto qui nunc hic quartus poniť Siluium Aeneam Posthumi filiū. Porro Pypinꝰ hic est: qui regiam Tuscanicę Cybelis reparauit in agro Cybelario Vetulonię: vt excisa triumphalia marmora memorię produnt. Non procul quoq̄ Vetulonia est ager Pypiniensis: & Pypini regis halnea: cuiꝰ loci Liuiꝰ meminit: quū in.ix.ab vrbe condita scribens: Vmbri inqt: cōcitata oīni iuuētute sua: & magna parte Etruscoꝝ ad rebellionē compulsa: tantū exercitū fecerāt: vt relicto post se in Etruria Decio: ad oppugnandū inde Romam iturosmagnifice de se: ac cōtemptim de romanis loquētes: iactarent: Q đ inceptū eorū vbi ad Deciū consulē perlatū est: ad vrbem ex Etruria magnis itineribꝰ pergit: & in agro Pypiniensi/ad famam intentus hostium consedit. Pypinus.

Ergo dimissis cęteris pgit ad Romanū īpiū: breuibꝰ absoluēs alioꝝ diminutionē Et Latinꝰ qdē Siluiꝰ āte ęneā Siluiū regnauit vt diximꝰ annis tribꝰ: & post eū annis qnquaginta: vt Latina historia tradit: & Eusebius notat. Eupales regnauit vt hic Manethon ait apud Assyrios anno Dinastię.cxxi. Iuxta vero Eusebiū.cxviii. Similiter Alba Siluius quē ait regnasse Dinastię āno.clviii. Eusebiꝰ scribit impasse anno.clv. De Nycio Fesulano nō est dubiū quin is fuerit qui a Corsica Phocenses expulerit: & a se dicta Nycea vrbe posita: Corsis tributa quotannis pendere Tuscis īpauerit. vt historici quidā scribūt: & Diodorꝰ refert in.vi.li.breuibꝰ dicēs. Est insula trecētis stadiis distās a Cercina & Ethalia: q̄ a gręcis Cyrnos: a Romanis Corsica appelať. Calloiris in ea vrbs est a phocensibus cōdita. qui a Turrenis postmodū insula pulsi sunt. Nycea quoq̄ a Turrhenis Latinꝰ. Nicius. Corsica Nicea

Anno.vii. regnat Latinis Siluiꝰ latinꝰ &.cxxi. Eupales Assyriis. Anno.clviii. Alba latinis regnat: &.cxxviii. Nycius Fesulanus Tuscis annis.xlvii. Anno.clxvi. Pyseus Tuscus pyrata impat italię annis.lii. Ita paulatim Assyrii: ægyptii: Turreni delitiis eneruati decrescūt: ecōtra latini crescūt. Itaq̄ subiiciemꝰ breuiloquiū quo pacto reges Assyriorum: ægyptiorū cœperunt eneruari: econtra græcorū & latinorū Aboriginū. Apud eñ tuscos piseo successit Tuscꝰ iunior annis.xxxix. huic Amnus annis.xxv. quē sequutus est Felsinus annis.xxxiiii. Hinc Bon annis vigitiocto. Atrius.xxvii. Marsias decē & octo. Etalus.xxx. Cęlius vno & vigiti. Ex latinis autē secuti sunt per quos ppagati Romani imperium tenent.

maritimis: qui reliquas etiam Turrheni maris insulas suæ ditionis fecerunt: cōdita fuit. Hi postea vrbibus quę in Cyrno erant subactis: resinæ: cęręq; ac mellis: quorū ea fertilis est insula: tributa posuerunt. Cæterum Piseus is est: quem ad Piraticam exercendā inuenisse tu-

Piseus tubę inuētor.

bam Plynius in. vii. libro naturalis historię ac cęteri scribunt. Cœpit autem pyraticam teste in. v. lib. Strabone: quū ille Turrhenus ingenuus status & concordia cœpit eneruari dissensionibus duodecim populorum. Quibus & delitiæ & loci opulētia magno decidendi ab imperio; & paulatim cedendi locū Romanis adiumento & fomento fuerunt. Perseuerauit tamen in eis quę a Iano tradita fuit philosophia & interpretatio fulgurum & effectuum naturalium: atq; theologia: vsq; ad ætatem Diodori Siculi sub Iulio Cęsare: qui quū in libro quinto dixisset Turrhenos esse iuxta portum Thelamonis. mox in sexto libro a portu Thelamo-

Turrhenorum laus

nis quo incipiunt: vsq; in Cyminia iuga: eorum tractū: opulentaq; arua: & diuitias: imperiū priscum & peritiam breuib⁹ describens: Turrheni inquit fortitudine egregii: magno potiti imperio: ciuitates condiderunt plures atq; opulentas. Classe quoq; potentes quū diutius mari imperitassent: Italum pelagus ab se Turrhenum denominauerūt. Pedestri quoq; exercitu præualidi: tubam primi adinuenerunt: & bello admodum vtilē / & ab his vocatam Turrhenam. Duces exercitus pluribus insignibus decorarunt. Lictores illi: Eburneam sellā togam purpuream adiicientes. Domibus addiderunt porticus: in quas seruorū & concurrētium turba diuerteret: quę imitati postmodum Romani in quę meli⁹ aucta: ad suam rempublicam transtulere. Litteris quoq; & rerum naturalium: ac theologię inuestigatiōe plurimo tempore impenso: prę cæteris in fulgurum interpretatione versati sunt: adeo vt nostra quoq; ętate vniuersus ferme orbis cum admiret viros / tum pręcipue fulgurum interpretib⁹ vtatur. Patriam vberem incolunt: quam studio curaq; efficiunt fertiliorē. Mensa bis in die sumptuose præparata: omnia quæ ad epularum delitias pertinent abunde subministrant. Stragulas insuper vestes floribus distinctas: poculaq; aurea varii generis ac ministrorum: seruorumq; numerum permagnum in vsus habent multiplices: vbi non solum serui famulantur sed etiā liberi plures. Postremo priore virtute abiecta: potui se atq; ignauiæ tradentes: haud iniuria partam maiorum suorum in bellis gloriam amiserunt. Non autem eos parum ad delitias impulit patriæ fertilitas: quæ fructifera rerum copia ad ineptiam voluptatemq; traduxit. Sunt enim Turrheni campi lati: collibus distincti: cultiq; admodū: & solo fertili: vt qui aquis non hyemis tm̄: sed æstatis quoq; tempore abundēt. Hæc Diodorus. Reliqua tractauimus in historia Etrusca pontificia: quā iccirco pontificiam dicimus: q; a pontifice maximo Noa qui & Ianus in Vaticano cœpta: iterato ad pontificem maximum: & sedem apostolicam subiecta rediit. Sic igitur in ea excurrimus omnia tempora simul & reges & gesta vt quasi sub epitomate: complexi sumus.

Expliciunt commentaria super supplementa Manethonis.

FRATRIS Ioannis Viterbensis ordinis prædicatorum Theologiæ professoris ad consobrinum suum fratrem Thomam Annium: eiusdem disciplinæ atq; ordinis professorẽ: epistola responsiua incipit: quam pro eius interrogatis rescripsit. Lib.XVII.

VAERIS innumera dulcissime frater: de limitibus: gẽtib⁹ & populis atq; nominibus vetustissimis Thusciæ: itemq; vt edam commentaria super Philonem: Xenophõtem: Sempronium: Fabium pictorem: Fragmenta Catonis: & itinerarii Antonini: Merasthenem: Archilocum: & Mirsilum: quorum dicta & scripta e Mãtua mecum retuli Viterbum: cum regressus essem cum reuerendissimo domino meo: domino Paulo de Cãpo Fulgoso: Cardinali sancti Sixti. Ingens opus mihi attulisti. Verum quia ad pietatẽ & fulgorem patriæ atq; Italiæ cuncta spectant quæ non abest a theologiæ annexis: idcirco morem gessi: & vt experis opus Anniæ Tuscæ familiæ nostræ dicaui: & vna minus, xl. quęstiones Annias nominaui. Vale fœlix. Explicit Epistola.

Annia quæstio prima.

QVAERIS primo: qui sint pręfiniti limites Thusciæ? Responsio. In longitudine quidem sunt duo limites: quorum alter est Thyberis Vaticanus: alter vero amnis Macra principium Apuanæ Lygurię Thusciæ: quam longitudinem per mare discurrit Plynius in. iii. naturalis historiæ capitulo. vi. a Luna vrbe ad Ostiam. Latitudo vero eius a littore Thusco contento inter ostia thyberis & ostia Macræ, ad Apennium vsq;: concluso a fontibus Thyberis vsq; ad fontes Macræ non procul oppido Apua: nunc Pontremuli. Et hi sunt veri limites: in quibus probatiores auctores conueniunt. Tuscię limites.

Annia quæstio secunda.

QVAERIS itẽ: quo pacto antiquitus diuidebat Thuscia: & qui limites veri? Responsio. In fragmentis Catonis ita dicitur. Etruria olim Italiæ princeps: a metropoli eorum regia sic cognominata: a thyberi in Macram diffunditur. Gens prima eorum maritima ab Ostia ad finem Macræ. Mediterraneæ duæ: altera a thyberi ad iuga Cyminia: dicta Lartheniana quę & Veiẽs ab eorum metropoli: altera vero a Cyminiis iugis ad Stellam Fluentum & Pistoriũ. De hac diuisione triplicis gentis: insinuat Vergilius in. x. æneidos dicens. Mantua diues auis: sed non genus omnibus vnum. Gens illi triplex: populi sub gente quaterni: Ipsa caput populis: vires de sanguine Thusco. Tuscię diuisio.

Annia quæstio tertia.

QVAERIS quomodo intelligĩtur de Thuscia versus Vergilii: qui sunt de Mantua: Respõsio. vt Manethon: Acron: & quidam Vergilianistæ: & nos in Etrusca historia explicauim⁹. Ocnus Larthes Etrurię transgressus Apennium & Padum cum coloniis & excercitu: condidit a nomine matris Mantuã: & instituit politiam eius ad similitudinem Etruriæ: in qua metropolis regia erat diues & p̃clara auito sanguine vno. Et in hoc solo differebat Mãtua ab Etruria: q̃a licet esset diues auis indigenis: Venetis & Thuscis ex quib⁹ cõstitit: vt Serui⁹ & alii exponũt: non tamẽ his tribus gẽtib⁹ fuit vnũ genus: quia Venetis genus fuit Phaethõteũ mixtũ Troiano: Thuscis vero solum lanigenũ: vt in cõmẽtariis probabitur. Similitudo vero q̃a sicut Thuscia diuiditur in tres gentes: maritimã, transcyminiã & Ciscyminiam: & ex singula eligebantur quattuor populi ita vt essent ex tota Etruria in fano Volturnæ. xii. populi regẽtes pro singulo populo cõstituto singulo Lucumone: quia erãt Thuscis. xii. Lucumones reges: quib⁹ vn⁹ erat

Vergilii versus expositi. Ocnus. Mantua Lucumones. xii.

v

Larthes antistes: ita Mantua diuidebatur in tres dictas gentes Thuscam: Venetam: indigenã q; priscam: Et singula tertia pars ciuitatis diuidebat̃ in quattuor curias ad similitudinẽ quattuor populorum: & ita erant. xii. curiæ quibus vna princeps in palatio tanq̃ Larthes preerat ex solis Thuscis: quia teste Acrone non permittebant Thusci quospiam principari: nisi qui de sanguine thusco esset: vel eorum vernæ: vt Fabius insinuat: & nos ibi explanabimus. Et sic exponitur metrum Vergilii. Sicut Etruria metropolis respectu totius Thusciæ: ita palatium Senatus Mantuani erat respectu totius ciuitatis: quia illi gens triplex: & sub qualibet gente quattuor populi & curiæ distinctæ. Sed ipsa Mantua pro Mãtuę Senatorio palatio erat caput illis. xii. curiis & populis suis: Viri vero id est Senatores palatii qui & Lucumones Mantuani eligebantur solum qui essent de sanguine Thusco/aut vernaculo sanguine similiter Thusco: q; Romanis ducibus ac regibus opposuit pro ignominia Mitridates: q; Thuscorũ vernę fuissent: vt Fabius pictor & Trogus & Iustinus asserunt.

Mantuę palatiũ.

Vernę etruscorum.

Annia quęstio quarta.

QVAERIS quod sæpe dubitasti: quomodo sanguis Thuscus dicatur vnius generis & nõ Mantuanus? Nam & thusca mixtio fuit ex Corito prisco & Lydis: & Atlante Italo dicente Sillio Italico in quinto libro.

Ergo agit arreptis p̃ceps exercitus armis: Lydorum populos sedẽq; ab origine prisci. Sacratã Coriti: iunctosq; a sanguine auorum: Meonios Italis: permixta stirpe colonos. Responsio. Berosus in. .ii. antiquitatum: hanc ex multis vnam ex Genealogiis scribit: vt super ipsum copiosius scribemus. Iano fuerunt duo filii: videlicet Iapetus: Atlas maxim⁹: & Cameses. His alii fuerunt liberi. Atlanti quidem maximo Ion pater Itali: & Camesi Osiris pater Herculis ęgyptii: cui vnus ex prognatis fuit Atus: pater Turrheni ac Lydi. Rursus Atlanti maximo fuit primogenitus Comerus cognomine Gallus: quem Ianus primum Thusciæ atq; Italiæ Coritum designauit. Itaq; prisci aui atq; illustres progenitores Thuscorum fuerũt Cameses atq; Comeri genitor Iapetus. Et his auis genus proximum fuit vnus Ianus: q̃d non facile assignatur Mantuę. Et idcirco Sillius dicit Italos: priscos Coritos: & Meones fuisse colonos Thusciæ permixta stirpe: & iunctos a sanguine propinquo auorum: quibus proximum genus fuit vnum.

Atus.

Annia quæstio quinta.

Coritus.

QVAERIS quid significet hoc nomen Coritus. & cuius est originis: & quot fuerunt & vbi sedem sacratam in Thuscia tenuit? Responsio. Multa perquiris: sed ab origine nominis est inchoandum. Origo illi est Etrusca: & est pronomen dignitatis. Itum enim Etrusci Iouem & fiduciã Iouis intelligunt: vt in Saturnalibus Macrobius indicat. Porro Corim hastam vocãt: quam & Sabini Curim & latini Quirim proferebant. Nam veteres hasta pro corona quasi scæptro vtebantur: vt vltimo Epitomatum docet Iustinus. Hinc reges apud Etruscos Coriti: apud Sabinos Curites: & apud Romanos Quirites: id est hastati & coronati Ioues dicebantur. Vnde patet eos errare: qui existimant Coritum atq; Iouem patrem Iasii atq; Dardani fuisse alium & alium. Quod & Lactantius in fine primi libri institutionum significat dum dicit. Authores quidam tradunt Iasium & Dardanun fuisse filios coriti: non Iouis: subaudi tanq̃ alterius viri a Corito. Priscus a Iano Italiæ designatus Coritus: fuit teste Beroso Comer⁹ ipsi nepos ex filio Atlãte maximo: vltimus vero Iasius: Penultimus autem Cãbo Blascon: vt idem Berosus nominat qui dictus est Coritus socer Altantis Itali: ex Electra filia. Tot vero fuerunt Coriti: quot regni successores declarati. Sillius ergo loquitur de Prisco non aliis. Quare ab illo nominatur Tur-

Comerus

thena antiqua quam vocabulo etrusco dicunt, Volturrenam. Nam Vergilius vocat eam Turrhenam sedem Coriti in .vii. Aeneidos dicens, Hinc illum Coriti Turrhena a sede profectum. Sillius autem dicit illam sacratam a regio Fano & ingenti luco: sine quo antiquitus non poterant reges consilia & aucupationes reipublicę habere. Qd profecto Seruius in .vii. &. viii. aeneidos significat vbi scribit. Vergilius inquit vbicunq; lucus dicit intelligit Fanum augurio consecratum: quia Senatus nisi in augurato loco consilium habere non poterat. Et ideo non sacrabatur templum Vestæ: ne illuc Senatus accederet vbi erant virgines. Ad Fanum autem Volturrenę siue p syncopam Volturnę: indicebantur cõsilia imperii. xii. Lucumonibus & populis Etruriæ: vt authores tradunt: præcipue Liuius in pluribus locis ab vrbe condita. Et ideo Volturna erat Sacrata sedes Prisci Coriti & omnium sequentium.

Annia quæstio sexta.

QAERIS quo pacto Volturrena siue Volturna vrbs sit: eadẽ & Turrena. Respondeť. Antea q̃ Mirsilum & Dionysium Halicarnasseũ legerem: existimabam esse tã otthographię q̃ originis Græcę Volturrhenam & Turrhenam. Sed postq̃ eorum dictis atq; rationibus supot accessit ratio: equi dem destiti. Neq; enim turpe est ad melius conuerti: sed in stultitia perseuerare postq̃ semel aberratut: vt ait Lactantius. Itaq; dicimus Volturrenam esse orthographiæ simul & Etruscę originis & compositum nomen ab ol & Turrena. Est autem ol tam Arameæ q̃ Hebraicæ id quod latine priscum vel antiquissimum: vt etiam DiuusHieronymus exponit. Additur autẽ consonãs de more vetusto: quo sepe nominibus localibus & gentilibus teste Dionysio in primo libro addiť consonãs. V. F. T. B. vt Helia: hęsta: haeneti: Hibris: hœdus: dicit: Vesta Vesta: Veneti: Febris: Fœdus: vt ait Varro. Similiter in vsu vernaculo remanet: vt Anconam: Aractum: Annam: Annum: Annios: vulgo ptonuntiemus Nanconam: Baractum: Nannam: Nannum: Nannios: Ita olumnios /Olturrenam/Olfinios: Olaterras: Olce: Oloscos: præposita consonante proferunt: Volumnios: Tolumnios: Volsinios: Volaterras: Volce: Voloscos & per syncopam Volscos: id est ãtiquissimos Oscos. Similiter Volturnam aut sine syncopa Volturrenam intelligunt antiquissimam Turrenam sacratam Luco ingenti fano sedẽ prisci Coriti. Et ideo recte dixi q prisci coriti sacrata sedes fuit Volturna id ẽ antiquissima Turrena: ad cuius fanum indicebantur regia Etrurię cõcilia. Valet enim hæc consequentia. Est Volturna id est antiquissima Turrena: Igitur Volturna est Turrena.

Annia quæstio septima.

SI hæc illatio valet est Volturna Ergo Turrena prisca per locum ab interpretatione originis Etruscæ Vol. cur appositerunt Vol. Nonne satis erat dicere Turrenam? Responsio. Oportuit id fieri ad distinctionem nouarum Turrhenarum quas Mẹon Turrhenus postea condidit. Nam priscum & antiquissimum per distinctionem referuntur ad posterius & iunius atq; recentius. Turrenæ autem vrbes & nomen erant: in Thuscia: anteq̃ Turrhenus Mæon esset natus. Et ideo ille ad distinctionem Etrusca lingua dicuntur Volturrenæ siue Volturnę: id ẽ priscę & ante alias Turrhenas Lydorum antiquissimę. Vol cur ponatur.

Annia quæstio octaua.

VBI cõsedit Turrhenus & quas vrbes & quot edificauit. Respõsio. Dionysius in primo libro sequur? Mirsiliũ: refert Herodotũ & quosdã alios scribere: Turrhenũ filiũ Atus venisse in Thusciã: & cõsedisse atq; vrbes ędificasse in prima mediterate Thyberis: quæ ẽ septentrionalis: Et vt in quinto ait Strabo delegauit ministerium ędificandarum. xii. vrbium Tarconi filio. Fu Turrheni sedes & vrbes.

it enim decoratus & donatus ciuilitate Volturnæ quæ & Vetulonia est: vt suo loco probabi-
tur. Vnde & Sillius in octauo libro sequutus Berosum Vetuloniam appellauit decus Mçonii
quia fuerunt ea decorati:illustrati:& donati dicens. Mæoniæq; decus/quondã Vetulonia gen-
tis. Et ob id ea decoratus posuit primas colonias in vrbe qua donat⁹ fuit. Et ideo illas a nomi-
ne paterno: vt digniores nominauit. Dicimus enim græco vocabulo ad hanc ætatem/vicum
Demi At⁹ vicus. Demi Atus: id populi Atus. Est iuxta vicum longhum. Desiderius vero rex in Alabastro ex-
ciso decreuit: vt Longholam non vocarent amplius Longobardulam: sed cognomento ampli
Tarcona. atoris sui Terobum. Secundas colonias Tarcõ nomini suo dicauit: vt ait Strabo. Nam Tarco-
nam dixit oppidum: de quo Sillius in octauo libro. Tarcona inquit Tarcontis superbi domus.
Erat oppidum paruum: quia teste Dionysio in primo libro. mos condendarum vrbium anti-
quis fuit: vt eas non magnas: sed paruas & locis munitis crebrasq; conderent. Verum postea
pluribus in locis adaucta vrbs/vt ruinæ demonstrant: in plurali Romani Tarquinias dixerũt:
Tarquiniæ nunc vulgo dicimus Tarquene. Distat a Volturna nunc Viterbo .xv. milibus passuum. Ter-
tias colonias posuit in iugis Etruscis siue Volturrenis/quia Volturreni in quorum parte sunt
Volsinienses cognomine sunt Etrusci: vt asserit Plynius in tertio naturalis historię cap. sexto
De his coloniis dicit Vergilius in nono ęneidos.

Aeneas: sociis: & classe: & vrbe relicta
Scæptra Palantei: vrbemq; petit Euandri.
Nec satis. Extremas coriti penetrauit ad vrbes.
Lydorumq; manum collectas armat agrestes.

Hoc loci Vergilius Volturrenam regionem indicauit poetico more: quia extremas coriti vr-
bes dixit. Nam prisci atq; iunioris coriti sedes erat Volturrena Lucumonia. sacra ingente fano
Lucumonum regum & .xii. populorum concilio: ad quos Euander misit Aeneam: vt patet in
.viii. lib. æneidos: cum Euander ad Aeneam dixit se eum missurum ad ingentes populos & opi-
Larthes ma regna id est. xii. populos & .xii. lucumones reges: quibus vnus tunc pręerat Larthes Mezen
tius: vt Seruius & alii exponunt. Et mox eorum sedem esse in Etruscis id est Volturrenis iu-
gis vbi donati ciuilitate Vetuloniæ fuerunt: ita Euander Aeneæ describit dicens.

Haud procul hinc saxo incolitur fundata vetusto.
Vrbis Agillinæ sedes: vbi Lydia quondam.
Gens bello præclara: iugis insedit Etruscis.

Sic enim construitur. Vbi Lydia gens nunc bello
præclara vt ait Seruius. insedit quondam & a principio iugis Etruscis id est Volturrenis: ibi
Agilla. est regia sedes vrbis Agillinæ: id est Mezentii ciuis vrbis Agillæ: quia Vergilius ibi accipit vr-
bem Agillam pro ciue Agillino Mezẽtio: sicut & in primo libro. Ilium in Italiam portans id est
Ilienses. ciues Igitur in his iugis Etruscis quæ & a monte proximo Cyminia dicunt: posuit colo-
Agrestes. nias lydos bello præclaros cognomine Agrestes. Nam ipsa regio adhuc Agresta & fontana ei⁹
agresta a vulgo dicitur: & regio Etruscorũ Agrestium antiquitus dicebatur. Qd etiam expres-
sit Liuius in nono ab vrbe condita: vbi refert q; Fabio consuli prędãti iuga cyminia occurrerũt
cohortes Etruscorum Agrestiũ/missę a principibus regionis illius. Caput horum erat mons co-
riti & oppdum adhuc lingua Etrusca Corit Nyenta dictus: vt dicetur infra .q. xxxvi. Et ideo
Vergilius dixit ad Fanum & extremas vrbes coriti Aeneam profectum armasse Lydos Agre-
stes cognomine & nõ rudes militia vt male Serui⁹ exposuit: quia in iugis Etruscis insedit gẽs
Lydia bello præclara non rudis vt Vergilius indicat: Itaq; tres Colonias posuit: Tarcon: iussu
Turtheni donati ciuitate Volturna: Tarconam primam .xv. lapide a Volturna distantem.
Secundam: in ipsa Volturna Demi Atum Tertiã in Volturrenis iugis Etruscis: lydorum co-
gnomine agrestium Etruscorum. Porro a fontibus Thyberis vsq; Orbitum posuit quattuor
Thurrenia Colonias. Prima est Vicus adhuc in Crotoniensi agro dictus Turthenia: quam de more

incolę per syncopam vocant Turrhniam. Secunda est in agro Perusino a Trossula Męonica gē
re Trossanum adhuc dictum oppidum. Tertia est vna pars Perusiæ. Tripolis enim sicut Areti
um: ita et Perusia est. Nam eius antiquam partem posuere Grifonii Armeni: vt author est Be
rosus in. v. antiquitatum. Vnde Aramea lingua/Perusia id est Grifonia dicitur: quia Perꝰ Gri Perus.
fonem vocant: vt periti Hebræi Talmudistæ interpretantur. Aliam partem posuere Pelasgi
Achęi: vt Trogus & Iustinus memorant. Tertiam posuit Tarcō: nomine patris Turrheniam
dixit & per syncopam Turrhniam: cuius partis hodie porta Torrhnia dicitur: q̄uis corrupte &
rudiuis q̄ Cortonienses Perusini pro. T. ponentes. B. dicant Burrhniam pro Turrhniam. Cui
est argumento Appianus de bellis ciuilibus: qui Perusiam dicit esse vnam ex primis. xii. vrbi-
bus Turrheni. Quarta est: circa Orbitum & Balneoregium a gēte dicta Męonum: qd corrupte
proferunt Meanum. Porro in agro Volturreno in parte thyberina est regio Trossana: quę est a
limite dicto adhuc vado Trossano vsq; ad thyberim. In hac Trossana & thyberina regione/sūt
quinq; Coloniæ siue oppidula: quorum duo interierūt & trium ruinæ visuntur. Visuntur eī
vestigia eius quam adhuc sine syncopa Turrhenam dicimus: Manent vestigia Męoni oppidi:
sancto Anselmo illustris: cuius planitiem Męoni oppidi/vulgus Meani planum vocitat. Sunt
& in ruinæ Ferentinæ vrbis Metropolis Trossanorum vrbis inclytæ Othone Cæsare: vt Sue-
tonius in eius vita prodit: & sancto Bonifacio Episcopo: vt in Dialogis sanctus Gregorius scri
bit. Eam solo ęquauerunt Volturreni nunc Viterbenses ob frequētes eorum stultitias & Vol-
turnam commigrare iusserunt: Anno salutis. M. LXXIIII. vt Gotifredi annales memoria ser-
nant. Duo vero alia oppida Romani duces funditus deleuerunt. Horum primum dictum erat
Trossulum: de quo Plynius scribit. in. xxxiii. naturalis historiæ ca. iii. dicens. Sępe variatum est
equitum nomen. Nam sub Romulo & regibus appellati sunt celeres: deinde flexumines: post-
ea Trossuli: cum in Tuscis citra Volsinos nono lapide oppidum eius nominis: sine pedite: ce-
pissent. Aliud deletum est Męonia cuius ager adhuc Męonianus dicitur: & vulgo planum Mę
onianum. De hac Turrhena Męonia verba facit Ouidius in tertio Metamorphoseos in fabula
Turrhenorum Delphinorū. Vnde Acetes eius incola: socius Lybacæ Tuscaniensis interroga-
tus vnde & quis esset: respondit. Sum patria Meonia: parentibus de vili plæbe: qui harundine
piscabantur in scopulis. Nam thyberinos scopulos frequentabant. Existimāt quidam aut Mę
oniam esse aut ei substitutum oppidum Thyberinum: quod nunc Męonianū dicitur: & amo-
to æ vulgus dicit Monianum. Nam & ipsum continetur in prima medietate regionis septen-
trionalis Thyberis: quæ a fontibus eius vsq; ad Hortem oppidum profluit. Nam altera medie
tas ab Horte in ostia Thyberina/in meridiem vt cernimus confluit. Et hoc argumento vtitur
Herodotus & alii vt referunt Dionysius Halicarnasseus in primo libro: & Myrsilus de origine
Italiæ atq; Thurrhenorum: quia recitāt vrbes eius dictas Mæonias: Turrhenias & Trossanas:
in prima medietate septemtrionalis Thyberis. Has ergo duodecim colonias pro inita ciuilita
te Tusca Turrhenus dedit: quasi imitatus Ianum/qui teste Catone in fragmentis & Fabio pi-
ctore: condita Hetruria Metropoli: illi duodecim primas colonias cum duodecim fascibus sub
iecit.

Annia quæstio nona.

DVBITAS An in supradicto carmine Vergilii insinuetur Volturna ad cuius ingentem
lucum fanumq; mittebatur. Aeneas ad Lucumones: an ipsa vrbs Agillina. Duo autem tibi prę
bēt occasionem dubitandi. Primum quia exprimit vrbem dicens. Vrbis Agillinę sedes. Alterū

Vrbs agillina.

quia Euander ad Aeneam dixit: ꝙ locus ad quem ipsum pro auxilio Thuscorũ mittebat: erat propinquus dicens Romæ haud procul hinc est vrbis Agillinæ sedes. Q͞d vero dicãtur Etrusca iuga Volturrena: etiam nomen Etruriæ & Etruscum: accipitur quandoq; communicatiue pro tota Thuscia. Hæc sunt de quibus dubitas. Responsio. Nullo pacto vrbem Agillinam intellexit Vergilius: sed ciuem vrbis Agillinæ Mezentium: qui clarissime dicit eam sedem curiamq; esse in iugis Etruscis: vbi cõsedit & habitauit a principio Lydia gens bello præclara. Ceterum falsum est: ꝙ principio cõsederit in regione proxima littori vbi Agilla est sed in parte septentrionali Thyberis (vt omnes authores asserunt) qui de loco sessionis Turrheni scribunt. Quare nullo pacto ad vrbem & sedem aliquam maritimam missum Aeneam intelligit Vergilius: sed ad thyberi propinquam Volturnam regiam: vbi & Demi Atus: & Lydi Agrestes: & Trossuli: & Trossani: & Turrhena atq; Mæonia. Hoc idem patet ab interpretatione nominis. Nam Volturna est Aramea lingua id quod latina vrbs vetusta. Porro Aeneam mittit Euander ad sedem vetustam dicens Vrbis Agillinæ sedes saxo fundata vetusto. Omnis enim vrbs vetusta est sedes lapide fundata vetusto. Et idcirco Virgilius qui probe linguam Etruscam nouerat vt qui Etruscorum vrbe Mantua natus: per intepretationem dixit latine sedem lapide fundatam/vetusto: id est Arameæ Volturnam. Quod profecto repugnat Agillæ vrbi: quæ nouello lapide/ necdum centesimo ante anno a Pelasgis condita fuerat: q̃ Aeneas venisset ad Lucumones. Nam victoria potiti sunt Pelasgi/& Siculos tota Italia pepulerunt /ante res Troianas nõ amplius q̃ octoginta annis: vt Dionysius in primo libro refert. Porro Turrheni Pelasgos pepulerunt ferme duabus ætatibus id est quinquaginta annis ante Troianum excidium: vt ibidem Dionysius scribit: & Xenophon ætates exponit. Et ideo Dionysius ibi dicit: ꝙ Pelasgi non diu fœlicitate atq; victoria vsi fuerunt: quia triginta annis Turrheni eos permiserunt regnare: scilicet ab octogesimo anno ante Troianum excidiũ quo Siculos ab Italia pepulerũt: vsq; ad quinquagesimum ante Troiæ interitum: quo a Turrhenis afflicti sunt (vt Dionysius scribit: & nos in Etrusca historia copiose conscripsimus. Esto igitur decennio post victoriam cõdiderint (vt ait Dionysius) vrbes Pisam: Alsium & Agillam. Ergo Agilla fundata erat nupertimo & non vetusto lapide in aduentu Aeneæ/ videlicet ante annos sexaginta. Et ideo vrbis Agillinæ dixit sedem vetustam: quia eam sedem longe ante florentem multos per annos: nup regebat Agillinæ vrbis ciuis Mezentius: vt immediate subiunxit Vergilius. Itaq; hoc argumento galeato contra inermes oppositores vtimur: missum fuisse Aeneam ab Euandro ad lucum ingentem fanumq; Volturnæ: sedem vetustam/& ante Mezentium atq; Agillam multos florentem per annos: quæ non in iugis maritimis: & thyberi vicinis vbi Lydi consederunt: & vrbes condiderunt Mæonias: Turrhenas: Trossanas: Agrestes: & vbi ciuilitate Thusca a Lucumonibus donati sunt. Quę cum omnia simul collecta vera sint de fano Volturnę: & falsa de vrbe Agillina: vt experientia locorum comprobat: consequens necessario est: vt non nouam sedem Agillani: sed vetustam Volturnam descripserit Vergilius. Nec te moueat ꝙ vocauit sedem vrbis Agillinæ: quia vrbem pro ciue tunc regente Volturnam accipit more poetico: vt ibi Ilium in Italiam portans. Nec te item moueat: ꝙ eam sedem in propinquo vrbis Romæ dixit esse: quia Romani (vt Macrobius in Saturnalibus scribit) intelligunt vrbi Romæ propinquam Etruriam vsq; Cosas: vt Pyrgus: Grauiscę. Remotam vero a Cosis & deinceps. Ex quo patet ꝙ haud procul ab vrbe intelligit Vergilius id quod est in propinqua Etruria ab vrbe ad Grauiscas per maritimum iter: aut vsq; Volsinienses terrestri: & Cassiana via. Ergo ab vrbe ad quingenta miliaria /quæ equitando diurno itinere confici possunt: haud procul ab vrbe dici potest. Quali etiam modo loquendi vsus est Diodorus in quinto libro dicens: Argonautas ab Hispaniis venisse in portum Thelamonis a duce eorum dictum & eum esse iuxta Turrhenã. Dixit iuxta & nõ ꝑcul: & tamẽ distat a Turrhena ferme quinquagĩta miliariis.

Q; si dicis: fessi erunt qui hoc iter conficiunt: vtiq; & Aeneã fessum dicit Virgilius: tũ trãsa
ito Minione in collẽ luco ingenti vicinũ successisse scribit dicens Huc pater Aeneas: & bel
lo delecta iuuentus: Succedũt & equos fessisq; & corpora curãt. Porro quoniã dicis Etruscũ
nomen dici etiã de tota Etruria coĩcato nomine. verũ dicis. Sed nosti q analoga per prius di
cuntur de principali q̃ secundario: vbi nihil additur quod a principali significato dirimat.
Cæterũ & rustici proprio cognomine sunt Volturreni: in quorũ eadẽ parte sunt Volsiniẽ
ses: vt Plinius docet. Quare Etrusca iuga quibus insedit Lydia gẽs bello pręclara: sunt pro
prie Volturrena: pręcipue quia nõ solum nõ additur aliquid qd a principali significato adi
mat: sed qd Vulturnã cõfirmet: vt q sit sedes vetusta & multos florẽtẽ per annos ante Agil
lam & Mezentium: & qd ante dixit erãt ibi ingentes populi & opima regna: quę teste Seruio
non sine causa dixit: quippe q ibi erant duodecim ingentiũ populorũ: totidẽ Lucumones re
ges: quibus vnus pręerat Larthes: & quibus erat cõmunis sedes ingens fanum Volturnę ad
quod indicebantur consilia. xii. populis: vt indicat Liuius in pluribus locis ab vrbe cõdita:
& Virgilius in eodem. viii. libro inferius exprimit dicens.

Est ingẽs gelidum lucus prope Cęritis amnẽ. Relligione patrum late sacer. Quare Etrusca
iuga a Virgilio posita per proprietatem proprii cognominis intellexit Volturrena.

Annia quæstio decima.

OL ET VOL.

QVAERIS quo pacto sedẽ Volturnã Virgilius per interpretationẽ dixerit vetusto lapide
fundatam? Responsio. Quia Ol & Vel lingua Etrusca significant vetustũ: imo priscum &
vetustissimum vt exposuimus supra quęstione. vi. Turrena autem Etrusca lingua a Turri
bus deriuatur & vrbem fundatã & extructã crebris turritis ędibus significat: vt Myrsilus &
Dionysius eum secutus in primo libro tradunt: & nos in commentariis Myrsilianis exposui
mus. Quare Volturrena siue per syncopam Volturna: interpretatur sedes: vetustis funda
ta turritis ędibus lapideis.

Annia quęstio. xi.

Viterbũ regia sedes

DVBITAS de Volturna quæ sit regia: quæ nunc Viterbum: an quæ in Viterbiẽsi agro &
parte Trossana supra Ferentiam. Vtramq; enim ętas nostra vocat Volturnam: idest sedem
fundatam turritis ędibus. Responsio. Sola Volturna Viterbensis fuit regia regum & patrũ
Lucumonum: & ei soli sunt cuncta quæ ex auctoribus sumuntur argumenta. Primum est a
pręscriptis limitibus Volturnę duobus: quorum vnum præscripsit Plinius dum dicit. Vol
turreni cognomine Etrusci: in eadem parte Volsinienses. Alterum præfigit Virgilius: dũ
describit quantum lucus ingens patrumq; fanum: distabat a Minione in eodem octauo di
cens. Est ingens gelidum: lucus prope Ceritis amnem: Relligione patrum late sacer. Hæc
Acron & vtcumq; Seruius & alii Virgilianistę interpretes ita exponunt. Ceritis amnis est
Minio: cuius fontes nascuntur in fine agri Ceritis: paulo supra Blere oppidum: in via quæ
postea Cassiana dicta fuit: ducens ad lucum ingentem & fanum Volturnę. Hæc Acron. Cõ
gruit ei Seruius: qui Ceritis amnem pro Minione: in transitu Aeneæ ad fanum Volturnæ
acceptum fatetur: Verum videtur obuiare Antoninus in Itinerario: qui viam Cassiam scri
bit: non ducere in Gallias per Volturnam. Sic enim ait. Cassianum iter est Politorũ: Arcen
num. Minio: Forum Cassii: Carmillarii qui & Aruntes veteres: Turdeni: Varentani:
Petiliani: Tunniates: Vmbro in monte: Sena colonia: Phocenses: Pistorium: & eius transi
tus in Galliam Cisalpinam. Porro iter in Volturrenam Thyberinum nominat: in quo non
est: Minio: sic dicens Thyberinum iter in Gallias est: Galera: Larthenianum siue Veiens:
Rosulum: Sutrium: Ocilianum: Iuga Cyminia: Volturrena: cuius pręclaris gestis inuidit
Liuius: Saleumbrone: Larthis: Volsinium: Clusium vetus: Aretium: Clusiũ nouum: a quo
Clusentinus transitus Hannibalis: & Phesulæ transitus. Quare falsum est quod aiunt: q

via Cassia ducat ad Lucum ingentem & fanum Volturnę. Ad hoc respondebo: salua clario
re sentētia. Ante Aeneā & ante. Q. Fabiū trāscyminiū: nō erat per iuga Cyminia transitus
ad fanum Volturnæ: nec aditus externis ad Lucumones: quia vt ait Liuius in nono ab vr
be condita: vsq; ad eum diem quo. Q. Fabius mouit a Sutrio ad pugnandam pugnā trans-
cyminiam contra Etruscos ad lacum Vadimonis / fuit in via horrenda silua cyminia: vt
nuper fuerant Germanici saltus: cum ne mercatoribus quidem pateret is aditus, qui in fa
no Volturnę versabantur: & sæpe Romæ nunciabant quæ in fano Volturnę agebantur: vt
insinuat idem Liuius li. iiii. ab vrbe condita. Quare transitus vetus ab vrbe Roma in Vol-
turnam Lucumoniam erat per Minionis fontes / & Forum Cassii quod cognominatur Ve
tralla: & Camillarios: & ab his in Volturnam procedebant ad Lucumones: distantes pau
lo amplius vno miliari: vt cernimus. Sequamur igitur expositiones Virgiliani carminis.
Prope Ceritis amnem est Lucus ingens patrum Lucumonum. Prope quidem tria sunt op-
pida & limites ęquidistantes a Fano Volturnæ: a fronte quidem Volsinę a sinistris Tarqui
niæ: & inter sinistram & tergum: transitus Minionis circa Blete. Distant enim a Volturna
paribus milliaribus. xv. vt auctor ipsa experientia est. Ceritis amnis est Minio: vt Seruius
est auctor. Ingens dicitur Lucus / eo modo quo ingentes populos. xii. Lucumones exposuit
Lucus idem Seruius. Hic ingens Lucus patrum. xii. Lucumonum est. Lucus vbicunq; in Virgilio
reperitur, locus augurio consecratus intelligitur: vt in pluribus locis eiusdem octaui æneia
dos Seruius docet. Et ideo dixit sacer. Addidit Virgilius dicens: sacer religione patrum:
quia religionis erat: non auspicari consilia nisi in fano siue Luco, quia in eūdem librū ait Ser
uius non nisi in augurato loco Senatus consilium habere poterat: ac propterea templum
Vestę non erat consecratum: ne Senatus illuc accederet: vbi erant virgines. Dicit etiā Vir
gilius q; iste Lucus erat sacer late: quia non cōicatus ciuibus ciuitatis Volturnę solum: sed
regius & communis omnibus duodecim populis & Lucumonibus. Et hoc est q; Seruius ex
ponit / late / quia non solum ciuibus incolis sed etiam accolis communis erat. Ergo sic legi
tur Virgilius. Prope Minionem. xv. lapide / est ingens Lucus fanumq; Volturnę: sacer & cō
secratus late pro imperio communi Thuscorum, religione patrum Lucumonum: quę erat
vt non nisi in augurato loco publica consilia auspicarentur. Etenim teste Liuio & aliis ad fa
num Volturnę: indicebantur consilia duodecim populis Etruriæ. Ex his sumitur argumē
tum illud efficacissimum a prędscriptis limitibus hoc pacto. Lucus ingens & regia Voltur
na est propinqua Minioni & Volsiniensibus simul. Cęterum siue in Samnio siue in Latio si-
ue in Thuscia perquiras: nulla est Volturna propinquior Minioni simul & Volsiniensibus
q̄ Volturna Viterbensis. Quare necessario consequens est: vt sola Volturna Viterbensis
sit olim regia communis sedes & fanum patrum Lucumonum Thuscię. Secundum argu-
mentum non minus efficax in historia est a monumentis fani. Nam ibi necessario & in ea
solum Volturturna est Lucus vel fuit ingens & sacer: vbi semper remanserunt litteræ sa-
cræ fani: quia litteris et mysteriis quibusdam sacrant Etrusci: vt Plutarchus meminit in
vita Romuli. Ergo non Volturna Trossana: aut quæuis alia est vbi fuerit ingens & sacer re
gius lucus q̄ Viterbensis: quia in nulla alia remanēt vestigia sacri fani q̄ in Viterbēsi. Loc⁹
Faul enim ipse luci sub Volturna: ad hanc ętatē dicitur quattuor sacris litteris F. A. V. L. idest
fanum Arbanę Volturnę Lucumonum. Hæc enim quattuor vocabula Aramea siue Etru
sca sunt non latina: vt in aliis quęstionibus respondebo Rursus ęra & priscę monetę Viter-
benses: excisę litteris sacris F. A. V. L. quędam habenr: & quędam F. A. V. P. quę idem vt su
pra exprimunt excepta vltimis litteris. L. &. P. quia Arameæ omnes primæ notant fanum
Arbanę Volturnę Lucumonum: secundę vero fanum Arbanę volturnę panos aut pomo-
ni. Et hoc est quod restituit Desiderius in Decreto exciso litteris Longhobardicis. Et vt cu

cudant inquit in monetis suum F.A.V.L.excepto q̄ amoueant Herculē: & ponāt patronū suum sanctū Laurentium & reliqua. Nā vt paret in ęre quod in vinea sua reppertit Bombardarius communitatis: ex vna parte erat F.A.V.L. cum inscriptione Vetulonia. Ex altera Hercules cum leone: claua & Longhola: & inscriptione perpetua virtus. Igitur sola Viterbensis Volturna regia erat etiam fanum regium: tum ex limitibus præscriptis tum ab ingentis Luci monumentis extantibus. Additur & Volturnæ pomerium quod vulgus porticellam: contractus vero a Visconte Gatto conuentui nostro datus portam quadrigram vocat: quia. F.A.V.L. quattuor litteris ęreis sacrū erat: more Thusco. Quod patet in ilice litteris ęreis in Vaticano pro religione posita: longe ante vrbem Romam conditam: cuius meminit Plinius in libro.xvi.naturalis historię: capitulo.lxi. Vetustior inquit vrbe in Vaticano ilex: in qua titulus ęreis Etruscis litteris: religione arborem iam tum dignā fuisse signat. Nam arbores fuerūt numinum templa: priscoq; ritu simplicia vt libro xii.capitulo primo. Idem Plinius scribit.

Annia quæstio.xii.

DVBITABAS etiam cum tibi hæc adducebam: Virgilianum Carmen idcircò non intelligi de Fano Volturnę Viterbensis: quia partes descriptionis Luci non videntur ipsi conuenire. Sic enim sequitur. Quē Lucum vndiq; colles Inclusere caui: & nigra nemus abiete cingunt. Siluano (fama est) veteres sacrasse pelasgos: Aruorum pecorisq; deo Lucumq; diēq;. Quomodo hæc verificantur de FAVL? Responsio. Vtiq; videbis ea ad vnguem verificari. Si ad distinctionem vrbis & collium eius atq; vocabulorum te conferas. Nam non crederemus Romam esse: si Thyberis & collium & partium locorūq; Romæ nulla vetusta essent nomina: quippe quia hęc sunt vita Topographię atq; historię argumenta: vt in Topica historiali probauimus. Ponas igitur hęc fundamenta tibi: vt viuam Viterbensem antiquitatem teneas. Vocabulo Arameo pont: aquā distinctiuam agrorū a qua transitur ab vno in alterum significat: a cuius origine existimo pontum & pontē habuisse latinos. Vnde confluxum trium fluminum Blerani scilicet & Larthis vbi cum Veis amnibus confluxerūt tripontium vulgo adhuc dicimus. Et hi tres populos distinguunt. Nam Bleranus amnis distinguit nos Volturrenos cognomine Etruscos: a Tarquiniēsibus vt patet. Larthes vero a Tuscis Nanis. Bleranus dicitur: quia oritur circa Blere. Larthem vocat Antoninus in Itinerario: nos corrupte dicimus Marthem. Oritur a lacu Volsiniēsi: & dicitur Larthes: quia limes est inter Etruscos Larthialis atq; metropolis Thuscię vrbis ciues: & Thuscos Nanos. Itaq; pont: aqua distinctiua proprie Etrusca & Aramea lingua dicitur. Cui etiam alius argumento est amnis Macra: quē quia distinguit totam Thusciam a Lyguribus & Gallis: cognominant Thusci pont Remoli: & ab eo vrbem vicinam olim Apuam: nunc pont Remoli idest fluentum distinguens cęlsitudinem antiquā. Distinguit enim cęlsitudinem antiquissimam Thuscię ab antiquis Lyguribus & Gallis. Est enim Rem celsitudo vt Thalmudistę cum diuo Hieronymo consentiunt: & ol antiquissimum & priscum significat: vt.vi. quæstio indicauit. Hinc pont Remoli: significat fluentum distinguens cęlsitudines antiquas. Viterbi autem pont: sunt quattuor: quorum duo adhuc sunt in vsu loquentium: pont Remolum: & pont para Thussum: vulgo pont para Thossum: quia.v.in.o. cōuertit vernacula lingua. Duo alia pont ceciderunt ab vsu: & manent scriptis antiquis alterum quidem in conuentus nostri contractu vetustę donationis quo domus in pont Arbano circa sanctum Laurentium donatur: Alterum in annalibus Gotifredi: quibus dicitur. antiquā carbonariam pontis Veteleti inter sanctum Blasium & sanctam Mariā nouam fuisse oppletam vsq; plateam nouam. Itaq; ponas te in medio Faulis: & verte faciem ad palatiū: & videbis cauitates aquatum antiquarum inter quattuor colles: de quibus dicit Virgili⁹: quem vndiq; colles Inclu-

Moneta Vetulonia.

Pons vnde Tripontiū

Larthes

fere caui. Nam ad finistrã vt cernimus: primũ Pont Remulũ idest fluentũ distinguens pri-
scas celsitudines: diuidit celsitudinẽ Voltutni collis a Veturleto: a quo Vetulonia: Sequi-
tur hunc collẽ Volturnę Vetuletus: a pont Remulo ad pont Vetuletũ: idest fluentum di-
uidens Vetuloniã a para Thussa. Et ex eo q̄d dicit Gottifredus cuius tẽpore oppleta est ca-
Vetuletũ. uitas: conijcitur fluentũ Vetuletũ fuisse q̄d nunc Sipalis: quia illa portio vsq; portã nunc
Salcicchiã dicitur Vetuletum: Et amnis Vetuletus a Vetuleto per sanctã Mariã nouam &
sanctum Blasium: influebat Faulem circa plateam nouã: & eius cauitas videbat Vetuloni
am a para Tussa. Falsa est igitur opinio eorũ qui aiunt amnẽ Alcionis & pont Remuli influ
isse olim plateam nouã: quia aqua nõ ascẽdit: & Alcion est humillimus respectu altitudinis
platee noue: cuius collẽ etiã fuisse altiorem palatio dominorũ videmꝰ. Et ideo Gottifredus
rem aperit: dũ ait sua ętate fuisse oppletã carbonariam idest fossam & cauitatẽ pontis Ve-
tuleti idest fluenti Vetuleti: a sancta Maria noua ad sanctũ Blasium: circa plateã nouam.
Itaq; stanti in medio Faulis ad lęuam est Volturnæ collis: cauus fluenti Alcionis. Ad genã
finistram est collis Vetuletus: ab Alcione ad sanctũ Blasium: vbi iam reuersus amnis Ve-
tuletus influebat. Ad faciem vero occurrit platea noua & est collis para Thussus: quia limi
tem habet ad dextrã genã: pont para Thussum: idest fluentũ para Thussum: dictum quia est
finis Tussę: et est aqua Apeia. Et cernimus ciuitatem magnã huius collis a põte sancti Laurẽ
tii inter totum planũ Ascteani & Gaiolas. Porro a dextris occurrit pont Arbanum cauitas
magna quę est a ponte sancti Laurentii in planum Ascroanum. Ergo quattuor colles caui
vndiq; Faul cingunt: Volturrenus: Vetuloniensis: para Tussus idest coronatę Tuscę: vt ex
ponemus: & Arbanus. Ex his patet distinctio prisca Viterbẽsis in quattuor vrbes. Prima est
Volturrena aut per syncopam Voltuma a Plano Trometę vulgo Trometotum ad pont
Remulum per latitudinem oppidi: & per longitudinem a Parazolo Faulis ad Capitolium &
sanctũ Franciscum: quod oppidum in quinq; regiones diuiditur: videlicet in Parazolũ: Por
ticellam quadrięram. Seuaston pana: & Capitolium atq; Stic Kity Aryn. Sequitur secundi
Vetulonia collis secunda vrbs Vetulonia constans in longitudine: circa Faul quidem vbi angustatur
ab Alcione vsq; sanctum Blasiũ: & vbi dilataẽ a sancta Rosa & Alcionis fluento vsq; ad por
tam Salcicchiam vbi Vetuletum. Latitudo eius occidentalis est a sancta Rosa per pont Re
mulum vsq; Faul. & ab oriente a porta Salcicchia per sanctam Mariam nouam & sanctum
Blasium vsq; Faul: per alueũ priscę aquę Vetuletęquę & Sipalis. In ea hæ sunt regiones. Su-
sa: quã corrupte Sumsa proferunt. Ciochola: Lambyrinthus: Sipalis: Veiuzũ: Vetuletum:
Paratussa Seddie carri: siue curules. Spurinella: Metalliæ: Cercinæ: Vallis Py Atta: & aliæ. Tertius
collis para Thussus a sancto Blasio ad ciuitatem pont para Tussi sub sancto Thoma: conti-
net longitudinem angustã circa Faul totam plateam nouam vrbis para Tussę. Continetur
tota para Tussa. Inter Vetuletum olim amnẽ & Gaiolas vbi fluentũ & cauitas para Tussa
diuidit Gaiolas & Ascreanũ. In hac vrbe cõtinẽtur hę regiones: Cranisa a porta Salcicchia
ad macellum maius. Item Demi Atus a macello maiore ad sanctum Saluatorem. Rursus vi
cus Para idest Longhus gręco vocabulo vsq; ad pontẽ sancti Laurentũ Gaiolę proprie ap-
Arbanum. pellaẽ lõgitudo quę ĩminet longę cauitati inter eos & ascreanos. Quarta vrbs Arbanũ di-
uidiẽ etiam ab auctoribus in regiones Ascreanam: Calumbã: Musarnam. Ergo ab ipsis no-
minibus Etruscis: adhuc locis & quadriurbi Viterbo extantibus: & distinctione colliũ cir-
cũ Faul: carmẽ Virgilii ad unguem verificatur. Nam prima pars descriptionis quẽ vndiq;
colles ĩclusere caui: idest cauitatibꝰ riuorũ: & visus simul & nomina: & traditiones annaliũ
probant. Verum quod additur: & nigra nemus abiete cingunt: non potuit seruari sub fide
christi sicut nec Romę vel alibi: quia precepit deus Deuteronomii .xii. Vt Lucos deo-
rum succiderent atq; cremarent: Rursus cum dicit Siluano (fama est) Veteres sacrasse

Pelasgos:duo argumenta manent: quia regionē quandam Volturnę proximam: Campsi
Pelasgi:& vulgo:ore pingui ac geminato.ll.ad huc Pellasgi vocitam⁹:& sacrum augustūq;
Volturnę Siluanum:etiam vocabulo pelasgico ętas nostra vocat Seuaston pana.Nam Sil=
uanus augustus latine.& Seuastos pan gręce/sunt eadem:vt in sequentibus quæstionibus
exponemus.Ergo fama est cū per historicos tum per irreuincibilia nomina & locorū & deo=
rum vteres pelasgos cum Italiam subiugassent:sacrasse fanum Volturnæ Augusto Silua=
no siue Seuasto pani:a quo regionem Volturnę adhuc dicim⁹ Seuastō Pana & ita Virgili⁹
de fano Volturnę solius Viterbēsis loquitur:de qua sola & de nulla alia cunctę partes descri
ptionis ad vnguem verificantur. Annia quęstio.xiii.

QVAERIS quoq; quid fanū & Lucus?Responsio.Beatus Thomas Aquinas noster in pri=
ma parte:quęstionibus:quas de diuinis nominibus facit/docet q aliquando aliud est a quo
nomen imponitur:et aliud ad quod significandum imponitur: sicut lapis a lędendo pedē
imponitur:et significat substantiam duram.Si ergo quęris:quid lucus & fanum significent Lucus.phanum
equidem significant id idem:scilicet locum deo sacrum:quod est senioribus curia simul &
templum:vt significat Virgilius in.viii. Aeneidos de fano & luco latini dicens.Templum
augustum ingens centū sublime columnis:Horrēdum siluis:et relligione parentum.Hinc
scęptra accipere et primos attollere fasces.Regibus omen erat hoc illis curia templum.Er
go quia Virgilius eandem descriptionem ponit fani et Luci:equidem significāt id idem:lo
cum scilicet sacrum.Vnde augustum dixit:idest augurio consecratum:vt exponit Seruius
Ingens idest nobile dixit:quia regius lucus:quo pacto de luco Volturnę in octauo dixit.Est
ingens gelidum lucus prope Ceritis amnem:relligione patrum late sacer.Cētum sublime
columnis:idest arboribus.Vnde subdit:horrendum idest venerandū siluis:vt exponit Ser=
uius.Prisci enim arbores pro numinum templis habebant:vt auctor est Plinius.Qz & de fa Arbores p templis
no Volturnę significauit cum dixit:Et nigra nemus abiete cingunt.Qz vero ait:Hinc scę
ptra accipere & primos attollere fasces regibus omen erat:vtiq; Virgilius minus dixit:&
plus significauit subdens:hoc illis curia templum.Curia inquit Seruius erat fanum & luc⁹
quia nisi in augurato loco Senatus consilium non habebat.Vnde templum Vestę non erat
consecratum:ne illuc Senatus accederet:vbi erant virgines.Rursus vtebātur pro curia nō
solum ad consultandum de dubiis tempore fluctuantis imperii:verum etiam ad conse=
crandos reges:regulos & duces:quia omen erat regibus inde primas coronas & fasces at=
tollere:vt ait Virgilius.Ad duo vero alia Luco & fano vtebantur pro templo:videlicet ad
expiationem criminū ne dii irascerentur & ad sacrificia & aruspicia:ad habendum gratias
& explorandū gloriosa fata.Verum Aramei teste Thalmudista nostro Samuele:vnico ver
bo hæc prędicta quattuor concludūt qđ est Attan.Vnde si ab eis quęritur:qd est lucus & fa Attan
num?respondebunt.Attan idest tempus fluctuans quod ad consilium mouet.Item crimi=
na cōmouētia scilicet ad expiationem & lustrationē.Item coronæ ac fascium donatio.Item
exploratio fatorū.Quę omnia cōueniunt his quę diuus Hieronymus interpreratur vocabu
lo Attan.Vnde ad hanc ętatem a pont Remulo vsq; ad sanctū Blasium incolentes Alcio=
nem Vetuloniæ:vocamus vallem Py Attan:equidem vocabulo Arameo:Py enim vt tam
Hebręi q̄ diuus Hieronym⁹ consentiunt:significat os:& ostiū:& omnē introitū.Hinc vallē Py
Py Attan dicimus oram Vetulonię qua itur in Attan:hoc est Lucū & Faul Volturnę.Itaq;
si quid significent nomina fanum & Lucus quęris:vtiq; Attan significant:vti exposuimus.
Si vero quęris:cuius lingue sint:& a qua origine nomina hęc sint posita?respondebo abori=
gine Aramea prius q̄ latina vel Græca.Nam fano lingua Aramea:et Hebręa anteq̄ Gręca:
appareo:& video significat:a quo fanum dicitur locus vbi videntur fata et auspicātur diui
na.Et produxit mihi Samuel locum Genesis.xxxii.ca.vbi scribitur q Iacob auspicatus vē=

Fanum — tutam victoriam & fatum ac cõmutationem nominis per angelum: vocauit nomen loci illius lingua Hebrea Fanuel: idest fanum dei dicens: Vidi dominũ facie ad faciem: & salua facta est anima mea: Latina vero origine vt ait Varro: impositum est nomen ab eo ꝙ Antistes prius effatur locum post ea affatur. Greca vero origine: a faneo: idest appareo: vti Aramea dicitur. Et quoniá lingua Barbara precessit latinam & Græcam: consequens est: vt fanum originem ab Aramea desumpserit: & similiter lucus.

Lucus — Nam quod latini dicunt lucum a luceo dictum: quia obumbrantibus arboribus luce caret: & luce aliena indigeat: vtiq̃ violenta & quasi inuolucra expositio est: pantiphrasim dicta. At lucus Aramea expositione facilis & intellectu prona: & lepida. Luca enim vltima syllaba acuta: vt ait Samuel: apud Arameos idem est quod apud latinos vetus & senex & Senatus. Et ideo a Luca Aramea deriuatione Lucus dicitur locus Senatorius: vbi scilicet Senatus supradicta quattuor exequebatur: cõsilia: fasces: lustrationes: & auspicia. Hinc Lucumones Aramea Etruscaq̃ origine nomen est Senatorię dignitatis.

Annia quæstio. xiiii.

Lucumo — QVAERIS: itẽ cuius originis sit: & quid significet Lucumo? Responsio. Est originis Etruscę: quę & Aramee. Significat autem vt quidam dixit hominem insanum. Sed cum. xii. Lucumones reges Etrurię sapientissimi fuerint: constat eum insanum esse qui quã ignorauit originem significationẽq̃ nominis non latini: pręsumpsit per insaniam exponere. Prębuit huic insaniendi licentiam Festus & quidam alii: qui dicunt Lucenses a Lucumone conditos: qui ob id insanus fuerit existimatus: ꝙ Vbicũq̃ ibat saltationes agebat. Sed nõ dicunt hi ꝙ Lucumo significet insanum: cum omnes consentiant fuisse nomen dignitatis apud Etruscos

Saltatio religiosa — sed ꝙ ob saltiones idem Lucensium conditor fuerit existimatus insanus: tunc ab Lyguribus Apuanis Thuscis: rudibus & inexpertibus religionis: qua pręcellebant Lucumones Thuscię principes: ad quos causa religionis percipendæ mittebant suos liberos vetusti Romani: vt in primo libro & ca. de religione auctor est Valerius maximus. Vtebantur autem saltatione in religionib9: teste Seruio in Buccolicorum Aegloga. v. ibi pastor quidã: quia inquit nullam partem corporis maiores nostri voluerunt esse: quæ non sentiret religionem. Nam cantus ad animum: saltatio ad mobilitatem corporis pertinet. Hæc Seruius. Nec mirum si Lucumo paganus a rudibus paganis insanus sit ob religionis feruorem habitus: cum rex Dauid fidelis Thusco more vsus: cantans & saltãs ante Archam dei: a fideli sua vxore Michol regina fuerit scurra & insanus habitus: vt secundus liber regum retulit. Igitur Lucumo cũ sit nomen dignitatis pertinentis ad principatũ simul & religionẽ: dicimus ꝙ lingua Etrus-

Paleolog9 — ca Lucumo est nomen compositum & significat idem quod in compositione gręca Paleolo-

Viterbus — gus: & latina Viterbus: et eadem sunt Lucumonium: Paleologum: Viterbum. Nam vt diximus Luca significat apud Arameos vetus: senem: Senatum. Apud gręcos Paleos: vetus & senescens dicitur. Apud Latinos quoq̃ vetus senẽ et seniũ significat. Moni vero apud Ara-

Verbum — meos significat supputatorem et qui pręest consiliorum rei publicę suffragiis: aut verbistã: prout verbum imperium significat: vt periti Talmudistę dicunt. Vnde verbo domini cœli firmati sunt: idest dicto & imperio domini. Similiter Hester septimo cap. Nec dum inquit exierat ex ore Artaxersis verbum: idest imperiũ & dictum: et serui operuerũt faciem Amã.

Dictũ — Et frequẽtissimus vsus Hebreæ & Aramee linguæ habet verbum pro imperio et dicto prout dictum a dicẽdo imperatiue sumitur: a quo et dictator apud Romanos habuit originem Et vtrunq̃ officium præsidendi suffragiis et dicendi siue imperandi vrbibus et populis: Lucumonibus erat. Vnde Dionysius Halicarnasseus officium Lucumonum et habitum describens li. iiii. Aderant inquit ex tota ciuitate Etruriæ ii qui suffragiis præerant: et velati infulis a Tullo prędicabãtur iram. Q: autem imperarent patet ex virgilio in. viii. Aeneі-

dos:qui.xii.populos:vocauit ingentes idest regios:& Lucumones regna opima:idest reges
opimos:vt ibi exponit Seruius dicens. Non sine causa Virgilius dixit ingentes populos &
regna Opima:quia Thuscis erant duodecim Lucumones idest duodecim reges:quib⁹ vnus Verbista
præerat scilicet Larthes. Igitur Lucumo idem est quod vetus verbista idest/Senex dictator.
Et hoc proprie significat.

Annia quæstio.xv.

QVAERIS de eo quod sępe tibi dixi eadem esse lucumoninm: Paleologum: & Viterbum. Viterbum
Mouent te multa:quę varia expositione a doctis iam diu relata fuerunt. Primus: Fatius de
Vbertinis Florentinus/optimus atq; eruditissimus cosmographus:qui in sua Geographia
antiquitatem Viterbensem exploratissimam habens: ait eam tribus nominibus dictam:
Thuscam: Veiusam imo Veiuzā: & Viterbum. Thuscam quidem: quia pars eius dicitur
Para Thussa:quam ipse existimauit dictam a Thure. Vęiuzam vero cum quia Veia est insi
gne partis Vetuloniæ tum: vel maximę: q̄ a cunctis finitimis: & in contractibus vetustis:
Viterbenses dicuntur Veiuzi:Cui etiam est argumento inuincibili: q̄ in subscriptione Cy
belis:litteris Etruscis: Veiuzum appellat:quod postea Veitulonia:& nunc Viterbum: Vn
de & Iuzos ad hæc tempora nos vocant: truncata prima syllaba. Est enim mos non modo Alphetesis
Thuscorum:sed Hebręorum & barbararū gentium:vernacula cuiusq; lingua demere pri- nominum.
mam syllabam nominum propriorum:localium: & gentilium: vt Iuzus: Ry. tlaus: Rysy-
ris:Syricella:mons talianus. Gygianum: Lippus: Tulomnius: Colaus:& eiusmodi plura:
pro Veiuzus Ry Atlaus:Ry Osiris:mons Italianus:Ogygianum: Philippus: Veitulomni
us & corruptius Tholumnius. Nicolaus. itaq; is Fatius qui tam probe de Viterbi nomini-
bus duobus dixit: etiam id addidit: Viterbum a Romanis dictum: Vita Herbum: quasi
vita herbida: vbere glebę/& fertilis ac deliciosa. Non igitur a lucumonio interpretationem
habet. Responsio. Fatius Florentinus:illustrior Blondo fuit: vt qui ingenio Thusco excel-
luerit:& explorata loca melius & certius tenuerit. Verum q̄d ait Veiuzum Viterbū antea Veiuzum
dictum:negari non potest ob argumenta quæ supra dicta sunt. Caue tamen a corruptione
scriptorum:qui in Cosmographia Fatii Veiensam pro Veiuza scripserūt. Verum quod de Thussa
Thussa putat dictam a Thure:non conceditur: quia Thusca a Thure toti prouincię cōnue
nit:sed Thusca a Thusso rege filio Herculis solius Viterbi antiquum nomen est: vt suo lo-
co dicetur. Rursus Viterbum dictum quasi vita Herbum a deliciis naturalibus: vtiq; verū
est quantum ad propietatem/a qua nomen imponitur:quia vera est hęc proprietas:sed non
quantum ad id ad quod significandū imponitur:quia omnes subscriptiones & tituli & opi-
niones quas etiam puer ab antiquissimis ciuibus:& subscriptionibus vetustissimis/accepi:
Viterbum quasi veterum verbum interpretantur. Vnde subscriptio Leonis longuli habet.
Non timeo verbum: Leo sum qui signo Viterbum. Non ergo Herbum sed verbum vltima
pars compositionis significat:sicut prima pro Vit vetus. Vnde longe anteq̄ vel nomen vel
res Viterbenses mihi essent ab origine cognitę:cum Genuę essem:& pręsens esset conciuis
noster: Cornelius Benignus Cercina: occurrit libellus vetustissimus in publica conuentus
nostri bibliotheca: in cuius fine multa de regione hac continebantur: in qua dicit Viter-
bum dictum Veterbum grammatice: & veterum verbum:a quo plures constantinus du- Paleologi
xit in Bizantium:inter quos paleologi per interpretationem dicti fuerūt. Nam sicut grecis
paleos:ita latinis vetus: & Arameis Luca. Et vt grecis logos sic verbum & dictum est lati- Lucumo-
nis:& ita Arameis Moni: vt in præcedente quæstione exposuimus. Quare quos per compo nes.
sitionem Lucumones Aramei dicūt: eosdem Constantinopolitani greci: Paleologos inter-

pretatione græca vocauerunt: & rex Desiderius interpretatione latina, Viterbos: idest veteres verbistas siue dictatores. Ergo quoniam locus ab interpretatione nominum est inuictꝰ & inexpugnabilis: con sequens necessario est: vt latine Viterbum: sit idem quod græce paleologum: & Etrusce Lucumonium. Nec iuuat ꝙ Viterbum non habeat finem huius vocabuli vetus nec principium nominis Verbum: quia ob venustatem: compositio syneraica sępe adimit finem primę dictionis & principium secundæ vt patet in cõposito nomine Macto idest magis aucto. Nec item moueat te ꝙ prima syllaba est Vit: & non Vet pro vetus:

Veterbum de ceridũ

quia vt diximus vetustissimi codices habent Veterbum: & interpretatio vetustissima vetus verbum. Sed quod grãmatice scribebatur Veterbum & ita scribendum est: a proprietate vernaculę linguę Viterbum profertur, quia. e. sępe. i. profert vulgus: vt in Veiano limite vltimo circa Minionem / Veianum oppidum: vulgo dicimus Vianum. Porro quoniam notarii loca scribunt plurimum: vt vulgus profert: idcirco vsus obtinuit: vt Viterbũ pro Veterbo scribatur: & dicatur: quod profecto a loquendi modo proprio Longobardico processit qui etiam Viterbum pro Veterbo: in exciso alabastro / longobardicis litteris & prolatione posuerunt.

Annia quæstio. xvi.

Opiniones de Viterbi interpretatione.

QVAERIS: vt aliorũ opiniones: quas sępe simul cõparabamꝰ quę magis ad significationẽ accederet: denuo tibi repetã? Responsio. Prima funditus falsa est: q̃ dicit Viterbũ dici quasi vitibur quasi paruũ Tibur: ꝙ a Tiburtinis sit cõditũ. Nam ratione vtriusꝗ partis falsum est quia quo ad significatum ad quod significãdum imponitur nihil habet cũ Tibure: neꝗ quo ad proprietatẽ cõditionis a qua nomen imponitur: a Tiburtinis cõditum est tetrapolis Viterbum: ꝙ omni vrbe Italię prima & antiquior inuenitur: vt probabitur in cõmentariis super / Myrsilum & alios auctores. Hinc proxima est ferme quędã nouella opinio: quę dicit Viterbum esse Vithebum: quia ipsum Thebanus Hercules fundauerit. Vnde & castrum Herculis dicitur. Est ergo Viterbum quasi Vithebe & paruę thebę. Sed fata hæc non currunt: quia de antiquitatibꝰ antiquioribꝰ statur vocabulis: libris: auctoribus & interpretationibꝰ quę vt ostendimus docent quo ad significatum nominis definiri vetus verbistam: & veterũ verbũ ac dictaturam. Quoad propietatem vero: a qua videtur nomen desumi: vt ait ab ędificatore Thebano: similiter falsum est: quia vt in eisdẽ cõmentariis videbitur anteq̃ Hercules Thebanus esset siue Græcus siue Aegyptiꝰ: erat vrbs regia Tetrapolis ædificata Viterbum. Et ideo non dicitur a conditore Vi Thebe. Nec iuuerit ꝙ lapis excisus effosus / Cybellarius dicat: ꝙ proximo loco Vetulonię fundauerit Migdala idest turrim: & ob id illud paruum spatium dicatur castrum Herculis. Qui enim ędificat vnam turrim in magna ciuitate tetrapoli: & eam a se denominat: neꝗ totam ciuitatem a se denominare potest: neꝗ asserere illam a se ædificatam. Vt tamen ne somniasse hæc opinãs videatur: potest concedi illud paruum spatium Herculeum posse dici paruum Thebe: sed nõ tota tetrapolis: quia vna hyrũdo nõ facit ver: neꝗ vna dies fœlicem: vt Aristoteles ait in primo ethicorũ: & ita vna domus turrita nõ facit tetrapolim. Tertia opinio est viri eruditissimi Fatii: quę vt diximus vera est quoad proprietatẽ a qua nomen imponitur: sed falsa quoad significatũ. Quarta opinio est litterrati viri Raimfidi q in vocabulis super cõmẽtaria Iulii cęsaris: dicit Viterbũ dici quasi vita inermiũ: q emeriti militia veteres Romani eã vrbẽ sibi pro deliriis deligebãt. Et hęc vera est opinio / quoad ꝓprietatẽ a qua etymologiã nois desumit: sed falsa quoad principale significatũ nois. Quita etiã opinio a ꝓprietate Thermarũ exponit Viterbũ quasi vi Thermulum. Sunt enim ibi Thermę Etruscę: idest Volturrenę vt exposuimus quęstione

octaua:nona;decima & deinceps.His calidanis aquis eatumq; Fluento adhuc calidano dicto innascitur piscatura;tum copiosa;tum salubris: de qua plinius in. ii. naturalis historiæ cap.de miraculis fontium & aquarum. Pisæ inquit aquis calidis innascuntur ranæ.Ad Vetulonos vero in Etruria non procul mari:Pisces.Sunt & saluberrimę Thermæ Caiæ adhuc cognomine;quarum meminit Strabo in.v.libro comparans eis Sabatias vicinas Romę.Sic enim ait. Vbi Etruria magis appropinquat Romæ abundat aquis calidis: & non minus abundātes q̃ Caię:quę nobilitate sui cęteras excellunt.Sed copiosius de Volturrenis Thermis disseruimus: in cōmentariis supra Sempronium. Ab his igitur Thermis per Etymologiam concedi potest Viterbum dictū quasi Vithermulum. sed falsum est per definitionē nominis.Verum sexta opinio est Blondi:dictū esse Viterbum vi turrium;quia est vrbs turritis ędibus extructa;præcipue ętate sua qua ferme septuaginta iam annis lustrauit Italiam a quoad hanc ętatem ferme:xv.maximę altitudinis turres ruerunt; & tamen adhuc tenanet q̃ maxime turrita.Hęc autem opinio eius dicto contrariatur dicenti.Viterbum est parū vetusta ciuitas. Nam si vrbem: densis & crebris turritis ædibus extructam confitetur:ergo;necesse est/confiteatur illam esse Tyrrenam & Etruriam vrbem omnium antiquissimam quam Etrusci a Tursibus idest turribus proferebant Tursenam & Etursiam; vt probant Myrsilus:& Dionysius Halicarnasseus in primo libro;& nos vberrime in commentariis nostris ostendimus.Ergo Blondo subrepsit contra se ratio;conuicto iam veritate:q; verissima Viterbi Etymologia est vi turrium;& Turrena atq; vetustissima:ętruria siue Eturria; sed non est ea definitio nominis vt patuit.Sequitur septima opinio olim bonæ memorię eruditissimi Hermolai Veneti & patriarchę Aquilegiensis: qui existimabat Viterbū Vithetoum siue vita Heroum dictum; & id Aucupabatur ex quattuor sacris litteris. F.A.V.L. & subscriptione lapidis Libyscilli vbi in fine excisum est. Etrusco quaterno populo. Dicebatur igitur.F.A.V.L. significare quattuor populos Faluceres idest Volturrenos in Volturna: & Agillinos vel Arbanos: Vetulonienses:& Lōghulos Para Thussæ:Etenim vt arguebat: & quidem diuine:Viterbenses sunt Volturreni iuxta Murionem & Volsinios:Et ipsi sunt proprio cognomine Etrusci:vt docet Plinius;& tunc erat Terrapolis regia:vt ab eius quaterno populo dicatꝰ:F.A.V.L.Faluceres vt excisus lapis indicat.Quare F.A.V.L. quattuor eius tetrapolis circum.F.A.V.L.populos tunc Heroes Etrurię denotat.videlicet. Volturrenos.Arbanos:Vetulonienses ac Longholanos.Quare Viterbum significat quasi vita Heroum quattuor populorum eius.Verum tanto ingenio & viro non audeo contraire.Sed mihi duo dubia restant: quibus non video posse cōmode responderi.Primum quidem: quia si Agillinos per.A.intelligit:equidē non sunt Etrusci:sed per se populus est maritimus Agillinus & princeps Cęritis regionis.Si vero Arbanum intelligit vt postea retulit: non est ad intentionem Desiderii imponentis nomen Viterbum:quia ipse hoc cōmune nomen imposuit solum tribus oppidis:quę intra mœnia clausit Longholæ Vetuloniæ: atq; Volturnæ. Nam Arbanum cuius pars est Ascreanum fuisse absq; mœnibus vt antea: vsq; ferme ad nostra tempora;annales indicant.Vnde in decreto Desiderii dicitur.Tria oppida: Longholā: Vetuloniam:& Volturnam dictam Etruriam sub vno muro cingant: totamq; vrbem a dilectione nostra Viterbum: pronuntient. Secundum dubium est;quia. F.A.V.L.est dicatum nomen Luco intermedio his quattuor populis: & non ipsis populis: a quo est porta quadrięra: vt exposuimus quæstione.xi. Et item cum solis antiquioribus de antiquitatibus certissime credatur & Veterbum:& vetus verbum dici ac definiri dicant;vtiq; nullo pacto videtur diffinitiue Viterbū significare vitam Heroum. sed solum per Etymologiam & proprietatem:a qua nomen imponitur:Eius opinionem esse hoc modo existimo & lepi

dam & veram. Hac controuersia accepta eruditissimus noster episcopus Archadiæ: ait dictum Viterbum Vi trium vrbium: Et id probat: quia ipse nominis impositor Desiderius dicit: vt totam vrbem cinctam vno muro dicant Viterbum. Ergo vi trium vrbium: quæ sub vno muro cingebantur. Hæc octaua opinio satis ligat quo ad etymologiam propinquissimam definitioni: quia hæ tres vrbes veteres verbistæ atq; paleologæ Lucumoneq; fuerūt. Et ab hac vicina proprietate tracta est definitio & nomen Viterbum. Noster autem clarus ciuis dominus Michael Archangelus Caprinus Razēuus ab alia proprietate nouam opinionem & quidem veram exposuit dicens: nomen Viterbum dictum a cognomine ampliatoris Longholæ Turreni: qui Demi Arum vicū posuit: & Torebus cognominatus est: vt Xanthus Lydus siguificat & Desiderius rex exposuit Terobus: commutatis & transpositis vocalibus: vt Plinius insinuat de promontorio Hispaniæ: quod a quibusdam Arrotū: & ab aliis Orratum transpositis vocalibus dicitur. Porro Vi pro Vei positum per etymologiam placet. Ergo Longholam a cognomine ampliatoris Terobum voluit dici: & adiecta vi: totam vrbem Viterbum quasi Veiterbū idest curule Terbum. Vtiq; lepida & vera Etymologia est. Vltima opinio est veterū titulorum & memoriarū quibus necesse est credi tanq̄ quæ tēpore Desiderii per expositionem dicta & scripta fuerint: vt diffinitio Viterbi sit vetus verbum siue Senatoria Lucumonum dictatura. Famę enim funditus stādum est: vbi vetustas derogat certam fidem: vt ait Liuius in. vii. ab vrbe condita. Fama autem & inscriptiones docuerunt semper Viterbum dici vetus verbum. Et ideo huic standum videtur funditus. Deniq; vt decidamus Grāmatice: Dialectice: atq; vtcūq; Metaphysice: quo pacto sint verę aut falsę supradictæ opiniones decē: assumenda est diffinitio nominis data ab eruditissimo Donato dicente. Nomen est: quod significat substātiam cū qualitate propria vel cōmuni. Omne enim nomen significat substantiam idest diffinitionē substantialē: quoniā teste Aristotele in metaphysica: ratio & substantia: quā significat nomen: est diffinitio. Qualitates vero cōmunes & proprię: sunt proprietates: a quibus per etymologiam nomen imponitur. quia a proprietatibus rei nomen imponitur: vt ait auctor modorum significādi: & ex his venamur rei substantiam: & nominis propriam diffinitionem: quoniam accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum: quod quid est: vt auctor est Aristoteles in primo de anima. Ergo prima opinio & secunda falsa est: quia in ea non ponitur substantia nominis Viterbi: nec aliqua propria vel cōmunis etymologię qualitas. Vltima est vera opinio: quia significat substantiam & diffinitionem veram. Reliquę significant veras nominis qualitates: communes quidem: vt vita herbida: vita inermium: & Vitermulum: qualitates vero proprias significant residuę quattuor: vt Blondi: Hermolai: Archadis: & nostri Michaelis archāgeli. Q; si grāmatice veram diffinitionem quęrimus: vtiq; iuxta donatum debet complecti substantiam cum qualitate propria & cōmuni: vt si dicamus lapis est substantia corporea: ex genere mineralium: lęsiua pedis offendentis ad eam. Quare grāmatica diffinitio nominis Viterbi: hæc est. Viterbum est vterum Lucumonum verbum: & dictatura: tetrapolisq; Herbida inermibus deliciosa: Thermula: turritis crebrisq; ędibus extructa: quattuor Heroum populorum Volturreni: Vetuloni: Thusci cognomine para idest Lōgholi & Arbani Tetrapolis viuida: viceq; trium vrbium solum a Desiderio mœnibus cincta: & a curuli Terobi ampliatoris sui nominata: & vltima Desiderii adiecta interpretatione latina: per syneraicam compositionem a vetus & verbo dicta Viterbum sicut antea Constantinopolitani prima interpretatione dixerunt Paleologum: quod ipsi Etrusci dicebant Lucumonium.

Viterbum

Annia quæstio. xvii.

Turrena & Etruria eadem.

QVAEREBAS quomodo Volturna: Turrena & Etruria sint eadem? Responsio. Primo probatur ex origine & deriuatione nominis: per eruditos grammaticos speculatiuos/ præcipue auctorem modorum significandi. Quęcunq enim nomina ab eadem origine proficiscuntur sunt eadem significato licet differant in modo significandi: vt flumen/ fluentũ/ fluuius: a fluere deriuata. Porro vt auctor est Myrsilus cuius cõmentaria fecimus: Turrenam & Etruriam; Etrusci: ab eadem re deriuant scilicet a Tursibus: & proferunt Tursenam & Etursiam: Voltursenam. Quare significato sunt eadem licet forte differant in modo significandi. Rursus quęcunq habent eandem diffinitionem: illa sunt synonyma & idem significant: vt inter philosophos & grammaticos conuenit: quale est Marcus: Tullius: Cicero. Cęterum Tursena: Etursia: Voltursena: a Tursibus dicta eandem habent significationem teste Myrsilo dicente: ꝙ sicut in Asia Mossinę dicuntur ędes turritę crebrę extructę: ita Turses ab Etruscis. Et sicut Mossineca ab Mossinis deriuata: significat vrbem turritis crebris ędibus extructam: & ciues eius dicũtur Mossineci: ita Etursia: Tursena: Voltursena a Tursibus deriuata: significant vrbem crebris & turritis ędibus extructam: & ciues eius dicũtur Etursi: Turseni & Volturseni. Et hoc ipsum cum Myrsilo docet Dionysius Halicarnasseus in primo libro.

Annia quæstio. xviii.

S in R

QVAERIS vnde fit mutatio. s. in. r. vt dicatur Tursena & Turrena: quomodo supradicta differant in modo significandi: Responsio. Teste Quintiliano fit a proprietate linguę siue eiusdem siue diuersæ: vt quæ antiquitus proferebant Cameses: Camesena: Fusii: Valesii: Phalesii: honos: decus: Tursis Tursena: Voltursena: Etursia: Etursi: eadem posteri permutato. s. in. r: pronunciant Camers: Camerena: Furii: Valerii: Phalerii: honor decor: Turris: Turrena. Volturrena: Etruria: Etrusci: Differunt vero in modo significandi propter appositionem. e. & Vol. etrusca additamenta. Turrena enim vt diximus significat vrbem turritis extructam ędibus. Si vero a Tursibus siue turribus deriuas cum. e. & dicas Etruria: principatũ notat: & significat eam vrbem esse metropolim aliarum. Q̃ si addis ad Turrenam Vol. significat eandem vrbem esse priscam & omnium antiquissimam: Et ideo significant eandem rem: & deriuationem & vrbem; sed diuerso modo significandi.

E ET VOL

Annia quæstio. xix.

Etrusci c addito.

QVAERIS item quomodo Romani addant. c. dicẽtes Etruscos & non Eturros? Respondetur. Quia ob proprietatem linguæ Romani transponunt vnum. r in vocabulo Eturria (nam dicunt Etruria) quod non faciunt in vocabulis Turrena & Volturrena: licet syncopent Volturnam. Vnde transposito vno. r. dimiserunt in deriuatione vnum. s. & dixerunt Etrusi: & non Eturri. Nam Romani dicũt Etruscos deriuatiue a loco primo ab eis habitato dicto Etruria: vt Myrsilus auctor est & post eum Dionysius Halicarnasseus in primo libro. Sed quare Romani non deriuent ab Etruria Etrusos: sed addita. c. dicunt Etruscos. Notandum est ꝙ est proprietas linguę Romanæ in nominibus localibus & gentilibus post litteram. s. in penultima syllaba: si ipsa. s. mediat inter duas vocales: postponere. c. gratia Euphonię: vt Cilissam: a cilicia: cilicã Propertiꝰ in Elegia dixit. Terq (inquit) lauet nostras spica cilissa comas. Ita phniceßam & Libyssam: Romana lingua profert Phœniscam & Li

biscam. Similiter vt auctor est Festus: & item Serui⁹: Thusia deriuatur a Thuso futuro Grȩco huius verbi Thuo: quod est sacrifico & aruspicor. Et tamen Romani addito. c. dicunt Thusciam: idest sacrificolā & aruspicatricem. Pari forma Berosus in quinta antiquitatum scribit Herculem ȩgyptium prȩfecisse Vetulonię regem filium suum Thussum: a quo hæc ętas para Thussam profert: & Thussam Nanam: Et tamen Romani proferunt Thuscam: Thuscanellam: & Tuscum. Vnde Festus: Thuscia inquit dicta a Thusco rege filio Herculis. Pari forma Etrusos: Etruscos cum. c. pronunciant.

Annia quæstio. xx.

Etruria vrbs & prouincia.

QVAERIS itē: si Etruria est vrbs: ergo non prouincia. Responsio. Sicut Babylonia: Persia: Samnium: significant principaliter vrbem metropolitem: & ab ea cōmunicato nomine secundario totam prouinciam: ita Turrena: Etruria: secundario & communicatitio nomine significant totā Thusciam: sed primaria significatione vrbē regiam atq; metropolim Thusciæ. Vnde & primario significato Veientes populi Ciscyminii non sunt intra Etruriā: sed finitimi: dicente Liuio in primo ab vrbe condita. Erat Sabinis vicina Etruria: proximi Etrurię Veientes. Similiter primario significato Vetulones sunt in Etruria vrbe: quia pars eius: & Pisa non est in Etruria: vt per distinctionem Plinius loquitur. in. ii. naturalis historiæ dicens. Aquis calidis Pisæ innascūtur ranę: ad Vetulonos vero in Etruria non procul mari pisces. Sed in secundario significato Veientes populi & vrbs Veiens sunt intra limites Etruriæ: vt ait Plutarchus in vita Romuli: & Alphee ab origine Pisæ est vrbs Etrusca solo: vt ait Virgilius in. x. Aeneidos. Similiter. Q. Fabios cōsul in pugna transcyminia: a Sutrio vsq; Lacum Vadimonis ante Volsinienses: egregie perdomuit Etruriam: vt in nono ab vrbe condita scribit Liuius: si pro vrbe finitima Veientibus & primario significato accipiatur. Falsum vero est si pro secūdario & prouincia: quia nō perdomuit prouinciā: teste eodē Liuio qa anno sequente Decius cōsul prosecutus est bellum Etruscum: vbi dimisit Fabius: a finistris Etrurię contra Tarquinienses: & a fronte cōtra Volsinienses. Nam a tergo Cyminia vsq; lacum Vadimonis Fabius coeperat. Nec obuiat: quia dicit Liuius ꝙ eodem anno Fabius Perusiam subegit. Nam per opinionem aliorum refert dicens paulo superius: quidam tradunt hanc pugnam transcyminiam pugnatam fuisse vsq; Perusiam. Nam per annales duorum consulum quibus solis statur: scribit anno suo Fabium triumphasse ob egregie perdomitā Etruriam a iugis Cyminiis vsq; lacum Vadimonis: ante oram Volsiniensem: & anno sequēte Decium & alios sibi mutuo annuos succedentes consules: subactam prouinciā moltiplicibus bellis: a Volsiniis vsq; Apuanos lygures: vt idem Liuius prosequitur vsq; ad primū bellū punicū. Q; si quęris vbi est ista vrbs Etruria: secundū Liuiū iam habes si non es surd⁹ & negligens videlicet inter iuga Cyminia & Volsinium: quoniā teste Liuio illam Fabius egregie perdomuit & superius dixit ꝙ Veientes sunt proximi Etrurię: quia vt auctor est Cato in fragmentis: prouincia Veientum: dicitur transcyminia regio. ab vrbe Roma vsq; ad Cyminia iuga. Et si iterato quæris: quæ vrbium inter iuga Cyminia & Volsinium dicitur Etruria? respondetur tibi ꝙ est Volturna: vt vocabulo notiore a parte totum exprimamus. Cui argumento sunt: quia Etruria est regia metropolis: & inter iuga Cyminia & Volsinium: nulla regia nisi Volturna & eius fanum reperitur: vt supra exposuimus. Et rursus Plinius dicit in. iii. naturalis historię: ca. vi. ꝙ Volturreni cognomine sunt Etrusci: in quorum eadem parte sunt Volsinienses. Ab inexpugnabili ergo & semper inuicto argumento: quod Peripatetici: & Boetius atq; Cicero in Topicis vocāt a coniugatis. res probatur. Sunt enim coniugata iustus iustitia: & itē bonus & bonitas. Ab his ergo sumitur inexpognabile argumentum. Si iustitia est bonitas: vtiq; iusti sunt boni. Similiter si album est coloratum: vtiq; albedo est color. Pari forma in cognominibus: si ciues Florentini sunt cognomine Fluentia

ni: vtriq; ciuitas Florentia est cognomine Fluentia. Ergo quoniam coniugata sunt & a se mutuo deriuantur Volturna & Volturreni: & Etruria atq; Etrusci: consequens necessario est: vt si ciues Volturreni iuxta Volsinios sint ciues cognomine proprio Etrusci: & ciuitas vtriq; Volturna iuxta Volsinas: sit ciuitas ꝓprio cognomine Etruria. Patet idem quęstione. xvi.

Annia quæstio. xxi.

Volturreni nõ volaterrani in Plynio legendum

Loci emendandi plures.

QVAERIS vnde fit q in Plynii naturali historia quidã Codices habẽt Volaterrani & nõ Volturreni. Respondeo. Inde vtriq; habent: vnde & alias stomachosas mendositates: tam in eodem Plynio q̃ in aliis auctoribus. Et in Plynio quidem ne totum percurramus in eodem capitulo has corruptiones apertissime leges. Phregne: Populorum Saniensis colonia: Critona: Arentini: Iulienses: Amitinenses: Cartoniani: Herbanum: Subertani: Scatones Vertuloniẽses: Vetentani: Esetini: Volaterrani cognomine Etrusci: Volsinienses in eadem parte. Vides ne quot mẽdositates dictas: pro Phregene: Populonium: Senensis colonia. Cortona: Arentini Rullienses: Anitinẽses: Carboniani: Herbanũ: Suberetani: Statones: Vetulonienses: Varẽtani: Vusctini: Volturreni & non Volterrani: vt in commentariis super hanc topographiam Plynii probauim⁹. Nunc quoq; repetere non pudebit q̃ aperta menndsitate scripsit & impressit Volaterrani pro Volturrenis. Primo quidem: quia prius posuit idem Plynius sicut & Antoninus vada Volaterrana in maritimis: ora vero Volsiniensis est mediterranea. Secundo: quia Plynius vtitur in topographia duobus modis dicendi. Vno in parte: altero in eadem parte. Et in parte dicit: quæ sunt in diuersis agris: sed tamen proxima sunt communi gentium limite: vt patet in iii. naturalis historiæ. capitulo sexto vbi ait. Saturnia est vbi nunc Roma. Antipolis vero vbi Ianiculum in parte Romæ. Ergo quoniam Roma est in latio & Ianiculum in Etruria: dixit esse non in eadẽ parte Romæ: sed in parte: quia vtraq; oppida sunt proximo communi termino thyberi. Et ne putes Plynium immemorem fuisse ob diuersitatem capitulorum: idcirco in eodẽ capitulo dicit Volturrenos & Volsinios esse in eadem parte: quia intra eundem limitem & eisdẽ focis & agro. At Volaterrani non sunt in eodem agro cum Volsiniensibus: quos interiacẽt tot populi: tot distincti agri: tot distantes limites. Aquasenses: Sentinates: Tunniates: Russellani Clusini: Populonii & eiusmodi: Quare Volaterrani non modo nõ sunt in eadẽ parte cũ Volsiniensibus: sed ne quidem in parte. Quare Volturreni scribẽdum est: quoniam Volturna & fanum Volturnę sunt in eisdem limitibus inclusi a iugis Cyminiis: ad iuga Aquasensium supra lacum Volsiniensem siue supra sanctum Laurentium. Q; si ridere cupis mendositates in aliis authoribus: lege Pomponiũ Melam: & inuenies in Topographia Etrusca: Pyrgus: Alus: Grabus: Cecosa: pro Alsium: Grauiscæ: Cosa: Et in descriptione Beticæ: Dubal pro Tubal. Similiter lege Dionysium in secundo libro & inuenies ita scriptum: Venit ex Etruria Lucumo ducẽs auxilia Etruscorum: ex vrbe Solonio ꝓ Colonia. Est autem vrbis Coloniæ proprium nomẽ Salpl. Hæc enim est Etrusca. Pari modo in tertio libro scriptum est. Quę bellum mouerant: fuerũt quiq; vrbes: Cilusini: Rusallini: Vetulonares: pro Clusini Rusellani: Vetuloniates. Et in quarto libro inquit. Seruius Tullus diuisit vrbem in quattuor partes. Exquilinam: Palatinam: Collatinam: Baboranam: pro Collinam & Suburbanam. Et in Sillio Italico in. vii. li. Domus superbi Tarcõtis: Cortona: pro Tarcona quæ est prima pars Tarquiniarum. Et eiuscemodi innumeras ineptias inuenies: tum ridiculosas: tũ in errores Topographicos deductiuas: quæ summo studio sunt animaduertenndæ.

Errata in Mela & Dionysio.

Colonia.

Annnia quæstio. xii.

Etrurię origo.

QVAERIS si Etruria est originis Etruscę: quo modo verum est q̃d Seruius dicit esse origi-

nis græcę: & debere scribi orthographia Græca Hetruria q̄si Heteroria: id est altero limite finita scilicet Thyberi & Macra? Responsio. Quia iuniores Romani & Latini scriptores: dimissa lingua Etrusca quam ante solebant addiscere: vt Liuius author est in nono ab vrbe condita: cum vocabulorum Etruscorum origines ignorarent: falso ad græcula sorigines se conuertebāt aut Latinas. Vnde lucerum nomen quod Liuius & alii simplices latini ignorauerunt exponere: vtiq; Varro his doctior & antiquior probe a Lucumone & lingua Etrusca exposuit: testesq; antiquissimos vtriusq; linguæ Latinæ ac Etruscæ peritos produxit Iunium & Tolunnium tragœdiarum Tuscarum scriptorem. Itaq; non mirum si cunctis posterior Seruius iam abolita lingua Etrusca falso reduxit ad Græcam: quod non potest stare: quia ante omnem linguam latinam & græcam nomen erat Etruriæ quippe quia Romani vocabant Etruscos a loco primum ab his habitato & dicto Etruria: vt Myrsilus & Dionysius in primo libro docet. Hęc autē Etruria erat vrbs prima regia: de qua idem Myrsilus dicit. Tetrapolim suam vocant Eturrsiam partes vero illius Bolturrenam: Betuloniam: Tussam & Arbanum cognomine Calumbum a luco. Et item a prima inquit eorum Tetrapoli dicta Etruria: Romani Etruscos vocant. Et Cato in fragmentis: Etruria inquit olim Italiæ princeps: ab eorum Metropoli sic cognominata. Hęc vrbs Etruria cum insignis fuerit regio: prisco principatu Larthico & Lucumonio: tum pręcipu

Annia familia.

is Anniæ Verę antiquissimę Tuscorum familię: augustis impatoribus Antonino Vero: & Cōmodo enituit: vt Helius Spartianus insinuat in vita eorum dicens. Plæraq; horum origo fuit materna quidem ex Fauentia: paterna vero ex Etruria. Et item. Antoninum pręfecit Etruriæ: quia in his regionibus multas possessiones paternas habebat. Huic Helii dicto est argumento: q; ætas nostra pręδia Annia & fora Annia vocat in regione Horchiæ: quam deam Etruriæ vocat Liuius in septimo ab vrbe condita. Porro hi Cæsares Annii fuere. Et si bene aduertis dicta Helii inuenies Anniam familiam diuisam in duas partes tempore dictorum imperatorū. Nā alteros Veros: alteros Verissos dixerūt. Et caue mēdositatem impressorum qui posuerūt Ve

Veru. Verisci.

rissimos pro Verissos. Non enim intellexerunt originem vocabulorum Etruscorum. Nā Veru Etrusca lingua est virgularum inter sese consecatio ex colore nigro & citrino: a quo Romani virgam ferream vocant Veru & Verutum origine Tusca. Vulgus talem virgarum intersecationē vocat scaccherium. Ab insigni Vero Annia Vera familia dicta est Verissa vero a colore scaccherii eorum insigni albo & rubeo. Verum quia Romani vtuntur c post s vti docuim⁹ supra quæstione decima octaua, idcirco sicut Tussam Tuscam: ita Verissam Veriscam nūc proferunt. Item de vrbe Etruria & Antonino Helius dicit. Omen imperii Antonino factum est: quia in Etruria dolia eius quæ erant suffossa supra terram reperta sunt: & ędes eius examē Apū compleuit in tota Etruria. Totum enim ad partes refertur: & Etruria Tetrapolis erat. Quare ędes habebat Antoninus in tota vrbe Etruria scilicet in Volturna: Vetulonia: Tussa siue para Tussa: & Arbano: & villis ac prędiis Horchiæ vbi ad hæc tempora sunt fora Annia.

Annia quæstio. xxiii.

QVAERIS item de Tetrapoli: quid est Tetrapolis? Responsio. Est quadriurbs siue quadra

Tetrapolis

ta vrbs continens quattuor magna oppida: vt Etruria quæ continet Volturnam: Vetulo

Tripolis.

niam: para Tussam: Arbanum. Tripolis vero continet tres magnas vrbes: vt Aretiū: & Perusia

Dipolis

quæ continet oppida Griphoniū: Vibiū Acheū: & Mçonē Turrhenū: vt quest. viii. exposuim⁹ Dipolis vero continet duas magnas vrbes: vt Balneoregium quod continet Ciuitam & Rodā. Similiter Tuscanella cōtinet Ciuitā veterem & nouam. Pari forma Nuerū nunc Comuerū

latina vero interpretatione Grauiscę quę continet Castrum nouum & vetus. Quod significat Sillius in octauo libro vbi dicit. Et veteres misere Grauiscę. Porro monopolis q̃ continet vnũ oppidum: vt Balnearia: Capyna: Blere: Veianum & eiuscemodi. Et de his Xenophon libro de æquiuocis sic habet. Antiquitus: Monopolis rustica erat. Dipolis vero opulẽta: Tripolis: quæ prouincię caput esset. Tetrapolis vero regia: quam toti regno ac .xii. coloniis priscis principib9 regni præfectam instituebant: vt Samothracia: in qua eadem Tetrapolis cõstituta ex Samo: Nesso: Thracia: & Saona: .xii. primis post atticum diluuiũ vrbib9 præfuit. Sed copiosissime de Tetrapoli docuimus in commentariis supra eundem Xenophontem.

Annia' quæstio. xxiiii.

QVAERIS de Volturna & regionibus intra eam: atq; origine vocabulorum eius: quæ supra quæstione duodecima memoraui! Responsio. Siue sine syncopa Volturrena: siue per syn- Volturrena.
copam Volturna: vtiq; illi est origo Etrusca: a Vol & Turrena id est prisca & ãtiquissima Turrena: vt supra sæpe explanauimus. Hæc vna vrbs ex Tetrapoli vrbe regia fuit: vt pote quia ad eius fanũ regiũ indicebantur .xii. pp'lis cõsilia regni. Prima eius regio adhuc Etrusco vocabulo
dicitur Parazol siue Parazolum. Teste nostro linguarum interprete Talmudista Samuelle: Par Par.
apud antiquos Arameos erat ęquiuocum ad hastã coronã & principatum: quem Hebræi Sata & Aramęi Para dicunt. Verum non videtur mihi multum ęquiuocum: quia veteres hasta pro sceptro & corona principatus vtebantur: vt Trogus asserit: & Iustinus commemorat vltimo
Epitomatum. Zi vero a consilio deriuationem habere non solum Samuel: sed etiam diuus Hie Zi.
ronymus consentit in libro de interpretationibus. Vnde vbicunq; zi. za. zo. additur consulatũ significat: vt Veiuzi: Paraz: Parazolum: Parazim: Quos enim Græci & Latini a Perseo Persas
vocãt: eos Hebręi Paraz & Parazim nominãt id est coronatos siue hastatos cõsulares principes Veiuzi.
Et Veiuzi a Veis sunt curules consulares principes. Hinc Parazolum: est Volturnę pars regioq; extrema circa. F. A. V. L. interpretata hastata siue coronata cõsularis antiqua & prisca. Ol enim & Vol vt supra diximus priscum & antiquissimum significat. Duo ergo sunt argumẽta
hanc Volturnam fuisse regiam: tum quia ad fanum eius regni consilia: xii. populis indiceban- Parazolũ
tur: tum quia principium eius collis dicitur Parazolum id est coronatum consulare priscũ. Se- Porticellæ.
cunda regio est Porticella quæ & quadriçta: quia ibi pomœriũ quattuor æreis litteris. F. A. V. Seuastos
L. sacratum fuit: vt nomẽ ipsum arguit. Tertia regio dicitur Seuastos pan id est Augustus Sil- Pan.
uanus: q̃a Siluano augusto sacer fuit. F. A. V. L. id est lucus ingens: vt Vergilius in octauo æneidos insinuat. Teste autem Seruio super ęneida idem est: Inuus: pan: & Siluanus. Quarta regio
dicitur Capitolium: quia in Etruria vrbe clara tum vate Oleno Caleno & eo loco descriptum Capitoliũ.
prius fuit Capitolium q̃ Romę constructum: vt auctor est Plynius in libro. xxviii. capitulo secũ
do & Dionysius Halicarnasseus in gestis Tarquinii superbi. Vltima eius regio est quam ab ec- Kitys
clesia planum sancti Faustini dicimus: & a domicilio Itali: Stic: Kity: Arim vetustissima Etrusca lingua contractus nominãt: quos in Archiuis seruant fratres nostri heremitani. Nam Aramæi Kity: Hebræi Kityn proferunt: & est proprium nomen Atlantis Itali soceri Coriti ex Electra filia: quem Moyses & diuinæ litteræ atq; Berosus vocãt Kityn. Vnde vbicunq; in diuinis litteris est kityn: septuaginta interpretes transtulerunt Italum & Italiam. Nam teste Fabio pictore Italus cõdita Capena iuxta Auentinũ & Thyberim: & defuncto fratre Hespero qui Etru
riæ metropoli pręerat: ipse ibi præsedit & totam Italiã a se nominauit. Arim igitur & Arin sub Stic.
limitatem significat. Stic vero domicilium: vt Talmudistæ exponunt. Vnde Stic Kity Arin interpretant̃ domicilium sublimis Itali. Argumento sunt etiã ibi Kitei tituli: litteris Etruscis inscripti: & nomen loco Volturnæ olim Stic Kiti Arin nunc planum sancti Faustini a porticel

la ad sanctum Franciscum: immo ab ipsa ecclesia sanctæ Trinitatis exorsum. Sed copiosissime
hæc explanauimus supra Berosum & alios.

Annia quæstio .xxv.

Vetulonia QVAERIS de secunda vrbe parte quadriurbis Etrurię dicta Vetulonia: quę sit illi & eius
regionibus origo & significatio? Respõsio. A Veis & currib9 Vetulonia dicta est. & philarcha-
tu id est principatu pplorũ & gentium: vt in quinto antiquitatum Berosus insinuat. Est igitur
Aramea & Barbara origo a Veis id est curribus & Lõnimis id est philarchis: vt Talmudistæ ac
diuus Hieronymus interpretat. A ; omnimis autẽ vrbs Lonia deriuatur id est philarcha: Hinc
Babylonia id est Babel tribuum philatcha: & populonia: pupium philatcha: & Itulonium idẽ
Populonia. Iuppiter philatcha. Itum enim Iouem & fiduciam Iouis Etrusci dicunt: vt Macrobius signifi-
cat in Saturnalibus. Est autem Itulonium vt ruinæ ostendunt maximę quantitatis templum
cum domibus sacerdotum in agro olim Populoniensi: & erat deus princeps Populoniorum: &
Puppium de quo Plynius in .xiiii. naturalis historiæ capitulo secundo dicit quasi mirabundus
in vrbe Populonia Iouis simulacrum: ex vna vite tot ęuis conspicimus incorruptum. Vnde &
quia vrbs metropolis erat maritima: dixit in .x. æneidos Vergilius: Misit populonia mater idẽ
puppium philatcha quia Popum Etrusci: puppim dixere Romani. Hinc & ipsa metropolis Po
puloniũ: & princeps eius deus Itulonionũ: cui prępositã cõsonãs de more dicto in quęstione .vi.
dicitur Virulonium & non Vetulonium vt quidam falso in Ptolemęo scripserunt. Nam deri-
uatio alia est a Veis: alia ab itu: & item Vetulonium templum fuit: vt vestigia indicãt: Vetu
lonia vero quadriurbs regia Etrurię: a Veis & Lomnimis Lucumonibus dicta: vt diximus. Fu-
it igitur non solum Volturna: sed etiam Vetulonia pars quadriurbis Regia curulis: vbi primę
.xii. fasces datæ sunt a Iano: & qua decorati atq; donati fuerunt postea Lydi: vt Berosus in fine
quinti indicat: & Sillius in .viii. docet his verbis.

Męonięq; decus quondam Vetulonia gentis:
Bis senas prima illa dedit procedere fasces.
Et iunxit totidem tacito terrore secures.
Hæc altas eboris decorauit honore curules.

Argumento etiam manet illius vni regioni Vela siue currus Aureus cũ mitra Mæonica: quia
Lucumones velati infulis erant: vt supra ostendimus quæstione .xiii. Prima huius regio dicit
Susa: vulgo vero addita .m. Sumsa. sicut & Capitolium vulgus profert Campitolium: Est au-
Susa. tem Susa nomen Arameum: a quo in Ptolemęo: & in vita Hester capitulo primo vrbs regia ma
gni Artaxersis fuit Susa Assyriorum. Est autem Susa & equestris eadem: quoniam quos eque-
stres Latini Susas dicunt Aramei: vt Talmudistæ aiunt. Ergo Regio Vetuloniæ Susa id est
equestris erat vbi Astures id est domini equestres & quadrigarum erant: vicus vtiq; illustris do
mino quadrigarum Cecinna: cuius meminit Cato in fragmentis dicens. Græcas litteras & di-
sciplinas & ob id Latinas Etrusci horruerunt: neq; latinas voluerunt suscipere vsq; ad Cecinnã
Volturrenum magistrum quadrigarum & augurum principis patrem Menippi: & auum Me
nodori: q̃uis ante eum pater eius Volturrenus auusq; Titus: ac proau9: Turrenus semper Ro
manis principibus charissimi: ad eas recipiendas vrgerentur. Nam ipse Turrenus patre Elbio
Volturreno regum Etruscorum vltimo ad Lacum Vadimonis cęso: ad reddẽdam vrbẽ Etru-
riam: anno secundo Olympiadis centesimæ quartę allici potuit: ad recipiendas vero latinas lit
teras: nunq̃ persuaderi potuit. Hæc Cato. Q; vero equestris regio hæc dicta Susa esset finitima
Volturnæ: non solum nominis interpretatio probat: sed eius regio sub podio dicta Seddiæ id é

Sellæ curules. Sed da enim sicut Sedia: sella Romane dicitur: vt festus indicat. Duces enim ex
ercituum apud Turrenos donabanť scæptro: & sella curuli: & toga purpurea: & lictoribus vti
& Lucumones: vt Diodorus siculus scribit in sexto libro. Hæc igitur prima regio Vetuloniæ
Susiana sedes est. Sequiť hanc immediate Ciochola: id ẽ matricia: vt insinuat Berosus a Cy. &
Ocholam quod est maretna habitatio. Forte quia omnium regionum & vicorum Vetuloniæ/
caput secundarium vt maret erat. Nam vt paret erat hanc sequens regio/vsq; ad Sipalim & fõ
tem eius: quæ dicta est Seddię carri: quia locus huius sub sancto Sixto Seddiæ similiter vt Susæ
nominantur: & illi insigne/est Veia siue currus aureus cum infula Lucumonia: quia vt dixi-
mus Lucumones velati erãt infulis. Quare in annuo magistratu in hac regione consistebant lu
cumones cum suo Larthe: Et ideo vt paret omnium regionum erat. Ciochola: vt maret. Susa/
vt equites ac defensores. Quinq; vero regiones Volturnæ solum vates sacerdotesq; & augu-
res ac gymnasia litterarum cõtinebãt. Vnde in ea Pomœriũ: litterę quattuor/Seuastos Pan: &
Ollenus Calenus princeps augurum: & illi soli vtpote religioni principans dicatus est Lucus
ingens. Non enim Arbani: aut Tuscę: aut Vetuloniæ sed fanum Volturnæ dicitur. Quod p-
fecto vir ingenio pręditus Hermolaus depręhẽdit: dum Faluceres Volturrenos exposuit: qua-
si fani luceres/& pro lucumones. Itaq; post Cyocholam a porta sancti Matthæi ad fontem Sipa
lis regio est curulis lucumonia: & cognomine Labyrinthus. Causam nominis quidam existi-
mant q; dominus Nicolaus pistoriensis Cardinalis Theanensis in ea regione concidit forma-
uitq; Xistum: & in eo Labyrinthum sub Pio. ii. Pontifice contexuit: & ab ipso Labyrinthus no-
men accepit. Sed obstat tempus. Nam longe ante Pium sub Eugenio papa: me puero existẽte:
in nuptiis domini principalis Gatti: pars iuuẽtutis Viterbensis veste insignita curru: pars ve
ro Labyrintho prodibat: vt nouerint hii iuniores insigne currus: & cognomen Labyrinthus
antiquissima regioni esse. Est autem Labyrinthus teste Plutarcho in vita Thesei omnis carcer
qui nihil aliud habet incommodi q̃ q; qui intrat exire non potest: quem illi Labyrinhtum Lati
ni vincula: & florentini Stincos vocant. Ergo quia iuxta residentiam dominorum sunt carce-
res vinculaq;: & hæc regio Larthis & Lucumonum erat: nõ mirum est: si ea regio vincula & La-
byrinthum teneret. Et hic Labyrinthus lucumonius insignis est non modo gloria lucumonia/
sed & Labyrintho latrocinatoris Cacci: quem Tarcon rex Turrenus teste Solino in vincula cõ
iecit. Sed proditione Megales Lucumonis frustratus vincula: paulo post ab Alceo Hercule in
teremptus fuit: vt idem Solin9 asserit. Sipalis quarta regio Vetuloniæ est: a magno fonte vsq; Sipalis
ad Vetuletum. Causam nominis quidam dicunt esse a Sipunculis fontis. Sed tempus & inscri
ptio obstãt. Tẽpus q̃dẽ: quia ãte Sipalis regio dicta est vt fert fama: q̃ Fõs nouellus fieret. Inscri
ptio est sub statua Cybelis litteris Etruscis hoc pacto. Veiuzo oppido hospita Isis hospita: fu
it conuiuatrix in domo Tiles decoratæ Iunonis: & ducis Sypi anno ætatis eius. xv. Veiuzum Veiuzum.
autem oppidum pars Viterbensis est a qua sempiterno cognomento Veiuzi dicimur: & Iuzi: Sipus.
vt. xiiii. q. diximus. In hac parte Sipus Dux habitabat vt inscriptio habet. Et Sipus erat pater
Cybelis quam locauit Iasio: & cum qua recepit Isidem hospitam ad conuiuãdum: vt asserit Be
rosus in quinto antiquitatum & in secundo & inscriptio asserit. Quare vbi Sipi Ducis domus
ibi Sipalis regio & Veiuza. Est autem Veiuza: vt in superiore quęstione diximus: curulis con-
sularis: quia ibi ciues habitabant Senatorii & consulares. Et quoniam importuna finitimorum
insultatio de nomine Iuzo & Veiuzo: ciues defatigauit: iam incipiunt nostri ciues relinquere
nomen Veiuzum. O ciues O ciues potius vestras antiquitates reassumite: & finitimis poti9 in
sultate: q; insaniant suisq; antiquitatibus detrahant. Q; si qui habitant in quinq; regionibus
Volturnæ pudet vocabula Parazolum & Stic Kity Arin edicere: saltem latino vtantur voca-
bulo: & dicant. Ego talis Volturrenus hastatus: vel Pomerinus: vel Siluanus: vel Capitolinus

aut Italicus. A regione sua quisq; se communi Volturreno vrbis nomine notat. Similiter & de
Vetulonia a communi & proprio regionis nomine. Ego. N. Vetuloniensis Susianus: vel Cio-
cholus: vel curulis aut Veiuzus: siue Vetuletus: vel Cercina: vel Spurinell⁹: aut Metallius si-
ue Faulus. Nam quia a PontRemolo ad Faul inhabitant: quoniam Py Attani & de valle Piat-
Faula puella: ta vocant: quod est Faul vt diximus quæstione. xiii. idcirco antiquitus Faules dicti sunt & Ka-
ta Faules id est descendentes a faulibus Græca simul & Aramea lingua adhuc vocamus. Hæc
Faules. regio illustris est Faula puella. Præmium virtutis græci Herculis: vt dicit Verrius. Metallii
Metallii sunt qui collem sancti Simeonis & sancti Nicolai incolunt vsq; Sipalim Veiuzum. Nam eum
collē Metalliarū vulgo dictū aiūt a Paleogis qui Gothos inde expulerūt duce Narsete Paleolo-
go. Vnde nomen græcum est a Metallo verbo id est perscrutor. Clara olim regio gymnasio pu-
blico Turreno. Etenim vt author est Diodorus in sexto libro Turreni perscrutationi rerum na-
turalium & theologiæ plurimo tempore impenso: præcipue interpretationi fulgurum versati
sunt: adeo vt ætate mea toti orbi admirabiles sint. Hæc Diodorus. Hic me collis genuit anno
salutis. M. cccc. xxxvii. in vigilia Epiphaniæ: antea ferme decem mēsibus nato consobrino meo
motore harum quæstionum in eodem Vetuloniensi Metallio colle: ac domo hærente regioni
Spurina. Spurinellæ a quo Spurina cognomentum tenuit: de quo Valerius maximus libro quarto capi
tulo quarto. Qđ inquit sequitur externis annectam: quia ante gestum est q̄ Etruriæ ciuitas da
retur. Excellentis ea regione pulchritudinis adolescens nomine Spurina: cum mira specie com
plurium fœminarum illustrium sollicitaret oculos: ideoq; viris & parentibus earum se suspe-
ctum sentiret: oris decorem vulneribus confudit: deformitatemq; sanctitatis suæ fidem: q̄ for
Vetuloniæ insignia. mam fomentum alienæ libidinis esse maluit. Sit ergo Vetuloniensis Susa insignis equitib⁹: Ci
ochola patriciis: labyrinthus Larthe ac Lucumonibus: Veiuzus Sipalis cōsularibus viris & do
Collis metallius. mo Sipi ac Cybelis: & Isidis aduētu ac nuptiis Iasii: Certe collis Metalli⁹ doctrina nitet: hæret-
q; illi a tergo Spurinella Etruriæ regio pudica olim: & a dextris Cercinæ regio in qua Atlas Ita
Spurinella. lus Kityn ex Pleiona Pleiades genuit. Nam Pleiades Barbari Cercinas vocāt: & patriam quo-
q; earum teste Diodoro Siculo in. iiii. lib. Mauri Cercinas nuncupant. Quæ etiā copiose proba-
uimus in commētariis super Fabium pictorem atq; Berosum. Porro regio Vetuleta a loco vbi
Vetuletū. Vetuletum dicimus incipit & ad portam veterem clausam iuxta Salicicchiam finit. Existimo
ibi Vetuloniam cepisse & ob id ei vico regioniq; præcipue nomen remāsisse: & ob id principatu
antiquitatis alias regiones Vetuloniæ præcellere.

Annia quæstio. xxvi.

Faula. QVAERIS An Turrenam Græcus Hercules attigerit: quia dicis Faulam puellam fuisse
præmium virtutis eius. Responsio. Lactantius in primo diuinarum institutionum libro: de
propria religione Romanorum dicit eam fuisse scortū Herculis: & producit Verriū testē: Ta-
men in fragmēto Verrii: qđ magister Guilielmus Mantuanus collegit: non vtitur Verrius vo
cabulo scortum sed præmium. Sic enim iacent eius verba. Accam larentiam Faustuli Thusci
vxoremq; hæredem instituerit Romulus: sacris parentalibus donauerunt. Tuscam item ado-
lescentulam Faulam quia virium Alcei præmium ad lacum Cyminium Fanumq; Volturnæ
fuit: in deam retulerunt. Hæc Verrius. Qđ si hoc est esse scortum & cōcubinam idē: vtiq; scor-
Thelamonis portus. tum Herculis fuit Faula: quæ illi non fuit vxor. Si item vis certius habere Argonautas Arge-
osq; principes a portu Thelamonis per fanum Volturnæ Cyminiumq; lacum profectos fuisse
ad Euandrum Romæ degentem: hoc tibi pandet eorum iter. Nam a Thelamonis portu in Cy

minia iuga:& inde Romam profectos auctores produnt. Nam Diodorus in.v.libro apertis=
sime dicit Argonautas venisse ex hispania in Littus thuscum:& portum tenuisse qui ab
vno eorum principe dicitur adhuc Thelamonis portus:& vt sequitur:hic portus est iuxta Thelamo=
Turrenam, quo loci habes ꝙ Turrena hic pro Etruria vrbe non prouincia accipitur. Et ita nis portus.
ista est vera: portus Thelamonis est in Turrena & intra limites eius/pro prouincia. Et hæc
similiter est vera: portus Thelamonis non est in Turrena neqꝫ intra limites eius: sed iuxta
Turrenam:vt supra dictũ est:quęstione.xvi.& quęstione.ix. Huic portui proximus est por=
tus Herculis:argumentum videlicet:vbi primum se applicuerunt Argonautę:a principe
Thelamone nomen impositum. Et vbi a naui descenderunt in continentem: vt in regiam
Thuscam & inde ad Euandrum pergerent:ab Hercule nomen inditũ. Distat autem a Tur=
rena portus Herculis:itinere diurno equestri:paulo vero amplius Thelamon, Et ideo Dio=
dorus dixit Turrenã esse vicinam Thelamoni. Ab eo igitur profecti in Cyminios populos
venerunt/vt auctores scribunt: in quibus vt patet:regia regum Lucumonum erat Fanum Faula
Volturnæ:Larthes vero erat Tarchon iunior:qui paulo ante: Caccum in vincula Labyrin=
tumqꝫ Vetuloniæ coniecit:vt in pręcedente quæstione posuimus. Quod vero inde Faulam
puellam pręmium virium Herculi Lucumones dederint:vt ait Verrius:hoc auctores sic ex
ponunt:sicut refert Seruius:super illud Aeneidos:Et cymini cum monte lacum. Fabulan=
tur inquit/dum Hercules ad Euãdrum pergeret venisse ad Cyminios populos:subaudi Lu
cumones.xii.populorum Etrurię. Quibus petentibus vt vim suam ostenderet:infixit terre
vectem ferreum quo exercebatur. Cũqꝫ illi scilicet fortissimi Lucumones non possent extra=
here: tandem rogatus Hercules sustulit: & mox sequuta pertusum immensa aqua/lacum Cyminius
Cyminium effecit. Nec est hoc fabulosum:sed naturale:ꝙ terra pertusa emittat aquas sub Lacus
latentes:qualis est illa conca lacus Cyminii:& ius terræ:de qua Plinius in.ii.naturalis histo
riæ ca.xcviii.in silua inquit Cyminia loca sunt in quibus terrę depacta non possunt extra hi.
Et ideo non fuit mirum si lucumones ad temptandas vires Herculis illuc eum duxerint:Et
aquæ quibus abundant loca Cymnia vt cernimus: pertusum violenter sequutæ eruperint
& sensim illam concam oppleuerint & lacum effecerint:quem a mõte qui adhuc Cyminus
prima syllaba producta dicitur:tam siluam:q̃ iuga: & regionem:lacumqꝫ Cyminium nun=
cupant:& ab elbio vltimo Larthe patre Turreni:vicus Elbii a Ptholemęo scribitur: & a vul=
go lacus viti nominatur. Deniqꝫ quod Argonautæ principes simul comitati Hercu=
lem fuerint vsqꝫ ad Euandrum:auctor est Varro:qui Argeum nomen Romę:& in capitoli=
na Saturnia esse dicit:quia Argei principes cum Hercule ad Euandrum venerunt:& in Sa=
turnia subsederũt: quę ad capitolium fundata erat:vt ample expositum est in cõmentariis
super Fabium pictorem. Habes igitur iter verũ atqꝫ certissimum Argonautarum per Thus
ciam a portu Thelamonis & Herculis: vsqꝫ in Volturrenã regiam quidem commune. At a
Volturrena vsqꝫ ad vrbem Romam per iuga Cyminia:quod nunc commune est: tunc erat
externis inuium:vt ait Liuius in nono ab vrbe condita: Verum Lucumones qui Herculem
Faula puella:quam forte visam adamauit donauerunt:etiam secretum & inconcessum ex=
ternis iter præbuerunt. Et ita iter quod nunc est ab vrbe Roma per iuga Cyminia in Voltur
nam;nunc Viterbum:& ipsum simul nunc Viterbum tunc Etruria & antiqua Turrena: il
lustria sunt Herculis Græci & Argonautarum peregrinatione & virium ostentatione.

Sequitur Annia quæstio.xxvii.

Annia questio.xxvii.

Locus plynianus.

QVAERIS de Cecinna Susiano: cur Plynius illum Volaterranũ dicat lib.x.naturalis histori̧e ca.xxvi. dicẽs. Cecinna Volaterranus equestris ordinis quadrigarum dominus: comprahensas hyrundines in vrbem secum afferens victoriæ nuntias amicis mittebat quæ in eundem nidum remeabant illito victoriæ colore. Responsio. Tria sunt argumento ꝙ liber mendosus est Primum quia assuetus est impressor stomachosas & ridiculosas mendositates in nominibus vrbium Thusci̧e ponere: & aperto mendacio Volaterranos pro Volturrenis scribere: vt supra pbauimus: quæstione.xx. Secundo ab interpretatiõe nominis quia si Thuscus est equestris ordinis. Ergo Thuscin⁹ Susianus. Tertio: q̄d omnino cõuicit est genealogia eius: quia hic Cecinna Augur equestris ordinis: & quadrigarum dominus: fuit Volturrenus/ pronepos Turreni: qui vrbem Etruriam Romanis reddidit: vt clare in fragmentis Cato scribit. Ideo caue ab impressorum & scriptorum creberrima vitiositate: si non vis cum ci̧cis ducib⁹ ci̧cus in foueam cadere.

Cecinne genus.

Annia quæstio.xxviii.

QVAERIS de tertia vrbe quadriurbis Etruri̧e: dicta vulgo Etrusco: Para Tussa deq; origine nominum & regionum eius. Responsio. Tussam Romani Tuscã proferunt: vt diximus. Eã dictam a rege Tusco filio Herculis ægyptii: qui eundem filium suum Vetuloni̧e coronauit regem deletis Lestrigonibus: author est Berosus in.v. antiquitarum: & Festus breuibus absoluit dicens: Tuscia dicta est a Tusco Rege filio Herculis. Verum quia sub Iano quadriurbs Etruria condita est: vt Berosus Cato: Fabius pictor: & alii plures conscribunt: & Ianus lõge Herculem ægyptium & filium eius Tuscũ pri̧cesserat: consequens est: vt hæc tertia Etruriæ vrbs nomen sibi proprium tenuerit. Dicimus autem illam vulgo pata Tussam id est hastatam siue principẽ & coronatam Tuscam. Quare coniectura est: prius illi nomen Etruscum fuisse Para: quod græce Longhola a longhe hasta: & latine hastata per interpretationem dicta est. Vnde sicut Viterbum communi cognomine dignitatis prius Etruscæ lucumonium: inde græca interpretatione Paleologum: & vltimo latine Viterbũ dictum est: ita hæc eius pars tertia prius sub Iano Para: deinde sub Pelasgis: qui sacrauerunt. F.A.V.L. per interpretationem dicta est Longhola: & ob id vicus Lõghus & latine hastatus dicitur. Tussa autem id ẽ Tusca: a filio Herculis dicta est Hanc portionem fuisse regiam: ex multis patet. Primum: quia Para Tussa est hastata & coronata Tusca: ergo regia. Secũdo quia quælibet pars quadriurbis regiæ: regia est: & hi̧c est pars quadriurbis Etruriæ regiæ: vt sæpe explanauimus. Tertio quia deus regiæ vrbis vtiq; in parte vrbis regia colitur. Ergo hæc Tusca iuxta Volsinos regia erat: quia in ea Vertumnus qui est princeps deus Etruriæ teste Varrone in primo de lingua latina: in hac Tusca colebatur: vt Propertius in Elegia Vertumniana asserit: vbi inducit ipsum Vertumnũ dicentẽ: non se poenitere: ꝙ in bello Sabino Romam venerit ab vrbe Tusca in focis Volsiniensibus. Hæc enim sunt ei⁹ mythica verba.

Para.
Faul.
Longhola.
Tussa.

Tuscus ego: Tuscis orior: nec poenitet inter.
Prælia: Volsinos deseruisse focos.
Quando vero fuerint hæc prælia: insinuat paulo ante finem Elegiæ dicens.
Tempore quo sociis: venit Lucumonius armis:
Atq; Sabina feri: contudit arma Tati.
Vidi ego labentes acies & tela caduca:
Atq; hostes turpi terga dedisse fugi̧.

Cranisa Razena.

Igitur huius regiæ partis Tuscæ prima regio olim dicta est Cranisa siue Razena a filio Iani qui quibi ei successit: vt Berosus in .v. antiquitatũ asserit: a quo Etrusci siue Turreni sese vti a duce Razenos vocant: vti Myrsilus & Dionysius Halicarnasseus in primo libro scribentes. Romani inquit vocant Etruscos a prima metropoli ab his habitata dicta Etruria: se autem ipsi Razenos vocant a duce Razenua. Hæc autem in commentariis Myrsilianis & Berosianis vberius a nobis exposita sunt. Sũt quoq; argumento: ꝙ a porta Salicicchia ad principium Macelli maioris: prima Tussę regio: sit cognominata Razena & Cranisa a Crano filio Iani cui fuit cognomẽ Razenua: quia adhuc fonti proximo & hęrenti huic portioni/nomen a regione extat Cranisus: & in domo domini Michaelis archangeli Caprini: qui initia Macelli maioris incolit superioribus annis erant vestigia turris dictæ Razena. Et hoc consonat ei: qđ Berosus scribit in .v. antiquatum dicens. Aruns nepos Iani templum Iano Vertunno statuit: & Crano patri suo Lucum in Vetulonia sacrauit: & inter Isos id est deos annumerauit: & Ipsi deo Razenuo in Vetulonia templum condidit. Si autem bene cernimus: vbi nunc ędes sancti Ioannis in Petra: ibi finis Vetuleti: & principium Tussæ & ibi nomina fontis Cranisi & turris Razenę. Quare argumẽtum est: circa sanctum Ioannem in petra fuisse lucum Cranisi vbi sunt a salicibus & florentibus arboribus Salicicchia/& Florita porta/& vicinus Cranisus fons luci: & ibidem Razenui templũ/ cui vsq; ad turrim deletam Razenam sacra erat regio. Et ideo hæc prima Tussæ siue Para Tussę regio Razena & Cranisa dicebatur: præclata luco & templo Crani dei Razeni regis: a quo cipes regiæ Etrurię sese vocabant Razenos/non Turrenos & Etruscos: vt supradicti authores asserunt. Nec moueat te: ꝙ mutato .r. in .l. nõ Razenam turrim: & Razenuã criptã sed Lazenã & Lazenuã ꝑferat vulgus: Primo quia loca nõ illi sacra retinent .R. vt Razenus amnis quem corrupte quidam proferunt Razanum: & Razenensis regio vbi prędia habuit: vt nomẽ ipsum accusat. Porro hæc loca illi sacra erant videlicet: prima regio Tussæ vbi turris olim Razena: & delubrum eius vbi cripta Razenua. Ergo dici debent Lazena & Lazenua: quia in sacris solet littera .R. in .L. mutari. Cui argumento est: ꝙ Auentinũ montem sua ętate noluit Romulus vt coleretur: sed ipsum fratri suo Remo sacrauit: vt Fabius pictor dicit: & ipsum a fratre Remo Remuriam nominauit: vt Plutarchus in vita Romuli simul cum latinis scribit: & quia sacer erat Remo: non Remuriam sed Lemuriam dixerunt. Qđ certe Ouidius repetens in .v. de Fastis dicit. Romulus obsequitur: lucemq; Remuria dixit. Littera nam toto nomine prima fuit Aspera mutata est in lenem tempore longo: Mox etenim Lemures: animas dixere silentum. Et eodẽ modo aspera: .r. in lenem .l. mutata est tempore longo: ac religionis ritu: Razenam & Razenuam in Lazenam & Lazenuam conuersa sunt. Sequitur hanc Razenam regionem: Demi Atus: clara ciuibus regiis Męonię ac Turreno ampliatore Terbo: vt non modo Desiderii decretũ dicit: sed nominis interpretatio infallibiliter conuincit. Est enim Demi Atus: populus Atus patris Turreni regis Męoniæ. Deleta est ętate mea Turris nomine regionis dicta Demi Atus: vbi decretum Desiderii excisum litteris Longobardicis in alabastro effossum habemus. Vicus Lõghus græce: Para id est hastatus Etrusce: inclytus est coronatione Larthum & hastatione Regum & Ducum exercitus: vt nomen probat. Hinc tota vrbs para Tussa: id est hastata & regia Tusca dicitur. Gaiolę quarta regio in Longitudine pontis para Tussi vnde nomen habeat non dum compertum habeo. Quærendum esset in contractibus vetustis: si ea regio aliquo prisco Arameo & Etrusco vocabulo tũc diceretur: quia nomina antiquitatis prisca locorum sunt argumenta infalibilia originis ipsorum: vt omnes historici asserunt vtunturq;. Pons autem para Tussus: cum nullus sit pons: constat ipsum non latina: sed Etrusca olim lingua dictum pro fluento distinguente inter Tussam & Ascreanum & Arbanum: vt declarauimus supra in quæstione duodecima.

Demi At9.

Gaiolæ.

Annia quæstio xxix.

Arbanum. QVAERIS de quarto oppido Arbano & regionibus eius: nomina & rationes eorũ atq; ori
gines? Responsio. Vt in cõmentariis sup Xenophontẽ ostendimus. Arba est nomẽ pertinẽs ad
linguam Arameam & Hebræã: & significat quattuor: & loco impositum significat vrbem regi
am. Si vero ab arba dicatur Arbanũ: significat partem quadriurbis regię & ideo cũ Volturna:
Vetulonia: Hastata Tusca: sint tres partes quadriurbis Etruriæ regiæ: vt iam ostendimus: eę
dem testabat quarta pats regia quæ exprimitur Arbano prisco nomine: qd Plynii corruptores
Herbanum pro Arbano scripserunt: siue cum aspiratione siue absq; aspiratione velis scribere.
Ipsum vt in cõmẽtariis videbimus diuidunt auctores in duas regiones: Calumbũ & Musarnũ.
Musarnus. Musarnus collis est: vbi dicimus castrũ Herculis. Vnde & a cognomine Herculis collis dicit:
nõ quia illud Musarnus Hercules condiderit qd sub Iano ante Herculẽ fuit: sed quia ibi palati
um fundauit pro coronatiõe Tusci filii: Cõdidit tamẽ vrbẽ iuxta Coriti Lyanũ: quã adhuc Mu
sarnã appellant: & cuius ruinæ visunt: & de qua cõtractus nostri cõuentus aiũt Agellũ nostrũ
esse in ciuitate Musarna. In Ptolemæi geographia repies Musarnos populos: & Musarnã vrbẽ
Hercol. in Gedrosia & Carmania. Sane vt Berosus ait: Libyo ęgyptio fuit nomẽ Libyus: cognomina ve
ro Hercoles: Arnus: Musarnus. Hercol id est pellitus totus dictus est: quia toto corpore ferinis
pellibus ante inuenta arma: pro armis tegebatur ad propulsandas iniurias: vt in primo libro
Diodorus asserit. Item ab insigni & corporis robore cognominatus est Arino: & per syncopam
Arno. Arno: id est leo famosus: vti ait Berosus: & Talmudistæ interptant. Porro ab doctrina militari
& initiationibus militiæ dictus est Musarnus id est doctor leo famosus: & eius milites Musar
ni id est discipuli Herculei. Hic Hercules initiamentis & incantamentis bellicis deditus fuit:
& non filius Alcmenæ: vt Gręci confitentur: & Diodorus in. vi. libro asserit. Et ideo Musarnas
colonias dixit: id est doctas a leone famoso. Vnde initiationem militarem Tuscã ipse (vt existi
mo) docuit primus: quia Musarna eius ciuitas: haud procul Vadimonis lacu est. Collis vero
Musarnus Arbani dicitur q ibi palatium construxerit & milites initiatos filio suo Tusco reliq
Calumbũ. rit: non quia illum primus fundauerit. Pats vero Calumba a Calubu ægyptia lingua: aut meli
us a Calumbo Arameo vocabulo: qd teste Samuele nostro: viride significat: a quo non abest in
terpretatio diui Hieronymi in libro de interpretationibus. Dicitur autem viride a luco proxi
mo: vt auctor est Myrsilus. Argumento sunt nomina circa FAVL. ędes beatæ virginis de viri
di: & e regione beatæ Mariæ in Calumba in fine collis Musarni & principio collis Ascreani. Er
go Viterbenses corrupte proferũt in Palumba cum in Calumba dicere debeãt. Ascreanum nõ
dum comperi: an sit Aramee originis. Non enim existimo a Gymnasio aliquo græco dici: cum
vrbs Etruria horruerit litteras & disciplinas Græcas: & ob id latinas noluerit recipere vsq; ad
Cecynam: vt ex Catone supra diximus.

Annia quæstio. xxx.

QVAERIS q distet inter tusciam & thusciã: cum alterum sine aspiratiõe: alterum aspira
te proferimus. Responsio. Authores quos Festus collegit: triplicem illi assignationem faciunt.
Primam Græcam: Secundam Arameam: Tertiam Babylonicam. Prima cum aspiratione thus
cia deriuat: a thuso futuro huius verbi thuo: id est sacrifico & aruspicor. Hinc Græci a sacrifico
Thuscia. ritu: thusciam & thuscos cognominauerunt turrhenos vt Plynius in. iii. naturalis historiæ as
Tuscia. serit ca. vi. Et ita significat totam prouinciam. Si vero fiat sine aspiratione vocabulo Arameo
Tuscia & Tuscus significat duas vrbes dictas a Tusco rege filio Herculis. & significat solũ eas
vrbes: Para Tussam & Tussam Nanam: quę diruta iacet inter Tuscanellam & Caninum. Si ve

ro Babylonice dicatur a Tosco: significat loca ad quæ nō facile possunt adire homines: vt Cice Tosci.
ro exposuit: & Festus refert. Hinc & curias dominorum quas non facile possunt ingredi homi=
nes: & rupes difficilis aditus: vocant Toscas Babylonici: vt patet in Targum Babylonico apd
Hebręos: quia vbi nos habemus conuertit rupem in fontes aquarum: ibi dicitur Tosca in fon=
tes aquarū. Hoc pacto omnis ager tetrapolis Etrurię ac solus dicit̃ Tuscia & vrbs Tusca Etru=
ria: quia ad lucumones difficilis patebat externis aditus. Vnde nec ipsa nunc publica via Cy=
minia patuit: vsq; ad perdomitam Etruriam: vt patet in Liuio in nono ab vrbe condita. Sola &
vnica erat via: pro itinerantibus atq; ea studiose custodita: nec tamen ad vrbē ipsam regiā du=
cens sed sub ea plus vno miliari porrecta per minionē & camillarios atq; Tudernos: quos Pro=
lemęus Sudernos vocat vt ęstimo corrupta prima littera: sicut eadem corrupta nūc Mudernū
& muri Muderni: & corruptius Maderni dicuntur a quibusdam. Eam viam agressus: venit ad
lucumones eorumq; larthem tarcontem tertium celer ꝑ auxilio Aeneas. teste Vergilio in octa
uo æneidos vbi ait: prope ceritis amnem; esse collem celsum: & amnem egelidum. Et in Egeli=
do quidem fluuio ipse lustratus est ad colloquium Veneris. Et in celso colle: vidit a longe ingē
tem lucum lucumonum: & in subsidentia arua vidit legiones: vbi Tarcon & Turrena tuta te=
nebāt castra locis. Tuta ergo dixit quia Tosca & difficilis erat ad illa aditus. Et hoc pacto signi
ficat solum agrum Volturrenum Tetrapolis Etruriæ: qui clauditur a tergo iugis cyminiis vt
cemim⁹: a frōte iugis Volsiniēsibus. Nam in eadem parte sunt Etruria & Volsinium siue Vol
turreni cognomine Etrusci & Volsinienses. Rursus a finistris finitur Blerano amne: qui nos a
Tarquiniis disterminat: & amne Larthe/quem corrupte Marthe dicim⁹: vt patet in Itinerario
Antonini: Hic ānis discernit Tuscos: a Tussa Nanis: nunc Tuscanellis. Porro a dextris est por=
tio Thyberina secernens nos a finitima Vmbriæ: de quo Liuius in nono ab vrbe condita. Ex=
cursum inquit consulis Fabii per iuga Cyminia senserat/sub radicibus Cyminiis iacēs ora: mo=
ueratq; indignatiōe/non modo Etruriæ populos: sed & finitima Vmbriæ. In hac finitima Vm
bria sunt Veilumbri: vt Albulani: Pennenses: Amerini: & eiuscemodi. Et argumentū differē=
tiæ sumimus: quia pro tota prouincia Thusciam & Thuscos cum aspiratione scribunt Vete=
res. Pro vrbe vero para siue regia: sine aspiratione scribunt: Tuscam: & Tuscos: & Tuscaniēses.
At pro toto agro & populis eius atq; oppidis olim Toscis id est difficilis aditus populis: & sine
aspiratione scribunt: & cum in prępositione vtuntur in Tuscis. Vnde Plyni⁹ in. xiiii. naturalis
historiæ ca. iiii. In Tuscis ingt peculiaris vua est Tudernis: ęque ac eius nominis Florentia Are
tii vero Talpana. Hic in Tuscis & Aretii per distinctionem dixit: qa Aretium nō est in Tuscis.
Tudernum vero qd̄ Mudernū & Sudernū corrupte proferunt: in Tussis Vussetinis thermis est
a quo Tudernis vua: & similiter Florentinum a quo vua florentia est in Tuscis: & in fine regio=
nis adhuc Vadimonæ dictæ. non enim Plynius florentiā vuam a Florentia nunc opulenta po Florentinū
tuit dicere: cuius tunc nomen non erat: sed illos Fluentinos a ꝑterfluēte Arno appellauit. Rur
sus vt supra in quęstione. viii. dictum est. Plynius dixit Romanos se appellasse Trossulos: quia
sine pedite cœperunt Trossulū oppidū in Tuscis: id est regione difficilis aditus. Et si bene ad=
uertes quæcunq; in Tuscis aut in tuscos inuenies: in Etrusco Viterbensi agro nunc sunt. Hæc
apud Festum abreuiata a nobis explanata: a Lōgobardis cōfusa reperies.

Annia quæstio. xxxi.

QVAERIS quo pacto diuidebat̃ tota Thuscia: & q gētiū ei⁹ limites: & quo pacto ordiabāt̃ Tusciæ di=
Responsio. Cato in fragmētis q̄ sum⁹ post Myrsilū expositurí: diuidit eā in tres gentes dictas in uisio.
di. & iiii. q̄stione videlicet in Maritimā: Ciscyminiam: trāscyminiā. Gens maritima sunt vt ait Gēs prima

Phregenæ: Alsiū: Agilla cognomine Cære: Pyrgus Tarquiniæ Tarcona dicta: Grauiscę: Vol
ce: Cosę: Thelamon: Vmbro: Caput Etruriæ Phalisca: Populoniū: Volaterræ ac vada eius. Pi
sa: Luca: Lucus Feroniæ: Luna. Secunda est Ciscyminia ab vrbe Roma vsq ad Cyminia iuga: a
Secunda, Thuscis dicta Lartheniana cognomine Veiens a Metropoli. In ea populi: Sabū: Larthenianum
cognomine Veiens. Soracte: Phescēnium: Phalaris: Flauianū: Nepe: Phaliscanū: Sutriū: Lac⁹
Cyminius. Gens tertia transcyminia est a iugis Cyminiis vsq Pistoriū. In ea populi Volturre-
Tertia, na sub cyminiis radicibus iacens cognomine Etruria: Arūtes veteres cognomine Camilliarii.
Olena: Tussa Nana: Volsinæ: Clusium: Perusia: Aretiū: Phęsulę: Pistorium. Ordo autem mili
taris erat: vt maritimi pręcederent Larthē: & Veientes siue ciscyminii sequerentur Larthem &
transcyminii essent cum Larthe. Quē ordinē quādoq poetę exprimūt: pcipue in. viii. li. Sillius
Italicus: q legionis Thuscorum ordinem dictū describens: simul & ex quibus legio ipsa vrbib⁹
collecta sit a Romanis contra Hanibalem: a maritimis cœpit dicens. Iāq per Etruscos legio cō
pleta maniplis: Rectorem magno spectabat nomine Galbam: Huic genus ordīt Minos inuisa-
q tauro Pasiphae: clari de hīc stāt ex ordīe patres. Itaq ordo legionari⁹ circa ducē Etruscū Gal-
bam fuit ex ordine patrū trium gentiū. Prima fuit gens maritima antecedēs ducē Galbam: vti
olim Larthem: fueruntq milites ex vrbib⁹ maritimis: Phregenis: Alsio: Cære: Tarquiniæ: Gra
uiscis & Luna quæ fuit his pauor: sicut fuit tempore Porsenę Clusini: q fuit Romanis mœnib⁹
terror: quādo voluit reducere Tarquinios superbos. *Sic enim de his ait.*

Stabant dehinc ex ordine patres militū: & subdit. Lectos cære viros: lectos Tarcona superbi
Tarcōtis dom⁹: & veteres misere Grauiscę: Nec nō Argolico: dilectū littus Aleso Alsiū: & ob
sessę: camposq iaciēte Phregenę. Lege totū. vbi iuenies de gēte trāscyminia: fuisse solas duas vr
bes cum duce Galba: scilicet Phesulas: & Vetuloniam: quam fuisse regiā curulē: togatam: ar-
matā: principē & datricē primorum fascium laudat. Et subdit q ducē & hos Vetulonos seque
bantur proximi Etruriæ Veientes: vt ait Liuius: id est tertia ciscyminia gēs pxima Vetulonię
Vnde Vetulonos demōstrans ait. Hos Vetulonos iuxta erant Nepesina cohors: Sutrium: La
cus cyminius Phalisci. & reliqua. Vnde pulchro ordine Sillius peragrauit tres gentes: eundo
per maritimam a Phregene prima vsq ad vltimam lunam metropolim. Deinde a Luna venit
in transcyminiam: vbi primo occurrit Phęsula vsq ad cyminia iuga: qbus est vetulonia. A qua
in ciscyminiam gentem per lacū cyminiū: Sutrium Nepe & alios populos: narrationē comple
uit. Itaq iuxta Catonem & alios. Etruriæ gens triplex erat. Prima maritima: in qua primū op-
pidum: erat circa thyberim Phregene oppidū postremo vero vrbs Luna proxima Macræ. Secū
da gens erat transcyminia: cui⁹ prima oppida erant Phęsulæ ac Pistorium circa transitum hu
ius gentis in Galliam nunc Lombardiam: vltimum erat Etruria pxima lacui cyminio quę erat
tetrapolis scilicet Volturna Vetulonia: Arbanum & hastata Tusca. Tertia gēs erat ciscymi
nia: cuius limes & oppidū pximum Etrurię erat vicus Elbii qui & lacus cyminius: postremum
Larthenianum siue Veiens. Hæc in auctoribus clara cōpertaq sunt: si eos perlegas.

Annia quęstio. xxxii.

Dubitas & quæris cur Plynius discreuit inter Arbanū: & alias tres regias ptes. nā simul po-
nit Tuscaniēses: Vetuloniēses & Volturrenos. Scdo: cur inter eas discernit si erāt vna ciuitas
Etruria. Tertio: si cōueniūt cōfines ptibus his qttuor & toti apd auctores. Respōsio. Plynius in
. iii. natu. historiæ ca. vi. pcurrēs gentes Thuscię primo excurrit maritimā ordine suo a luna ad
Phregenas. Trāscyminiā aūt & ciscyminiā: nō ordine quo fuerūt antiquitus: sed quo erāt tpe
suo diuisit in colonias & liberas vrbes: vti ibi patet. Et vt ibidem apparet: liberas vrbes diuisit
per litteras Alphabetales. Et quia per aspirationem ipse scribit Harbanum: hinc est q sepe-

ratim & q̄ longissime Arbanum scripsit a Tusca: Vetulonia & Volturrena: quantum scilicet
distant inter se litteræ. H.T.V. a quibus illa incipiunt. Q; vero cum Etruria esset vrbs vna:
tamen vt distinctas vrbes nominauit: hoc est quia erant quattuor oppida quæ tunc pro quattu
or vrbibus habebantur. Erat enim Etruria Tetrapolis: vt inter auctores conuenit: eratq; regia
& absq; moenibus: & singula vrbs pro singulo & distincto populo habebatur vsq; ad tēpora De
siderii regis. quod priuilegium in aliis vrbibus non habebatur etiā si Dypoles & Tripoles essēt:
quia non erant regiæ. Et ob id vnico nomine & sub vno populo cōputabātur. Etruria vero vni
co quidem communi nomine Etruria & Turrena dicebatur a Tursibus: sed singulæ partes vt
singuli distincti in vrbe populi nominabantur. Et id fecit Plynius. Tertio ex dictis satis conue-
niunt confines. Nam Cato a tergo limites posuit: quando dixit Volturrenā cognomine Etru-
riam esse in subcyminiis radicibus iacente ora. Similiter Liuius in primo ab vrbe cōdita cum di
xit: Erat Sabinis vicina Etruria: proximi Etruriæ Veientes. Eosdem limites assignauit Sillius
Italicus ipsi parti Vetuloniæ: cum significauit iuxta Vetulonios esse cyminium lacum & cis-
cyminios populos. Porro Volturnæ Plynius assignauit a fronte Volsinienses: cum dixit Vol
turreni cognomine Etrusci: in eadem parte Volsinienses. Eosdē Volsiniēses a fronte para Tus
sæ siue coronatæ Tuscæ pro limite assignauit Propertius cum inductus ab eo Vertūnus dicit:
Tusc9 ego: Tuscis orior nec poenitet inter prelia: Volsinos deseruisse focos. Similiter a sinistris
Arbani & Vetuloniæ assignantur quattuor limites: Thermæ amnis Ecalidus piscosus: am-
nis Egelidus: & Minio. Thermas quidem & thermales amnes piscosos assignant. Plynius in
.ii. naturalis historiæ: capitulo sexto & marmora excisa Cybelaria. Plynius enim per distinctio-
nē a Pisa dicit. Aquis calidis Pisæ innascūtur ranæ. ad Vetulonos vero in Etruria: pisces. Mar
mora item scribunt. Hercules ægyptius turritam ędem fundauit supra Thermas iuxta Vetu
lonos. Vergilius vero in octauo æneidos dum ad Lucumones Aeneam mittit: eum venisse ad
Minionem asserit in collem: vnde prope fanum volturnę ac legiones vidit: & in Egelido fluuio Egelidus
lustratus Veneris oraculum promeruit. Egelido & calido amnibus nomina adhuc vernacula
lingua Tusca permanent. Nam Egelidum Fredanū dicimus: quia a pura gelida fontiū scaturi
gine nascit̄: & Ecalidum Caldanum vocamus: q̄a ex Thermis & mineris calidissimis vt pluri-
mum effluit: generans ad hanc ætatem pisces copiosos & salubres. Itaq; omnes cōfines & limi
tes pręscriptos ab auctoribus de Tetrapoli Etruria & partibus eius. itemq; nomina atq; cogno
mina vetusta simul sumpta: solum habet Lucumonium: paleogū Viterbum. Solum Viterbū
igit̄ est Etruria regia tetrapolis: prima sub Iano condita. Quæ cuncta etiam per auctores & cō-
mentaria atq; historiam Etruscam: planiora habebunt. Et ideo hoc vltimū entymena memori
ter tenendum est a nostra iuuētute Viterbensi: ante omnem lectionē harum quæstionū & alio
rū operū nostrorum: quia cuncta irreuincibiliter atq; necessario si simul colligant̄ ipsum cōpro
bāt: & irreuulsibiliter fundant firmantq;: vt eruditissimis viris patens est. Et idcirco nō blacte-
rone & futili viro: sed litteratissimo iudice atq; censore nostra opuscula egent.

Annia quæstio. xxxiii.

CVM apud Tuscanellam essem: intuitus sum apud quandā portam hoc carmen vetustissi
mis litteris & lapide excisum.
Ingreditur quisq̄s huius p̄ limina portæ: Ascanium norit / hanc vrbem ędificasse Consilio Mar-
tis: in somnis admonuit qui / Troianū Aenean: vt vbi Catulam reperiret / Vna cū Catulis bis bi
nis conderet vrbem: Turres quadrant̄: tollunt̄ moenia sursum. Sic fundata fuit hæc vrbs & ci-
uita dicta a Cane Tuscana dicta est.
Quam quoq; rex Tuscus processu tp̄is auxit. Quid existimas de hoc carmine? Respōsio. Existi
mo verissima esse: qppe q̄a negare veteres titulos & inscriptiōes q̄ auctoribus congruūt: viri est
pauci sensus & blacteronis. Nā teste Lactātio libro primo diuinarū institutionū ca. xi. antiquus

auctor Euemerus Messanus res gestas Iouis collegit & contexuit historiam ex titulis & inscriptionibus sacris: quam historiam interpretatus est Ennius & sequutus. Eam tanto feruore animi suscepit Græcia vt sacram appellauerit. Ergo plus q̃ sacra est Etrusca historia: & commentaria nostra: quę non solum titularibus aegumentis: sed pręter eos ętiam præcipuis auctoribꝰ: pręscriptis limitibus: nominibus & locis adhuc perseuerantibus: & historicis eiuscemodi innumeris argumentis constant. Itaq; non sunt neganda hæc carmina: quæ cum antiqua: tum etiã Vergilio congruunt. Ait enim in. viii. æneidos. Aeneam Troium transmisso Minione curasse equos & corpora non procul luco & castris Tarcontis existentis in aruis latis. Curato vero corpore: ait lotum fuisse Egelido amne vulgo vero Fredano vbi in somnis admonitus fuit a Venere. Qui dicit a Venere: non negat etiam a Marte. vt inscriptio supplet. Hæc in. viii. li. Deinde in. x. repetit: ꝙ cum Aeneas discessit ab Euandro supple habito etiam noctu oraculo: mane castris ingressus Etruscis regem Tarcõtem salutauit: & datis dextris ab eo classem accepit: cui p̃sidebant quattuor duces: videlicet Massicus ex Massa vrbe maritima: nũc Senensium: itẽ Toruus Abantis populi maritimi princeps: vbi nũc caput Abium vt Albiũ vulgo ꝑ Abãtium latine dicimus: Tertius fuit Osinius rex id est Lucumo Clusinus. Quartus vero fuit Asilas augur pisanus: vt clare enumerat ibi Vergilius. Ergo inuenit ibi catulam prope Egelidum amnẽ cum bis binis catulis. Sed quia bello impeditus Aeneas oraculum de ędificando oppido implere nõ potuit: filius eiꝰ Ascanius suppleuit: ædificauitq; monopolim Ciuitã: a cane inuenta dictam Tuscanam per syncopam (nam TuEscana a catula cane dicitur) & processu tẽporis Tuscus iunior fecit eam dypolim. Est igitur verissimum carmen.

Annia quæstio .xxxiiii.

Tuscennella & Tusca. QVAERIS si Tuscanella & Tusca regia sint eadem: cum quia quidam dicunt Tuscanellos esse Tuscanienses: tum præcipue quædam vetusta inscriptio etiam Tuscanienses apud eos nominat? Responsio. Qui dicunt Tuscanellos & Tuscanienses esse eosdem: hoc docent quod nesciunt. Non enim Tussa: & Tussa Nana est eadem: nec valet a diminutiuo Nana est Tusca Nana ergo est Tusca. Nec valet ꝙ ibi lapis quidam Tuscaniensem nominet: quia non Ciuem suum sed para para Tussę insinuat: sicut Romæ inscriptiones sunt Hispanorum: Gallorum: nõ tamen Roma est Hispania vel Gallia: sed in ea fuerunt illi viri præclari. Sed & erudite ostendatur Tuscam: & Tuscanellam non esse eadem: differentiarum inuicibilibus argumẽtis vtamur Primo a tempore. Tuscanella enim post Troianum excidium cœpit sub Ascanio (vt supradictum carmẽ docet: At Tusca: ante Herculẽ ęgyptiũ sub Iano cœpta est: quia est pars para id est hastata & coronata: ante Tuscum filium Herculis dicta. Secundo a deriuatione nominis: quia a cane Tuscanella nomen accepit. At Tusca: a Tusso rege filio Herculis Aegyptii: vt Berosus docet & Festus insinuat. Amplius a deo regio Nam Vertunnus deus Tuscę Tetrapolis fuit: & regiæ intra limites Volsinienses. At Tulcanella nunq̃ Tetrapolis & regia fuit: sed primum sub Ascanio Monopolis Ciuita dicta rustica fuit: inde sub iuniore Tusco adaucta solum Dypolis opulenta est: vsq; ad hæc tempora: quæ solum constat Ciuita parte veteri: & parte noua. Item ipsa est intra limites Tussæ Nanæ: & extra limites Volsinios: vt inter quos Larthes fluuius diuidit. At Tusca Vertunni Volsinos Focos & limites colit. (vt ostendit Propertius) Item Fani Luciq; ingentis monumenta esse decet: vbi regia Tusca. At non Tussæ Nanę: aut Tuscanellæ: sed para Tussæ sunt FAVLIS monumenta: sunt & alia cõplura argumẽta differẽtiarũ: q̃ qsq; regionis exptus cõperiet. Verũ qm̃ linguæ origo plurimũ ad arguendũ in historia valet: cõsequẽs est: vt ãte fuerit Tussa Nana q̃ el vicina Tuscanella: quia Tuscanella est nomẽ latinũ & Tussa Nana est Barbarũ & etruscũ qđ antecessit gręcã & latinã linguã. Est aũt Tussa Nana

id quod Thuſcanella: & Thuſcanella id qđ Thuſca iunior & parua. Porro iunior & parua ad
priſcam & regiam refertur. Ergo Thuſcanella ad Thuſſam Nanam ſe priorem refertur: quæ
etruinis eius adaucta pet interpretationem thuſcanella dicta eſt latina lingua poſterio=
re: & Thuſſa Nana ad Pata Thuſſam refertur: quia tegia & coronata cognominatur. Et an=
tiqua priſca regia Thuſca eſt: quã adhuc priſco vocabulo Pata Thuſſam vocamus. Huius
oppidi ager a Vettalla in Lyanũ Coriti Muſarnãq; tẽdebatur. Argumẽto ſunt limites quo=
rũ qui circa Corti Lianũ eſt: dicit̃ vulgo Vadꝰ Thuſcanienſis ferme qnarto miliario: aut pau
lo amplius diſtãs a para Thuſſa in agro eius: & alter iuxta Vetrallam adhuc Para Thuſſus
dicitur Itaq; Vetralla oppidum qđ & forum Caſſii dicitur: ad ius vetus Viterbenſium ſpe=
ctat. Q; ſi vis aliam differentiam: vtiq; vbi Thuſca tegia: ibi alię partes Volturna: Vetulo=
nia: Arbanum & Faul. At Thuſcanella non eſt vbi ſunt iſta: nec ex his vel minimum veſti=
gium habet. Item Thuſca eſt pars Etrutiæ regiæ vt ex ſuperiotibus patet: Ergo eſt cogno=
mine Etruſca quia Etruſcum ab Erturia dicitur. At non Thuſcanella eſt cognomine Etru=
ria: ſed Volturrena vt ſepius probatum eſt. Quare Thuſca non eſt pars Thuſcnellæ: neq;
vbi eſt thuſcanella: ſed vbi Volturna.

Annia quæſtio.xxxv.

QVAERIS quomodo Galba Etruſcus: ortum habuit ex Minoe atq; Paſiphae: vt ſupra in Galbę origo
queſtione.xxx. inſinuauit Sillus Italicus. Reſponſio. Repetendum eſt qđ in hiſtoria Etruſca
poſuimus videlicet ꝙ Sacrato luco iugenti Pelaſgi inſano Volturnę vt Virgilius inſinuat
& hoc ſub Tarcõte ſecundo: pro ſocietate inter turrenos & Pelaſgos: Tatcon continuit Pe=
laſgos in officio: Et vt Manethon dicit: & tempus cõcotdat: Tarconti ſucceſſit Thyberinꝰ
pater Ocni conditoris Mãtuę. Quidam auctores Latini: vt Seruius referr ſuper.viii. Aenei=
dos: putant hunc Tyberinum fuiſſe regem Thuſcorum: alii Aboriginum quem Glaucus
filius Minois circa thyberim occidit: & illi nomen dedit: qui prius Albula dicebatur. Er hoc
totum verum eſt. Nam Larthes Etrutiæ non ſolum Thuſcorum ſed & Aboriginum: & to=
tius Italiæ: rex etat: vt Fabiꝰ pictor ſcribit de origine vrbis Romæ. Hic ergo Thyberinus cœ
pit Pelaſgos ab ętruria excludere. Nam teſte Dionyſio halicarnaſſeo in.i. li. duabus ferme
ętatibus ideſt quinquaginta annis cœptum eſt affligi & pelli a Turrenis & Aboriginibus
genus Pelaſgicũ: atte Troianum excidium. Hoc autem tempore Larthes etat Thyberinus Manto.
vt Manethon indicat: & tempus ſic comprobat. Manto Fatidica filia Thyręſie vatis Theba
ni: primum ſeruiuit ſub Cleonte: inde ſub Theſeo: quę paulo ante finem eius fugam in lit=
tora Aſię iniit: moxq; in Thuſciam ad Thyberinum nauigio vecta: ab eo grauida effecta pe Theſeus
perit Ocnum: vt omnes Græci & Latini conſentiunt. Porro Theſeus fuit pulſus regno: an=
te Troianum excidium annis.xxiiii. vt Euſebius notat. Quare tunc regnabat Thyberinus:
quia ad eum venit Manto. Itaq; Thyberim: cognominabãt Pelaſgi Thyberim: vt tefett Ser
uius ſuper.viii. Aeneidos ideſt iniuriatorẽ: quia lattocinabatur contra eos circa ripas Thy
beris: & iniurias irrogabat. Nam Hybris Græce iniuria eſt Latina. Et vt ait ibi Seruius præ
poſuerunt cõſonãtem. T. & dixerũt Thyberim de mote. Qđ & nos poſuimus ſupra queſtio Minos.
ne.vi. Cauſa vero huius diſcordię primus fuit Minos: qui accepto ꝙ Thuſci recepiſſent in ſo
cietatem Pelaſgos: temptauit & ipſe imperio ſociari. Vnde miſit primum illis Aborigini=
bus qui etant in Lario ſub rege Fauno patre Latini: donum zonæ: iunctaq; cum illis amici=
tia: miſit ad eos Glaucum filium: qui ab eis imperium peteret: & non accipiens: ab Agelli=
nis aſcitus: cauſam diſcordię prębuit ꝙ quaſi iure participati imperii Ceriti amni patris Mi
nois nomen indidit: quem permutata vltima littera.i. Minio poſteri dixerunt. Et hoc eſt qđ Minio
auctores dicunt: & Seruius abſoluit breuibus ſuper.vii. Aeneidos ibi: picta ſcuta Labici. cũ

Glaucus

inquit Glaucus filius Minois a Labicanis Latii Italię imperium poscetet nec acciperet: quia nihil pręstabat sicut pater eius ante pręstiterat zonam eis mittendo cum antea discincti essent: mox eis ostendit scuta picta a quibus & ipse Labicus: & populi Labicani & Romę via Labicana. Sed quia de his satis in historia Etrusca diximus: hoc satis sit: ꝙ Glaucus ipse filius Minois interfecto apud thybetim Tyberino/ab eius successore Mezentio apud Agillam obsessus/& captus: & in Etruria captiuus filios genuerit. hoc argumentum validissimũ est ꝙ Etruscus Galba fuit genere Minoico & Pasiphaes: vt clare asserit Sillius. Ex quo patet ꝙ Etruscus Mezentius/dictus est Agillinus a victoria & triumpho: vti & Scipio Affricanus & Cæsar Germanicus & huiusmodi. Et hoc tempore bellantibus turrenis contra Agillam: eadem submutauit nomen & dicta est Chęre: vt Strabo narrat in quinto libro Geographię.

Annia quæstio. xxxvi.

QVAERIS quæ & quot sint illa nomina quæ in octauis pascæ ferme quinq; iam annis superioribus cum rabi Samuele & duobus aliis Thalmudistis conferebam. Responsio. Quæ & quot simul difficile essent memoratu; nisi forte successiue conferendo & scribendo in memoriam redirent. Quorum vero memini sunt: in primis quæ de oppidis Coriti regis turrenæ sedis: nunc vt supra ostendimus Viterbi spectabant: vt Corit Nyenta: Cortilianum: Cortenebra: Cort Nossa: & eiuscemodi; quæ adhuc apud nos manent memoriæ Coriti. Item quid sibi volunt ista. Ry Gomerius: Ry Osiris. Ry Atlaus: Ry Ianus: Et in scriptione sub statua Cybelis Ry Sipib. Itẽ Mon & Mont vt Mont Arũne. Mont ętano: Mõ Dytimano: Mon Taliano. & eiuscemodi multa. Nam cum Coritus ante Dardaniam conditam fuerit: quando non erat Latina vel gręca lingua: patet ad linguam Arameam & ęgyptiam: qua inuenitur vsa ętruria recurrendum esse. Itaq; sic interpretari sunt omnia hęc vocabula.

Kat Enaki

Lurkii

Min Mon: Mont

Kat/Enakim: est congregatio gygantium: etiam vt aiunt apud Hebræos. Sunt Kat Enaci/a nobis amnes dicti. Item Lurkii sunt lingua ęgyptia vetusta: gigãtes comestores hominum. Apud nos domicilium Lestrigonum iam deletum: dicitur domus Lurkii. Rursus apud ægyptios Min est vrbs. Mon vero municipium paruum; mont vero vicus & colonia. Vnde & chem min: panos vrbem Diodorus interpretatur in. i. li. Ergo mont alianum: municipium Italianum dicimus. Nam. i. primam syllabam trũcamus: vt. q. xiiii. diximus. Sunt apud nos duo mont aliani. Item mont Arune vicus vel colonię camillarię sunt/quas Aruntes veteres vocant auctores.

Ry

Nossa

Ry significat apud Arameos ducem & regem: vbicũq; ponitur. Nossa apud Arameos significat locum ad auguria capienda aptum: Beatus vero Hieronymus interpretatur forte augurium: libro de interpretationibus. Hinc per syncopam de more tusco Cort Nossa est Coriti locus augustus: in agro etrusco iuxta Volsiniensem lacũ Illud deleuerunt Romani: cum ipsi vicino oppido cort Enebradum excurrentes agrum eis iunctũ tarquiniensem: etiam ex improuiso hæc duo oppida diruerunt. vt Liuius meminit. vi. li. ab vrbe condita. Non tamen sunt tarquiniensium: sed Etruscorum vt ibidem dicit.

En

Enta

Eber

En est munitiuncula parua vel oppidulũ vt aiunt: Enta vero fortes & validani. Eber transitum significare dicunt. Ergo cort enebra est coriti munitiuncula parua in transitu. Et quidem Etrusci Cort Nossam nunq̃ reędificauerunt: sed cort enebram: quę adhuc munitiunculam fuisse apparet: & a formicis deleta castrum formicarum vulgo dicitur. Sæpe enim etiã magnę vrbes a minutis animantibus deletę sunt: vt auctor est Plinius in. viii. naturalis historię ca. xxvii. Est autem non procul Cort Nossa: vt etiam significat Liuius loco supradicto. Porro Lyanum vt aiunt: rupem scissam significat. Cui etiam congruit interpretatio Papiæ: & Rabani qui vocabula barbara non indocte exponunt. Est igitur Corti Lyanum rupes abscis-

ormicę op idum de uerunt:

sa Coriti: quę adhuc cum nomine perseuerat & paucis vestigiis: iuxta vadum Thuscanien-
sem & Musarnam vrbem. Item dicebant apud veteres Arameos distare inter Ny & No:
quia Ny montem: & No fama pręclarum significat. Hinc Arno: est leo fama inclytus Hercu- Arno
les: & Cotit Nyenra est Coriti mons & munitum oppidum: olim caput Lydorum Agresti-
um. Hinc in Lyguria Entella arx munita erat & forte oppidum. Hic Coriti mons & oppi-
dum: sæpe ab auctoribus celebratur: Vnde super æneida Seruius sępe ait Coritū fuisse regē
Thuscię: Et item Coritum esse montem & oppidum in Thuscia. Est enim in iugo Cyminio
alto: inter Capenam & ipsum monrem cyminium: & sunt vestigia arcis cum nomine vetu-
stissimo Etrusco Corit Ny enta: id est latinæ quod Seruius ait: coritus mons arce munitus &
oppido.

Annia quæstio. xxxvii.

QVAERIS quid sibi velint quidam iuniores qui extremas coriti vrbes dicunt esse Corto-
nam: quā putant dictam a Corito coritonam: & per syncopam corthonam: & rursus coritū
montem esse cornuetum maritimū. Respōsio: Vtiq; id sibi volūt isti: q^d & gręci Samothra-
ces: qui dicūt Dardanum conditorem Dardaniæ fuisse Samothracem Ac propterea: quia si
ne certo auctore & ratione atq; argumento historico: per opinionem quandam Barbaram
loquuntur: vtiq; eadem facilitate contemnuntur qua proferunt iuxta regulam beati Hiero
nymi. Quin etiam & falsiloqui comprobantur. Nam ante cæsares Romanos non a verusto
Corito Corrona: sed Crotona medieterranea dicta erat: & tempore cæsarū positis coloniis
Romanis dicta est Cortona: vt expresse asserit Dionysius halicarnasseus in primo libro: qui Crotona
eo tempore Romæ fuerat. Non igitur a Corito Cortona dicta est: quę id nomen sortita est a Cortona
Romanis post obitum Coriti annis mille trecentis & ampiius. Itaq; cum Virgilius dixit:
Extremas Coriti penetrauit ad vrbes: Lydorumq; manum collectos armat Agrestes: nō in-
tellexit corthonam quę hoc nomen nondum tenebat: sed Turrenam sedem Coriti: de qua
supra dixit: hinc illum coriti Thurtena sede profectum: vbi adhuc extant vestigia Lydorū
agrestium: & artium munitionumq; cum nominibus Coriti. Qui vero Cornuetum existi-
mant montem Coritum: etiam erronei probantur. Nam vbi latina lingua est mons Cori- Coritus
tus & oppidem: ibi etrusca Corit Nyenta: vt locus ab interpretatione conuincit. Porro Co- Coryt Ny-
rit Nyenta est in iugo cyminio: & Volturreno regio: vt cernimus. Quare ibi est quęrēdum enta
oppidum & mons Corit⁹ / & nō ad mare. Similiter ab interpretatione Cor Nueti: quod vul
go Etrusco Cornetum profertur. Est enim Nuetum etrusco & Arameo vocabulo teste Sa-
muele nostro: id quod Grauis aeris siue grauiscum apud latinos. Q^d etiam probatur inscri
ptione apud eos Etrusca: quę ait eos dictos Nuetinos a vicino fluēto Grauisco: & aquis gra
uiscis. Porro mons Coritus / a Grauiscis vrbe distinguitur. Pręterea in descriptione eorum
dicitur q; Nuetum dictum est: non cor Nuetum. Quare uon a Corito: Cor appositum est:
sed a latinis qui nouum castrum a diicientes veteribus Grauiscis: ab insigni corno arbore
Nuetum Cor Nuetum dixerunt: quia Etrusci ab insigni sæpe vrbes appellauerunt: vt Su- Sutrium
triū: a Suto & tribus: idest frumēto triplicato Sutrium dixerunt. Est enim illorum insigne:
spica triplex. Similiter phescem / armatū equitem Aramee significat: vt rabi Samuel expo- Phescem
suit. Ergo Phescēnium nunc Ciuira castellana: phescennium antea dictum fuit ab insigni
armato equite quē habet: cui videtur alludere Virgilius in. viii. Aeneidos. ibi. Hi Phesce-
ninas acies æquosq; phaliscos. Hi soractis habent arces / flauiniaq; arua: Et cymini cum mō
te lacum lucosq; capenos. Hoc enim loco Virgilius Veientanę Cisciminiæ genrem popu-
losq; commemorat: quibus pręfuit Mesapus equorum domitor simul: & maritimus classis

Thuscę princeps: & ob id dictus Neptumnia proles. Quod si quosdam expositores leges: Inuenies ęquiuocatione captos: nihil de chorographia pręcipue Thuscię cognouisse. Nam quidam lucos capenos putant dictos: qui circa capenam Auentini Romę essent: cum capenates in Veientana Ciscyminia sint. Alii flauiana arua in campania esse putauerant: cum ad ętatem nostram/circa thyberis arua: in Veiente Flauianum oppidum perseueret. Similiter alii dicunt Fescenniũ esse in Campania & nõ in Ciscyminia thuscia/cum Plinius in .iii. naturalis historię .c. vi. Phescenniũ in Thuscia etiã enumeret. Sunt qui dicãt: & Soracte esse montẽ Arpinatũ campanie. cũ Acron & omnes Soracte montẽ Phaliscorum asserant: & experientia doceat. Legimus & quendã super vitã Othonis in Suetonio: dicentẽ se mirari cur Suetonius dicat Ferentinũ Othonis oppidum esse in Etruria: cum sit in Cãpania: quasi Plinius insanierit: qui supradicto capitulo Ferentinum ponit etiam in etruria. Ego nihil de his miror: qui & si alias eruditissimi: tamen sępissime capiuntur captiuncula æquiuocationis: quia de topographia nihil intelligunt: & pręcipue thusca. Igitur Cornuetũ: Sutriũ: Phescennium Thuscię oppida ab insigni nomen habent: sicut & Luna: Nepe: Perusia Vetuletũ & eiusmodi. Vnde & Martialis Caseus (inquit) Etruscę signatus imagine Lunę & Nepe est noxium animal teste Festo: qđ & illis est insigne: sicut & Perus idest Grifo Perusię: vt .q. viii: dictum est. Et Veia est insigne Vetuleti simul & Veiuzi Labyrinti: vt videmus. Vnde Vetuletum quasi cutule vetustum dicitur.

Flauianum — Phescẽniũ: — Soracte — Nepe

Annia quæstio. xxxviii.

QVAERIS quo pacto dixerim quosdã ita errare: de Cortonę atq; Cornueti origine sicut Samothraces Gręci: de filio Coriti Dardanu & origine Dardanię. Respõsio. Etiã gręcos assero/de Dardano & origine Dardanię: ęque ac istos errare & capi tũ ęquiuocatione tum tempore. Primo quidẽ decipiuntur ęquiuocatione: quia vnos fuisse putant qui fuerunt plures: Dardani: Iasii. Cybeles: & Cadmi atq; Armonię. Fuere enim vltimi Iasius: Cybeles: Dardanus. Armonia & Cadmꝰ Samothraces Gręci: qui bellicosas nuptias celebrauerũt minus cẽtum annis ante Troianũ excidiũ quasi tempore Laumedontis patris Priami. Bellicosę aũt fuerunt: quia Cadmꝰ iunior qui litteras in gręciam (vt aiunt) attulit: postposita prisca vxore: Armoniã sororem Iasii ducens: passus est certamen a prisca vxore ob zelotypiam Armoniæ: vt referunt Spinga Palefatus: Xenophon in ęquiuocis: & Archilocus in epythetotem porũ. Fuit alia Cybeles phryga paulo ante istam meretrix: quę puella primum prostituta a quodam Atu: inde a Marsia concive suo: cũ quo fugiens in Nysam ad Dionysium ab Apolline etiã cognita fuit: vt Diodorus ad lõgum narrat. Dionysius aũt Nysan cõdidit: vt notat Eusebius de tẽporibus: ferme annis. lxx. ante dictas nuptias bellicosas. Vnde hę due Cybeles scilicet Phryx & Samothressa: longe post conditam Dardaniã fuerũt. At ante Troiã cõditam tres aliæ fuerũt Prima omniũ ante Ninũ fuit Vesta Iani vxor: vt Berosus indicat: cui propriũ nomen: vt idem ait: & Diodorus in .iiii. li. confirmat fuit Titea magna deorum mater. Cognomina huic fuerunt tria. Primũ terra. Vnde quidã e terra orti referũtur ab historicis in primo ortu generis humani: quę res etiã multos priscos decepit philosophos: existimãtes primos homines e terra id est putrefactione ortos: vt narrat Diodorꝰ in primo libro. Secundũ vero cognomen: ab ignis sacrificii custodia Vesta Aramea origine magis q̃ gręca. Tertiũ cognomẽ: a pręsidentia religionis & sacrorũ dicta Cybeles: phœnico & Arameo vocabulo. Est enĩ Cybeles mater siue auristes & regina sacrorũ. Vñ Etrusci cybelizare ꝑ sacrare dicebãt: vt patet in descriptione cognitionis Grauiscarũ: de qua cũ aliis titulis inuentis Etruscis diximꝰ. Hęc igitur prima Cybeles magna. Secũda fuit Regina filia eius: quę idcirc

Plures Dardani — Iasii — Cybeles — Cadmi — Armonię — Cybeles plultæ

comagna mater dicta fuit: quia in gratiam matris educauit Tiranas a Titea matre nomi=
natos: vt aoctor est Diodorus in.iiii.li. Fuit & Etrusca Cybeles: cui teste historia Latina: & Cybelle et
subscriptione statuæ eius/atq; Beroso: pater fuit dux Sypus: nomen proprium Tylæ: vrbs eius genus
Veiuza: prędia cybelaria: maritus Iasius filius Coriti: socrus Electra Arlantis Itali filia: co=
gnati vero Dardanue & Armonia vestalis: vt paret vittata sacerdos: & non nupra vri Sa=
mothrax: cuius nuptię astante Iside ęgyptia celebratę fuerunt Viterbi Veiuza vrbe. Et Sa=
mothracia: & Dionysius et eū sequuti mendaces reperiuntur in historia. Dicunt enim: vt
etiam Diodorus in.vi.refert ꝙ morruo Iasio Samothrace post nuptias Armoniæ. frater eius
Dardanus cum cognata Cybele profecti sunt in phrygiam & condideruut Dardanium. Dardania
O pręclarum & impudens mendacium. Nam vt notat Eusebius de remporibus: & Spinga:
palefarus: ac Xenophon contestantur: & Archilocus astipulatur: super quos etiam cōmen
taria confecimus: Dardania cōdita erat ante nuptias Armonię Samotthacis: ducētis annis
& amplius: & iam concesserant naturę quattuor primi Dardanię reges Dardanus. Erictoni
us: Tros: Ilus: Non igitur Dardanus & Cybeles Samothrax cōdidere Dardaniam quę plus
q̄ ducentis annis condita fuerat a Thusco Dardaro: quem teste Virgilio in.vii. Arunta ve=
tus historia Thusca fert natum in his agris Tuttenę regię Coriti: Et ab ea profectus in Samo
thraciam inde in phrygiā condidisse Dardaniā. Iure ergo dixi Græcos de Dardano filio Co
riti: & origine Dardanię decipi fallicq; tempore: vt dixi: & ęquiuocatione nominum Dardani
Cybelis & huiusmodi. Nam vnos solos suos fuisse: vt pueri existimant: quos ante: fuerunt
alii: a quibus furati magis q̄ mutuati fueruut historias: vt de Hercule: Atlante: & aliis fece=
runt & Herodotus in.ii.li.asserit.

Annia quęstio.xxxviii.

QVAERIS Qui auctores sint qui tradant venisse in Italiā Isidem ęgyptiam: quā dicūt ce Isidis aduē
rerē Legiferam: frugiferam: sororē Osiridis: & qui sint qui explanent: vnde venit: vbi primū t9 in Italia
applicuit: vbi primum panes confecit. Responsio. Plini9 in.vii. naturalis historię sic dicit ca Ceres.
pitulo vltimo. Ceres frumenta inuenit: cum antea glande vescerentur. Eadem docuit mo=
lere & panes conficere: in Attica: Italia: & Sicilia: & ob id dea iudicata: & eadem prima le=
ges dedit. Ergo venit in Italiam & docuit frumentariam: molendinariam: & panificam: cū
ante glāde vescerentur. Vnde vero venerit: & vbi primum in Italiam appuletir: certum est
in historia Latina: ꝙ ab Aegypti patre Marmarica & Libyca: vbi docuerat i thyberim adna=
uigauit: & primum Romę in vico Thusco incontinentem descendit: quę loca tunc pascua
bobus erant. Vnde Festus. Argeus inquit campus dictus est Libyssus: quia ceres illo primū
fruges e Libya aduxeit Vnde & Libyssus campus dictus est: & ipsa Libyssa. Sane vt ait fabi9
pictor: vicus Thuscus Romæ antea campus Argeus ab Argiuis principibus: sed prius libys Libyssus cā
sus dictus erat. Quætendum est item: quo tempore ab Italia in ęgyptum rediens: fuerit Isis pus
id est dea Ceres habita: vt Plinius asserit. Et respōdent tres auctores Plynio: videlicet Bero
sus in.v.antiquitatū: Palefatus: & Eusebius de temporibus primi Cecropis: ꝙ Io iudicata Io
fuit Isis idest dea Iuno & ceres: anno trigesimosexto q̄ Dardanus conderet Dardaniam. Vn
de etiam secundum Eusebium: alios probatiores afferentem/Io profecta est in Aegyptum
& dea Isis iudicio omnium probata. anno.xliiii. Cecropis: a quo ad Dardaniam cōditam sex
& triginra numerat annos. Regnabat ergo Iasius in Italia frater Dardani: nōdum a Darda Iasius
no peremptus. Quod etiam Berosus vidit dicens in.v.li. Iasium simul cum Cecrope: cœ=
pisse Italię imperare. Quare.xliii. anno Iasii simul & Cecropis rediit/Isis in ęgyptum: post q̄ a

Libya venit in Italiam & Thyberinum campũ: ab eius aduentu: Libyssum dictum: Vbi vero panes confecerit: & obtulerit etiam ipsi mendaces græci nedum latina testimonia: asserunt: & dicunt: ꝙ primos in nuptiis panes obtulit in gratiam Iasii.

Annia quæstio. xl.

Isis viterbi panes primos confecit.

SATIS aperte omnes concedunt Isidem venisse ab finitima Aegypto Libya in Libyssum Latii campum: & interfuisse nuptiis Iasii & Cybelis vti etiam veracissimꝰ Berosus Chaldęus exprimit. Sed vbi habes: ꝙ hos primos panes Viterbi confecerit. Responsio. Habeo ab historia: cognomine: titulo: inscriptione & eiuscemodi argumentis. Nam rex Iasius vtiq; in regia sede: regias celebrauit nuptias: quæ patris Coriti Turrena sedes erat. Hæc antẽ olym regia Turrena nũc est Viterbum: vt inexpugnabiliter ex superioribus patet. Viterbi igitur primi panes: ab Iside confecti sunt. Item Vetulonię celebrauit Iasius nuptias & panes obtulit primos Isis: vt in. v. antiquitatum Berosus asserit. Porro vt probant superiores quæstiones: Vetulonia est Viterbum. Rursus Libyssa loca in Italia dicta sunt: vbi primum constitit Ceres: vt ex dictis auctorum elicitur. At Romę constitit primũ in campo Libysso: tunc nullo ibi Rege: aut vrbe regia existẽte. Quare si circa Vetuloniam Libyssa regio est: vtiq; vt in regia vrbe Iasii morata est. Est autem regio Libyssilla quã Lapis excisus Libyscillam profert. Quare ipsa Libyssa Ceres: Vetulonię regię q̃ nũc Viterbũ est: primos panes obtulit. Rursus a subscriptione statuę Cybelis: quę omni auctore & historia certior est: ita probatur. Veiuzũ oppidum Viterbum est vt ex superioribus patet. Porro subscriptio: ita dicit. Veiuzo: hospita: Isis: hospitata est epulatrix: in domo Tyles nouę spõsę ducisq; Sypi: anno ętatis eius. xv. Ergo Viterbi/epulo nuptiali constitit & panes obtulit. Sunt etiam argumento Sypalis Vetuloniæ regio a Sypo patre Cybelis dicta: & prædia eius adhuc Cybellaria dicta/ & Iasinellę thermę: & Cybelariũ excisum marmor: vbi hæc ad sententiã scribuntur. Iam longe ante Coriti cum Electra filia Atlantis Itali nuptiæ exactæ fuerant / cum Isis maxima frumentaria panifica concessit ad nuptias Iasii & Cybelis in agrum fontemq; Cybelarium: vbi regia Cybelis erat. Quare pluribus diebus celebratę sunt nuptiæ: cum cœptę in Veiuza vrbe finitæ sint in Cybelis prædio vbi tunc eorum sacræ statuæ de more ad memoriam suffossæ: nuper astante Sanctissimo Pont. Max. Alexandro VI. cũ tota curia inuentę indicio Leporis: effossę sint: & iterato in Veiuzum palatium translatæ ad memoriam.

Statuę inuētæ.

Explicitę sunt. xl. quæstiones Anniæ.

Impressæ opera Ascensiana ad XV. Kalendas Feb. Anno Salutis humanæ. M. D. XII. Supputatione Romana.

Deo sit laus et Gloria.

·L· afinius Suavis · C S · anni · XL · A